

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X

ปีที่ 10 ฉบับที่ 8 (สิงหาคม 2566)

E-ISSN: 2630-0362

Vol.10 No.8 (August 2023)

💧 วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณสุข การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

💧 เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

📍 ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต	ที่ปรึกษาอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประเทศไทย
พระธรรมวัชรบัณฑิต	อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประเทศไทย
พระเทพวัชรจารย์	ผู้อำนวยการสถาบันพระไตรปิฎกศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประเทศไทย
พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประเทศไทย
พระครูอรุณสุตาลังการ	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

📍 บรรณาธิการบริหาร

บุญญาดา จงละเอียด	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
-------------------	---	-----------

📍 หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ธีรวัฒน์ ทองบุญชู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
-------------------	---	-----------

📍 กองบรรณาธิการ

พระเมธีวชิราภรณ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคศกราช	ประเทศไทย
พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ครองชัย หัตถา	มหาวิทยาลัยทักษิณ	ประเทศไทย
ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ประเทศไทย
สีปพงษ์ ธรรมชาติ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	ประเทศไทย
กันตภณ หนูทองแก้ว	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคศกราช	ประเทศไทย
สมบุญรณ์ บุญโท	มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	ประเทศไทย
นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	ประเทศไทย
วาสนา แก้วหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	ประเทศไทย
ณิศภาพรรณ คุวิเศษแสง	มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	ประเทศไทย
ธนิตร์ ยืนยง	มหาวิทยาลัยปทุมธานี	ประเทศไทย
ธานี วรรณทร์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	ประเทศไทย
บุษกร สุขแสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	ประเทศไทย
มุกตาวรรณ พลเดช	วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้	ประเทศไทย
อุทัย เอกสะพัง	มหาวิทยาลัยทักษิณ	ประเทศไทย

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 8 ประจำปีพุทธศักราช 2566 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 10 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 2 (จนถึง 31 ธันวาคม 2567) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 8 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 28 เรื่อง บทความวิชาการ 2 เรื่อง มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพธิ์ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี โดยบทความฉบับนี้กล่าวถึง หลักภavana 4 ประกอบด้วย กายภavana สीलภavana จิตตภavana และปัญญาภavana ถ้าพิจารณาจะเห็นได้ว่าจะจะเป็นภิกษุ หรือ คฤหัสถ์ เมื่อนำมาประพฤติปฏิบัติตามแล้วย่อมได้รับผลตามธรรมนั้น ซึ่งสูงสุด คือ การหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ผลที่ได้รับขั้นต่ำ คือ การมีชีวิตปัจจุบันอย่างมีความสุข การที่พุทธบริษัทนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตจะทำให้ไม่หลงไปกับกิเลสที่มายั่วยุให้กระทำผิดเพราะจากหลักภavana 4 ทำให้เห็นว่าไม่มีข้อไหนที่สนับสนุนให้กระทำความชั่วในทุกด้าน เพียงแต่มนุษย์ไม่ชอบภุคะเทียบเท่าไรจึงได้เกิดปัญหาขึ้น การนำหลักธรรมใช้ในการดำเนินชีวิตจึงเป็นหนทางที่เหมาะสมที่จะช่วยแก้ปัญหา เพราะการพัฒนาตามหลักภavana 4 ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทำให้เจริญยั่งยืนทั้งในปัจจุบัน และอนาคต ควรมีการนำเรื่องของหลักภavana 4 นำไปฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรของหน่วยงานราชการ และบุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ และในสถานศึกษา โดยการอธิบายถึงคุณประโยชน์ของหลักภavana 4 และโทษของการที่ไม่ประพฤติปฏิบัติ หรือการไม่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตจะมีผลเสียอย่างไร เพื่อให้บุคลากร เยาวชน และเด็กนักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันทำให้ตนเองเดือดร้อนรวมถึงสังคมรอบข้าง ดังนั้นควรจัดการเรื่องการเรียนรู้เรื่องภavana 4 เพื่อนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และควรมีการส่งเสริมฝึกอบรมให้ความรู้ หรือการนำไปปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดผลตามหลักของภavana 4 ที่สำคัญควรมีการศึกษาทำงานวิจัยเกี่ยวกับภavana 4 เพื่อที่จะได้ให้เกิดความเข้าใจ เข้าถึง จนพัฒนาไปได้ด้วยตนเอง

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

บุญญาดา จงละเอียด

บุญญาดา จงละเอียด

บรรณาธิการ วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ง)
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 THE DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT BY INQUIRY-BASED LEARNING (5E) WITH SCIENTIFIC BOARD GAME FOR GRADE 5 STUDENTS <i>ชนัตถุนันท์ เจาะนุ่ม และเก็ตถาวา บุญปรากการ</i>	1
การพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL THINKING OF FIFTH GRADE STUDENTS BY USING LEARNING MANAGEMENT BASED ON FRAMILLIG'S GUIDELINES FOR ADVANCING CHILDREN'S THINKING AND REAL-WORLD CONTEXTS <i>นิสาชล อ่วมป่วน, ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี, สุนิสา สุมิตรณะ</i>	9
การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพาราสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต THE DEVELOPMENT OF INTERNAL EDUCATION QUALITY ASSURANCE MODELS IN BAN PARA SCHOOL UNDER PHUKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE <i>มาริสสา ไพโรจน์, นัญจรี เจริญสุข, นันทพงศ์ หมิแหะหมั่น</i>	20
การศึกษากับการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน: การสืบสานประเพณีลอยกระทงของตำบลเบิกไพรอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี EDUCATION AND COMMUNITY DEVELOPMENT FOR SUSTAINABILITY: THE CONTINUATION OF THE LOY KRATHONG TRADITION OF BERK PHRAI SUB-DISTRICT, CHOM BUENG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE <i>นิภาวรรณ เจริญลักษณ์</i>	30
การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษาสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม ADAPTATION OF RADIO BROADCASTING MEDIA TO LEAD TO A NEW MEDIA IN THE ERA OF MEDIA INTEGRATION: A CASE STUDY OF A COMMUNITY RADIO STATION IN NAKHON PATHOM PROVINCE <i>พนม วรรณศิริ และชนณเกษม โคตรบัว</i>	43
สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ACADEMIC MANAGEMENT COMPETENCIES OF ADMINISTRATORS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF SARASAS AFFILIATED SCHOOLS <i>ปาณิสรา ลบรอด และโสภณ เพ็ชรพวง</i>	54

ภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2	65
SERVANT LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS THAT AFFECT THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2	
จารุณี จารุภูมิ, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชატะกายจน	
ข้อยกเว้นความรับผิดชอบทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษา	77
MEDICAL SAFE HARBORS FOR PHYSICIANS IN TREATMENT TERMINATION SITUATIONS	
ฟ้าคราม บุษดี และธานี วรภัทร์	
การประยุกต์ใช้หลักภาวา 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี	89
THE APPLICATION OF BHAVANA 4 IN THE WAY OF LIFE OF BAN LA PHO COMMUNITY, PA RAI SUB-DISTRICT, MAE LAN DISTRICT PATTANI PROVINCE	
พระอธิการคติ กตปุณฺเณ (ไชยวงศ์), พระครูโฆสิตวิฒนานุกูล, ลิทธิโชค ปาณะศรี	
ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา	100
CLAUSES CONTRADICTING MAIN PURPOSE OF THE CONTRACT	
วิวัฒน์ สารเศวต และมุนินทร์ พงศาปาน	
นโยบายการพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต	110
POLICY DEVELOPMENT OF THE PHUKET WOMEN EMPOWERMENT FUNDS	
อัมพร ไชกุล และณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ	
การประยุกต์ใช้หลักภาวา 4 ในการเสริมสร้างสภาวะของผู้สูงอายุชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง	120
AN APPLICATION OF BHAVANA PRINCIPLE TO ENHANCE THE WELL-BEING OF THE ELDERLY OF TROKPLA COMMUNITY, MUEANG TRANG DISTRICT, TRANG PROVINCE	
พระธวัชชัย ธีรวิโร (ใจตรง), พระครูโฆสิตวิฒนานุกูล, พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูวิจิตรสาธูรส	
ศึกษาความเชื่อพิธีกรรมและคุณค่าทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง	130
STUDY THE BELIEFS, RITUALS AND SUPERSTITIOUS VALUES OF WAT KHAO OR MAKOK NUEA SUB-DISTRICT, KHUAN KHANUN DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE	
อุดมศิลป์ หวังปาน	
การพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพในตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท บนฐานแนวคิดการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	139
SELF-MANAGEMENT DEVELOPMENT OF CAREER GROUPS IN WANG MAN SUB-DISTRICT, WAT SING DISTRICT, CHAI NAT PROVINCE BASED ON THE CONCEPT OF SELF-RELIANCE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT	
สุจินดา ประเสริฐ, พงศกร ศรีรงค์ทอง, ณพัชญ์ปภา สว่างนุวัตรกุล, เกษร เกษมชื่นยศ, สุภาวดี ศรีชัยสุวรรณ	
การสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประถมานตรี 2	150
THE CREATION OF TEACHING PACKAGE ON ACTIVITIES TO ENHANCE LISTENING, SINGING AND MOVEMENT SKILLS FOR STUDENTS IN KINDERGARTEN 1 AT PRAPHAMONTREE 2 SCHOOL	
สุชาติดา ยุรงค์ดี และณัฐริกา สุนทรธนผล	

- มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522** 162
 LEGAL MEASURES TO CONTROL FOR DIETARY SUPPLEMENT PRODUCTS ADVERTISING ACCORDING FOOD ACT B.E. 2522
วรุณรักษ์ ชินเน่ห์นันท
- การประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง** 172
 AN APPLICATION OF SAPPĀYA 4 IN BUDDHIST TOURISM MANAGEMENT OF WAT PHRA BOROMMATHAT CHEDI KHIAN BANG KAEW, PHATTHALUNG PROVINCE
พระไกรสร วรโชโต (ทองฉิม), พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูโฆสิตวัฒน์นาคกุล
- การศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะวรรณกรรมคำสอน** 181
 THE STUDY OF KING RAMA VI'S SPEECHES AS DIDACTIC LITERATURE
อภิษฎา ขาวสุทธิ์
- การพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลผ่านการเรียนรู้ตามสภาพจริง** 188
 DEVELOPMENT OF ETHICAL BEHAVIORS IN NURSING PRACTICUM OF NURSING STUDENTS TOWARDS AUTHENTIC LEARNING APPROACH
ชุตินา รักษ์บางแหลม, วรนิภา กรุงแก้ว, ดลปภัฏ ทรงเลิศ, จตุพร ต้นตะโนกิจ, นภาดล สีหพันธ์
- อิทธิพลจากกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมในสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดนครศรีธรรมราช** 202
 INFLUENCE FROM INDIRECT REFERENCE GROUPS IN ONLINE MEDIA AFFECTING TRAVEL DECISIONS OF THAI TOURISTS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
ยุคนธร เงินแก้ว
- การผลิตสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมืองสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษา ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์** 213
 A PRODUCTION OF PERFORMING ART ONLINE VIDEO FOR 21ST CENTURY SKILLS, A CASE STUDY: FOLK PERFORMING ARTS OF COMMUNITY'S CULTURAL IDENTITIES IN UTTARADIT PROVINCE
วณิสรา เพิ่มอุดมทรัพย์, ระวีวรรณ วรรณวิไชย, นพดล อินทร์จันทร์
- การสร้างชุมชนออนไลน์ กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด** 224
 BUILDING ONLINE COMMUNITY, COMMUNICATION STRATEGY, AND USES AND GRATIFICATION THROUGH THE STANDARD'S PODCAST PROGRAM
กนกวรรณ ภารยาท และธีรติร์ บรรเทิง
- การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจด้วยชุดการสอนทฤษฎีดนตรีสากลตามแนวคิดการสอนแบบโคดัลยของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี** 236
 A STUDY OF LEARNING ACHIEVEMENT AND SATISFACTION WITH THE WESTERN MUSIC THEORY TEACHING MODULE ON KODALY'S METHOD FOR THE 2 ND YEAR STUDENTS OF THE VOCATIONAL CERTIFICATE LEVEL AT CHANTHABURI COLLEGE OF DRAMATIC ARTS
ธวัชชัย พิชัยยันต์ และนันทฎิภา สุนทรธนผล

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ CREATIVE LEADERSHIP AFFECTING PERSONNEL MANAGEMENT OF SARASAS AFFILIATED SCHOOLS เจนจิรา พลราชม และโสภณ เพ็ชรพวง	244
การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัด สำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 AN APPLICATION OF IDDHIPADA 4 TO PROMOTE THE PERFORMANCE OF PERSONNEL IN DIGITAL ERA UNDER SURATTHANI 1 AREA REVENUE OFFICE ชุตาทพร จจรจรัส, ปณณพวงศ์ วงศ์มาศรี, โสภณ ขำทัพ, สุจิตรา ทิพย์บุรี	256
การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ADMINISTRATION ACCORDING TO THE GOOD GOVERNANCE OF SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 1 สรวาฐ ทองแสง และสมบัติ เดชบำรุง	268
การพัฒนารูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วย โรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ A DEVELOPING A SELF-MANAGEMENT MODEL TO ENHANCED GLYCEMIC CONTROL FOR UNCONTROLLED DIABETIC PATIENTS ดวงรัตน์ อินทรแสน	277
แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ PROMOTING THE DEVELOPMENT OF GUIDELINES FOR THE PROPAGATION OF BUDDHISM AND MORALITY OF SANGHA UNIVERSITY ศรัณย์ ท้าวมิตร	289
การจัดการรูปแบบการบริหารแผนพัฒนาของมูลนิธิในประเทศไทย FORMAT MANAGEMENT DEVELOPMENT PLAN ADMINISTRATION FOUNDATION IN THAILAND วิรัชยุพา ณ สงขลา	303
แนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจ และหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 THE PEOPLE'S LIFE AND PROPERTY SECURITY APPROACH OF THE PATROL AND SPECIAL OPERATION DIVISION 191 ณัฐวรินทร์ บวรภักค์วุฒิสิริ	317
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	ณ

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้ด้วย
กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*

THE DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT BY INQUIRY-BASED LEARNING
(5E) WITH SCIENTIFIC BOARD GAME FOR GRADE 5 STUDENTS

ธนัตถุณันท์ เจนะนุ้ม* และเก็ดตวา บุญปรากกร

Thanatruenan Jehnum and Kettawa Boonprakran

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

Hatyai University, Thailand

*Corresponding author E-mail: thanatruenan.jue065@hu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ และระหว่างหลังเรียนเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้รูปแบบการวิจัยเป็นแบบ One Group Pretest-Posttest Design ประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดอินทนิล จำนวน 19 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว แบบศึกษากลุ่มเดียววัดสองครั้ง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ และหลังการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วนำข้อมูลคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้ ไปวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ โดยใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 24.11, S.D. $\pm$ 2.51) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 13.58, S.D. $\pm$ 3.53) และแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 24.11) สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ($\bar{X}$ = 24.00)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E), เกมกระดานวิทยาศาสตร์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

* Received May 16, 2023; Revised June 12, 2023; Accepted June 27, 2023

Abstract

This article has the objective for compare the learning achievements between before and after the learning management using a search for Inquiry-based Learning (5E) with Scientific Board Game and between after learning for Inquiry-based Learning (5E) with Scientific Board Game with 80% criterion. The study population consisted of 19 Grade 5 students at Wat-Inthanin School and the researcher conducted research in the first semester of the academic year 2023. The tools used in the research were a learning management plan of Inquiry-based Learning (5E) with Scientific Board Game, Scientific Board Game and the learning achievement form. The researcher has collected data from one experimental group and this was a double-measurement study. The test was performed before the learning management of Inquiry-based Learning (5E) with Scientific Board Game by the learning arrangement. Then the learning management by the researcher was taught by using the learning management plan with the process of Inquiry-based Learning (5E) with Scientific Board Game and after the learning arrangement, the researcher conducted a post-test by the learning arrangement. Take the test scores before studying and after studying that have been obtained. They were analyzed by statistical methods to compare learning achievement between before learning and after learning and during after school compared to the criteria of 80 percent. The researcher took the test scores before and after the learning management for mean and standard deviation. The results were the learning achievement after being managed, They showed that After the learning management the process of Inquiry-based Learning (5E) with Scientific Board Game, the learning achievement after the learning management of the population had an average score ($\bar{X} = 24.11$, S.D. ± 2.51) higher than before the learning management ($\bar{X} = 13.58$, S.D. ± 3.53) and the learning achievement the learning management had score ($\bar{X} = 24.11$) was higher than the 80% criterion.

Keywords: Inquiry-based Learning (5E), Scientific Board Game, Learning achievements

บทนำ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 แตกต่างจากในอดีตเป็นอย่างมากมีความซับซ้อน และการเปลี่ยนแปลงของความรู้และข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัต (วิจารณ์ พานิช, 2556) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมีความจำเป็นอย่างยิ่ง การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงไม่ใช่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ แต่คือการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุลม, 2561) เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้ (วิจารณ์ พานิช, 2555) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภาพการศึกษาของ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ซึ่งการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันยังไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ มีสาเหตุมาจาก 1) ด้านผู้เรียนมีเจตคติไม่ดีต่อวิชาวิทยาศาสตร์ เนื่องจากเป็นวิชาที่น่าเบื่อต้องใช้ความจำและความเข้าใจ 2) ด้านครูผู้สอน ซึ่งครูผู้สอนมักจะเน้นเนื้อหาและครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย จึงทำให้ผู้เรียนไม่สนใจการเรียน ครูผู้สอนควรเตรียมการสอน มีจิตวิทยาในการสอน รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีวิธีการสอนแปลกใหม่ให้เหมาะสมกับบริบทในชั้นเรียน และ 3) สภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน คือ ความไม่สอดคล้องกับวิวัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเรียน

การสอนตามคู่มือครูนั้นต้องการให้นักเรียนได้รับเพียงข้อสรุปที่ถูกต้อง (ภพ เล่าที่ไพบุลย์, 2542) ครูผู้สอนยังเน้นเฉพาะความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหา เป็นการท่องจำเพื่อสอบ ไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนพัฒนาด้านความคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ไม่เป็น ไม่ชอบอ่านหนังสือ ไม่รู้วิธีเรียนรู้ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2557)

จากผลการทดสอบคะแนนการสอบประจำภาคการศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนวัดอินทนิล ในปีการศึกษา 2565 ได้รับคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 43.9 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยดังกล่าวต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของคะแนนในปีการศึกษา 2564 คือ 45.60

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสาเหตุ พบว่า การเรียนการสอนที่มีถ่ายทอดเนื้อหาเป็นการท่องจำ เพื่อสอบไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนพัฒนาด้านความคิด วิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่ตั้งใจเรียน ไม่เกิดการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ไม่เป็น ไม่ชอบอ่านหนังสือ (ประสาท เนืองเฉลิม, 2558) จึงทำให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแต่ละคนแตกต่างกันมาก ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) (Inquiry Cycle) เป็นที่ได้รับการนิยมน้อยมากในการสอนทุกวิชาทุกระดับการศึกษาเพราะเป็นวิธีการฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด เกิดทักษะสืบเสาะหาความรู้ (วรรณนิภา พรหมหาราช, 2564) และเกมกระดาน (Board Game) เป็นสื่อการเรียนการสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น (เตือนใจ เฉลิมกิจ, 2555) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ระหว่างหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กับเกณฑ์ร้อยละ 80

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัยเป็นแบบ One Group Pretest-Posttest Design โดยผู้วิจัยได้ทำการทดสอบกลุ่มประชากรก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้ทำการวิจัยและศึกษาจากประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดอินทนิล 1 ห้องเรียน จำนวน 19 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ เกมกระดานวิทยาศาสตร์ และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดาน เรื่องสิ่งมีชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สาระที่ 1 มาตรฐาน ว 1.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องสิ่งมีชีวิต บทที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งตรงกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 4 แผนการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ คือ

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2560) วิเคราะห์เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์จากสถานศึกษา กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) 3) นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหา การวัดและประเมินผล และความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ปรับปรุงแผนตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้จริง

เกมกระดานประกอบไปด้วย 3 เกม ได้แก่ 1) เกมกระดานเรื่องโครงสร้างและลักษณะของสิ่งมีชีวิตในแหล่งที่อยู่ 2) เกมกระดานเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต และ 3) เกมกระดาน เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต โดยมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือของเกมกระดาน วิทยาศาสตร์ คือ 1) วิเคราะห์เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พร้อมทั้งวิเคราะห์ทฤษฎีและแนวคิดในการใช้เกมประกอบกิจกรรมการสอน 2) ออกแบบรูปแบบของเกม พร้อมกำหนดขั้นตอนที่จะต้องใช้เกมกระดานในแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ มีการกำหนดกติกาของเกมกระดานแต่ละเกมเพื่อให้ความเหมาะสมกับเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ 3) ออกแบบอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการเล่นเกม พร้อมทั้งผลิตอุปกรณ์สำหรับเกมกระดานแต่ละเกม สร้างเกมกระดาน ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 4) นำเกมกระดานที่ผ่านการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เล่นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาประเมินคุณภาพด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความชัดเจน ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้และความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผน โดยใช้แบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของ Likert โดยถือเกณฑ์การประเมินระดับคะแนนเฉลี่ย โดยประเมินความเหมาะสม 5 ระดับ 5) ปรับปรุงเกมกระดาน ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้จริง

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้สำหรับวัดผลคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียน เรื่องสิ่งมีชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบปรนัยแบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ โดยมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ คือ 1) ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตร คู่มือครู หนังสือแบบเรียนและข้อแบบทดสอบ เรื่องสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา 2) วิเคราะห์เนื้อหา ตัวชี้วัด วัตถุประสงค์ จากหลักสูตรการศึกษาแกนกลางขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ปรับปรุง 2560) 3) สร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน และหลังเรียน เรื่องสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ ให้ครอบคลุมเนื้อหา และสอดคล้องกับตัวชี้วัด 4) ส่งแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีการปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณา ความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา การวัดประเมินผล และความเหมาะสมของข้อคำถาม ความครบถ้วนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ความถูกต้องของแบบทดสอบ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดย ท่านที่ 1 ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านบางครั่ง วิทย์ฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพังงา วุฒิกการศึกษาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาการบริหารการศึกษา วุฒิก การศึกษาศึกษาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.) สาขาชีววิทยา ท่านที่ 2 ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านบางกรัก วิทย์ฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา วุฒิกการศึกษาศึกษา ศาสตร์มหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาการบริหารการศึกษา วุฒิกการศึกษาศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการ ประถมศึกษา และท่านที่ 3 หัวหน้างานวิชาการ โรงเรียนวัดอินทนิล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พังงา วุฒิกการศึกษาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาการบริหารการศึกษา 5) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนี ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ที่มีค่า 0.6 ขึ้นไปซึ่งจะถือว่ามีความเหมาะสม (อริญ ชุยกะเดื่อง, 2557) นำแบบทดสอบไปทดสอบกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนใกล้เคียง เพื่อหาค่าความยากง่าย

อำนาจจำแนก 6) เมื่อได้ข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกความง่ายและอำนาจจำแนก คัดเลือกข้อสอบจำนวน 30 ข้อ ไปทดสอบกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างอีกครั้ง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว แบบศึกษากลุ่มเดียววัดสองครั้ง (The One-Group Pretest-Posttest Design) โดย 1) ดำเนินการทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้โดยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 40 นาที 2) จัดการเรียนรู้โดยผู้วิจัยปฏิบัติการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมเกมกระดานวิทยาศาสตร์ เรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ระดับประถมศึกษา สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ใช้เวลาในการเรียนการสอนทั้งสิ้น 8 คาบ โดยแบ่งเป็น 4 แผนการเรียนรู้ วันละ 1 คาบ ในภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2566 3) หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมเกมกระดานวิทยาศาสตร์ เรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น 4) นำข้อมูลคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้ ไปวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความก้าวหน้าทางการเรียนต่อไป 5) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมเกมกระดานวิทยาศาสตร์ระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ และระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้คะแนนเฉลี่ย

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และหลังการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80 เรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ระดับประถมศึกษา สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมเกมกระดานวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้ 1. นำคะแนนทดสอบก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้มาหาค่าสถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ยประชากร (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประชากร (σ) 2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ และหลังการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้คะแนนเฉลี่ย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังการได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ และเมื่อนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้มาคำนวณหาค่าเฉลี่ย และนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งสามารถสรุป ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ของประชากรนักเรียน จำนวน 19 คน

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D
ก่อน	19	13.58	3.53
หลัง	19	24.11	2.51

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 24.11 S.D. $\pm$ 2.51) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 13.58 S.D. $\pm$ 3.53) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ กับเกณฑ์ร้อยละ 80 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ของประชากรนักเรียน จำนวน 19 คน

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	ผลต่าง
หลัง	19	24.11	+0.11
เกณฑ์ร้อยละ80		24.00	

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ กับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้(5E)ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 24.11 S.D. $\pm$ 2.51) สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ดังแสดงในตารางที่ 2

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จากการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จากการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากผู้วิจัยมีการนำเกมวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นเกมกระดาน เข้ามาบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนโดยมีการนำเสนอสถานการณ์แปลกใหม่ที่นักเรียนไม่คุ้นเคย ทำให้เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็นว่าจะมีการเล่นอย่างไร และทำอย่างไรจึงจะทำให้ทีมของตนเองเป็นทีมที่ชนะ ซึ่งก่อนที่จะมีการเล่นเกม ครูจะมีการอธิบายกฎ กติกา การเล่นเกมกับตัวแทนกลุ่มรับทราบ เพื่อมีความเข้าใจที่ตรงกัน หลังจากนั้นก็ได้ทดลองมือปฏิบัติจริง (Active Learning) ส่งผลให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างอิสระ มีความสุขกับการเรียนรู้มากขึ้น เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนนั้นมีการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) ช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรมสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ ซึ่งการนำเกมวิทยาศาสตร์มาใช้ประกอบในการเรียนการสอนจึงเป็นการพัฒนานักเรียนในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ และเจตคติที่ดีในการเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ ซึ่งผู้เรียน มีส่วน

ร่วมในการเรียนรู้ สนุกสนาน ตื่นเต้น กระตือรือร้น ซึ่งสอดคล้องกับ (ณัฐวดี บุญรัตน์, 2562) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้กิจกรรมแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับชุดกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวนนักเรียน 35 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องวัสดูรอบตัว 2) ชุดกิจกรรมเรื่อง วัสดูรอบตัวเรา 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์ 4) แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และ 5) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของกิจกรรมแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับชุดกิจกรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 78.87/ 77.36 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)ร่วมกับชุดกิจกรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับชุดกิจกรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับชุดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.55, 5.D. = 0.13$)

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ระหว่างหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กับเกณฑ์ร้อยละ 80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้สืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์กับเกณฑ์ร้อยละ 80 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จากการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่มีกลุ่มประชากร 19 คน มีคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ทั้งนี้ เนื่องมาจาก การจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้พัฒนาความคิดของตนเองได้อย่างเต็มที่ สามารถศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ และหาความรู้ได้ด้วยตัวตนเอง จึงทำให้นักเรียนมีความอยากเรียนรู้ตลอดเวลา และนักเรียนมีโอกาสที่จะได้ฝึกฝนความคิดและฝึกการกระทำ ซึ่งจะมีผลทำให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้วิธีการจัดการระบบความคิด และวิธีการแสวงหาความรู้หรือ คำตอบได้ด้วยตนเองทำให้ความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นมีความคงทน สามารถถ่ายโยงการเรียนรู้ได้ กล่าวคือ ทำให้สามารถจดจำได้นาน และนำไปใช้กับสถานการณ์ใหม่อีกด้วย (ภพ เล้าที่ไพบูลย์, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับ วรณณิภา พรหมหาราช ที่ทำการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับบอร์ดเกมเรื่องพันชะเคมิ เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกมที่ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องพันชะเคมิ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/5 โรงเรียนกมลลาสัย จำนวน 40 คน (วรณณิภา พรหมหาราช, 2564) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ 5Eร่วมกับบอร์ดเกม จำนวน 4 แผน และแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา 3 สถานการณ์ ค่าอำนาจจำแนก(D) อยู่ระหว่าง 0.38-0.65 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.69 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบค่าที ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกมของนักเรียน E1/E2มีค่าเท่ากับ 77.32/83.23 และคะแนนทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นการบูรณาการเกมทางการศึกษากับการจัดการเรียนการสอนโดยมีการนำเสนอสถานการณ์แปลกใหม่ที่นักเรียนไม่คุ้นเคย ทำให้เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) ส่งผลให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างอิสระ มีความสุขกับการเรียนรู้มากขึ้น ช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรม สร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานสูงชัน ก่อนจะจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้จากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ ครูผู้สอนควรให้คำแนะนำนักเรียนให้อ่านคำชี้แจง ในทุกขั้นตอนตามลำดับเพื่อที่จะปฏิบัติได้ถูกต้อง และไม่เสียเวลา ครูผู้สอนควรกำหนดระยะเวลาของกระบวนการเรียนรู้ และเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมในเหมาะสม เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ได้อย่างศักยภาพ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรนำการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้(5E)ร่วมกับเกมกระดานวิทยาศาสตร์ไปศึกษากับประชากรและกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ และควรนำการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับหน่วยการเรียนรู้อื่น ๆ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ที่มีความยาก ในเนื้อหา ทั้งนี้ เพื่อลดความเบื่อหน่ายของผู้เรียนและลดระดับความซับซ้อนของเนื้อหา ให้การจัดการเรียนการสอนมีความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ณัฐวดี บุญรัตน์. (2562). ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้กิจกรรมแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับชุดกิจกรรม. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เตือนใจ เฉลิมกิจ. (2555). เกมภาษาอังกฤษสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร: หน้าต่างสู่โลกกว้าง.
- ประสาธน์ เนื่องเฉลิม. (2558). การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภพ เล่าที่ไพบูลย์. (2542). แนวการสอนวิทยาศาสตร์. เชียงใหม่: อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนลคอมเมอร์เชียล.
- วรรณนิภา พรหมหาราช. (2564). ศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับบอร์ดเกมเรื่องพันธุเคมีเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ โรงพิมพ์ บริษัท ตาตา พับลิเคชั่น จำกัด.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: เจริญการพิมพ์.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2557). ครูวิทยาศาสตร์มีอาชีพ แนวทางสู่การเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุลม. (2561). ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรัญ ชูยกระเดื่อง. (2557). สถิติขั้นสูงสำหรับงานวิจัย. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

การพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง*

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL THINKING OF FIFTH GRADE STUDENTS BY USING LEARNING MANAGEMENT BASED ON FRAIVILLIG'S GUIDELINES FOR ADVANCING CHILDREN'S THINKING AND REAL-WORLD CONTEXTS

นิสาชล อ่วมป่วน*, ชมนาด เชื้อสุวรรณทวิ, สุนิสา สุมิรัตนะ

Nisachon Uampuan, Chommanad Cheausuwantavee, Sunisa Sumirattana

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: sachonpuan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง(Quasi Experimental Research) มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อเปรียบเทียบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของ ฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง 2) เพื่อเปรียบเทียบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงกับเกณฑ์ร้อยละ 70 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสาละ ตำบลสาละ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 14 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงเพื่อพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ มีเอกสารประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อศึกษาพัฒนาการการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน ได้แก่ ใบกิจกรรมและแบบบันทึกพัฒนาการการคิดเชิงคณิตศาสตร์ และแบบวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test for dependent samples และ t-test for one sample ผลการวิจัยพบว่า 1) การคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) การคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนมีพัฒนาการการคิดเชิงคณิตศาสตร์ทุกองค์ประกอบดีขึ้นตามลำดับ

คำสำคัญ: การคิดเชิงคณิตศาสตร์, แนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิค, บริบทโลกชีวิตจริง, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

* Received May 14, 2023; Revised June 12, 2023; Accepted June 28, 2023

Abstract

This research is Quasi-experimental research. The objectives are as follows: 1) compare the mathematical thinking of fifth grade students before and after learning management based on Fraivillig's guidelines for Advancing children's thinking and real-world contexts 2) compare the mathematical thinking of fifth grade students after learning management based on Fraivillig's guidelines for Advancing children's thinking and real-world contexts with 70 percent criteria. The sample group in this research were 14 students in fifth grade at Watsali School, Suphanburi, in the second Semester of Academic Year 2022, that obtained from purposive sampling. Research tools include learning management plans based on Fraivillig's guidelines for Advancing children's thinking and real-world contexts to develop mathematical thinking. There are supporting documents to study the development of mathematical thinking of students, including activity sheets and records of the development of mathematical thinking. And finally, a mathematical thinking test. The data were analyzed by finding arithmetic means, standard deviations, and test hypotheses using t-test for dependent samples and t-test for one sample statistics. The results of the research were as follows: 1) The mathematical thinking of fifth grade students after learning management based on Fraivillig's guidelines for Advancing children's thinking and real-world contexts was higher than before at the statistical significance .05 2) The mathematical thinking of fifth grade students after learning management based on Fraivillig's guidelines for Advancing children's thinking and real-world contexts was higher than 70 percent criteria at the statistical significance .05. The students had developed their mathematical thinking in every component better respectively.

Keywords: Mathematical thinking, Fraivillig's guidelines for Advancing children's thinking, Real-world contexts, Fifth grade students

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้คนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคม และบุคคลทุกเพศทุกวัย ดังคำกล่าวการศึกษาตลอดชีวิตที่ติดปากในวงการการศึกษา และเป็นที่ยอมรับกันดีว่าสังคมปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่แสดงถึงการที่บุคคลจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ โดยการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเกื้อกูลกิจกรรมการศึกษตลอดชีวิตจึงเป็นยุคของการผสมผสานระหว่างสังคมแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งเทคโนโลยีควบคู่กันไปให้ดำรงตนอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันได้อย่างดี มีความสุข และประสบความสำเร็จ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2529) สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันที่มีการให้ความสำคัญกับการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่ย้ำให้เห็นถึงช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ระบบการศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคมและตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงมุ่งเน้นการปรับปรุงเนื้อหาให้มีความทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ คำนี้ถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นสำคัญ เตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ พร้อมทั้งจะประกอบอาชีพ เมื่อจบการศึกษาหรือสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น สามารถแข่งขันและอยู่ร่วมกับประชาคม

โลกได้ โดยให้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับสังคมในอนาคต (Delaney, H., 2019)

ทักษะการคิดเป็นทักษะหนึ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และได้มีการกำหนดความสามารถในการคิดเป็น เป็นสมรรถนะหนึ่งที่ต้องพัฒนา และส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้เกิดกระบวนการคิดในการพัฒนาตนเองและการเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งเป็นทักษะหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์อื่น และมีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต แต่จากสภาพปัญหาในปัจจุบัน พบว่า สังคมไทยอยู่ในสภาวะวิกฤติจากความอ่อนแอทางความคิด แก้ปัญหาด้วยวิธีที่ผิด ขาดเหตุผล ขาดความมั่นใจในการตัดสินใจ และมีดัชนีความสุขต่ำ ซึ่งเป็นผลจากการคิดไม่เป็น การคิดผิดและการไม่คิด และอาจมีสาเหตุมาจากระบบการศึกษาที่เน้นการสอนแบบท่องจำ และขาดอิสระในการคิด (ชนาธิป พรกุล, 2554) ทำให้การเรียนรู้ในห้องเรียนส่วนใหญ่เกิดจากการป้อนความรู้พื้นฐานจากครูสู่ผู้เรียน และไม่ทำให้เกิดการคิดในระดับสูง และถึงแม้ว่าจะมีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่จะช่วยพัฒนาความคิด ให้มีความสร้างสรรค์ มีเหตุผล เป็นระบบระเบียบแบบแผน วิเคราะห์ปัญหาอย่างถี่ถ้วน อีกทั้งยังเป็นศาสตร์สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนามนุษย์ ไม่ใช่เพียงการคำนวณ แต่เป็นมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดด้วย และมีลักษณะเป็นสากล เป็นภาษาสัญลักษณ์ กำหนดสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ช่วยสร้างสรรค์จิตใจมนุษย์ ฝึกการคิดอย่างมีระบบระเบียบ ฝึกการแก้ปัญหาและการให้เหตุผล (ขมนาด เชื้อสุวรรณทวิ, 2561) อย่างไรก็ตามจากผลการทดสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ในรอบการประเมิน 2018 ยังพบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยในด้าน คณิตศาสตร์ 419 คะแนน และไม่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของคะแนนในการประเมิน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณภาพในการจัดการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนให้คิดเชิงคณิตศาสตร์ อันเป็นกระบวนการทางสมองที่เชื่อมโยงระหว่างความรู้ทางคณิตศาสตร์ การดำเนินการทางความคิดและการจัดการกับปัญหาไว้ด้วยกัน (Isoda, M. & Katagiri, S., 2012) อาจกล่าวได้ว่า การคิดเชิงคณิตศาสตร์ เป็นเครื่องมือทางคณิตศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนคณิตศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ การประยุกต์ใช้ความรู้และการนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปใช้ได้อย่างดี จึงเป็นการเน้นการเรียนรู้มากกว่าการมุ่งเน้นเพียงผลลัพธ์ ถ้าสนับสนุนจุดเน้นนี้ให้เกิดขึ้นในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ จะเป็นประโยชน์ไม่เพียงแต่การเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาเพียงเท่านั้น แต่จะเกิดความสามารถในการคิดและการให้เหตุผลในตัวผู้เรียนด้วย (ศิริวิรัช ทินประภา, 2558)

เมื่อพิจารณาการประเมินการคิดเชิงคณิตศาสตร์ในระดับนานาชาติ สามารถพิจารณาจากโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ที่ใช้โจทย์ปัญหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน และนำความรู้ แนวคิดและกระบวนการทางคณิตศาสตร์มาแก้ปัญหา ดังนั้น ครูในฐานะผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ควรจัดการเรียนรู้ในรายวิชาคณิตศาสตร์ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยใช้วิธีการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนนำไปใช้และเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เพราะการไม่รู้คณิตศาสตร์ไม่ได้เป็นผลมาจากเนื้อหาแต่มาจากวิธีการของครูที่ใช้ในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ให้แก่ผู้เรียนควรมีวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งพรายวิไลได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ เพื่อช่วยให้นักเรียนสร้างความเข้าใจ แนวคิดทางคณิตศาสตร์อย่างมีความหมายด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยได้กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับพัฒนาความคิดของนักเรียน (Advancing Children's Thinking: ACT) ในหลักสูตรคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ตามขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นลำดับต่อเนื่องกัน ได้แก่ ขั้นลวงความคิด ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ครูทำทนายให้

นักเรียนได้อธิบายและวิเคราะห์วิธีการหาคำตอบด้วยตัวเอง โดยเน้นเอาคำตอบหลาย ๆ คำตอบจากสถานการณ์ปัญหาหนึ่ง ๆ ขึ้นสนับสนุนความคิด เป็นขั้นส่งเสริมและสนับสนุนการคิดของนักเรียนภายใต้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนแล้ว และขั้นขยายความคิด ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนได้วิเคราะห์ เปรียบเทียบวิธีในการแก้ปัญหาต่าง ๆ และให้ข้อสรุปทางคณิตศาสตร์ในรูปแบบที่เหมาะสม (Fraivillig, J. L., 2001) จึงเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ด้วยความกระตือรือร้น ทำทาคิดวิเคราะห์ สะท้อนการคิดอย่างมีเหตุผล และเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย โดยในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงคณิตศาสตร์ ควรกระตุ้นให้นักเรียนสามารถเชื่อมต่อกับชีวิตประจำวันที่ปัญหานั้นเกิดขึ้นและสามารถแก้ปัญหาโดยใช้คณิตศาสตร์นั้น ๆ ได้ โดย สถานการณ์หรือบริบทที่ควรนำไปใช้ควรเป็นสถานการณ์หรือบริบทที่ปัญหาทางคณิตศาสตร์ตั้งอยู่ และใกล้กับตัวนักเรียนมากที่สุด (สมบัติ ท้ายเรือคำ และคณะ, 2559) ดังที่ OECD ได้กล่าวถึงการกำหนดสถานการณ์ในบริบทโลกชีวิตจริงในการทดสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ทั้งในบริบทส่วนตัว บริบททางการงานอาชีพ บริบททางสังคมและบริบททางวิทยาศาสตร์ (OECD, 2018) ซึ่งสามารถกำหนดสถานการณ์ได้อย่างหลากหลายและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้ และทำให้นักเรียนได้เรียนรู้คณิตศาสตร์จากสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน และสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนเป็นอย่างดี

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาและมีความสนใจที่พัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นระดับชั้นที่ควรจะได้รับการเตรียมพื้นฐานความคิดในการเข้ารับการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานในปีถัดไป โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเป็นแนวทางในการนำไปใช้สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ รวมถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง
2. เพื่อเปรียบเทียบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงกับเกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experiment Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pretest-Posttest Design กลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในกลุ่มโรงเรียนอุตรมรรคคุณ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดเล็กทั้งหมด 10 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดกระทุ่มทอง โรงเรียนวัดคลองโฆง โรงเรียนวัดช่องลม โรงเรียนวัดทรงกระเทียม โรงเรียนวัดบึงคา โรงเรียนวัดราษฎร์บำรุง โรงเรียนวัดลาดน้ำขาว โรงเรียนวัดสาละวิน โรงเรียนวัดเสาธงทอง และโรงเรียนวัดองค์รักษ์ ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 มีนักเรียนจำนวน 95 คน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กตามเกณฑ์การกำหนดขนาดห้องเรียนในการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ที่เปิดทำการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นละ 1 ห้องเรียน โดยนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะปานกลางและยากจน ไม่มีการเรียนพิเศษ

เสริม มีความสามารถทางคณิตศาสตร์ในระดับใกล้เคียงกัน และเป็นโรงเรียนเรียนรวมซึ่งในแต่ละชั้นเรียนจะมีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษรวมอยู่ด้วย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสาละ ตำบลสาละ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 14 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากประชากรมีสภาพที่ใกล้เคียงกันในบริบทที่ตั้ง สังคม เศรษฐกิจ และคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ด้วยความเหมาะสมในด้านเวลาและความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของพรายวิไลกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงเพื่อพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ จำนวน 12 แผนการจัดการเรียนรู้ รวม 12 ชั่วโมง ที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด โดยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 และมีเอกสารประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อศึกษาพัฒนาการการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน ได้แก่ ใบกิจกรรมที่ประกอบด้วย สถานการณ์ในบริบทโลกชีวิตจริง และคำถามในการวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด โดยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 และแบบบันทึกพัฒนาการการคิดเชิงคณิตศาสตร์ที่อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด โดยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58 ซึ่งในการใช้บันทึกผลจากการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียนตามองค์ประกอบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ ได้แก่ การแก้ปัญหา การให้เหตุผล การนำเสนอตัวแทนความคิด ระหว่างการเรียนการสอน สำหรับแต่ละบุคคล โดยใช้การเขียนบรรยาย

2. แบบวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของพรายวิไลกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ ในรูปแบบเขียนตอบ จำนวน 3 ข้อ ซึ่งใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกัน มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามการคิดเชิงคณิตศาสตร์ ได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.80-1.00 และความสอดคล้องระหว่างสถานการณ์ปัญหาในบริบทโลกชีวิตจริงกับเนื้อหา ได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.80-1.00 โดยผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมของนักเรียนโดยชี้แจงวิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของพรายวิไลกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจ

2. ก่อนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของพรายวิไลกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre - test) โดยใช้แบบวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบเขียนตอบ จำนวน 3 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

3. ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของพรายวิไลกร่วมกับบริบทชีวิตโลกจริงตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างไว้จำนวน 12 แผน เป็นระยะเวลา 12 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โดยในระหว่างการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยมอบหมายให้นักเรียนทำใบกิจกรรมที่เป็นสถานการณ์ในบริบทโลกชีวิตจริงด้วยตนเอง และบันทึกพัฒนาการการคิดเชิงคณิตศาสตร์รายบุคคล จากการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียนตามองค์ประกอบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ ได้แก่ การแก้ปัญหา การให้เหตุผล การนำเสนอตัวแทนความคิด

4. ภายหลังจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของพรายวิไลกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post - test) โดยใช้แบบวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ฉบับเดิม ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบเขียนตอบ จำนวน 3 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item - Objective Congruence) และวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลที่ได้จากแบบวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ โดยใช้ค่าสถิติดังนี้

1. เปรียบเทียบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวัลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง โดยใช้ค่าสถิติ t-test dependent samples
2. เปรียบเทียบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวัลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้ค่าสถิติ t-test for one sample

ผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวัลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง ผลปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวัลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง

การทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	11.11	3.78	17.053*	.000
หลังเรียน	42.86	10.40		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า การคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวัลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การเปรียบเทียบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวัลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวัลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงกับเกณฑ์ร้อยละ 70

การทดสอบ	คะแนนเกณฑ์	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig. (1-tailed)
หลังเรียน	37.80	42.86	10.40	1.820*	.046

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า การคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวัลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลการพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวัลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง จากการใช้เอกสารประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ อันได้แก่ ใบกิจกรรมที่ประกอบด้วย สถานการณ์ในบริบทโลกชีวิตจริง และข้อคำถามในการวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ และแบบบันทึกพัฒนาการการคิดเชิงคณิตศาสตร์ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อศึกษาพัฒนาการการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน แล้วสรุปผลการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนท้ายหน่วยการเรียนรู้ ทำให้สามารถสรุปผลพัฒนาการการคิดเชิง

คณิตศาสตร์ของนักเรียน ได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 (ท้ายหน่วยการเรียนรู้ย่อยที่ 1) ระยะที่ 2 (ท้ายหน่วยการเรียนรู้ย่อยที่ 2) และระยะที่ 3 (ท้ายหน่วยการเรียนรู้ย่อยที่ 3) ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง

องค์ประกอบการคิดเชิงคณิตศาสตร์	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2	ระยะที่ 3
การแก้ปัญหา	ระบุสิ่งที่สถานการณ์ปัญหาต้องการทราบและสิ่งที่สถานการณ์ปัญหากำหนดให้ได้โดยคัดลอกข้อความ	เริ่มระบุสิ่งที่สถานการณ์ปัญหาต้องการทราบและสิ่งที่สถานการณ์ปัญหากำหนดให้ได้โดยการสรุปเป็นข้อความที่กระชับมากขึ้น	ระบุสิ่งที่สถานการณ์ปัญหาต้องการทราบและสิ่งที่สถานการณ์ปัญหากำหนดให้ได้โดยคัดลอกข้อความที่จำเป็นหรือสรุปตามความเข้าใจ
	เลือกวิธีการแก้ปัญหาที่คุ้นเคย	เลือกวิธีการในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย	เลือกวิธีการในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ส่วนใหญ่เลือกวิธีที่แก้ปัญหาได้เร็ว
	สรุปคำตอบได้ถูกต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา	สรุปคำตอบได้ถูกต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา	สรุปคำตอบได้ถูกต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา
การให้เหตุผล	ใช้ความรู้วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาได้	ใช้ความรู้วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาได้	ใช้ความรู้วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาได้
	ไม่มีการอธิบายเหตุผลในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา	เริ่มมีการให้เหตุผลในการเลือกวิธีการในการแก้สถานการณ์ปัญหา	มีการอธิบายอ้างถึงสิ่งที่สถานการณ์ปัญหากำหนดให้
	การอธิบายความสมเหตุสมผลของคำตอบไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา หรือไม่ให้เหตุผล	มีความพยายามในการเขียนให้เหตุผลเชิงเปรียบเทียบจำนวน หรือมีการอธิบายความสมเหตุสมผลของคำตอบแต่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา หรือไม่ให้เหตุผล	มีความพยายามในการเขียนให้เหตุผลเชิงเปรียบเทียบจำนวน หรือมีการอธิบายความสมเหตุสมผลของคำตอบแต่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา หรือไม่ให้เหตุผล

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการการคิดเชิงคณิตศาสตร์ทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการนำเสนอตัวแทนความคิดที่ขึ้นตามลำดับทุกองค์ประกอบ

อภิปรายผล

จากการพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง มีประเด็นในการอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการนำแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง สามารถช่วยให้นักเรียนสร้างความเข้าใจ แนวคิดทางคณิตศาสตร์อย่างมีความหมายด้วย

ตัวของนักเรียนเอง หรือเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายจากสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน ตามขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นลำดับต่อเนื่องกัน ตั้งแต่ขั้นลึวงความคิด ที่นักเรียนได้อธิบายและวิเคราะห์ วิธีการหาคำตอบด้วยตัวเอง อย่างหลากหลายจากสถานการณ์ปัญหาหนึ่ง ๆ ชั้นสนับสนุนความคิด ซึ่งนักเรียน ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการคิด และขั้นขยายความคิด ที่นักเรียนได้วิเคราะห์ เปรียบเทียบวิธีในการแก้ปัญหา ต่าง ๆ และให้ข้อสรุปทางคณิตศาสตร์ในรูปแบบที่เหมาะสม โดยเน้นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ด้วยความกระตือรือร้น ทำทหาย คิดวิเคราะห์ สะท้อนการคิดอย่างมีเหตุผล จนเกิดการพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Perkins ที่ว่า ความสามารถทางการคิดเชิงคณิตศาสตร์ เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ โดยผ่านการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยมีสถานการณ์ปัญหานั้นนับว่าเป็นสิ่งที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิด ทั้งการปรับเงื่อนไขปัญหาเดิม หรือการเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาใหม่ (Perkins, D. N., 1986) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Greenwood ที่สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การคิดเชิงคณิตศาสตร์สามารถพัฒนาได้จากการฝึกตัดสินใจ การปรับเปลี่ยนสถานการณ์ ปัญหาด้วยการเพิ่มเงื่อนไขเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนปัญหาใหม่ โดยสถานการณ์ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทในชีวิตประจำวันของนักเรียนอย่างหลากหลายสามารถทำให้นักเรียนเรียนรู้และเกิดความเข้าใจได้ดีเนื่องจากมีประโยชน์และสามารถนำไปปรับใช้ได้จริง (Greenwood, J. J., 1993) สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกสถานการณ์ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของ Thiessen และคณะที่ควรเป็นสถานการณ์ที่ทำให้ นักเรียนรู้สึกสนใจ รู้สึกว่าเกิดประโยชน์ มีความท้าทาย หลากหลาย มีคุณค่าในเชิงนั้นทนทานการและนักเรียนรู้สึก สนุกกับการหาคำตอบ โดยสามารถนำมาปรับใช้กับปัญหาในชีวิตจริงได้ (Thiessen, D. et al., 1993) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปัทมา อนันต์ ที่พัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงคณิตศาสตร์จากการประยุกต์ใช้แนวทางพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของฟรายวิลลิก ร้อยละ 100 ของนักเรียน ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงคณิตศาสตร์มีพัฒนาการ การคิดเชิงคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้น โดยมีช่วงคะแนนพัฒนาการตั้งแต่ 25.000 ถึง 59.459 และค่าเฉลี่ยของคะแนนการ คิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงคณิตศาสตร์ระหว่าง ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยในระหว่างการจัดการ เรียนรู้ทำให้พบข้อสังเกตว่าในขั้นสนับสนุนความคิดเป็นขั้นตอนที่สามารถกระชับเวลาเพื่อนำไปพัฒนาในส่วนอื่นได้ จากการจัดสรรเวลาในการจัดการเรียนรู้ใหม่ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้ของนักเรียน (ปัทมา อนันต์, 2561)

2. การคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟราย วิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบท โลกชีวิตจริงสามารถพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยส่งเสริมการเน้นการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา การให้เหตุผล การนำเสนอตัวแทนความคิดตามองค์ประกอบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ ผ่านกิจกรรม การอภิปราย หรือการนำเสนอในชั้นเรียนที่ทำให้นักเรียนได้เติมเต็มซึ่งกันและกัน และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยครูเป็น ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ สอดคล้องกับ พรชัย ภาพันธ์ ที่กล่าวว่าจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียน ควรพัฒนาให้ เต็มศักยภาพของของนักเรียน โดยครูควรเปลี่ยนความคิดในการให้นักเรียนนั่งฟังครูอธิบายเป็นการให้นักเรียนได้ เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ โดยครูเป็นผู้สังเกตการณ์เรียนรู้ของนักเรียนจากพฤติกรรมที่แสดงออก ทั้งนี้ในการวัดการ คิดเชิงคณิตศาสตร์ไม่ใช่เพียงการวัดความรู้ในเนื้อหาวิชาตามสาระการเรียนรู้ของนักเรียนเพียงเท่านั้นแต่ยังเป็นการ วัดกระบวนการคิดของนักเรียนจากกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนด้วย (พรชัย ภาพันธ์, 2547) สอดคล้องกับ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ได้กล่าวถึงการวัดความสามารถในการคิดว่า ควรเน้นที่กระบวนการคิดหรือวิธีการในการแก้ปัญหามากกว่าการวัดความรู้ในเนื้อหาวิชา และเน้นเนื้อหาทั่วไปที่

สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยหลีกเลี่ยงการวัดความรู้ความจำ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับแบบทดสอบ ในรูปแบบการเขียนตอบที่ใช้ในการวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนอย่างเหมาะสม นอกจากนี้แนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิก ยังส่งผลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของผู้เรียน ตามผลการวิจัยของ พิทักษ์ รักษาชาติ ซึ่งศึกษาผลการประยุกต์ใช้ทฤษฎีของฟรายวิลลิกในการพัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์ เรื่อง พาราโบลาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ตามแนวทางของฟรายวิลลิก เรื่องพาราโบลา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ตามแนวทางของฟรายวิลลิก เรื่องพาราโบลา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 24 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีการพัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้นักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์ตามแนวทางของฟรายวิลลิก โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (พิทักษ์ รักษาชาติ, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า 1) การคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) การคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนมีพัฒนาการการคิดเชิงคณิตศาสตร์ทุกองค์ประกอบดีขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ 1) ครูผู้สอนรายวิชาคณิตศาสตร์สามารถนำการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงไปใช้ในห้องเรียนได้โดยนอกจากการล้างความคิดของนักเรียนโดยใช้สถานการณ์ปัญหาในบริบทโลกชีวิตจริงแล้ว ยังควรมีใบกิจกรรมซึ่งมีสถานการณ์ปัญหาในบริบทโลกชีวิตจริงให้นักเรียนทำในชั้นเรียนด้วยเพื่อฝึกฝน 2) สถานการณ์ปัญหาในบริบทโลกชีวิตจริงที่ครูควรนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรเป็นสถานการณ์ที่นักเรียนสามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน แปลกใหม่และท้าทาย เพื่อกระตุ้นความสนใจแก่นักเรียน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มประสบการณ์ความรู้ให้นักเรียนอีกด้วย 3) ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริงกับนักเรียนชั้นประถมศึกษา อาจไม่คุ้นเคยกับการพูดแสดงความคิด การเขียนตัวแทนความคิดหรือการเขียนตอบ และการให้เหตุผล ครูจึงควรเสริมแรงเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก กล้านำเสนอหรือพูดแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้และไม่ถูกทอดทิ้งในชั้นเรียน 4) ในชั้นสนับสนุนความคิดเป็นขั้นที่ครูสามารถยืดหยุ่นโดยใช้เวลาน้อยลงได้ ถ้านักเรียนในห้องเรียนมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการเรียนเรื่องนั้น ๆ แล้ว และนำเวลาไปใช้ในชั้นขยายความคิด เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล รวมถึงการฝึกฝนจากการทำใบกิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนได้เจอสถานการณ์ที่หลากหลายมากขึ้น 5) ในตอนเริ่มนำการจัดการเรียนรู้ไปใช้ นักเรียนอาจมีคำถามหรือข้อสงสัยในการตอบคำถามในชั้นเรียนหรือการทำใบกิจกรรม โดยเฉพาะการให้เหตุผล สิ่งที่ครูควรทำคือการให้คำแนะนำ เพื่อให้นักเรียนสามารถตอบได้ด้วยความคิดของตนเอง ไม่ใช่การบอกคำตอบที่ไม่ทำให้นักเรียนเกิดการคิด 6) ควรศึกษาการพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง ในระดับชั้นหรือเนื้อหาอื่น 7) ควรศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของฟรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง ในการพัฒนาการคิดอื่น ๆ เช่น การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากเมื่อพบกับสถานการณ์ปัญหา นักเรียนหลาย ๆ คน สามารถคิดวิธีการในการแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย และมีความสนุกสนานในการหาวิธีการแก้ปัญหาวิธีอื่น ๆ ที่ไม่เหมือนเพื่อนในชั้นเรียน 8) จากการพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน

โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพัฒนาการคิดของพรายวิลลิกร่วมกับบริบทโลกชีวิตจริง พบว่า ชั้นสนับสนุนความคิดเป็นขั้นตอนที่เป็นการทบทวนพื้นฐานซึ่งใช้เวลามากน้อยขึ้นอยู่กับพื้นฐานของนักเรียน รวมถึงความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนด้วย ดังนั้น ความรู้พื้นฐานและความสามารถด้านการอ่านเขียนอาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ เพราะฉะนั้นควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). การสอนกระบวนการคิด: ทฤษฎีและการนำไปใช้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี. (2561). การเรียนการสอนคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรวิรัช ทินประภา. (2558). เอกสารประกอบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ (Thinking Mathematically). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ปัทมา อนันต์. (2561). การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยประยุกต์ใช้การวิจัยอิงการออกแบบ. ใน ปริญญาณีพนธ์ปรัชญาดุขฎิบัณติต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศึกษภาพมนุษย์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรชัย ภาพันธ์. (2547). เมื่อโรงเรียนเป็นนิติบุคคลทุกคนต้องพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง. วารสารวิชาการ, 7(1), 39-45.
- พิทักษ์ รักษาชาติ. (2557). ผลการประยุกต์ใช้ทฤษฎีของพรายวิลลิคในการพัฒนาความคิดทางคณิตศาสตร์ เรื่อง พาราโบลาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 20(2), 179-190.
- วิจิตร ศรีอ้าน. (2529). การศึกษาทางไกล. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2555). การวัดประเมินผลคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). ผลการประเมิน PISA 2018: นักเรียนไทยวัย 15 ปี รู้และทำอะไรได้บ้าง. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2565 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2019-48/>
- สมบัติ ท้ายเรือคำ และคณะ. (2559). การพัฒนาการรู้คณิตศาสตร์ด้วยวิธีการสอนแบบบูรณาการ. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 3(7), 11-20.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- Delaney, H. (2019). Education for the 21st Century. Retrieved June 18, 2022, from <https://www.unicef.org/thailand/stories/education-21st-century>.
- Fraivillig, J. L. (2001). Strategies For Advancing Children's Mathematical Thinking. Teaching Children Mathematics, 8(7), 454-459.

- Greenwood, J. J. (1993). On the Nature of Teaching and Assessing Mathematical Power and Mathematical Thinking. *The Arithmetic Teacher*, 41(3), 144-152.
- Isoda, M. & Katagiri, S. (2012). *Mathematical thinking : how to develop it in the classroom*. Singapore: WorldScientific.
- OECD. (2018). *PISA 2021 Mathematics Framework (Draft)*. Retrieved June 18 , 2022, from <https://www.oecd.org/pisa/sitedocument/PISA-2021-mathematics-framework.pdf>.
- Perkins, D. N. (1986). *Knowledge As Design*. New York: Routledge.
- Thiessen, D. et al. (1993). *Elementary Mathematical Methods*. New York: Mocomillan.

การพัฒนาแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต*

THE DEVELOPMENT OF INTERNAL EDUCATION QUALITY ASSURANCE MODELS IN BAN PARA SCHOOL UNDER PHUKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

มาริสสา ไพโรจน์*, นัจจรี เจริญสุข, นันทพงศ์ หมิแลละหมัน

Marisa Pairoj, Natjaree Jaroensuk, Nanthapong Mileman

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Suratthani, Thailand

*Corresponding author E-mail: Oiho5451@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต 2) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประชากรประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูโรงเรียนบ้านพารา จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ ตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท มีความเชื่อมั่น 0.99 ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประเมินความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต รูปแบบเป็นการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในภายใต้กระบวนการบริหาร วงจรคุณภาพ PDCA ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ใช้ชื่อ AOR MODEL คือ (1) ขั้นเตรียมการและสร้างความตระหนัก : Awareness (2) ขั้นดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพ 6 องค์ประกอบ : Operation (3) การรายงานผลมาตรฐานสถานศึกษา : Result 3) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การประกันคุณภาพการศึกษา, การประกันคุณภาพการศึกษาประถมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) were to investigate the status of the internal education quality assurance operating in the educational institution; 2) were to create and develop the internal education quality assurance model in the educational institution; and 3) were to assess the appropriateness and possibility of the internal education quality assurance model in the educational institution of Ban Para School under Phuket Primary Educational Service Area Office by using the model of the research and development consisted of 3 steps which were step 1: investigate the status of the internal education quality assurance in the educational institution. The population was 11 school administrators and teachers of Ban Para School. The research instrument was the questionnaire with a reliability index of 0.99; step 2: develop the internal education quality assurance model in the educational institution. The content validity was assessed by 5 experts, and step 3: assess the appropriateness and possibility of the model by 5 experts selected by the purposive sampling method. The research instrument was the assessment form of appropriateness and possibility. The collected data were analyzed by the basic statistics consisting of the percentage, mean, and standard deviation. The findings showed that 1) the overall status of the internal education quality assurance operating in Ban Para School under Phuket Primary Educational Service Area Office was at a high level; 2) the internal education quality assurance model of Ban Para School under Phuket Primary Educational Service Area Office was developed by using the PDCA cycle consisted of 3 steps which were (1) preparation and awareness-building, (2) operation, and (3) report; and 3) the overall appropriateness and possibility of the internal education quality assurance model in Ban Para School under Phuket Primary Educational Service Area Office was at the high level.

Keywords: Model Development, Education Quality Assurance, Primary Education Quality Assurance

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญ ในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคการศึกษา และการเรียนรู้ไร้พรมแดน อีกทั้งรัฐบาลยังมุ่งเน้นให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาจึงมีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยผลิตทรัพยากร

บุคคลที่สามารถประกอบอาชีพได้ดี และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สถานศึกษาจึงมีภารกิจในการสร้างเยาวชนให้ เป็นบุคคลที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกลไกในการผลักดันให้การจัดการศึกษามีคุณภาพที่ดีได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นสำคัญ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ มีคุณภาพตามมาตรฐาน ผู้ที่จบการศึกษามีคุณภาพตามที่คาดหวัง มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษากำหนด ดังนั้น ผู้เรียนจึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่สถานศึกษา ต้องคำนึงถึงตลอดเวลา ไม่ว่าจะคิดทำกิจกรรมใดหรือโครงการใดก็ตาม ผู้เรียนจะต้องได้รับผลหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งโดยตรง และโดยอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามที่คาดหวัง กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา จึงเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาเพื่อให้ระบบประกันคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีการประกันว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยสถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอหน่วยงานต้นสังกัด และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ที่มีความสอดคล้องกับการที่กระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ที่กำหนดระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อเป็นหลักในการเทียบเคียงในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด (กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา, 2561) การประกันคุณภาพการศึกษา จึงถือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่จะสร้างความมั่นใจให้กับ ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม ว่าสถานศึกษามีประสิทธิภาพและสามารถทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา (กฤษฎา พรหมอินทร์, 2555) เมื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ จำเป็นต้องให้การศึกษาที่มีคุณภาพจึงต้องมีการควบคุมคุณภาพ เพื่อรักษาและยกระดับมาตรฐานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ทุกฝ่าย ว่า การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐาน (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2561)

ทั้งนี้ ทุกสถานศึกษาต้องพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการศึกษาปกติของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักการและกระบวนการสำคัญ ได้แก่ 1) หลักการมีส่วนร่วมแบบร่วมแรงร่วมใจในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของทุกคนในสถานศึกษา 2) หลักการร่วมรับผิดชอบในผลการจัดการศึกษาอย่างตรวจสอบได้ คือ มีร่องรอยสำหรับอธิบายคุณภาพต่อสาธารณชนที่สามารถตรวจสอบได้และ 3) หลักการประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของทุกคนในสถานศึกษาที่ต้องรับผิดชอบและร่วมลงมือดำเนินการทุกขั้นตอนของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยอาศัยกระบวนการดำเนินการพัฒนาคุณภาพด้วยวงจรคุณภาพแบบ PDCA คือ มีกระบวนการวางแผนกำหนดเป้าหมายคุณภาพ (Plan) ดำเนินการตามแผนควบคู่กับการติดตามตรวจสอบและประเมินคุณภาพระหว่างดำเนินงาน (Do & Check) กระบวนการนำผลการประเมินมาเป็นฐานการตัดสินใจพัฒนาหรือยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับ (Act) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และดำเนินการอย่างยั่งยืน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษาต้องมีการทำงานที่มุ่งประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความตระหนักรับรู้และเห็นคุณค่าของการทำงานเป็นระบบมีคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีการกำหนดเป้าหมาย และดำเนินกิจกรรมโครงการที่ใช้ผลการประเมินตนเองผลการประเมินคุณภาพจากองค์กรภายนอก ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา จะเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่แท้จริง (จันทร์สุตา บุตรชาติ, 2555) ซึ่งกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญ ในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน เป็นกลไกสำคัญที่

สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบมีคุณภาพ ตามมาตรฐาน ผู้ที่สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามที่มุ่งหวังผู้ปกครองชุมชน และองค์กรสถานประกอบการที่รับช่วง ผู้จบการศึกษาเข้าศึกษาต่อ หรือรับเข้าทำงานมีความมั่นใจ ว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งมี คุณภาพได้มาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน นักเรียนที่จบการศึกษา จากสถานศึกษาทุกแห่งมีความรู้ความสามารถมีทักษะ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด (ปิยวัฒน์ ต้นถา, 2559)

จากการรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self Assessment Report : SAR) ของโรงเรียน บ้านพารา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานุกูล พบว่า การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษายังดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียนค่อนข้างน้อย ไม่มีรูปแบบการดำเนินงาน การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ชัดเจน มีผู้ที่รับผิดชอบเพียงคนเดียวขาดการทำงานร่วมกันของครูทุกคน ในโรงเรียน ครูที่ขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่จะ เป็นการดำเนินการโดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดขั้นตอน และวิธีการดำเนินงานแล้วมอบหมายให้ครู ผู้รับผิดชอบ และในการปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายใน ของโรงเรียนยังเกิดความสับสน ไม่เข้าใจใน หลักการปฏิบัติ บุคลากรยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการประเมินคุณภาพภายใน การปฏิบัติงาน การประกันคุณภาพภายในจึงขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนไม่บรรลุเป้าหมาย ผู้วิจัยได้ ศึกษาเกี่ยวกับหลักการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กรอบ การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อเชื่อมโยง ระหว่างมาตรฐานการจัดการศึกษาที่ประกาศตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2561 การวิเคราะห์สถานการณ์และบริบท ของโรงเรียน การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมไปถึงการนำผลการรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) ของโรงเรียนในปีการศึกษา 2564 มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารวมถึงการเชื่อมโยงการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษากับการประเมินภายนอกในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา และการประเมินของ สมศ. ในรอบต่อไป

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานุกูล เพื่อยกระดับ การประกันคุณภาพภายในโรงเรียนให้สูงขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพ การบริหารและการจัดการศึกษา อย่างต่อเนื่อง และเป็นแนวทางในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานุกูล
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานุกูล
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของ โรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานุกูล

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ผู้บริหาร 2 คน ครูผู้สอนที่เป็นคณะทำงานประกันคุณภาพภายใน 9 คน ของโรงเรียนบ้านพารา รวม 11 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพของโรงเรียนบ้านพารา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการ 3 ขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งเครื่องมือที่ใช้ตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท มีค่าความเชื่อมั่น 0.99

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท มีรายละเอียด ดังนี้

1. นำผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท มายกร่างรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท และจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ

2. นำร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำ แก้ไขปรับปรุงตามรูปแบบที่กำหนดไว้ แล้วนำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่า .99

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เพื่อความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านพารา เพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูลในโรงเรียน

4.2 นำแบบสอบถามสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาพร้อมทั้งหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มประชากร

4.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และนำมาตรวจสอบความถูกต้องเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS จากเครื่องคอมพิวเตอร์โดยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

5.1 วิเคราะห์สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 วิเคราะห์รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้แลประสบการณ์เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน จำนวน 5 ท่าน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประเมินความถูกต้อง และความเหมาะสมของรูปแบบ แล้ววิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.3 วิเคราะห์การประเมินรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประเมินความเหมาะสม แลความเป็นไปได้ของรูปแบบ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
2. ศึกษาหลักเกณฑ์และแนวทางการสร้างเครื่องมือ โดยยึดกรอบแนวคิดให้ครอบคลุมรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างเป็นแบบสอบถามและนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้อง ด้านเนื้อหา โครงสร้าง และภาษา ให้ได้ข้อคำถามที่ครอบคลุมแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับค่านิยามศัพท์ (IOC : index of term Objective Conguence) คัดข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ไว้ใช้ และแก้ไขปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
4. ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ได้จากตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาอีกครั้ง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกันแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 และจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัย

จากการวิจัยและพัฒนา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต รายละเอียดตาม ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต

สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน	μ	σ	ระดับการดำเนินงาน
ด้านที่ 1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา	3.61	0.63	มาก
ด้านที่ 2 การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	3.77	0.63	มาก
ด้านที่ 3 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	3.42	0.78	ปานกลาง

สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน	μ	σ.	ระดับการดำเนินงาน
ด้านที่ 4 ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของสถานศึกษา	3.71	0.77	มาก
ด้านที่ 5 การติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษา	3.55	0.83	มาก
ด้านที่ 6 การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR)	3.50	0.69	มาก
รวม	3.59	0.83	มาก

จากตาราง พบว่า สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากฎเก็ด โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รองลงมา คือ ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของสถานศึกษา ด้านการกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา ด้านการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษา และการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง SAR เรียงตามลำดับ ส่วนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีระดับการดำเนินงานต่ำสุด

2. ผลการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากฎเก็ด รูปแบบเป็นการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในภายใต้กระบวนการบริหาร วงจรคุณภาพPDCA โดยมีชื่อย่อเป็น AOR Model มี 3 ขั้นตอนหลัก คือ 1) ขั้นตอนเตรียมการและสร้างความตระหนัก 2) ขั้นตอนดำเนินการ 3) การรายงานผลมาตรฐานสถานศึกษา รายละเอียดตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากฎเก็ด

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากฎเก็ด รายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากฎเก็ด

รายการประเมิน	μ	σ	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความเหมาะสม	4.40	0.70	มาก
2. ด้านความเป็นไปได้	4.22	0.70	มาก
รวม	4.33	0.75	มาก

จากตาราง พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากฎเก็ด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความเป็นไปได้

อภิปรายผล

จากการวิจัยและพัฒนา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากฎเก็ด อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากฎเก็ด พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังต่อไปนี้ การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การติดตามผลการดำเนินงานให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง และการดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในที่ผ่านมา มีลักษณะที่เน้นหนักในการจัดทำเอกสารตามมาตรฐานและองค์ประกอบแต่ละด้านค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญแต่การปฏิบัติต้องมีการวิเคราะห์หลายขั้นตอนและจัดทำเอกสารจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรวุฒิ บุญทองใหม่ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ภัทรวุฒิ บุญทองใหม่, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ถิรฉัตร คงจันทร์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสตรีภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสตรีภูเก็ต ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ถิรฉัตร คงจันทร์, 2560)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากฎเก็ด จากการดำเนินงานวิจัย ได้รูปแบบประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 6 องค์ประกอบ คือ

ขั้นตอนที่ 1 Awareness ขั้นเตรียมและสร้างความตระหนัก

ขั้นตอนที่ 2 Operation ปฏิบัติตามระบบประกันคุณภาพ 6 องค์ประกอบ ภายใต้กระบวนการ P D C A

ขั้นตอนที่ 3 Result การรายงานผลมาตรฐานสถานศึกษา ในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา และมาตรฐานการเรียนรู้

ผลการตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทุกด้าน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิญโญ จูสี เรื่อง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การดำเนินงานตามแผน 3) การตรวจสอบการติดตามประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนา (ภิญโญ จูสี, 2558)

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เหตุผลที่ทำให้ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องขงยกร่างรูปแบบ และจัดให้มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน หากโรงเรียนมีรูปแบบ เครื่องมือที่ดีในการดำเนินงานประกันคุณภาพที่ดี ก็จะส่งผลให้การดำเนินการบรรลุตามเป้าประสงค์ตามที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยานันต์ บุญธิมา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าแก้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็น ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนวัดห้วยม้าแก้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็น ในประเด็นความถูกต้อง เหมาะสม และเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ ความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ในการปฏิบัติ (ปิยานันต์ บุญธิมา, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท รูปแบบเป็นการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในภายใต้กระบวนการบริหาร วงจรคุณภาพ P D C A โดยมีชื่อย่อเป็น AOR Model ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 6 องค์ประกอบ คือ ขั้นตอนที่ 1 Awareness ขั้นเตรียมและสร้างความตระหนัก ขั้นตอนที่ 2 Operation ปฏิบัติตามระบบประกันคุณภาพ 6 องค์ประกอบ ขั้นตอนที่ 3 Result การรายงานผลมาตรฐานสถานศึกษา ในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานการเรียนรู้ 3) การประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านพารา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ท ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก จากการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ คือ รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่นำเสนอเป็นเพียงรูปแบบและแนวทางกว้าง ๆ เพื่อให้เห็นระบบของการประกันคุณภาพภายในมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้น เมื่อสถานศึกษานำไปใช้จึงต้องมีการปรับให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและต้องศึกษาขั้นตอนของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในอย่างละเอียด 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรนำรูปแบบการประกันคุณภาพภายในที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้ในสถานศึกษา แล้ววิจัยศึกษาว่ารูปแบบการประกันคุณภาพภายในดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 135 ตอนที่ 11 ก หน้า 3 (23 กุมภาพันธ์ 2561).
- กฤษฎา พรหมอินทร์. (2555). ชุดเอกสารการประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของศูนย์การศึกษาพิเศษ. พิษณุโลก: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39.
- จันทร์สุดา บุตรชาติ. (2555). การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วารสารสหวิทยาการวิจัย, 1(1), 121-124.
- ถิรฉัตร คงจันทร์. (2560). การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสตรีภูเก็ต. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14.
- ปิยวัฒน์ ตันดา. (2559). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญในจังหวัดจันทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เปี่ยมันต์ บุญธิมา. (2561). การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโรงเรียนวัดห้วยม้าโค้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็น. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 15 (19 สิงหาคม 2542).
- ภัทรวุฒิ บุญทองใหม่. (2564). การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี. In วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ภิญโญ จูสี. (2558). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. In วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ. รัตนะเทรตติ้ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัยระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน: การสืบสานประเพณีลอยกระทง ของตำบลเบิกไพร อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี*

EDUCATION AND COMMUNITY DEVELOPMENT FOR SUSTAINABILITY: THE CONTINUATION OF THE LOY KRATHONG TRADITION OF BERK PHRAI SUB- DISTRICT, CHOM BUENG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

นิภาวรรณ เจริญลักษณ์*

Nipawan Charoenlak

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Muban Chombueng Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author Email: ncharoenlak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้นำเสนอข้อค้นพบเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน: การสืบสานประเพณีลอยกระทงของตำบลเบิกไพร อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ในการศึกษาชุมชนท้องถิ่นเป็นกระบวนการศึกษาธรรมชาติของสังคมฐานรากเพื่อทำความเข้าใจถึงธรรมชาติการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชน โดยการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านประเพณีลอยกระทงของตำบลเบิกไพร อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ในปัจจุบันตำบลเบิกไพร อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้จะต้องดำเนินการอย่างน้อย 2 เรื่อง คือ ต้องพิจารณาถึงความสมดุลของสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ในการดำเนินการพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพชีวิต และต้องส่งเสริมแนวคิดของความเป็นธรรมระหว่างหญิงกับชาย สังคมที่เป็นธรรม และสันติสุข สิทธิมนุษยชน การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมที่หลากหลาย และการแก้ปัญหาความยากจน ในเนื้อหาบทความนี้ได้รวบรวมการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนโดยใช้ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนาและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสู่ความยั่งยืน ได้แก่ 1) ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่น 2) สนับสนุนส่งเสริม และอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ 3) จัดการความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นองค์ความรู้ให้กับชุมชน 4) พัฒนากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 5) สนับสนุนกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการกิจกรรมสาธารณะในชุมชน ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีต้นทุนเป็นเอกลักษณ์และวิถีของความเป็นไทย ภาครัฐ และหน่วยงานต่าง ๆ ควรอนุรักษ์ สืบสาน สร้างสรรค์เพื่อให้ดำรงอยู่กับสังคมไทย เป็นเครื่องบ่มเพาะชุมชนและสังคมให้ดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข รวมทั้งให้ความสำคัญกับศักยภาพและความต้องการของพื้นที่เป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การพัฒนาที่ยั่งยืน, การพัฒนาชุมชน, การสืบสาน, ประเพณีลอยกระทง

Abstract

This academic article presents the findings on the Education and Community Development for Sustainability: The continuation of the Loi Krathong tradition of Berk Phrai Sub-District Chom Bueng District, Ratchaburi Province. In the study of local communities, it is a process of studying the nature of grassroots societies in order to understand the nature of the way of life of members of the community. By carrying on the local culture through the Loi Krathong tradition of Berk Phrai Subdistrict, Chom Bueng District, Ratchaburi Province At present, Berk Phrai Subdistrict, Chom Bueng District, Ratchaburi Province In order for sustainable development to occur, at least 2 issues must be taken: the balance of the environment, society and economy must be considered in developing and improving the quality of life and to promote the concept of fairness between women and men Fair and Peaceful Society Human Rights Environmental Conservation and Restoration multicultural and poverty alleviation. In the content of this article, we collect the inheritance of community culture by using traditions and cultures as the basis for developing and managing education to develop local communities towards sustainability such as: 1) collaborate with local educational institutions, 2) support, promote and facilitate community members to learn, 3) manage local cultural knowledge to provide knowledge to the community, 4) develop activities to promote lifelong learning, and 5) support community organizations to carry out public activities in the community. It can be regarded as a local culture that has a unique cost and a way of being Thai. The government sector and various agencies should preserve, inherit, and create in order to co-exist with Thai society. It is an incubator for communities and society to live happily. Including giving importance to the potential and needs of the area. to achieve real results for the community.

Keywords: Sustainability Development, Community Development, Inheritance, Loi Krathong Festival

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายนำมาสู่การเปลี่ยนกระบวนทัศน์และการปฏิรูปการศึกษาของสังคมไทยในหลาย ๆ ด้านได้ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสในการเรียนรู้ที่หลากหลายและกว้างขวางทั่วถึงทุกสภาพทุกสถานการณ์ ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) ซึ่งเป็นความรู้หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดมาจากสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการปกครองท้องถิ่น เศรษฐกิจและวัฒนธรรม หรืออาจจะเกิดได้จากประสบการณ์ในการทำงาน การประกอบอาชีพ และการเรียนรู้จากธรรมชาติ (ธีรศักดิ์ อุปรมัย อุปไมยอชิชัย และคณะ, 2563) การศึกษาถึงวิถีชุมชนอย่างลึกซึ้งซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงความต้องการจำเป็นและการออกแบบสู่ความร่วมมือในการทำงานที่ดีอื่น ๆ ได้อย่างสมดุล สอดรับกับความต้องการของชุมชน และทำให้เกิดความยั่งยืนได้ การศึกษาชุมชนท้องถิ่นเป็นกระบวนการศึกษาธรรมชาติของสังคมฐานรากเพื่อทำความเข้าใจถึงธรรมชาติการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ แล้วยังเป็นการทำความเข้าใจว่าทำไมเหตุใดชุมชนจึงได้มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบนั้นหรือทำไมถึงไม่ดำเนินชีวิตเหมือนกับที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงหรือแตกต่างกันโดยใช้การวิเคราะห์กระบวนการกระทำเพื่อให้เกิดความเข้าใจ (understanding) จากนั้นนำมาคาดการณ์ (prediction) และนำไปสู่

การควบคุม (controlling) ทั้งนี้เพื่อให้กระทำพฤติกรรมตามที่ต้องการและทั้งสามหลักของความสามารถนี้ย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำงานในชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน (สุรพล พยอมแย้ม, 2556) บนพื้นฐานของสังคมไทยที่มีต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย การให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนที่เป็นการบูรณาการทั้งด้านการเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ การเสริมพลังอำนาจด้านการสืบสานและต่อยอดเชิงการพัฒนาจากสังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นชนบททุกแห่งทุกส่วน โดยสร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการดำเนินการและกระตุ้นให้เกิดการริเริ่มจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่เอง การเชื่อมประสานกับหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สถานศึกษาในระดับพื้นฐาน หรือมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาค แนวคิดนี้การพัฒนาชุมชนบนฐานความร่วมมือนี้จะเป็นแนวทางพัฒนาที่เสริมสร้างให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน เกิดการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน และมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน กล่าวคือ เกิดการสอดรับแนวคิดหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน 2 กระแส ได้แก่ กระแสที่หนึ่ง เน้น การพัฒนา คู่กับ สิ่งแวดล้อม แนวคิดกระแสที่สอง เน้น การพัฒนา คู่กับ วัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้จะต้องดำเนินการอย่างน้อย 2 เรื่อง คือ จะต้องพิจารณาถึงความสมดุลของสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ในการดำเนินการพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพชีวิต และจะต้องส่งเสริมแนวคิดของความเป็นธรรมระหว่างหญิงกับชาย สังคมที่เป็นธรรม และสันติสุข สิทธิมนุษยชน การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมที่หลากหลาย และการแก้ปัญหาความยากจน (พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, 2553)

บริบทของพื้นที่ตำบลเบิกไพรตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นตำบลหนึ่งใน 6 ตำบลของอำเภอจอมบึงตามการแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาค ซึ่งพื้นที่ของตำบลเบิกไพรเชิงกายภาพแล้วพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของตำบลมีพื้นที่ห่างจากที่ว่าการอำเภอจอมบึงระยะทาง 5 กิโลเมตร ออกไปทางทิศตะวันตกใช้ระยะเวลาเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ 8-10 นาที และที่ตั้งตำบลห่างจากเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรีทั้งหมดคิดเป็นระยะทาง 39 กิโลเมตร โดยใช้ระยะเวลาในการเดินทางโดยรถยนต์ใช้เวลาประมาณ 45 - 50 นาที ตามเวลาการสัญจรตามปกติ ภาพรวมของพื้นที่มีอาณาบริเวณครอบคลุมพื้นที่ตำบลทั้งหมดคิดเป็น 105.60 ตารางกิโลเมตร ประมาณ 65,998 ไร่ ปัจจุบันตำบลเบิกไพรมีหมู่บ้านที่อยู่ในการปกครองจำนวน 11 หมู่ รวมประมาณ 6,072 คน แบ่งออกเป็นชาย จำนวน 3,028 คน (49.87) หญิง 3,044 คน (50.13) ครัวเรือนทั้งหมด 1,856 ครัวเรือน และด้านการนับถือศาสนาของชุมชนนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 90 นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 8 และศาสนาอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 2 จากการประเมินสถานการณ์สภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561 - 2565) ขององค์การบริหารส่วนตำบลเบิกไพรได้ทำการประเมินสถานการณ์สภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้องพบว่ามิติด้านสังคมและวัฒนธรรมพบว่าศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันแม้จะยังคงมีอยู่แต่ยังขาดการสืบสานให้กับลูกหลานรุ่นใหม่ซึ่งอาจจะทำให้ประเพณีและกิจกรรมต่าง ๆ อาจสูญหายไปได้ (องค์การบริหารส่วนตำบลเบิกไพร, 2565) การสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ที่ทางท้องถิ่นให้ความสำคัญ

วัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีของสังคมไทยเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการสร้างความร่มเย็นและส่งผลให้ประเทศชาติสงบสุขได้ ในสถานการณ์ปัจจุบันวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทยโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่หันไปชื่นชอบวัฒนธรรมแบบใหม่ ยอมรับวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้น ขณะที่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลย มีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่้น้อยมาก ขาดการสืบสานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการศึกษาที่ผ่านมาไม่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของคนในสังคมให้สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม จึงมีผลต่อการเสื่อมถอยทางจริยธรรมและวัฒนธรรมซึ่งจะนำไปสู่ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ตามมา (พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, 2553) จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนได้รวบรวมและเรียบเรียงเรื่องราวเกี่ยวกับการศึกษากับการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน: การสืบสานประเพณีลอยกระทงของตำบลเบิกไพร อำเภอจอมบึง

จังหวัดราชบุรี ได้แก่ การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน วัฒนธรรมท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชน การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น: ประเพณีลอยกระทงวันเพ็ญเดือน 12 ซึ่งเห็นว่าประเพณีลอยกระทงเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นทุนประสบการณ์และแบบแผนที่เป็นรากฐานที่สำคัญของชุมชน เนื่องจากเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิต การดำรงชีพ ความคิด ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ ที่อยู่ภายในชุมชน จารีตและประเพณี พิธีกรรม และรวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ของชุมชน บทความนี้มุ่งนำเสนอประสบการณ์การสืบสานวัฒนธรรมชุมชนของตำบลเบิกไพร อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เพื่อให้เป็นสารสนเทศและองค์ความรู้ในการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยต่อไป ซึ่งได้รวบรวมนำเสนอในบทความนี้

การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2549) และการศึกษาที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ ดังจะเห็นได้จากพลเมืองของนานาประเทศที่ได้รับการศึกษาจะเป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี และประเทศที่มีพลเมืองได้รับการศึกษาที่ดีจะเป็นประเทศที่มีความเจริญกว่าประเทศที่มีการศึกษาที่ไม่ดี ดังนั้น การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวถึงการศึกษาไว้ว่าหมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545) นอกจากนี้ แล้วการศึกษายังมีความหมายรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาความรู้ ศิลธรรม คุณค่า และความเข้าใจต่าง ๆ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตเพื่อให้เด็กและผู้ใหญ่มีความเข้าใจต่อวัฒนธรรมและแนวคิดต่าง ๆ ตามธรรมชาติ พร้อมทั้งมีทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการสื่อสาร (UNESCO, 2022) การศึกษาเป็นเครื่องมือให้ความรู้ ความคิด ช่วยให้ผู้มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ มองเห็นคุณค่าและความงามของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความรู้ที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ (จินตนา สุขจรรย์, 2556)

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ประเทศจะมีการพัฒนาหรือไม่พัฒนาเกิดจากระบบการศึกษาของประเทศนั้น ๆ องค์การสหประชาชาติได้ระบุความสำคัญของการศึกษาไว้ว่าการศึกษานั้นนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญของการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียนนั้นจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากระบบการพัฒนา การมีทักษะ และพฤติกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการบูรณาการสู่การเรียนในทุกรายวิชา (Ontario Learning for Sustainability Partnership (OLSP), 1996) ดังนั้น การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองของประเทศทุกคนโดยเฉพาะประเด็น “การพัฒนาที่ยั่งยืน” จะต้องมี การส่งเสริมให้เกิดการพูดคุย สนทนา และโต้แย้งเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนระหว่างสมาชิกทุกคนในชุมชนและสังคม หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ เช่น สถานศึกษา สมาคม ชมรม และพื้นที่อื่น ๆ ที่มีประชาชนอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่จำเป็นในการสร้างสรรค์อนาคตที่ดีบนพื้นฐานของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องประกอบด้วย 3 เสาหลัก (UNESCO, 2022) ประกอบด้วย (1) ด้านสิ่งแวดล้อม ให้มีความตระหนักในความจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและความเปราะบางของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (2) ด้านสังคม ให้มีความเข้าใจในสถาบันทางสังคมและบทบาทของสถาบันทางสังคมในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา และ (3) ด้านเศรษฐกิจ ให้มีความรู้สึกไว มีไหวพริบ และมีความสามารถในการตอบสนองต่อข้อจำกัดและศักยภาพของความเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อสังคมและ

สิ่งแวดล้อม ซึ่งในส่วนด้านผลลัพธ์ของการศึกษาเรียนรู้ที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้นควรประกอบด้วย 4 ด้าน (Ontario Learning for Sustainability Partnership (OLSP), 1996) ประกอบด้วย (1) ผลลัพธ์ด้านสิ่งแวดล้อม (2) ผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจ (3) ผลลัพธ์ด้านสังคม และ (4) ผลลัพธ์ด้านการคิดเชิงระบบ

วัฒนธรรมท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชน

คำว่า “ชุมชน” มีความหมายที่หลากหลายครอบคลุมถึงมิติต่าง ๆ ทั้งในฐานะที่เป็นหน่วยทางสังคมที่ตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ด้วยเหตุที่มนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่โดยลำพังคนเดียวหรืออยู่อย่างโดดเดี่ยวเฉพาะตนเองหรือครอบครัวของตนเองได้ มนุษย์จึงมีธรรมชาติการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หมู่คณะ ชุมชน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพึ่งพาอาศัยกันและกัน และจัดการชีวิตร่วมกัน (ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง, 2556) ชุมชนอาจมีความหมายรวมถึงการเป็นกลุ่มที่มีจิตสำนึกในเอกลักษณ์ส่วนรวม โดยผ่านปทัสถานทางพุทธิพิสัยและจิตพิสัย คุณค่า และแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน (Getzels, Jobob W., 1958) โดยสามารถแบ่งลักษณะของชุมชนออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่ (1) ชุมชนท้องถิ่น (Local Community) เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน หรือ แต่ละอาณาบริเวณ เช่น หมู่บ้าน หรือชุมชนสถานศึกษา (School Community) (2) ชุมชนบริหาร (Administrative Community) เกิดขึ้นในเอกลักษณ์ที่กำหนดขึ้นโดยเฉพาะในทางการเมือง หรือการปกครอง เช่น ประเทศ เมือง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น (3) ชุมชนสังคม (Social Community) เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมเฉพาะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งไม่จำกัดโดยอาณาเขตของชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนการบริหาร เช่น ชุมชนเพื่อนที่ร่วมสถาบันกันมาก่อน เป็นต้น (4) ชุมชนเครื่องมือ (Instrumental Community) เกิดขึ้นโดยผ่านกิจกรรม และปฏิสัมพันธ์ทางตรงและทางอ้อมกับบุคคลอื่นซึ่งมาอยู่ในสถานศึกษาที่เดียวกันเพื่อเป้าหมายร่วมกัน เช่น กลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ กลุ่มครูที่รวมกลุ่มกันเป็นชุมชนการศึกษา (Educational Community) สมาพันธ์ครู และชุมชนการสาธารณสุข เป็นต้น (5) ชุมชนเชื้อชาติ (Ethnic Community) เกิดขึ้นโดยความผูกพันทางเชื้อชาติ หรือ เศรษฐกิจสังคมโดยเฉพาะ เช่น ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนไทยมอญ ชุมชนชาวมุสลิม เผ่าชุมชนคนร่ำรวย เป็นต้น (6) ชุมชนร่วมอุดมการณ์ (Ideological Community) เกิดขึ้นในชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ แนวคิด และสังคมการเมืองโดยเฉพาะ ซึ่งคาบเกี่ยวเข้าไปในชุมชนอื่น ๆ ทั้งห้าประเภท เช่น ชุมชนชาวมุสลิม ชุมชนชาวมุสลิม ชุมชนประชาธิปไตย ชุมชนสังคมนิยม และชุมชนนิยม เป็นต้น

การเข้าใจถึงลักษณะความเป็นชุมชนในมิติต่าง ๆ จะทำให้นักพัฒนา นักการศึกษา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาจะสามารถวิเคราะห์สถานการณ์และออกแบบกระบวนการพัฒนาได้อย่างถูกต้องและตรงกับความต้องการของชุมชนได้ ทั้งนี้การเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนภายใต้แนวคิด “การระเบิดจากข้างใน” เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการเสริมพลังอำนาจที่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานถึงการพัฒนาว่าพัฒนาจะต้องมุ่งเน้นที่การพัฒนาคน แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการมุ่งพัฒนาชุมชนให้อยู่รอด พอมีพอกินเข้มแข็ง (ผู้จัดการออนไลน์, 2565) และมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นจุดเริ่มต้น การรู้ถึง “ภูมิสังคม” กล่าวคือ การรู้ถึงภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ชุมชน หรือตามนัยหนึ่ง คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ภาษาท้องถิ่น เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) การรับรู้ถึงภูมิสังคมเป็นการ “เข้าใจ” ถึงพื้นฐานที่เป็นปัญหาหรือต้นทุนสิ่งดีจากนั้นจะนำไปสู่การ “เข้าถึง” ชุมชนหรือท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้ง และจะนำไปสู่ “การพัฒนา” ในที่สุด

วัฒนธรรมท้องถิ่นนับว่าเป็นทุนประสพการณ์และแบบแผนที่เป็นรากฐานที่สำคัญของชุมชนและประเทศชาติ เนื่องจากเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิต การดำรงชีพ ความคิด ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ ที่อยู่ภายในชุมชน จารีตและประเพณี พิธีกรรม และรวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ของชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ภาครัฐได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ดังจะปรากฏเห็นตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 3, 5 และ 9 มาตรา 289 ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าองค์กรปกครองท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และรวมถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการของท้องถิ่น (สุชาติ เกาทอง, 2544) นอกจากนี้ ยังได้ระบุแนวทางการจัดการศึกษาตามมาตรา 23 ข้อ (3) ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2542) จากแนวคิด เอกสาร และความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นต้นทุนที่เป็นเอกลักษณ์และวิถีของความเป็นไทย ภาครัฐ และหน่วยงานต่าง ๆ จะต้องให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ สืบสาน และสร้างสรรค์เพื่อให้ดำรงอยู่กับสังคมไทย และเป็นเครื่องบ่มเพาะชุมชนและสังคมให้ดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข

การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น: ประเพณีลอยกระทงวันเพ็ญเดือน 12

บริบทพื้นที่และต้นทุนทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

บริบทของอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรีเป็นพื้นที่ชายแดนของจังหวัด มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของชาติโดยโดยเฉพาะการเป็นพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออกของประเทศไทย นอกจากนี้แล้วยังมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับการสงครามของประเทศไทยเนื่องจากเป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้วยสภาพพื้นที่ที่เป็นเส้นทางการของเคลื่อนทัพทั้งฝั่งประเทศไทย และประเทศพม่ามาตั้งแต่อดีตสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น นอกจากนี้ตามเอกสารประวัติอำเภอพบว่าพื้นที่อำเภอจอมบึงเป็นพื้นที่ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงเสร็จประพาส 2 ครั้ง (พ.ศ.2416 และ พ.ศ.2438) โดยครั้งที่สองได้ทรงเสด็จประพาสถ้ำมูจรินทรในเขากลางเมืองและได้พระราชทานนามใหม่ว่า “ถ้ำจอมพล” และมีพระบรมมหาราชภิเษก จปร. 114 ปรากฏหน้าปากทางเข้าถ้ำจนถึงปัจจุบัน และในปีพุทธศักราช 2499 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จมาพื้นที่อำเภอจอมบึงและได้ทรงจารึกพระปรมาภิไธยย่อว่า “ภปร. 1 มิ.ย.99” ณ บริเวณทางเข้าถ้ำจอมพล ประวัติของพื้นที่อำเภอจอมบึงมีความเกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจของราชวงศ์ เป็นต้นทุนทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนที่สร้างความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และสถานที่ต่าง ๆ ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวทั่วไปได้เข้ามาศึกษาถึงในปัจจุบัน ดังปรากฏตามคำขวัญของอำเภอว่า “ถิ่นคนดี มีจริยธรรม การศึกษาราชภัฏนางามล้ำถ้ำจอมพล”

การสืบสานประเพณีลอยกระทง: การจัดการและการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเบิกไพรในฐานะหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชนมีบทบาทหน้าที่ในการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลเบิกไพรเป็นพื้นที่มีต้นทุนศักยภาพทั้งในด้านความเชื่อ ธรรมชาติ การเกษตรที่ทันสมัย รวมถึงมีแนวทางการบริหารจัดการองค์กรใหม่ ๆ ดังจะเห็นได้คำขวัญของตำบลว่า “ศาลเจ้าแม่ศักดิ์สิทธิ์ เจริญพืชถ้ำงามเขาคันหอก บ่งบอกเป็นตำบลนาร่อง ที่ไม่เกี่ยวข้องยาเสพติด แหล่งผลิตชาเขียวใบหม่อน ลือกระช่อนไก่ชนพันธุ์ดี มากมีวัฒนธรรม เลิศล้ำการพัฒนา รู้คุณค่าผู้สูงอายุ” การสืบสานประเพณีลอยกระทงซึ่งได้มีการจัดเมื่อวันที่ วันที่ 6 และ 8 พฤศจิกายน 2565 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลเบิกไพร วัตถุประสงค์สำคัญ คือ การสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมและวิถีวัฒนธรรมชุมชน กิจกรรมที่สำคัญ คือ แข่งขันวอลเลย์บอล 11 หมู่บ้าน วันที่ 8 พฤศจิกายน 2565

การจัดกีฬาพื้นบ้าน และกิจกรรมทางน้ำ แข่งขันวอลเลย์บอล รอบชิง ขวบนแห่งกระทง มวยไทย และการจัดขบวน รำวงรถแห่งกระทง สามารถสรุปการจัดการในการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ ดังนี้

1.การดำเนินการ

1.1 ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความตระหนักในประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่ตำบลเบิกไพร และสร้างการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทั้งการจัดเตรียมกระทง ขวบนแห่ง การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ นอกจากนี้แล้วยังมีคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงในการให้บริการทางวิชาการและการร่วมเป็นกรรมการตัดสินขบวนแห่งของแต่ละหมู่บ้าน

1.2 สนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ ประเพณีลอยกระทงเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รับรู้และประชาชนให้ความสนใจทั้งในด้านความเชื่อ การแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณต่อธรรมชาติโดยเฉพาะแม่น้ำที่หล่อเลี้ยงการเกษตร และเป็นประเพณีบูชาพระรัตนตรัยในวันเพ็ญเดือน 12 ตามวิถีชาวพุทธ การออกแบบกิจกรรมประชาสัมพันธ์ การเชื้อเชิญและเปิดกว้างให้ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมได้แสดงให้เห็นถึงการสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ดังจะเห็นได้จากทุกหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลเบิกไพร ทุกหน่วยราชการ และภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทุกภาคส่วน

1.3 จัดการความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นองค์ความรู้ให้กับชุมชน วันเพ็ญเดือน 12 เสมือนเป็น “พื้นที่แห่งการเรียนรู้” ของกิจกรรมชุมชน เนื่องจากเป็นวาระสำคัญตามเทศกาลบุญประจำปีของชุมชน การประชาสัมพันธ์และรณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ และส่งเสริมให้พัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นไปเพื่อความบันเทิง และการแสดงออกถึงประเพณีวัฒนธรรม เช่น การแต่งกาย การจัดขบวน การฝึกซ้อมเตรียมพร้อมของนักกีฬา เป็นต้น ทั้งหมดล้วนเป็นการสะท้อนถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เป็นวิถีความเชื่อ เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในวิถีการปฏิบัติ (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นความรู้เชิงประจักษ์ (Explicit Knowledge) ผ่านการแสดงออกถึงกิจกรรม การละเล่น การสื่อสาร เป็นต้น

1.4 พัฒนากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต บนพื้นฐานขององค์ประกอบโครงสร้างท้องถิ่นในด้านการสืบสานวัฒนธรรมนั้นถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดขึ้นในชุมชนโดยมุ่งเน้นถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และชุมชน การใช้ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการเรียนรู้ว่าเป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นกับชุมชน นอกจากนี้ การออกแบบกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดกับชุมชน คือ การสร้างความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ออกแบบไว้แล้ว

1.5 สนับสนุนกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการกิจกรรมสาธารณะในชุมชน ความเป็นชุมชน (community) คือ การรวมกลุ่มของผู้คนเพื่ออยู่ร่วมกันและสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมหรือการสร้างชุมชนเป็นชุมชน วิสาหกิจ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน รวมถึงการสนับสนุนให้เยาวชนรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชื่นชอบ หรือสร้างรายได้ให้กับกลุ่มหรือชุมชนเอง ทั้งหมดเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ องค์การบริหารส่วนตำบลเบิกไพรมีการส่งเสริมกลุ่มต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน

2. การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่ความยั่งยืน การสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม องค์ประกอบโครงสร้างท้องถิ่น ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญโดยได้สะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบ 4 มิติ ดังนี้

2.1 มิติด้านองค์คติ (Concept) ประเพณีลอยกระทงเป็นความเชื่อพื้นฐานคนไทยในการแสดงความกตัญญูตต่อธรรมชาติ โดยเฉพาะ “แม่น้ำ” ที่ถือเสมือนสายเลือดในการหล่อเลี้ยงผืนดินและการประกอบอาชีพซึ่งส่วนมากประชาชนพื้นที่ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ปลูกข้าว ทำไร่ อ้อย ข้าวโพด นอกจากนี้ก็มีประกอบอาชีพส่วนตัว และรับจ้างทั่วไป ประเพณีลอยกระทงด้านความเชื่อแล้วจึงเป็น

แสดงความกตัญญูต่อธรรมชาติ นอกจากนี้แล้วยังเป็นช่วงเวลาการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัยเนื่องในวันเพ็ญเดือน 12 ตามวิถีชาวพุทธ

2.2 มิติด้านองค์พิธีการ (Usage) ประชาชนพื้นที่ตำบลเบ็กไพรซึ่งร้อยละ 90 เป็นพุทธศาสนิกชน การดำเนินชีวิตยังเป็นวิถีชาวพุทธ มีการทำบุญตักบาตร รักษาศีลวันพระ การเข้าวัดปฏิบัติธรรมในวันเทศกาลเข้าพรรษา รวมถึงประกอบพิธีกรรมตามวันสำคัญทางพุทธศาสนาเพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัย ประเพณีลอยกระทง นอกจากนี้จะเป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมตามความเชื่อแล้วยังมีการแสดงออกถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น การรณรงค์การแต่งกายตามวิถีชาวมอญ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ การประกอบอาหารพื้นถิ่น การออกร้านขายสินค้าของชุมชน เป็นต้น

2.3 มิติดังกล่าว (Association or Organization) การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น พื้นที่ตำบลเบ็กไพรมีองค์การบริหารส่วนตำบลเบ็กไพร (อบต.) เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการ และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีองค์กรต่าง ๆ ที่เป็นเครือข่ายในพื้นที่อยู่แล้ว ได้แก่ สถานศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 2 แห่ง เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา (ขยายโอกาส) 1 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 1 แห่ง (รพ.สต.) กำนันและผู้ใหญ่บ้านจาก 11 หมู่บ้าน และสถาบันทางการศึกษาชั้นสูง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ในการให้การสนับสนุนการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นตามบทบาทหน้าที่ โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นผู้ประสานงานและขอความร่วมมือตามบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ในการเข้าร่วมกิจกรรม

2.4 มิติด้านองค์วัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนจากประเพณีงานลอยกระทงเพื่อการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ การแต่งกาย การประกวดกระทง การจัดขบวนแห่ กิจกรรมการแข่งขันเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและกีฬาเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับชุมชน ประกอบด้วย แข่งขันวอลเลย์บอล 11 หมู่บ้าน การแข่งกีฬาพื้นบ้าน กิจกรรมทางน้ำ ขบวนแห่กระทงพร้อมประกวด การแข่งขันมวยไทย และรางวัลแห่ขบวนกระทง โดยกิจกรรมต่าง ๆ จะมีการประชาสัมพันธ์ทั้งระดับอำเภอ และระดับจังหวัดเพื่อเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรม สามารถสรุปให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่ความยั่งยืนในมิติการศึกษา

มิติการศึกษา & SDGs	ลักษณะกิจกรรม	มิติการพัฒนาชุมชน
1. การพัฒนาด้านสังคม		
	การประชุมระดมสมองเตรียมงาน รูปแบบกิจกรรม การเตรียมกิจกรรม การขอความร่วมมือผู้นำทั้ง 11 หมู่ และองค์กรภาครัฐและเอกชน	- ความต้องการของชุมชน - การมีส่วนร่วม - การพึ่งพาตนเอง
2. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ		
	จัดสรรงบประมาณในการจัดงาน การจัดการกิจกรรมต่าง ๆ รางวัล การออกร้านขายสินค้า	- คุณธรรมความพอเพียง - การเรียนรู้ร่วมกัน - การบริหารจัดการ
3. การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม		
	รณรงค์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การตกแต่งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้วัสดุธรรมชาติเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม การเตรียมเก็บขยะหลังการจัดงานให้มีความสะอาดเรียบร้อย	- การรวมกลุ่ม - การมีผู้นำ - การบริหารจัดการ - จิตสำนึกประชาคม

3. ปัจจัยความสำเร็จในการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคระบาดโควิด-19 องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นองค์กรระดับท้องถิ่นหลักของพื้นที่ในการจัดกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของพื้นที่ไม่สามารถดำเนินการกิจกรรมได้ตามประกาศของภาครัฐ แต่หลังจากสถานการณ์ได้คลี่คลายทำให้สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือจากหลายภาคส่วนและได้ดำเนินการกิจกรรมโดยเฉพาะประเพณีลอยกระทงได้ตามที่กำหนดไว้ ปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมให้สามารถดำเนินการสำเร็จ มีดังนี้

3.1 ประเพณีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การเข้าใจถึงความเป็นชุมชนท้องถิ่นและประเพณีและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งจะทำให้ทราบถึงความต้องการของประชาชนว่ามีความสนใจในประเพณีและกิจกรรมใดจากนั้นนำมาเป็นข้อมูลเพื่อวางแผน ประชาสัมพันธ์ และดำเนินการตามที่ได้วางแผนเอาไว้เป็นแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมให้กับชุมชนมากที่สุด

3.2 การวางแผนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์กิจกรรมที่น่าสนใจ เป็นบทบาทของคณะทำงานที่มีการวางแผนการทำงานตั้งแต่การพัฒนาโครงการเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประสานงานการขอความร่วมมือหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม การออกแบบเพื่อให้ชุมชนในพื้นที่ได้นำเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมมาจัดแสดงทั้งผ่านเครื่องแต่งกาย การละเล่น เป็นต้น

3.3 การสื่อสารและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดเป้าหมายของการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมอย่างชัดเจน โดยอาศัยกลไกของหน่วยงานในท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์ กระตุ้น สร้างการรับรู้ และกำหนดการที่ชัดเจน ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วเป็นกิจกรรมที่ประชาชนสนใจและรอคอย เมื่อมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและเข้าถึงประชาชน ส่งผลให้มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก

3.4 การประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนับว่าเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนมากที่สุด รวมถึงการเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพและคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่และตามภารกิจแล้วการจัดการศึกษา การทำนุบำรุงศาสนา และส่งเสริมวัฒนธรรมถือว่าเป็นภารกิจหลักที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น และโดยสภาพบริบทของพื้นที่ตำบลเบิกไพรเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา คือมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงซึ่งบุคลากรที่มีศักยภาพในการให้บริการวิชาการ และสนับสนุนด้านการวิจัย นอกจากนี้แล้วยังได้รับความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ ทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัดในการสนับสนุนกิจกรรมด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี

4. การยกระดับและพัฒนาต่อยอดในอนาคต ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นแม้จะเป็นรากฐานที่ดีของชุมชนมาตั้งแต่อดีต แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด วิถีวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่เป็นเครื่องหล่อหลอมเด็กและเยาวชนในรูปแบบใหม่ การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สามารถดำรงอยู่ และเป็นที่น่าสนใจแก่เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ ๆ จะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนั้นต้องมีการบูรณาการและประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความตระหนักและพัฒนาแนวทางใหม่ ๆ ในการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงได้

รูปแบบของประเพณีที่คล้ายคลึงกันแต่รายละเอียดของแต่ละกิจกรรมตามความเชื่อ วิถีการดำเนินชีวิต และประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชนจะแตกต่างกันไป การวิเคราะห์ถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ละเอียด ลึกซึ้งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการออกแบบและพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนได้ อีกทั้งจะยังเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเชื่อมโยงถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ได้ด้วย

ภาพที่ 1 ประเพณีท้องถิ่น “ประเพณีลอยกระทง” ตำบลเบ็กไพร

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา สามารถเชื่อมโยงและสรุปได้ตามลำดับ ดังนี้

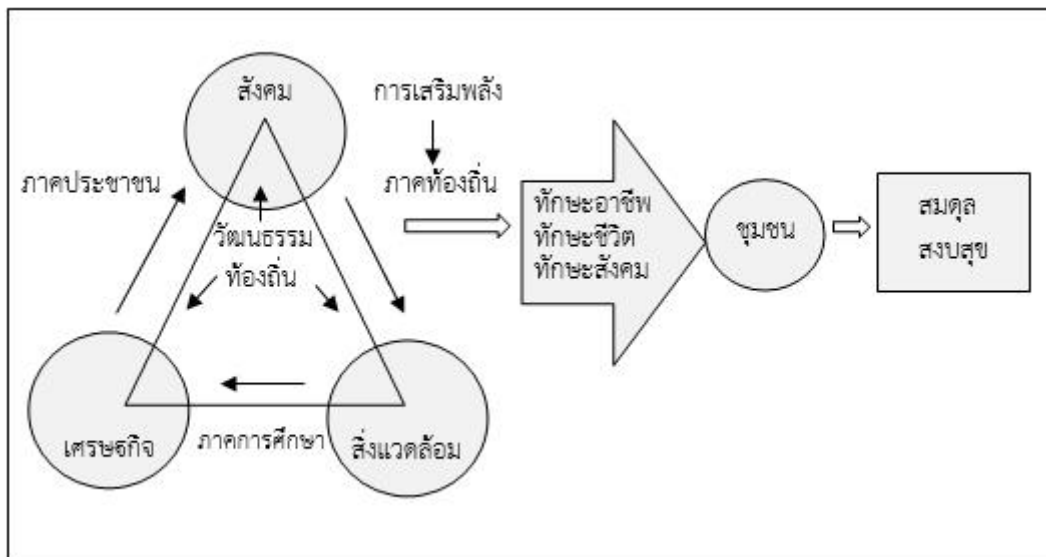
1. วัฒนธรรมท้องถิ่น (Local Culture) มีความสำคัญต่อชุมชนเนื่องจากเป็นรากฐานสำคัญของของวัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความคิดของสมาชิกในชุมชน ความเชื่อที่มีรูปแบบเฉพาะ ค่านิยม จารีต ประเพณีและพิธีกรรม รวมถึงภูมิปัญญาที่สะท้อนให้เห็นถึงการสั่งสม ถ่ายทอด และอบรมกล่อมเกลา (Socialization) สมาชิกในชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงมิติทาง “สังคม” เช่น วิถีการประกอบอาชีพ กระบวนการสืบทอดองค์ความรู้สู่ลูกหลานแบบรุ่นต่อรุ่น การส่งเสริมการศึกษาในวิถีของชุมชน รวมถึงแบบแผนการดำเนินชีวิตตามประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แต่ละชุมชนนับถือ ในมิติด้าน “สิ่งแวดล้อม” จะเห็นได้จากการดำเนินชีวิตแบบพึ่งอาศัยธรรมชาติ การจัดการทรัพยากรทั้งน้ำ ดิน และระบบนิเวศน์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ตามศักยภาพของชุมชนที่อยู่อาศัย และในมิติด้าน “เศรษฐกิจ” ทั้งในด้านการเชื่อมโยงในการประกอบอาชีพ รูปแบบของการบริโภคของชุมชน การนำนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในชุมชนสำหรับการดำเนินชีวิต เป็นต้น ความเชื่อมสัมพันธ์ต่าง ๆ ในชุมชนมีลักษณะเป็นพลวัตต่อเนื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นจะขับเคลื่อนให้เกิดคุณภาพและครอบคลุมทุกภาคส่วนได้นั้นจะต้องดำเนินการองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คือ “ภาคท้องถิ่น” หรือ “หน่วยงานท้องถิ่น” ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. เทศบาล) ในการเข้ามาดูแล จัดทำแผนงาน และสนับสนุนด้านงบประมาณในการขับเคลื่อนให้เป็นรูปแบบ รวมถึงการเชื่อมประสานงานหน่วยงานและหุ้นส่วนต่าง ๆ ขับเคลื่อนงานให้ไปพร้อม ๆ กัน ส่วนที่ 2 คือ “ภาคประชาชน” คือ สมาชิกชุมชนทั้งหมดต้องเห็นเป้าหมายร่วมกัน พร้อมใจที่จะร่วมพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีการพัฒนารวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม รวมถึงการสืบสานแนวคิด ความเชื่อเพื่อให้สามารถดำเนินงานไปอย่างพร้อมเพียงกัน และส่วนที่ 3 คือ “ภาคการศึกษา” โดยเฉพาะสถาบันหรือหน่วยงานระดับท้องถิ่นหรือส่วนภูมิภาคที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชน ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาอย่างมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นต้น ควรจะมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการ องค์ความรู้ หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชน ทั้งหมดเป็น 3 ประสานด้านกลไกที่ควรจะพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่

2. การเสริมพลังอำนาจชุมชน (Community Empowerment) การเสริมพลังอำนาจจะต้องมุ่งมั่นที่จะจะควบคุมการใช้และจัดสรรประโยชน์ด้านต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตาม 3 องค์ประกอบหลักที่ควรจะเป็นแนวทางการเสริมพลัง คือ “การเสริมพลังทักษะอาชีพ” ทั้งอาชีพที่มีอยู่แล้วแบบดั้งเดิมที่เป็นวิถีของชุมชนให้สามารถต่อยอดและเพิ่มมูลค่าได้

หรืออาชีพที่จะต้องเรียนรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้มีช่องทางรายได้เป็นต้นทุนในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ “การเสริมพลังทักษะชีวิต” พื้นฐานที่สำคัญที่สุด คือ “การดำเนินชีวิตแบบสายกลาง” ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือการใช้คุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของศาสนาที่ตนเองนับถือ เช่น หลักเบญจศีลเบญจธรรม เป็นต้น และ “การเสริมพลังทักษะสังคม” มีความหมายรวมถึงการเคารพกติกาของสังคมและชุมชนที่ตนเองดำรงอยู่ การเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง รวมถึงจิตสำนึกที่ดีเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเอง

3. เป้าหมาย คือ สมดุลและความสุข (Balance & Happiness) จุดมุ่งหมายของการการศึกษาและการพัฒนาควรเน้นที่ความสมดุลในการดำเนินชีวิตและสามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เป็น “ทางสายกลาง” ตามแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานไว้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง กล่าวคือ รู้จักประมาณ รู้เหตุรู้ผลถึงการดำเนินชีวิตที่ดี การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเอง ภายใต้เงื่อนไขของการพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา คือ “ความรู้รอบรู้” ทั้งความรู้ที่เป็นทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต และทักษะทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมนั้นเอง จากการศึกษา สามารถสรุปการเชื่อมโยงได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 วัฒนธรรมท้องถิ่นกับการศึกษาและการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน

สรุป

การศึกษากับการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืนต้องให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจบทบาทของ “การศึกษา” ว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของปัจเจกบุคคลเพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน สังคม และประเทศชาติ การศึกษา คือ กระบวนการสำคัญในการเรียนรู้เพื่อสร้างความองกามของบุคคลและสังคมผ่านการถ่ายทอดความรู้ การฝึกฝน การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต และภายใต้แนวคิดนี้เอง “วัฒนธรรมท้องถิ่น” นั้นถือว่าเป็นทรัพยากรของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ประเพณีและวัฒนธรรม และองค์ความรู้ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้น “วัฒนธรรมท้องถิ่น” จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ การเสริมสร้างความเข้มแข็ง และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในชุมชน จากการศึกษาประสบการณ์การสืบสานวัฒนธรรมชุมชนของตำบลเบิกไพร อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่าตำบลเบิกไพร อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรีมีการสืบสาน

วัฒนธรรมชุมชนโดยใช้ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนา และจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสู่ความยั่งยืน 5 ข้อ กล่าวคือ ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่น สนับสนุน ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ จัดการความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นองค์ความรู้ให้กับชุมชน พัฒนากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสนับสนุนกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการกิจกรรมสาธารณะในชุมชน ทั้งหมดเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชนท้องถิ่นที่จะต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือ โดยเฉพาะสถาบันทางการศึกษาทั้งระดับพื้นฐานและระดับสูงในพื้นที่ในการเข้าร่วมสนับสนุนองค์ความรู้ รวมถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่เป็นแนวทางของบริหารจัดการหุ้นส่วนทางการศึกษา (Educational Partnership) โดยเฉพาะการอิงกับบริบทของพื้นที่ (Context-based approach) ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือทั้งระดับเครือข่าย และความเป็นกลุ่มก้อนของสมาชิกในพื้นที่ และที่สำคัญ คือ จะนำไปสู่การตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนผู้เป็นเจ้าของ และสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตและยั่งยืนได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณปราชญ์ชุมชน บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็กไทรงาม นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมและให้ข้อมูล รวมถึงภาควิชาการในพื้นที่ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณคณาจารย์สาขาการจัดการชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงในการลงพื้นที่ภาคสนาม ในการให้คำแนะนำด้านการสังเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอเผยแพร่สู่สาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา สุขจรรย์นธ์. (2556). การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21 (Education and Community Development in the 21st Century). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. (2556). ชุมชน. สงขลา: บริษัทนำศิลป์โฆษณา จำกัด.
- ธีรศักดิ์ อุปรมัย อุบไมยอชิชัย และคณะ. (2563). การบริหารและการจัดการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2565). “ระเบิดจากข้างใน”หัวใจแห่งการพัฒนา ในพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ : ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล. เรียกใช้เมื่อ 2 ธันวาคม 2565 จาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9590000115284>
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2549). การพัฒนาที่ยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. (2553). การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: พื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักกฤษฎมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). พระมหากษัตริย์นักพัฒนา เพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุรพล พยอมแย้ม. (2556). จิตวิทยาในงานชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ส เจริญการพิมพ์ จำกัด.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเป็กไทรงาม. (2565). ยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 21 พฤศจิกายน 2565 จาก <http://www.boegprai.go.th/site>

- Getzels, Jobob W. (1958). Administration as a Social Process, in A. W. Halpin. (ed) Administrative Theory in Education. New York: Macmillan.
- Ontario Learning for Sustainability Partnership (OLSP). (1996). Learning for Sustainability: Essential Outcomes and Classroom Learning Strategies. Toronto: OLSP.
- UNESCO. (2022). Terminology of adult education. Retrieved September 10, 2022, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000032265>.

การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม*

ADAPTATION OF RADIO BROADCASTING MEDIA TO LEAD TO A NEW MEDIA IN THE ERA OF MEDIA INTEGRATION: A CASE STUDY OF A COMMUNITY RADIO STATION IN NAKHON PATHOM PROVINCE

พนม พรรณศิริ* และ ชนณเกษม โคตรบัว

Phanom Wannasiri and Chanakasem Khotbua

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Bangkok Thonburi University, Thailand

*Corresponding author E-mail: panom855@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียง 2) รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านเนื้อหา และ 3) รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางการบริหารจัดการองค์การสื่อ ซึ่งนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ทำงานในสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม ที่มีสิทธิในการประกอบกิจการ จำนวน 8 สถานี เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากบุคลากรตำแหน่งต่าง ๆ ด้วยสัดส่วนที่เท่ากัน สถานีละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 80 คน เครื่องมือที่ใช้วิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สเปียร์แมน แปลความหมายตามเกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียง คือ ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารจัดการงบประมาณ องค์กร พฤติกรรมการรับฟังของผู้ฟังที่เปลี่ยนแปลงไปและกฎหมาย 2) รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านเนื้อหา คือ การปรับเพิ่ม ช่องทางใหม่ การแสดงความคิดเห็น (comment) การเข้ามาพูดคุยผ่านช่องทางออนไลน์ การเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น Facebook Youtube Tiktok หรือการเปิด Podcast มีเนื้อหาใหม่ เนื้อหาภาพ (video content) ผ่านการถ่ายทอดสด (live) และ 3) รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางการบริหารจัดการองค์การสื่อของสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม คือ การลดจำนวนบุคลากร เพื่อลดต้นทุนการผลิต การลดทีมงานและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถทำงานได้หลากหลาย การปรับโครงสร้างองค์กร การสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด การปรับเปลี่ยนทางลงทุนเพิ่มทางเทคโนโลยี

คำสำคัญ: การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียง, การบริหารจัดการองค์การสื่อ, สื่อใหม่, ยุคหลอมรวมสื่อ, สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม

Abstract

This research article aims to study 1) factors affecting radio broadcasting media adaptation, 2) forms of content adaptation of radio broadcasting media, and 3) forms of radio broadcasting media adaptation. in the management of media organizations which leads to a new media in the era of media convergence A Case Study of a Community Radio Station in Nakhon Pathom Province is a quantitative research The sample group was personnel working at a community radio station in Nakhon Pathom Province. with the right to operate a business, amounting to 8 stations, selected by purposive sampling From personnel in different positions with equal proportions, 10 people per station, a total of 80 people Research tools as a questionnaire The statistics used in the research were the mean value, the deviation of the gauge. correlation coefficient using Spearman coefficient statistics Interpret the meaning according to the criterion for dividing the mean score. The results of the study revealed that 1) The factors that highly affect the adaptation of radio broadcasting media are management policies, budgets, organizations, changes in listening behavior of listeners, and laws; The content of the radio broadcasting media is the addition of new channels, commenting, and talking through online channels. Publishing via social media (Social Media) such as Facebook, Youtube, Tiktok or opening a podcast with new content, video content through live broadcasts (live) and 3) the form of adaptation of radio broadcasting media. The management of the community radio station's media organization in Nakhon Pathom Province is to reduce the number of personnel. to reduce production costs Reducing the team and developing the potential of personnel to be able to work in a variety of ways. organizational restructuring marketing strategy building Adjustment of additional investment in technology

Keywords: Adaptation of Radio Broadcasting Media, Media Organization Management, New Media, Media Convergence Era, Community Radio Station in Nakhon Pathom Province

บทนำ

พัฒนาการของสื่อสารมวลชนในสถานการณ์ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมากมายมหาศาล เนื่องจากผลกระทบของเทคโนโลยีและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คน Marshall McLuhan (Burnett, R. & Marshall, 2003) นักวิชาการทางด้านสื่อสารมวลชนชาวแคนาดา นักคิดสำนักการสื่อสารจากโทรอนโต ได้เสนอว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถส่งผลกระทบต่อสังคมเปลี่ยนได้ ช่วยให้ประสบการณ์ของมนุษย์แผ่ขยายกว้างออกไป ขยายประสบการณ์ด้านผัสสะของมนุษย์ (Extension of experience) ในขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กลับส่งผลกระทบต่อสื่อเอง โดยเฉพาะองค์การสื่อการมีหรือไม่มีของสื่อบางประเภทที่ต้องปิดตัวลงไปอย่างถาวร หรือเปลี่ยนแปลง สื่อเก่าถูกแทนที่ สื่อกระแสหลักที่เคยครองความนิยมมาอย่างยาวนานต้องตกอยู่ในสภาพขาลง และมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีสื่อใหม่ในนาม สื่อออนไลน์ เข้ามาแทนที่ ซึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมา สื่อสิ่งพิมพ์ กลายเป็นสื่อประเภทแรกที่ลดจำนวนลงอย่างน่าใจหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อประเภทยุทธศาสตร์ ต่างออกมาประกาศปิดตัวและทิ้งภาพความรุ่งเรืองครั้งเก่าให้เหลือไว้เป็นเพียงตำนาน ซึ่งสาเหตุหลักของปรากฏการณ์เหล่านี้ ได้รับการประเมินว่าเป็นผลมาจากการที่ผู้ประกอบการเหล่านี้ไม่สามารถแบกรับภาระขาดทุนที่สะสมพอกพูนเพิ่มขึ้นได้ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวเรียกได้ว่า “การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน” (Digital Disruption)

สื่อเก่า ทั้งนิตยสาร หนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ หรือแม้แต่ สื่อวิทยุ ต้องจัดวางหรือดิ้นรนค้นหาเส้นทางใหม่เพื่อความอยู่รอด สื่อวิทยุกระจายเสียงนับว่าเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตทางสังคม ซึ่งสามารถกระจายข่าวสารออกไปสู่สาธารณชนอย่างทั่วถึง แม้ว่าจะเป็นชุมชนที่อยู่ในระยะทางไกล หากพิจารณาจากมูลค่าการโฆษณาในสื่อวิทยุกระจายเสียง ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา (2552 - 2561) สื่อวิทยุกระจายเสียงประสบปัญหาต่าง ๆ ทำให้รายได้จากธุรกิจลดลงอย่างต่อเนื่อง หากพิจารณาข้อมูลจากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กสทช. มูลค่าตลาดโฆษณาโดยรวมของตลาดวิทยุ FM ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ที่เก็บข้อมูลโดย Nielsen พบว่า ในปี พ.ศ. 2557 มูลค่าตลาดโฆษณารวมทั้งปีอยู่ที่ 5,609.39 ล้านบาท ลดลงจากปี พ.ศ. 2556 ที่มีมูลค่ารวมอยู่ที่ 6,319.63 ล้านบาท ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2557 มีเหตุการณ์รัฐประหารในประเทศไทย ทำให้มีผลกระทบต่อรายได้ของทั้งวิทยุโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงที่รัฐใช้เป็นช่องทางการสื่อสาร จึงเป็นปีที่มูลค่าโฆษณา ตลาดวิทยุ FM ลดลงมาก แต่เริ่มฟื้นตัวขึ้นมาเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2558 โดยมีมูลค่าโฆษณารวม 5,675.43 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2559 และ พ.ศ. 2560 มูลค่าโฆษณาตลาดวิทยุ FM ลดลงอย่างต่อเนื่อง และเริ่มกลับมามีมูลค่า เพิ่มขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2561 โดยมีมูลค่ารวม 4,801.54 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้น 7.27% จากปี 2560 ทิศทางมูลค่าโฆษณาที่เพิ่มขึ้นนี้มีสาเหตุหลักมาจากการที่ธุรกิจวิทยุเริ่มมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ทางเทคโนโลยีที่เข้าสู่ วิทยุออนไลน์ (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2562) โดยสรุปจากข้อมูลดังกล่าว ปัจจุบันสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียง ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็น วิทยุออนไลน์ ซึ่งมีรูปแบบและลักษณะที่ไม่เหมือนกับวิทยุกระจายเสียงมีความแตกต่างหลากหลาย อย่างไรก็ตามมีความเหมือนซึ่งเป็นหลักสำคัญของวิทยุกระจายเสียงคือ “เสียง” การเป็นสื่อที่ผู้รับสารสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเสียงและผู้ส่งสารต้องใช้เสียงในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งในปัจจุบันการเป็น วิทยุออนไลน์ เป็นสื่อสมัยใหม่ที่อยู่ใน Platform รูปแบบโซเชียลมีเดีย (Social Media) Facebook ซึ่งได้กลายเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่สร้างผลกระทบทางวัฒนธรรมอย่างมาก และดำรงตนอยู่ในฐานะเครื่องมือสื่อสารซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาแบบบูรณาการ เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมือง สังคมและวัฒนธรรม (ณัฐดนัย ไค่นุ่นภา และพนิดา จงสุขสมสกุล, 2563)

ทั้งนี้ สื่อใหม่ คือ สื่อที่นำภาพ เสียงและข้อความไปพร้อมกัน โดยรวมเอาเทคโนโลยีของสื่อเก่ามารวมกับสื่อในระบบเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ทำให้สื่อสามารถสื่อสารได้สองทางผ่านระบบเครือข่ายกลายเป็นสื่อแบบประสม (multimedia) (Burnett, R. & Marshall, 2003) ในการศึกษาของ สุณิสสา เมืองแก้ว และธีรภัทร วรณฤมณ พบว่า การปรับตัวของวิทยุกระจายเสียงในยุคหลอมรวมสื่อ วิทยุกระจายเสียงมิได้เป็นเพียงการให้บริการผ่านคลื่นวิทยุดังเช่นอดีตที่ผ่านมา แต่มีการปรับตัวเพื่อประยุกต์ใช้สื่อใหม่ในการนำเสนอมากขึ้นจากวิทยุที่กระจายเสียงผ่านคลื่นในช่องทางออนแอร์ (on air) ไปสู่การกระจายเสียงและภาพ ผ่านเทคโนโลยีสื่อใหม่ในช่องทางออนไลน์ (on line) ควบคู่กันไปในลักษณะการหลอมรวมสื่อ ซึ่งถือเป็นทางเลือก ทางรอดของสื่อวิทยุในยุคปัจจุบัน ซึ่งการหลอมรวมสื่อนี้เป็นการผสมผสานเครื่องมือการสื่อสารทุกอย่างทั้งสื่อเก่าและสื่อใหม่ การผสมผสานระหว่างสื่อดิจิทัลด้วยกัน รวมถึงการใช้กลยุทธ์เพื่อเพิ่มพลังของการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพสูงสุดทำให้เส้นแบ่งระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารได้พังทลายลงไปในอดีตรายการวิทยุถือว่า เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา อุตสาหกรรมบันเทิงไทยที่สามารถสร้างรายได้มหาศาลให้กับประเทศ และส่วนส่วนหนึ่งของ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (สุณิสสา เมืองแก้วและธีรภัทร วรณฤมณ, 2562) ถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาประเทศ การดำเนินของหน่วยงานทั้งราชการและเอกชนจึงต้องมีการบุคลากรผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางด้านรายการวิทยุออนไลน์ เป็นจำนวนมาก เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาดังกล่าว รายการวิทยุออนไลน์ จึงนับได้ว่าเป็นวิชาชีพที่ได้รับความนิยมขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้รายการวิทยุออนไลน์ ในประเทศไทยมีมูลค่าการตลาดสูงนับพันล้านบาท

ต่อปี สื่อวิทยุกระจายเสียง หากพิจารณาจากประวัติศาสตร์สื่อสารมวลชนในประเทศไทยไปจนถึงแนวทางการพัฒนาประเทศ สื่อวิทยุกระจายเสียง คือ เครื่องมือที่เป็นกลไกหนึ่งในการใช้ในการพัฒนาประเทศด้วยความที่มีราคาถูกลงและสามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้มากและง่าย ประกอบในอดีตกับบริบทเชิงพื้นที่ในประเทศไทย สัญญาณการสื่อสารจากสื่อประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะสัญญาณภาพยังไม่สามารถเข้าไปได้อย่างทั่วถึง หน้าที่ในการเป็นสื่อสารมวลชนที่สามารถถ่ายทอด ทั้งข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการให้ความรู้ความบันเทิงจึงเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดของสื่อวิทยุกระจายเสียง (สมสุข หินวิมาน, 2561) นอกจากนี้ในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้ สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่มีการขยายตัวแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะสื่อกระแสรอง เช่น วิทยุชุมชน และความเป็นเจ้าของสื่อเองที่เพิ่มจำนวนขึ้นจนสามารถครอบคลุมพื้นที่การกระจายเสียงได้ทั่วประเทศ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550) อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน Digital Media Disruption สถานการณ์ของสถานีวิทยุชุมชนเกิดสถานการณ์การถดถอยลง มีการประกาศขายคลื่นสถานีวิทยุชุมชนกันเป็นจำนวนมาก แต่ไม่มีรายใดสนใจเข้ามาซื้อกิจการเพื่อลงทุนต่อ อีกทั้ง การซื้อคลื่นวิทยุชุมชนไม่สามารถโอนได้ เพราะการทำธุรกรรมเจ้าของเดิมต้องร่วมด้วย ยิ่งไปกว่านั้นในปัจจุบันสถานีวิทยุชุมชนมีราคาไม่สูงนัก เกิดสถานการณ์การคืนคลื่นสถานีวิทยุชุมชนให้กับ กสทช.ไปจำนวนหลายคลื่น อย่างไรก็ตามยังมีสถานีวิทยุชุมชนที่สามารถเอาตัวรอดได้จากสถานการณ์ดังกล่าว โดยการปรับกลยุทธ์ ปรับตัว ลดค่าใช้จ่ายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ รวมถึงการลดงบประมาณในการบริหารจัดการ และการปรับตัวให้เข้าสู่ยุคหลอมรวมสื่อ การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม จึงเป็นงานวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวทางการเปลี่ยนแปลงของลักษณะของการนำสัญญาณเสียงออกอากาศโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเป็นตัวกลางหรือ สื่อวิทยุออนไลน์ เป็นการติดต่อสื่อสารได้สองทาง ผู้ฟังสามารถตอบโต้กลับได้ทันที นอกจากนี้การเผยแพร่แม้ว่าจะเป็นการสื่อสารด้วยเสียงเป็นหลักแต่มีการนำเสนอภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหวเพื่อประกอบการนำเสนอ รวมถึงช่องทางในการรับสารอาจไม่ใช่ วิทยุกระจายเสียงหรือเครื่องเสียงอีกต่อไปแต่เป็น โทรศัพท์มือถือประเภทสมาร์ตโฟน หรือ แท็บเล็ต ซึ่งเป็นลักษณะการหลอมรวมสื่อ (สุภารักษ์ จูตระกูล, 2557)

ดังนั้น สถานีวิทยุกระจายเสียงไม่ว่าจะเป็นทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน ต่างมีความพยายามที่จะก้าวให้ทันต่อเทคโนโลยีและรักษาสถานภาพความอยู่รอดของตนเอง เช่นเดียวกับ สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม และการเป็นผู้ฟังที่เหนียวแน่นเป็นแฟนคลับที่ยังคงติดตามอยู่แม้จะเปลี่ยนแปลงเครื่องมือหรือกลไกที่อยู่ในการรับฟัง และในการดำรงอยู่ของสื่อวิทยุกระจายเสียงต่อไปในยุคของการหลอมรวมสื่อ จึงกลายเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ สถานีวิทยุชุมชนที่แม้จะมีปัญหาเรื่องงบประมาณไปจนถึงการก้าวไม่ทันความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี โดยเฉพาะกรณีศึกษาของผู้วิจัยที่เป็น สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐมที่แม้จะมีความเข้มแข็งด้านเนื้อหา แต่จะมีการปรับตัวอย่างไรบนเงื่อนไขของสถานการณ์แตกต่างกัน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษา การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงประโยชน์ในเชิงวิชาการให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการเป็นวิทยุกระจายเสียงในยุคหลอมรวมสื่อที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ของสื่อสาร ารณะ เช่น สถานีวิทยุชุมชน สถานีวิทยุขององค์กร เช่น มหาวิทยาลัย วัด หรือโรงเรียน เป็นต้น และสามารถเป็นต้นแบบและเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าทางด้านรายการวิทยุออนไลน์ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ให้เหมาะสมกับเทคโนโลยีปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษารูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านเนื้อหาเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษารูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านการบริหารจัดการองค์การสื่อเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียง รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษาสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม ความคาดหวังของสถานีวิทยุชุมชนใน จังหวัดนครปฐมต่อการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ทำงานในสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานี เจ้าหน้าที่เทคนิค เจ้าหน้าที่รายการ เจ้าหน้าที่ธุรการ ผู้ประกอบการสถานี ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดรายการ ผู้ดำเนินรายการ อาสาสมัครจัดรายการวิทยุ นักวิชาการด้านวิทยุชุมชน ภายในจังหวัด นครปฐม ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จากบุคลากรที่ทำงานในสถานี วิทยุกระจายเสียงที่มีสิทธิในการประกอบกิจการ จำนวน 8 สถานี ประกอบด้วย 1) สถานีวิทยุพระพุทธศาสนา สำนัก ปฏิบัติธรรมเอี่ยมอินทร์ (FM 87.70 MHz) 2) สถานีวิทยุชุมชน TC GROUP ร่วมใจ 2 (FM 95.25 MHz) 3) สถานีวิทยุชุมชนเสียงธรรมลำพญา (FM 99.00 MHz) 4) สถานีวิทยุชุมชนพระพุทธศาสนาปริชาธรรม (FM 95.25 MHz) 5) สถานีวิทยุชุมชนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน (FM 98.75 MHz) 6) สถานีวิทยุชุมชน จุนเรดิโอ (FM 97.75 MHz) 7) สถานีชุมชนวิทยุศาลาเรดิโอ (FM 90.75 MHz) และ 8) สถานีวิทยุชุมชนสกุล เวฬุ (FM 107.50 MHz) ได้กลุ่มตัวอย่าง จากบุคลากรตำแหน่งต่าง ๆ ด้วยสัดส่วนที่เท่ากันสถานีละ 10 คน รวมทั้งสิ้น กลุ่มตัวอย่าง 80 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบการสำรวจข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) (Questionnaire) มี 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ กฎหมาย บริบทด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม งบประมาณ นโยบายการบริหารจัดการองค์กร การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และ พฤติกรรมการรับฟังของผู้ฟัง ที่เปลี่ยนแปลงไป

ตอนที่ 2 รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านเนื้อหา เพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ ปรับเพิ่ม ช่องทางใหม่ เช่น เว็บไซต์ (website) แอปพลิเคชัน (application) การเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น Facebook Youtube Tiktok หรือการเปิด Podcast การมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟัง โดยการรับส่งเป็นการแลกเปลี่ยนเนื้อหา เช่น การโทรศัพท์ร่วมรายการ (phone-in) การแสดงความคิดเห็น (comment) การเข้ามาพูดคุยผ่านช่องทางออนไลน์ผ่านช่องทางสื่อใหม่ การมีเนื้อหาใหม่ เช่น เนื้อหาภาพ (video content) ผ่านการถ่ายทอดสด (live)

การมีการหาข้อมูลแบบใหม่ เช่น การรับฟังรายการสด หรือการค้นหาข้อมูล (search) เพื่อรับฟังรายการย้อนหลัง (radio on demand)

ตอนที่ 3 รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านการบริหารองค์กร ของสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐมต่อการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถทำงานได้หลากหลาย การปรับโครงสร้างองค์กร การสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด การปรับเปลี่ยนทางลงทุนเพิ่มทางเทคโนโลยี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) ใช้การเก็บข้อมูลโดยวิธีการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลขององค์กรทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลการศึกษาร่วมกับแบบสอบถาม 2) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเองมีทั้งการเก็บแบบสอบถามทางตรงและแบบสอบถามออนไลน์ 3) ทำการรวบรวมแบบสอบถามเพื่อนำไปตรวจสอบความถูกต้องและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้ 1) วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อกำหนดค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบสอบถาม ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนระหว่างข้อคำถาม ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สเปียร์แมน (Spearman's Rank Coefficient: ρ) เมื่อตัวแปรทั้งสองที่นำมาหาความสัมพันธ์มีระดับการวัดแบบเรียงอันดับ (Ordinal Scale) และแปลความหมายตามเกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ประเมิน 2) วิเคราะห์รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านเนื้อหา เพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม โดยระดับการวัดของตัวแปรและเงื่อนไขเฉพาะเป็นเชิงคุณภาพแบบ Nominal Scale (ใช่/ไม่ใช่) ซึ่งใช้สถิติทดสอบที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ประเภทไคสแควร์ Chi Square test เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตัวแปรระดับมาตรฐานบัญญัติ (Nominal Scale) 3) วิเคราะห์รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านการบริหารองค์กร ของสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐมต่อการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม โดยระดับการวัดของตัวแปรและเงื่อนไขเฉพาะเป็นเชิงคุณภาพแบบ Nominal Scale (ใช่/ไม่ใช่) ซึ่งใช้สถิติทดสอบที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ประเภทไคสแควร์ Chi Square test เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตัวแปรระดับมาตรฐานบัญญัติ (Nominal Scale)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ความต้องการปรับตัวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	Spearman's Rho	p-value	แปลความ
1. กฎหมาย	3.66	0.980	-0.000	0.997	เห็นด้วย
2. บริบทด้านการเมือง	2.04	0.434	-0.074	0.517	ไม่เห็นด้วย
3. เศรษฐกิจ	1.84	0.770	-0.069	0.542	ไม่เห็นด้วย
4. สังคม	2.31	0.851	-0.127	0.262	ไม่เห็นด้วย

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	Spearman's Rho	p-value	แปลความ
5.งบประมาณ องค์กร	3.83	0.991	-0.282	0.011**	เห็นด้วย
6. นโยบายการบริหารจัดการ	4.56	0.633	-.352	0.001**	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
7. การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี	4.14	0.707	-0.468	0.000***	เห็นด้วย
8. พฤติกรรมการรับฟังของผู้ฟังที่เปลี่ยนแปลงไป	3.75	1.373	-0.222	0.048**	เห็นด้วย
ภาพรวม	3.37	0.399	-0.420	0.000***	เห็นด้วยปานกลาง

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมมีความเห็นด้วยระดับปานกลางกับการปรับตัวซึ่งมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสื่อ ในทิศทางลบ ค่าความสัมพันธ์สเปียร์แมนเท่ากับ -0.420 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หากพิจารณารายปัจจัยจะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงฯ คือ ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารจัดการ งบประมาณ องค์กร พฤติกรรมการรับฟังของผู้ฟังที่เปลี่ยนแปลงไปและกฎหมาย

2. การศึกษารูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านเนื้อหา เพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ความต้องการปรับตัวกับรูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านเนื้อหา

รูปแบบด้านเนื้อหา	ค่าไคสแควร์	p-value
1.การปรับเพิ่ม ช่องทางใหม่ เช่น เว็บไซต์ (website) แอปพลิเคชัน (application)	43.540	0.000***
2. การเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น Facebook Youtube Tiktok หรือการเปิด Podcast	29.106	0.000***
3. การมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟัง โดย การรับส่งเป็นการแลกเปลี่ยนเนื้อหาเช่น การโทรศัพท์ร่วมรายการ (phone-in) การแสดงความคิดเห็น (comment) การเข้ามาพูดคุยผ่านช่องทางออนไลน์ผ่านช่องทางสื่อใหม่	37.857	0.000***
4. การมีเนื้อหาใหม่ เช่น เนื้อหาภาพ (video content) ผ่านการถ่ายทอดสด (live)	20.838	0.000***
5. การมีการหาข้อมูลแบบใหม่ เช่น การรับฟังรายการสด หรือการค้นหาข้อมูล (search) เพื่อรับฟังรายการย้อนหลัง (radio on demand)	9.987	0.041**

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านเนื้อหา มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการปรับตัว เพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปได้ว่า ควรมีการปรับเพิ่ม ช่องทางใหม่ เช่น เว็บไซต์ (website) แอปพลิเคชัน (application) มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟัง โดย การรับส่งเป็นการแลกเปลี่ยนเนื้อหาเช่น การโทรศัพท์ร่วมรายการ (phone-in) การแสดงความคิดเห็น (comment) การเข้ามาพูดคุยผ่านช่องทางออนไลน์ผ่านช่องทางสื่อใหม่การเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น Facebook Youtube Tiktok หรือการเปิด Podcast มีเนื้อหาใหม่ เช่น เนื้อหาภาพ (video content) ผ่านการถ่ายทอดสด (live) และควรมีการหาข้อมูลแบบใหม่ เช่น การรับฟังรายการสด หรือการค้นหาข้อมูล (search) เพื่อรับฟังรายการย้อนหลัง (radio on demand) โดยมีค่าไคสแควร์ เท่ากับ 43.540 , 37.857, 29.106, 20.838 และ 9.987 ตามลำดับ และมี p - value < 0.05 ทุกข้อคำถามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การศึกษารูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านการบริหารจัดการองค์การสื่อ เพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม ปรากฏตามตารางที่ 3

รูปแบบด้านการบริหารองค์กร	ค่าไคสแควร์	P - value
1. การลดต้นทุนการผลิต	11.572	0.021**
2. พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถทำงานได้หลากหลาย	17.125	0.002**
3. การปรับโครงสร้างองค์กร	16.439	0.002**
4. การสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด	26.604	0.000***
5. การปรับเปลี่ยนทางลงทุนเพิ่มทางเทคโนโลยี	9.713	0.046**

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านการบริหารองค์การสื่อวิทยุ มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการปรับตัว เพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปได้ว่า ในด้านการบริหารต้องมีสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด สามารถพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถทำงานได้หลากหลาย โดยปรับโครงสร้างองค์กร มีการลดต้นทุนการผลิต และปรับเปลี่ยนทางลงทุนเพิ่มทางเทคโนโลยี โดยมีค่าไคสแควร์ เท่ากับ 26.604, 17.125, 16.439, 11.572 และ 9.713 ตามลำดับ และมี p - value < 0.05 ทุกข้อคำถาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ กรณีศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม ประกอบไปด้วยปัจจัย บทบัญญัติและกฎหมาย บริบทด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี งบประมาณ นโยบายการบริหารจัดการองค์การ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี พฤติกรรมการรับฟังของผู้ฟังที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งโดยภาพรวมมีความเห็นด้วยของบุคลากรในแวดวงวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม โดยมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปรับตัวของสื่อในทิศทางลบ บริบทด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นปัจจัยที่ไม่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลง แต่ปัจจัยทางด้านบทบัญญัติและกฎหมาย เทคโนโลยี งบประมาณ นโยบายการบริหารจัดการองค์การ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี แต่ปัจจัยที่ส่งผลกระทบอย่างสูงคือ ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารจัดการ งบประมาณ องค์การ พฤติกรรมการรับฟังของผู้ฟังที่เปลี่ยนแปลงไปและกฎหมาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กุลวัฒน์ ทศพระรินทร์ และจิรภัทร กิตติวรากุล ที่พบว่า แนวทางการปรับตัวของสื่อวิทยุในยุคดิจิทัล มีดังต่อไปนี้ 1) วิทยุภาคธุรกิจต้องเร่งปรับตัวทุกด้าน 2) วิทยุยุคดิจิทัลต้องมีเอกลักษณ์ชัดเจน 3) ผู้ฟังวัยทำงาน คือผู้ฟังที่เหนียวแน่น 4) วิทยุยุคดิจิทัลต้องทำ Personalize Content 5) นักจัดรายการต้องเปลี่ยนบทบาท 6) การเพิ่มความถี่ในการจัดกิจกรรม 7) การเพิ่มช่องทางในการรับสื่อวิทยุ และ 8) การปรับตัวตามกฎของทฤษฎีสื่อฯ 9) การสร้างแบรนด์ให้ติดตาตรึงใจผู้ฟัง นอกจากนี้ผลการวิจัยทำให้ทราบแนวทางในการประกอบธุรกิจด้านสื่อวิทยุกระจายเสียงในอนาคต รวมถึงเนื้อหาการเรียนการสอนด้านการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงในยุคดิจิทัล ควรมีการเตรียมความพร้อมในประเด็นต่อไปนี้ 1) การสร้างรูปแบบและเนื้อหาอย่างสร้างสรรค์ และมีเอกลักษณ์ชัดเจน 2) การทำรายการวิทยุที่ออกอากาศทั้งภาพและเสียงพร้อมกัน 3) การทำรายการวิทยุแบบ Personalize Content 4) หลักการทำกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสร้างแบรนด์ให้กับสถานีและรายการ 5) การทำกิจกรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างนักจัดรายการกับผู้ฟัง และ 6) กฎของทฤษฎีสื่อคือผู้กำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ (กุลวัฒน์ ทศพระรินทร์และจิรภัทร กิตติวรากุล, 2560)

2. จากผลการศึกษารูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านเนื้อหา เพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ ทัศนศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครพนม การปรับเปลี่ยน ช่องทางใหม่ เช่น เว็บไซต์ (website) แอปพลิเคชัน (application) การเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น Facebook Youtube Tiktok หรือการเปิด Podcast การมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟัง โดย การรับส่งเป็นการแลกเปลี่ยนเนื้อหา เช่น การโทรศัพท์ร่วมรายการ (phone - in) การแสดงความคิดเห็น (comment) การเข้ามาพูดคุยผ่านช่องทางออนไลน์ผ่านช่องทางสื่อใหม่ การมีเนื้อหาใหม่ เช่น เนื้อหาภาพ (video content) ผ่านการถ่ายทอดสด (live) การมีการหาข้อมูลแบบใหม่ เช่น การรับฟังรายการสด หรือการค้นหาข้อมูล (search) เพื่อรับฟังรายการย้อนหลัง (radio on demand) โดยรูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุชุมชน จังหวัดนครพนม ที่นำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ ควรมีการปรับเปลี่ยน ช่องทางใหม่ เช่น เว็บไซต์ (website) แอปพลิเคชัน (application) มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟัง โดยการรับส่งเป็นการแลกเปลี่ยนเนื้อหาเช่น การโทรศัพท์ร่วมรายการ (phone-in) การแสดงความคิดเห็น (comment) การเข้ามาพูดคุยผ่านช่องทางออนไลน์ผ่านช่องทางสื่อใหม่การเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น Facebook Youtube Tiktok หรือการเปิด Podcast มีเนื้อหาใหม่ เช่น เนื้อหาภาพ (video content) ผ่านการถ่ายทอดสด (live) และควรมีการหาข้อมูลแบบใหม่ ทุกรูปแบบเป็นการปรับตัวเชิงเนื้อหาของสื่อวิทยุชุมชน จังหวัดนครพนม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กันยิกา ขอว์ ที่พบว่า การปรับตัวของสถานีได้ปรับตัวเพื่อรับมือกับปัญหาหลายด้าน ได้แก่ ด้านการจัดรายการ ด้านการสร้างเนื้อหาด้วยการตลาดเชิงเนื้อหา และด้านการเพิ่มรายได้ด้วยการตลาดเชิงกิจกรรม ด้านการตลาดเชิงกิจกรรม สถานีควรใช้ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับสินค้าบริการ โดยให้ผู้สนับสนุนสินค้าหรือบริการนั้นมาร่วมรายการในลักษณะให้ความรู้มากกว่าการขายสินค้า 2) การจัดคอร์สสัมมนา 3) การใช้ผู้เชี่ยวชาญผู้มีชื่อเสียง หรือ Influencer มาเป็นผู้ดำเนินรายการหลัก 4) การจัดกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ 5) การจัดเยี่ยมชมแบบให้ความรู้หรือ Educational Tour 6) การขายแพ็คเกจเหมา (กันยิกา ขอว์, 2562) โดยใช้สื่อวิทยุเป็นหลักด้านการตลาดเชิงเนื้อหา สถานีใช้ 1) การวางแผนแต่ละรายการให้มีความแตกต่าง มีจุดเด่นของตนเอง 2) การใช้ mult-platform แต่ไม่ลงเนื้อหาเดียวกัน 3) การสร้างเนื้อหาพิเศษ (Exclusive Content) 4) การพยายามเชื่อมโยง platform 5) การสร้างเนื้อหาในรูปแบบใหม่ บนเฟซบุ๊กแฟนเพจ ประกอบด้วย การสร้างเนื้อหาด้วยวิดีโอ (Video Content) รายการสถานีระบายนทุกซ์ เพื่อรับฟังและหาหนทางแก้ไขปัญหาคงกรู่ง และรายการ Rap News เพื่อสรุปข่าวประจำวันโดยการใช้เพลงแร็ป และเจาะกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่น การสร้างอัลบั้มภาพการใช้อินโฟกราฟิก (Info-graphic Template, Infographic Visualized Article) การใช้เนื้อหาส่งเสริมการขาย (Promotional Content) และเนื้อหาที่สร้างการมีส่วนร่วม (Engaging Content)

3. จากผลการศึกษารูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางการบริหารองค์กร สื่อวิทยุต่อการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ ทัศนศึกษา สถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครพนม รูปแบบที่มีการเปลี่ยนแปลง คือ การลดจำนวนบุคลากร เพื่อลดต้นทุนการผลิต การลดทีมงานและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถทำงานได้หลากหลาย การปรับโครงสร้างองค์กร การสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด การปรับเปลี่ยนทางลงทุนเพิ่มทางเทคโนโลยี โดยรูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางการบริหารองค์กรมีความสัมพันธ์กับความต้องการในการปรับตัว เพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ ในด้านการบริหารของรูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางการบริหารองค์กร มีสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด เช่น การรับสมัครสมาชิกรายการ การลดแลกแจกแถม สามารถพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถทำงานได้หลากหลาย การทำให้นักข่าว เป็นได้ทั้งช่างภาพ นักเขียน ไปจนถึงฝ่ายการตลาดในตัวของบุคลากรคนเดียว นอกจากนี้ยังมีการปรับโครงสร้างองค์กรมีการลดต้นทุนการผลิตและปรับเปลี่ยนทางลงทุนเพิ่มทางเทคโนโลยี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุณิสา เมืองแก้วและธีรภัทร วรรณฤมล ที่พบว่า สถานีวิทยุและบริษัทผู้ผลิตรายการวิทยุที่ทำการศึกษาทั้ง 4 แห่ง มีรูปแบบการปรับตัวของวิทยุกระจายเสียงตามองค์ประกอบ

ของแนวคิด Lifestyle Media ครบทุกองค์ประกอบ คือ มีช่องทางใหม่ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน มีการปฏิสัมพันธ์ เนื้อหาแบบใหม่จากรับส่ง เป็นการแลกเปลี่ยนเนื้อหาผ่านช่องทางสื่อใหม่ ก่อเกิดเป็นเนื้อหาใหม่ เช่น การโทรศัพท์ ร่วมรายการ (phone-in) การแสดงความคิดเห็น ในแฟนเพจเฟซบุ๊ก ตลอดจนมีการหาข้อมูลแบบใหม่ที่ไม่ได้รับฟัง เฉพาะช่วงเวลาปกติ แต่มีการรับฟังรายการย้อนหลัง (radio on demand) ผ่านเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชัน โดยที่ ความสามารถและศักยภาพในการไปถึงเป้าหมายตามองค์ประกอบดังกล่าวนี้มีปริมาณหรือจำนวนที่มากขึ้น แตกต่างกันไป ตามประเภทและโครงสร้างการดำเนินงานขององค์กร พันธกิจและวิสัยทัศน์ขององค์กร บุคลากร ทีมงาน และกลุ่มผู้ฟังรายการ ที่จะต้องพัฒนากลยุทธ์การไปถึงเป้าหมายของแต่ละสถานีต่อไป (สุณิสสา เมืองแก้ว และธีรภัทร วรวัฒนกุล, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อนำไปสู่การเป็น สื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ ประกอบด้วยปัจจัย บทบัญญัติและกฎหมาย บริบทด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ เทคโนโลยี งบประมาณ นโยบายการบริหารจัดการองค์กร การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี พฤติกรรมการรับ ฟัง ของผู้ฟังที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งโดยภาพรวมมีความเห็นด้วยของบุคลากรในแวดวงวิทยุชุมชนในจังหวัดนครปฐม โดยมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสื่อ ในทิศทางลบ บริบทด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นปัจจัยที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน แต่ปัจจัยทางด้านบทบัญญัติและกฎหมาย เทคโนโลยี งบประมาณ นโยบายการบริหารจัดการองค์กร การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี แต่ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออย่างสูง คือ ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารจัดการ งบประมาณ องค์กร พฤติกรรมการรับฟังของผู้ฟังที่เปลี่ยนแปลงไปและ กฎหมาย 2) รูปแบบของการปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงทางด้านเนื้อหา เพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุค หลอมรวมสื่อ การปรับเพิ่มช่องทางใหม่ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน การเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดีย หรือการเปิด ปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟัง เป็นต้น โดยการรับส่งเป็นการแลกเปลี่ยนเนื้อหา เช่น การโทรศัพท์ร่วมรายการ การแสดงความคิดเห็น การเข้ามาพูดคุยผ่านช่องทางออนไลน์ผ่านช่องทางสื่อใหม่ เป็นต้น การมีเนื้อหาใหม่ เช่น เนื้อหาภาพ ผ่านการถ่ายทอดสด เป็นต้น การมีการหาข้อมูลแบบใหม่ เช่น การรับฟังรายการสด หรือการค้นหาข้อมูล เพื่อรับ ฟังรายการย้อนหลัง เป็นต้น นำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ และ 3) รูปแบบของการปรับตัวของสื่อ วิทยุกระจายเสียงทางการบริหารองค์กร สื่อวิทยุต่อการปรับตัวเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมสื่อ รูปแบบที่มีการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การลดจำนวนบุคลากร เพื่อลดต้นทุนการผลิต การลดทีมงานและพัฒนา ศักยภาพของบุคลากรให้สามารถทำงานได้หลากหลาย การปรับโครงสร้างองค์กร การสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด การปรับเปลี่ยนทางลงทุนเพิ่มทางเทคโนโลยี ดังนั้น (1) ควรมีการเพิ่มประเด็นรูปแบบรายการ ในลักษณะของการ ออกแบบสาร ควรพิจารณาเป็นรูปแบบที่นำเอาเนื้อหาของสถานีวิทยุชุมชนจังหวัดนครปฐม ข่าวสารภายใน กิจกรรมต่าง ๆ ความรู้ เนื้อหาที่เป็นความบันเทิง เพลง เป็นต้น (2) ควรมีการพิจารณาประเด็นเรื่องของสถานีภาพ ของรายการ เช่น เวลาในการออกอากาศ นักจัดรายการ การเพิ่มภาพการจัดรายการ พูดคุย (Talk Programmed) รูปแบบรายการบันเทิง (Entertainment) รูปแบบการโทรศัพท์พูดคุยกับผู้ฟัง การร่วมสนุกผ่านการจัดรายการ (Phone in) (3) รัฐควรส่งเสริมให้สถานีวิทยุชุมชน ในรูปแบบของยุคหลอมรวมสื่อ โดยเฉพาะในระดับชุมชน พื้นที่ ตำบลหรือหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาชุมชนเป็นสถานีวิทยุออนไลน์ การออกอากาศที่เพิ่ม ช่องทางที่หลากหลาย เป็นสถานีออนไลน์ที่สามารถใช้เป็นพื้นที่สื่อสารของประชาชนในระดับท้องถิ่น (4) ควรมี นโยบายที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยีสถานีวิทยุกระจายเสียง วิทยุชุมชนไปสู่สถานีวิทยุ ออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพและดำรงตนทำงานเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง (5) ควรจะจัดให้วิทยุออนไลน์กลายเป็น พื้นที่ของชุมชน ที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาการประชาสัมพันธ์ของชุมชน และ (6) ควรส่งเสริมให้มีเกิด

การร่วมมือในระดับพื้นที่ สร้างเครือข่ายกับพื้นที่ชุมชน สร้างกิจการส่งกระจายเสียงในระบบออนไลน์ ต่อยอดไปสู่ระบบเครือข่ายออนไลน์ (Network) ภาคประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐรัตน์ ไคนุ่นภา และพนิดา จงสุขสมสกุล. (2563). โอกาสและความท้าทายในการเปลี่ยนผ่านวิทยุระบบอนาล็อกสู่การกระจายเสียงในระบบดิจิทัล. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 9(1), 68-81.
- สมสุข หินวิมาน. (2561). แนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีในศาสตร์ความรู้ด้านสื่อสารศึกษา. วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 11(2), 8-57.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2562). รายงานผลการปฏิบัติงาน กสทช. 2562. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.nbtc.go.th/Information/AnnualReport/45173.aspx?lang=th-th>
- สุณิสรา เมืองแก้วและธีรภัทร วรรณฤมล. (2562). การปรับตัวของวิทยุกระจายเสียงในยุคหลอมรวมสื่อ. วารสารการสื่อสารมวลชนคณะกรรมการสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 7(1), 25-44.
- สุภารักษ์ จูตระกูล. (2557). 4 SCREEN กับการแสวงหาข่าวสารในยุคหลอมรวมสื่อ. วารสารวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 9(2), 28-42.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2550). สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กันยิกา ขอวี. (2562). “แร็พข่าว” การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียง “News Network” ในยุคดิจิทัล. วารสารปัญญาภิวัตน์, 11(2), 309-302.
- กุลวัฒน์ ทศพระรินทร์และจิรภัทร กิตติวรากุล. (2560). การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียง ในจังหวัด เชียงใหม่ ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2550 - 2560). สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 23(1), 52-63.
- Burnett, R. & Marshall. (2003). Web theory: An introduction. Routledge. Retrieved October 22, 2022, from www.webtheory.nu

สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อ
ประสิทธิผลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์*

ACADEMIC MANAGEMENT COMPETENCIES OF ADMINISTRATORS AFFECTING
THE EFFECTIVENESS OF SARASAS AFFILIATED SCHOOLS

ปานิสรา ลบรอด* และ โสภณ เพ็ชรพวง

Panisara Lobrod and Sopon Pechrpuang

สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ

Suvarnabhumi Institute of Technology, Thailand

*Corresponding author E-mail: plobrord@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเครือสารสาสน์ 2) ระดับประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนเครือสารสาสน์ 3) สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเครือสารสาสน์ รูปแบบวิจัยเป็นรูปแบบประชากร ได้แก่ ครู จำนวน 7,869 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู จำนวน 367 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นและสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ.97 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารเครือโรงเรียนสารสาสน์ โดยรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.63) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ การนิเทศการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.62) การพัฒนาหลักสูตรและการบริหารจัดการการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = 0.62) และการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.63) 2) ประสิทธิผลของโรงเรียนสารสาสน์ โดยรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.64) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุดดังนี้ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.63) ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.64) ความสามารถในการพัฒนาให้นักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.63) และ ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.65) 3) สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเครือสารสาสน์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การบริหารจัดการการเรียนรู้ การนิเทศการจัดการเรียนรู้ และการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ สามารถพยากรณ์ถึงประสิทธิผลโรงเรียนเครือสารสาสน์ได้ ร้อยละ 76.30

คำสำคัญ: สมรรถนะ, การบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร, ประสิทธิผลของโรงเรียน, เครือโรงเรียนสารสาสน์

Abstract

The purpose of this research were to study 1) the Academic Management Competencies of Administrators in Sarasas Affiliated Schools. 2) the Effectiveness of Sarasas Affiliated Schools 3) the Academic Management Competencies of Administrators Affecting the Effectiveness of Sarasas Affiliated Schools. Population is teacher 7,869 person whom working for Sarasas Affiliated Schools, the sample were 367 person obtained by Stratified Random Sampling then use simple random sampling. The questionnaires was use to collect data and has reliability statistics is 0.97 of Cronbach's Alpha for whole issue. The statistics used to analyze the data were mean, standard deviation and stepwise multiple regression analysis. The finding were 1) The Academic Management Competencies of Administrators of Sarasas Affiliated Schools Overall and each aspect was at a high level. Sorted from the highest average to the lowest, including supervision of learning management. curriculum development and learning management, and promoting research to improve the quality of learning management. 2) The Effectiveness of Sarasas Affiliated Schools Overall and each aspect was at a high level. Sort from highest average to lowest as follows. Ability to modify and develop schools ability to solve problems within school. The ability to develop students to have a positive attitude and the ability to produce students with high academic achievement. 3) The Academic Management Competencies of Administrators Affecting the Effectiveness of Sarasas Affiliated Schools and variable was selected into the equation was curriculum development. Learning Management supervision of learning management and promotion of research to improve the quality of learning management, respectively, with a statistical significance of .05 and were able to jointly predict the effectiveness of Sarasas Affiliated Schools by 76.30 percent.

Keywords: Competencies, Academic management of administrators, School effectiveness, Sarasas Affiliated Schools

บทนำ

การเพิ่มประสิทธิผลของการดำเนินงานของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จคือส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปในทิศทางที่ตรงกับนโยบายการบริหารประเทศ โดยเฉพาะ สมรรถนะของการบริหารงานด้านวิชาการของผู้บริหารศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้เป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพการบริหารงานของโรงเรียนดังกล่าว เนื่องจากการดำเนินงานด้านวิชาการถือเป็นภารกิจหลักอันดับแรกของการดำเนินงานของโรงเรียนซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญโดดเด่นด้านวิชาการให้มากที่สุด การบริหารงานวิชาการว่าเป็นภารกิจที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของผู้บริหารโรงเรียน (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) เพราะถือเป็นภารกิจหลักของโรงเรียนที่จะต้องให้ความรู้ ทางวิชาการแก่ผู้เรียน ประสิทธิภาพของการดำเนินงานของโรงเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพึงพาประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้นำโรงเรียน หรือสมรรถนะของผู้บริหาร อันที่จะสามารถดำเนินงานและผลักดัน ให้โรงเรียนเหล่านั้นดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยหนึ่งซึ่งมีความสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิผลของการดำเนินงานของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมให้ผู้เรียนซึ่งเป็นทรัพยากรทุนมนุษย์ของประเทศชาติได้พัฒนาไปในทิศทางที่ตรงกับนโยบายการบริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมรรถนะของการบริหารงานด้านวิชาการของผู้บริหารศึกษา เป็นสิ่งสำคัญจำเป็นที่

จะต้องใช้เป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพการบริหารงานของโรงเรียนดังกล่าว เนื่องจากการดำเนินงานด้านวิชาการถือเป็นภารกิจหลักอันดับแรกของการดำเนินงานของโรงเรียนซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญโดดเด่นด้านวิชาการให้มากที่สุด การบริหารงานวิชาการว่าเป็นภารกิจที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของผู้บริหารโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) โดยเฉพาะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้เกิดการเรียนการสอนที่สามารถสอดคล้องต่อจุดมุ่งหมาย อันจะเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหารได้เป็นอย่างดี

“เครือข่ายโรงเรียนสารสาสน์” (Sarasas Affiliated Schools) มีโรงเรียนรวมทั้งหมด 50 แห่ง ทั้งที่เป็นโรงเรียนสามัญ และโรงเรียนอาชีวศึกษา จัดหลักสูตรการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนเครือข่ายสารสาสน์ มีตั้งแต่ระดับเตรียมอนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในหลักสูตรสองภาษาและหลักสูตรสามัญ (โรงเรียนสารสาสน์พิทยา, 2557) จากรายงานผลการดำเนินงาน ของโรงเรียนในเครือข่าย สารสาสน์ พบว่า ยังมีจุดที่ควรพัฒนาในด้านของประสิทธิผลของโรงเรียน ได้แก่ ด้านคุณภาพของผู้เรียนที่มีความจำเป็นต้องพัฒนากิจกรรมอย่างหลากหลายและสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น ฝึกฝนและพัฒนาผู้เรียนด้านการคิดวิเคราะห์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสมเหตุสมผลและต้องพัฒนาทักษะด้านการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนส่งเสริมทักษะในการทำงานของผู้เรียนจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง รวมถึงการส่งเสริมพัฒนาวิทยฐานะของครูผู้สอน เพื่อให้สามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดำเนินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงครูผู้สอนสามารถดำเนินการวิจัยพัฒนาเพื่อนำผลของการวิจัย มาปรับใช้เพื่อปรับปรุงให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดเอาไว้ให้หรือแหล่งเรียนรู้ภายนอกได้อย่างเต็มศักยภาพ การประสานงานกับผู้ดำเนินงานทั้งหลายฝ่ายทั้งภายใน และภายนอก ทำให้การประสานงานบางส่วนยังเกิดความล่าช้า การกำกับดูแลระบบการดำเนินงาน หรือขั้นตอน การดำเนินงานบางอย่าง ที่ยังมีขั้นตอนรายละเอียดเยอะเกินไปทำให้การดำเนินงานล่าช้า และการกำหนดนโยบาย เพื่อการประยุกต์ใช้ทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาหลักสูตรให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเชื่อมโยงสะท้อนถึงจุดที่ควรพัฒนาเพื่อให้ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนเป็นไปได้อย่างเต็มศักยภาพ (กลุ่มโรงเรียนในเครือข่ายสารสาสน์, 2565)

ในการเพิ่มประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนสิ่งแรกๆ ที่ควรคำนึงถึงและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือ สมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เครือข่ายสารสาสน์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนให้สามารถนำไปใช้ให้เกิดการพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลง ให้โรงเรียนมีประสิทธิผล ในการดำเนินงานอันจะก่อให้เกิด ประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเครือข่ายสารสาสน์
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนเครือข่ายสารสาสน์
3. เพื่อศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเครือข่ายสารสาสน์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study) กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนในเครือข่ายสารสาสน์ จำนวน 50 โรงเรียน จำนวนครู 7,869 คน หาขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตาราง (Krejcie, R.V., and Morgan, D.W., 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 367 คน สุ่มตัวอย่าง

แบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากประชากรในแต่ละภาคภูมิศาสตร์ แล้วกำหนดอัตราส่วนเทียบขนาดกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) สมรรถนะการบริหารงานด้านวิชาการของผู้บริหารที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารงานของโรงเรียน

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้ประมวลองค์ความรู้ แนวคิด และทฤษฎีโดยการสังเคราะห์ตัวแปรโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความ และตำรา (Ralph, B. K., and Michael, Y. N., 1988); (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550); (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2557) ได้ตัวแปรทั้งหมด 4 องค์ประกอบ คือ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การบริหารจัดการการเรียนรู้ 3) การนิเทศการจัดการเรียนรู้ และ 4) การส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ สำหรับตัวแปรประสิทธิผลของโรงเรียน ประมวลความรู้จากเอกสารทางวิชาการ บทความ และตำรา ได้ตัวแปรทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน 4) ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน (สมใจ ปิตุโส, 2556); (รุ่งนริญ พุทธิเสน, 2557); (วิราพร ดิบุญมี, 2557)

2. นำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ เนื้อหา และทฤษฎีที่ สอดคล้องกับหัวข้อ และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องพร้อมทั้งแนะนำ และแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถาม

3. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประเมินค่าความสอดคล้อง (IOC: Index of Congruence) นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผลการประเมินความสอดคล้องให้ตั้งแต่ 0.80 - 1.00

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลอง (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ชุด จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .977

5. ปรับปรุงแบบสอบถาม แล้วสำเนาแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วจำนวน 367 ชุด ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ติดต่อสำนักงานเลขาของแต่ละโรงเรียน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่าง หรือติดต่อกลุ่มตัวอย่างโดยตรง เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ตอบแบบสอบถาม

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วางแผนการเก็บข้อมูลจากช่องทางต่าง ๆ เช่น เก็บข้อมูลด้วยตนเอง เก็บข้อมูลทางไปรษณีย์ การเก็บข้อมูลทางจดหมายทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และ Social Media เช่น Line หรือ Facebook รวมถึงการเก็บข้อมูลแบบสอบถามด้วยตนเอง เป็นต้น

3.3 จำนวนแบบสอบถามที่ส่งให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 367 ฉบับ

3.4 รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามมาใช้ในการคำนวณและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อประมวลผลและนำเสนอต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามใช้วิธีการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) โดยแสดงผลเป็นร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean)

4.2 ข้อมูลสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร และประสิทธิภาพของโรงเรียนใช้ วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แปลความหมายแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 - 5.00 หมายถึง สมรรถนะวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 - 4.50 หมายถึง สมรรถนะวิชาการอยู่ในระดับมาก
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายถึง สมรรถนะวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายถึง สมรรถนะวิชาการอยู่ในระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.50 หมายถึง สมรรถนะวิชาการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 ทดสอบสมมติฐานการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน
 เครื่องมือสารสนเทศ ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมรรถนะการบริหารงานวิชาการโดยรวม

สมรรถนะการบริหารงานด้านวิชาการ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
การพัฒนาหลักสูตร	4.07	0.63	มาก	2
การบริหารจัดการการเรียนรู้	4.07	0.62	มาก	2
การนิเทศการจัดการเรียนรู้	4.08	0.62	มาก	1
การส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้	4.02	0.66	มาก	3
รวม	4.06	0.63	มาก	

จากตารางพบว่า สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารเครื่องเรือนสารสนเทศ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.63) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุดดังนี้การนิเทศการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.62) การพัฒนาหลักสูตรและการบริหารจัดการการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = 0.62) และ การส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.63)

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพของโรงเรียนโดยรวม

ประสิทธิภาพของโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง	4.00	0.65	มาก	3
ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก	4.03	0.63	มาก	2
ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน	4.04	0.63	มาก	1
ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน	4.04	0.64	มาก	1
ค่าเฉลี่ยรวมระดับประสิทธิภาพของโรงเรียน	4.03	0.64	มาก	

จากตารางพบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนสารสนเทศ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.64) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.63) ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.64) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.63) และ ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.65)

สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเครือข่ายอย่างไร สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งองค์ประกอบของตัวแปรต้น ทั้ง 4 ตัวแปร ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้อ การนิเทศการจัดการเรียนรู้อ และการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อ สามารถร่วมกันพยากรณ์ถึงประสิทธิผลของโรงเรียนเครือข่ายได้ ร้อยละ 76.30

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้พยากรณ์	สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเครือข่าย				
	b	S.E.b.	β	t	p
ค่าคงที่	0.362	0.102		3.564*	0.000
การพัฒนาหลักสูตร (X_1)	0.255	0.036	0.305	7.640*	0.000
การบริหารจัดการเรียนรู้อ (X_2)	0.272	0.035	0.280	7.681*	0.000
การนิเทศการจัดการเรียนรู้อ (X_3)	0.261	0.038	0.277	6.880*	0.000
การส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อ (X_4)	0.155	0.033	0.123	3.205*	0.001

R = 0.874, R² = 0.763, Adjust R² = 0.761, S.E.b = 0.184, F = 344.091*, p = 0.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p < 0.05)

อภิปรายผล

1. สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารเครือข่ายโรงเรียนเครือข่าย โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารเครือข่ายโรงเรียนเครือข่ายมีสมรรถนะการบริหารงานวิชาการ ในด้านการนิเทศ การจัดการเรียนรู้อมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตรและการบริหารจัดการการเรียนรู้อ และการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อ สอดคล้องกับแนวคิดของ Norton, M. S. ที่ได้แนะนำเสนอว่า สมรรถนะที่มีความจำเป็นต่อผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีต้องคำนึงถึงมาตรฐานของการบริหารงานวิชาการ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการการวางแผนการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด (Norton, M. S., 2013) ซึ่งอาจเป็นผลมาจากสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารเครือข่ายโรงเรียนเครือข่าย ที่กลุ่มตัวอย่างสามารถพบเห็นได้ในเชิงประจักษ์ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างรับทราบได้อย่างชัดเจนและทั่วถึง ผู้บริหารมีสมรรถนะเป็นอย่างดีในด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้อ ประกอบกับการพัฒนาหลักสูตรและการบริหารงานด้านวิชาการในการนิเทศจัดการเรียนรู้อ การพัฒนาหลักสูตรและการบริหารจัดการการเรียนรู้อและการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อ สอดคล้องกับแนวคิดของ Norton, M. S. ที่ได้แนะนำเสนอว่า สมรรถนะที่มีความจำเป็นต่อผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีต้องคำนึงถึงมาตรฐานของการบริหารงานวิชาการ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการการวางแผนการจัดการเรียนการสอนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด และเข้าใจนโยบายอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการหน่วยงานเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอภิปรายผล (Norton, M. S., 2013) ได้ดังนี้

1.1 สมรรถนะการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเพราะผู้บริหารของโรงเรียนเครือข่ายมีนโยบายและการบริหารงานที่ชัดเจนโดยมุ่งเน้นในการเสริมสร้างประสิทธิผลให้เกิดแก่การบริหารโรงเรียนและนักเรียนเป็นหลัก อีกทั้งยังมี การกำหนดแนวทางและแผนการบริหารงาน ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาของโรงเรียนภาครัฐรวมถึงระดับสากลเพื่อขับเคลื่อนให้การบริหารสถานศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนมีประสิทธิภาพที่ดีแข่งขันสามารถผลิตผู้เรียนให้แข่งขันกับสถาบันอื่นได้ สอดคล้องกับ กัญญณ์พัชร เพิ่มพูล ที่แนะนำว่าหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารวิชาการ การพัฒนาหลักสูตร จึงเป็นหัวใจสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนด้านวิชาการ (กัญญณ์พัชร เพิ่มพูล, 2561) สอดคล้องกับ

ชฎาพร แก้วทองประเสริฐ ที่กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีควรทำความเข้าใจกับหลักสูตร โครงการสอน และแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อกำหนดรูปแบบแนวทาง ในการบริหารจัดการการเรียนรู้ การบริหารจัดการห้องเรียน โดยกำหนดแนวทางในการปฏิบัติและนโยบายในการนิเทศ กำกับ ติดตามผล การจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียน การสอนของครู ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รายงานผลการเรียน (ชฎาพร แก้วทองประเสริฐ, 2558)

1.2 สมรรถนะการบริหารงานวิชาการด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะในการวางแผนการดำเนินงานส่วนของการคัดสรรครูผู้สอนของผู้บริหารโรงเรียน เครือ สาราสาสน์ มีการให้ความสำคัญและมีการดำเนินงานที่ชัดเจน ถูกต้อง และคัดสรรครูผู้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรรหาครูผู้สอนได้ตรงกับคุณวุฒิที่โรงเรียนมีความต้องการ สอดคล้องกับ สิริภาพรรณ ลีภัยเจริญ ที่ได้ นำเสนอว่าการสรรหา คัดเลือก หรือการบรรจุบุคลากรเข้าทำงาน ในหน่วยงานเป็นกิจการที่ต้องให้ความสำคัญ เป็นอันดับแรก เนื่องจากบุคลากรของหน่วยงานจะเป็นผู้ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วง บุคลากรจะเป็น ผู้สร้างคุณประโยชน์ หรือภาพลักษณ์ให้แก่องค์กรทั้งระหว่างปฏิบัติงานและนอกเหนือจากการทำงาน (สิริภาพรรณ ลีภัยเจริญ, 2564)

1.3 สมรรถนะการบริหารงานวิชาการด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนเครือสาราสาสน์ ได้ให้ความสำคัญกับการจัดระบบรวมถึง การวางแผนที่ นำไปสู่การปฏิบัติที่ดีของกระบวนการนิเทศการศึกษาระหว่างการจัดการเรียนการสอน โดยมีความสามารถ ในดำเนินงานได้เป็นอย่างดี ชัดเจน และเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ที่ได้ นำเสนอว่าเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นและเกิดกระบวนการ ปรับปรุง พัฒนา ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนได้สูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญของการนิเทศ การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน โดยมุ่งเน้นที่การสะท้อนผลงานอย่างตรงไปตรงมาและเป็นรูปธรรมเพื่อให้ง่ายต่อ การทำความเข้าใจ ให้ครูผู้สอนได้ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548)

1.4 สมรรถนะการบริหารงานวิชาการด้านการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การจัดการ เรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียน เครือสาราสาสน์ มีการสนับสนุน ส่งเสริม ให้ครูผู้สอนได้ทำการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนการสอนทั้งของตนเองและการศึกษาวิจัยของเพื่อน ร่วมงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนของตนเองอยู่เสมอ สอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช ที่ได้ นำเสนอว่าการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนา และการยกระดับของการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากการวิจัยในชั้นเรียน จะทำให้ครูผู้สอนได้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การวางแผน การศึกษาปัญหา รวมไปถึงการออกแบบวิธีการแก้ไขและปรับปรุงกระบวนการเรียน การสอนของตนเอง (วิจารณ์ พานิช, 2562)

2. ประสิทธิภาพผลของเครือโรงเรียนสาราสาสน์โดยรวม พบว่า ประสิทธิภาพผลของโรงเรียนสาราสาสน์ โดยรวมและ รายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ ความสามารถในการปรับเปลี่ยน และพัฒนา โรงเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ความสามารถในการพัฒนานักเรียน ให้มีทัศนคติทางบวก และ ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหาร โรงเรียน เครือสาราสาสน์ มีนโยบายหรือแผนการพัฒนาโรงเรียนที่ครอบคลุม สอดคล้อง และต่อเนื่องกัน สามารถ บริหารจัดการโรงเรียนให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ ที่ได้ นำเสนอว่าการบริหารสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความสำคัญ ต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพ สูงสุด ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็น เพราะผู้บริหารโรงเรียน เครือสาราสาสน์ มีนโยบายหรือแผนการพัฒนาโรงเรียนที่

ครอบคลุม สอดคล้อง และต่อเนื่องกัน สามารถบริหารจัดการโรงเรียนให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2562) สอดคล้องกับ ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ ที่ได้นำเสนอว่าการบริหารสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดโดยต้องคำนึงถึงประสิทธิผลที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาทั้งการพัฒนาสภาพแวดล้อม การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพทางวิชาการของผู้เรียน รวมถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดแก่ผู้เรียนเพื่อให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่สามารถจบการศึกษาเป็นทรัพยากรบุคคลอันทรงคุณค่าต่อประเทศชาติได้ (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2562)

2.1 ประสิทธิภาพของโรงเรียนด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนเครือข่ายสาสน์ มีการกำหนดนโยบายหรือแผนการดำเนินงานที่จะสามารถทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ไม่จำกัดเฉพาะการเรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับ ชาตรี เกิดธรรม ที่ได้นำเสนอว่าการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เกิดทักษะสำคัญจำเป็นต้องมีการคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างสรรค์นวัตกรรมด้วยตนเอง ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีพื้นฐานของการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยคำนึงถึงจิตวิทยาการเรียนรู้ (ชาตรี เกิดธรรม, 2562)

2.2 ประสิทธิภาพของโรงเรียนด้านการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียน เครือข่ายสาสน์ มีการกำหนดนโยบายการจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนทั้งอุปกรณ์และสถานที่ในการศึกษาเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน สอดคล้องกับดวงกมล สิ้นเพ็ง ที่ได้นำเสนอว่าการจัดการเรียนการสอนที่ดีและมีประสิทธิภาพ ต้องมุ่งเน้นที่ การพัฒนาหรือผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียนหรือมุ่งให้ความสำคัญกับผู้เรียนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาศักยภาพได้ตรงตามทักษะและความสามารถของตนเอง เกิดเป็นผลผลิตที่มีคุณภาพของโรงเรียนต่อไป (ดวงกมล สิ้นเพ็ง, 2053)

2.3 ประสิทธิภาพของโรงเรียนด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ผู้บริหารและครูร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้บรรลุผล ทั้งด้านงานวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารโรงเรียน เครือข่ายสาสน์ มีการให้ความสำคัญกับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงสถานศึกษาร่วมกับครูผู้สอน มีการเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการบริหารปรับปรุงกระบวนการดำเนินงาน หรือการบริหารโรงเรียนให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สุกัญญา แซ่มซ้อย ที่ได้นำเสนอว่าในการบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษาในยุคปัจจุบันให้เกิดประสิทธิภาพที่สุดมีความจำเป็นต้องบริหารให้เกิดความร่วมมือกันทุกระดับเพื่อให้เกิดการรับฟังปัญหา รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องรวดเร็ว สามารถบริหารจัดการโรงเรียนให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด โดยโรงเรียนนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2561)

2.4 ประสิทธิภาพของโรงเรียนด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ผู้บริหารมีความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ได้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นภายในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารเครือข่ายโรงเรียนสาสน์ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน และมีการวางแผนการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี สามารถช่วยเหลือครูผู้สอนได้อย่างทันทั่วทั้ง สอดคล้องกับแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด, และสุทธิทอง ศรีสะอาด ที่ได้นำเสนอว่า เพื่อให้การบริหารโรงเรียนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาได้อย่างทันทั่วทั้งและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญต่อการแก้ไขสถานการณ์และปัญหาที่

เกิดขึ้นร่วมกับครูผู้สอน ไม่ผลักรงของปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว (บุญชม ศรีสะอาด และสุทธิทอง ศรีสะอาด, 2561)

3. สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเครือข่าย อย่างไรบ้าง ทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งองค์ประกอบของตัวแปรต้น ทั้ง 4 ตัวแปร ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้อุ การนิเทศการจัดการเรียนรู้อุ และการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อุ สามารถร่วมกันพยากรณ์ถึงประสิทธิผลของโรงเรียนเครือข่ายได้ ร้อยละ 76.30 ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะเพื่อให้ประสิทธิผลของการดำเนินงานในสถาบันการศึกษาเป็นไปได้ได้อย่างราบรื่นสามารถดำเนินงานให้เป็นผลประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างสูงสุดจำเป็นต้องมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกมิติ ในองค์ประกอบที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนและการบริหารงานของโรงเรียน ซึ่งสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีความสอดคล้องและครอบคลุมกับ การดำเนินงานของโรงเรียนในทุกด้าน สอดคล้องกับ อีระ รุญเจริญ ที่ได้เสนอว่า การบริหารจัดการโรงเรียน เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศโดยผู้บริหารต้องมุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการหลักสูตร ให้มีคุณภาพสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างดี มีการบริหารงานที่ชัดเจน และส่งเสริมครูผู้สอนในทุกมิติ รวมถึงต้องมีการนิเทศการจัดการเรียนรู้อุและสนับสนุนให้กำลังใจครูผู้สอนให้สามารถศึกษาวิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการจัดการเรียนการสอน (อีระ รุญเจริญ, 2565) เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ อรพรรณ ตูจินดา ซึ่งพบว่าการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานที่ดี โดยมุ่งเน้นประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียน ต้องมีการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งการวางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผนที่ได้วางเอาไว้ การบริหารพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การนิเทศบุคลากร ในสถานศึกษา การบริหารจัดการองค์กร การบริหารความเสี่ยง การประเมินผลเพื่อพัฒนา สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนได้เป็นอย่างดี (อรพรรณ ตูจินดา, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1) การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาควรมีนโยบายในการเสริมสร้าง หรือเพิ่มศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดทักษะ หรือเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการส่งเสริม ชี้แนะ หรือกระตุ้นให้คณะผู้บริหารของโรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้ทันสมัย เหมาะแก่ช่วงวัย และรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน 1.2) การบริหารจัดการการเรียนรู้อุ สถานศึกษาควรมีนโยบายในการเสริมสร้าง หรือ ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการพัฒนาหรือยกระดับการบริหารจัดการการเรียนรู้อุ ไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการ การวางแผน หรือการจัดการการเรียนรู้อุให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างทันสมัย และมีประสิทธิภาพสูงสุด 1.3) การนิเทศการจัดการเรียนรู้อุ สถานศึกษาควรมีนโยบายมุ่งเน้นให้พัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้อุโดยอาจมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี หรือ จัดให้มีการอบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้อุ 1.4) การส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อุ นโยบายการบริหารงานของสถานศึกษามุ่งเน้น สร้างแรงจูงใจ หรือเชิญชวนให้ผู้บริหารได้เกิดการพัฒนากการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อุของครูผู้สอน มีประสิทธิภาพ และสามารถดำเนินการนำไปประยุกต์ใช้หรือปฏิบัติได้จริง 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ควรทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงานในการพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง 2.2) ควรทำการศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและ

ระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาในทุก
ระดับชั้น 2.3) ควรทำการศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในมิติอื่น เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลเปรียบเทียบ
หรือ นำเข้าสู่การพิจารณาในการพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค่นโยบาย ในการพัฒนา
ประสิทธิผลของโรงเรียนได้อย่างครบถ้วน เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). หลักสูตรพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับการกระจายอำนาจสำหรับผู้บริหาร
การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา. นครปฐม: สถาบันพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา.
- กลุ่มโรงเรียนในเครือสารสาสน์. (2565). สรุปจำนวนบุคลากร และนักเรียน ปีการศึกษา 2565. กรุงเทพมหานคร:
เฟิสท์ ออฟเซท 1993.
- กัญญ์ณพัชร เพิ่มพูล. (2561). สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย
ภาคใต้. ใน วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ
มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชฎาพร แก้วทองประเสริฐ. (2558). สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชาติรี เกิดธรรม. (2562). ACTIVE LEARNING การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง. กรุงเทพมหานคร: ครูชาติรี.
- ดวงกมล สิ้นเพ็ง. (2053). การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ : การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2565). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอ็กเซเปอร์เน็ท.
- บุญชม ศรีสะอาด, และสุธิทอง ศรีสะอาด. (2561). การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยา.
- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2562). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร:
มีน เซอร์วิส ซัพพลาย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2548). การนิเทศการสอน. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2557). การนิเทศการศึกษา (Educational Supervision). (พิมพ์ครั้งที่ 5). สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- รุ่งนริญ พุทธิเสน. (2557). องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ
โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- โรงเรียนสารสาสน์พิทยา. (2557). อนุสรณ์ 50 ปี โรงเรียนสารสาสน์พิทยา พ.ศ.2507-2557. กรุงเทพมหานคร:
เฟิสท์ ออฟเซท 1993.
- วิจารณ์ พานิช. (2562). วิจัยชั้นเรียนเปลี่ยนครู. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงาน.
- วิราพร ดีบุญมี. (2557). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดเทศบาล
นครขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมใจ ปิตุโส. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาเลย เขต 1.
ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สิริภาพรณ ลีภัยเจริญ. (2564). การสรรหา การคัดเลือก และการบรรจุบุคลากรเข้าทำงาน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรพรรณ ตูจินดา. (2558). ประสิทธิภาพของการบริหารโรงเรียนวัดปทุมวนารามโดยใช้อรรถนโมเดล. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 7(1), 32-47.
- Ralph, B. K., Michael, Y. N. (1988). Education Administration. New York: Macmillan Publishing Company.
- Krejcie, R. V., and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Norton, M. S. (2013). Competency-Based Leadership : A Guide for High Performance in the Role of the School Principal. Maryland USA: R&L Education.

ภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2*
SERVANT LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS THAT AFFECT
THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER NAKHON SI THAMMARAT
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

จารุณี จารุภูมิ*, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Jarunee Jarupoom, Rattaporn Klinmalee, Werayut Chatakan

คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

Master of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: dearzatot@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษา
ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา 3) ศึกษาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 เป็นวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ครูผู้สอน สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 จำนวน 335 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 แบบ
ประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน
ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิผลของ
สถานศึกษาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ
สถานศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระดับสูง ($r=.858$) 4) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใ้
บริการของผู้บริหารสถานศึกษา ในแต่ละด้านปรากฏผลดังนี้ ด้านการตระหนักรู้ ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองอย่าง
สม่ำเสมอ ด้านการมองการณ์ไกล ผู้บริหารสามารถมองการณ์ไกล เพื่อคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตได้ ด้านการเห็น
อกเห็นใจ ควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา ยอมรับและเคารพในความคิดของครู ด้านการเยียวยารักษา ผู้บริหารจะต้องมี
ความสามารถในการเยียวยาจิตใจตนเองและผู้อื่น ด้านความรับผิดชอบร่วมกัน ผู้บริหารสร้างการประชุมและ
การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับความคิดที่แตกต่าง ด้านการโน้มน้าวใจ ผู้บริหารควรมีการแสดงออกเพื่อให้
บุคลากรมีความเชื่อถือและเชื่อใจ ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน ผู้บริหารจะต้องอุทิศตนเพื่อพัฒนาครู พัฒนา
องค์กร ด้านการสร้างกลุ่มชน ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศในการทำงาน

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, ผู้บริหารการศึกษา, ภาวะผู้นำใ้บริการ

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the level of service-oriented leadership of school administrators, 2) study school effectiveness, 3) study the service-oriented leadership of administrators that affects school effectiveness, and 4) study Guidelines for the development of service-oriented leadership of school administrators Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2 was a quantitative and qualitative research. The samples used were 335 teachers of Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2. The research tools were 2 types of questionnaires and interviews. Data were analyzed by stepwise multiple regression analysis. The results of the research were as follows: 1) service-oriented leadership of school administrators; Overall, it was at a high level. 2) Overall educational institution effectiveness at a high level 3) The service leadership of administrators that affects the effectiveness of educational institutions. Overall, there was a high level of the same direction relationship ($r=.858$). 4) Guidelines for the development of service-oriented leadership of school administrators In each aspect, the results were as follows. Awareness Executives should develop themselves regularly. foresight Executives can be farsighted. in order to predict future events empathetic side Should take care of him to pay attention to us. Recognize and respect the teacher's opinions. treatment Executives must have the ability to heal themselves and others. shared responsibility Management creates meetings and exchanges of ideas. accept different ideas Persuasion Executives should express themselves so that personnel have credibility and trust. dedication to human development Administrators must devote themselves to developing teachers, developing organizations, building a community. Executives must have the ability to create a working atmosphere.

Keywords: Effectiveness, Educational Administrators, Servant Leadership

บทนำ

จากนโยบายการจัดการศึกษาทั้งในระดับประเทศ กระทรวง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การบริหารองค์การโดยทั่วไปจะมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายองค์การเหมือน ๆ กัน นั่นคือ เพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จและให้องค์การนั้นเกิดประสิทธิผลสูงสุด สถานศึกษาจะมีประสิทธิผลได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น เกิดจากปัจจัยที่มีการบริหารที่ดี ความสามารถในการจัดการองค์การ การใช้ทรัพยากรที่หามาได้ อย่างคุ้มค่า องค์ประกอบที่กล่าวมา ทั้งหมดจะเป็นไปได้หากหน่วยงานทางการศึกษาขาดภาวะผู้นำของผู้บริหาร จึงถือได้ว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารในหน่วยงานมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่นเดียวกับการบริหารสถานศึกษาจำเป็นที่จะต้องมีผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพและจะต้องสร้างลักษณะความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นในตัวเองเพื่อเสริมสร้างอำนาจการบริหารงาน นอกเหนือไปจากอำนาจที่เป็นทางการอันเกิดจากกระบวนการบริหารงาน (วินัย ฉิมวงษ์, 2542)

ภาวะผู้นำสมัยใหม่ (Modern Leadership) สมชาย เทพแสง ได้กล่าวว่า เป็นรูปแบบของการบริหารที่พัฒนามาจากรูปแบบเดิมในสมัยก่อนได้ถูกนำมาพัฒนาและปรับปรุง เพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน อีกทั้งยังสร้างความสอดคล้องต่อองค์การโดยมีการนำไปปฏิบัติอย่างชัดเจน (สมชาย เทพแสง, 2556)

ภาวะผู้นำใฝ่บริการ (Servant Leadership) จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของภาวะผู้นำสมัยใหม่ที่มีแนวคิดมาจากหลักการทางศาสนา มีเจตคติที่เน้นในการให้ความช่วยเหลือ ความรัก ความเมตตาต่อบุคคลทุกระดับ (อมรรัตน์ ศรีทอง, 2558) เป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะในด้านการอำนวยความสะดวก การสร้างภาวะผู้นำให้แก่ผู้อื่น หรือเปรียบเทียบได้ว่า เป็นผู้นำที่ทำตัวเสมือนผู้ให้บริการในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับลูกน้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กรีนลีฟ ที่ได้เสนอคุณลักษณะของภาวะผู้นำใฝ่บริการ ไว้ 10 ประการ ได้แก่ เป็นผู้ฟังที่ดี (Listening) ยอมรับและเห็นอกเห็นใจ (Acceptance and empathy) เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ (Healing) มีความตระหนักรู้ (Awareness) โน้มน้าวใจ (Persuasion) สร้างมโนทัศน์ขององค์กร (Conceptualizing) มองการณ์ไกล (Foresight) มีจิตบริการ (Stewardship) มุ่งมั่นการพัฒนาบุคลากร (Commitment to the growth of people) และสร้างสรรค์ชุมชน (Building community) (Greenleaf, R. K., 2003)

จากสภาพการณ์ปัจจุบันการศึกษาในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปทางการศึกษาอย่างรวดเร็ว และมีการแข่งขันกันมากขึ้น จึงเกิดความจำเป็นที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านภาวะผู้นำ จากภาวะผู้นำตามแนวคิดเดิมที่เคยมีประสิทธิผลในอดีต มาสู่แนวคิดภาวะผู้นำใหม่ ซึ่งมุ่งเน้นผู้นำที่มีมุมมองกว้างไกลระดับสากล มีความสามารถยืดหยุ่นเพื่อรองรับ ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมุ่งเน้นการมีคุณธรรมสามารถพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำแก่ผู้ร่วมงานให้นำตนเองและร่วมกันทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำที่เหมาะสมจึงควรมีลักษณะการอำนวยความสะดวก คือ การมุ่งสร้างภาวะผู้นำแก่ผู้อื่น ผู้นำจะทำตัวเสมือนผู้ให้บริการเพื่อให้ทุกคนสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้วยเหตุนี้หลักการของภาวะผู้นำใฝ่บริการ (Servant leadership) จึงเป็นคำตอบที่เหมาะสมสำหรับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น (จิรวรรณ เล่งพานิชย์, 2554)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาภาวะผู้นำใฝ่บริการว่าจะส่งผลอย่างไรต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาและเพื่อหาคำตอบว่าแท้จริงแล้วอะไรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา การที่โรงเรียนจะมีประสิทธิผลได้นั้นไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยโรงเรียนไม่ต้องดำเนินการใด ๆ และไม่ได้เกิดขึ้นจากความสามารถของผู้บริหาร ครู หรือชุมชนอย่างใดอย่างหนึ่งตามลำพัง แต่เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่พยายามทำให้เกิดขึ้นโดยต้องมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรม และการประเมินความมีประสิทธิภาพร่วมกัน ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของที่จะต้องร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จร่วมกัน (Hanson, E.M., 1996) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ตลอดจนข้อค้นพบจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำใฝ่บริการเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำใฝ่บริการในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed methods research) ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยในครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 335 คน โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครทซ์และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น จำนวน 335 คน จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1) แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ซึ่งแบบสอบถามในส่วนนี้เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งระดับการปฏิบัติออกเป็น 5 ระดับ และ 2) แบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการเก็บข้อมูลโดยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ไปใช้กับครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 แล้วนำแบบสอบถามที่ตอบเรียบร้อยแล้ว ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม มาจัดระบบเพื่อนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์จำนวน 5 คน เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 พร้อมบันทึกเสียงและภาพ เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (SPSS) หาค่าสถิติ ดังนี้ 1) คำถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราชเขต 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 4) ศึกษาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment coefficient of Correlation) วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) 5) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูที่มีต่อแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับภาวะผู้นำ
1. ด้านการตระหนักรู้	4.04	0.65	มาก
2. ด้านการมองการณ์ไกล	4.23	0.61	มาก
3. ด้านการเห็นอกเห็นใจ	4.31	0.61	มาก
4. ด้านการเอื้อยวรักรักษา	4.27	0.73	มาก
5. ด้านความรับผิดชอบร่วมกัน	4.17	0.66	มาก
6. ด้านการโน้มน้าวใจ	4.38	0.65	มาก
7. ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน	4.28	0.73	มาก
8. ด้านการสร้างกลุ่มชน	4.30	0.72	มาก
โดยรวม	4.25	0.67	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 8 ด้าน โดยด้านการโน้มน้าวใจมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.65) รองลงมา คือ ด้านการเห็นอกเห็นใจ ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.61) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการตระหนักรู้ ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.65)

2. ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราชเขต 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

ประสิทธิผลของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	4.43	0.64	มาก
2.ด้านคุณลักษณะผู้เรียน	4.36	0.69	มาก
3.ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู	4.22	0.81	มาก
4.ความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาสถานศึกษา	4.41	0.62	มาก
5.ด้านองค์การแห่งการเรียนรู้	4.48	0.61	มาก
โดยรวม	4.46	0.63	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน โดยด้านที่ 5 ด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.61) รองลงมา คือ ด้านที่ 1 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.64) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านที่ 3 ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.81)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหาร กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

ภาวะผู้นำใ้บริการของ ผู้บริหาร(X)	ประสิทธิผลของสถานศึกษา (Y)					ประสิทธิผล ของ สถานศึกษา (Y _{tot})	ระดับ ความสัมพันธ์
	ด้านผล สัม ฤทธิ์ ทางการ เรียน (Y ₁)	ด้าน คุณลักษณะ ของผู้เรียน (Y ₂)	ด้านความ พึงพอใจ ในการ ทำงาน ของครู (Y ₃)	ด้าน ความสามารถ ในการ ปรับตัวและ พัฒนา สถานศึกษา (Y ₄)	ด้าน การเป็น องค์การ แห่ง การ เรียนรู้ (Y ₅)		
1. ด้านการตระหนักรู้ (X ₁)	.596**	.685**	.646**	.810**	.347**	.802**	สูง
2. ด้านการมองการณ์ไกล (X ₂)	.410**	.677**	.686**	.700**	.080**	.700**	สูง
3. ด้านการเห็นอกเห็นใจ (X ₃)	.375**	.033**	-.014**	.095**	.503**	.194**	ต่ำ
4. ด้านการเอื้อยวรักรักษา (X ₄)	.431**	.195**	.196**	.227**	.636**	.372**	ปานกลาง
5. ด้านความรับผิดชอบ ร่วมกัน (X ₅)	.500**	.726**	.706**	.693**	.112**	.743**	สูง
6. ด้านการโน้มน้าวใจ (X ₆)	.397**	.687**	.743**	.745**	.017**	.721**	สูง
7. ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนา คน (X ₇)	.449**	.701**	.688**	.829**	.239**	.774**	สูง
8. ด้านการสร้างกลุ่มชน (X ₈)	.329**	.700**	.734**	.750**	.094**	.716**	สูง
ภาวะผู้นำใ้บริการของ ผู้บริหาร (X _{tot})	.572**	.763**	.768**	.837**	.310**	.858**	สูง

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหาร กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r=.858) และมีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .194 ถึง .802

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

ด้านการตระหนักรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพึงคำนึงถึงสิ่งที่สำคัญและสิ่งที่เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาตนเอง การทำให้เข้าใจในตนเอง ศีลธรรม ค่านิยม โดยการยอมรับ รับรู้ เข้าใจความรู้สึก อารมณ์และความต้องการของตนเอง ตลอดจนผลที่จะเกิดกับบุคคลอื่น การเข้าใจตนเองในด้านจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา

ด้านการมองการณ์ไกล ผู้บริหารนอกจากจะมีความรู้ความสามารถแล้ว การรับฟังประสบการณ์จากคนอื่น พูดคุยหลาย ๆ รูปแบบ ทำให้มุมมองเปิดกว้าง สามารถมองการณ์ไกล เพื่อคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตได้ ฝึกฝนความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ ส่งเสริมการทบทวนประสิทธิภาพ การใช้ข้อมูลที่เหมาะสมจากกิจกรรมต่าง ๆ มาเพิ่มความเข้าใจในการวิเคราะห์การทำงาน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งตัวผู้บริหาร บุคลากรต่าง ๆ การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงสถานการณ์ต่าง ๆ รวมไปถึงอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นและวางแผนรับมือป้องกันล่วงหน้าได้อย่างเหมาะสม สร้างแผนการพัฒนาโรงเรียนในอนาคตเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาในอนาคต

ด้านการเห็นอกเห็นใจ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นทักษะอย่างหนึ่งในการเข้าสังคม ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจครู ยอมรับและเคารพในความคิดของครู รับฟังและมีสติ เพื่อให้บุคลากรหรือครูในสถานศึกษาเข้าใจว่า ตัวเองสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีส่วนในการพัฒนาแผนขององค์กร เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นตามความจำเป็นของบุคลากรหรือครูในสถานศึกษาสร้างกำลังใจรวมถึงการแก้ปัญหาเบื้องต้น เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดของสถานศึกษา

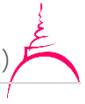
ด้านการเยียวยารักษา ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการเยียวยาจิตใจตนเองและผู้อื่น โดยการสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการเยียวยารักษาให้กับบุคลากรภายในองค์กร ให้มีการเข้าร่วมการอบรมและเรียนรู้ การสร้างวัฒนธรรมการเห็นคุณค่าของการเยียวยารักษาในตัวบุคลากร ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรได้ โดยการเยียวยารักษาทั้งในผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรจะสามารถช่วยให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ด้วยการสร้างองค์กรให้มีระบบที่เอื้อต่อสวัสดิการ ส่งผลให้ประสิทธิผลขององค์กรมีเพิ่มขึ้นด้วย

ด้านความรับผิดชอบร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนให้แก่ครูในสถานศึกษา สร้างการประชุมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อนุญาตให้มีสิทธิ์เสนอไอเดียและความคิดที่แตกต่าง สร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานและการรับผิดชอบต่องานร่วมกัน ถึงจะมีการแบ่งงานที่ชัดเจนแล้วก็สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับฟังความเห็น ทำให้เกิดความรักสามัคคีกัน ทีมครู อีกทั้งการสร้างเชื่อมั่นให้กับบุคลากรในโรงเรียน การใส่ใจรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อการมีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อประสิทธิผลสูงสุดของสถานศึกษาและนักเรียน

ด้านการโน้มน้าวใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแสดงออกเพื่อให้บุคลากรมีความเชื่อถือและเชื่อใจ กระตุ้นสมาชิกให้ปฏิบัติงาน สร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจ ให้สมาชิกมีความมุ่งมั่น และต้องสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคปัญหาในการทำงาน พร้อมแนะนำวิธีรับมือที่ถูกต้องอย่างตรงไปตรงมา ไม่ใช่อารมณ์เป็นตัวนำ รวมไปถึงการให้รางวัลอย่างเหมาะสมให้แก่สมาชิกเพื่อให้สมาชิกมีความมุ่งมั่น มีความพยายาม ปฏิบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้บรรลุสำเร็จ

ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องอุทิศตนเพื่อพัฒนาครูพัฒนาองค์กร มีการพัฒนาผู้นำใฝ่บริการ มีการเสียสละเวลา การช่วยเหลือคนอื่นก่อนตนเอง มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงาน เชี่ยวชาญในงานของตน และก็พร้อมเรียนรู้และฝึกฝนทักษะใหม่ ๆ อยู่สม่ำเสมอ เพื่อให้มีศักยภาพมากพอ เปิดใจกว้าง รับฟังคำวิจารณ์ ปรับใช้ให้เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง พยายามเข้าใจความต้องการของผู้อื่น ทราบข้อมูลความต้องการของทีมหรือครูในสถานศึกษา เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในองค์กร ผลักดันให้ผู้อื่นประสบความสำเร็จ และตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาครูอยู่เสมอ

ด้านการสร้างกลุ่มชน ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศในการทำงาน การรวมกลุ่มของครูในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นที่พึ่งพิง มีพร้อมทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ การตัดสินใจ การเห็นอกเห็นใจ สามารถดูแลครูในสถานศึกษาได้อย่างครอบคลุม ปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา มีการยกย่องความดีความชอบให้กับทีม ให้ทีมเชื่อถือในตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สร้างองค์กรให้มีเป้าหมายร่วมกันและสามารถบริหารจัดการให้มีความเท่าเทียมกัน

อภิปรายผล

1. ระดับภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 8 ด้าน โดยด้านการโน้มน้าวใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการเห็นอกเห็นใจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการตระหนักรู้ สอดคล้องกับการศึกษาของ นิพนธ์ ภูพลลับ กล่าวว่ รูปแบบภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีความรู้สึกร่วมและเห็นคุณค่าผู้อื่น กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้ฟังที่ดี และพร้อมที่จะรับฟังผู้อื่นอย่างจริงจัง โดยจะต้องเป็นผู้ที่สนใจและพร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างจริงจัง สามารถทำให้ผู้อื่นรู้สึกอยากที่จะแสดงความคิดเห็น ผลการพัฒนาการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีความเหมาะสมทุกด้าน 3 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) การสร้างนวัตกรรม 2) การมองการณ์ไกลการสร้าง 3) การสร้างวัฒนธรรมการทำงาน และลำดับสุดท้าย คือ การรับผิดชอบดูแล (นิพนธ์ ภูพลลับ, 2564)

2. ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า โดยด้านที่ 5 ด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านที่ 1 ด้านผลสัมฤทธิ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านที่ 3 ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากนอกจากการบริหารสถานศึกษาแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ก็คือ ประสิทธิภาพของสถานศึกษา เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ หมายถึง องค์การที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้บุคลากรในองค์กรมีการพัฒนาตนเอง มีการเรียนรู้ร่วมกัน ที่นำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ อรุมา ไมวงค์ กล่าวว่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการบริหารและประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยการบริหารและประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่มีสถานภาพการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน 3) ปัจจัยการบริหารของโรงเรียนขนาดเล็ก จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวมไม่แตกต่างกัน 4) ปัจจัยการบริหารของโรงเรียนขนาดเล็ก จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประสิทธิผลของ โรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวมไม่แตกต่างกัน 5) ปัจจัยการบริหารและประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวมสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 6) ปัจจัยการบริหารของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านทรัพยากรทางการศึกษา ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านภาวะผู้นำและด้านโครงสร้างองค์การ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้ร้อยละ 71.90 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ ± 15082 (อรุมา ไมวงค์, 2565)

3. ภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

ด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา หมายถึง องค์การที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้บุคลากรในองค์กรมีการพัฒนาตนเอง มีการเรียนรู้ร่วมกัน ที่นำไปสู่การมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยเกรียงไกร ยิ่งยง และเสาวณี สิริสุขศิลป์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหาร

โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลนครราชสีมา เพื่อศึกษาความเป็นเลิศของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลนครราชสีมา และเพื่อศึกษาภาวะผู้นำผู้รับใช้ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลนครราชสีมาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ความเป็นเลิศของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลนครราชสีมาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลนครราชสีมา ได้แก่ ด้านการสร้างชุมชน ด้านการไว้วางใจด้านความรัก และด้านการมีวิสัยทัศน์มีคำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.651 คำสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ ร้อยละ 42.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์จากคำสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรที่อยู่ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน (เกรียงไกร ยิ่งยง และเสาวณี สิริสุขศิลป์, 2559)

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

ด้านการตระหนักรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพึงคำนึงถึงสิ่งที่สำคัญและสิ่งที่เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาตนเอง การทำให้เข้าใจในตนเอง ศีลธรรม ค่านิยม โดยการยอมรับ รับรู้ เข้าใจความรู้สึก อารมณ์และความต้องการของตนเอง ตลอดจนผลที่จะเกิดกับบุคคลอื่น การเข้าใจตนเองในด้านจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา เช่น การฝึกสมาธิ การอ่านและศึกษาบทความและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ การเข้าร่วมอบรมสัมมนาในการพัฒนาภาวะผู้นำในตัวผู้บริหารเอง การใช้เทคโนโลยีหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่สะดวกและรวดเร็วต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ สอดคล้องกับการศึกษาของ Thompson, C.H. กล่าวว่า การตระหนักรู้เกี่ยวกับตัวเอง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามเข้มแข็งขึ้น ความตระหนักรู้หมายถึงความรู้และความเข้าใจความไม่ประมาท การรับรู้ การมองการณ์ไกลอย่าง Greenleaf ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้นำที่มีความสามารถมักจะตื่นตัวตลอดเวลา ผู้นำแบบผู้รับใช้จะมีอารมณ์ห่วงใยเมื่อมีเหตุผลสมควรเสมอและจะไม่หวังสิ่งตอบแทนเมื่อเขาสามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้เพราะผู้นำใฝ่บริการมีสันติในใจ (Thompson, C.H., 2005)

ด้านการมองการณ์ไกล ผู้บริหาร นอกจากจะมีความรู้ความสามารถแล้ว การรับฟังประสบการณ์จากคนอื่น พุดคุยหลาย ๆ รูปแบบ ทำให้มุมมองเปิดกว้าง สามารถมองการณ์ไกล เพื่อคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตได้ ฝึกฝนความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ ส่งเสริมการทบทวนประสิทธิภาพ การใช้ข้อมูลที่เหมาะสมมาจากกิจกรรมต่าง ๆ มาเพิ่มความเข้าใจในการวิเคราะห์การทำงาน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งตัวผู้บริการ บุคลากรต่าง ๆ การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงสถานการณ์ต่าง ๆ รวมไปถึงอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นและวางแผนรับมือ ป้องกันล่วงหน้าได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ Thompson, C.H. ให้ความหมายของการมองการณ์ไกลเป็นคุณสมบัติที่ทำให้ผู้นำเข้าใจถึงความเป็นจริงจากบทเรียนในอดีต และความเป็นจริงในปัจจุบัน และสามารถรับรู้ ถึงผลของการตัดสินใจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การมองการณ์ไกลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น จากสัญญาญาณผู้นำ จำเป็นต้องตระหนักรู้ตลอดเวลาว่า ปัจจุบันเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องอดีต และอนาคต (Thompson, C.H., 2005)

ด้านการเห็นอกเห็นใจ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นทักษะอย่างหนึ่งในการเข้าสังคม ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจครู ยอมรับและเคารพในความคิดของครู รับฟังและมีสติ เพื่อให้บุคลากรหรือครูในสถานศึกษาเข้าใจว่าตัวเองสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีส่วนในการพัฒนาแผนขององค์กร ผู้นำหรือผู้บริหารควรสร้างองค์กรให้เป็นเหมือนสถาบันครอบครัว และใช้หลักการบริหารให้ได้ใจคน แต่ต้องได้งานด้วย เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นตามความจำเป็นของบุคลากรหรือครูในสถานศึกษาสร้างกำลังใจรวมถึงการแก้ปัญหาเบื้องต้น เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดของสถานศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมหรือความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเข้าใจและเข้าถึงความรู้สึกของครู ยอมรับและเคารพความเป็นตัวของตัวเองของเพื่อนร่วมงาน โดยมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ Thompson, C.H.

กล่าวว่า ผู้นำแบบไฟบริการพยายามที่จะเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มนุษย์ทุกคนต้องการการยอมรับและเคารพ ความเป็นบุคคลที่ไม่เหมือนใครของตน ผู้นำต้องมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ได้บังคับบัญชา เห็นถึงความตั้งใจดีของทุกคน และต้องไม่ปฏิเสธความเป็นบุคคลของพวกเขา และนั่นหมายรวมถึงการยอมรับความสามารถและพฤติกรรมของพวกเขา (Thompson, C.H., 2005)

ด้านการเยียวยารักษา ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการเยียวยาจิตใจตนเองและผู้อื่น โดยการสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการเยียวยารักษาให้กับบุคลากรภายในองค์กร ให้มีการเข้าร่วมการอบรมและเรียนรู้ การสร้างวัฒนธรรมการเห็นคุณค่าของการเยียวยารักษาในตัวบุคลากร ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Wong, N. กล่าวว่า การเยียวยารักษา หมายถึง การแสวงหาการสมานแผลของผู้เจ็บป่วย ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่มีวิจรรย์ญาณ เพราะเป็นการแสดงถึงความพร้อมที่จะเข้าใจความต้องการที่ลึกซึ้งของแต่ละบุคคลในบริบทของภาวะผู้นำไฟบริการ การเยียวยารักษาไม่เพียงแต่ดูแลสุขภาพเจ็บป่วยทางกาย แต่ช่วยรักษาผลเสียหายจากอารมณ์และจิตใจจากประสบการณ์ชีวิต (Wong, N. , 2005)

ด้านความรับผิดชอบร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนให้แก่ครูในสถานศึกษา สร้างการประชุมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อนุญาตให้มีสิทธิ์เสนอไอเดียและความคิดที่แตกต่าง สร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานและการรับผิดชอบงานร่วมกัน ถึงจะมีภาระงานที่ชัดเจนแล้วก็สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับฟังความเห็น ทำให้เกิดความรักสามัคคีกันในทีมครู อีกทั้งการสร้างเชื่อมั่นให้กับบุคลากรใน สอดคล้องกับการศึกษาของ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง กล่าวว่า ความรับผิดชอบร่วมกัน หมายถึง การสร้างจิตสำนึกถึงการดูแลรับผิดชอบเพื่อคนอื่น ความรับผิดชอบใด ๆ ที่ผู้นำไฟบริการได้รับ ผู้นำต้องปฏิบัติด้วยความไว้วางใจ และความเชื่อใจ ได้แก่ การมอบหมายงานและความรับผิดชอบ พร้อมทั้งให้อำนาจ ให้ความช่วยเหลือแก่บุคลากร ในการปฏิบัติงานจนบรรลุผล การอุทิศตนเพื่อความสำเร็จของงานและพร้อมรับผิดชอบร่วมกับผู้อื่น การมุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศเพื่อคุณประโยชน์ต่อสังคม การจัดสรรงบประมาณสำหรับโอกาสหรือกิจกรรมต่าง ๆ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมในการปฏิบัติงานและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนองความต้องการของบุคลากรมากกว่าสนองความต้องการของตน (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง, 2553)

ด้านการโน้มน้าวใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแสดงออกเพื่อให้บุคลากรมีความเชื่อถือและเชื่อใจ กระตุ้นสมาชิกให้ปฏิบัติงาน สร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจ ให้สมาชิกมีความมุ่งมั่น และต้องสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคปัญหาในการทำงาน พร้อมแนะนำวิธีรับมือที่ถูกต้องอย่างตรงไปตรงมา ไม่ใช้อารมณ์เป็นตัวนำ รวมไปถึงการให้รางวัลอย่างเหมาะสมให้แก่สมาชิกเพื่อให้สมาชิกมีความมุ่งมั่น มีความพยายาม ปฏิบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้บรรลุสำเร็จ สอดคล้องกับการศึกษาของ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง กล่าวว่า การโน้มน้าวใจ หมายถึง ความพยายามทำให้บุคลากรเชื่อใจในผู้นำมิใช่การบังคับหรือใช้ตำแหน่งบังคับให้บุคลากรปฏิบัติตาม ได้แก่ ความสามารถในการพูดจูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยความเต็มใจ การสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง และประยุกต์ใช้แนวคิดใหม่ ๆ การสร้างความเห็นพ้องให้ผู้ร่วมงานร่วมมือกันแบบประชาธิปไตยกระตุ้นผู้ร่วมงานให้ใช้สติและความคิดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ได้ผลดีที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ ความพยายามอย่างจริงจังในการเสนอความคิดที่ท้าทาย การสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจ และการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรในการทำกิจการต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง, 2553)

ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องอุทิศตนเพื่อพัฒนาครูพัฒนาองค์กร มีการพัฒนาผู้นำใฝ่บริการ มีการเสียสละเวลา การช่วยเหลือคนอื่นก่อนตนเอง มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงาน เชี่ยวชาญในงานของตน และก็พร้อมเรียนรู้และฝึกฝนทักษะใหม่ ๆ อยู่สม่ำเสมอ เพื่อให้มีศักยภาพมากพอ เปิดใจกว้าง รับฟังคำวิจารณ์ ปรับใช้ให้เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ Thompson, C.H. ผู้นำใฝ่บริการได้เชื่อว่าความเป็นบุคคลของมนุษย์แต่ละคนมีคุณค่าสูงกว่าผลงานของบุคคลนั้น ผู้นำใฝ่บริการต้องอุทิศตนอย่างแท้จริงในการพัฒนาบุคลากรของตนให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพและเติบโตตามวุฒิภาวะของแต่ละคน (Thompson, C.H., 2005)

ด้านการสร้างกลุ่มชน ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศในการทำงาน การรวมกลุ่มของครูในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นที่ฟังฟัง มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพการตัดสินใจ การเห็นอกเห็นใจ สามารถดูแลครูในสถานศึกษาได้อย่างครอบคลุม ปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ Greenleaf, R.K. ได้อธิบายความสำคัญของการสร้างกลุ่มว่า ภายในกลุ่มเองเท่านั้นที่สามารถให้ความรักและการเยียวยาที่จำเป็นต่อการมีสุขภาพที่ดีได้ Greenleaf, R.K. ได้ให้คำแนะนำว่า ให้ก้าวทีละก้าวเพื่อว่าทุกคนจะได้รับผลประโยชน์จากทุก ๆ ก้าวองค์การใดที่วางรากฐานบนหลักการเช่นนี้ จะมีศักยภาพก่อให้เกิดรางวัลตอบแทนอันยิ่งใหญ่แก่องค์การเอง (Greenleaf, R. K., 2003)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r=0.858$) และมีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษาจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรพึงคำนึงถึงสิ่งที่สำคัญและสิ่งที่เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาตนเอง ฝึกฝนความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ ยอมรับและเคารพในความคิดของครู มีความสามารถในการเยียวยาจิตใจตนเองและผู้อื่น ควรกำหนดเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนให้แก่ครูในสถานศึกษา มีแสดงออกเพื่อให้บุคลากรมีความเชื่อถือและเชื่อใจ อุทิศตนเพื่อพัฒนาครูพัฒนาองค์กร อีกทั้ง ควรสร้างบรรยากาศในการทำงานเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพสูงสุด จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการตระหนักรู้ ดังนั้น ผู้บริหารควรพิจารณาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการตระหนักรู้และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการตระหนักรู้ โดยการจัดกิจกรรมฝึกอบรมและติดตามผลการพัฒนา ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารการศึกษา ในบริบทต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหลายปัจจัย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ควรประเมินผล หรือติดตามประสิทธิผลของสถานศึกษาทุกปี เพื่อปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พัฒนารูปแบบประสิทธิผลของสถานศึกษา ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาบุคลากรให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร ยิงยง และเสาวณี สิริสุขศิลป์. (2559). ภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดมณฑลนครราชสีมา. วารสารศึกษาศาสตร์, 27(1), 143-155.
- จิรวรรณ เล่งพานิชย์. (2554). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษา สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิพนธ์ ภูพลลับ. (2564). รูปแบบภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 2(13), 368-384.
- วินัย ฉิมวงษ์. (2542). ภาวะผู้นำเชิงจัดการและเชิงปฏิรูปของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดระยอง. ใน วิทยานิพนธ์ สาขาศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมชาย เทพแสง. (2556). ผู้นำยุคใหม่ หัวใจของการปฏิรูป. นนทบุรี: เกรท เอ็ดดูเคชั่น.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง. (2553). ภาวะผู้นำใฝ่บริการในองค์การ:แนวคิด หลักการทฤษฎีและงานวิจัย. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา.
- อมรรัตน์ ศรีทอง. (2558). ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมโรงเรียนของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) สาขาบัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- อรอุมา ไมยวงศ์. (2565). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ, 10(38), 71-81.
- Greenleaf, R. K. (2003). The servant leadership: A journey into the nature of legitimate Power and greatness. NJ: Paulist Press.
- Hanson, E.M. (1996). Education Administration and Organization Behavior. (4 th ed). London: A simon L Schuster.
- Thompson, C. H. (2005). The public school superintendent and servant leadership. In Doctoral dissertation. Edgewood College.
- Wong, N. . (2005). Servant leadership: An opponent - process model and the revised servant Leadership profile. In Master's thesis. Regent University.

ข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษา*

MEDICAL SAFE HARBORS FOR PHYSICIANS IN TREATMENT TERMINATION SITUATIONS

ฟ้าคราม บุชดี* และ ธาณี วรภัทร์

Fakram Budsadee and Thanee Vorapatr

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

*Corresponding author E-mail: fakram.budsadee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาให้ได้มาซึ่งข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายในการยุติการรักษาที่เหมาะสม อันเป็นการยกเว้นความรับผิดให้แก่แพทย์ที่ยุติการรักษาผู้ป่วยด้วยเหตุผลที่กฎหมายรับรองให้ยุติการรักษาได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต วิทยานิพนธ์ รวมทั้งคำพิพากษาของศาล ผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายยกเว้นความรับผิดของแพทย์ในการยุติการรักษาผู้ป่วยเพียงกรณีเดียวคือกรณีที่ผู้ป่วยทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาเอาไว้ล่วงหน้า แต่เมื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศนั้นพบว่ามีการอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ กรณีที่ผู้ป่วยแสดงเจตนาขอให้แพทย์ยุติการรักษาเนื่องจากได้รับความทรมานจากโรคที่เป็นอยู่ กรณีที่ผู้ป่วยอยู่ในสภาพผัก และกรณีที่ขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์ บทบัญญัติที่ยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของต่างประเทศนั้น มีทั้งบทบัญญัติเฉพาะเพื่อคุ้มครองความรับผิดทางแพ่ง อาญา หรือในบางประเทศคุ้มครองถึงโทษทางวินัยด้วย อีกทั้งยังมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาขั้นตอนก่อนที่จะมีการยุติการรักษา รวมทั้งมีแนวคำพิพากษาที่ตัดสินให้แพทย์ที่ยุติการรักษาในกรณีดังกล่าวให้ไม่มีความผิดตามกฎหมาย การที่กฎหมายมีบทยกเว้นความรับผิดให้แก่แพทย์ในกรณีต่าง ๆ นั้น ย่อมเป็นประโยชน์แก่แพทย์ในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น แต่ก็มีได้หมายความว่ากฎหมายจะยกเว้นความรับผิดให้แก่แพทย์ในทุกกรณีหรือทุกเงื่อนไข เพราะหากแพทย์ปฏิบัติงานโดยไม่สุจริต ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเจตนาทำให้เกิดความเสียหาย กฎหมายในหลาย ๆ ประเทศก็ได้ให้ความคุ้มครอง

คำสำคัญ: การยุติการรักษาของแพทย์, ข้อยกเว้นความรับผิดของแพทย์, การรักษา, ความรับผิดของแพทย์

Abstract

The purpose of this article is to study the derivation of an exemption from legal liability for appropriate termination of treatment. which exempts liability for physicians who stop treating patients for reasons legally recognized by law to terminate treatment using a quantitative research model by studying and researching from the document information from the Internet, theses, and court judgments the results showed that Thailand has a law exempting the liability of physicians for termination of treatment for a patient only in the event that the patient has made a letter of intent to refuse treatment in advance. But when studying foreign laws, it was found

* Received June 5, 2023; Revised June 19, 2023; Accepted July 8, 2023

that there are other cases as well, such as cases where patients express their intention to ask doctors to stop treatment due to suffering from an existing disease. If the patient is in a vegetative state and in the event of a shortage of medical resources Provisions that exempt foreign legal liability. There are specific provisions to protect against civil, criminal and, in some countries, disciplinary liability. There are also criteria for determining the steps before treatment is discontinued. Including a line of judgments to decide that doctors who stop treatment in such cases are not guilty of the law. The fact that the law has exemptions from liability for physicians in various cases would be of great benefit to physicians in their work. But this does not mean that the law exempts medical liability in all cases or conditions. because if the doctor acts dishonestly gross negligence or intended to cause damage, the laws in many countries do not provide protection

Keywords: Physician Termination, Physician Liability Exemption, Treatment, Physician Liability

บทนำ

เมื่อผู้ป่วยเข้าสู่กระบวนการรักษาทางการแพทย์แล้ว แพทย์ย่อมต้องการให้ผู้ป่วยหายจากสภาวะโรคที่เป็นอยู่ อย่างไรก็ตาม เมื่อรักษาแล้วก็อาจเกิดการยุติการรักษาได้ โดยการยุติการรักษาเกิดจากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นการที่ผู้ป่วยเป็นผู้ตัดสินใจปฏิเสธการรักษาด้วยตัวผู้ป่วยเอง หรือกรณีที่ญาติผู้ป่วยยินยอมให้ยุติการรักษาในกรณีที่ผู้ป่วยไม่อยู่ในสภาวะที่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ เหตุแห่งการยุติการรักษาอาจเกิดขึ้นได้จากตัวของแพทย์เอง เช่น กรณีที่แพทย์จะยุติการรักษาเนื่องจากแพทย์เห็นว่าการรักษาต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้ป่วยอีกต่อไป กรณีเหล่านี้หากแพทย์เห็นควรที่จะยุติการรักษา แต่ญาติของผู้ป่วยมีความเห็นไม่ตรงกันหรือไม่ยินยอมให้แพทย์ยุติการรักษา ก็อาจเกิดปัญหาต่อการปฏิบัติงานของแพทย์ จนอาจนำมาสู่การฟ้องร้องดำเนินคดีแก่แพทย์ได้ และแม้ว่าแพทย์จะปฏิบัติงานรักษาผู้ป่วยด้วยความสุจริตและอยากให้ผู้ป่วยหายจากสภาวะโรคที่เป็นอยู่เพียงใด ในบางกรณีแพทย์ก็จำเป็นต้องยุติการรักษา ดังนั้น หากไม่มีกฎหมายบัญญัติคุ้มครองความรับผิดชอบของแพทย์ให้แพทย์สามารถยุติการรักษาได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานของแพทย์และส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจของแพทย์ที่ยุติการรักษา

การยุติการรักษาผู้ป่วยของแพทย์นั้น กฎหมายของไทยมีการบัญญัติเพื่อคุ้มครองความรับผิดชอบของแพทย์ในการยุติการรักษาผู้ป่วยไว้เพียงกรณีเดียว คือ กรณีที่ผู้ป่วยจัดทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาเอาไว้ล่วงหน้า อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประชาชนหรือแพทย์บางส่วนที่ยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาขึ้นไว้ล่วงหน้าก่อนที่ผู้ป่วยจะเจ็บป่วยจนไม่สามารถที่จะแสดงเจตนาได้ด้วยตนเองได้ ดังนั้นในทางปฏิบัติ เมื่อแพทย์เห็นว่าควรยุติการรักษาผู้ป่วย แพทย์จึงมักจะสอบถามญาติที่มีความใกล้ชิดกับผู้ป่วยเพื่อให้ความยินยอมในนามของผู้ป่วยก่อนที่จะยุติการรักษา แต่การกระทำดังกล่าวยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันในทางกฎหมายว่า แพทย์สามารถยุติการรักษาได้หรือไม่ (ภูมิภัทร ศาสตรศรี, 2555)

หากพิจารณากฎหมายต่างประเทศ จะเห็นว่านอกจากกรณีข้างต้นได้มีการบัญญัติคุ้มครองความรับผิดชอบของแพทย์ในกรณีอื่น ๆ ดังต่อไปนี้ คือ 1) กรณีที่ผู้ป่วยแสดงเจตนาขอให้แพทย์ยุติการรักษาเนื่องจากได้รับความทรมานจากโรคที่เป็นอยู่ 2) ผู้ป่วยมีสภาพผิวก 3) กรณีขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์ โดยมีการบัญญัติเป็นบทบัญญัติเฉพาะ มีแนวคำพิพากษาที่วางหลักว่าแพทย์ไม่มีความผิดตามกฎหมาย รวมทั้งมีการกำหนดหน้าที่ของแพทย์ และหลักเกณฑ์ในการยุติการรักษาอันจะถือว่าเป็นการยุติการรักษาที่ชอบด้วยกฎหมาย อย่างไรก็ตามกฎหมายของไทยยังมีปัญหาทางกฎหมายอยู่บางประการคือ ขาดบทบัญญัติเฉพาะในการยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษา อีกทั้งบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ไม่อาจบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นหากกฎหมายของไทยได้นำข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษาของต่างประเทศ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและสภาพปัญหาของกฎหมายไทย ย่อมทำให้ลดปัญหาการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้เป็นแพทย์ และสามารถช่วยให้แพทย์ทราบถึงหลักเกณฑ์ในการยุติการรักษาที่สอดคล้องกฎหมายอันจะนำมาซึ่งการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษา
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ไต้หวัน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายของข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษาให้มีความเหมาะสมและสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยจากเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary research) ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต หนังสือ ตำรา ตั๋วบทกฎหมาย วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาของศาลและรวมถึงบทความต่าง ๆ จะศึกษาถึงหลักการในกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษา หลักเกณฑ์พิจารณาและขั้นตอนก่อนการยุติการรักษา หลักกฎหมายและทฤษฎีที่ใช้ในการพิจารณาถึงข้อยกเว้นความรับผิดให้แก่แพทย์ที่ยุติการรักษา ตลอดจนถึงมาตรการคุ้มครองทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองแพทย์ในกรณีดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปว่าการที่แพทย์ยุติการรักษานั้นมีกรณีใดบ้างที่สามารถยกขึ้นอ้างเป็นเหตุยกเว้นความผิดหรือยกเว้นโทษได้ โดยจะศึกษาหลักการของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ไต้หวัน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษา สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. กรณีที่ผู้ป่วยทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาเอาไว้ล่วงหน้า กฎหมายในสหรัฐอเมริกา พบว่ามีบทบัญญัติเฉพาะ โดยคุ้มครองความรับผิดทั้งทางแพ่งและอาญา แต่เฉพาะในรัฐ แมกซิโก คุ้มครองโทษทางวินัยด้วย ในอังกฤษกฎหมายมีบทบัญญัติเฉพาะ โดยคุ้มครองความรับผิดทางแพ่งและอาญา เว้นแต่กระทำการโดยประมาท หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และในไต้หวันกฎหมายมีบทบัญญัติเฉพาะ โดยคุ้มครองความรับผิดทางแพ่งอาญาและโทษทางวินัย เว้นแต่กระทำการโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง สำหรับกฎหมายของไทยนั้น บัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดของแพทย์ไว้อย่างกว้าง โดยระบุเพียงว่า “เมื่อผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขได้ปฏิบัติตามเจตนาของบุคคลตามวรรคหนึ่งแล้วมิให้ถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและให้พ้นจากความรับผิดทั้งปวง” โดยมีได้กล่าวรายละเอียดว่ากรณีใดบ้างที่แพทย์จะได้รับยกเว้นความรับผิด และไม่ได้บัญญัติถึงขั้นตอนหรือมาตรฐานแห่งวิชาชีพแพทย์ในกรณีที่ผู้ป่วยได้จัดทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาเอาไว้ล่วงหน้า มีเพียงการระบุหน้าที่ของแพทย์ที่จะต้องอธิบายความเป็นไปของโรคเพื่อขอคำยินยอมหรือปฏิเสธการรักษาก่อนที่จะได้กระทำการยุติการรักษาเท่านั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ

จะพบว่า กฎหมายมีบทบาทบัญญัติเพื่อกำหนดหน้าที่ของแพทย์อันจะถือว่าเป็นการปฏิบัติตามมาตรฐานแห่งวิชาชีพ แพทย์ไว้ด้วย ซึ่งการบัญญัติดังกล่าวยอมทำให้แพทย์ทราบถึงหน้าที่ วิธีปฏิบัติ ข้อยกเว้นความรับผิดตามกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความรับผิดตามกฎหมายด้วย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของแพทย์

2. กรณีที่ผู้ป่วยแสดงเจตนาขอให้แพทย์ยุติการรักษาเนื่องจากได้รับความทรมานจากโรคที่เป็นอยู่ ในสหรัฐอเมริกา มีแนวคำพิพากษาของศาล และมีการเรียกร้องให้รัฐออกกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิให้แก่ผู้ป่วย เนเธอร์แลนด์มีการบัญญัติยกเว้นความรับผิดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาให้แพทย์พ้นจากความรับผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา และในกรณีที่แพทย์ช่วยเหลือผู้ป่วยในการยุติชีวิตโดยการเตรียมยาหรืออุปกรณ์ปลิดชีพให้แก่ผู้ป่วย แพทย์ก็ไม่มี ความรับผิดในฐานยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายด้วย สำหรับเยอรมนีมีแนวคำพิพากษาว่ากรณีแพทย์ตาม เจตนาของผู้ป่วยโดยไม่ส่งผู้ตายเข้ารักษาตัวในห้องฉุกเฉินและปล่อยผู้ป่วยไว้ที่บ้านจนถึงแก่ความตายนั้นไม่มี ความผิด และในฝรั่งเศสมีบทบัญญัติเฉพาะให้แพทย์หยุดให้อาหารและน้ำหรือให้ยานอนหลับในปริมาณที่เข้มข้น จนผู้ป่วยเสียชีวิตได้โดยชอบด้วยกฎหมาย โดยให้แพทย์เป็นผู้ตัดสินใจยุติการรักษา แม้ญาติผู้ป่วยจะไม่เห็นด้วยก็ ตาม เนื่องจากกฎหมายของไทยนั้นรับรองให้แพทย์ยุติการรักษาได้เฉพาะกรณีที่ผู้ป่วยได้ทำหนังสือแสดงเจตนา ปฏิเสธการรักษาในระยะสุดท้ายของชีวิตหรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วยไว้เท่านั้น ดังนั้นหากผู้ป่วยแสดง เจตนาด้วยวาจาหรือแสดงออกโดยกระทำการบางอย่าง ในกรณีเช่นนี้กฎหมายไทยยังไม่ให้การคุ้มครองการยุติการ รักษาของแพทย์ ดังนั้น ในกรณีเช่นนี้หากแพทย์ยุติการรักษาแพทย์ยังคงรับผิดตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การ พิจารณาถึงระดับขอความทรมานของผู้ป่วยนั้นยากที่จะวัดเพื่อกำหนดเป็นระดับให้แพทย์สามารถยุติการรักษาได้ โดยชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้งการที่ผู้ป่วยแสดงเจตนาขอให้แพทย์ยุติการรักษานั้นไม่เพียงแต่ส่งผลต่อตัวผู้ป่วยเอง เพราะการยุติการรักษาอาจทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต ซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจของญาติผู้ป่วยหรือแม้กระทั่งบุคคลที่ ผู้ป่วยยังมีภาวะผูกพันกันตามกฎหมายด้วย ดังนั้น หากกฎหมายของไทยบัญญัติเป็นข้อยกเว้นความรับผิดของ แพทย์ไว้ อาจเกิดเป็นปัญหาด้านสังคมตามมาไม่มากนัก

3. กรณีที่ผู้ป่วยอยู่ในสภาพผัก สภาพผักคือภาวะที่สมองใหญ่ของผู้ป่วยได้รับความเสียหายอย่างรุนแรง ส่งผลให้สูญเสียการรับรู้และเข้าใจ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ต้องได้รับการดูแลจากผู้อื่น แต่ยังคงตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้ บางส่วน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าภาวะเจ้าชายนิทรา ในสหรัฐอเมริกาใช้หลักแสดงเจตนาแทน อันเป็นหลักที่ จะต้องพิจารณาว่า ผู้ป่วยจะตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาของตนอย่างไร โดยให้ผู้แทนผู้ป่วยนำหลักฐานเสนอต่อศาล เพื่อตั้งผู้แทนให้แสดงเจตนายุติการรักษาแทนผู้ป่วย เมื่อศาลเห็นว่าเจตนาของผู้ป่วยคือการได้รับการยุติการรักษา แพทย์จึงสามารถยุติการรักษาได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ในประเทศอังกฤษใช้หลักประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วย อันมิได้ มุ่งค้นหาความต้องการอันแท้จริงของผู้ป่วยและหากแพทย์ผู้ดูแล พบว่า ประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วย คือ การยุติการรักษา แพทย์ก็สามารถยุติการรักษาได้โดยชอบด้วยกฎหมาย และในฝรั่งเศสศาลยอมรับให้แพทย์เป็นผู้พิจารณาถึง ประโยชน์สูงสุดในการรักษาผู้ป่วย และหากแพทย์เห็นว่าควรยุติการรักษา ก็ให้นำความประสงค์ของผู้ป่วยที่เคย แสดงไว้ต่อญาติมาพิจารณาประกอบกัน เมื่อพิจารณากฎหมายของไทย พบว่า ในกรณีเช่นนี้ ยังไม่มีบทบัญญัติเพื่อก ยกเว้นความรับผิดให้แก่แพทย์ ดังนั้น หากแพทย์ยุติการรักษา แพทย์อาจถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้ เนื่องจากตาม กฎหมายของประเทศไทยนั้นหากผู้ป่วยอยู่ในสภาพผักจะยังไม่ถือว่าผู้ป่วยเสียชีวิต แพทย์จึงไม่สามารถยุติการรักษา ได้โดยชอบด้วยกฎหมายแม้ว่าแพทย์จะเห็นว่าการรักษาไม่เกิดประโยชน์ต่อผู้ป่วยแล้วก็ตาม

4. กรณีขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์ สหรัฐอเมริกามีกฎหมายเฉพาะยกเว้นความรับผิดของแพทย์ ในกรณีที่แพทย์สุจริตและมีได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยบางมลรัฐคุ้มครองเฉพาะทางแพ่งหรือทางอาญา อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งทางแพ่งและอาญา อังกฤษมีการเรียกร้องให้นำบทบัญญัติเฉพาะของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ มา ปรับใช้ อันเป็นบทบัญญัติเฉพาะที่ยกเว้นความรับผิดให้แก่แพทย์ที่สุจริตและมีได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงทั้ง ทางแพ่งและทางอาญา และในสาธารณรัฐฝรั่งเศสแม้ยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะ แต่หากพิจารณาเรื่องการกระทำโดย

จำเป็น นักกฎหมายบางท่านเห็นว่าแพทย์สามารถอ้างต่อศาล อันจะถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีความผิดทางอาญาได้ หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย กรณีที่แพทย์ยุติการรักษาผู้ป่วยรายหนึ่งเพื่อนำทรัพยากรทางการแพทย์ที่มีอยู่อย่างจำกัด ไปใช้กับผู้ป่วยที่มีโอกาสรอดมากยิ่งขึ้นกว่า เป็นการกระทำความผิดโดยงดเว้นการกระทำที่จำต้องกระทำเพื่อป้องกันผล เนื่องจากแพทย์มีหน้าที่อันเนื่องมาจากกฎหมายบัญญัติให้มีหน้าที่ที่จะต้องทำการดูแลรักษาผู้ป่วยอย่างเต็มความสามารถ อย่างไรก็ตามการที่แพทย์ยุติการรักษาผู้ป่วยรายหนึ่งเพื่อนำทรัพยากรทางการแพทย์ที่มีอยู่อย่างจำกัดไปใช้กับผู้ป่วยรายหนึ่ง แพทย์ก็อาจอ้างว่า เป็นการกระทำด้วยความจำเป็นตามมาตรา 67 (2) แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้ เพราะแพทย์จำต้องกระทำความผิดด้วยความจำเป็นเพื่อให้ผู้อื่นพ้นจากภยันตรายที่ใกล้จะถึงและไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้พ้นโดยวิธีอื่นใดได้ แต่เนื่องจากกรณีนี้กฎหมายของไทยนั้นยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเพื่อคุ้มครองความรับผิดชอบของแพทย์ แพทย์จึงต้องไปพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏในชั้นศาล

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัญหา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของไทย เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายของช้อยกเว้นความรับผิดชอบทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษาให้มีความเหมาะสมและสามารถบังคับใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. กฎหมายในปัจจุบันได้ยกเว้นความรับผิดชอบให้แพทย์ในกรณีต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น อาจเนื่องมาจากการพัฒนาของเทคโนโลยีทางการแพทย์อย่างรวดเร็ว หรือมุมมองเรื่องการมีชีวิตรอดอยู่ของมนุษย์นั้นเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การที่กฎหมายมีบทยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่แพทย์ในกรณีต่าง ๆ นั้น จะทำให้แพทย์มีความสบายใจในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น แต่ปัจจุบันกฎหมายของไทยมีกฎหมายเพื่อคุ้มครองความรับผิดชอบของแพทย์ในการยุติการรักษาผู้ป่วยไว้ โดยเฉพาะเพียงกรณีเดียวคือ กรณีที่แพทย์ยุติการรักษาตามความประสงค์ของผู้ป่วยอยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต และไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิตตน หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย โดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 มาตรา 12 อย่างไรก็ตามประชาชนมักมิได้จัดทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาเอาไว้ล่วงหน้า (นันทน อินทนนท์, 2544) ดังนั้น เมื่อผู้ป่วยอยู่ในสภาวะที่ไม่สามารถแสดงเจตนาได้ด้วยตนเองแล้ว แพทย์ก็ไม่สามารถจะยุติการรักษา เพราะการตัดสินใจของตนเองเพียงลำพังได้ เมื่อกฎหมายไทยยังขาดบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองความรับผิดชอบของแพทย์ในกรณีอื่น ๆ และบทบัญญัติที่มีอยู่นั้นไม่อาจบังคับใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้ส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของแพทย์ โดยเหตุแห่งการยุติการรักษาของแพทย์นั้นอาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ โดยมีทั้งเหตุที่กฎหมายรับรองให้แพทย์สามารถยุติการรักษาได้โดยชอบด้วยกฎหมายและเหตุที่กฎหมายยังไม่รับรองและคุ้มครองให้ ในเหตุที่กฎหมายรับรองให้แพทย์สามารถยุติการรักษาได้โดยชอบด้วยกฎหมายนั้นสืบเนื่องมาจากแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการยุติการรักษาของแพทย์ ได้แก่ หลักความยินยอม ซึ่งการปฏิเสธการรักษาเป็นการไม่ให้ความยินยอมในการรักษา เมื่อไม่มีการให้ความยินยอมแล้ว หากแพทย์ฝืนรักษาไปย่อมเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย และในเรื่องสิทธิที่จะตาย รวมถึงสิทธิในการปฏิเสธการรักษาของผู้ป่วยอันมีปรากฏอยู่ในข้อที่ 3 ของปฏิญญาว่าด้วยสิทธิผู้ป่วย ของแพทย์สมาคมโลก เป็นต้น (นภัส คำนวน, 2558) อย่างไรก็ตาม หากแพทย์ปฏิบัติงานโดยไม่สุจริต ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเจตนาทำให้เกิดความเสียหาย กฎหมายในหลาย ๆ ประเทศก็มีได้ให้ความคุ้มครอง

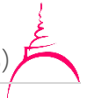
2. มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษา เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของไทย สามารถแยกพิจารณาได้ ดังนี้

2.1 กรณีที่ผู้ป่วยทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาเอาไว้ล่วงหน้า กฎหมายไทยมีการบัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดของแพทย์ไว้อย่างกว้าง โดยมีได้กล่าวรายละเอียดว่ากรณีใดบ้างที่แพทย์จะได้รับยกเว้นความรับผิด เมื่อพิจารณากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และไต้หวัน ต่างมีการบัญญัติคุ้มครองความรับผิดของแพทย์ในกรณีนี้ไว้เป็นบทบัญญัติเฉพาะ ซึ่งจะใช้คุ้มครองความรับผิดของแพทย์ในกรณีที่แพทย์ได้ยุติการรักษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด อันได้แก่ แพทย์จะต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบครอบจนได้ข้อเท็จจริงว่าผู้ป่วยอยู่ในวาระสุดท้าย หากแพทย์ไม่อาจปฏิบัติตามหนังสือแสดงเจตนาของผู้ป่วยได้จะต้องแจ้งไปยังผู้ป่วยทันทีเพื่อให้หาสถานพยาบาลอื่น ๆ ที่ยินยอมจะทำตามความประสงค์นั้น ต้องให้คำปรึกษาแก่ผู้ป่วยให้ผู้ป่วยทราบถึงวิธีการรักษาและโอกาสในการมีชีวิตของผู้ป่วยอย่างแท้จริง และเมื่อแพทย์ยุติการรักษายังคงมีหน้าที่ดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองต่อไป จนกว่าผู้ป่วยจะจากไปอย่างสงบ โดยกฎหมายของต่างประเทศได้บัญญัติกฎหมายเพื่อยกเว้นความรับผิดของแพทย์ไว้ในกฎหมายฉบับเดียวกับหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้แพทย์สามารถเข้าใจถึงหน้าที่ที่ตนเองจะต้องทำเมื่อผู้ป่วยมีการจัดทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาไว้ล่วงหน้า และทราบถึงข้อยกเว้นความรับผิดที่แพทย์สามารถยุติการรักษาโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยมี การบัญญัติยกเว้นความให้แพทย์ดังต่อไปนี้คือ หากแพทย์เชื่อว่าการจัดทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาไว้ล่วงหน้าของผู้ป่วยจัดทำขึ้นนั้นมีผลบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย กรณีที่แพทย์ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานการดูแลตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพแพทย์และได้กระทำโดยสุจริตแพทย์ผู้นั้นจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ทั้งทางแพ่งและทางอาญา โดยในรัฐแมกซิโก คุ้มครองโทษทางวินัยด้วย อย่างไรก็ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษจะไม่คุ้มครองความรับผิดกรณีที่แพทย์กระทำโดยประมาทหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและในไต้หวันกฎหมายจะไม่คุ้มครองกรณีที่แพทย์กระทำโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (นพพล วิทยวรพงศ์, 2563)

2.2 กรณีที่ผู้ป่วยแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาเนื่องจากได้รับความทรมานจากโรคที่เป็นอยู่ กรณีนี้กฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองความรับผิดของแพทย์ แต่จากการศึกษาพบว่ากฎหมายของประเทศเนเธอร์แลนด์ได้มีการรับรองไว้ในประมวลกฎหมายอาญาในฐานะฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาว่า หากการฆ่านั้นเป็นการกระทำโดยแพทย์ที่มีคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติการยุติชีวิตด้วยการร้องขอและการช่วยฆ่าตัวตาย แพทย์ผู้นั้นไม่ต้องรับผิดในฐานะฆาตกรตาย นอกจากนี้หากแพทย์ได้ช่วยเหลือผู้ป่วยให้ยุติการรักษาด้วยตัวผู้ป่วยเองหรือจัดหาอุปกรณ์ผลิตชีพให้แก่ผู้ป่วย แพทย์ก็ไม่มีความรับผิดในฐานะผู้ช่วยให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายด้วย โดยกฎหมายรับรองให้แพทย์ยุติการรักษาโดยให้ยาหรือกระทำการบางอย่างแก่ผู้ป่วยเพื่อที่จะยุติความทุกข์ทรมานของผู้ป่วย (active euthanasia) หรือเตรียมยาหรืออุปกรณ์อย่างอื่นแก่ผู้ป่วยเพื่อให้ผู้ป่วยยุติชีวิตของตนเองด้วยตนเองได้โดยชอบด้วยกฎหมาย (Physician-assisted suicide) ได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าจะเป็นการยุติการรักษาผู้ป่วยโดยเร่งความตายของผู้ป่วยให้เข้ามาเร็วยิ่งขึ้นก็ตาม เมื่อพิจารณากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และเยอรมนี แม้จะไม่มีบทบัญญัติอันเป็นข้อยกเว้นความรับผิดของแพทย์ไว้โดยตรงเหมือนประเทศเนเธอร์แลนด์ แต่ได้มีการเรียกร้องของประชาชนให้ออกกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิดังกล่าวให้แก่ผู้ป่วย และมีคำพิพากษาของศาลเยอรมนีที่ตัดสินว่ากรณีแพทย์ตามคำร้องขอของผู้ป่วยโดยไม่ส่งผู้ตายเข้ารักษาตัวในห้องฉุกเฉินของโรงพยาบาลและปล่อยผู้ตายไว้ที่บ้านจนถึงแก่ความตายนั้นไม่มีความผิด อีกทั้งในประเทศฝรั่งเศสมีการออกกฎหมายยอมรับถึงการยุติการรักษาด้วยวิธีการหยุดการให้อาหารและน้ำ หรือให้ยานอนหลับในปริมาณที่เข้มข้นจนผู้ป่วยเสียชีวิต โดยให้แพทย์เป็นผู้ตัดสินใจในการยุติการรักษาด้วยตัวแพทย์เอง แม้ญาติผู้ป่วยจะไม่เห็นด้วยก็ตาม

2.3 กรณีที่ผู้ป่วยอยู่ในสภาพพัก ตามกฎหมายของประเทศไทยจะไม่ถือว่าผู้ป่วยเสียชีวิต แต่เป็นกรณีผู้ป่วยอยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้ป่วยสามารถทำหน้าที่สื่อแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาไว้ล่วงหน้าได้ แต่เมื่อผู้ป่วยอยู่ในสภาพพักแล้ว ผู้ป่วยย่อมไม่สามารถที่จะแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาด้วยตนเองได้ แพทย์จึงมีหลักในการพิจารณาว่าควรยุติการรักษาผู้ป่วยรายที่มีสภาพพักหรือไม่ โดยในประเทศไทยแพทย์จะต้องรักษาผู้ป่วยตามหลักประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วย อันเป็นการพิจารณาว่าประโยชน์สูงสุดของการรักษาผู้ป่วยคืออะไร แต่มีได้มุ่งค้นหาความต้องการอันแท้จริงของผู้ป่วยต้องการให้แพทย์ยุติการรักษาหรือไม่ โดยศาลยอมรับเพียงความเห็นของแพทย์ว่า การยุติการรักษาจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อผู้ป่วยหรือไม่ และเห็นว่าการยุติการใช้เครื่องช่วยชีวิตของแพทย์ไม่เป็นความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา เพราะศาลเห็นว่าการละเว้นนี้มิได้เป็นไปโดยฝ่าฝืนต่อหน้าที่ของแพทย์เพราะแพทย์ไม่มีหน้าที่ที่จะช่วยชีวิตผู้ป่วยที่สิ้นหวังที่จะหายจากโรคต่อไป อย่างไรก็ตาม ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้หลักแสดงเจตนาแทน อันเป็นหลักที่แพทย์จะต้องพิจารณาว่าหากผู้ป่วยยังมีสติหรือฟื้นคืนสติขึ้นมา ผู้ป่วยจะตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาของตนเองอย่างไร หากผู้แทนผู้ป่วยมีพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือเพียงพอว่าผู้ป่วยจะตัดสินใจให้แพทย์ยุติการรักษาและหากว่าพิสูจน์ได้ ศาลก็จะตั้งผู้ร้องให้แสดงเจตนายุติการใช้เครื่องมือยืดชีวิตแทนผู้ป่วย แพทย์จึงสามารถยุติการรักษาได้โดยไม่ผิดกฎหมาย นอกจากนี้ในบางรัฐของสหรัฐอเมริกานั้นมีการบัญญัติถึงลำดับในการแสดงเจตนาแทน โดยบุคคลใดอยู่ลำดับแรกสุดและยังมีชีวิตอยู่จะเป็นผู้ที่มีอำนาจแสดงเจตนาแทนผู้ป่วย อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศฝรั่งเศสนั้น ศาลได้อาศัยทั้งหลักประโยชน์สูงสุด และหลักแสดงเจตนาแทนมาใช้พิจารณาประกอบกัน โดยศาลยอมรับให้แพทย์เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการยุติการรักษาผู้ป่วยโดยไม่นำความเห็นของครอบครัวมาพิจารณา และได้มีการอ้างอิงถึงการพยายามค้นหาถึงความประสงค์ของผู้ป่วยว่าคืออะไร จากการสอบถามจากญาติใกล้ชิดผู้ป่วยว่าในเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่เคยพูดคุยถึงประเด็นเรื่องการยุติการรักษาไว้อย่างไร (Thaddeus M., 2007)

2.4 กรณีที่แพทย์ยุติการรักษาในสถานการณ์ขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์ หากแพทย์ยุติการรักษาผู้ป่วยรายหนึ่งเพื่อนำทรัพยากรทางการแพทย์ที่มีอยู่อย่างจำกัดไปใช้กับผู้ป่วยที่มีโอกาสรอดมากกว่า ตามกฎหมายของไทย หากพิจารณาตามกฎหมายอาญาโดยทั่วไป จะถือว่าเป็นการกระทำความผิดโดยฉ้อฉล การกระทำที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล แพทย์จะยังคงมีความรับผิดชอบตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม แพทย์ยังอาจอ้างว่าเป็นกรณีกระทำความผิดที่เกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุตามมาตรา 69 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเพื่อเป็นเหตุบรรเทาโทษได้ (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2562) เมื่อพิจารณาถึงข้อยกเว้นความรับผิดตามกฎหมายอาญาของแพทย์ในประเทศฝรั่งเศสจะพบว่า หากศาลเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำโดยจำเป็น จะเป็นเหตุยกเว้นความรับผิดทางอาญาอันเป็นกรณีที่กฎหมายอาญาถือว่าผู้กระทำด้วยความจำเป็นนั้นไม่มีความผิด (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2532) และจากคำพิพากษาของศาลอังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเป็นข้อยกเว้นความรับผิดให้แก่แพทย์ว่ามาตรฐานการดูแลของแพทย์ ในแต่ละสถานการณ์นั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมของทรัพยากรทางการแพทย์ โดยแพทย์มีหน้าที่ดูแลผู้ป่วย ในสถานการณ์เช่นนั้นอย่างดีที่สุดเท่าที่ตนนั้น อีกทั้งในหลายมลรัฐของสหรัฐอเมริกามีการออกกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองความรับผิดของแพทย์ที่สุจริตและมีได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในสถานการณ์ฉุกเฉินในทางการแพทย์หรือในกรณีที่ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐ โดยกำหนดเป็นบทยกเว้นความรับผิดทางแพ่งหรือทางแพ่งและอาญา นอกจากนี้ในสถานการณ์โควิด-19 หลายรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายคุ้มครองความรับผิดของแพทย์ที่สุจริตและมีได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยเป็นการยกเว้นความรับผิดของแพทย์ในแพ่ง และมีเพียง 2 รัฐที่ยกเว้นความรับผิดทางอาญาของแพทย์ด้วย ได้แก่ นิวเจอร์ซีย์และนิวเจอร์ซีย์ นอกจากนี้มีนักกฎหมายเห็นว่ากฎหมายของรัฐแมริแลนด์ที่มีอยู่ก่อนการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 นั้น สามารถคุ้มครองความรับผิดอาญาสำหรับแพทย์ที่ปฏิบัติตามมาตรฐานการดูแลในสถานการณ์ดังกล่าวได้ (Valerie G., 2020)

3.แนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายของช้อยกเว้นความรับผิดชอบทางกฎหมายของแพทย์ในการยุติการรักษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

3.1 กรณีที่ผู้ป่วยทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาเอาไว้ล่วงหน้า กฎหมายของไทยมีการบัญญัติช้อยกเว้นความรับผิดชอบของแพทย์ไว้อย่างกว้าง โดยมีได้กล่าวรายละเอียดว่ากรณีใดบ้างที่แพทย์จะได้รับยกเว้นความรับผิดชอบ เมื่อพิจารณากฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และได้หวั่น จะเห็นว่ามีการบัญญัติถึงช้อยกเว้นความรับผิดชอบของแพทย์ทางแพ่ง ทางอาญา ทางวินัยของแพทย์ในกรณีต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้กฎหมายไทยยังขาดบทบัญญัติในการกำหนดหน้าที่ของแพทย์ กฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติถึงขั้นตอนหรือมาตรฐานแห่งวิชาชีพแพทย์เอาไว้ มีเพียงการระบุหน้าที่ของแพทย์ที่จะต้องอธิบายความเป็นไปของโรคเพื่อขอคำยินยอมหรือปฏิเสธการรักษาก่อนที่แพทย์จะได้กระทำการยุติการรักษาเท่านั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศจะพบว่า มีบทบัญญัติกำหนดหน้าที่ของแพทย์อันจะถือว่าเป็นการปฏิบัติตามมาตรฐานแห่งวิชาชีพแพทย์ไว้ด้วย ได้แก่ แพทย์จะต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบครอบจนได้ข้อเท็จจริงว่าผู้ป่วยอยู่ในวาระสุดท้าย และเฉพาะกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้แพทย์ที่เป็นผู้ดูแลจะต้องบันทึกความประสงค์ของผู้ป่วยไว้ในวาระเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย แต่หากแพทย์ไม่อาจปฏิบัติตามหนังสือแสดงเจตนาของผู้ป่วยได้ แพทย์ยังมีหน้าที่ในการให้คำแนะนำผู้ป่วยว่ามีแพทย์รายอื่นใดบ้างที่มีความเหมาะสมในการดูแลผู้ป่วยรายนี้ต่อไป และเมื่อแพทย์ยุติการรักษาแล้ว ให้แพทย์ยังคงดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองหรือให้การดูแลผู้ป่วยด้วยมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมแก่ผู้ป่วย จนกว่าผู้ป่วยจะจากไปอย่างสงบ (แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 2558) อีกทั้งกฎหมายของไทยยังขาดบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจแทนผู้ป่วย กฎหมายของไทยบัญญัติให้ผู้ป่วยสามารถระบุผู้แทนเพื่ออธิบายความประสงค์ในกรณีที่ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาไม่มีสติสัมปชัญญะดีพอที่จะสื่อสารได้ตามปกติได้ แต่หากผู้ป่วยมิได้ระบุผู้แทนเอาไว้ ให้ญาติของผู้ป่วยเป็นผู้แสดงเจตนาแทน เมื่อพิจารณากฎหมายของประเทศใต้หวั่นจะพบว่าการกำหนดลำดับผู้มีอำนาจตามกฎหมายในการแสดงเจตนาแทนผู้ป่วยในกรณีที่ผู้ป่วยไม่อยู่ในสภาวะที่จะแสดงเจตนาได้ด้วยตนเองได้ ซึ่งลำดับดังกล่าวเป็นลำดับอันแสดงถึงความใกล้ชิดของสายเลือด และให้พิจารณาถึงการแสดงเจตนาตามลำดับญาติใกล้ชิดดังกล่าว โดยจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยระยะสุดท้ายเป็นหลัก (สุณิษา สุโรจน์วิทย์, 2565)

3.2 เนื่องจากการพิจารณาถึงความทรมาณจากโรคนั้นไม่สามารถวัดระดับทางความรู้สึกของผู้ป่วยได้ แม้ว่าในประเทศที่ยอมรับให้แพทย์สามารถยุติการรักษาได้โดยชอบด้วยกฎหมายจะมีหลักเกณฑ์การพิจารณาถึงความทรมาณก็ตาม แต่ในทางปฏิบัตินั้นยากที่จะนำหลักเกณฑ์นั้นมาพิจารณาจนทราบผลได้อย่างชัดเจน และยากที่จะทราบว่าผู้ป่วยจะมีชีวิตอยู่ต่อเป็นเวลานานเพียงใด อีกทั้งในการยุติการรักษาผู้ป่วยรายหนึ่งอันจะทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตนั้น ย่อมกระทบกับบุคคลหลายฝ่าย ทั้งต่อครอบครัวของผู้ป่วย คนรัก หรือบุคคลที่ผู้ป่วยยังมีภาระผูกพันตามกฎหมาย ดังนั้น หากกฎหมายของไทยมีบทบัญญัติกฎหมายเพื่อยกเว้นความรับผิดชอบของแพทย์กรณีที่ผู้ป่วยร้องขอให้ยุติการรักษาเนื่องจากได้รับความทรมาณจากโรคที่เป็นอยู่ก็อาจนำมาซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้

3.3 กรณีที่ผู้ป่วยอยู่ในสภาพพัก เมื่อพิจารณากฎหมายของไทยพบว่ายังขาดบทบัญญัติทั้งในเรื่องหลักที่ใช้ในการพิจารณาเพื่อยุติการรักษาผู้ป่วย และบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาผู้ป่วยสภาพพัก อย่างไรก็ตามในอังกฤษแพทย์จะต้องรักษาผู้ป่วยตามหลักประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วย สหรัฐอเมริกาใช้หลักแสดงเจตนาแทน และในประเทศฝรั่งเศสแพทย์จะต้องพิจารณาถึงหลักประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยอีกทั้งจะต้องได้ข้อเท็จจริงว่าผู้ป่วยต้องการเช่นนั้น อันเป็นหลักการแสดงเจตนาแทนผู้ป่วยด้วย โดยในประเทศอังกฤษนั้นไม่ยอมรับให้ผู้ป่วยแต่งตั้งบุคคลอื่นมาตัดสินใจแทนตน เนื่องจากศาลอังกฤษยึดหลักประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยโดยเคร่งครัด การตัดสินใจเกี่ยวกับการบำบัดรักษาจึงไม่อาจกระทำโดยบุคคลภายนอกได้ นอกเสียจากว่าเป็นการตัดสินใจของแพทย์เท่านั้น สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษา

ผู้ป่วยสภาพผักคือผู้แทนของผู้ป่วย อันได้แก่ บุคคลที่เป็นญาติใกล้ชิดกับผู้ป่วย หากผู้แทนผู้ป่วยมีพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือเพียงพอว่าผู้ป่วยจะตัดสินใจให้แพทย์ยุติการรักษาและหากว่าพิสูจน์ได้ ศาลก็จะตั้งผู้ร้องให้แสดงเจตนายุติการใช้เครื่องมือยึดชีวิตแทนผู้ป่วย แพทย์จึงสามารถยุติการรักษาได้โดยไม่ผิดกฎหมาย กฎหมายของประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดให้แพทย์จะต้องร่วมปรึกษาหารือเกี่ยวกับสิทธิของผู้ป่วยและปัญหาของการสิ้นสุดชีวิตของเขากับแพทย์อีกทั้งสิ้น 6 คน และจะต้องจัดประชุมกับครอบครัวของผู้ป่วยด้วย อีกทั้งจะต้องมีรายงานทางการแพทย์โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น 3 คนที่แสดงว่าผู้ป่วยได้อยู่ในสภาพผักถาวรอย่างแน่แท้แล้ว แพทย์จึงสามารถยุติการรักษาได้

3.4 กรณีขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์ กฎหมายของไทยยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเพื่อคุ้มครองความรับผิดชอบของแพทย์ในกรณีนี้ อย่างไรก็ตาม กฎหมายของต่างประเทศนั้น มีทั้งประเทศที่มีบทบัญญัติยกเว้นความรับผิดในประมวลกฎหมายอาญา หรือบัญญัติเป็นบทบัญญัติเฉพาะ ในบางประเทศมีแนวคำพิพากษาและข้อเรียกร้องของประชาชนให้มีบทบัญญัติยกเว้น ความรับผิดให้แก่แพทย์ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์ แต่กฎหมายก็ได้คุ้มครองแพทย์ในทุกกรณี กฎหมายจะคุ้มครองความรับผิดของแพทย์ทั้งทางแพ่งและอาญาเกี่ยวกับการตัดสินใจโดยสุจริต โดยจะไม่คุ้มครองความรับผิดที่เกิดจากการกระทำผิดโดยเจตนาหรือกระทำผิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กฎหมายในปัจจุบันได้ยกเว้นความรับผิดให้แพทย์ในกรณีต่างๆ มากยิ่งขึ้น อาจเนื่องด้วยการพัฒนาของเทคโนโลยีทางการแพทย์อย่างรวดเร็วหรือมุมมองเรื่องการใช้ชีวิตอยู่ของมนุษย์นั้นเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ผู้เขียนจึงเห็นควรแก้ไข เพิ่มเติมกฎหมายเพื่อเป็นข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายให้แก่แพทย์ เว้นแต่เฉพาะในกรณีที่แพทย์ที่ยุติการรักษากรณีที่ผู้ป่วยแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาเนื่องจากได้รับความทรมานจากโรคที่เป็นอยู่ ผู้เขียนไม่เห็นด้วยในการบัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายให้แก่แพทย์ เนื่องจากการพิจารณาถึงความทรมานจากโรคนั้นไม่สามารถวัดระดับทางความรู้สึกของผู้ป่วยได้ อีกทั้ง ในการยุติการรักษาผู้ป่วยรายหนึ่งอันจะทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตนั้น ย่อมกระทบกับบุคคลหลายฝ่าย ทั้งต่อครอบครัวของผู้ป่วย คนรัก หรือบุคคลที่ผู้ป่วยยังมีภาระผูกพันตามกฎหมาย ผู้เขียนจึงเสนอแก้ไขกฎหมาย ดังนี้ 1) ข้อยกเว้นความรับผิดของแพทย์ที่ยุติการรักษาเนื่องจากผู้ป่วยทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาล่วงหน้า พบข้อเสนอแนะ 3 ประการ คือ ประการแรก ถ้อยคำในพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 12 บัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดของแพทย์ไว้ไม่ชัดเจน โดยบัญญัติยกเว้นความรับผิดแก่แพทย์อย่างกว้าง และมีได้กล่าวถึงความสุจริตของแพทย์ พร้อมทั้งผลทางกฎหมายหากแพทย์กระทำความผิดโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งเมื่อพิจารณากฎหมายของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และได้ค้นพบว่า กฎหมายของต่างประเทศนั้นมีการระบุถึงข้อยกเว้นความรับผิดทางแพ่งทางอาญา ทางวินัยของแพทย์ในกรณีต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน จึงเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย โดยอาจเพิ่มเติมมาตรา 12 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 โดยแก้ไขเพิ่มเติมข้อความตอนท้ายของวรรคสาม ดังนี้ “เมื่อผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขได้ปฏิบัติตามเจตนาของบุคคลตามวรรคหนึ่งตามมาตรฐานการดูแลตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพแพทย์และได้กระทำโดยสุจริต มิให้ถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและให้พ้นจากความรับผิดทั้งปวง เว้นแต่ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือเจตนาให้เกิดความเสียหายขึ้น” ประการที่สอง กฎหมายไทยยังขาดบทบัญญัติกรณีที่ผู้ป่วยมิได้แต่งตั้งผู้แทนเพื่ออธิบายความประสงค์ที่แท้จริงเอาไว้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในกรณีที่ญาติผู้ป่วยมีความเห็นที่แตกต่างกันมิให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในครอบครัวของผู้ป่วยและเพื่อมิให้เกิดปัญหาฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้เป็นแพทย์ ผู้เขียนเห็นว่าควรนำลำดับญาติใกล้ชิดของประเทศได้หวั่นมาปรับใช้กับกฎหมายของไทย เพราะลำดับดังกล่าวแสดงถึงความใกล้ชิดต่อตัวผู้ป่วย

และความสัมพันธ์ทางสายเลือด นอกจากนี้ ลำดับดังกล่าวมีความใกล้เคียงลำดับของผู้มีสิทธิรับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม หากผู้ป่วยไม่ประสงค์จะให้บุคคลในลำดับที่กฎหมายกำหนดตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาแทนตน ผู้ป่วยก็ยังคงสามารถแต่งตั้งผู้แทนผู้ป่วยได้ โดยระบุไว้ในหนังสือแสดงเจตนาดังกล่าว ประการที่สาม กฎกระทรวง พ.ศ. 2553 กำหนดหน้าที่ของแพทย์ไว้เพียงบางประการ ปรากฏตามข้อ 6 (1) - (3) หากกำหนดหน้าที่ของแพทย์ไว้ในกฎหมายให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นและครอบคลุมถึงมาตรฐานการดูแลของแพทย์ตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพแพทย์ จะทำให้แพทย์ทราบถึงหน้าที่ของตนที่ต้องปฏิบัติ ก่อนที่จะยุติการรักษาอย่างชัดเจน ดังนั้น หากแพทย์ได้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดแล้ว ย่อมสามารถลดโอกาสที่แพทย์จะถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้ จึงเห็นควรที่จะนำการบัญญัติกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และได้หวนมาปรับใช้เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย จากปัญหาประการที่สองและสาม อาจแก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 6 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิตหรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย พ.ศ. 2553 โดยเพิ่มบทบัญญัติ (3) วรรคสอง, (4) ซึ่งนำมาจากบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไต้หวัน, (5) ซึ่งนำมาจากบทบัญญัติกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ และ (6) โดยนำมาจากบทบัญญัติกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา อันอาจนำมาบัญญัติได้ดังนี้ “(3) วรรคสอง “ในกรณีที่ผู้แสดงเจตนาไม่อยู่ในสถานะที่จะอธิบายความประสงค์ของตนเองได้และมีได้แต่งตั้งผู้แทนเอาไว้ บุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้แสดงเจตนาให้นำบทบัญญัติในมาตรา 1629 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม” (4) ก่อนที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบการรักษาจะทำตามความประสงค์ของผู้ป่วยที่ได้แสดงเจตนาเอาไว้แล้ว ให้มีผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ท่านซึ่งมิได้เป็นผู้รับผิดชอบการรักษา เป็นผู้พิจารณาว่าผู้แสดงเจตนาอยู่ในวาระสุดท้าย โดยต้องปรึกษากับผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบการรักษาอย่างน้อย 2 ครั้ง (5) หากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบการรักษาไม่อาจปฏิบัติตามหนังสือแสดงเจตนาของผู้ป่วยได้ จะต้องแจ้งไปยังผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา บุคคลตามข้อ 3 วรรคสาม หรือญาติของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาให้ทราบโดยทันที และในระหว่างที่หาสถานพยาบาลอื่นมิได้ ให้ดูแลผู้แสดงเจตนาจนกว่าจะได้ดำเนินการย้ายผู้แสดงเจตนาไปยังสถานพยาบาลอื่นจนแล้วเสร็จ (6) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบการรักษาจะต้องบันทึกความประสงค์ของผู้ป่วยไว้ในเวชระเบียนเป็นลายลักษณ์อักษร และหากมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในหนังสือแสดงเจตนา ให้บันทึกการแก้ไขเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไว้ในเวชระเบียน” 2) ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของแพทย์ที่ยุติการรักษา เนื่องจากผู้ป่วยอยู่ในสภาพผัก ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่ผู้ป่วยอยู่ในสภาพผักและไม่ได้ทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาเอาไว้ล่วงหน้า เป็นกรณีที่กฎหมายควรให้ความคุ้มครองแก่แพทย์ที่ยุติการรักษา เนื่องจากเป็นกรณีที่ผู้ป่วยมีอาจฟื้นกลับคืนสติได้อีกแล้ว และสามารถอยู่ในสภาพผักเป็นเวลานาน ประกอบกับกฎหมายของต่างประเทศได้มีหลักในการพิจารณาที่แพทย์ใช้ในการยุติการรักษาผู้ป่วยสภาพผัก จึงเสนอให้มีการบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมเป็นมาตรา 12/1 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ ดังนี้ “มาตรา 12/1 “บุคคลที่อยู่ในสภาพผักถาวร แต่มิได้ทำหนังสือตามมาราก่อน เมื่อผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขได้ยุติการรักษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง มิให้ถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด และให้พ้นจากความรับผิดทั้งปวง” นอกจากนี้กฎหมายไทยยังขาดบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการรับรองว่าผู้ป่วยอยู่ในสภาพผักถาวรแล้ว จึงเห็นควรที่จะนำกฎหมายของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสมาปรับใช้ในการบัญญัติกฎหมายกระทรวงเกี่ยวกับบทนิยามของผู้ป่วยที่มีสภาพผัก ดังนี้ “สภาพผักถาวร หมายความว่า ภาวะของผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยตามมาตรฐานทางวิชาการแพทย์โดยมีความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้เชี่ยวชาญซึ่งต้องไม่ใช่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบการรักษา ไม่น้อยกว่า 2 ท่าน ว่ามีการสูญเสียหน้าที่อย่างถาวรของเปลือกสมองใหญ่ ที่ทำให้ขาดความสามารถในการรับรู้และติดต่อสื่อสารอย่างยาวนานและถาวร ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป โดยปราศจากพฤติกรรม การตอบสนองใด ๆ ที่แสดงถึง

การรับรู้ได้ จะมีก็เพียงปฏิภยาสองตอบอัตโนมัติเท่านั้น” อีกทั้ง ผู้เขียนเห็นด้วยกับหลักการพิจารณาของแพทย์ ในกรณีที่ต้องยุติการรักษาของประเทศฝรั่งเศส กล่าวคือกรณีที่แพทย์จะตัดสินใจยุติการรักษานั้นแพทย์ควร พิจารณาจากหลักประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยเสียก่อน เพราะเป็นการใช้ความรู้และความสามารถของแพทย์ตาม หลักวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ ซึ่งจะสามารถตรวจสอบได้อย่างแท้จริงว่าการรักษาต่อไปนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อ ตัวผู้ป่วยจริงหรือไม่ แล้วจึงค่อยพิจารณาตามหลักแสดงเจตนาแทนมาพิจารณาในกรณีที่ญาติผู้ป่วยมีความเห็นไม่ ตรงกัน โดยให้ญาติใกล้ชิดเป็นผู้นำพยานเข้าสืบในศาลให้เห็นถึงความประสงค์ที่แท้จริงของผู้ป่วย จึงเสนอให้ บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์พิจารณาในการยุติการรักษาผู้ป่วยที่มีสภาพผกถาวร ดังนี้ “ในกรณีที่ผู้ป่วย อยู่ในสภาพผกถาวร ให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบการรักษา รักษาโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของ ผู้ป่วยเป็นหลัก ในกรณีที่ประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยคือการยุติการรักษา ให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบ อธิบายให้ญาติใกล้ชิดของผู้ป่วยทราบถึงสภาวะความเป็นไปของโรค หากญาติใกล้ชิดของผู้ป่วยมีมติเป็นเอกฉันท์ ให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบการรักษายุติการรักษาผู้ป่วย แต่หากหาข้อยุติในการรักษาไม่ได้ ให้ญาติ ใกล้ชิดเป็นผู้แสดงเจตนาแทนผู้ป่วย โดยคำนึงถึงความประสงค์ของผู้ป่วยเป็นหลัก” 3) ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของ แพทย์ที่ยุติการรักษาเนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์ อาจออกกฎหมายเป็นบทเฉพาะเพื่อยกเว้นความ รับผิดชอบของแพทย์ ไม่ควรที่จะนำหลักการกระทำด้วยความจำเป็นของกฎหมายอาญาอันเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับ โดยทั่วไปมาใช้หลักในการพิจารณา เพื่อให้มีข้อยกเว้นความรับผิดชอบของแพทย์ในการปฏิบัติงานเป็นรายการกันไป โดยนำรูปแบบมาจากบทบัญญัติเฉพาะของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่บัญญัติคุ้มครองความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและ อาญาของแพทย์ที่ปฏิบัติงานโดยสุจริต ทั้งนี้ไม่รวมกรณีที่การปฏิบัติงานนั้นด้วยความประมาทเลินเล่ออย่าง ร้ายแรง และให้กฎหมายดังกล่าวมีเวลาบังคับเพียงแคในช่วงสถานการณ์ขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์เช่นนั้น ซึ่งรัฐจะต้องออกแนวทางของภาครัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของแพทย์ในสถานการณ์ดังกล่าวด้วย โดยอาจ บัญญัติว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ปฏิบัติงานตามแนวทางของภาครัฐที่ได้กำหนดเอาไว้โดยสุจริต ไม่ต้องรับ ผิดทั้งในทางแพ่งและอาญาต่อความตาย การบาดเจ็บ หรือความเสียหายต่อทรัพย์สิน เว้นแต่ การปฏิบัติงานนั้น เป็นไปด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือเจตนาให้เกิดความเสียหายขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2562). คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค1. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯ พับลิชชิ่ง.
 นพพล วิทย์วรพงศ์. (2563). รายงานฉบับสมบูรณ์ การตัดสินใจในระยะท้ายของชีวิตกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
 นภัส คำนวน. (2558). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่และจริยธรรมของแพทย์ เมื่อผู้ป่วยใช้สิทธิปฏิเสธการ รักษาในวาระสุดท้าย. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
 นันทน อินทนนท์. (2544). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการตายอย่างสงบ. เรียกใช้เมื่อ 22 ธันวาคม 2565 จาก [Http://people.su.se/~nain4031/euthanasiaTHAI.html](http://people.su.se/~nain4031/euthanasiaTHAI.html)
 ภูมิภัทร ศาสตร์ศศิ. (2555). อำนาจกระทำของแพทย์ในการให้ผู้ป่วยตายอย่างสงบในวาระสุดท้ายของชีวิต. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
 สุนิษฐา ธีรโรจน์วิทย์. (2565). “การใช้สิทธิปฏิเสธการรักษาของผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามกฎหมายว่าด้วยสุขภาพ แห่งชาติ ศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและไต้หวัน”. วารสารรามคำแหงฉบับนิติศาสตร์, 11(1), 18-21.
 สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2532). “การกระทำโดยจำเป็น เหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ตามกฎหมายอาญา ฝรั่งเศส”. วารสารคณะนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์, 17(3), 143-153.

แสง บุญเฉลิมภาส. (2558). “การรักษาพยาบาลผู้ป่วยวาระสุดท้าย ความจริงทางการแพทย์กับขอบเขตทางกฎหมาย,”. วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข, 1(3), 248.

Thaddeus M. (2007). Medical Futility Statutes: No Safe Harbor to Unilaterally Refuse Life-Sustaining Treatment. Retrieved November 15 , 2022, from https://www.researchgate.net/publication/45491134_Medical_Futility_Statutes_No

Valerie G. (2020). How States are Protecting Health Care Providers from Legal Liability in the COVID-19 Pandemic. Retrieved January 1 , 2023, from <https://blog.petrieflom.law.harvard.edu/2020/05/05/legal-liability-health-care-covid19-coronavirus-pandemic/>

การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี*

THE APPLICATION OF BHAVANA 4 IN THE WAY OF LIFE OF BAN LA PHO COMMUNITY, PA RAI SUB-DISTRICT, MAE LAN DISTRICT PATTANI PROVINCE

พระอธิการคตติ กตปุณโญ (ไชยวงศ์)*, พระครูโฆสิตพัฒนานุกูล, สิทธิโชค ปาณะศรี

Phraathikankhati Katapuno (Chaiyawong), Phrakru Kositwattananukul, Sitthichok Panasree

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Khati5346@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี 2) เพื่อศึกษาหลักภavana 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาท และ 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล สำคัญจำนวน 20 รูป/คน และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิด การดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี พบว่า ชุมชนบ้านละโพะเป็น ชุมชนที่มีหลายวัฒนธรรมเนื่องจากมีผู้นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยมีการดำเนินชีวิต ด้วยการประกอบอาชีพที่หลากหลาย 2) หลักภavana 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ภavana 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถช่วยให้สัตว์โลกได้พัฒนาเพื่อให้พบกับความสงบสุขได้ ด้วยการมีส่วนร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคม การมีระเบียบ การมีวินัย การให้ความเคารพให้เกียรติ การทำตามกฎของสังคม การมีจิตใจที่มีความ มั่นคงต่อคุณธรรม และการแก้ไขปัญหาโดยใช้ปัญญาซึ่งในอนาคตย่อมพบแต่ความเจริญและความสงบสุข 3) การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัด ปัตตานี พบว่า การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการดำเนินชีวิตทำให้เกิดการพัฒนา หรือมีพัฒนาการที่ดีขึ้น ทั้งใน ด้านครอบครัวและในด้านสังคม ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีและสงบสุข

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักภavana 4, การดำเนินชีวิต, ชุมชนบ้านละโพะ

Abstract

The objectives of this research article were to 1) to study concept of Ban Lapoh community's lifestyle, Banrai Subdistrict, Pattani Province. 2) to investigate Bhavana principle in Theravada Buddhist scriptures and 3) to apply the Bhavana principle in Ban Lapoh community's lifestyle, Banrai Subdistrict, Pattani Province. This is qualitative research focusing on documentary study and in-depth- interview and presentation in descriptive form. Findings were as follows:

* Received May 29, 2023; Revised June 27, 2023; Accepted July 8, 2023

1) Regarding lifestyle in Ban Lapoh, Banrai Subdistrict, Pattani Province, it was found that Ban Lapoh community is the community with multiculture as Buddhists and Muslims live together as farmers, government officials, self-employed and general contractors. 2) Regarding Bhavana principle, it was found that the Bhavana principle is Buddhadhamma that can bring peace and harmony to community and lead community to be disciplined, living in social order and stable with virtue. Problem solving can be solved by using the right wisdom, and in the future the community will be living peacefully and harmoniously. 3) With regard to the application of the Bhavana principle in Ban Lapoh, Banrai Subdistrict, Pattani Province, it was found that the application of the Bhavana principle in lifestyle can lead to better development both family and society in a positive and peaceful way.

Keywords: Application, Bhavana 4, Study of Life, Ban La Pho Community

บทนำ

ในสังคมไทยปัจจุบัน มีความการเปลี่ยนแปลงในด้านเทคโนโลยี ด้านสื่อข่าวสาร ด้านสิ่งต่าง ๆ ที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงทำให้บริบทการดำเนินชีวิตในสังคมมีการปรับเปลี่ยนไปอย่างมาก ปัจจุบันการดำเนินชีวิตต้องอาศัยเศรษฐกิจเพื่อความอยู่ และการดำเนินไปของสังคม เศรษฐกิจและสิ่งอื่น ๆ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก สินค้าจำเป็นที่ต้องใช้สอยก็มีราคาแพงแต่บางสิ่งก็มีราคาถูก ค่าแรงที่ได้ก็ไม่พอต่อการใช้สอยในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ทางด้านศีลธรรมได้เสื่อมถอยลง สถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวมากขึ้น จึงทำให้เกิด และสร้างปัญหาให้กับสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการใช้ความรุนแรง และปัญหาอื่น ๆ ตามมา มีความสอดคล้องกับ พระรณฤทธิ์ สุจิตโต ให้สัมภาษณ์ว่า การที่จะพัฒนาตนเองไม่ใช่เรื่องง่ายก็จริง แต่ถ้าอยากเป็นคนที่มีพัฒนา มีความเจริญด้วยสติปัญญาต้องฝึกฝน อบรม ถึงจะประสบผลสำเร็จ แต่สำหรับบุคคลที่เห็นภัยไม่ประมาทในชีวิต คือ คนที่มีปัญญาซึ่งเมื่อเจอปัญหาจะใช้ปัญญาแยกแยะพิจารณาวิเคราะห์จนถ่องแท้แล้วค่อยตัดสินใจปัญหานั้นดีกว่า การใช้กำลังตัดสินปัญหาเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาให้เพิ่มขึ้น (พระรณฤทธิ์ สุจิตโต, 2565) ซึ่งนั่นก็เป็นปัญหาเพราะขาดการพัฒนาในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง จึงทำให้ขาดการควบคุมอารมณ์ ความประพฤติตนเองไม่ได้ หรือก็คือ การขาดสตินั่นเอง เมื่อขาดการพัฒนาตนจึงเป็นเหตุ และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการพัฒนาตนเองเท่านั้นจึงจะลดปัญหาที่เกิดขึ้นลงได้ การเป็นคนดี คนเก่ง คนมีความสามารถ จึงจำเป็นกำลังของชุมชน และสังคมได้

ในพระพุทธศาสนามีพระธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ได้แสดงไว้ในพระไตรปิฎกนั้นมีจำนวนมาก และมีหลักพระธรรมที่สอดคล้องเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ เป็นการพัฒนาในเรื่องของร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังพัฒนาให้เป็นคนดี คนเก่ง มีศีลธรรมจริยธรรม ทำงานได้อย่างมีความสุข และทำให้มีสุขภาพจิตดี เป็นคนดีมีความสามารถของสังคม หลักพระธรรมเหล่านี้ถ้าหากสามารถนำมาประยุกต์ใช้ หรือบูรณาการให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ ก็จะสามารถทำให้ชุมชน หรือสังคมนั้นมีประสิทธิผลการเกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ลดปัญหาอาชญากรรม ลดปัญหายาเสพติด ลดปัญหาการใช้ความรุนแรง และลดปัญหาการคอร์รัปชัน เป็นต้น ดังคำกล่าวที่มาจากพระไตรปิฎกที่ว่า การไม่ทำชั่วทั้งปวง หรือการไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศล คือ ความดีให้ถึงพร้อม การทำจิตใจของตนให้ผ่องใสบริสุทธิ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หลักพระธรรมที่เหมาะสมที่ควรนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตนั้น คือ ภาวนา ซึ่งภาวนาเป็นการขัดเกลาจิตใจเพื่อทำให้เกิดปัญญา รู้เท่าทันความเป็นไปในโลก สามารถทำได้ด้วยการสวดมนต์ เพื่อสรวมกาย วาจา และใจตลอดจนการทำ

สมาธิภาวนาให้แน่วแน่นมั่นคง ซึ่งหลักภาวนา 4 เป็นหลักธรรมสำคัญ ที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนา ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ปัจจุบันประชากรส่วนมากได้รับความเดือดร้อนในการดำเนินชีวิต

ชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะลัน จังหวัดปัตตานี เป็นชุมชนที่มีประชาชนอาศัยอยู่มาก ซึ่งชาวบ้านที่อาศัยอยู่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรเป็นหลัก และมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งการดำเนินชีวิตได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ภัยทางธรรมชาติ และเหตุการณ์การก่อความไม่สงบ แต่การดำเนินชีวิตก็ยังคงดำเนินต่อไป เพื่อที่จะให้ปัญหาที่เกิดขึ้นลดน้อยลง จึงได้นำหลักภาวนา 4 มาประยุกต์ใช้ เพราะหลักภาวนา 4 ประกอบด้วยกายภาวนา สีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งเป็นการพัฒนาในส่วนรวมให้เกิดการเอื้อเฟื้อต่อชุมชนอย่างมาก เพราะหลักธรรมภาวนา 4 จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางร่างกายให้แข็งแรง พัฒนาความประพฤติ พัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา ดังนั้นการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตจึงเป็นประโยชน์อย่างมหาศาล

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะลัน จังหวัดปัตตานี และเป็นการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้ชนรุ่นหลังได้นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของตนและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะลัน จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาหลักภาวนา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะลัน จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะลัน จังหวัดปัตตานี ได้แก่ พระภิกษุ ผู้นำชุมชน ประชาชน ทั้งหมดจำนวน 20 รูป/คน จำแนก ดังนี้

- กลุ่มพระภิกษุ จำนวน 5 รูป
- กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน
- กลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 10 คน

2. ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 5 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ แนวคิดการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะลัน จังหวัดปัตตานี

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ หลักภาวนา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์ การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะลัน จังหวัดปัตตานี

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก 45 เล่ม ทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกาที่เกี่ยวข้อง ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หนังสือ ตำราวิชาการ วารสาร บทความต่าง ๆ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งวิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา

3.2 การสัมภาษณ์

เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ผู้วิจัยรับหนังสือขอความอนุเคราะห์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาตเข้าพบและสัมภาษณ์

ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวม ข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้วไปวิเคราะห์ รวบรวม และเรียบเรียงรายละเอียดต่าง ๆ ให้มีความถูกต้องมากขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการรวบรวมคำตอบและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงให้เข้าใจง่าย โดยใช้วิธีการ Content Analysis

ผลการวิจัย

1. แนวคิดการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี ซึ่งชุมชนมีความหมายหลายอย่างแต่ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน การดำเนินชีวิต คือ วิธีของการดำเนินชีวิตแต่ละของบุคคล เป็นลักษณะและพฤติกรรมต่าง ๆ บ่งบอกถึงการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีการเสพ บริโภค การหาผลประโยชน์ต่าง ๆ จากสังคมเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์เลือกจะแสดงออกมาแตกต่างกัน หรือเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็ นพฤติกรรมที่ดี และพฤติกรรมที่ไม่ดีก็ตาม การดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปเพราะความเป็นอยู่ในด้านสภาพของครอบครัว เช่น สุขภาพร่างกายที่ไม่ค่อยสบาย หรืออาจจะเป็นผู้พิการทางร่างกายหรือด้านสมองก็เป็นได้ซึ่งส่งผลถึงเรื่องการประกอบอาชีพด้วย ซึ่งบางครอบครัวมีฐานะร่ำรวยก็สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย การดำเนินชีวิตเป็นการให้ชีวิตเดินต่อไปได้ในสังคมโดยไม่เกี่ยวกับสิ่งใดเพราะนั่นเป็นทางเลือกที่บุคคลได้เลือกที่จะประพฤติปฏิบัติ หากแต่ต้องตั้งอยู่ในคุณธรรมที่ได้กำหนดมาเป็นข้อบังคับเพียงเท่านั้น

การดำเนินชีวิตสามารถแบ่งเป็น 2 อย่าง คือ การดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยศีลธรรม และการดำเนินชีวิตที่ไร้ศีลธรรม หรือการดำเนินชีวิตด้วยการเป็นมิฉฉาชีพ ซึ่งทั้งสองอย่างมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยศีล จะไม่กระทำความชั่วหรือไม่สร้างความชั่วให้ตัวเองและไม่ทำให้อื่นต้องเดือดร้อน เพราะเป็นการประกอบอาชีพที่ใช้สติปัญญามาดำเนินชีวิต สำหรับการดำเนินชีวิตเป็นมิฉฉาชีพหรือทุจริตทำความชั่วทุกประการเป็นการดำเนินชีวิตที่บุคคลผู้นั้นต้องคอยระวังระวังตลอดเวลาแม้แต่วะลานอนเพราะเป็นการทำผิดกฎหมาย หรือการละเมิดข้อบังคับของสังคมซึ่งทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนยิ่งเมื่ออาศัยร่วมกับคนอื่นก็ต้องดำเนินชีวิตด้วยศีลธรรมถึงจะไม่เดือดร้อน

2. หลักภาวนา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ภาวนา คือ การทำให้เจริญ การทำให้เกิดขึ้น การฝึกอบรมสำหรับภาวนา 4 คือ การทำให้แก่กล้าสามารถฝ่าฟันอุปสรรคไปได้ด้วยกาย ศีล จิต และปัญญา กายภาวนาการพัฒนาการมีใช้แต่การออกกำลังกายรวมทั้งไปถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย เช่น ความสะอาดของ

อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า หรือก็คือสิ่งอุปโภคบริโภคนั่นเอง สีสภาวนา เป็นการตั้งตนอยู่ในกรอบวินัย กฎข้อบังคับ ไม่ทำความผิด หรือละเมิดวินัยข้อบังคับนั้น จิตภาวนา คือ การตั้งมั่นและมั่นคงในความดีเชื่อและศรัทธาในความดี ไม่ทำการทุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใดก็ตาม และปัญญาภาวนา คือ การมีสติรอบคอบคิดพิจารณาปัญหาทุกอย่างด้วยการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ให้ถี่ถ้วนจึงจะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างแม่นยำ หรือตรงจุดเพื่อแก้ปัญหานั้นไม่เกิดขึ้นอีกต่อไป

ภาวนา 4 มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นหลักธรรมที่นำสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนาได้นั้นก็คือ นิพพาน และยังเมื่อผู้ใดนำไปฝึกอบรม และปฏิบัติในการดำเนินชีวิตแล้วผู้นั้นจะได้รับความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปเนื่องจากจะเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นเอง

ลักษณะของภาวนา 4 คือ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของสังคมในด้านพฤติกรรม หรือความประพฤติ ความสัมพันธ์ของจิตที่มีความมั่นคงไม่โลเล หรือเจตจำนงที่มั่นคงที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์กับการพัฒนาการใช้ปัญญาเพื่อสิ่งแวดล้อมสังคมนั้น ๆ ซึ่งกระบวนการทั้ง 4 เป็นการลักษณะที่ทำให้เกิดการอบรม การพัฒนา การทำให้เจริญเพื่อทำให้ดียิ่งขึ้นไป และทำให้เกิดความสงบสุขไม่ว่าจะอยู่ที่ใด

ประโยชน์ของภาวนา 4 สามารถช่วยให้บุคคล หรือบุคคลใดก็ตามสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติยอมทำให้เกิดการพัฒนาทำให้เจริญยิ่งขึ้น หรือก็คือเป็นสิ่งอันทำให้คุณภาพชีวิตที่เป็นอยู่ดีขึ้น เพราะการที่มีกายที่แข็งแรงไม่มีโรคพยาธิ การมีวินัยมีกฎระเบียบ มีความศรัทธามั่นคงต่อความดีไม่ลังเล และปัญญาที่คอยชี้แนะทางให้ดำเนินชีวิตถูกต้องตามความเป็นจริงของโลกและธรรมชาติ การพัฒนามนุษย์อย่างถูกต้องจะนำผลที่ดีมาให้ สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากทุกข์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัจจุบันและอนาคตยอมนำไปสู่ความสงบสุขไม่ว่าจะเป็นตัวของบุคคล ชุมชน สังคมก็ตาม ทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา การฝึกอบรม การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ หรือการประพฤติที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

3. การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านครอบครัว ด้านสังคม โดยการนำหลักกายภาวนา สีสภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา ซึ่งในแต่ละด้านสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างลงตัว เพราะการดำเนินชีวิตเป็นการแสดงออกกับภริยาหรือท่าทางต่าง ๆ ซึ่งภาวนา 4 สามารถใช้แก้ปัญหาได้อย่างไร้นั้นจะได้อธิบายต่อไป

3.1 การประยุกต์ใช้หลักกายภาวนา เพื่อแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตเป็นการพัฒนาที่มีการแบ่งไว้ 2 อย่าง อย่างที่แรก คือ การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง หรือทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงโดยการรับประทานอาหารถูกสุขลักษณะ ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ดูแลเสื้อผ้าและที่อยู่อาศัยให้สะอาด เป็นต้น อย่างที่สอง คือ การพัฒนาที่เกิดจากการร่วมมือร่วมใจกันในการทำให้ครอบครัวพัฒนา และการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าอยู่อาศัยด้วยการให้ความร่วมมือโดยที่คนในครอบครัวและคนในชุมชนมีส่วนร่วมกันทุกคน และยินดีพอใจที่จะทำเพื่อครอบครัวและชุมชน เป็นต้น ดังนั้น เมื่อครอบครัว ชุมชน หรือครอบครัวจะทำอะไรก็ตามต้องมีส่วนร่วมช่วยกันทำงานนั้นจึงจะสำเร็จเพราะนั่นเป็นการพัฒนาที่ดี

3.2 การประยุกต์ใช้หลักสีสภาวนา เพื่อแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตเป็นการพัฒนาให้เกิดการสงบสุขขึ้นกับบุคคล ครอบครัวแล้วค่อยนำไปสู่สังคมซึ่งเป็นผลกระทบ หรือผลต่อเนื่องของบุคคลเพราะการมีศีล หรือมีระเบียบวินัยทำตามกฎข้อบังคับยอมไม่มีใครเดือดร้อน เมื่อไม่มีผู้เดือดร้อนก็แสดงให้เห็นว่าความสงบสุข ความเจริญ ได้เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้น ไม่ว่าจะบุคคล ครอบครัว และชุมชน หรือสถานที่ใดก็ตามเมื่อปฏิบัติตามศีลวินัย หรือข้อบังคับยอมต้องพัฒนาไปในทางที่ดีไม่มีผู้เดือดร้อนอย่างแน่นอน

3.3 การประยุกต์ใช้หลักจิตภาวนาเพื่อแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตเป็นการทำให้จิตใจเข้มแข็งในการทำความดีไม่กระทำความชั่ว รู้จักบาปบุญแยกแยะได้ว่าสิ่งไหนควรทำสิ่งไหนไม่ควรทำ เพราะการจะทำให้จิตใจมีความมั่นคงเข้มแข็งจะต้องเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ก่อน หากเข้าใจและมีจิตใจที่มั่นคงเข้มแข็งจะเป็นการสร้างความสำเร็จในจิตใจเป็นการพัฒนาจิตของตนเองที่ทำได้ยากและยังเป็นการสร้างความสงบในจิตใจถึงจะเป็นที่ไหนก็จะสงบไม่เดือดร้อนและไม่ทำความชั่วเพราะลอยต่อความซึ่งเกรงกลัวต่อบาปที่กำลังคิดอยู่จึงไม่ทำเช่นนี้แล้วย่อมสงบสุข ไม่ว่าจะเป็นคนใด ครอบครัว และชุมชน จะไม่เกิดปัญหาเพิ่มขึ้น ดังนั้นการพัฒนาจิตให้มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต สามารถนำมาพัฒนาให้เกิดความสุขสงบได้

3.4 การประยุกต์ใช้หลักปัญญาภาวนา เพื่อแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ปัญหาลดน้อยลงจนถึงขั้นไม่มีปัญหาเพราะการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาเป็นการ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักการแก้ไขปัญหาที่ถูกวิธีการที่มนุษย์พบปัญหาบ่อย ๆ ก็เพราะเกิดจากการที่ไม่ได้คิด วิเคราะห์ แยกแยะ เมื่อพบปัญหาจึงไม่สามารถพบทางออกที่ดีได้ ต่างจากการใช้ปัญญาที่สามารถรู้ดี รู้ชั่ว แยกแยะออกว่าสิ่งไหนควรไม่ควร สิ่งไหนทำแล้วสุขไม่เกิดโทษแก่ตนเองและสิ่งไหนทำแล้วทำให้เกิดความทุกข์มีโทษแก่ตนเอง ไม่ว่าจะพบปัญหาใหญ่่น้อยเพียงไรก็สามารถฝ่าฟันไปได้โดยไม่มีปัญหาตามมาทีหลัง การดำเนินชีวิตที่ดีควรใช้ปัญญาเข้ามาช่วยเพื่อที่จะได้เกิดการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีไม่หลงไปกับสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ที่เข้ามา

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี

ผู้วิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี เป็นรายด้านมีผลอภิปราย ดังนี้

1.1 ด้านครอบครัว เป็นปัญหาที่พบบ่อยมากเพราะเกิดขึ้นในทุกครอบครัว ทุกชุมชนทุกพื้นที่ เพราะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ง่ายนั้นก็เพราะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความอ่อนไหวเป็นพิเศษมากกว่าสถาบันอื่น ๆ เมื่อใดก็ตามที่มีเหตุให้เกิดเรื่องในครอบครัวนั้น ๆ ก็ให้เห็นความวุ่นวายทันทีโดยไม่ต้องรอเวลา ครอบครัวมักจะมีปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อย โดยปัญหาด้านครอบครัวสามารถแยกออกได้ 4 ข้อ คือ 1) ปัญหาการหย่าร้าง 2) ปัญหาการขาดความอบอุ่นในครอบครัว 3) ปัญหาทะเลาะวิวาท และ 4) ปัญหาการพนัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต้นเหตุสืบเนื่องมาจากครอบครัวด้วยกันทั้งนั้น เมื่อปัญหาเกิดขึ้นย่อมหาทางแก้ไขด้วยวิธีใดก็ตาม แต่การแก้ไขปัญหาต้องอาศัยเวลาและวิธีที่เหมาะสม การแก้ไขปัญหาในครอบครัวเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมากจึงจำเป็นต้องใช้วิธีที่ถูกที่ควร การนำหลักภาวนา 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้านครอบครัวจึงถือว่าเหมาะสม โดยเฉพาะปัญหาที่กล่าวมา และจะได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อแก้ไขปัญหา

การดำเนินชีวิตในด้านครอบครัวที่นำหลักภาวนา 4 มาใช้ในการประพฤติปฏิบัติ เป็นสิ่งที่เหมาะสมเพราะปัญหาจะลดลงจนถึงกับปัญหาหายไปโดยปริยาย ครอบครัวเป็นสถาบันที่เปราะบางเพราะปัญหาเกิดได้ง่าย การมีสติจึงจำเป็นต่อการใช้ชีวิตร่วมกันในครอบครัวไม่รีบด่วนตัดสินใจ การมีสติจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก การจะให้สติก็ต้องพัฒนาตน ฝึกฝน อบรม ทำให้มี ทำให้เกิดขึ้น เมื่อเกิดการพัฒนาตนแล้วสติจะเกิดขึ้นที่ ครอบครัวจะยืนยาวพร้อมหน้าพร้อมตาของสมาชิกในครอบครัว การพัฒนาทั้งหลายตามหลักภาวนา 4 ทำให้มีสมาธิ มีจิตใจพัฒนาเกิดความยิ่งยวด และพิจารณาด้วยสติ ปัญญาจะนำไปสู่ความสุข เพราะเป็นการขัดเกลาจิตใจเพื่อทำให้เกิดปัญญา รู้เท่าทันความเป็นไปในโลก ดังพุทธพจน์ที่มาจากพระไตรปิฎกว่า คนที่เป็นบัณฑิต มีปัญญามาก ย่อมคิดการ มิใช่เพื่อเบียดเบียนตน มิใช่เพื่อเบียดเบียนผู้อื่น มิใช่เพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย เมื่อจะคิด ย่อมคิดการที่เกื้อกูลแก่ตน ที่เกื้อกูล

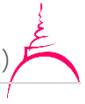

แก่ผู้อื่น ที่เกี่ยวเนื่องทั้งสองฝ่าย ที่เกี่ยวเนื่องทั้งโลกเลยทีเดียว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการสวดมนต์ เพื่อสรวมกาย วาจา และใจตลอดจนการทำสมาธิภาวนา เป็นการพัฒนาตนเพื่อให้มีความแน่วแน่มั่นคงไม่โลเลต่อการกระทำที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการแสดงความจริงใจมั่นคงต่อสิ่ง ๆ นั้นกลายเป็นผลของการที่ได้ฝึกฝน อบรม ทำให้มี ทำให้เกิดขึ้นกับตนนั่นก็คือความดีที่ทำให้ครอบครัวมีความสุข และการที่จะให้ครอบครัวเจริญจะต้องมีการศึกษาเล่าเรียนโดยเฉพาะเด็กต้องส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาเพราะความรู้จะคอยขัดเกลาไปในทางที่ดี ซึ่งมีสอดคล้องกับ วนิดา แพเพชรทอง และคณะ ได้กล่าวถึงคำกล่าวของพระธรรมปิฎก ว่าเมื่อเด็กได้รับการพัฒนาเลี้ยงดูที่ดี ถูกต้องตามหลักจิตวิทยาและหลักวิชาการอื่น ๆ เด็กก็จะพัฒนาได้เต็มศักยภาพและสามารถเจริญเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป พัฒนาการในช่วงปฐมวัย พื้นฐานของการพัฒนาการ จะส่งผลกระทบต่อในวัยต่อ ๆ มาของมนุษย์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาอารมณ์และสังคมการพัฒนาในช่วงปฐมวัยจึงต้องได้รับการเอาใจใส่เด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธีและมีคุณภาพเพื่อเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า การศึกษาเล่าเรียนรวมทั้ง การอบรมศีลธรรม และหลักธรรมทางศาสนา ทำให้เด็กสามารถอ่านออกเขียนได้และเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดีตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า หลักภาวนา 4 ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา สีสภาวนาจิตภาวนา และปัญญาภาวนามาพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน (วนิดา แพเพชรทอง และคณะ, 2563)

1.2 ด้านสังคม มีสาเหตุหลายประการ สังคมเป็นคำที่เรียกเพราะมีคนอาศัยอยู่เป็นหมู่่มาก เมื่อมีการอาศัยร่วมกันเป็นหมู่่มากย่อมต้องมีปัญหาตามมาเป็นธรรมดา นั่นก็เพราะปัญหาเกิดได้ก็เริ่มจากบุคคล ก่อนที่จะลุกลามออกไปตามขั้นตอนของปัญหาโดยอัตโนมัติ เมื่อปัญหาเกิดขึ้นแน่นอนว่าย่อมต้องแก้ไขปัญหา แต่การแก้ไขปัญหานั้นแต่ละอย่างจำเป็นต้องทราบที่มาที่ไปว่าเกิดจากอะไรขึ้นกับสังคม

สังคมชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี เป็นชุมชนใหญ่พอสมควรจึงได้เกิดปัญหาขึ้นและจะได้ทำการแก้ไขปัญหานั้นที่เกิดขึ้นต่อไป โดยสภาพปัญหาด้านสังคมสามารถแยกออกได้ 4 ข้อ คือ 1) การไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของชุมชน 2) ไม่เคารพระเบียบวินัย และทำผิดกฎหมาย 3) ขาดสมาธิไม่มั่นคงในการทำสมาธิ และ 4) ขาดสติชอบแก้ไขปัญหาคำกล่าว เมื่อปัญหาเกิดขึ้นการแก้ไขปัญหานั้นในสังคมเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงจำเป็นต้องหาวิธีและผลลัพธ์ที่จะออกมา ซึ่งการนำหลักภาวนา 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหานั้นที่เกิดขึ้นด้านสังคมจึงถือว่าสมควรและเหมาะสม โดยเฉพาะปัญหาที่กล่าวมา และจะได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อแก้ไขปัญหานี้

การดำเนินชีวิตด้านสังคมที่นำหลักภาวนา 4 ผลของการประพฤติปฏิบัติทำให้สังคมเกิดความสงบสุขขึ้น นั่นก็เพราะการปฏิบัติตามหลักกายภาวนาเป็นการพัฒนากายไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งในครอบครัวและสังคม ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของร่างกาย อาหารที่รับประทาน เสื้อผ้า บ้านเรือนที่อยู่อาศัย สุขภาพร่างกายแข็งแรงเป็นเรื่องสำคัญ การฝึกฝน อบรม สีสภาวนา หรือการประพฤติปฏิบัติตามวินัย ตามกฎระเบียบตามข้อกฎหมายของสังคมนั้น ๆ ที่อาศัยอยู่ ซึ่งเป็นการเคารพให้เกียรติกันไม่ทำร้าย ไม่ทำลาย ไม่เบียดเบียนกันด้วยประการต่าง ๆ เป็นการฝึกกระษัยบารมีของตนที่ไม่ให้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และผู้อื่น รู้จักอดทนอดกลั้น นั่นก็เพราะศีล คือ ข้อที่ให้เว้น ข้อบังคับ เมื่อไม่กระทำความชั่วความผิดพลาดจะไม่เกิดแก่ตนเองและผู้อื่น เป็นการยกจิตใจไม่ให้กระทำความชั่วเป็นนิจ แต่เป็นการหักห้ามใจไม่ให้คิดกระทำความชั่ว เป็นการเพิ่มความดีด้วยการรักษาศีล การจะฝึกอบรมจะต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก มีความสอดคล้องกับ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ได้กล่าวว่า ระเบียบวินัย คือ การฝึกสอนให้เด็กประพฤติตนเหมาะสม และสมบัติหนึ่งของคุณธรรม การลงโทษเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบวินัย (วันเพ็ญ บุญประกอบ, 2564) ซึ่งเป็นการสร้างเสริมการบ่มเพาะจิตใจที่ดีไม่ให้ตกไปในความชั่ว การที่จะไม่ให้จิตไม่ตกไปสู่ความชั่วนั้นก็ต้องมีจิตใจที่แน่วแน่มั่นคงต่อคุณธรรมความดีที่ตนกระทำที่ตนเชื่อและศรัทธา ด้วยการไม่ลังเลว่าความดีมีจริงไหม ทำความดีแล้วได้อะไรเมื่อไหร่ทำไปทำไม ซึ่งความคิดเหล่านี้

เกิดจากความไม่เชื่อมั่นในความดีที่ยอมแพ้ต่อความชั่ว ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า สีสัมปทา ทำศีลให้ถึงพร้อม มีวินัยเป็นฐานของการพัฒนาชีวิต คือ รู้จักจัดระเบียบ ความเป็นอยู่กิจกรรมกิจการและสิ่งแวดล้อมให้อื้อโอกาสแก่การพัฒนาชีวิต อย่างน้อยมีศีลขั้นพื้นฐาน คือมี พฤติกรรมที่ถูกต้องในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ด้วยการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์อย่างเกื้อกูลไม่ เบียดเบียนกัน และในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ด้วยการกินใช้ปัจจัย 4 ตลอดจนอุปกรณ์เทคโนโลยี ทั้งหลาย ในทางที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต เกื้อหนุนการศึกษา การสร้างสรรค์ และระบบคุลยสัมพันธ์ของธรรมชาติ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556) มีความสอดคล้องกับ พญูณ สุขรัตนสกุล ได้กล่าวให้สัมภาษณ์ ว่า การละเมิดกฎข้อห้ามข้อบังคับหรือระเบียบวินัยของแต่ละองค์กร หน่วยงาน หรือสถานที่ต่าง ๆ ย่อมต้องได้รับ โทษ ชุมชนก็เช่นการถูกระเบียบวินัย หรือศีลจะทำให้เดือดร้อนพัฒนาได้ยากเพราะมีแต่สร้างปัญหาขึ้นการพัฒนา จึงไม่เกิดหรือพัฒนาได้ยากหรือช้า (พญูณ สุขรัตนสกุล, 2565) การที่จะทำให้ตนมีความมั่นคงในความคุณธรรม ความดีจำเป็นจะต้องมีการเจริญพัฒนาจิตตภาวนา คือ การพัฒนา ผีกฝน อบรม ให้จิตมีความกล้าหาญมั่นคงไม่ ลังเลสงสัยในความดี ความซื่อสัตย์สุจริต และเชื่อมั่นศรัทธาต่อคุณธรรม การพัฒนาจิตต้องมีความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ชัดเกลาจิตใจให้อ่อนโยน รู้จักรัก รู้จักช่วยเหลือ รู้จักให้อภัย รู้จักขอโทษเมื่อเวลาที่ควรขอโทษ เป็นจิตใจที่รู้จักรับผิดชอบที่ประกอบด้วยธรรมที่เหมาะสม จิตใจที่ฝึกที่แล้วจะนำความสุขมาให้แก่ผู้ที่หมั่นฝึกฝน ตนเอง เมื่อฝึกฝนสติมีจิตใจมั่นคงปัญญาย่อมเกิดก่อตัวขึ้นทีละนิดซึ่งเป็นผลของการฝึกฝนอบรมตนให้มีสติไม่ ประมาท ซึ่งปัญญาหรือปัญญาภาวนา คือ การเจริญพัฒนา ผีกฝนอบรมให้เกิดปัญญา ปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะ ปัญญาสามารถนำไปสู่แห่งความหลุดพ้นแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นได้ สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ กล่าวไว้ว่า การพัฒนาปัญญา เป็นการฝึกหรือพัฒนาให้เกิดความรู้ตามความเป็นจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่าง ๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มีเป็นตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึง ขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของวัตถุ และจิตใจที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดภัย ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2539) เพราะปัญญาแยกแยะ พิจารณา วิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้ มีความสอดคล้อง กับ พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ที่ให้ความหมาย ปัญญา หมายความว่า ความรู้ทั่ว รู้เท่าทันและ ความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ความมีประโยชน์และความมีโทษ ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดี งามและเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ (พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ, 2550) การเห็นความจริงของสังขารปัญญานั่นที่ จะ สามารถบอกได้ว่าจริงหรือไม่จริงอย่างไร ผู้ที่เกิดปัญญาเป็นผู้ที่มีความคิดรอบคอบไม่ประมาทเลินเล่อต่อการ กระทำทุกขณะในอิริยาบถ รู้เท่าทันอารมณ์ตน ระวังอารมณ์ตนได้ทัน ปัญญาจะคอยขัดเกลาคัดกรองสิ่งที่ไม่ดีออก ด้วยการไม่กระทำสิ่งที่ไม่ดี และจะเลือกกระทำสิ่งที่ดีเท่านั้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ พระไพศาล วิสาโล ที่ ได้กล่าวไว้ว่า สุขภาวะทางปัญญา หมายถึง การมีความรู้และความคิดที่ถูกต้องดีงาม ช่วยดำเนินชีวิตได้อย่างมี ความสุข รู้จักคิดหรือพิจารณาด้วยเหตุผลจนสามารถแก้ปัญหา หรือหลุดพ้นจากความทุกข์ ตลอดจนรู้จัก ดำเนินการให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญา สามารถเป็นที่พึ่งของตนเองได้ของ (พระไพศาล วิสาโล, 2553) ความสุขที่แท้จริงต้องตั้งอยู่ในความดีมีเมตตาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจ มีน้ำใจ เอื้อเพื่อสิ่งเหล่านี้ต้อง อาศัยปัญญาเห็นตามความจริงถึงจะรับรู้ได้ สังคมจึงจะสงบสุขด้วยการเจริญปัญญาให้เกิดขึ้น

2. หลักภาวนา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ภาวนา หมายถึง การพัฒนา การฝึกอบรม การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ หรือการประพฤติที่ดี ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ภาวนา 4 ก็คือ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต การพัฒนาปัญญา มีความสำคัญอย่าง มากเพราะเป็นหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาได้นั้นก็กล่าวว่าจะสามารถนำไปสู่ความหลุดพ้นได้ และเมื่อผู้ใดนำไป ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตผู้นั้นจะได้รับความสุขเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ซึ่งลักษณะของภาวนา 4 จะเป็นความสัมพันธ์กับ

สังคมสิ่งแวดล้อมโดยธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ในทางพฤติกรรม หรือความประพฤติ ซึ่งในด้านของจิตใจจะมีความมั่นคงต่อคุณธรรมไม่โลเลต่อความเชื่อความศรัทธา ส่วนลักษณะด้านปัญญาเป็นการนำลักษณะของกายภาวนา สีสภาวนา จิตภาวนามารวมกันก่อเกิดปัญญาเพื่อสิ่งแวดล้อมสังคมนั้น ๆ พบแต่ความสุข กระบวนการทั้ง 4 เป็นลักษณะที่ทำให้เกิดการฝึกอบรม การพัฒนา การทำให้เจริญ และทำให้เกิดความสงบสุขไม่ว่าจะอยู่ที่ใด

ประโยชน์ของภาวนา 4 สามารถช่วยให้สัตว์โลกหรือผู้ใดก็ตามที่นำไปประพฤติปฏิบัติทำให้เกิดการพัฒนา ทำให้เจริญ ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยมีกายที่แข็งแรง โดยการมีวินัยมีกฎระเบียบมีความมั่นคงต่อคุณธรรม และโดยใช้ปัญญาขึ้นทางที่ถูกต้อง เห็นแจ้งรู้จริงและตามทันโลก สิ่งเหล่านี้จะทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากทุกข์ที่เกิดขึ้นทั้งในเป็นปัจจุบัน และในอนาคตย่อมพบแต่ความสงบสุข

3. การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพะ ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

หลักภาวนา 4 ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต จำเป็นที่จะต้องฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้การดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ซึ่งสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เป็นสิ่งไม่ยั่งยืนถาวรแต่ประการใด ซึ่งแตกต่างจากธรรมะที่เป็นยารักษาใจที่ช่วยทำให้พ้นจากความทุกข์ การพัฒนาตนเพื่อให้การดำเนินชีวิตที่ดีมีคุณภาพเพราะไม่ประมาทกับสิ่งต่างที่จะเกิดขึ้น จากที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการเจริญภาวนา 4 ทำให้ผู้ใดก็ตามที่นำไปใช้ไม่ว่าจะเป็นอาชีพใดก็ตามล้วนแต่ต้องมีความเจริญในหน้าที่การงานแน่นอน ธรรมะเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์ห่างไกลจากความชั่ว การที่จะห่างจากความชั่วก็ต้องเป็นคนดีทำความดี ซึ่งหลักภาวนา 4 ช่วยให้ห่างจากความชั่วและเมื่อผู้ใดประพฤติปฏิบัติตามภาวนา 4 ธรรมะย่อมคุ้มครองผู้นั้น หรือธรรมะคุ้มครองและนำไปสู่หนทางแห่งการพ้นทุกข์ นั้นเป็นการพัฒนาที่สูงสุดของการภาวนา การพัฒนาไม่ใช่เพียงแค่นั้นเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงครอบครัว สังคม ที่ยังได้รับผลดีของการที่ประพฤติปฏิบัติ การพัฒนาตนเป็นการเพิ่มคุณสมบัติและยังเป็นการเพิ่มคุณค่าของตน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากทั้งในครอบครัว สังคม โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นสังคมในระดับใดก็ตาม ซึ่งหลักภาวนา 4 หลักธรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ได้ เพราะพฤติกรรมเป็นการแสดงออกหรือการกระทำที่ทำให้เห็นบ่อย ๆ ดังเช่นที่ สงวน สิทธิเลิศอรุณ และคณะ ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า หมายถึง การกระทำหรือกิจที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ทางกล้ามเนื้อ ทางสมอง ทางอารมณ์ และทางความรู้สึกนึกคิด ซึ่งโดยปรกติมนุษย์และสัตว์ย่อมแสดงออกมาให้เห็นที่สังเกตเห็นได้ชัด และเห็นไม่ได้ชัด ซึ่งขึ้นอยู่กับการตอบสนองต่อสิ่งที่เข้ามากระตุ้นเป็นสำคัญ (สงวน สิทธิเลิศอรุณ และคณะ, 2522) มีความหมายที่สอดคล้องกับ เฉลิมพล ต้นสกุล ได้ให้ความหมาย พฤติกรรม หมายถึง ปฏิบัติและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรมนามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำ สามารถแบ่งพฤติกรรมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส หรืออาจใช้เครื่องมือช่วย เช่น การทำงานของหัวใจการเดิน การพูด ความคิด ความรู้สึก ความชอบ ความสนใจ เป็นต้น และพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้ (เฉลิมพล ต้นสกุล, 2541)

จากที่ได้กล่าวมา เป็นที่สนใจว่าการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมที่เรียกว่า หลักภาวนา 4 ประกอบด้วย กายภาวนา สีสภาวนา จิตภาวนา สีสภาวนา ทั้ง 4 เป็นการเจริญ พัฒนา ฝึกฝน อบรม ทำให้มี ทำให้เกิดขึ้น คือ ความดีนั่นเอง ความดีทำได้ในทุกที่ ทุกครั้งที่มีโอกาสทำได้ทั้งในครอบครัวเพราะจะช่วยให้มีความสุขไม่มีปัญหา และยังสามารถแก้ไขปัญหาได้ ส่วนในปัญหาที่ใหญ่ขึ้น คือ สังคม ซึ่งจะมีปัญหาเรื่องต่าง ๆ มากมาย เมื่อต้องการที่จะเห็นความสงบเรียบร้อยในสังคมจำเป็นต้องหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาช่วยในการจัดการให้เกิดขึ้นและต้องค่อยเป็นค่อยไปด้วยว่าทั้งในครอบครัว สังคม มีความละเอียดอ่อนจึงให้ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก หนทางของความดีอาจจะมีบ้างที่ต้องอดทนต่ออุปสรรคทั้งหลายทั้งปวง สอดคล้องกับ พระก่องสี ญาณธโร (พรมโพธิ์) สรุปไว้ว่า กระบวนการฝึกอบรม พัฒนามาตามลำดับ การดำเนินชีวิตย่อมเข้าใจในหลักที่เป็นสิ่งภายนอก มีการควบคุมกาย

คือพฤติกรรมที่ดี มีศีล คือ การปฏิสัมพันธ์ที่ดี และภายใน มีจิตที่อ่อนโยนแต่เข้มแข็ง มั่นคง ไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ที่มากกระทบ มีปัญญา คือ เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงที่มันเป็น (พระกongsี ญาณธโร (พรมโพธิ์), 2560) มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด) ได้กล่าวถึงหลักการการพัฒนามนุษย์โดยการพัฒนาปัญญา เป็นหลักการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความรู้ตามความเป็นจริงในสองส่วน คือ ในส่วนที่เป็นวิชาชีพ จัดว่าเป็นปัญญาที่ใช้ในการประกอบอาชีพการงาน บุคคลต้องมีความรู้และเชี่ยวชาญในอาชีพนั้น และในส่วนที่เป็นทางธรรม เป็นความรอบรู้ชีวิตและธรรมชาติที่แท้จริงจนสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้หมดสิ้น การพัฒนามนุษย์ที่เป็นเป้าหมายของพระพุทธศาสนามีหลักสุดท้ายอยู่ที่ปัญญาที่จะทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ หรือบรรลุอิสรภาพที่แท้จริง หลักการพัฒนาด้านศีลและสมาธิสองประการข้างต้นนั้นมีขึ้นก็เพื่อพัฒนามาสู่การพัฒนาปัญญา ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงได้ทรงวางหลักการพัฒนาด้านปัญญาไว้ก็เพื่อให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายอย่างแท้จริง หรือตามที่เป็นอยู่จริง ๆ จนทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความคิดเห็น เปลี่ยนค่านิยม มีโลกทัศน์และชีวิตทัศน์อย่างใหม่ได้ตลอดทั้งเป็นปัจจัยนำไปสู่การพ้นทุกข์คือหมดกิเลสได้ (พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด), 2554)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

หลักภาวนา 4 ประกอบด้วย กายภาวนา สีสภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ถ้าพิจารณาจะเห็นได้ว่าจะเป็นภิกษุ หรือ คฤหัสถ์ เมื่อนำมาประพฤติปฏิบัติตามแล้วย่อมได้รับผลตามธรรมนั้น ซึ่งสูงสุด คือ การหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ผลที่ได้รับขั้นต่ำ คือ การมีชีวิตปัจจุบันอย่างมีความสุข การที่พุทธบริษัทนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตจะทำให้ไม่หลงไปกับกิเลสที่มายั่วให้กระทำผิดเพราะจากหลักภาวนา 4 ทำให้เห็นว่าไม่มีข้อไหนที่สนับสนุนให้กระทำความชั่วในทุกด้าน เพียงแต่มนุษย์ไม่ชอบกฎระเบียบเท่าไรจึงได้เกิดปัญหาขึ้น การนำหลักธรรมใช้ในการดำเนินชีวิตจึงเป็นหนทางที่เหมาะสมที่จะช่วยแก้ปัญหา เพราะการพัฒนาตามหลักภาวนา 4 ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทำให้เจริญยั่งยืนทั้งในปัจจุบัน และอนาคต ควรมีการนำเรื่องของหลักภาวนา 4 นำไปฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรของหน่วยงานราชการ และบุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ และในสถานศึกษา โดยการอธิบายถึงคุณประโยชน์ของหลักภาวนา 4 และโทษของการที่ไม่ประพฤติปฏิบัติ หรือการไม่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตจะมีผลเสียอย่างไร เพื่อให้บุคลากร เยาวชน และเด็กนักเรียน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันทำให้ตนเองเดือดร้อนรวมถึงสังคมรอบข้าง เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ค้นคว้าจากคัมภีร์และตำราเอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อเป็นการแสดงถึงผลดีของการประพฤติปฏิบัติตามหลักภาวนา 4 และผลเสียของการไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักภาวนา 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้นควรจัดการเรื่องการเรียนรู้เรื่องภาวนา 4 เพื่อนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และควรมีการส่งเสริมฝึกอบรมให้ความรู้ หรือการนำไปปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดผลตามหลักของภาวนา 4 ที่สำคัญควรมีการศึกษาทำงานวิจัยเกี่ยวกับภาวนา 4 เพื่อที่จะได้ให้เกิดความเข้าใจ เข้าถึง จนพัฒนาไปได้ด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมพล ต้นสกุล. (2541). พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: สามัญนิติบุคคลสหประชาพาณิชย์.
- พยุชน สุขรัตน์สกุล. (6 พฤษภาคม 2565). การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพธิ์ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี. (พระอธิการคติ กตปุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- พระทองสี ญาณธโร (พรมโพธิ์). (2560). ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนา. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 2(1), 88-101.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2539). จะพัฒนาคนกันอย่างไร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). สุขแท้ด้วยปัญญา. กรุงเทพมหานคร: ชมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์.
- พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด). (2554). ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกุตลกรรมบถ 10 ประการ. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระรณฤทธิ์ สุจิตโต. (4 พฤษภาคม 2565). การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านละโพธิ์ ตำบลป่าไร่ อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี. (พระอธิการคติ กตปุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ. (2550). ธรรมนูญชีวิต: ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 16 ก หน้า 1 (19 มีนาคม 2550).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วนิดา แพเพชรทอง และคณะ. (2563). รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. พุทธธรรม (ฉบับเดิม). (หน้า 371). กรุงเทพมหานคร: ดวงแก้ว.
- วันเพ็ญ บุญประกอบ. (2564). จิตวิทยาพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (หน้า 227). กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทย.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ. (2522). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ชัยศิริการพิมพ์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2556). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา*

CLAUSES CONTRADICTING MAIN PURPOSE OF THE CONTRACT

วิวัฒน์ สารเสวต* และ มุนินทร์ พงศาปาน

Wittawat Sansawet and Munin Pongsapan

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University, Thailand

*Corresponding author E-mail: sansawet.w@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา รวมถึงเสนอแนวทางในการเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อตกลงลักษณะนี้ในประเทศไทย โดยใช้รูปแบบการศึกษาวินิจฉัยทางเอกสาร ทั้งนี้ ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายไทยกับกฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายอังกฤษ การวิจัยนี้ศึกษากฎหมายของไทยและของต่างประเทศโดยวิธีการค้นคว้าข้อกฎหมาย ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ คำวินิจฉัยของศาล และบรรยายในเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบ รวมถึงผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายของไทยและต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า 1) ไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ในกฎหมายไทย พบเพียงร่องรอยของกฎหมายในลักษณะของข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบและไม่ พบว่ามีกรกล่าวถึงหลักการดังกล่าวโดยตรงในแวดวงวิชาการและไม่ปรากฏการนำหลักการนี้ไปปรับใช้ในคำพิพากษา 2) ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาหากนำมาปรับใช้โดยอาศัยกฎหมายไทยในปัจจุบันอาจต้องถือว่ามีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย และเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 ซึ่งเป็นหลักการอย่างกว้างและไม่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา หรืออาจต้องอาศัยหลักการตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 171 และมาตรา 368 ซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและอาจเกิดปัญหาในการค้นหาเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาไว้โดยเฉพาะเพื่อให้กฎหมายเกิดความชัดเจนและมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการบรรล่วัตถุประสงค์หลักของสัญญาที่เป็นความประสงค์ที่คู่สัญญาเข้าทำสัญญาระหว่างกัน

คำสำคัญ: วัตถุประสงค์หลักของสัญญา, เสรีภาพในการทำสัญญา, ข้อตกลงในสัญญา

Abstract

The purpose of this research was to study legal problems related to agreements that conflict with the main purpose of the contract, and to suggest means to implement laws related to such agreements in Thailand, using method of documentary research comparing Thai laws with French and English laws. This research studied Thai and foreign laws through legal research, textbooks, articles, theses, court rulings, and comparative descriptions, including the impact of law enforcement in Thailand and abroad. The results of the study revealed that 1) there is no

* Received June 5, 2023; Revised June 22, 2023; Accepted July 8, 2023

law regarding the agreement that contradicts main purpose of the contract in Thai law, only traces of law in clauses restricting or excluding liability for breach of contract and such principles were not mentioned among the scholars and there is no application of this principle to the practice; 2) an agreement that is contrary to the main purpose of the contract, if applied in accordance with current Thai law, may be considered to have an objective that is in conflict with public order and deemed void under the Civil and Commercial Code, Section 150, which is a broad principle with no criteria for consideration, or it may require the interpretation of the intention and the interpretation of the contract under the Civil and Commercial Code, Section 171 and Section 368, which does not have clear and specific criteria and may cause problems in finding the true intent of the parties. Therefore, I thought that specific provisions concerning the agreement that conflict with the main objectives of the contract should be added to clarify the law and provide certain criteria for consideration in order to achieve the main objectives of the contract, which are the intentions of the parties to make a contract.

Keywords: Main Purpose of The Contract, Freedom of Contract, Contract Clause

บทนำ

หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเป็นหลักกฎหมายที่ไม่มีปรากฏในบทบัญญัติของประเทศไทยทั้งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และในพระราชบัญญัติอื่น ๆ มีปรากฏบ้างเฉพาะบางส่วนในเรื่องของข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 แต่ไม่ครอบคลุมนัก ดังนั้น ในปัจจุบันข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาจึงจำเป็นต้องใช้บทบัญญัติที่มีอยู่โดยอาศัยการตีความกฎหมายเพื่อให้ข้อตกลงดังกล่าวตกเป็นโมฆะ ไม่เช่นนั้นหากไม่ขัดต่อบทบัญญัติอื่นจึงสามารถบังคับกันได้ตามปกติตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่บทบัญญัติที่มีในปัจจุบันไม่มีความชัดเจน และเมื่อข้อตกลงในลักษณะนี้สามารถบังคับกันได้ตามปกติ ย่อมทำให้สัญญาไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของสัญญาได้และก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบสัญญาในกฎหมายไทยโดยรวม เนื่องจากทำให้คู่สัญญาไม่สามารถมั่นใจว่าจะบังคับตามความมุ่งหมายที่เข้าทำสัญญากันได้

ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญามีลักษณะเป็นข้อตกลงที่คู่สัญญาทำขึ้นระหว่างกันโดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา แต่เนื่องด้วยเนื้อหาของข้อตกลงดังกล่าวขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา หากคู่สัญญาฝ่ายที่จะได้รับผลประโยชน์จากการบังคับใช้ข้อตกลงนั้นสามารถยกข้อตกลงนั้นขึ้นอ้างและข้อตกลงนั้นมีผลบังคับใช้ได้ก็จะทำให้สัญญานั้นไม่สามารถบังคับกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของสัญญาได้ ตัวอย่างเช่น สัญญาจ้างขนส่งสินค้าหลายประเภทรวมถึงผลไม้สดโดยเรือที่ต้องแวะยังท่าเรือหลายแห่งมีข้อตกลงข้อหนึ่งระบุว่าผู้รับจ้างสามารถขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือต่าง ๆ โดยไม่ต้องเรียงลำดับท่าเรือ ต่อมาผู้รับจ้างจึงนำเรือไปจอดยังท่าเรือต่าง ๆ แต่กลับแวะท่าเรือที่ต้องส่งผลไม้สดเป็นแห่งสุดท้ายทำให้ผลไม้เน่าเสีย เมื่อผู้ว่าจ้างเรียกร้องค่าเสียหายผู้รับจ้างยกข้อตกลงดังกล่าวขึ้นต่อสู้ว่าผู้รับจ้างดำเนินการโดยอาศัยสิทธิ์ตามข้อตกลง เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์หลักของสัญญาจ้างขนส่งสินค้าย่อมเห็นได้ว่าเป็นการขนส่งสินค้าไปยังที่หมายภายในกำหนดระยะเวลาโดยปราศจากความเสียหาย และผลของข้อตกลงย่อมขัดแย้งโดยตรงกับวัตถุประสงค์หลักของสัญญาข้อตกลงดังกล่าวจึงไม่ควรจะมีผลบังคับแต่กฎหมายไทยในปัจจุบันกลับไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะและหากอาศัยบทบัญญัติที่มีในปัจจุบันในการปรับใช้กับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาย่อมทำให้เกิดความไม่ชัดเจนและไม่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าควรที่จะบัญญัติบทบัญญัติที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาไว้โดยเฉพาะเพื่อให้กฎหมายเกิดความชัดเจนและมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน และเป็นบรรทัดฐานเดียวกันในการพิจารณาสำหรับผู้ใช้อกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการบังคับตามสัญญาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของสัญญา อันจะก่อให้เกิดความมั่นคงทางกฎหมายของสัญญาและทำให้กฎหมายเกี่ยวกับสัญญามีความทันสมัยโดยมีความชัดเจน แน่นนอน และคาดหมายได้ สะดวกสำหรับผู้ใช้อกฎหมายและเป็นที่มั่นใจสำหรับคู่สัญญาที่จะต้องบังคับใช้สัญญาตามกฎหมายไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการไม่มีข้อกำหนดโดยเฉพาะสำหรับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา
2. เพื่อศึกษาว่าข้อตกลงประเภทใดควรจัดเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา
3. เพื่อศึกษาว่าศาลควรมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจกำหนดผลของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเพียงใด
4. เพื่อศึกษาว่าควรมีข้อยกเว้นในการบังคับใช้ข้อกำหนดโดยเฉพาะสำหรับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาหรือไม่ อย่างไร

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความฉบับนี้ใช้วิธีศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษารวบรวมข้อมูลสำหรับการค้นคว้าจาก กฎหมาย เอกสาร ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ทางกฎหมาย คำพิพากษาของศาล ข้อเขียนต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยใช้การค้นคว้าข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วย แล้วนำเสนอในลักษณะการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบพัฒนาการทางกฎหมายและสภาพกฎหมายในปัจจุบัน รวมถึงความแตกต่างและผลทางกฎหมายในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยในการวิจัยนี้ได้ทำการศึกษากฎหมายปัจจุบันของประเทศไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และบทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 เปรียบเทียบกับกฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายอังกฤษ ในประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการทางกฎหมายและแนวคำพิพากษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงขอบเขตของการบังคับ ความแตกต่างและข้อดีข้อเสีย

ผลการวิจัย

1. กฎหมายไทย

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่อาจเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาบัญญัติไว้โดยเฉพาะแต่พบร่องรอยของกฎหมายที่อาจเทียบเคียงได้บางส่วนในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 จึงได้ทำการวิเคราะห์บทบัญญัติในกฎหมายไทยในปัจจุบันที่อาจนำมาปรับใช้ได้กับกรณีดังกล่าวและความเหมาะสมในการปรับใช้บทบัญญัติเหล่านี้ และนำเสนอร่องรอยของกฎหมายที่เกี่ยวข้องพร้อมข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อจำกัดของบทบัญญัติดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1.1 บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา แต่ข้อตกลงในลักษณะนี้อาจนำบทบัญญัติบางมาตราปรับใช้ได้ ได้แก่ บทบัญญัติเรื่องการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยตาม

มาตรา 150 บทบัญญัติเรื่องการตีความการแสดงเจตนาตามมาตรา 171 บทบัญญัติเรื่องการตีความสัญญาตามมาตรา 368 บทบัญญัติเรื่องการใช้สิทธิโดยสุจริตตามมาตรา 5 ดังนี้

1.1.1 บทบัญญัติเรื่องการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยตามมาตรา 150 ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญามีลักษณะที่หากข้อตกลงซึ่งเป็นส่วนประกอบของสัญญามีผลบังคับจะทำให้วัตถุประสงค์หลักของสัญญาไม่สามารถบังคับให้บรรลุผลได้ โดยปกติแล้วคู่สัญญาย่อมเข้าทำสัญญาระหว่างกันโดยวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายบางประการ เช่น ในสัญญารับขนของย่อมมีวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเพื่อขนส่งพัสดุไปยังจุดหมายปลายทางภายในกำหนดระยะเวลาโดยไม่เกิดความเสียหายต่อพัสดุ ในสัญญาเช่าย่อมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เช่าสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าได้ และในสัญญาให้บริการอินเทอร์เน็ต ย่อมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้สามารถใช้บริการอินเทอร์เน็ตได้อย่างต่อเนื่องไม่ขาดช่วงนานจนเกิดความเสียหาย วัตถุประสงค์หลักเหล่านี้ย่อมสมควรที่จะบังคับให้บรรลุผลโดยอาศัยสัญญาได้ กรณีที่สัญญามีข้อตกลงบางข้อที่ทำให้ไม่สามารถบังคับให้วัตถุประสงค์เหล่านี้บรรลุผลย่อมเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยเนื่องจากหากสัญญาที่ทำกันขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายกลับไม่สามารถบังคับให้บรรลุวัตถุประสงค์เพียงเพราะข้อตกลงซึ่งเป็นส่วนประกอบของสัญญานั้นเองย่อมทำให้ระบบสัญญาเกิดความไม่แน่นอน คู่สัญญาย่อมไม่อาจมั่นใจได้ว่าสัญญาที่สร้างขึ้นระหว่างกันจะบังคับตามวัตถุประสงค์ได้ เป็นผลเสียต่อระบบสัญญาโดยรวม ข้อตกลงเหล่านี้ย่อมตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 150

1.1.2 บทบัญญัติเรื่องการตีความการแสดงเจตนาตามมาตรา 171 บทบัญญัติเรื่องการตีความสัญญาตามมาตรา 368 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 171 บัญญัติหลักการของการตีความการแสดงเจตนาไว้เป็นหลักทั่วไปว่า “ในการตีความการแสดงเจตนา นั้น ให้ฟังถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร” ประกอบกับมาตรา 368 บัญญัติในเรื่อง การตีความสัญญาไว้เป็นการเฉพาะว่า “สัญญานั้นท่าน ให้ตีความตามความประสงค์ในทางสุจริตโดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย” จึงหมายความว่าในการตีความสัญญาจะต้องอาศัยเจตนาอันมีส่วนร่วมกันของคู่สัญญาซึ่งเป็นเจตนาที่คาดหมายในทางสุจริต โดยเห็นได้จากเอกสารนั่นเอง และต้องคำนึงถึงปกติประเพณีของสัญญาในลักษณะนั้นรวมถึงต้องคำนึงถึงความสุจริตของคู่สัญญาตั้งที่มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ตี ในการชำระหนี้ก็ตี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต” ในกรณีของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาที่คู่สัญญาได้ตกลงให้มีขึ้นซึ่งโดยทั่วไปย่อมใช้บังคับกันได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่เมื่อการบังคับใช้ข้อตกลงจะทำให้สัญญาอยู่ในลักษณะที่ไม่สามารถบังคับให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักได้และไม่มีบทบัญญัติกำหนดผลของข้อตกลงเช่นนี้ไว้เป็นการเฉพาะ ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจอาศัยบทบัญญัติเรื่องการตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญาประกอบหลักสุจริตพิจารณาได้ว่าการใช้ข้อตกลงในลักษณะที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาย่อมไม่เป็นไปตามเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญาเนื่องจากคู่สัญญาที่เข้าทำสัญญาระหว่างกันก็ย่อมมีเจตนาให้วัตถุประสงค์หลักของสัญญาบรรลุผล ย่อมไม่มีคู่สัญญาคู่ใดที่เข้าทำสัญญาระหว่างกันโดยความเข้าใจว่าจะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักหรือไม่ก็ได้โดยไม่มีสภาพบังคับ อีกทั้ง ผู้ที่ยกข้อตกลงในสัญญานั้นเองขึ้นกล่าวอ้างในลักษณะที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาย่อมไม่ได้ใช้สิทธิโดยสุจริตเนื่องจากการใช้สิทธิในลักษณะที่ยกข้อตกลงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาขึ้นแย้งวัตถุประสงค์หลักของสัญญานั้นเอง ตัวอย่างเช่น กรณีของสัญญาว่าจ้างขนส่งเอกสาร หรือพัสดุ สำคัญที่มีวัตถุประสงค์หลักในการขนส่งเอกสาร หรือพัสดุไปยังจุดหมายปลายทางภายในกำหนดระยะเวลาโดยปราศจากความเสียหาย หากดำเนินการไม่สำเร็จอาจเกิดความเสียหายมาก แต่ในสัญญานั้นกลับมีข้อตกลงจำกัดความรับผิดของผู้รับจ้างขนส่งไว้ไม่เกินจำนวนเงินที่จ้าง ต่อมาผู้ขนส่งกลับส่งเอกสาร หรือพัสดุเลยกำหนดเวลาโดยไม่มีเหตุสุดวิสัย จะเห็นได้ว่าหากข้อตกลงจำกัดความรับผิดสามารถใช้บังคับได้ก็ย่อมทำให้สัญญาว่าจ้างขนส่งฉบับนี้อยู่ในสภาพที่ผู้รับจ้างจะปฏิบัติตามภาระผูกพันของตนหรือไม่ก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตามก็มีผลเป็นการชำระ

ค่าเสียหายไม่เกินค่าขนส่งซึ่งถือเป็นจำนวนที่น้อยเป็นอย่างยิ่งจนไม่สามารถเทียบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ข้อตกลงในลักษณะเช่นนี้จึงเป็นข้อตกลงขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา แต่เมื่อนำบทบัญญัติในเรื่อง การตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญาประกอบหลักสุจริตมาปรับใช้อาจพิจารณาได้ว่าการบังคับใช้ ข้อตกลงจำกัดความรับผิดในกรณีเช่นนี้ย่อมขัดต่อวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของคู่สัญญาและคู่สัญญาฝ่ายที่ยกขึ้นอ้าง ย่อมใช้สิทธิโดยไม่สุจริต อย่างไรก็ตามการใช้บทบัญญัติที่มีอยู่ในกฎหมายไทยในลักษณะนี้อาจมีข้อจำกัดบาง ประการที่จะได้นำเสนอต่อไปในการอภิปรายผล

1.2 บทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 จากการศึกษา พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พบว่าไม่ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อ วัตถุประสงค์หลักของสัญญาไว้โดยตรง แต่เนื่องจากบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของ สัญญาในต่างประเทศมีที่มาเริ่มแรกจากข้อสัญญายกเว้นหรือจำกัดความรับผิดแล้วจึงขยายหลักการรวมถึงสัญญา ประเภทอื่น ๆ และพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 บัญญัติผลทางกฎหมายของข้อ สัญญาที่ไม่เป็นธรรมซึ่งรวมถึง ข้อสัญญายกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในสัญญาที่มีลักษณะบางประการไว้ จึงอาจ เป็นประโยชน์ในการตั้งข้อสังเกตถึงผลทางกฎหมายของข้อตกลงบางส่วนที่จัดเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์ หลักของสัญญา โดยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสัญญายกเว้นหรือจำกัดความรับผิด ดังนี้

1.2.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม มาตรา 4 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อ สัญญาที่ไม่เป็นธรรม มาตรา 4 บัญญัติให้ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือผู้กำหนดสัญญา สำเร็จรูป หรือผู้ซื้อฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และให้มีผลบังคับได้ เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี โดยได้บัญญัติไว้ด้วยว่าข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้คู่สัญญาอีกฝ่าย หนึ่งปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ เป็นข้อตกลงที่อาจถือได้ว่าทำให้ได้เปรียบ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งพร้อมยกตัวอย่างข้อตกลงในลักษณะดังกล่าวไว้โดยรวมถึง 1) ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความ รับผิดที่เกิดจากการผิดสัญญา 2) ข้อตกลงให้สิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามสัญญาข้อหนึ่งข้อใด หรือปฏิบัติตามสัญญาใน ระยะเวลาที่ล่าช้าได้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

บทบัญญัติในมาตรา 4 จำกัดการบังคับอยู่เฉพาะกรณีที่คู่สัญญาเป็นผู้บริโภคกับผู้ ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือสัญญาในลักษณะสัญญาสำเร็จรูป หรือสัญญาขายฝากเท่านั้น จึงมิได้ ครอบคลุมในกรณีการทำสัญญาระหว่างเอกชนทั่วไป และหากพิจารณาเข้าว่าข้อตกลงมีผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายก็มีผลให้บังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี มิได้มีผลให้ข้อตกลงนั้นตกเป็นโมฆะหรือถือว่าไม่ได้มีขึ้นแต่อย่างใด

1.2.2 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม มาตรา 6 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อ สัญญาที่ไม่เป็นธรรม มาตรา 6 บัญญัติให้สัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพที่มีการชำระ หนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้บริโภค จะมีข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสิทธิไม่ได้ เว้นแต่ผู้บริโภคได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องหรือเหตุ แห่งการรอนสิทธิอยู่แล้วในขณะที่ทำสัญญา ในกรณีนี้ให้ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดนั้นมีผลบังคับได้เพียง เท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น

บทบัญญัติในมาตรา 6 จำกัดการบังคับสัญญาเฉพาะกับผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ การค้าหรือวิชาชีพที่มีการชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้บริโภคเท่านั้น เป็นการบัญญัติผลของข้อตกลง ยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในกรณีเช่นนี้ไว้โดยเฉพาะให้แตกต่างจากผลตามมาตรา 4

1.2.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมมาตรา 8 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมมาตรา 8 บัญญัติให้ข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้า เพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดเพื่อละเมิดหรือผิดสัญญาในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัยของผู้อื่น อันเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ตกลง ผู้ประกาศ ผู้แจ้งความ หรือของบุคคลอื่น ซึ่งผู้ตกลง ผู้ประกาศ หรือผู้แจ้งความต้องรับผิดด้วย จะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไม่ได้ และข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในกรณีอื่น ซึ่งไม่เป็นโมฆะ ให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี

บทบัญญัติในมาตรา 8 บัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่ทำล่วงหน้าเพื่อละเมิดหรือผิดสัญญาในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัย อันเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อให้ตกเป็นโมฆะ ส่วนข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดอื่น ๆ ให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ถือว่าเป็นการบัญญัติผลทางกฎหมายของข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไว้ครอบคลุมมากขึ้นจากมาตรา 4 และมาตรา 6 โดยข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่ไม่เข้ากรณีอื่นก็ย่อมมีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีตามมาตรา 8

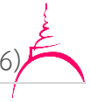
ทั้งนี้ บทบัญญัติบทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ถึงแม้จะมีการบัญญัติผลทางกฎหมายของข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไว้แต่ไม่ใช่เรื่องเดียวกันกับหลักการเรื่องข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาดังจะได้นำเสนอต่อไปในส่วนอภิปรายผล

2. กฎหมายต่างประเทศ

บทความนี้จะเปรียบเทียบเทียบกฎหมายในประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ

2.1 ประเทศฝรั่งเศส

หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาในกฎหมายฝรั่งเศสมีพัฒนาการมาตามลำดับโดยเริ่มปรากฏเป็นหลักการมั่นคงชัดเจนตามคำพิพากษาในคดี “Société Bancheureau v. Société Chronopost” โดยศาลอาศัยหลักกฎหมายเรื่อง “causa” ที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 1131 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสเดิมก่อนจะถูกยกเลิกไปในการแก้ไขใน ค.ศ. 2016 ซึ่งหลักกฎหมายเรื่อง “causa” กำหนดให้หนี้ที่ไม่มีมูลเหตุ หรือมีมูลเหตุลวง หรือมีมูลเหตุที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่มีผลบังคับ โดยศาลฝรั่งเศสมีแนวทางในการตีความหลักกฎหมายเรื่อง “causa” มาบังคับใช้อย่างกว้างขวางรวมถึงกรณีในคดีนี้ซึ่งโจทก์ว่าจ้างจำเลยให้ส่งพัสดุซึ่งมีเอกสารเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการโดยจำเลยส่งพัสดุไม่ทันตามกำหนดทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย เมื่อโจทก์เรียกค่าเสียหายจำเลยกลับยกข้อตกลงในสัญญาซึ่งจำกัดความรับผิดไว้ไม่เกินจำนวนเงินค่าจ้างในการขนส่ง ศาลตัดสินว่าข้อตกลงดังกล่าวใช้ไม่ได้เนื่องจากขัดหรือแย้งกับภาระผูกพันหลักที่บริษัทยอมตกลงรับไว้ ต่อมาศาลในคดีหลังคือคดี “Faurecia v. Oracle” โดยคดีนี้มีข้อตกลงจำกัดความรับผิดเช่นกันแต่ศาลยอมให้ใช้บังคับได้เนื่องจากไม่ขัดหรือแย้งกับภาระผูกพันสำคัญภายใต้สัญญาเนื่องจากข้อตกลงจำกัดความรับผิดได้สมดุคดีแล้วกับส่วนลดราคาที่จำเลยมอบให้โจทก์ซึ่งทำให้การใช้หลักกฎหมายนี้ค่อนข้างขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าข้อตกลงนั้นมีเนื้อหาที่ขัดต่อภาระผูกพันสำคัญหรือวัตถุประสงค์หลักของสัญญาหรือไม่ ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสใน ค.ศ. 2016 แม้จะมีการยกเลิกหลักกฎหมายเรื่อง “causa” แต่ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสที่แก้ไขใหม่ยังยืนยันการคงอยู่ของหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา และยังมีการขยายการใช้งานโดยไม่ได้จำกัดแต่ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดเท่านั้น ดังปรากฏตามมาตรา 1170 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสในปัจจุบันที่บัญญัติว่า “ข้อตกลงใดที่มีผลบั่นทอนสาระสำคัญของภาระผูกพันสำคัญของสัญญา ข้อตกลงนั้นถือว่ามิได้ทำขึ้น”

2.2 ประเทศอังกฤษ

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาในกฎหมายอังกฤษเป็นหลักกฎหมายที่เรียกว่าหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญ (Fundamental Breach of Contract) ซึ่งในบริบทนี้เป็นหลักกฎหมายที่ต่างจากการผิดสัญญาที่ทำให้บอกเลิกสัญญาได้ (Repudiatory Breach) โดยเริ่มแรกหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญมีที่มาจากหลักการเกี่ยวกับเดินเรือออกนอกเส้นทางที่ตกลงกันในสัญญาขนส่งสินค้าทางทะเล (The Doctrine of Deviation) ในคดี “Glynn v. Margetson” ว่าจ้างให้ขนส่งสินค้าจากเมือง Malaga ประเทศสเปน ไปยังโรงงานในเมือง Liverpool ประเทศอังกฤษ ในสัญญามีข้อตกลงกันว่าสามารถที่จะเดินเรือโดยเข้าเทียบท่าที่ท่าเรือใด ๆ ในลำดับอย่างไรก็ได้ ซึ่งในคดีนี้เรือเข้าเทียบท่าที่ท่าเรือต่าง ๆ ในประเทศสเปนและทวีปแอฟริกาเหนือก่อนที่จะมุ่งหน้าไปที่ Liverpool ทำให้สินค้าเกิดความเสียหาย ศาลตัดสินว่าข้อตกลงเช่นนี้แท้ที่จริงแล้วเป็นข้อตกลงยกเว้นความรับผิด และศาลได้วางหลักกฎหมายในเรื่องของหลักวัตถุประสงค์หลัก “Main Purpose Rule” ซึ่งมีใจความว่าข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดจะขัดหรือแย้งต่อวัตถุประสงค์หลักแห่งสัญญาไม่ได้ ในคดีต่อมา ได้แก่ คดี “Karsales (Harrow) v Wallis” ศาลอุทธรณ์โดยลอร์ดเดนนิง (Denning LJ) ได้ตัดสินโดยวางหลักการใหม่เกี่ยวกับหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญ (Fundamental Breach) ให้เกิดความชัดเจนซึ่งการผิดสัญญาเช่นว่านั้นมีผลกระทบต่อรากฐานแห่งสัญญาและการผิดสัญญารุนแรงถึงขั้นที่เมื่อมีการผิดสัญญาเช่นว่านี้สัญญาจะคงอยู่ต่อไปไม่ได้ โดยคำตัดสินนี้เป็นการขัดแย้งโดยตรงกับหลัก “Strict Construction Rule” ซึ่งเป็นหลักการเดิมที่มุ่งเน้นให้ศาลตีความและใช้กฎหมายตามที่มีข้อความชัดเจนอยู่ในสัญญาและไม่ควรตีความให้นอกเหนือไปจากนั้น อย่างไรก็ตามโดยสภาขุนนาง (House of Lords) ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดของอังกฤษในขณะนั้นไม่เห็นด้วยกับหลักการนี้โดยกล่าวไว้ในคดี “Suisse Atlantique Societe d'Armement SA v. NV Rotterdamsche Kolen Centrale” แต่ศาลอุทธรณ์โดยเฉพาะลอร์ดเดนนิง (Denning LJ) ยังยืนยันหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญเรื่อยมาจนในคดี “Photo Production Ltd v Securicor Transport Ltd” ศาลอุทธรณ์โดยลอร์ดเดนนิงก็ยังคงปรับใช้หลักการนี้ แต่เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของสภาขุนนางคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ถูกกลับโดยใช้การตีความข้อตกลงยกเว้นความรับผิดโดยค้นหาขอบเขตของข้อตกลงจากการพิจารณากระบวนการในการทำข้อตกลง (Rule of Construction) ทำให้หลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญไม่ถูกใช้อีกต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายภายในประเทศ ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และบทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ ที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ปรากฏข้อพิจารณา ดังนี้

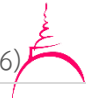
1. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการไม่มีข้อกำหนดโดยเฉพาะสำหรับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา บทบัญญัติของกฎหมายไทยไม่ปรากฏว่ามีการบัญญัติผลทางกฎหมายของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาไว้ พบแต่เพียงร่องรอยเป็นผลทางกฎหมายของข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดที่ปรากฏในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 มาตรา 6 และมาตรา 8 โดยแต่ละมาตราได้จำกัดการบังคับไว้กับสัญญาที่มีลักษณะบางประการ ได้แก่ สถานะของคู่สัญญา ประเภทสัญญา และประเภทของความเสียหายที่ข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้น โดยกำหนดผลของข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดไว้แตกต่างกันไป โดยมาตรา 4 ใช้เฉพาะสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ (อมรลักษณ์ รักษ์วงศ์, 2547) มาตรา 6 ใช้เฉพาะสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพที่มีการชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่

ผู้บริโภคร (จรัญ ภัคดิธนากุล, 2541) และมาตรา 8 ใช้เฉพาะกรณีความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัย ส่วนกรณีอื่นข้อตกลงให้ใช้ได้เท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี แม้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบซึ่งเป็นข้อตกลงที่เป็นที่มาของหลักกฎหมาย เรื่องข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา แต่วัตถุประสงค์ของกฎหมาย หลักเกณฑ์ในการพิจารณา และผลของกฎหมายแตกต่างกันมาก จึงไม่สามารถนำมาใช้ทดแทนกันได้

ทั้งนี้ เมื่อไม่มีบทบัญญัติโดยตรงและยังไม่ได้มีการเพิ่มเติมกฎหมาย บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ในปัจจุบันที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ ได้แก่ บทบัญญัติเรื่องการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยตามมาตรา 150 เนื่องจากการเข้าทำสัญญาระหว่างคู่สัญญาย่อมมีวัตถุประสงค์หลักที่มุ่งหมายจะให้บรรลุผล ย่อมไม่มีคู่สัญญาในสัญญาได้ที่เข้าทำสัญญาโดยความเข้าใจว่าวัตถุประสงค์หลักที่มุ่งหมายที่จะให้บรรลุผลนั้นคู่สัญญาอีกฝ่ายจะดำเนินการหรือไม่ก็ได้โดยไม่มีสภาพบังคับ การที่ข้อตกลงในสัญญานั้นมีผลขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ย่อมเป็นการเปิดช่องให้สัญญาตามระบบกฎหมายไทยขาดสภาพบังคับได้ จึงเป็นการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและเป็นโมฆะตามมาตรา 150 หรือหากไม่ปรับใช้มาตรา 150 ก็อาจนำบทบัญญัติเรื่องการตีความการแสดงเจตนาตามมาตรา 171 บทบัญญัติเรื่องการตีความสัญญาตามมาตรา 368 รวมถึงหลักสุจริตตามมาตรา 5 มาปรับใช้ โดยตีความตามเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญาและความประสงค์ในทางสุจริต (ศักดิ์ สนองชาติ, 2557) โดยเห็นได้จากสัญญานั้นเอง ศนันทกรณ์ โสทธิพันธ์ ว่าคู่สัญญาย่อมต้องประสงค์ให้วัตถุประสงค์หลักของสัญญาบรรลุผล การยกข้อตกลงในสัญญานั้นขึ้นอ้างและทำให้ไม่สามารถบังคับตามวัตถุประสงค์หลักของสัญญาได้ย่อมเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต (ศนันทกรณ์ โสทธิพันธ์, 2565) อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเห็นว่าเมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยในปัจจุบันเรื่องข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา สอดคล้องกับเรื่องการมีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยตามมาตรา 150 มากกว่าเรื่องของ การตีความ การแสดงเจตนาและการตีความสัญญา เนื่องจากข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเป็นข้อตกลงในสัญญาและขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาแต่แรกจึงควรต้องพิจารณาตั้งแต่ขั้นของความมีผลของข้อตกลงนั้น เมื่อข้อตกลงไม่มีผลตั้งแต่เริ่มย่อมไม่ต้องพิจารณาถึง การตีความการแสดงเจตนาหรือการตีความสัญญา อีก อย่างไรก็ตามไม่ว่าการปรับใช้มาตรา 150 หรือมาตรา 171 และ 368 ประกอบกับมาตรา 5 ก็ก่อให้เกิดข้อจำกัดและปัญหาที่อาจตามมาในภายหลัง กล่าวคือมาตรา 150 เป็นหลักการอย่างกว้างไม่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพอที่จะทำให้ผู้ใช้กฎหมายมีบรรทัดฐานเดียวกันในเรื่องดังกล่าว ส่วนการปรับใช้มาตรา 171 และ 368 ประกอบกับมาตรา 5 ซึ่งเป็นเรื่องของ การตีความและการตีความสัญญานั้นก็ย่อมต้องมีการนำสืบเพื่อพิสูจน์เจตนาของคู่สัญญา การนำสืบว่าข้อตกลงที่อยู่ในสัญญาที่คู่สัญญาทำขึ้นเองขัดต่อเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาอาจทำได้ยากและอาจก่อให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างนักกฎหมาย เมื่อไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายไทยเป็นการเฉพาะและบทบัญญัติที่มีในกฎหมายไทยในปัจจุบันไม่มีความชัดเจนทำให้ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาอาจสามารถใช้ได้เมื่อมีข้อพิพาทและทำให้สัญญาไม่อาจบังคับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักที่คู่สัญญามุ่งหมายในขณะที่เข้าทำสัญญาย่อมทำให้เกิดผลเสียต่อระบบสัญญาในกฎหมายไทยโดยทำให้คู่สัญญาเกิดความไม่มั่นใจว่าวัตถุประสงค์ที่ตนมุ่งหมายจะสามารถบังคับให้บรรลุผลได้

2. ข้อตกลงประเภทใดควรจัดเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา จากการศึกษาลักษณะของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาในกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งปรากฏตามแนวคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศส (Beale, H., 2019) และบทบัญญัติที่บัญญัติขึ้นยืนยันและขยายขอบเขตหลักกฎหมายนี้หลังการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศฝรั่งเศสใน ค.ศ. 2016 (Rowan, S., 2017) และหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญของประเทศอังกฤษ (Girgis, J., 2013) ก่อนถูกเลิกใช้ไป (Poole, J., 2012) พบว่า ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ตัวอย่างเช่น ข้อตกลงจำกัดความรับผิดชอบมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หลักของ

สัญญาเนื่องจากเมื่อคู่สัญญาไม่ยอมดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์หลัก ย่อมสามารถอ้างข้อตกลงนี้ในการจำกัดความรับผิดได้ แต่หากการจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดนั้นไม่ได้จำกัดความรับผิด ไว้เป็นปริมาณเงินที่น้อยจนเสมือนว่าคู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาไม่ได้รับผลกระทบจากการผิดสัญญา ข้อตกลงนั้นก็ไม่ได้จัดว่าเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา และสามารถใช้บังคับกันได้ตามปกติ (Stoffel-Munck, P., 2017) ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วข้อตกลงปกติในสัญญาย่อมไม่ได้รับผลกระทบ และหลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาไม่ใช่หลักกฎหมายที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะใช้อ้างเพื่อให้ข้อตกลงใด ๆ ในสัญญาไม่มีผลตามอำเภอใจ (Shandi, Y. & Amayreh, O., 2020) แต่ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาต้องประกอบด้วยลักษณะ 2 ประการ ประการแรกต้องเป็นข้อตกลงที่กระทบต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาโดยตรง ประการที่สองผลกระทบนั้นถึงขั้นที่หากข้อตกลงนั้นมีผลบังคับใช้จะมีผลทำให้ไม่สามารถใช้บังคับสัญญาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักได้ ดังนั้น หากขาดลักษณะประการใดประการหนึ่ง ย่อมไม่ถือว่าเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา

3. ศาลควรมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจกำหนดผลของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเพียงใดจากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ พบว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาในประเทศฝรั่งเศสในปัจจุบันบัญญัติว่า “ข้อตกลงใดที่มีผลบั่นทอนสาระสำคัญแห่งภาระผูกพันสำคัญของสัญญา ข้อตกลงนั้นถือว่ามิได้ทำขึ้น” ถือว่ามีหลักในการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาเบื้องต้น (Shandi, Y. & Amayreh, O., 2020) แต่ข้าพเจ้าเห็นว่ายังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ละเอียดมากพอ ส่วนประเทศอังกฤษนั้นในขณะที่หลักกฎหมายนี้ยังมีผลบังคับใช้ มีหลักเกณฑ์ตามคำพิพากษาในการพิจารณาว่าหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญต้องเป็นการผิดสัญญาที่มีผลกระทบต่อรากฐานแห่งสัญญาและการผิดสัญญารุนแรงถึงขั้นที่เมื่อมีการผิดสัญญาเช่นว่านี้สัญญาจะคงอยู่ต่อไปไม่ได้ซึ่งเป็นการใช้ดุลยพินิจพิจารณาจากพฤติการณ์ของการผิดสัญญาซึ่งอ่อนไหวต่อข้อเท็จจริง (Poole, J., 2012) และข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ควรบัญญัติหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลยพินิจในรูปแบบนี้ ดังนั้นสมควรที่จะกำหนดให้ศาลมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาโดยบัญญัติความหมายของ “วัตถุประสงค์หลักของสัญญา” และ “ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา” ไว้

4. ควรมีข้อยกเว้นในการบังคับใช้ข้อกำหนดโดยเฉพาะสำหรับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาหรือไม่ จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาใช้บังคับกับสัญญาเป็นการทั่วไปไม่ได้จำกัดประเภทของสัญญา หรือลักษณะของคู่สัญญา (Rowan, S., 2017) เพราะไม่มีเจตนารมณ์บังคับกับสัญญาประเภทไหน หรือบุคคลกลุ่มใดเป็นการเฉพาะ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าหากมีการบัญญัติบทบัญญัติโดยมีหลักเกณฑ์การใช้ดุลยพินิจไว้โดยเหมาะสมแล้วก็ไม่จำเป็นต้องมีข้อยกเว้นใดอีก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าและวิจัยกฎหมายของไทย รวมถึงตัวบทกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาแล้ว พบว่า ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาในกฎหมายไทย และการอาศัยกฎหมายปัจจุบันของไทยในการปรับใช้จะก่อให้เกิดปัญหาทั้งในเรื่องการขาดหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลยพินิจ ยากต่อการสร้างมาตรฐานความเข้าใจที่ตรงกันของผู้ใช้กฎหมาย และอาจเป็นการสร้างภาระในการพิสูจน์ อีกทั้ง ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดช่องว่างในการทำสัญญาที่ไม่อาจบังคับตามสัญญาให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักได้ ข้าพเจ้าจึงเห็นควรบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่เป็นการเฉพาะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150/1 โดยในระบุผลทางกฎหมายของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาความว่า “ข้อตกลงใดขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ” ระบุถึงความหมายของวัตถุประสงค์หลักของสัญญาความว่า

“วัตถุประสงค์หลักของสัญญา หมายถึง ประโยชน์ที่วิญญูชนพึงคาดหวังเป็นหลักจากการเข้าทำสัญญาในลักษณะเช่นนั้น และหากไม่มีประโยชน์เช่นนั้นวิญญูชนย่อมไม่เข้าทำสัญญา” และระบุถึงลักษณะของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาความว่า “ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา หมายถึง ข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาที่หากมีผลบังคับใช้จะทำให้ไม่สามารถบังคับใช้สัญญาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของสัญญาได้”

เอกสารอ้างอิง

- จรรย์ ภัคดีธนากุล. (2541). สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540. นิตยสารตุลพาห, 45(1), 118.
- ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์. (2565). คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา. (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ศักดิ์ สมองชาติ. (2557). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นิติกรรมสัญญา. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการณ.
- อมรลักษณ์ รักษ์วงศ์. (2547). สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. เรียกใช้เมื่อ 16 เมษายน 2566 จาก http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_115.htm
- Beale, H. (2019). *Cases, Materials and Text on Contract Law*. (3rd ed.). London: Bloomsbury Publishing.
- Girgis, J. (2013). *Fundamental Breach and Repudiatory Breach of Contract*. Retrieved April 16, 2023, from <https://ablawg.ca/2013/11/07/fundamental-breach-and-repudiatory-breach-of-contract/>
- Poole, J. (2012). *Casebook on Contract Law*. (11th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Rowan, S. (2017). The new French law of contract. *International & Comparative Law Quarterly*, 66(4), 805-831.
- Shandi, Y. & Amayreh, O. (2020). Depriving the Debtor's Essential Obligation of its Substance and its Remedies under the Provisions of Article 1170 of the French Civil Code. *Journal of Politics and Law*, 13(2), 129-143.
- Stoffel-Munck, P. (2017). *The Revolution in Unfair Terms, The Code Napoléon Rewritten: French Contract Law after the 2016 Reforms*. London: HART Publishing.

นโยบายการพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต***POLICY DEVELOPMENT OF THE PHUKET WOMEN EMPOWERMENT FUNDS**

อัมพร โสกุล* และ ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ

Amporn Hokul and Nuttawat Siripornwut

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร

Faculty of Political science, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: hokul93@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรค การขับเคลื่อนนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และ 3) เป็นแนวทางกำหนดนโยบายและการพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน วิธีดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอนตามลำดับ คือ การศึกษาเอกสาร การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย และวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการดำเนินนโยบายกองทุนตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การควบคุมติดตาม ประเมินผล ยังไม่ประสบความสำเร็จ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร มาจากสาเหตุใหญ่ คือ ตัวนโยบายไม่มีความชัดเจนการกำหนดนโยบายที่ผู้มีส่วนได้เสียไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติและบุคลากรผู้ปฏิบัติ เนื่องจากงบประมาณ บุคลากรและอุปกรณ์ต่าง ๆ ขาดความพร้อมและไม่เพียงพอ อีกทั้งภาระงานที่มากเกินไป และที่สำคัญ คือ การสื่อสารการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ยังไม่ทั่วถึง การสื่อสารจากระดับนโยบายลงไปถึงพื้นที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถส่งข้อมูลข่าวสารไปยังเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว และมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน แนวทางกำหนดนโยบายและการพัฒนากองทุน ได้แก่ การสร้างช่องทางสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มสตรีมีบทบาทการบริหารกองทุน มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีให้มีความถูกต้องชัดเจน การเปิดกรอบอัตราบรรจุบุคลากรเพิ่มเติม และการสร้างเครือข่ายสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต

คำสำคัญ: นโยบาย, การพัฒนา, กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

Abstract

The purposes of this research were: (1) to study the operational conditions of the Phuket Women Empowerment Fund (2) to study the problems and obstacles policy driving Implementation of the policy and (3) to be a guideline for policy formulation the development of the Phuket Women Empowerment Fund. The research model is qualitative research with 25 key informants, observation structured was in-depth interviews data analysis by inductive analysis and analyzed by data type classification. The research results found that: Policy Implementation

* Received May 19, 2023; Revised June 20, 2023; Accepted July 8, 2023

of Phuket Women's Empowerment Fund Policy Since the policy setting process Policy implementation, control, monitoring, and evaluation have not been successful not as efficient as it should be. And another important factor is public relations communication about the operation of the Phuket Women Empowerment Fund. Guidelines for policy formulation and fund development include the creation of a variety of communication and public relations channels to achieve the same understanding, allow the public to participate encourage women members to have roles in managing the fund. Participate in every step of the implementation of the Women Empowerment Fund. Opening of the additional manpower rate framework and building a network of members of the Phuket Women Empowerment Fund.

Keywords: Policy Development, Empowerment, Fund Women

บทนำ

ในปัจจุบันสตรีมีบทบาทมากขึ้น มีความสามารถทัดเทียมผู้ชาย เป็นที่ยอมรับจากสังคม จะเห็นได้จากหน่วยงานราชการและภาคเอกชนเริ่มมีสตรีเข้าไปเป็น หัวหน้างานมากขึ้น รวมถึงการเข้าไปมีบทบาทในการบริหารประเทศชาติ สตรีไทยในยุคปัจจุบันจึงต้องเป็นสตรีที่มีความรู้ความสามารถครบถ้วนทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการบริหาร การจัดการ การเป็นแม่ที่ดีของลูก เป็นภรรยาที่ดีของสามี พร้อมทั้งต้องก้าวทันกับยุคสมัยเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม (สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์, 2565) การเปลี่ยนแปลงของบทบาทสตรีตามสังคมสมัยใหม่ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมากมายในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของบุคคลโครงสร้างหน้าที่ทางสังคม ระบบการเมือง รวมทั้งพฤติกรรมของสมาชิกสังคมกลุ่มต่าง ๆ ด้วยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้กระตุ้นให้สมาชิกของสังคมไม่ว่าบุรุษหรือสตรีได้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และบทบาทฯ มีการให้ความสำคัญและการยอมรับต่อสตรีมากขึ้น สตรีในปัจจุบันจึงมีบทบาทมากขึ้นจากอดีต มีบทบาทอย่างแพร่หลายต่อการขับเคลื่อนสังคม มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกด้าน สตรีได้รับโอกาสและการยอมรับจากสังคมต่อการออกจากพื้นที่ส่วนที่เป็นเรื่องส่วนตัว เข้าสู่พื้นที่ส่วนที่เป็นสาธารณะจะเห็นได้จากสัดส่วนของสตรีที่เข้าไปทำงานในภาคการเมือง ภาคการบริหารราชการแผ่นดิน ภาคธุรกิจ และภาคแรงงาน มีสัดส่วนที่มากขึ้นเป็นลำดับ ยิ่งไปกว่านั้นคือ สตรีได้มีความสำคัญ ความก้าวหน้า และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในสัดส่วนที่มากขึ้น เช่น การเข้าสู่การเป็นผู้บริหารองค์กรสูงสุดในทุกระดับมากขึ้น สัดส่วนของสตรีในระบบการเลือกตั้งต่าง ๆ มากขึ้น และที่สำคัญ คือ การปรากฏของสตรีในการเป็นผู้นำสูงสุดทางการเมือง หรือนายกรัฐมนตรีเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายทั่วโลก (วารวดี องค์กรการ, 2563) รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของสตรีว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และถึงแม้จะมีแนวทางการพัฒนาสตรีระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตลอดจนแผนงานต่าง ๆ ไว้มากมาย แต่ยังเป็นการปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน ซึ่งจุดมุ่งหมายของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีนี้ จะต้องเป็นกองทุนที่จะบูรณาการประสานรวมทุกองค์กรสตรีที่มีอยู่ เพื่อที่จะร่วมกันในการสร้างพลัง ทั้งนี้ไม่ได้ต้องการเป็นองค์กรหนึ่งเดียว แล้วไปลดบทบาทหลายๆ องค์กร แต่ต้องการเป็นองค์กรที่เชื่อมต่อและรับฟังความคิดเห็นของสตรีทั้งประเทศว่าจะก้าวไปสู่การพัฒนาาร่วมกันในอนาคตอย่างไร ถ้าพื้นฐานของสตรีได้รับการดูแล ได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน ได้รับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ร่วมกัน มีการพัฒนา มีความรู้ แน่นนอน รายได้ในครัวเรือนก็ต้องดีขึ้น ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศตามมา (พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว), 2563)

รัฐบาลจึงมีนโยบายจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เมื่อปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 ภายใต้สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ต่อมาคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีมติเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2557 ให้โอนย้ายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมาอยู่กรมการพัฒนาชุมชน และนายกรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2557 ให้กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการขอจัดตั้งกองทุนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีพร้อมเสนอขอจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2558 ขึ้นในกรมการพัฒนาชุมชน โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้รับจัดสรรงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2559 จำนวน 100 ล้านบาท (หนึ่งร้อยล้านบาทถ้วน) และต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2559 ให้ควรวางกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เข้ากับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมการพัฒนาชุมชน โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2559 ซึ่งทำให้การบริหารกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอยู่ในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน (สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2560) กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เป็นกองทุนในระดับประเทศส่งเสริมด้านแหล่งเงินทุน อาจนำมาซึ่งปัญหาได้หลายประการ อาทิเช่น ปัญหาการจัดสรรจำนวนเงินจังหวัดละ 100 ล้านบาท ซึ่งในแต่ละจังหวัด มีขนาดพื้นที่แตกต่างกัน จำนวนประชากรก็แตกต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการจัดสรรจำนวนเงินให้แก่แต่ละชุมชนต้องมีจำนวนน้อยลงเพื่อกระจายให้ทั่วถึง ซึ่งจำนวนเงินที่ได้รับอาจไม่สามารถแก้ปัญหาของการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพได้ อย่างเช่น ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีประชากรจำนวนมาก ก็ย่อมมีการรวมกลุ่มก่อตั้งจำนวนมากตามไปด้วย แต่จำนวนเงินมีจำกัด ทำให้บางกลุ่มขาดโอกาสในการเข้าถึงกองทุนได้ หรือในกรณีกลับกัน ต่างจังหวัดมีประชกรน้อย ก็ย่อมมีการรวมกลุ่มก่อตั้งจำนวนน้อยทำให้แต่ละกลุ่มได้รับเงินไปจำนวนมาก เกินความต้องการภายในกลุ่มได้ หรือบางครั้งเงินที่จัดสรรไปนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อยและในท้ายที่สุดก็ต้องส่งกลับคืนส่วนกลาง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์เลย ปัญหาในการกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกกองทุน พัฒนาบทบาทสตรี ที่ผู้เป็นสมาชิกต้องมีสัญชาติไทย และมีภูมิลำเนาอยู่ในทะเบียนบ้านไม่น้อยกว่า 6 เดือน ในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่ม ประชากรที่ไม่ที่ทะเบียนบ้านหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเดิม จะไม่สามารถเข้าถึง แหล่งเงินทุนได้ อาจจะทำให้เกิดการสวมสิทธิ และเป็นกีดกันโอกาสคนต่างด้าวที่ไม่มีสัญชาติไทย ทำให้ไม่มีโอกาสในการสร้างรายได้ และปัญหาที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ เรื่องของการบริหารด้านการเงินภายในกลุ่ม สมาชิกอาจนำเงินจากกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ทำให้ไม่สามารถขอคืนเงินคืนกองทุนได้ ก็จะทำให้เกิดปัญหา ในเรื่องของการบริหารภายในกลุ่ม อาจจะทำให้กลุ่มขาดสภาพคล่อง และเกิดปัญหาการยกเลิกการรวมกลุ่ม เกิดความล้มเหลวในการบริหารจัดการภายในทำให้เกิดหนี้สูญแก่กองทุน รวมถึงการสร้างปัญหาให้แก่คณะกรรมการ ภายในกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบ (ศราวูธ สังข์วรรณะ, 2556)

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบการนำนโยบายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไปปฏิบัติ ขับเคลื่อนกองทุน ภายใต้สำนักงานเลขาธิการคณะอนุกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีระดับจังหวัดภูเก็ต ซึ่งภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม มีกลุ่มสตรีที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก และจัดอยู่ในจังหวัดขนาดใหญ่ ได้รับการจัดสรรเงินทุนหมุนเวียนเป็นเงินทุนให้กู้แก่สมาชิกตามโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการประกอบอาชีพ การสร้างงาน สร้างรายได้ หรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และเงินอุดหนุน เป็นเงินทุนตามโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการส่งเสริมบทบาทและพัฒนาศักยภาพสตรี และเครือข่ายการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมในการพัฒนาบทบาทสตรี และการสนับสนุนโครงการที่แก้ไขปัญหาและพัฒนาสตรี

จากศึกษาเอกสาร รายงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ยังไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ ที่ตั้งไว้เท่าที่ควร ด้วยเหตุผลนี้ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งการขับเคลื่อนนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบายและการพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ และเพื่อให้สตรีในจังหวัดภูเก็ต มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค การขับเคลื่อนนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ
3. เพื่อเป็นแนวทางกำหนดนโยบายและพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้การวิจัยมีสาระครอบคลุมครบถ้วน เหมาะสมสำหรับนำไปเป็นแนวทางกำหนดนโยบายและพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ในการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทาง วิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการประชุม คู่มือการปฏิบัติงาน ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง เอกสารทางวิชาการ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสภาพการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ปัญหาและอุปสรรค การขับเคลื่อนนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต

2. การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นวิธีเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยใช้การสังเกตโดยตรงจากปฏิกิริยา ท่าทางของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หรือเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นในสัมภาษณ์ และจดบันทึกไว้โดยไม่มีการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง

3. การวิจัยสนาม (Field research) โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal interview)

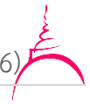
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มข้าราชการผู้ปฏิบัติงานให้บริการแก่สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต จำนวน 10 ท่าน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดและอำเภอที่นำนโยบายไปปฏิบัติ จำนวน 10 ท่าน แบ่งเป็นระดับจังหวัด 5 ท่านและระดับอำเภอ 5 ท่าน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จำนวน 5 ท่าน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยกรณีศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 2 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต และปัญหาและอุปสรรค การขับเคลื่อนนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

ฉบับที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางกำหนดนโยบายพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 3

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1

1. วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาข้อมูล เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต และปัญหาและอุปสรรค การขับเคลื่อนนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี มาสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นคำถามที่เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

3. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ก่อนนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 2

1. วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล จากผลการสัมภาษณ์ฉบับที่ 1 มาสร้างแบบสัมภาษณ์ ในฉบับที่ 2 เพื่อหาแนวทางกำหนดนโยบายพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

3. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ก่อนนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป โดยการรวบรวมเอกสารซึ่งเป็นการบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น ได้แก่

1.1 หนังสือทั่วไป เช่น ตำรา คู่มือ เอกสารประกอบการบรรยาย รวมถึงเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ เป็นต้น

1.2 งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นงานที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้น ๆ อย่างละเอียด

1.3 เอกสารของทางราชการ เป็นเอกสารที่ส่วนราชการจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติ เช่น กฎระเบียบ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา คู่มือปฏิบัติงาน คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติราชการ เป็นต้น

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ ใช้วิธีการสังเกตทางตรง โดยผู้วิจัยจะสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยตรงในขณะที่สัมภาษณ์ โดยใช้ตา ดู ฟัง กายสัมผัส แล้วจดบันทึก

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ติดต่อเป็นรายบุคคลเพื่อขออนุญาตหมายวัน-เวลา สัมภาษณ์ เป็นการล่วงหน้า โดยผู้วิจัยได้อธิบายถึงประเด็นของการสัมภาษณ์อย่างคร่าว ๆ และก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างชัดเจนว่า จะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ไปใช้ในการวิเคราะห์เชิงวิชาการเท่านั้น รวมทั้งขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการจดบันทึกการสนทนาและบันทึกเสียงทุกครั้ง และในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะถามคำถามตามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์เท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามเดียวกัน ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยการนำเข้าข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัยและวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล

ผลการวิจัย

การดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต

ด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์นโยบาย มีการสร้างเครือข่ายองค์กรและการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนในการส่งเสริมสนับสนุน และมีการขับเคลื่อนนโยบายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอย่างต่อเนื่อง มีมาตรการในการที่จะส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนฯ ให้มีความยั่งยืน โดยจะมีการคัดเลือกโครงการที่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองและความเข้มแข็ง เพื่อนำไปต่อยอดให้กับโครงการอื่น ๆ

ด้านหน่วยงานผู้ปฏิบัติงาน หน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติที่มีความพร้อม มีศักยภาพ มีคู่มือและแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน มีการจัดประชุมอนุมัติโครงการ และการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสม่ำเสมอ โดยมีการกำหนดเป็นตารางปฏิทินการทำงาน และมีคำตอบแทนให้คณะกรรมการในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอิงกับระเบียบการเบิกจ่ายของทางราชการ มีการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ มีการดำเนินการเรื่องเงินกู้

ด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน มีการชี้แจงสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้อย่างน้อยปีละ 1 - 2 ครั้ง มีองค์กรภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการทำงาน ส่งเสริมและแนะนำอาชีพใหม่ ให้สมาชิกกองทุน สืบหาข้อมูลอาชีพของสมาชิก สืบหารายได้ของสมาชิก ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน ส่งเสริมการผลิตหรือขยายกำลังการผลิตให้แก่สมาชิก การดำเนินงานเงินกู้ ติดตามผลการใช้คืนเงินกู้ของสมาชิก ให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาแก่สมาชิกที่ไม่สามารถส่งคืนเงินกู้ตามกำหนด

ด้านการกำกับ ตรวจสอบ ประเมินผล มีการวางระบบการติดตามและประเมินผลร่วมกันในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล อย่างชัดเจนและสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน

ด้านงบประมาณ/ทรัพยากร มีการกำหนดทิศทางการใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุด มีการวางแผนการใช้ มีการสร้างความชัดเจนตลอดจนแนวทางการใช้จ่ายงบประมาณในรายการต่าง ๆ ในกับคณะกรรมการทุกระดับ เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันและถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน

ปัญหาและอุปสรรค การดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต

ด้านสมรรถนะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ การพึ่งพิงงบประมาณจากรัฐเป็นหลัก มีความสามารถ แต่ปริมาณงานมากเกินไป บุคลากรในการทำงานมีความไม่ต่อเนื่อง เช่น โอนย้ายลาออก ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเงินและบัญชี การจัดการข้อมูลสารสนเทศ ขาดสมรรถนะด้านกฎหมาย การทวงถามหนี้ ขาดการประชาสัมพันธ์ การจัดการข้อมูลสารสนเทศการสื่อสารสร้างความเข้าใจในระเบียบและแนวทางของกองทุนให้แก่หน่วยงานในพื้นที่

ด้านการควบคุม การควบคุมไม่เป็นระบบต้องเพิ่มเทคนิคให้ผู้ปฏิบัติงานร่วมกัน และทำได้ง่ายขึ้น การควบคุม ให้ชำระหนี้ให้ตรงต่อเวลา บางหน่วยขาดระบบติดตามประเมินผลและจัดทำรายงานความก้าวหน้าหรือผลการดำเนินงานของโครงการ การควบคุมการจัดสรรเงินหมุนเวียนเป็นเงินทุนให้กู้แก่สมาชิกตามโครงการที่ได้รับการสนับสนุนไม่รัดกุมเท่าที่ควรไม่มีการควบคุมที่ดีและต่อเนื่อง

ด้านความร่วมมือและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง สมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนต่าง ๆ ยังไม่ตระหนักว่าประเทศไทยได้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ จึงไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ผลที่เห็นได้ชัดคือ ทางกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไม่สามารถหาหรือชักจูงให้สตรีเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเพิ่ม บางพื้นที่ไม่ให้ความร่วมมือเนื่องจากเป็นประชาชนแฝง ตามด้วยยาก เนื่องจากไม่ใช่คนในภูมิลาเนา สมาชิกในชุมชนไม่ยอมเข้ามามีส่วนร่วมในกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เพราะไม่ทราบวัตถุประสงค์ หรือไม่มั่นใจ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่

ด้านอำนาจและความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง หัวหน้าหน่วยไม่ให้การสนับสนุน หัวหน้าหน่วยปฏิบัติทำการต่อต้าน เห็นว่าการปฏิบัติตามนโยบายจะส่งผลให้งบประมาณและอัตรากำลังของหน่วยต้องลดลง ผู้ปฏิบัติไม่เห็นด้วยกับแนวทางวิธีปฏิบัติในนโยบาย เพราะไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และต่อต้านเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่ให้ความสำคัญต่อนโยบาย

ด้านความสนับสนุนและความผูกพันขององค์กร หรือบุคคลสำคัญ การติดต่อและความสัมพันธ์ที่หน่วยงานปฏิบัติมีกับหน่วยที่ควบคุมนโยบายมีน้อยไม่ค่อยมีการประสานกันขาดการแสวงหาความร่วมมือหรือทำการตกลงกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือมีน้อย ระดับของความร่วมมือหรือเป็นไปได้ที่เจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยจะสามารถทำงานร่วมกันได้มีน้อย หรือถึงระดับแย่งงานกันทำ บางครั้งมีการแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายบริหาร

ด้านความซ้ำซ้อนของนโยบายและผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐหลายส่วนที่จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการรวมกลุ่มและทำกิจกรรมของผู้หญิง ตั้งแต่หน่วยงานรัฐส่วนท้องถิ่นอย่าง องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ซึ่งการที่มีหน่วยงานที่ดูแลเรื่องของผู้หญิงซ้ำซ้อนกันจึงกลายเป็นปัญหาสำคัญของการเกิดปัญหาความสับสน การแตกแยกในการทำงาน มีลักษณะต่างคนต่างทำเฉพาะส่วนหรือพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบทำให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพและไม่ทั่วถึงเท่าเทียมกัน

แนวทางกำหนดนโยบายพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต

1. การสร้างช่องทางสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ให้ข้อมูลในระดับนโยบายไปสู่พื้นที่ดำเนิน งานมีความถูกต้อง แม่นยำ ทั่วถึง และรวดเร็วทันต่อสถานการณ์ มีความเข้าใจที่สอดคล้องตรงกันทั้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกัน และระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่
2. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการที่สตรีระดับรากหญ้าที่มีความสามารถในหมู่บ้านสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เป็นคณะกรรมการในระดับตำบล และระดับจังหวัด
3. การเปิดกรอบอัตราบรรจุบุคลากรเพิ่มเติมเพื่อมาปฏิบัติงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จังหวัดภูเก็ต โดยเฉพาะ
4. ส่งเสริมให้สมาชิก กลุ่มสตรี มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของดำเนินการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จังหวัดภูเก็ต
5. การสร้างเครือข่ายสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ทั่วทั้งจังหวัด มีการอบรม สัมมนา ร่วมกัน แบ่งปันประสบการณ์ ช่วยกันปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาให้กันและกัน มี Line กลุ่ม

อภิปรายผล

การศึกษาการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ที่พบว่า การดำเนินนโยบายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การควบคุม ติดตาม ประเมินผล ยังไม่ประสบความสำเร็จ การดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุใหญ่คือ ตัวนโยบาย หน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และบุคลากรผู้ปฏิบัติ และอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ตัวนโยบาย อาจเกิดเนื่องจากความไม่ชัดเจนของนโยบาย หรือการกำหนดนโยบายที่ผู้มีส่วนได้เสียไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สอดคล้องกับ นางนภัส ไพรศรี ที่พบว่า นโยบายการบริหารกองทุนที่มีโครงสร้างที่ชัดเจนในการกำหนดนโยบาย

วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการดำเนินงานที่ชัดเจน มีระเบียบรองรับ สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่ได้รับประโยชน์ ล้วนแล้วมีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ (นงนภัส ไพรศรี, 2558)

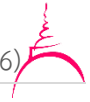
ปัญหาและอุปสรรค การดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และบุคลากรผู้ปฏิบัติ อาจเกิดเนื่องจากงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์ต่าง ๆ ขาดความพร้อมและไม่เพียงพอ อีกทั้งภาระงานที่มากเกินไป สอดคล้องกับ ญรรุชน วงษ์ขำ ที่ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านศักยภาพขององค์กร โครงสร้างองค์การมีความแข็งแกร่ง บุคลากรมีคุณภาพและมีจำนวนที่เพียงพอ มีทรัพยากรที่เพียงพอ และได้รับการสนับสนุนทรัพยากรจากทางการเมือง มีการประสานงานกับผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงมีการประสานความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ (ญรรุชน วงษ์ขำ, 2560) และสอดคล้องกับ อธิติชัย สีดา ที่พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรที่ให้ความสำคัญกับความพอเพียงด้านงบประมาณและด้านบุคลากร มีอิทธิพลต่อปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารภายในและระหว่างองค์กรภายนอก ในขณะเดียวกันบุคลากรมีจำนวนเพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ และมีทรัพยากรที่เพียงพอในการดำเนินกิจกรรมของกองทุน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ มีความเพียงพอต่อการดำเนินการ สถานที่มีความพร้อมในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการ มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านไปปฏิบัติ (อธิติชัย สีดา, 2553)

ปัญหาการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ยังไม่ทั่วถึง การสื่อสารจากระดับนโยบายลงไปถึงพื้นที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถส่งข้อมูลข่าวสารไปยังเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ส่งผลให้การนำข้อมูลข่าวสารไปเผยแพร่สู่สมาชิกทำได้ช้าไม่ทันการณ์ และมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน การดำเนินงานจึงล่าช้า สอดคล้องกับ วันทนา สุวะจันทร์ ที่พบว่า กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมีปัญหาได้แก่ 1) การมีจำนวนสมาชิกน้อย อันเป็นผลมาจากการขาดการประชาสัมพันธ์ จึงทำให้ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกองทุน 2) การขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล 3) การมีศักยภาพทางการบริหารเงินกองทุนและงบประมาณต่ำ 4) การพึ่งพิงงบประมาณจากรัฐเป็นหลัก และ 5) การขาดระบบติดตามประเมินผล และจัดทำรายงานความก้าวหน้าหรือผลการดำเนินงานของโครงการ (วันทนา สุวะจันทร์, 2558) และยังสอดคล้องกับ เพลินพิช วิชัย ที่พบว่า คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองมีปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกองทุนฯ เนื่องจาก การส่งข้อมูลข่าวสารมีความล่าช้าและไม่มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง (เพลินพิช วิชัย, 2561)

ดังนั้น แนวทางกำหนดนโยบายและพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต ควรดำเนินการพิจารณา ดังนี้

1. การสร้างช่องทางสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน สอดคล้องกับ วรารุณี องค์กรการ ที่ศึกษาเรื่อง ผลสำเร็จของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรณีศึกษา อำเภอเขาฉกรรจ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร ที่มีข้อเสนอแนะ คือ ควรประชาสัมพันธ์งานเกี่ยวกับกองทุนอย่างต่อเนื่อง และมีการรายงานผลการอนุมัติการใช้เงินกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อย่างโปร่งใส เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินการ (วรารุณี องค์กรการ, 2563)

2. ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้สมาชิก กลุ่มสตรี มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน สอดคล้องกับ พระราชรัตนสุธี ขวัญรัก เกสรบัว ที่ศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอย่างมีประสิทธิภาพ ได้สรุปไว้ว่าในการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี” ด้วยการทบทวนโครงสร้าง นโยบายภาครัฐ บทบาทหน้าที่ของคณะทำงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแต่ละระดับ รวมถึงสภาพปัญหาความต้องการของสตรี สู่กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม (พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกสรบัว), 2563)

3. การเปิดกรอบอัตราบรรจบุคคลากรเพิ่มเติม สอดคล้องกับนิฟาทีสหาค์ สนิ และคณะ ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดยะลาอย่างมีประสิทธิภาพ ที่พบว่าความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานที่มาจากโครงการโยกย้ายในระบบราชการ ทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง และไม่ได้รับการแก้ไขอย่างทันที่ ประกอบกับเจ้าหน้าที่ยังมีภาระงานอื่น ๆ นอกเหนือจากงานกองทุนฯ จึงทำให้ การตรวจสอบและการติดตามไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ (นิฟาทีสหาค์ สนิ และคณะ, 2563)

4. การสร้างเครือข่ายสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดภูเก็ต สอดคล้องกับพระราชรัตนสุธี ขวัญรัก เกสรบัว ที่ศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอย่างมีประสิทธิภาพ ได้สรุปไว้ว่าในการขับเคลื่อน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี” ดึงทุกฝ่ายร่วมขับเคลื่อนการสร้างโอกาสให้สตรีไทย เป็นตัวอย่างให้กับกลุ่มอาชีพ สมาชิกกองทุนฯ อื่นๆ ด้วย (พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกสรบัว), 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถกล่าวได้ว่า ผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายควรนำแนวทางที่นำเสนอ ประกอบการตัดสินใจในการดำเนินนโยบาย ควรมีการหารือการดำเนินงานของกองทุน ร่วมกันกับหน่วยงานอื่นในพื้นที่ มีการกำหนดแผนการดำเนินงานที่เชื่อมโยงและบูรณาการโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกและสตรีในพื้นที่ เข้ามาร่วมกับหน่วยงานของรัฐวางแผน และดำเนินงาน โดยเชื่อมโยง เครือข่ายชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ ให้มาร่วมกันดำเนินงานเพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายเป็นไปได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และรวมการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเข้าไปเป็นแผนงานของชุมชน ดังนั้นควรมีการศึกษาการประเมินผลความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มสตรีหลังจากดำเนินโครงการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี และควรมีการศึกษาการประเมิน การดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีถึงปัจจัยนำเข้ากระบวนการดำเนินงาน ผลลัพธ์ที่ได้ รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐชน วงษ์ขำ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านไปปฏิบัติ: กรณีศึกษา กองทุนที่ได้รับการพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชน ในจังหวัด สมุทรปราการ. ใน วิทยานิพนธ์รัฐ ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นงนภัส ไพรศรี. (2558). ประสิทธิภาพการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไปปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สตรีในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง. ใน ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- นิฟาทีสหาค์ สนิ และคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดยะลาอย่างมี ประสิทธิภาพ. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกสรบัว). (2563). การขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอย่างมีประสิทธิภาพ. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 6(4), 211-221.
- เพลินพิช วิชัย. (2561). ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการดำเนินการดำเนินงาน กองทุนพัฒนาบทบาท สตรี ตำบลโนน แหลมทอง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารการเมืองการปกครอง, 8(1), 130-147.
- วรารุณี องค์กร. (2563). ผลสำเร็จของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรณีศึกษา อำเภอ ขาณุวรลักษบุรี จังหวัด กำแพงเพชร. Journal of Administrative and Management Innovation, 8(2), 23-32.
- วันทนา สุวะจันทร์. (2558). ปัญหาที่พบในการดำเนินโครงการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี. วารสารการบริหาร ท้องถิ่น, 8(4), 53-63.

- ศราวุธ สังข์วรรณะ. (2556). สภาพและปัญหาการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดสุพรรณบุรี. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์. (2565). วันสตรีไทย. เรียกใช้เมื่อ 25 เมษายน 2566 จาก https://www.thaiwomen.or.th/th/knowledge_women
- สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2560). แนวทางการดำเนิน กิจกรรม/โครงการตามแผนดำเนินการและแผนใช้จ่ายงบประมาณกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ประจำปี งบประมาณ 2560. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- อิทธิชัย สีดา. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนานโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้ไปปฏิบัติ: ศึกษากรณีผู้นานโยบายไปปฏิบัติในจังหวัด . ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.

การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง*

AN APPLICATION OF BHAVANA PRINCIPLE TO ENHANCE THE WELL-BEING OF THE ELDERLY OF TROKPLA COMMUNITY, MUEANG TRANG DISTRICT, TRANG PROVINCE

พระธวัชชัย ธีรวัชรโร (ใจตรง)*, พระครูโฆสิตวัฒน์นานุกูล, พระครูวิจิตรศีลาจารย์, พระครูวิจิตรสาธิต

Phra Thawatchai Thiravachiro (Jaitrong), Phrakru Kositwattananukul, Phrakru Wijitsilajarn, Phrakru Wijitsaturot

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: jitrong.2529@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง 2) เพื่อศึกษาหลักภavana 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง เป็นกระบวนการทำให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้านร่างกาย มีร่างกายที่แข็งแรง ด้านสังคม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี ด้านจิตใจ มีความสุขอย่างเรียบง่าย และด้านปัญญา มองเพื่อนมนุษย์ด้วยความเข้าใจ ดำเนินชีวิตสอดคล้องและรู้เท่าทันตามความเป็นจริง 2) หลักภavana 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่พัฒนาตนให้มีความเจริญทั้งร่างกายและจิตใจ มี 4 ด้าน ได้แก่ 2.1) กายภavana การพัฒนาร่างกาย รู้จักในการบริโภคปัจจัยสี่ 2.2) สีลภavana การพัฒนาความประพฤติ มีศีลธรรมในการอยู่ร่วมในสังคม 2.3) จิตภavana การเจริญสติเพื่อรองรับอารมณ์ที่เข้ามากระทบและเจริญองกามด้วยคุณธรรม 2.4) ปัญญาภavana แก้ปัญหาด้วยปัญญา เข้าใจชีวิตและผ่านกระบวนการคิดพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง 3) การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง 3.1) กายภavana เสริมสร้างให้ผู้สูงอายุทำให้ตนมีร่างกายที่แข็งแรง 3.2) สีลภavana เสริมสร้างให้ผู้สูงอายุสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัว ชุมชน สังคม 3.3) จิตภavana เสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติและคุณธรรมให้กับจิตใจ 3.4) ปัญญาภavana เสริมสร้างให้ผู้สูงอายุเข้าใจชีวิต มีกระบวนการคิดและพิจารณาตามความเป็นจริง

คำสำคัญ: ภavana 4, สุขภาวะ, ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research article were to 1) to study the concept of enhancing the well-being of the elderly; 2) to investigate the Bhavana principle in the Theravada Buddhist scriptures, and 3) to apply the principles of Bhavana to enhance the well-being of the elderly. It

* Received May 26, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted July 8, 2023

is qualitative research focusing on documents and in-depth interviews. Findings were as follows: In the research, it was found that: 1) Concept of Enhancing Elderly well-being is the process of achieving physical and mental integrity with physical aspects consisting of physical strength, social aspects consisting of good interaction with others. Pertaining to mental, there is simple happiness and for wisdom, there is concept to perceive human beings with understanding to harmoniously live with awareness according to reality. 2) The Bhavana principle in Theravada Buddhist scriptures is a principle that develops oneself to be prosperous both physically and mentally. There are four aspects: 2.1) Kaya-bhavana: physical development known to consume four factors, 2.2) Sila bhavana: behavior development moral development to live in society, 2.3) Citta-bhavana: cultivation of the heart to accommodate the emotions and flourish with virtue, 2.4) Panna-bhavana: solve problems with wisdom cultivation of wisdom of elders' life with a process of deliberation all things as they really are. 3) The application of Bhavana principle to enhance elders' well-being of Trokpla community, Muang Trang district is used in the four aspects: 3.1) Kaya-bhavana: making elders physically strong, 3.2) Sila bhavana: promoting elders in building relationship with family, community and society, 3.3) Citta-bhavana: enhancing elders with positive attitude and morality, 3.4) Panna-bhavana: promoting elders with life understanding and thinking process with awareness according to reality.

Keywords: Bhavana, Well-Being, Elderly

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีทางการแพทย์มีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ยืนยาวขึ้น มีอัตราการเสียชีวิตจากโรคร้ายไข้เจ็บน้อยลง ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งทำให้ประชาชนในวัยสูงอายุมีมากขึ้นไปด้วย ข้อมูลจาก ธนพร สิงห์นวล ใน “กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ” (UNFPA) ระบุว่า จากการสำรวจสถิติประชากรโลกพบว่า 1 ใน 10 จะมีผู้สูงอายุ (ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) เพิ่มมากขึ้นกว่าประชากรกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนานั้นหมายความว่า โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) อย่างรวดเร็วสำหรับประเทศไทย ในปี 2553 มีสัดส่วนผู้สูงอายุ อยู่ที่ร้อยละ 11.9 หรือ 8.01 ล้านคน คาดการณ์ว่าในปี 2568 ไทยจะก้าวกระโดด มีผู้สูงอายุมากถึง 14.4 ล้านคน และในปี 2593 ผู้สูงอายุจะล้นเมือง มีจำนวนมากถึงร้อยละ 27 ของพลเมืองทั้งประเทศ และผู้สูงอายุก็ต้องการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ (ธนพร สิงห์นวล, 2564)

บริบทของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ข้อมูลจากมิเตอร์ประเทศไทย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของไทยที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 3 - 4 ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้ประเทศเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ประชากรทั้งหมดปัจจุบันอยู่ที่ 66,723,631 คน ซึ่งมีประชากรผู้สูงอายุถึง 12,677,149 คน ซึ่งในการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องศึกษาและพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน (มิเตอร์ประเทศไทย, 2564) ซึ่งเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพของการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันของประชากรในประเทศไทย พบว่า ในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุยังไม่มีรูปแบบที่เห็นได้อย่างชัดเจน ปัญหาของผู้สูงอายุนั้นเรียกได้ว่ามีความซับซ้อนทั้งด้านสุขภาพและสังคม การบริการของรัฐยังไม่ค่อยครอบคลุมถึงประชากรผู้สูงอายุได้อย่างเท่าที่ควรซึ่งสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน สุขภาวะชุมชนเป็นรากฐานสุขภาวะทั้งมวล ว่าระบบสุขภาพกว้างใหญ่กว่าระบบสาธารณสุขมาก สุขภาพหรือ

สุขภาพะทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคมและทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญา นั้น บุรณาการอยู่ในการพัฒนามนุษย์ และสังคมทั้งหมด (ประเวศ วะสี, 2549) การดูแลผู้สูงอายุ นั้น จึงจะต้องเริ่มที่สถาบันครอบครัวและชุมชนซึ่งมีบทบาทในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุทุกรูปแบบ ทำให้การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุหรือการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นไปได้ด้วยดี ดังนั้นการเสริมสร้างสุขภาพเป็นกลไกสำคัญที่จะปรับเปลี่ยนให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีขึ้นตามศักยภาพ

ชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง เป็นชุมชนหนึ่งที่มีจำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ส่งผลให้การดำเนินชีวิตเต็มไปด้วยความเร่งรีบ มีการแข่งขันเพื่อความอยู่รอด ก่อให้เกิดความตึงเครียด ไม่มีกิจกรรมที่ผ่อนคลายซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ อีกทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปมากไม่ว่าจะเป็นด้านการบริโภค สิ่งแวดล้อมด้านสังคมและด้านกายภาพ การดำเนินชีวิตและพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุอาจเป็นปัจจัยที่สำคัญของการเจ็บป่วยและเสียชีวิต ถ้าบุคคลสามารถรับผิดชอบตนเอง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง และได้รับการส่งเสริมด้านการเสริมสร้างด้านสุขภาพอย่างเหมาะสมก็จะส่งผลดีต่อผู้สูงอายุ

จากสภาพปัญหาข้างต้น จึงได้เตรียมการรับมือกับปัญหาสุขภาพที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้สูงอายุโดยการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ โดยใช้หลัก ภาวนา 4 ในการเสริมสร้างสุขภาพทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาพทางกาย สุขภาพสังคม สุขภาพทางจิตใจ และ สุขภาพทางปัญญา โดยเน้นการพัฒนาที่ตัวผู้สูงอายุ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุเพิ่มทักษะในการดูแลสุขภาพทั้ง 4 ด้าน สามารถดูแลตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง โดยการนำหลักธรรม ภาวนา 4 ได้แก่ การฝึกอบรมกาย การฝึกอบรมในด้านความประพฤติ การฝึกอบรมจิต และการฝึกอบรมปัญญา นำมาสอดคล้องกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่ผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินชีวิตด้วยหลักพุทธธรรม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ครอบคลุมทั้งในด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านอารมณ์และด้านปัญญา ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตในชุมชนสังคม ได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาหลักภาวนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเป็นการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย พระสงฆ์ทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุในชุมชน รวมทั้ง 18 รูป/คน จำแนก ดังนี้

- พระสงฆ์ ผู้ทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จำนวน 5 รูป
- ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน
- ผู้สูงอายุในชุมชนที่ชาวบ้านให้ความเคารพ จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และได้รับการอนุมัติให้นำไปใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งแบบสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 5 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

ตอนที่ 3 หลักทฤษฎี 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ตอนที่ 4 การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

3. การรวบรวมข้อมูล

3.1 การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก 45 เล่ม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกาและอนุฎีกา หนังสือ ตำราวิชาการ วารสาร บทความต่าง ๆ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งวิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา

3.2 การสัมภาษณ์

เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยรับหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลสำคัญเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาตเข้าพบและสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. ผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม รวบรวม วิเคราะห์และนำมาเรียบเรียงรายละเอียดต่าง ๆ ให้มีความถูกต้อง ชัดเจน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก หนังสือวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการรวบรวมคำตอบและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงให้เข้าใจง่าย โดยใช้วิธีการ Content Analysis

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ เป็นกระบวนการทำให้มีขึ้น ทำให้เกิดขึ้น เพิ่มขึ้นของภาวะที่มีความสุข ปราศจากความทุกข์ไร้สิ่งบีบคั้น ทำให้เป็นทุกข์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดสมดุลภายในตัวคนแต่ละคน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้ทราบว่าปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ ซึ่งสุขภาวะ หมายถึงความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งด้านร่างกายและทางจิตใจ มีร่างกายที่แข็งแรง มีจิตใจที่เบิกบาน

ในมิติต่าง ๆ 4 ด้าน คือ ทางด้านร่างกาย คือ มีร่างกายที่แข็งแรง ปราศจากโรคภัย ด้านสังคม คือ การอยู่ร่วมกันในสังคม การมีปฏิสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ด้านจิตใจ คือ มีความสุขอย่างเรียบง่าย มีเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และด้านปัญญา คือ มองเพื่อนมนุษย์ด้วยความรู้ความเข้าใจ เห็นสุขและทุกข์ ดำเนินชีวิตสอดคล้องและรู้เท่าทันตามความเป็นจริง

2. หลักภavana 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักพุทธธรรมที่พัฒนาค้นหรือพัฒนาตนให้มีความเจริญ การบำเพ็ญหรือการประพฤติที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ประกอบไปด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) กายภavana คือ การพัฒนากาย เพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรง มีภาวะโภชนาการที่รู้จักในการบริโภคปัจจัยสี่ รู้จักบริโภคอาหารที่เหมาะสมกับวัย และมีพฤติกรรมดำรงชีวิตที่เหมาะสมรู้จักการออกกำลังกาย ภาวะของร่างกายที่มีความสมบูรณ์ แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ส่งผลให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บ มีอายุยืน 2) สีลภavana คือ การอบรมศีล พัฒนาการประพฤติ อยู่ในกรอบของศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง อาศัยศีลเป็นฐาน ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และ ดำรงตนด้วยคุณธรรมและจริยธรรม 3) จิตภavana คือ การฝึกอบรมจิตใจ เพื่อให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง หนักแน่น ผ่องใส เบิกบาน พร้อมทั้งจะรับอารมณ์ต่าง ๆ ที่จะเข้ามากระทบต่อจิตใจได้เป็นอย่างดี และเจริญงอกงามด้วยคุณธรรม เช่น มีความเมตตา กรุณา มีขันติ มีความเพียรและมีความสดชื่นเบิกบาน เป็นต้น และ 4) ปัญญาภavana คือ การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เท่าทันและเห็นแจ้งโลกตามสภาวะที่มันเป็น ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักแยกแยะ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา

3. การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอมืองตรัง จังหวัดตรัง การประยุกต์ใช้หลักกายภavana คือ การพัฒนาทางด้านร่างกาย การฝึกอบรมกาย การรับประทานอาหารให้ครบตามหลักโภชนาการ การรู้จักบริโภคอาหาร การรู้จักการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย การรู้จักติดต่อปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ และ มีการพักผ่อนที่เพียงพอลดละการอุปโภคบริโภคในสิ่งที่บั่นทอนสุขภาพร่างกายและสติปัญญา รู้จักดูแลตนเองและดูแลสถานที่อาศัย การประยุกต์ใช้หลักศีลภavana คือ สุขภาวะทางด้านสังคม คือ การพัฒนาด้านการกระทำการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ โดยไม่เบียดเบียน ไม่กล่าวร้าย ไม่กระทำการใด ๆ ที่ก่อความเดือดร้อนให้แก่บุคคลอื่น ใช้หลักความมีเมตตา และกรุณา ต่อบุคคลอื่น ๆ ใช้วาจา และการกระทำ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงาม รมรงค์การรักษาศีล 5 มั่นเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาร่วมกันในวันสำคัญต่าง ๆ ฝึกสร้างนิสัยที่ดีอยู่เป็นนิจ คือ การ “คิดดี พูดดี และทำดี” รวมไปถึงการบำเพ็ญประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอยู่เสมอ ๆ การประยุกต์ใช้หลักจิตภavana คือ การฝึกอบรมจิต คือ ความเจริญงอกงามทางอารมณ์ซึ่งจะส่งผลต่อการสิ่งที่เข้ามากระทบต่อจิตใจ มีสมาธิมั่นคง การพัฒนาจิตนั้นเป็นเรื่องของคุณธรรมความรู้สึก แรงจูงใจ สภาพจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม การที่ผู้สูงอายุมิถุมิคุ้มกันทางจิตใจก่อให้เกิดความเพียรพยายาม กล่าวหาญ อดทนและรับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม หรือ อารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุจะทำให้ผู้สูงอายุไม่หวั่นไหวไปตามสิ่งที่เข้ามากระทบ การประยุกต์ใช้หลักปัญญาภavana คือ การใช้ปัญญาในการคิด พิจารณา วิวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหาและดำเนินการต่าง ๆ ในชีวิต โดยปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง ทำให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตและสามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาได้อย่างราบรื่นและมั่นคง และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครอบครัว ชุมชนและสังคม

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอมืองตรัง จังหวัดตรัง สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. แนวคิดการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ นั้นก็จะประสบกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เช่น เป็นโรคเรื้อรัง โรคเกี่ยวกับกล้ามเนื้อ โรคทางเดินหายใจ เครียด วิตกกังวล บางท่านมีปัญหาหลง ๆ ลืม ๆ ท้อแท้ เบื่อหน่าย ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน โดยปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาการเจ็บป่วยอันเกิดมาจากความเสื่อมโทรมของร่างกาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจ ก่อให้เกิดความหงุดหงิด เบื่อหน่าย ซึ่งปกติแล้วผู้สูงอายุจะต้องมีการปรับตัวให้อยู่ในภาวะที่สมดุล แต่เมื่อมีอาการเจ็บป่วยหรือเป็นโรคร้ายไข้เจ็บ เช่น ปวดเมื่อย ความทุกข์ที่เกิดขึ้นทางกายและส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ เช่น การวิตกกังวล ซึ่งสอดคล้องกับ ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์และสุภาภรณ์ วรอรุณ ที่กล่าวว่า สุขภาพ คือ ความสมบูรณ์ของบุคคลในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านวิญญาน (ปัญญา) เป็นสภาวะแห่งความสมดุล รวมถึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ “สุขภาพ” เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการขาดความสมดุลในชีวิตของมนุษย์ก่อให้เกิดความไม่สุขสบาย ความเจ็บป่วยหรือความทุกข์ทรมานตามมา (ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์และสุภาภรณ์ วรอรุณ, 2560) การเสริมสร้างสุขภาวะ จึงเป็นกระบวนการทำให้เกิดขึ้น ทำให้เพิ่มขึ้นของสุขภาวะที่มีความสุขในมิติต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญาซึ่งจะมีความสัมพันธ์กันทุก ๆ ด้าน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่า ไม่เป็นภาระของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาสุขภาพเพื่อความอยู่ดีมีสุข” พบว่า ผลลัพธ์จากการสร้างเสริมสุขภาพ สามารถบรรเทาความทุกข์ทางร่างกายและจิตใจได้บ้าง ด้านสังคม ผู้สูงอายุรู้สึกตนเองมีคุณค่าเกิดความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่น ด้านปัญญา เกิดการ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา การติดต่อทางปัญญา และต้องมีระบบสนับสนุนการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น ขยายกิจกรรม จนนำไปสู่การลดหรือแก้ไขปัญหาทุกขภาวะได้อย่างยั่งยืน (สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2555)

2. หลักภavana 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่แสดงถึงหลักแห่งการอบรมตนเองและเป็นการพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญ การบำเพ็ญหรือการประพฤติที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ประกอบไปด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) กายภavana คือ การพัฒนากาย 2) สีลภavana คือ การอบรมศีล พัฒนาความประพฤติ อยู่ในกรอบของศีลธรรม 3) จิตภavana คือ การฝึกอบรมจิตใจ เพื่อให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง และ 4) ปัญญาภavana คือ การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เท่าทันและเห็นแจ้งโลกตามสภาวะ และสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า ภavana 4 การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา 1) กายภavana การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) สีลภavana การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี 3) จิตภavana การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใส เป็นต้น และ 4) ปัญญาภavana การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2545)

3. ประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอมืองตรัง จังหวัดตรัง จากการศึกษาวิจัยสภาพปัญหาและสุขภาวะของผู้สูงอายุ ทำให้ทราบว่าถึงปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของสุขภาวะของผู้สูงอายุ มีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระก่องสี ญาณธโร ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักภavana 4 ในพระพุทธศาสนา” พบว่า ขั้นตอนของการดำเนินชีวิต 1) กายภavana 2) สีลภavana 3) จิตภavana และ 4) ปัญญาภavana นั้นคือ การใช้หลักภavana 4 มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องผ่านการฝึกฝนพัฒนาตนเองแล้วจึงแผ่

ขยายสู่สิ่งแวดล้อมโดยรอบ (พระก่องสี ญาณธโร, 2560) เมื่อนำหลักภาวา 4 มาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพ ด้านร่างกายทำให้ผู้สูงอายุมีความตระหนักในด้านสุขภาพที่ดีขึ้น มีการออกกำลังกายอย่างเหมาะสม การลด ละ เลิก สิ่งที่เป็นผลเสียต่อร่างกาย ด้านสังคมมี การปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวและคนรอบข้างในสังคมที่ดีขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนและสังคม ด้านจิตใจมีอารมณ์ที่ร่าเริงแจ่มใส ยิ้มแย้มต่อลูกหลานและเพื่อนบ้าน ด้านปัญญา เกิดความเข้าใจในการใช้ชีวิตและสามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีความสอดคล้องกับ วรรณูญ ริรมย์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมสุขภาพและความต้องการเสริมสุขภาพของครอบครัวของผู้สูงอายุจังหวัดแพร่” พบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ ครอบคลุมกิจกรรมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และ ปัญญา เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติแก่ผู้ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต (วรรณูญ ริรมย์, 2559)

กายภาวามาเสริมสร้างสุขภาพ ด้านร่างกาย คือ การฝึกฝนและพัฒนาทางกายภาพ เช่น การหมั่นออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างระบบการทำงานของอวัยวะให้ทำงานได้อย่างยืดหยุ่น การไม่รับประทานสิ่งที่บั่นทอนสุขภาพ ทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ ลดอาหารจำพวก แป้ง ไขมัน และของหวาน ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวควรรับประทานยาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้หน่วยงานของชุมชนและหน่วยงานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ควรส่งเสริมกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ลงมือกระทำจริง ซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิภาพที่พัฒนาทางด้านสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ กุลวิติ โรจน์ไพศาลกิจ และคณะ ว่ากิจกรรมการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุประกอบด้วย 7 กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมพบกันประจำเดือน กิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ กิจกรรมกลุ่มดูแลกันเอง กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางกาย กิจกรรมสวัสดิการผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ ด้านทุนทรัพยากรบุคคล ด้านเงินทุนในการดำเนินงาน ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย ด้านระบบการบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุ ด้านบริบทวัฒนธรรมชุมชน และ ด้านคุณลักษณะของประชาชนในตำบล การสรุปแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ สามารถอธิบายได้ว่าการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนต้องดำเนินการภายใต้การสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายหนุนเสริมการดำเนินการผ่านการจัดการระบบการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีกลไกการดำเนินงาน คือ ระบบบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุ และการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม โดยมีแกนนำผู้สูงอายุและผู้สูงอายุจิตอาสาในชุมชนเป็นกลไกด้านทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ (กุลวิติ โรจน์ไพศาลกิจ และคณะ, 2560)

ศีลภาวามาเสริมสร้างสุขภาพ ด้านสังคม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ และพฤติกรรมที่แสดงออก ร่วมกันในสังคม ทั้งคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมชุมชน การให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ ต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การนำหลักศีล 5 เข้ามาเป็นแนวทางในหลักการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดการแสดงออกในทางพฤติกรรมที่เป็นไปในทางที่ดี เช่น การเข้าวัดทำบุญ รักษาศีล การไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน การพูดจาไพเราะ การยึดเอาใจเขาใจเรา มีความเมตตาและกรุณาเป็นหลักในการดำรงอยู่ในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเชาวฤทธิ์ ทรัพย์สวัสดิ์ นรินโท ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวา 4 กรณีศึกษา: ผู้สูงอายุบ้านห้วยหอย ตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ” พบว่า หลักภาวา 4 ในพระพุทธศาสนา เป็นหลักการพัฒนาบุคคลโดยมีกรอบแห่งการพัฒนา 4 ประการ คือ การพัฒนาตนเองให้มีสติตั้งอยู่ในความไม่ประมาท การทำตนให้ตั้งอยู่ในกรอบระเบียบข้อประพฤติที่ติงามของสังคม การอบรมจิตของตนให้มีความผ่องใส การพัฒนาปัญญา ให้เป็นผู้มีเหตุผล หลักภาวา 4 นี้ เป็นหลักการพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (พระมหาเชาวฤทธิ์ ทรัพย์สวัสดิ์ นรินโท, 2562)

จิตภาวามาเสริมสร้างสุขภาพ ด้านจิตใจ คือ การเสริมสร้างให้จิตใจมีความเข้มแข็ง สร้างกำลังใจ และเสริมสร้างทัศนคติด้านบวกให้กับผู้สูงอายุ เช่น การดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน และยังมีการนำการทำสมาธิเข้ามาเป็นตัวฝึกจิตใจของผู้สูงอายุด้วย ซึ่งสมาธิ 2 รูปแบบ ที่มีทั้งสมาธิแบบการเคลื่อนไหวร่างกาย คือ การตามดู

อิริยาบถ เช่นการเดิน และรูปแบบของการนั่งสมาธิ คือ การตามดูลมหายใจเข้าออกก่อให้เกิดสมาธิ สามารถแก้ปัญหาและดำเนินการต่าง ๆ ในชีวิต โดยปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง ทำให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตและสามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาได้อย่างราบรื่นและมั่นคง และเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ จีวรธรรมโปรดบำรุง ที่ได้ศึกษา “การดูแลผู้สูงอายุตามหลักพุทธจริยศาสตร์” พบว่า สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญาเสื่อมถอยลง ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ครอบครัว และสังคม คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา การแก้ปัญหาและการดูแลผู้สูงอายุควรนำหลัก พุทธจริยศาสตร์มาใช้ในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และ อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข โดยนำหลักไตรลักษณ์มาพิจารณาร่วมกับแนวคิดการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ พัฒนาทางกายให้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พัฒนาศีลให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข พัฒนาจิตให้มีคุณธรรม มีเมตตากรุณา และมีความสุขสุดท้ายพัฒนาปัญญา ให้รู้เห็นเท่าทันโลกตามความเป็นจริง กล่าวโดยสรุป คือ ควรนำแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดูแลแบบองค์รวม เพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีความสุขทั้งทางกาย จิต อารมณ์ และปัญญา (จีวรธรรม โปรดบำรุง, 2559)

ปัญหาภาวนาเสริมสร้างสุขภาวะ ด้านปัญญา การมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่อยู่ในภาวะที่มีความสุข และเกิดความเข้าใจในการใช้ชีวิต โดยแบ่งความรู้ออกเป็นทางโลกและทางธรรม ซึ่งในวัยของผู้สูงอายุนั้นผ่านการใช้ชีวิตทางโลกมาอย่างยาวนาน มีความสุขบ้าง มีความลำบากบ้าง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับผู้สูงอายุ ทำให้ง่ายต่อการยกตัวอย่างและแสดงให้เห็นสภาพของความเป็นจริงของการใช้ชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ พระไพศาล วิสาโล ที่ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาสุขภาวะทาง “ปัญญา” ว่า เป็นพื้นฐานของความสุขทั้งทางกาย สังคม และจิต กล่าวคือ การจะมีสุขภาพในทาง “กาย” ที่ดี จะต้องรู้ว่าควรกินอาหารเพื่อสุขภาพ เพื่อบำรุงเลี้ยงร่างกายให้เป็นปกติสุข การเห็นคุณค่าของสมดุลงานอดิเรก หมั่นออกกำลังกายเสมอ ไม่ทำงานอย่างหักโหม รู้จักพักผ่อน ในทาง “สังคม” การจะมีความสัมพันธ์ที่ราบรื่นกับคนอื่น ๆ ได้ ก็เพราะมีปัญหาว่า การเอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้อื่นจะนำความสุขมาสู่ตน ตรงกันข้ามกับการเบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่นจะนำความเดือดร้อนแก่ตนได้ในที่สุด แม้แต่ความเห็นแก่ตัวที่จะนำความรำรวย ชื่อเสียง เกียรติยศมาให้ และสิ่งเหล่านั้นเป็นเพียงความสุขชั่วคราว และจะตามมาด้วยความทุกข์ที่ยาวนาน จึงไม่ควรหมกมุ่นกับการทำมาหาเงิน แต่ควรให้เวลากับการติดต่อสัมพันธ์กับผู้คน หมั่นทำความดีและช่วยเหลือผู้อื่น สุดท้ายสุขภาพ “จิต” ที่ดี ก็เกิดจากปัญญาเช่นกัน เพราะทำให้เห็นความจริงว่าสุขหรือทุกข์นั้นไม่ได้อยู่ที่ว่ามีสิ่งที่ดีหรือร้ายเกิดขึ้นกับเรา แต่อยู่ที่เราคิด รู้สึกหรือมีท่าทีกับมันอย่างไร พูดอีกอย่าง คือ “อยู่ที่ใจของเรา” ดังนั้นแม้เจ็บป่วย พลัดพรากสูญเสีย ก็ยังเป็นสุขอยู่ได้ ป่วยแต่กาย ใจไม่ป่วยเสียแต่ทรัพย์สิน ใจไม่เสีย ทั้งนี้เพราะแลเห็นว่าทุกข์ใจนั้นแท้จริงแล้วเกิดจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ เมื่อไม่ยึดติดใจก็ไม่ทุกข์ ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเป็นอดีตที่เจ็บปวด ภาพปรุงแต่งอนาคตที่เลวร้าย รวมทั้งอารมณ์อกุศล เช่น ความอยาก ความโกรธ ความเศร้า ความรู้สึกผิดที่สำคัญก็คือความยึดติดในสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นตัวกูของกู การเห็นความจริงดังกล่าวจะช่วยให้ใจปล่อยวางและทำให้ทุกข์หลุดลอยไปจากใจได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้งานวิจัยการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ชุมชนตรอกปลา อำเภอมืองตรัง จังหวัดตรัง ทำให้เห็นว่า การมีสุขภาวะมิติต่าง ๆ ของชีวิต ได้แก่ ด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญามีความเป็นปกติสุข สมบูรณ์แข็งแรงและสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มสมรรถภาพ ส่วนในทางพระพุทธศาสนามีความเห็นว่าเป็น สุขภาวะ คือ ความสมบูรณ์ของชีวิตโดยภาพรวมทั้งร่างกายและทางจิตใจ การพัฒนาตนเองไปสู่ภาวะที่ปลอดทุกข์ เป็นอิสระ เบาสบาย พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติหลักธรรมโดยแยกองค์ประกอบของสุขภาวะออกเป็น 4 ด้าน คือ ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านกาย ศีล จิต และด้านปัญญา คือ การเติบโตทาง

ร่างกาย และสิ่งแวดล้อมซึ่งควบคู่ไปกับการพัฒนาจิตใจ ส่งผลให้ผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาและเผชิญกับวิกฤตในชีวิต สามารถปรับตัวในการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ในชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุนั้นก็จะประสบกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เช่นเป็นโรคเรื้อรัง เครียด วิตกกังวล ซึ่งปกติแล้วผู้สูงอายุจะต้องมีการปรับตัวให้อยู่ในภาวะที่สมดุล แต่เมื่อมีอาการเจ็บป่วยหรือเป็นโรคร้ายไข้เจ็บ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นทางกาย และ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ นอกจากนี้จะส่งผลต่อตัวผู้สูงอายุแล้วนั้นยังส่งผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชนและสังคม การนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติเพื่อให้เกิดการบูรณาการในด้านต่าง ๆ นั้น เรียกได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน หลักภavana 4 ในพระพุทธศาสนา เป็นหลักการพัฒนาบุคคลโดยมีกรอบแห่งการพัฒนา 4 ประการ คือ การพัฒนาตนเองให้มีสติตั้งอยู่ในความไม่ประมาท การทำตนให้ตั้งอยู่ในกรอบระเบียบข้อประพฤติที่ติงามของสังคม การอบรมจิตของตนให้มีความผ่อนคลาย การพัฒนาปัญญา ให้เป็นผู้มีเหตุผล หลักภavana 4 นี้ เป็นหลักการพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สภาพปัญหาสุขภาพของ ผู้สูงอายุชุมชนตรอกปลา พบว่า มีอยู่ 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย ความเจ็บไข้ได้ป่วยที่เกิดจากความชราภาพของร่างกาย 2) ด้านสังคม การอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน 3) ด้านจิตใจ ความอ่อนไหวทางอารมณ์ และ 4) ด้านปัญญา อกติและการไม่ยอมปล่อยวางในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุได้ฝึกการอยู่อย่างกินง่าย รักษาสุขภาพ ฝึกการมีสติในการดำเนินชีวิตประจำวัน 2) ด้านสังคม ผู้สูงอายุได้พัฒนาตนเองด้วยการไม่เบียดเบียนผู้อื่น การไม่ลักขโมย การสำรวมอินทรีย์ การพูดสุภาพ การมีสัจจะ การไม่คิดโลภอยากได้ของคนอื่น การไม่คิดพยาบาทในบุคคลอื่นและการมีความคิดที่ดีและไม่คิดมุ่งร้ายต่อสิ่งอื่น ผู้สูงอายุปฏิบัติตนอยู่ด้วยกันในสังคมได้อย่างมีความสุข 3) ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุฝึกพัฒนาจิตใจของตนเองด้วยการไหว้พระ การสวดมนต์ ภavanaและการนั่งสมาธิ ฝึกพัฒนาจิตใจ และการทำจิตใจของตนให้มีความสุขในชีวิตประจำวัน และ 4) ด้านปัญญาภavana ผู้สูงอายุใช้ปัญญาคิดในสิ่งที่มีเหตุและผล มีความรู้สึกตัวขณะคิด ขณะพูด ขณะทำการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เห็นสุขและทุกข์ สามารถดำเนินชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุข และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ การจัดสวัสดิการและการดูแล ผู้สูงอายุในครอบครัว การป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุให้เกิดประสิทธิภาพ ทุกคนต้องให้ความร่วมมือกัน ดังนี้ 1) ระดับปัจเจกชน ผู้สูงอายุต้องคำนึงอยู่เสมอว่าตนเป็นใคร มีบทบาทและมีหน้าที่อย่างไรแล้วปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้องเหมาะสม ให้ถูกต้องสมบูรณ์ ตามหลักศีลธรรมและมนุษยธรรม 2) ระดับครอบครัว ผู้นำครอบครัวต้องยึดหลักศีลธรรม ให้ความสนใจต่อผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมในครอบครัวไม่ให้เกิดปัญหา เพื่อรักษาแบบแผนประเพณี วัฒนธรรมในครอบครัว ที่ต้องกตัญญูกตเวทีต่อบุพการีซึ่งเป็นคุณธรรมและเอกลักษณ์ของคนไทยที่ต้องยึดถือเป็นสำคัญ และ 3) ระดับชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องมีบทบาทในการจัดกิจกรรมด้านศีลธรรมให้แก่สมาชิกในชุมชน ขณะเดียวกันก็มีบทบาทชื่นชม ส่งเสริม ยกย่องบุคคล และครอบครัวที่ดำรงอยู่ในศีลธรรมและสนับสนุนให้มีอาสาสมัคร เฝ้าดูแล ระวัง ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง ให้สามารถอยู่ร่วมในชุมชนได้อย่างภาคภูมิใจ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ผู้สูงอายุใช้ในการดำเนินชีวิตในครอบครัวไทยในปัจจุบัน และ ควรศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของผู้สูงอายุที่มีต่อสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- กุลวิที โรจน์ไพศาลกิจ และคณะ. (2560). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพะผู้สูงอายุ. วารสารสมาคมนักวิจัย, 22(1), 81-97.
- จิรวรรณ โปรตบำรุง. (2559). การดูแลผู้สูงอายุตามหลักพุทธจริยศาสตร์. วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 33(2). 233-240.
- ธนพร สิงห์นวล. (2564). ลำดวนส่งกลิ่นหอมเย็นในวันผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2564 จาก http://www.culture.go.th/culture_th/mobile_detail.php?cid=11&nid=556
- ประเวศ วะสี. (2549). การพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน สุขภาวะชุมชนเป็นรากฐานของสุขภาวะทั้งมวล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.
- พระก่องสี ญาณธโร. (2560). ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2545). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล. (2561). สุขภาวะทางปัญญาที่เราควรรู้จัก ใน สุขภาพคนไทย 2561 พุทธศาสนากับการสร้างเสริมสุขภาวะ. (หน้า 101-102). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาเชาวฤทธิ์ ทรัพย์สวัสดิ์ นรินโท. (2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 กรณีศึกษา: ผู้สูงอายุบ้านห้วยหอย ตำบลธาตุทอง อำเภอกู่เข็ญ จังหวัดชัยภูมิ. ใน นิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มิเตอร์ ประเทศไทย. (2564). ประชากรสูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2564 จาก <http://www.thailandometers.mahidol.ac.th/#elderly>
- ลัดดาวลัย ไวยสุระสิงห์และสุภาภรณ์ วรอรุณ. (2560). กระบวนการพยาบาลชุมชน: แนวคิดทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ดูแลสุขภาพประชาชน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรัญญู ธีรมย์. (2559). พฤติกรรมสุขภาพและความต้องการสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุจังหวัดแพร่. ใน รายงานการวิจัย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สัมพันธ์ เตชะอจิก และคณะ. (2555). การพัฒนาสุขภาพเพื่อความอยู่ดีมีสุข. ใน รายงานการวิจัย. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศึกษาความเชื่อพิธีกรรมและคุณค่าทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ

ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง*

STUDY THE BELIEFS, RITUALS AND SUPERSTITIOUS VALUES OF WAT KHAO OR
MAKOK NUEA SUB-DISTRICT, KHUAN KHANUN DISTRICT,
PHATTHALUNG PROVINCE

อุดมศิลป์ หวังปาน*

Udomsin Wangpan

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

Master of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Province, Thailand

*Corresponding author E-mail: udomsin041975@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “ศึกษาความเชื่อพิธีกรรมและคุณค่าทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง” โดยมุ่งเน้น 1) เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ 3) เพื่อศึกษาคูณาค่าความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อที่มีผลกระทบต่อสังคมด้านต่าง ๆ สำหรับผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการการสัมภาษณ์ การสังเกต แล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) ความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นเครื่องสะท้อนบทบาทของสมาชิกในชุมชน ความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคมหรือประเทศชาติ นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งอยู่คู่กับสังคมมาช้านาน ผ่านการผลิตซ้ำจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน 2) พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ ประกอบด้วย พิธีกรรมรับศิษย์ พิธีกรรมทำน้ำพระพุทธรูป พิธีกรรมสะเดาะ พิธีกรรมกินวานยา พิธีกรรมแห้ววานยา พิธีกรรมกินข้าวเหนียวดำ พิธีกรรมกินน้ำมันงาดิบ พิธีกรรมการสร้างพระเครื่องและเครื่องรางของขลัง ความเชื่อเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจ และวัตรปฏิบัติของพระอาจารย์ผู้สืบทอด 3) ความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อมีผลกระทบต่อสังคมในคุณค่าด้านต่าง ๆ คุณค่าด้านจิตใจ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านเศรษฐกิจ คุณค่าด้านวัฒนธรรม คุณค่าด้านการบำรุงพระพุทธศาสนา คุณค่าด้านการท่องเที่ยว คุณค่าด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมตราบดีที่ผู้ถือปฏิบัติยังคงยึดเป็นหลักปฏิบัติตามหลักพิธีกรรมนั้น ๆ อยู่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

คำสำคัญ: ความเชื่อ, พิธีกรรม, คุณค่าทางไสยศาสตร์

Abstract

This research is a study on “Study of beliefs, rituals and superstitious value of Khao Or Temple, Makok Nuea Subdistrict, Khuan Khanun District, Phatthalung Province” focusing on 1) To study superstitious beliefs and rituals 2) To study superstitious beliefs and rituals of Khao

* Received May 19, 2023; Revised June 27, 2023; Accepted July 8, 2023

Or Temple 3) To study the value of beliefs and rituals The superstition of Wat Khao Or that affects society in various aspects. The results showed that 1) Superstition beliefs and rituals reflect the roles of members in the community, feeling of being part of the community. society or nation lead to the strength of the community which has been with society for a long time though reproduction until it becomes the identity of the community as the cultural heritage of the community. 2) The superstitious rituals of Khoa Or Temple consist of accepting disciple rituals. Holly water ceremony Neem Ritual the ritual of eating aloe vera Wan Ya Ritual Ritual to eat black glutinous rice Ritual of eating raw sesame oil Ceremony of making amulets and amulets. Beliefs change according to social and economic conditions and the practices of the successor monks. 3) The superstitious beliefs and rituals of Wat Khao Or had an impact on society in various values, spiritual values. social value economic value cultural The value of the maintenance of Buddhism, the value of tourism Various values lead to peaceful coexistence in society. As long as the practitioner continues to adhere to the principles of that ritual. Which will be beneficial to the development of Buddhism and local culture.

Keyword: Beliefs, Rituals, Superstitious Value

บทนำ

ในพื้นที่รอบลุ่มทะเลสาบสงขลา มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณมาก่อนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ศูนย์กลางของชุมชนโบราณรอบทะเลสาบสงขลาได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในคาบสมุทรฝั่งตะวันออกและที่ราบชายฝั่งตะวันตกของทะเลสาบ เช่น เมืองสะทิงพระ เมืองพัทลุง โดยศูนย์กลางทางการเมืองและวัฒนธรรมของชุมชนในแถบนี้ได้มีการโยกย้ายถิ่นฐาน มีความสัมพันธ์กันในลักษณะของเครือข่ายและไปมาหาสู่ โดยมีทะเลสาบเป็นสะพานเชื่อมต่อให้สังคมและวัฒนธรรมของผู้คนทั้งสองฟากฝั่ง สอดคล้องและผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ทิวาพร จันทรแก้ว, 2550) ผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้สร้างสังคมที่เชื่อมโยงกับความศรัทธาต่อศาสนาพุทธ อันจะเห็นได้ว่าการปรากฏขึ้นของพิธีกรรมและความเชื่อล้วนเกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้พิธีกรรมยังได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษ ด้านความเชื่อในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้นลับ และประชาชนมีความศรัทธาเลื่อมใสอยู่จนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมของคนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาจึงศรัทธาเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนา เนื่องจากบริเวณนี้ จะพบเห็นวัดมากมาย อีกทั้งยังคงมีการสืบทอดประเพณี และความเชื่อดั้งเดิมอยู่เช่นเดียวกัน แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไป แต่กิจกรรมความเชื่อยังคงสืบทอดต่อรุ่นสู่รุ่น

ความเชื่อและพิธีกรรมในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เข้าใจถึงการดำรงชีวิต ทั้งยังเห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ ที่ควรค่าอนุรักษ์สืบทอดให้คงอยู่ต่อไป กล่าวกันว่า ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประชาชนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี รวมไปถึงประเพณีความเชื่อผูกพันอยู่กับการเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ยึดมั่นความเชื่อแบบไสยศาสตร์และสิ่งเร้นลับโดยเฉพาะการนับถือผี ที่บางส่วนกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน จนกระทั่งอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนาเข้ามาเผยแพร่ในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จึงทำให้ศาสนาทั้งสองเข้ามามีบทบาทสำคัญที่ได้มีการกำหนดแบบแผนรวมไปถึงกฎเกณฑ์ วิถีประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ของผู้คนในบริเวณแห่งนี้ (ศุภการ สิริไพศาล และอภิเชษฐ กาญจนดิฐ, 2550) ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวทย์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แพร่หลายออกไปยังดินแดนต่าง ๆ อย่างกว้างขวางทำให้เกิดการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมในท้องถิ่นนั้น ๆ และพระพุทธศาสนาลัทธิมหายานรับ

เอาอิทธิพลความเชื่อ ดังกล่าว ซึ่งในสมัยปลายราชวงศ์สุโขทัย พุทธศาสนาฝ่ายมหายานได้เกิดลัทธิหรือนิกายขึ้นใหม่เรียกว่า “พุทธตันตريان” หรือ “มันตريان, รหัสยาน, คุษยาน, สหัชยาน” ลัทธิได้นำศาสนาฮินดูเข้ามาปะปนมาก ทำให้ประชาชนหันมานับถือพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น เพราะมีสิ่งสนองกิเลสของชาวบ้าน ฝ่ายมหายานเห็นว่าลัทธิธรรมแท้ ๆ ยากที่ชาวบ้านจะเข้าถึงได้ จึงคิดแก้ไขให้เหมือนศาสนาฮินดู คือ กลับไปยกย่องเรื่องเวทมนต์ คาถา อาคมขลัง พิธีหาลาภ พิธีเสกเป่าต่าง ๆ ลงเลขยันต์ต่าง ๆ พระสงฆ์เองทำหน้าที่เหมือนกับพราหมณ์ทุกอย่าง (อภิชาติ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2527) ภาคใต้ได้รับเอาแนวตามความเชื่อดังกล่าวเป็นแนวทางดำเนินชีวิต โดยได้รับเอาการถ่ายทอดคำสอนผ่านทางพราหมณ์หรือพระสงฆ์ ประชาชนทางไสยเวทย์หรือหมอทางไสยศาสตร์ ดังนั้น การถ่ายทอดวิชาทางไสยศาสตร์ส่วนใหญ่ศึกษาจากวัด เนื่องจากสมัยโบราณวัดเป็นสถานที่สั่งสอนอบรมบ่มเพาะวิชาการทุกแขนงแก่กุลบุตร วิชาไสยศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งที่บุรุษต้องศึกษาไว้ป้องกันตัวไว้ควบคู่กับวิชาการอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ภาคใต้จึงมีสำนักเรียนเกิดขึ้นตามวัดต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยมีพระภิกษุสงฆ์หรือผู้รู้เป็นผู้สั่งสอน วัดสำคัญวัดหนึ่งทางภาคใต้ที่มีการศึกษาทางไสยศาสตร์ มีการสืบทอดคติความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

วัดเขาอ้อ ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เป็นวัดที่มีชื่อเสียงโด่งดังทางไสยศาสตร์ไปทั่วดินแดนทางภาคใต้ วัดเขาอ้อได้รับได้รับการกล่าวขานสืบทอดกันมาว่าเป็น “ตักศิลาทางไสยเวทย์ภาคใต้” มีผู้เข้าศึกษาเล่าเรียนทั้งที่เป็นฆราวาสและพระภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมากมาย สานุศิษย์ได้นำความรู้ทางไสยศาสตร์ของสำนักเขาอ้อไปใช้ประโยชน์ จนความรู้ด้านนี้แพร่กระจายไปทั่วทุกภาค สำนักตักศิลามหาเวทย์เขาอ้อ หรือสำนักวัดเขาอ้อ แห่งเมืองพัทลุงนั้น เป็นตักศิลามหาวิทยาลัยไสยศาสตร์มาตั้งแต่ครั้งโบราณกาลที่มีอายุยาวนานนับพันปี เรียกว่า เป็นสายสรรพวิชาที่สำคัญที่สุดของคาบสมุทรมหาใต้ แม้ว่าทุกวันนี้หากใครไปเยือนน่าจะรู้ได้ว่าที่นี่เป็นเพียงวัดวาอารามธรรมดา ๆ แห่งหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ หลงเหลืออยู่ไม่มากมายนัก สิ่งทีเก่าแก่ที่สุดที่เห็นจะเป็นเพียงเขาอ้อ ซึ่งเป็นภูเขาโดด ๆ ลูกเดียวอยู่ในวัดเท่านั้นที่เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าที่นี่เก่าแก่เป็นตำนานจริง ๆ แต่ความจริงแล้ว สรรพวิชาต่าง ๆ ของสำนักนี้ได้สูญหายไปไหน ตำรับตำราสรรพวิชาต่าง ๆ ของสำนักเขาอ้อนั้นได้กระจัดกระจายไปอยู่ในความครอบครองของบรรดาศิษย์ที่ร่ำเรียนสรรพวิชาอาคม ของที่นี่เป็นการคัดลอกจากต้นฉบับเดิม ตกทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างต่อเนื่อง และอย่างที่ทราบกันว่า ศิษย์สำนักเขาอ้อที่ก้าวขึ้นมาเป็นครูบาอาจารย์สืบทอดสืบสานสรรพวิชาของบูรพาจารย์นั้นก็มิใช่น้อย มีทั้งที่เปิดเผยตัวและไม่เปิดเผยตัว เพราะตามหลักคำสอนสั่งของปรมาจารย์ตั้งแต่ครั้งโบราณนามมาของเขอ้อ คือ วิชามิไว้เพื่อใช้ป้องกันตัวและช่วยเหลือคนอื่น ไม่ได้มีไว้เพื่ออวดอ้างหรือว่า คุยโตโอ้อวดและนี่คือตำนานแผ่นดินที่ถือว่า เป็นมรดกอันล้ำค่าจากบูรพาจารย์แห่งสำนักเขาอ้อ ที่ยังคงได้รับการสืบทอดมาจวบจนปัจจุบัน

วัดเขาอ้อแห่งนี้มีชื่อเสียงโด่งดังด้านวิทยาคมมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะเครื่องรางของขลังและพระเครื่องวัดมุนคลที่มีพุทธคุณ เป็นสุดยอดปรารถนาของชาวพุทธทั่วไป ด้วยความรู้ด้านวิทยาคมแห่งสำนักวัดเขาอ้อ มีทั้งพระภิกษุและฆราวาส ในอดีตได้เล่าเรียนสืบทอดมาหลายชั่วอายุคนจนกลายเป็นตำนานสืบสายพุทธาคมมายาวนานต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการตอบรับกระแสความทันสมัยที่หลั่งไหลเข้ามา ทำให้ทุนทางวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป พิธีกรรมในท้องถิ่นเริ่มสูญหาย วิธีการดำเนินชีวิตเน้นความสะดวกสบาย ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก แม้ทุกวันนี้โลกมีความเจริญก้าวหน้า และวิวัฒนาการไปไกลแล้วก็ตาม อีกทั้ง มีบางคนเชื่อว่าไสยศาสตร์เป็นเรื่องของความมกมาย ไร้สาระ เพราะไม่อาจพิสูจน์และทดลองให้เห็นผลได้เหมือนกับวิชาวิทยาศาสตร์แต่คนไทยส่วนมากก็ยังเชื่ออยู่ว่า อำนาจของสิ่งลึกลับต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องจริง และเกิดขึ้นได้เสมอตราบนานเท่าที่วิชานี้ยังมีการสืบทอดและสืบสายวิชาอยู่ ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจใคร่ศึกษาเรื่อง “ศึกษาความเชื่อพิธีกรรมและคุณค่าทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง” เพื่อทราบถึงคุณค่าของการปฏิบัติตามความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อซึ่งเป็นขวัญกำลังใจให้กลุ่ม

คนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มคนที่เชื่อมั่นและศรัทธาประพฤติปฏิบัติตน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์
2. เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ
3. เพื่อศึกษาคุณค่าความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ ที่มีผลกระทบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการวิจัยจากภาคเอกสาร ภาคสนาม และบทสัมภาษณ์ ชั้นศึกษาข้อมูล โดยแบ่งตามแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาข้อมูล จากคัมภีร์พระไตรปิฎก รวมทั้งข้อมูลจากคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเรื่องไสยศาสตร์จากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นความรู้พื้นฐานในการเขียนงานวิจัย
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาข้อมูลจากงานวิจัย เอกสาร หรือตำราอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ และภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์วิธีการสังเกตและการถ่ายภาพประกอบ การสัมภาษณ์จะใช้วิธีการบันทึกลงในเทปบันทึกเสียงและจดบันทึกตามความเหมาะสมส่วนการสังเกตจะใช้วิธีการประกอบพิธีกรรมและจดบันทึกและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับด้านไสยศาสตร์สายเขาอ้อ และผู้ที่มีประสบการณ์ตรงต่อเรื่องไสยศาสตร์

ผลการวิจัย

1. ความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นเครื่องสะท้อนบทบาทของสมาชิกในชุมชน ความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคมหรือประเทศชาติ นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งอยู่คู่กับสังคมมาช้านาน ผ่านการผลิตซ้ำจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนอันจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน
2. ความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ ความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ ประกอบด้วย ความเชื่อและพิธีกรรมรับศิษย์ ความเชื่อและพิธีกรรมทำน้ำพระพุทธมนต์ ความเชื่อและพิธีกรรมสะเดาะ ความเชื่อและพิธีกรรมกินน้ำมันงา ความเชื่อและพิธีกรรมแช่น้ำมันงา ความเชื่อและพิธีกรรมกินข้าวเหนียวดำ ความเชื่อและพิธีกรรมกินน้ำมันงาดิบ ความเชื่อและพิธีกรรมการสร้างพระเครื่องและเครื่องรางของขลัง เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับวิทยาคม ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องเคล็ด การแก้เคล็ดทางไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ความเชื่อมากขึ้นอยู่กับวัตรปฏิบัติของพระอาจารย์ผู้สืบทอด
3. ความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อมีผลกระทบต่อสังคมในคุณค่าด้านต่าง ๆ ได้แก่ คุณค่าด้านจิตใจ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านเศรษฐกิจ คุณค่าด้านวัฒนธรรม คุณค่าด้านการบำรุงพระพุทธศาสนา คุณค่าด้านการท่องเที่ยว คุณค่าด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม คุณค่าดังกล่าวจะเห็นได้ชัดเจนตราบดีที่ผู้ประกอบพิธีหรือผู้ถือปฏิบัติตามพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อมีความยึดมั่นเป็นหลักปฏิบัติตามหลักพิธีกรรมนั้น ๆ อยู่ คุณค่าในคติความเชื่อในพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแฝงไปด้วยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่โบราณจารย์ได้สอดแทรกเอาไว้เป็นกุศโลบายให้ลูกศิษย์และผู้มีความศรัทธาได้รู้จักคิดและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

อภิปรายผล

แม้ว่าไสยศาสตร์จะเป็นศาสตร์ที่ไม่ประกอบด้วยเหตุผล หรืออาจพิสูจน์ไม่ได้ด้วยเหตุผล กระแสทางไสยศาสตร์ยังทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกสังคม ท่ามกลางวิทยาการสมัยใหม่ที่จัดว่าเป็นศาสตร์ที่มีเหตุผล เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ปรัชญาบางสาขา เช่น ตรรกวิทยา ตรรกศาสตร์ ไสยศาสตร์ยังมีประโยชน์มากในทุกสมัย สมัยโบราณที่มนุษย์ยังไม่เจริญ ไม่มีการศึกษา ยังไม่รู้จักรักการใช้เหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับ เพลินพิศ พรหมเกษ กล่าวถึง การเกิดมูมมง ความเชื่อประเพณีและพิธีกรรม ความกลัวและความไม่รู้ เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อซึ่งความเชื่อก็เป็นส่วนหนึ่งของศาสนาในสังคมมนุษย์ในสมัยโบราณ อย่างไรก็ตามแม้ปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้าไปมาก แต่มนุษย์ก็ยังมีพฤติกรรมแสดงออกทางความเชื่อกันอยู่ เช่น มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่อง ผี พราหมณ์ และพุทธ เหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหากไม่รู้สาเหตุก็มักเหมาไปว่า เกิดเพราะสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น อำนาจฟ้าดินอากาศ ลัทธิความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์ก็มักยึดถือธรรมชาติ อันมีพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาว น้ำ ลม ไฟ เมื่อมีศาสนาเกิดขึ้นก็ยึดถือเทพเจ้า ฤๅติปิศาจ ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยให้ตนพ้นทุกข์ จากความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์ ที่มีก่อนสมัยพุทธกาล ต่างมีความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณ อิทธิพลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น จะเป็นผู้กำหนดคุณและโทษต่อมาเมื่อมีการแพร่กระจายการยอมรับนับถือศาสนาพราหมณ์ พุทธ จึงทำให้เกิดความเชื่อแบบผสมผสานของทั้งสามประการเข้าด้วยกัน (เพลินพิศ พรหมเกษ, 2552) สอดคล้องกับแนวคิด ศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวว่าในเรื่องความเชื่อซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้มีความมั่นใจและมีกำลังใจขึ้น ถ้าหากขาดสิ่งเหล่านี้เสียแล้วก็ไม่อาจทำอะไรให้บรรลุเป้าหมายที่ดีได้ ดังนั้น ความเชื่อจึงเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกรูป ทุกวัย ทุกแห่ง ต่างก็สัมพันธ์กับความเชื่อทั้งนั้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2540) สอดคล้องกับแนวคิด สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้กล่าวแสดงศรัทธาว่า เกี่ยวกับความเชื่อให้ใช้ปัญญาพิจารณา แม้พระพุทธศาสนาเองก็ไม่บังคับให้เชื่อถือ ดังเช่นที่ตรัสไว้ มิให้เชื่อโดยอาการ 10 อย่างในกาลามสูตร ข้อนี้ควรขยายความว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อในพระพุทธศาสนา นั้น ต้องการให้เชื่อโดยปัญญา คือ ความรู้และพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในที่หลายแห่งเน้นให้ใช้ปัญญา คือ ความรู้เป็นประการสำคัญ (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2530) แนวคิดการเปลี่ยนร่างกายของ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมทางไสยศาสตร์จากบุคคลธรรมดาให้กลายเป็น บุคคลที่มีวิชาไสยศาสตร์ ไสยเวทย์ หรือมีครูบาอาจารย์คุ้มครองป้องกันอันตรายผ่านพิธีกรรมตามความเชื่อทางไสยศาสตร์เป็นการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของผู้เข้าร่วมพิธี ให้เป็นบุคคลที่แตกต่างจากคนทั่วไปในสังคม การเปลี่ยนแปลงเรือนร่างจากร่างกายธรรมดา ของมนุษย์ไปเป็นเรือนร่างที่มีอำนาจไสยศาสตร์ ปกป้องคุ้มครองนั้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยว กับอำนาจใหม่ที่เกิดขึ้นในเรือนร่างเดิมของมนุษย์การเปลี่ยนแปลงเรือนร่างของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ในพิธีกรรมด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ จุฬารัต ฝดุงชีวิต กล่าวถึง เรือนร่างของมนุษย์ ไว้ว่าอำนาจจากอิทธิพลของสังคมมีเหนือเรือนร่างตามธรรมชาติของบุคคลและหล่อหลอมกลมกล่อม (Socialized) เรือนร่างของบุคคลจนกลายเป็นเรือนร่างของสังคม (Social Body) เป็นร่างกายที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น (Invented) จากการแฝงฝังค่านิยม วัฒนธรรมความนึกคิด วัชกรรมต่าง ๆ ที่รุนแรงและยอมรับได้โดยปัจเจกบุคคล หรือที่เรียกว่า “การแฝงฝังเรือนร่าง” (embodiment) ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่ผู้คน ในชุมชนเชื่อถือ และพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ที่ผู้คนในสังคมปฏิบัติ สืบต่อกันมา ได้กลายเป็นอำนาจของสังคมที่ควบคุม ร่างกายของปัจเจกบุคคล เปลี่ยนแปลงร่างกายของ บุคคลไม่ให้เป็นของบุคคลอีกต่อไป แต่ได้กลายเป็น เครื่องสะท้อนค่านิยมบางประการของสังคมในที่สุด การเปลี่ยนแปลงร่างกายโดยผ่านพิธีกรรมความเชื่อทางไสยศาสตร์ยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้เกิดขึ้นกับ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ด้วย โดยสร้างอัตลักษณ์ใหม่ คือ เป็นบุคคลที่มีพลังทางไสยเวทย์และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง อัตลักษณ์ใหม่นี้เกิดขึ้นจากอำนาจของพิธีกรรมตามความเชื่อทางไสยศาสตร์ การสร้างอัตลักษณ์ของวัดเขาอ้อ สถานที่ บุคคล องค์ความรู้ เกี่ยวข้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วัตรปฏิบัติที่ติงามของเกจิอาจารย์ พิธีกรรมที่น่าเชื่อถือ (จุฬารัต ฝดุงชีวิต, 2558) สอดคล้องกับแนวคิดของ ณัฏฐดา สมสิทธิ์และวราเมษ วัฒนไชย กล่าวถึง มูมมงและแนวคิดที่

ปรากฏจากพิธีกรรมการแห่ว่านรางยา วัดเขาอ้อ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง สรุปได้ว่า คุณค่าและพิธีกรรมการแห่ว่านรางยาที่เกิดขึ้น ณ วัดเขาอ้อ นั้น เป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นการสืบทอดวัฒนธรรมชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานแนวคิด และพิธีกรรมทางพุทธศาสนา กับศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย อีกทั้งสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้คนในสังคมหลาย ๆ ประการไม่ว่าจะเป็นการใช้พิธีกรรมเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเอง การใช้พิธีกรรมเพื่อสร้างตัวตนและกลุ่มผู้ศึกษาไสยเวทย์ ที่มีครูบาอาจารย์ ปกป้องคุ้มครอง การใช้พิธีกรรมเพื่อสร้างอัตลักษณ์ ผู้มีไสยเวทย์โดยการสร้างอำนาจให้แก่เรือนร่างเดิมโดยการผ่านพิธีกรรม พิธีกรรมดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นว่าทฤษฎีเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ ที่มีบทบาทต่อความคิดต่อคนในสังคมไทยในปัจจุบันและท้ายที่สุดพิธีกรรม ดังกล่าวได้เป็นพิธีกรรมที่เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ให้แปรเปลี่ยนให้มีมูลค่าและใช้ในการสนับสนุนการท่องเที่ยวด้วย ทั้งนี้แม้ว่าแนวคิดหรือมุมมองที่ใช้ในการศึกษาพิธีกรรมการแห่ว่านรางยาในครั้งนี้จะสะท้อนประเด็นต่าง ๆ จากพิธีกรรมจากการสังเกตและสัมภาษณ์เกี่ยวกับพิธีกรรมการแห่ว่านรางยา วัดเขาอ้อ คือ พิธีกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและสืบทอดเรื่องเล่าของผู้คนในชุมชน รวมถึงสะท้อนให้เห็นการผลิตซ้ำพิธีกรรมที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาของผู้คนในชุมชนและผู้เข้าร่วมพิธี (ณัชรดา สมสิทธิ์ และวราเมศวร์ วัฒนไชย, 2559) สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ เดชชาติ ตรีทรัพย์ และคณะ ศึกษาวิจัยเรื่องหลักธรรมที่ปรากฏพิธีกรรมทางไสยศาสตร์สำนักเขาอ้อ จังหวัดพัทลุง จากการศึกษาวิจัยผลการวิจัยพบว่า 1) คติความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของสำนักเขาอ้อประกอบด้วยคติความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรมรับศิษย์ คติความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรมทำน้ำพระพุทธรูป คติความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรมสะเดาะ คติความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรมกินว่านยา คติความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรมแห่ว่านยา คติความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรมกินข้าวเหนียวดำ คติความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรมกินน้ำมันงาดิบ คติความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรมสร้างพระเครื่องและเครื่องรางของขลัง คติความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรม การคลี่คลายเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในกลุ่มผู้ประกอบการพิธีหรือผู้ถือปฏิบัติซึ่งเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก กลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่นจะมีความเชื่อมากน้อยขึ้นอยู่กับวัตรปฏิบัติของพระอาจารย์ และกลุ่มชาวบ้านต่างถิ่นจะมีความเชื่อแน่นมากขึ้น 2) ผลกระทบจากคติความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของสำนักเขาอ้อมีทั้งผลกระทบด้านดีและด้านไม่ดี ผลกระทบด้านดี ได้แก่ การอนุรักษ์และส่งเสริมความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ การส่งเสริมจริยธรรม การทำนุบำรุงพุทธศาสนา การส่งเสริมการศึกษา การส่งเสริมบำรุงขวัญกำลังใจ การสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อพระสงฆ์และการส่งเสริมอาชีพ ส่วนผลกระทบด้านไม่ดี ได้แก่ ด้านโจรผู้ร้ายและธุรกิจการค้า เป็นต้น 3) ด้านคติความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแฝงไปด้วยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่โบราณจารย์ได้สอดแทรกเอาไว้เป็นกุศโลบายให้ลูกศิษย์และผู้มีความศรัทธาได้รู้จักคิดและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ เป็นความเชื่อที่นอกเหนือธรรมชาติ เมื่อจุด ๆ หนึ่งความคิดทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนวิทยาการต่าง ๆ พัฒนามากขึ้น ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไปในยุคโลกาภิวัตน์ ความสมเหตุสมผลสู่ชาวโลกทำให้ความเชื่อเปลี่ยนแปลง การพึ่งพาระบบความเชื่อตั้งแต่สังคมในอดีตเป็นกลไกควบคุมสังคมและนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน (เดชชาติ ตรีทรัพย์ และคณะ, 2558) การยอมรับในพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ดังกล่าวของชุมชนเป็นการให้คุณค่าด้านพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ คุณค่าด้านจิตใจ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านเศรษฐกิจ คุณค่าด้านวัฒนธรรม คุณค่าด้านการบำรุงพระพุทธศาสนา คุณค่าด้านการท่องเที่ยว ความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์มีความสัมพันธ์เคียงคู่กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างยาวนานแสดงว่าย่อมเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์และมีคุณค่าอย่างแน่นอนในการเป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติตนของคนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ เอกวิทย์ ณ ถลาง ที่กล่าวว่า คุณค่าของพิธีกรรม มีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมในพิธีกรรมรับเอาคุณค่า และแบบอย่างพฤติกรรม ที่ต้องการเน้นเข้าไปในตัว เป็นการตอกย้ำความเชื่อ กรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มชน แนวปฏิบัติและความคาดหวังโดยไม่ต้องใช้การจำแนก แจกแจงเหตุผล แต่ใช้ศรัทธา ความขลัง

ความศักดิ์สิทธิ์ ของพิธีกรรมเป็นการสร้างความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2530) สอดคล้องกับแนวคิด นายธายุส และคณะ กล่าวว่า หลักศรัทธาอันว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากปุถุชนจนกลายเป็นอารยชนชั้นสูงสุดได้ และสามารถหลุดพ้นเป็นอิสระจากวัฏทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิงกล่าว คือ นิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพุทธศาสนา คุณค่าและประโยชน์ของความเชื่อในการพัฒนามนุษย์ สามารถแบ่งตามฐานะได้ 2 อย่าง คือ 1) ความเชื่อหรือศรัทธาในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาให้เป็นอารยทรัพย์ 2) ความเชื่อหรือศรัทธาในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาให้บุคคลข้ามพ้นโอฆะได้ (ธายุส ขอเจริญ และคณะ, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิสร มีผล ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาศรัทธาในฐานะปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายของพระพุทธรูปศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ในคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนาเถรวาท ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาและกลั่นกรองตัดสินใจ ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อในพระรัตนตรัยซึ่งการเกี่ยวข้องกับการบรรลุนิพพานของพระพุทธรูปศาสนา ศรัทธามีลักษณะทำให้จิตใจมุ่งใสทำให้แล่นไปได้ดีในการบรรลุนิพพาน มูลเหตุให้เกิดศรัทธา ได้แก่ รูป ความเศร้าหมอง เสี่ยงธรรม ศรัทธามีความสำคัญตามความหมายและหน้าที่ คือ เป็นพื้นฐานในกระบวนการการพัฒนาสู่ปัญญา เป็นพื้นฐานในกระบวนการปฏิบัติกัมมัญฐาน เป็นส่วนประกอบพื้นฐานในหมวดธรรม ศรัทธา 4 ประเภท ได้แก่ กัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกา สัทธา ตถาคตโพธิสัทธา คุณค่าและประโยชน์ของศรัทธาในการพัฒนามนุษย์ คือ 1) ศรัทธาทำให้คนได้อริยทรัพย์ 2) ศรัทธาทำให้คนข้ามโอฆะ 3) ศรัทธาทำให้คนบรรลุนิพพานของพระอรหันต์ 4) ศรัทธาทำให้คนผู้ที่อยู่ครองเรือนให้ได้รับทั้งประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในโลกหน้า (อภิสร มีผล, 2554) จะเห็นได้ว่า คติความเชื่อในชุมชนมีความสัมพันธ์สอดคล้องใกล้ชิดกับคตินิยมในพระพุทธรูปศาสนา ภูมิปัญญาของโบราณจารย์ที่แฝงในคติความเชื่อ พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ คือ สิ่งที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน การดึงเอาแก่นของคตินิยม คติความเชื่อในชุมชนนั้น ๆ มาเป็นแกนหลักในการพัฒนาชุมชน การอยู่ร่วมกันของชุมชนอย่างมีความสุขให้กลายเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นเครื่องสะท้อนบทบาทของสมาชิกในชุมชนความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคมหรือประเทศชาติ นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งอยู่คู่กับสังคมมาช้านานผ่านการผลิตซ้ำจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนอันจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ ประกอบด้วย พิธีกรรมรับศิษย์ พิธีกรรมทำน้ำพระพุทธรูป พิธีกรรมสะเดาะ พิธีกรรมกินว่านยา พิธีกรรมแห้วว่านยา พิธีกรรมกินข้าวเหนียวดำ พิธีกรรมกินน้ำมันงาดิบ พิธีกรรมการสร้างพระเครื่องและเครื่องรางของขลัง เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ความเชื่อมากขึ้นอยู่กับวัตรปฏิบัติของพระอาจารย์ผู้สืบทอด ความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อมีผลกระทบต่อสังคมในคุณค่าด้านต่าง ได้แก่ คุณค่าด้านจิตใจ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านเศรษฐกิจ คุณค่าด้านวัฒนธรรม คุณค่าด้านการบำรุงพระพุทธรูปศาสนา คุณค่าด้านการท่องเที่ยว คุณค่าด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม จะเห็นได้ชัดเจนตราบดีที่ผู้ประกอบพิธีหรือผู้ถือปฏิบัติตามพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อมจะยังคงยึดเป็นหลักปฏิบัติตามหลักพิธีกรรมนั้น ๆ อยู่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการอนุรักษ์และส่งเสริมพิธีกรรมตามความเชื่อที่ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ การส่งเสริมทางด้านงบประมาณ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ โดยให้ชุมชนเป็นเจ้าของวัฒนธรรม การคิดและตัดสินใจในการดำเนินงานเองซึ่งเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมก่อให้เกิดความภูมิใจเป็นการสานคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สืบสานความเชื่อ

ความศรัทธาในพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของประชาชนที่นับถือให้เกิดความยั่งยืนต่อไป 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่คนรุ่นปัจจุบัน อาทิ การแพทย์แผนโบราณ ตำหรับยาสมุนไพร ฯลฯ เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปเข้าใจข้อเท็จจริงไม่เชื่ออย่างงมงายและสามารถนำความเชื่อทางไสยศาสตร์ไปช่วยในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้สืบสานความเชื่อและพิธีกรรมที่มีคุณค่า และเป็นการวางแนวทางในการสืบทอดพิธีกรรมให้คงอยู่ในห้วงเวลาปัจจุบันและอนาคตต่อไป ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาวิจัยความเชื่อพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ทราบประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดในชุมชนโดยใช้มิติด้านความเชื่อมาเป็นประเด็นในการศึกษา 2) ควรมีการศึกษาวิจัยการแพร่กระจาย และสืบทอดวิชาทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ เพื่อให้มีการบันทึกเป็นหลักฐานทางไสยศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็น คาถาวิทยาคม โองการ พิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนขั้นตอนตามพิธีการไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อที่จะศึกษาแยกแยะว่าคนในสมัยโบราณฉลาดในการแฝงพุทธธรรมไว้ในบทของเวทมนต์คาถา สรรพเวทย์มนตรา ตลอดจนโครงการต่าง ๆ อันเป็นกุศโลบายที่จะทำให้คนเข้าถึงแก่นแท้ของพุทธศาสนา 3) ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อของประชาชนทั่วไปในภาคต่าง ๆ ของประเทศ ต่อสิ่งที่ประชาชนทั่วไปส่วนมากศรัทธาสุ่มตัวอย่างประชากรทั่วทุกภาคเพื่อได้ภาพรวมและทิศทางเกี่ยวกับความเชื่อสิ่งที่ประชาชนส่วนมากมีความเชื่อศรัทธา คาดคะเนข้อมูลภายในอนาคตเพื่อให้ได้ข้อมูลของความเชื่อมีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อสังคม ด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาสังคมในมิติของความเชื่อ

เอกสารอ้างอิง

- จุฬารัตน์ ผดุงชีวิต. (2558). อานวิพากษ์ มิเชล ฟูโกต์. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์, สนพ.
- ณัชรดา สมสิทธิ์ และวราเมษ วัฒนไชย. (2559). มุมมองและแนวคิดที่ปรากฏจากพิธีกรรมการแช่ขานรางยาอำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง. วารสารรัฐสมิแล, 37(1), 38-55.
- เดชชาติ ตริทรัพย์ และคณะ. (2558). หลักธรรมที่ปรากฏในความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์สำนักเขาอ้อ จังหวัดพัทลุง. วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์, 2(1), 42-48.
- ทิวาพร จันทรแก้ว. (2550). พิธีกรรมและความเชื่อในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน เอกสารการประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติครั้งที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ธยาอุส ขอเจริญ และคณะ. (2562). พลวัตวัฒนธรรมของประชาชนตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา : คติความเชื่อและการละเล่น. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(3), 179-192.
- เพลินพิศ พรหมเกษ. (2552). การเกิด : มุมมองความเชื่อประเพณีและพิธีกรรม. วารสารศิลปและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล, 4(1), 50-60.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2540). ราชอาณาจักรไทยในรอบ 5 ทศวรรษแห่งการครองราชย์. กรุงเทพมหานคร: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, กรมศิลปากร.
- ศุภการ สิริไพศาล และอภิเชษฐ กาญจนดิฐ. (2550). พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากอดีตจนถึงปัจจุบัน. ใน รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฒโน). (2530). ประมวลสารคดีธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. (2527). พระพุทธศาสนามหายาน. กรุงเทพมหานคร: สภาการศึกษาหมามกุฏราชวิทยาลัย.

- อภิสร มีผล. (2554). การศึกษาศรัทธาในฐานะปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายของพระพุทธศาสนา. ใน
วิทยานิพนธ์ สาขาพระพุทธศาสนามหาบัณฑิต. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2530). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาควิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

การพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพในตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์
จังหวัดชัยนาท บนฐานแนวคิดการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*

SELF-MANAGEMENT DEVELOPMENT OF CAREER GROUPS IN WANG MAN SUB-DISTRICT, WAT SING DISTRICT, CHAI NAT PROVINCE BASED ON THE CONCEPT OF SELF-RELIANCE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

สุจินดา ประเสริฐ, พงศกร ศรีรงค์ทอง*, ณพัชญ์ปภา สว่างนวัตกุล, เกษร เกษมชื่นยศ, สุภาวดี ศรีชัยสุวรรณ

Sujinda Prasert, Pongsakorn Srirongthong*, Naphatpapa Sawangnuwatkul, Kaysorn Kasemcheunyot, Supawadee Srichaisuwan

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพมหานคร

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: pongsakorn.sri@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและกิจกรรมการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ 2) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ และ 3) เพื่อพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ สมาชิกกลุ่มอาชีพของบ้านท่าข้าม หมู่ที่ 5 ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 10 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง วิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่ม การสนทนากลุ่ม เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT เทคนิค AIC และเทคนิค AAR และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการตนเองตามหลักการจัดการ POLC พบว่า ด้านการวางแผน มีการกำหนดเป้าหมาย วิธีการทำงาน และแก้ไขปัญหา ด้านการจัดองค์การ มีโครงสร้างในรูปแบบคณะกรรมการ และแบ่งหน้าที่ตามความสามารถ ด้านการนำ มีการสื่อสาร และสร้างแรงจูงใจในการทำงานเป็นทีม และด้าน การควบคุม มีการติดตาม ประเมินผลการทำงานในกลุ่มตลอดเวลา 2) ศักยภาพการจัดการตนเอง ด้านคน มีความมุ่งมั่นตั้งใจและความสามัคคีสูง ด้านคุณภาพสินค้า ไม่กวาดมีราคาไม่แพงและคงทน ด้านการจัดการ มีภาวะผู้นำ ที่ดีและการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และ 3) โมเดลการพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการตนเอง ได้แก่ ความสามัคคี ภาวะผู้นำ ความมุ่งมั่นตั้งใจ การมีส่วนร่วม การรักการเรียนรู้ และการสนับสนุนจากภายนอก ทำให้กลุ่มบริหารตนเองได้ รับผิดชอบช่วยเหลือตนเองได้ และพัฒนาตนเองได้ นำไปสู่การพัฒนาจัดการตนเองในการผลิตไม่กวาด การเพาะเห็ด การเลี้ยงไก่ไข่ และการเพิ่มช่องทางการตลาดร้านค้าที่วัด

คำสำคัญ: การจัดการตนเอง, กลุ่มอาชีพ, การพึ่งตนเอง, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This participatory action research was conducted with the following objectives: 1) to examine the organization and management forms and activities of the career group; 2) to analyze management potential of the career group; and 3) to improve the management of the career group. The key informants who participated in this study consisted of 10 members of Takam Village career group derived from purposive sampling. Data collection and analysis had been done with focus group, SWOT analysis, AIC and AAR techniques, and content analysis. It could be found in the results that: 1) according to POLC self-management model, it could be observed that the career group appeared to have their goals, methods, and resolution defined. In addition, there was an organization of committee appointment and allocation of tasks according to ability. They were found to employ communication and encouragement of team work spirit, and committed to following up and evaluation of work. 2) Key self-management potential was found to include commitment and unity with good leadership and participatory management. In addition, there broom products were inexpensive and durable. And 3) The development model of career group management could comprise of three major aspects. Factors influencing the development of management included unity, leadership, commitment, participation, learning spirit, and external supports. These resulted in the capacity of self-management, self-reliance, and self-development then led to the expansion in activities including the production of brooms, mushroom plantation, chicken raising, and expansion of marketing channel in the community.

Keywords: Self-Management, Career Groups, Self-Reliance, Sustainable Development

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) เป็นแผนขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศระยะยาวตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายประเทศมีความมั่นคง คือ ประชาชนมีงานมีรายได้ที่มั่นคงและชุมชนเข้มแข็ง มีความมั่งคั่ง คือ การลดความเหลื่อมล้ำและประชาชนอยู่ดีมีสุข และมีความยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สร้างรายได้ความเจริญ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้น เป็นการพัฒนาที่สร้างสังคมเสมอภาคมีการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมบนฐานทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนรวมตัวกันร่วมคิดร่วมทำในการจัดการตนเอง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้นำไปสู่สังคมเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม (ประกาศยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580), 2561) ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) เป็นการแปลงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย การดำเนินการเน้นไปที่การพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากเชิงพื้นที่โดยการสร้างฐานรายได้ใหม่และต่อยอดฐานรายได้เดิม การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนให้เพิ่มขึ้นโดยการสนับสนุนการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ และทักษะของผู้ประกอบการในการบริหารธุรกิจที่เท่าทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง การสนับสนุนผู้ประกอบการในชุมชนในการรวมกลุ่มพึ่งพาตนเอง พัฒนาเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ อันเป็นการแก้ปัญหาความยากจนและสร้างรายได้ รวมทั้งการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถาบันการศึกษาในการร่วมกันพัฒนาความรู้เชิงทฤษฎีไปสู่การใช้จริงในทางปฏิบัติ เป็นการเสริมพลังชุมชน นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัยในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

พึ่งพาและจัดการตนเองได้ และลดความเหลื่อมล้ำภายในสังคมเพื่อความสุขของคนในสังคมอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) เป็นการน้อมนำพระราชโองบายด้านการศึกษาที่มอบให้มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในฐานะสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีเป้าหมายการพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกด้าน ตรงกับความต้องการและบริบทที่แท้จริงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มีพันธกิจด้านการวิจัยที่เน้นการเตรียมคนให้มีทัศนคติที่ดีและถูกต้อง มีอาชีพการงานทำ สามารถดูแลครอบครัวและพึ่งพาตนเองได้ และเน้นการบูรณาการสร้างองค์ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง มุ่งให้ชุมชนท้องถิ่นพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2561) การพัฒนาตามยุทธศาสตร์ในทุกระดับ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการสร้างอาชีพ มีความเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองพึ่งพาตนเองได้ เพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ หลุดพ้นจากความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำ ช่วยเหลือคนในชุมชนมีรายได้ อยู่ดีมีสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้เป็นปัญหาที่ทำนายต่อการพัฒนาประเทศและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมาก จากรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยปี 2562 พบว่า ครครัวเรือนยากจนมีทั้งสิ้นจำนวน 1.31 ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.04 ของครัวเรือนทั้งหมด มีรายได้ 3,016 บาทต่อคนต่อเดือน ครัวเรือนยากจนมีหนี้สินเฉลี่ย 89,208 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งคนยากจนมากที่มีปัญหาความยากจนในด้านตัวเงินที่รุนแรงมีจำนวน 1.28 ล้านคน และคนเกือบจนมีความเสี่ยงที่จะเป็นคนยากจนได้ง่ายมีจำนวน 5.40 ล้านคน มีรายได้ 3,864 บาทต่อคนต่อเดือน สัดส่วนคนยากจนนอกเทศบาลจะสูงกว่าในเขตเทศบาล คนยากจนที่อยู่ในเขตเทศบาลมีสัดส่วนร้อยละ 4.69 ส่วน ส่วนคนยากจนที่อยู่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนร้อยละ 8.07 ต้นเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมที่มีรายได้ไม่ค้ำยันแน่นอน และการเป็นแรงงานนอกระบบที่มีความเสี่ยงต่อรายได้ที่ไม่ค้ำยันมีความมั่นคง ส่วนปัญหา ความเหลื่อมล้ำของช่องว่างทางรายได้ระหว่างคนรวยที่สุดกับคนจนที่สุดที่มีความแตกต่างกันสูงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คนรวยที่สุดมีรายได้สูงถึงร้อยละ 33.17 ของรายได้รวมทั้งประเทศ มีรายได้เฉลี่ยสูงถึง 32,663 บาทต่อเดือน ส่วนคนจนที่สุดมีรายได้เพียงร้อยละ 2.08 ของรายได้รวมทั้งประเทศ มีรายได้เฉลี่ย 2,049 บาทต่อเดือน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) จากข้อมูลสถิติในปี 2562 จังหวัดชัยนาทเป็นหนึ่งใน 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด มีคนจนจำนวน 52,000 คน เส้นความยากจนอยู่ที่ 2,944 บาทต่อคนต่อเดือน สัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายร้อยละ 17.89 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจด้านรายได้ ทำให้ประชาชนเกิดความลำบากทุกข์ยากในการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การหารายได้ และการพึ่งพาตนเองมากขึ้น และส่งผลกระทบต่อสูญเสียโอกาสความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมในมิติต่าง ๆ ดังนั้น การส่งเสริมการประกอบอาชีพจะช่วยให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองในการหารายได้มาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการส่งเสริมประชาชนในการรวมตัวเป็นกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสร้าง ความอยู่ดีมีสุข จะเป็นการรวมกำลังและเสริมพลังของกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง ช่วยกันร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมแก้ปัญหาของสมาชิกแต่ละคนในรูปแบบกลุ่มผ่านกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการตนเองร่วมกัน อันเป็นการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นจากฐานราก ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนและการลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำให้น้อยลง

ในเดือนกันยายน 2562 ปัญหาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพเป็นปัญหาหนึ่งที่ได้จากการค้นหาโจทย์วิจัยแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ซึ่งพบว่ากลุ่มอาชีพของตำบลวังหมันประสบปัญหาการจัดการตนเองด้านการขาด

แคลนเงินทุน อุปกรณ์ และวัตถุดิบ การขาดความรู้และทักษะในการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การขาดช่องทาง การจัดจำหน่าย การมีรายได้น้อยไม่เพียงพอ เป็นต้น การพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพบนแนวคิด การพึ่งตนเองเป็นการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มอาชีพที่ระเบิดจากภายในในการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาและบริหาร กิจการของกลุ่มร่วมกันให้เจริญก้าวหน้าด้วยตนเอง เรียนรู้ที่จะพัฒนาและปรับปรุงการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพได้ มาตรฐาน ตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เรียนรู้ที่พัฒนาและขยายช่องทางการตลาด เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงของกลุ่มอาชีพให้เพิ่มพูนมากขึ้นอย่างต่อเนื่องและเพียงพอต่อการดำเนินชีวิตอย่างอยู่ดีมี ความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ชีวิตหลุดพ้นจากภาวะความยากจนและความเหลื่อมล้ำ และเพื่อสร้างกลุ่มอาชีพที่มี ความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ของชาติที่มุ่งการพัฒนาเชิง พื้นที่ ส่งเสริมคนในชุมชนให้รวมตัวกันในการสร้างรายได้ มีความมั่นคงในชีวิต มีความสุข และมีจิตสำนึกการพึ่งพา ตนเองในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและสนใจศึกษาเรื่องการพัฒนาการจัดการ ตนเองของกลุ่มอาชีพในตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท บนฐานแนวคิดการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาที่ ยั่งยืน เพื่อศึกษากิจกรรมและรูปแบบ วิเคราะห์ศักยภาพ และพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพใน ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ประโยชน์ที่ได้รับคือการได้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรม รูปแบบ และศักยภาพ การจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพที่นำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ การส่งเสริมโอกาสทาง เศรษฐกิจให้กลุ่มอาชีพมีรายได้ สมาชิกของกลุ่มอาชีพเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ปัญหา ความต้องการ การวางแผน การคิดกลยุทธ์ การถอดบทเรียนการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพไปสรุปเป็นแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของตัวกลุ่มเองและกลุ่มอื่นต่อไป อีกทั้งกลุ่มอาชีพยังมึ ความมั่นใจในศักยภาพของตนเองว่าสามารถจัดการ พัฒนา และแก้ไขปัญหาของกลุ่มได้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและกิจกรรมการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพในตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพในตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท
3. เพื่อพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพในตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยประยุกต์ที่มีรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจง (Purposeful sampling) คือ สมาชิกกลุ่มอาชีพบ้านท่าข้าม หมู่ 5 ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน ได้แก่ ประธาน 1 คน กรรมการ 5 คน ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อสม.) 1 คน

ขั้นตอนและเทคนิคการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษารูปแบบและกิจกรรมการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นแรก เป็นการศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่มอาชีพ ได้แก่ การระบุ คัดเลือก สรุป ปัญหาความต้องการ วิเคราะห์และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาในการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ

ขั้นที่สอง เป็นการศึกษากิจกรรมของกลุ่มอาชีพ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาและกระบวนการผลิต ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำในการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ และศึกษารูปแบบการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพตามหลักการจัดการ POLC ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม

เทคนิคการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การประชุมกลุ่ม (Group Meeting) การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว ประวัติความเป็นมา ปัญหาความต้องการ กระบวนการผลิต รูปแบบและกิจกรรมการจัดการตนเอง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร ด้านการวิจัย และด้านการประเมิน จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความครอบคลุมของเนื้อหา โดยนำคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (สุวิมล ติरणานนท์, 2551) และปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ โดยกลุ่มอาชีพมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยมีบทบาทเป็นเพียงที่เลี้ยงผู้อำนวยความสะดวกส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นแรก การสร้างความเข้าใจให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเทคนิคการวิเคราะห์ SWOT จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคกับสมาชิกกลุ่มอาชีพ โดยสมาชิกกลุ่มอาชีพได้ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายในปัจจุบันของกลุ่มอาชีพ และนำเทคนิค SWOT มาใช้วิเคราะห์ศักยภาพการจัดการตนเองของกลุ่ม

ขั้นที่สอง การกำหนดแผนและกลยุทธ์ สมาชิกกลุ่มอาชีพนำผลข้อมูลการวิเคราะห์ SWOT มาร่วมกันคิด สังเคราะห์เป็นแผนและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ

ขั้นที่สาม การปฏิบัติตามแผนและกลยุทธ์ สมาชิกกลุ่มอาชีพได้นำแผนและกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาการจัดการตนเองของกลุ่มไปดำเนินการปฏิบัติจริง โดยผู้วิจัยได้ติดตามและสังเกตการปฏิบัติงานจริงตามแผนและกลยุทธ์ของกลุ่มอาชีพ และคณะผู้วิจัยได้มีการประชุมร่วมกับสมาชิกกลุ่มอาชีพเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น สะท้อนกลับข้อดีและข้อจำกัดของผลการปฏิบัติงานของกลุ่มอาชีพ เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงร่วมกันเป็นระยะ ๆ

เทคนิคการวิจัย เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายในปัจจุบัน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค แผนและกลยุทธ์การจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นแรก การสร้างความรู้ (A) สมาชิกกลุ่มอาชีพร่วมกันแสดงความคิดเห็น หาข้อสรุป และกำหนดสิ่งที่กลุ่มต้องการที่จะพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่ม

ขั้นที่สอง การสร้างแนวทางการพัฒนา (I) สมาชิกกลุ่มอาชีพร่วมกันคิดแสวงหาวิธีการและกำหนดเป้าหมาย เลือกทางเลือกที่เหมาะสม พร้อมจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาการจัดการตนเองในสิ่งที่กลุ่มอาชีพกำหนดความต้องการไว้

ขั้นที่สาม การสร้างแนวทางปฏิบัติ (C) สมาชิกกลุ่มอาชีพยอมรับร่วมกันในการนำกิจกรรมการพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มไปสู่การปฏิบัติจริง

เทคนิคการวิจัย เทคนิค AIC ด้วยการประชุมกลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วย ภาพสภาพการณ์ ปัจจุบัน ภาพอนาคต วิธีการที่ทำให้ภาพอนาคตเป็นจริง ลำดับความสำคัญของวิธีการที่ทำให้ภาพอนาคตเป็นจริง แนวทางการปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติจริง สมาชิกกลุ่มอาชีพพร้อมกันถอดบทเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทบทวนวิธีการทำงาน ความสำเร็จ และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมจริง เพื่อปรับปรุงการทำงาน และสรุปบทเรียนไว้เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญมาช่วยให้คำปรึกษาเป็นระยะ ๆ ด้วย

เทคนิคการวิจัย เทคนิคการถอดบทเรียนแบบเสริมพลัง (AAR) ด้วยการประชุมกลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วย สิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่เกิดขึ้นจริง สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นจริง สิ่งที่ต้องทำเพื่อให้เป็นไปตามที่คาดหวัง และสิ่งที่ได้เรียนรู้ในการจัดการตนเองของกลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

1. ผู้วิจัยเข้าพบผู้บริหารของตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท เพื่อแนะนำตัว ขออนุญาตเข้าไปในพื้นที่ สร้างความสัมพันธ์และทำความเข้าใจ อธิบายรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ทุกคนทราบ
2. ผู้วิจัยอธิบายรายละเอียด วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย และรายละเอียดการขอความยินยอมในการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจให้ผู้ให้ข้อมูลหลักทราบ พร้อมทั้งมีใบยินยอมความเข้าใจอันถ่องแท้ให้ลงลายมือชื่อ
3. ผู้วิจัยได้อธิบายและขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักลงลายมือชื่อในใบยินยอมการให้ข้อมูลส่วนบุคคลในการนำข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลไปใช้ในการวิจัย
4. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามแต่ละขั้นตอนและเทคนิคการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่ม และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ SWOT การทำ AIC และการถอดบทเรียนแบบเสริมพลัง AAR ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย และตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) จากมุมมองหลาย ๆ ด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดระเบียบ วิเคราะห์จำแนกข้อมูล (Typological Analysis) จัดหมวดหมู่ของข้อมูล จัดทำดัชนีคำหลัก (Coding) สร้างข้อสรุปเชื่อมดัชนีคำหลักเข้าด้วยกัน ตีความ สร้างและเขียนเชื่อมข้อสรุปเข้าด้วยกันเป็น การวิเคราะห์สรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ในการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

การพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพในตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท บนฐานแนวคิดการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า

1. รูปแบบและกิจกรรมการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ

กิจกรรมการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ

กลุ่มอาชีพรวมตัวก่อตั้งขึ้นประมาณปี 2562 ตามแนวคิดของผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 (นายจำรอง คงกะพันธ์) ที่นำเสนอโครงการทำไม้กวาดภายใต้โครงการสัมมาชีพของกรมการพัฒนาชุมชน เหตุผลที่สมาชิกเข้าร่วมกลุ่มอาชีพคือ ต้องการมีงาน มีรายได้ เป็นงานไม่หนักที่ผู้สูงอายุทำได้ การได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และความ สุข ความเพลิดเพลินจากการได้พูดคุยกัน กิจกรรมหลักคือการผลิตไม้กวาด มีกระบวนการผลิต 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนต้นน้ำ การสร้างความรู้ กลุ่มอาชีพได้รับการฝึกอบรมจากวิทยากรของหน่วยงานภายนอก 2) ขั้นตอนกลางน้ำ การผลิต

สมาชิกกลุ่มอาชีพจะมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมแก้ปัญหาทุกขั้นตอนการผลิต สมาชิก ร่วมออกเงินคนละ 1,000 บาท เป็นทุนเริ่มต้นในการซื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์มาผลิต หลังฝึกอบรมกลุ่มอาชีพได้ทดลอง ฝึกทำไม้กวาดใหม่โดยออกแบบทั้งแบบยาวและแบบสั้นด้วยตัวเองร่วมกัน ปรึกษาหารือกันค้นหาวิธีการผลิตไม้ กวาดให้สวยงาม แน่นหนา แข็งแรง ทนทาน ทำจนมีความชำนาญจึงลงมือผลิตและจัดจำหน่าย กลุ่มอาชีพพัฒนา ปรับปรุงด้วยการลองผิดลองถูก ต่อยอดเป็นไม้กวาดแบบโค้งงอและแบบงุ่ม และจัดทำสติ๊กเกอร์ติดด้วย และ 3) ขั้นตอนปลายน้ำ การจัดจำหน่าย กลุ่มอาชีพคิดกำหนดราคาเอง ตลาดภายใน ได้แก่ ร้านขายของชำในหมู่บ้าน วัด (ขายตามเทศกาลต่าง ๆ) ตลาดภายนอก ได้แก่ ร้านขายส่ง การฝากญาติไปขาย งานกาชาดจังหวัด เพชรบุรี กลุ่มอาชีพยังมีความรู้ในการผลิตสินค้าอื่น ๆ ได้แก่ ยาหม่อง ดอกไม้จันทน์ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า และพริกแกง

รูปแบบการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ

รูปแบบการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการจัดการ POLC พบว่า 1) การวางแผน กลุ่มอาชีพมีการประชุมปรึกษา ตัดสินใจร่วมกันในการวางแผน กำหนดเป้าหมาย วิธีการทำงาน การผลิต การพัฒนาสินค้า และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่ม 2) การจัดองค์การ กลุ่มอาชีพจัดกลุ่มในรูปแบบ คณะกรรมการ กำหนดลักษณะงาน แบ่งหน้าที่กันทำตามความสามารถของสมาชิกแต่ละคน 3) การนำ กลุ่มอาชีพ มีการติดต่อสื่อสารและการทำงานเป็นทีมที่ดี ผู้นำกลุ่มและที่ปรึกษากลุ่มคอยให้การสนับสนุนและจูงใจให้สมาชิก ร่วมมือกันทำงานจากการแบ่งปันผลกำไร ตัวสมาชิกมีกำลังใจจากคำชื่นชมของผู้ซื้อว่าไม้กวาดสวยงาม แข็งแรง ทำให้มุ่งมั่นผลิตไม้กวาดที่มีคุณภาพดี และ 4) การควบคุม กลุ่มอาชีพมีการติดตาม กำกับ ตรวจสอบ และ ประเมินผลการทำงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขการผลิตไม้กวาดให้มีมาตรฐานผ่านการประสานงานของประธานกลุ่มอยู่เสมอ

2. ศักยภาพการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ

กลุ่มอาชีพได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นระบวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายในปัจจุบัน โดยกลุ่มอาชีพ ได้ทำการวิเคราะห์ SWOT ร่วมกันกำหนดแผนกลยุทธ์ในการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ วิสัยทัศน์ มีความมั่นคง มีรายได้ประจำ มีชื่อเสียง เข้มแข็ง เติบโตยั่งยืนขึ้น เลี้ยงตนเองได้

พันธกิจ 1) ผลิตสินค้าหลากหลายสลับกันให้มีรายได้เข้ามาตลอด 2) พัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพที่ดี 3) ขยายช่องทางการตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น

เป้าหมายในปัจจุบัน 1) การมีทุน วัตถุดิบ 2) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก 3) การมีรายได้ อย่างต่อเนื่อง 4) การมีตลาดและยอดขายมากขึ้น 5) การผลิตไม้กวาดให้มีความมั่นคง

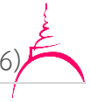
จุดแข็ง 1) ด้านคน มีความสามัคคีสูงมาก มีความร่วมมือร่วมใจกัน มีความพยายาม มุ่งมั่น รักใน การเรียนรู้ 2) ด้านคุณภาพไม้กวาด มีราคาที่ไม่แพง มีความแน่นและหนา คงทน 3) ด้านการจัดการ มีภาวะผู้นำที่ดี การบริหาร แบบมีส่วนร่วม

จุดอ่อน การมีเงินทุนน้อย การหาวัตถุดิบและอุปกรณ์ได้ยากและไม่เพียงพอ การขาดทักษะทางเทคโนโลยี ปัญหาสุขภาพ

โอกาส การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และเงินทุน การที่สินค้าไม่มีคู่แข่งใน หมู่บ้าน

อุปสรรค ช่องทางการตลาดและยอดขายน้อย ช่องทางการประชาสัมพันธ์น้อย ไม่ทันสมัย ปัญหา การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ทำให้ผู้ซื้อเข้ามาสั่งซื้อได้ลำบาก

กลยุทธ์นำไปปฏิบัติและผลการติดตาม 1) กลยุทธ์การตลาดวางข้าง ผลสามารถขยายตลาดโดยนำไม้ กวาดใส่ออกไปเร่ขายตามที่ต่าง ๆ 2) กลยุทธ์การจัดหาดอกไม้กวาดที่ได้รับการสนับสนุนทุนจากหน่วยงาน ภายนอก ผลสามารถผลิตไม้กวาดได้อย่างต่อเนื่องมากพอจำหน่ายเพื่อเป็นทุนหมุนเวียน 3) กลยุทธ์การเพาะเห็ด และต้นอ่อนทานตะวัน ผลสามารถขายและมีรายได้เป็นอาชีพเสริม

3. การพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ

กลุ่มอาชีพมีการประชุมร่วมกันโดยสรุปสถานการณ์ปัจจุบันของกลุ่มว่ายังมีการรวมตัว รักและสามัคคีกันดี อยู่ สามารถผลิตไม้กวาดได้ กลุ่มอาชีพได้ร่วมกันระดมความคิดกำหนดประเด็นที่ต้องการพัฒนาจำนวน 9 ประเด็น โดยร่วมกันคัดเลือกและสร้างแนวทางการปฏิบัติทำให้ได้ประเด็นสำคัญที่ต้องการพัฒนาเหลือ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การเพิ่มจำนวนการผลิตไม้กวาดได้ต่อเนื่องทุกวัน แนวทางการพัฒนาคือการหาช่องทางการตลาด การผลิตไม้กวาดที่มีคุณภาพ และการลดต้นทุนการผลิต 2) การพัฒนาร้านค้าที่วัด แนวทางการพัฒนาคือการปรึกษาคณะกรรมการของวัดทำขำใน การปรับปรุงพื้นที่เพื่อใช้วางขาย 3) การเพิ่มจำนวนการเพาะเห็ด แนวทางการพัฒนาคือการซื้อก้อนเชื้อเพิ่ม การดูแลและพัฒนาโรงเรือนเพาะเห็ดให้ดีขึ้น และ 4) การเลี้ยงไก่ไข่ แนวทางการพัฒนาคือการนำกำไรจากไม้กวาดมาซื้อไก่ไข่

4. การติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติจริง

กลุ่มอาชีพมีเป้าหมาย คือ การมีรายได้ การมีอาชีพเสริม สิ่งที่เกิดขึ้นตามที่คาดหวัง คือ มีรายได้บ้าง สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นตามที่คาดหวัง คือ รายได้ที่ได้รับยังไม่สม่ำเสมอ การขายยังไม่คงที่ วิธีการแก้ไข คือ การหาตลาดและช่องทางขาย การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การเพาะเห็ดหมุนเวียนเป็นรายได้เสริม สิ่งที่ได้เรียนรู้ คือ ความสามารถในการทำไม้กวาด ความรู้และทักษะการขาย ความรู้เรื่องการเพาะเห็ด และความสามัคคีกัน

อภิปรายผล

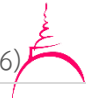
1. กิจกรรมและรูปแบบการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ พบว่า กิจกรรมการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ ในการผลิตไม้กวาดนั้นอยู่บนแนวคิดการพึ่งตนเอง สมาชิกมีความรักในการเรียนรู้ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีภาวะผู้นำ มีความสามัคคี ทุกคนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ส่งผลให้กลุ่มเป็นผู้ริเริ่มในการดูแล ฟังพา และกำหนดทิศทางทุกกิจกรรมตั้งแต่การผลิต การพัฒนาปรับปรุง การจัดจำหน่ายไม้กวาดของกลุ่มได้ด้วยตัวเอง ศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มเป็นพลังสำคัญของการพึ่งตนเอง ทำให้กลุ่มอาชีพประสบความสำเร็จในการจัดการตนเอง (กนกกาญจน์ เมืองแก้ว, 2561) ในส่วนรูปแบบนั้นกลุ่มอาชีพมีการจัดการตนเองตามหลักการจัดการ POLC การที่กลุ่มอาชีพมีการวางแผนร่วมกันในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย แผนกลยุทธ์ กระบวนการผลิต การจัดจำหน่าย และการแก้ไขปัญหา ทำให้กลุ่มมีแนวทางในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการตนเองได้สำเร็จ (Robbins, S. & Coulter, 2012) กลุ่มอาชีพมีการจัดการด้วย การกำหนดโครงสร้างกลุ่มในรูปแบบคณะกรรมการ วิธีการทำงานและมีการแบ่งหน้าที่กันทำตามความสามารถ โครงสร้างองค์กรและบทบาทที่ชัดเจนอยู่บนความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงทุกส่วนเข้าด้วยกันตามบทบาทหน้าที่ทำให้การจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพดำเนินงานไปอย่างรวดเร็ว ประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545) กลุ่มอาชีพมีการนำ ผู้นำกลุ่ม สนับสนุนและจูงใจ กระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มช่วยเหลือ ร่วมมือกันทำงานด้วยการแบ่งปันผลกำไร และสมาชิกกลุ่มมีการสื่อสารที่ดี ทำงานเป็นทีม และมีกำลังใจจากคำชมของลูกค้ว่าไม้กวาดมีคุณภาพ สวย และแข็งแรงทนทาน ทำให้มุ่งมั่นตั้งใจในการจัดการตนเองตามเป้าหมายจนสำเร็จ (Bateman, T & Snell, S., 2015) และกลุ่มอาชีพมีการควบคุม ได้ประชุมกำกับติดตามและประเมินผลให้เป็นไปตามเป้าหมาย และปรับปรุงการทำงานให้ได้คุณภาพ มีมาตรฐานร่วมกันอยู่เสมอ ทำให้กลุ่มสามารถจัดการตนเองในการลดความเสียหายและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้บรรลุผลได้ด้วยตัวเอง (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545)

2. ศักยภาพการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า ศักยภาพด้านคน มีความสามัคคี มีความร่วมแรงร่วมใจ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีความรักในการเรียนรู้ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการตนเอง การที่คนมีความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทำให้คนในกลุ่มจะรู้สึกถึงพลังอำนาจภายในและศักยภาพใน

การจัดการตนเองที่จะผลักดันการดำเนินงานต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายด้วยพลังสามัคคีของกลุ่ม ความมุ่งมั่นตั้งใจ ทำให้กลุ่มมีความมั่นใจในศักยภาพของตนที่จะจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน และความร่วมมือร่วมใจทำให้กลุ่มสามารถจัดการตนเองได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของกลุ่ม (สุภาพคนไทย, 2557) ศักยภาพด้านคุณภาพสินค้า มีราคาไม่แพง มีความคงทน เป็นการเสริมพลังให้กลุ่มอาชีพในการพัฒนาตนเองให้มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ที่จะจัดการตนเองเพื่อลดต้นทุน และประยุกต์ใช้ความรู้และคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ นำมาปรับปรุงพัฒนาต่อยอดสินค้าของกลุ่มให้มีคุณภาพดีขึ้น อีกทั้ง ยังเป็นการยกระดับความรู้นำไปสู่การพัฒนาให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ (โกวิท พวงงาม, 2553) และศักยภาพด้านการจัดการ มีผู้นำที่มีภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยจำเป็นในการจัดการตนเองของกลุ่ม สมาชิกทุกคนมีภาวะผู้นำเป็นเจ้าของ มีส่วนรับผิดชอบการจัดการตนเองของกลุ่มตามบทบาทหน้าที่ มีจิตอาสาโดยมีบทบาทช่วยเหลือกันในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มให้บรรลุความสำเร็จไปสู่เป้าหมาย การมีภาวะผู้นำที่ดีช่วยแก้ไขปัญหากลุ่ม สร้างแรงจูงใจให้สมาชิกกลุ่มรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการพัฒนาและให้การยอมรับช่วยเหลือร่วมกันเป็นกลุ่ม รักษากลุ่มยังคงอยู่ และช่วยพัฒนาให้เข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้ (Grill, L., 2019) การที่กลุ่มอาชีพมีการบริหารแบบมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการตนเอง มีการกระจายอำนาจการบริหารและความรับผิดชอบไปยังตัวบุคคลและทีมงานที่ทุกคนมีอิสระในการรับผิดชอบตนเอง ทีมจะถูกสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามหน้าที่ใหม่ที่เกิดขึ้น การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมติดตามประเมินผลผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มุ่งก่อให้เกิดการจัดการตนเองของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และมุ่งเป้าหมายและผลประโยชน์ส่วนรวมของกลุ่มเป็นหลัก การมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มพลังอำนาจเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกกลุ่มที่ช่วยเสริมพลังความเข้มแข็งของกลุ่ม และส่งผลต่อการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพที่พยายามทำงานของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย (Ginten, M., 2017)

3. การพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ จากการศึกษาวิเคราะห์ผลการวิจัยสามารถสรุปและอธิบายได้ในรูปแบบของโมเดลการพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนแรกคือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย ความสามัคคี ความมุ่งมั่นตั้งใจ รักการเรียนรู้ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากภายนอก ส่งผลต่อส่วนที่สอง คือ การจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ บนแนวคิดการพึ่งตนเอง ที่ทำให้กลุ่มอาชีพสามารถบริหารตนเองได้ตามหลักการจัดการ POLC สามารถรับผิดชอบต่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาตนเองได้ สามารถพัฒนาตนเอง และสามารถจัดการอาชีพตนเองได้ ซึ่งจะส่งผลต่อไปยังส่วนที่สาม คือ การพัฒนาการจัดการตนเอง ทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาการจัดการตนเองได้ในด้านการผลิตไม่เกิดการเพาะเห็ด การขยายร้านค้าที่วัด และการเลี้ยงไก่ไข่ อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล เอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน และคุณภาพชีวิตที่ดีมีรายได้และมีความสุข (จากุพจน์ สุขสำราญ, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จากุพจน์ สุขสำราญ ที่พบว่า การที่กลุ่มมีสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความตั้งใจ และมีส่วนร่วมในการคิด การรับผิดชอบ การแก้ไขปัญหา และการรับผลประโยชน์ในการบริหารจัดการกลุ่มจะทำให้เกิดความรู้ที่อบอุ่นใจและปลอดภัย และการที่กลุ่มได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการตนเองและการดำรงอยู่ของกลุ่มอาชีพ และงานวิจัยของวิมล กลางประพันธ์ และคณะ ที่พบว่า ภาวะความเป็นผู้นำเป็นเงื่อนไขทำให้กลุ่มอาชีพสามารถจัดการตนเองได้ (วิมล กลางประพันธ์ และคณะ, 2551) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ สกนธรัตน์ และธิดารัตน์ กลยนิย ที่พบว่า การจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพได้นั้น กลุ่มต้องบริหารทรัพยากรทั้งด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านคน และด้านการจัดการ และกิจกรรมของกลุ่มที่สำคัญ คือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ และการจัดกระบวนการ (ประสิทธิ์ สกนธรัตน์, 2553); (ธิดารัตน์ กลยนิย, 2553) รวมถึงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของของอัยรวี วีระพันธ์พงศ์ และจักรกฤษณ์ แก้วธรรมมา ที่พบว่า กลุ่มอาชีพที่จัดการพึ่งตนเองในการพัฒนาอาชีพได้ กลุ่มต้องสามารถแก้ไขปัญหาด้วย

ตนเองได้ และกลุ่มสามารถพัฒนาสินค้าให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า (อัยรวี วีระพันธ์พงศ์, 2556); (จักรกฤษณ์ แก้วธรรมมา, 2553)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพในตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท บนฐานแนวคิด การพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มอาชีพมีความสามัคคีและการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการทำกิจกรรมของกลุ่ม กลุ่มอาชีพมีการจัดการตนเองตามหลักการจัดการ POLC ที่มีการวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม มาใช้ในการทำกิจกรรมจนบรรลุเป้าหมาย ภายใต้ศักยภาพของคนที่มีความร่วมแรงร่วมใจ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความรักในการเรียนรู้ และศักยภาพด้านการจัดการที่มีภาวะผู้นำ กลุ่มอาชีพมีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม สามารถบริหารงานและรับผิดชอบช่วยเหลือกลุ่มของตนเองได้ และกลุ่มอาชีพสามารถพัฒนาการจัดการตนเองได้ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้ มีความสุข บนความสัมพันธ์ที่เคารพเอื้ออาทรเกื้อกูลกันอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังนี้ คือ 1) การนำการจัดการตนเองบนหลักการจัดการ POLC ของกลุ่มอาชีพบ้านท่าข้ามไปขยายผลประยุกต์ใช้ในกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ต่อไป 2) การนำความรู้การพัฒนาการผลิตไม้กวาดที่สวยงาม แฉ่งแรงของกลุ่มอาชีพบ้านท่าข้าม ตั้งแต่ขั้นต้นน้ำ ชั้นกลางน้ำ และชั้นปลายน้ำไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ขยายผลต่อยอดความรู้ให้กับกลุ่มอื่น ๆ ให้สามารถหารายได้ประกอบเป็นอาชีพได้ และ 3) การนำรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพบ้านท่าข้ามที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการตนเองให้กับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ และมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ คือ 1) การศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขยายช่องทางการตลาดของกลุ่มอาชีพ 2) การศึกษาความสามารถด้านการพัฒนาสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าของกลุ่มอาชีพ และ 3) การศึกษาการพัฒนาการสร้างเครือข่ายของกลุ่มอาชีพเพื่อเสริมสร้างพลังของกลุ่มอาชีพให้เข้มแข็งและจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจากกลุ่มอาชีพบ้านท่าข้าม หมู่ 5 ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท

เอกสารอ้างอิง

- กนกกาญจน์ เมืองแก้ว. (2561). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบนพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเองของชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกวิท พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- จักรกฤษณ์ แก้วธรรมมา. (2553). การส่งเสริมกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของเทศบาล ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. ใน การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จัญญพจน์ สุขสำราญ. (2555). การมีส่วนร่วมบริหารจัดการกลุ่มอาชีพคนเอาถ่าน ชุมชนบ้านไสเหนือตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง. ใน การศึกษาอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

- ธิดารัตน์ กลยนิษฐ์. (2553). การบริหารจัดการของกลุ่มอาชีพ ศึกษากรณีกลุ่มแตงแคนตาลูปบ้านบดมาต อำเภอพรณานิคม จังหวัดสกลนคร. ใน การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประกาศยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 44 . (13 ตุลาคม 2561).
- ประสิทธิ์ สกนธรัตน์. (2553). การบริหารจัดการของกลุ่มอาชีพ : ศึกษากรณีกลุ่มอาชีพปลูกพืชผักปลอดภัยจากสารพิษ บ้านกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร. ใน การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิมล กลางประพันธ์ และคณะ. (2551). แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่โครงการพระราชดำริหมู่บ้านสหกรณ์สู่การเป็นองค์กรจัดการตนเอง อำเภอสันกำแพง กิ่งอำเภอมะเอน จังหวัดเชียงใหม่. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). องค์กรและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ 12 (พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). การวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำของประเทศไทยปี 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ. (2561). ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). ความยากจน : สัดส่วนคนจน (ด้านรายจ่าย) จำแนกเป็นรายภาค และจังหวัด พ.ศ. 2555-2564. เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2564 จาก <http://statbbi.nso.go.th /staticreport/page/sector/th/08.aspx>
- สุขภาพคนไทย. (2557). ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง สู่การปฏิรูปประเทศจากฐานราก. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- สุวิมล ติรกานนท์. (2551). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางการสู่ปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัยรวี วีระพันธ์พงศ์. (2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนคลองลัดมะยม แขวงบางระมาต เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Bateman, T & Snell, S. (2015). Management : leading & collaborating in company world. New York: McGraw-Hill Education.
- Ginten, M. (2017). Introduction of Self-Management in Organizations and Teams-A Multiple Case Analysis. Faculty of Behavioural, Management & Social Sciences: University of Twente.
- Grill, L. (2019). Three Myths about Self-managing Organisations, Debunked. Retrieved October 16, 2019, from <https://medium.com/culturati/three-myths-and-misconceptions-about-self-managing-organisations-2f23c298c79b16> October
- Robbins, S. & Coulter. (2012). Management. New Jersey: Prentice hall.

การสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประภามนตรี 2*

THE CREATION OF TEACHING PACKAGE ON ACTIVITIES TO ENHANCE LISTENING, SINGING AND MOVEMENT SKILLS FOR STUDENTS IN KINDERGARTEN 1 AT PRAPHAMONTREE 2 SCHOOL

สุชาดา ยूरศักดิ์* และ นัฐิกา สุนทรธนผล

Suchada Yurasak and Nuttika Soontorntanaphol

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

*Corresponding author E-mail: toungtoei1208@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 รวมทั้งศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ด้วยชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะดังกล่าว โดยใช้การวิจัยแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว และมีวิธีการดำเนินวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 25 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประภามนตรี 2 ในระยะเวลา 8 สัปดาห์ และได้วัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนทุกสัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีคุณภาพดี สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้ โดยมีผลการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ค่าเฉลี่ยที่ได้คือ 4.89 ด้านแบบทดสอบค่าเฉลี่ยที่ได้ คือ 5.0 โดยภาพรวมทั้งหมด พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้คือ 4.96 แปลว่า คุณภาพของชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวมีคุณภาพที่ดี ด้านผลการประเมินจากการทดลองใช้ชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว ทั้งหมด 6 แผนการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประภามนตรี 2 จำนวนทั้งหมด 25 คน เพื่อหาประสิทธิภาพชุดการสอน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนที่นักเรียนได้ทำแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้เพื่อหาประสิทธิภาพตัวแรก (E_1) และคะแนนประเมินหลังเรียนที่นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาวิเคราะห์ (E_2) พบว่า E_1 เท่ากับ 83.8 และ E_2 เท่ากับ 89.8 แสดงว่า กิจกรรมที่ผู้เรียนได้ทำกับการสอบหลังเรียนในสวนของทฤษฎี มีความสอดคล้องกัน และส่งผลให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คำสำคัญ: ชุดการสอน, ผลสัมฤทธิ์, ชั้นอนุบาล

* Received May 19, 2023; Revised June 27, 2023; Accepted July 10, 2023

Abstract

The objectives of this research were to create and evaluate the effectiveness of teaching packages for listening, singing and movement skills. for kindergarten 1 students, including studying their learning achievements with the aforementioned skills-enhancing activities teaching package using a single-group experimental research And there was a method for conducting research from a sample group by random group 1 classroom, including 25 people, who were students in Kindergarten 1, Praphamontree 2 School, for a period of 8 weeks, and their achievements were measured every week after school. The results : That the tutorials created are of good quality, can be used in research The results of the quality assessment by experts were divided into 2 aspects : content, the average was 4.89, for the test, the average was 5.0. Overall. It was found that the overall average was 4.96, meaning the quality of the teaching package. Activities that enhance listening, singing and movement skills are of good quality. In terms of the evaluation results from the experimental teaching package of activities to enhance listening, singing and movement skills, a total of 6 learning plans with 25 students in Kindergarten 1 of Praphamontree 2 School in order to find the effectiveness of the teaching package. by analyzing the data to determine efficiency The researcher analyzed the data from the scores students took on the end-of-unit test to determine the first performance (E_1) and the scores after the students took the achievement test (E_2). It was found that E_1 equals 83.8 and E_2 equals 89.8 indicating that the activities the learners have done with the post-test in theory have consistency and resulted in changes in learners' academic achievement.

Keywords: Teaching Package, Achievement, Kindergarten

บทนำ

การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้สมองสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต การเรียนรู้จากสิ่งรอบ ๆ ตัว โดยผ่านทางประสาทสัมผัสและอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ที่จะทำให้เด็ก ตื่นเต้น สนุกสนานไปกับธรรมชาติการสัมผัสสิ่งแวดล้อมเป็นการรับรู้ความรู้สึกรอบตัวที่แปลกใหม่ จะทำให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสติปัญญา และความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ การเรียนรู้ของระบบการศึกษาไทยแนวใหม่ มีการจัดให้เด็กได้มีโอกาสเรียนวิชาดนตรีทุกคน เพราะดนตรีเป็นเครื่องมือที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของการศึกษา ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความเฉลียวฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์ (พิชัย ตั้งประโคน, 2564) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาให้นักเรียนทุกคนเป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลกมีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งมีเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) การศึกษาดนตรี เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจัดได้ว่าเป็นวิชาที่มีความสำคัญในการพัฒนาและขัดเกลาจิตใจของมนุษย์ให้มีศักยภาพและสุนทรียภาพ การเรียนรู้ทางสาระวิชาดนตรี เกี่ยวข้องกับเรื่องของเนื้อหาและแนวคิดทักษะต่าง ๆ ทางด้านดนตรี การที่จะพัฒนาทักษะต่าง ๆ ทางดนตรี การฟัง การร้อง การบรรเลง เครื่องดนตรี การแต่งเพลง นักเรียนจะต้องทราบและมีความเข้าใจเกี่ยวกับสาระดนตรี แนวคิดเนื้อหาเป็นพื้นฐาน และใช้ความรู้ในการพัฒนาความสามารถทั่วไป และความสามารถ

เฉพาะทางดนตรี (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2541) เหตุเพราะกระทรวงศึกษาธิการ ได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ของคนตรี เนื่องด้วยการพัฒนาทักษะทางดนตรี ทั้งในเรื่องการขับร้อง การบรรเลงเครื่องดนตรี หรือทักษะอื่น ๆ ที่เกิดจากการทำกิจกรรมในวิชาดนตรี นั้นสามารถช่วยพัฒนาการในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมนอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างสมาธิ ความจำ เข้าวัดปัญหา ความคิด สร้างสรรค์ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่พึงประสงค์ ให้แก่นักเรียน (ปิ่นพิชญิต ปัญญาสังข์, 2550)

การเรียนการสอนดนตรีระดับปฐมวัยในประเทศไทยของเราได้มีการเริ่มต้นเรียนวิชาดนตรีที่ยากเกินไปสำหรับเด็กๆ ซึ่งอันที่จริงแล้วกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว เป็นสิ่งสำคัญของการเรียนหรือพัฒนาการด้านการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และได้มีพัฒนาการที่เร็วและดีขึ้น ดังนั้น กิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว ของเด็กจึง เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวให้ดียิ่งขึ้น เมื่อผู้เรียนมีทักษะเหล่านี้ที่ดีย่อมส่งผลต่อการเรียนเครื่องดนตรี ด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนทุกคนจะได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ทักษะการร้อง การฟังและการเคลื่อนไหวที่ดี การร้องก็ช่วยให้พัฒนาเรื่องของการได้ยินเสียงด้วยเช่นกัน สามารถได้ยินเสียงและทำนองโดยคิดเสียงนั้นให้อยู่ในสมองของผู้เรียน จากนั้นร้องเสียงที่ได้ยินออกมา กระบวนการข้างต้นนี้จะช่วยพัฒนาทักษะทางด้านดนตรีโดยที่ไม่ต้องอาศัยเครื่องดนตรี ถ้ามีเสียงของคนตรีในหัว ก็จะสามารถแสดงความคิดนั้นผ่านเสียงร้องหรือเครื่องดนตรี และสามารถเขียนเสียงที่อยู่ในความคิด ดังนั้น กิจกรรมเสริมทักษะต่าง ๆ เช่น การฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว จึงเป็นกิจกรรมที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนระดับนี้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา ทั้งนี้ ทฤษฎีการสอนดนตรีของดัลโครซ (Dalcroze Approach) นี้ได้ชี้เด่นชัดว่า มีการให้ความสำคัญของการฝึกประสาททางต่าง ๆ เช่น จังหวะ ระดับเสียง ความแตกต่างของเสียง โดยใช้กิจกรรมการสอญริธึม มิก การสอนโซลเฟจ และการอิมโพรไวเซชันเป็นสื่อ และมีลำดับขั้นตอนจากง่ายมาหายากตามพัฒนาการของเด็ก ด้านการสอนดนตรีของออร์ฟ (Orff Schulwerk) มีการรวมเอาดนตรี การเคลื่อนไหว และการพูดเข้าด้วยกัน (วรรณวุฒิ วรรณารุณ, 2553) ส่วนการสอนดนตรีของโคดาไล (Kodály Approach) เน้นการสอนร้องเพลงเป็นหลักการร้องเพลงเป็นการใช้เสียงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติซึ่งเด็กคุ้นเคยอยู่แล้ว ฝึกควบคู่กับการอ่านโน้ตจนสามารถอ่านและเขียนโน้ตตรีได้โคดาไลมีความคิดว่า ดนตรีสำหรับเด็กมีความสำคัญและต้องพัฒนาเช่นเดียวกับภาษา เด็กควรฟังดนตรีก่อนแสดงออกทางการร้อง หรือการเล่น และเมื่อเขามีประสบการณ์เพียงพอก็สามารถฝึกการอ่านและเขียนภาษาดนตรีได้ (ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์, 2555) และจากผลการศึกษาของ เกษมสันต์ ทรายู ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะทางดนตรีตามแนวคิดของดัลโครซ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทั้งนี้ ได้พบปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาดนตรีของนักเรียนต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด โดยเฉพาะเนื้อหาเรื่องการปฏิบัติทักษะดนตรี การระบุระดับเสียง รูปแบบจังหวะและความเร็วของจังหวะการอ่านเขียนโน้ตดนตรีสากลการร้องเพลงโดยใช้ช่วงเสียงที่เหมาะสมกับตนเอง และยังพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดความกระตือรือร้นขาดความสนใจจดจ่อในเนื้อหาที่เรียนในช่วงโมฆะระหว่างการเรียนรายวิชาดนตรี (เกษมสันต์ ทรายู, 2564)

โรงเรียนประถมดนตรี 2 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ซึ่งมีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้น เตรียมอนุบาล ถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้ประสบปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรี และการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย

ดังที่กล่าวมาแล้ว การเรียนการสอนดนตรีระดับปฐมวัยในประเทศไทยของเราได้มีการเริ่มต้นเรียนวิชาดนตรีที่ยากเกินไปสำหรับเด็กๆ ซึ่งอันที่จริงแล้วกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว เป็นสิ่งสำคัญของการเรียนหรือพัฒนาการด้านการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และได้มีพัฒนาการที่เร็วและดีขึ้น ดังนั้น กิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว จึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการฟังการร้อง และ

การเคลื่อนให้ดียิ่งขึ้น เมื่อผู้เรียนมีทักษะเหล่านี้ที่ดีย่อมส่งผลต่อการเรียนเครื่องดนตรี ด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรี และทักษะทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ผู้วิจัยมุ่งสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์และเป็นข้อมูล หรือแบบตัวอย่างสำหรับผู้สนใจในการสอนด้านการพัฒนาทักษะด้านการฟัง การร้องและการเคลื่อนไหวของครูผู้สอนวิชาดนตรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประถมดนตรี 2
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประถมดนตรี 2
3. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประถมดนตรี 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) มีดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวของนักเรียนระดับชั้นอนุบาล 1 ที่มีประสิทธิภาพและสามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้กับผู้เรียนได้ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้มีการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับฉลากห้องเรียน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) คือ นักเรียนชั้นอนุบาล 1 ห้อง จำนวน 25 คน

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูล โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาวิธีการสอนโดยใช้แนวทางของนักทฤษฎี คือ ทฤษฎีการสอนดนตรีของดัลโครซ (Dalcroze Approach) คือ การให้ความสำคัญของการฝึกไสตประสาททางด้านต่าง ๆ และมีลำดับขั้นตอนจากง่ายมาหายากตามพัฒนาการของเด็ก การสอนดนตรีของออร์ฟ (Orff Schulwerk) คือ การรวมเอาดนตรี การเคลื่อนไหว และการพูดเข้าด้วยกัน (วรรณวุฒิ วรรณารุณ, 2553) และการสอนดนตรีของโคดาย (Kodály Approach) ที่เน้นการสอนร้องเพลง เป็นหลักการร้องเพลงเป็นการใช้เสียงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ฝึกควบคู่กับการอ่านโน้ต (ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์, 2555) 3) การสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะ โดยผู้วิจัยได้เขียนร่างกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา เพื่อนำข้อมูล กลับมาปรับกิจกรรมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นตามข้อเสนอแนะที่ผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำเพื่อนำไปใช้ในการทดลอง 4) การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลที่ได้ โดยทำการบันทึกผลการเรียนไว้ในแต่ละครั้ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ เป็นการทดลองใช้ชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว โดยทดลองจำนวน 8 สัปดาห์ โดยใช้เวลาในคาบเรียนวิชาดนตรีเด็กเล็ก สัปดาห์ละ 1 คาบเรียน คาบเรียนละ 40 นาที กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประถมดนตรี 2 จำนวน 25 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว ของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประภามนตรี 2 โดยใช้สถิติที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพสถิติที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพเชิงประจักษ์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมสถิติที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ คือ หาความเที่ยงตรง (Validity) ของชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว ของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประภามนตรี 2 โดยพิจารณาจาก

1. ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence) (ประสาธน์ เนื่องณิลิม, 2556) ซึ่งมีสูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน ความสอดคล้องของเนื้อหา
	$\sum R$	แทน ผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	N	แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2. ความยากง่าย (P) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สูตร (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, 2536)

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ	P	แทน ค่าความยากง่ายของคำถามแต่ละข้อ
	R	แทน จำนวนคนที่ทำข้อนั้นถูก
	N	แทน จำนวนคนที่ทำข้อนั้นทั้งหมด

3. ค่าอำนาจจำแนก (D) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สูตร (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, 2536)

$$D = \frac{R_u - R_L}{\frac{n}{2}}$$

เมื่อ	D	แทน ค่าอำนาจจำแนก
	R_u	แทน จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มสูง
	R_L	แทน จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มต่ำ
	N	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ

4. ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยวิธีของ คูเดอร์-ริชาร์ดสัน โดยใช้สูตร KR-20 (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2539)

$$r_n = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{s \frac{1}{2}} \right\}$$

เมื่อ	r_n	แทน ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	n	แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
	p	แทน สัดส่วนของผู้ที่ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ
		$\frac{\text{จำนวนคนที่ทำถูก}}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$
	q	แทน สัดส่วนของผู้ที่ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ หรือ คือ 1-p
	s^2	แทน คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือฉบับนั้น

5. สถิติที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพ การหาประสิทธิภาพของกระบวนการใช้สูตรดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2551)

$$E_1 = \left[\frac{\sum x}{N} \right] \times 100$$

$$E_2 = \left[\frac{\sum F}{A} \right] \times 100$$

เมื่อ	E_1	แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการ
	E_2	แทน ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	$\sum x$	แทน คะแนนรวมของแบบทดสอบระหว่างเรียน
	$\sum F$	แทน คะแนนรวมของแบบทดสอบหลังเรียน
	N	แทน จำนวนผู้เรียน
	A	แทน คะแนนเต็มของแบบทดสอบระหว่างเรียน
	B	แทน คะแนน

ผลการวิจัย

1. การสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประถมานตรี 2

การสร้างชุดการสอนผู้วิจัยได้พบปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองจากการที่สอนนักเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประถมานตรี 2 ผู้วิจัยจึงมีวิธีการสร้างชุดสอนและวิธีการแก้ปัญหา ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประถมานตรี 2

แผนการเรียนรู้	ปัญหาการสร้างชุดการสอน	แนวทางการแก้ไขปัญหาการสร้างชุดการสอน
แผนการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พื้นฐานและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตัวโน้ต	นักเรียนไม่สามารถอ่านชื่อตัวโน้ตหรือจำ ชื่อตัวโน้ตสัญลักษณ์พยัญชนะไทยได้	สร้างชุดการสอนเพื่อแก้ปัญหาให้นักเรียนรู้จักและจำชื่อตัวโน้ตต่าง ๆ ได้ และผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
แผนการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง พื้นฐานและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตัวโน้ต	นักเรียนไม่สามารถอ่านชื่อตัวโน้ตหรือจำ ชื่อตัวโน้ตสัญลักษณ์พยัญชนะภาษาอังกฤษได้	สร้างชุดการสอนเพื่อแก้ปัญหาให้นักเรียนรู้จักและจำชื่อตัวโน้ตต่าง ๆ ได้ โดยมีการนำ สัญลักษณ์มือและการออกเสียงประกอบตัวโน้ตเข้ามา และผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
แผนการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง พื้นฐานและความรู้ทั่วไปเรื่องจังหวะ	นักเรียนไม่รู้จักเกี่ยวกับจังหวะต่าง ๆ และจังหวะจังหวะหยุดได้เลย	สร้างชุดการสอนเพื่อโดยการนำรูปภาพที่นักเรียนรู้จักเข้ามาเป็นสื่อการเรียนการสอน และผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
แผนการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง พื้นฐานและความรู้ทั่วไปเรื่องจังหวะ	นักเรียนไม่รู้จักเกี่ยวกับสัญลักษณ์ของจังหวะต่าง ๆ	สร้างชุดการสอนนี้ขึ้นมาเพื่อโดยนำสัญลักษณ์รูปภาพมาแทนสัญลักษณ์จังหวะต่าง ๆ พร้อมกับให้นักเรียนออกเสียงและปรบมือตามจังหวะและผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
แผนการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การฟังและการร้องแยกเสียงของตัวโน้ต	นักเรียนไม่สามารถแยกเสียงโน้ตเสียงต่ำและโน้ตเสียงสูงได้	จัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนฟังเสียงเปียโน ซึ่งผู้วิจัยเป็นคนกดเปียโน เพื่อให้นักเรียนได้ฟังและร้องตาม และผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

แผนการเรียนรู้	ปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ	แนวทางการแก้ไขปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ
แผนการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง การเคลื่อนไหวร่างกาย กับจังหวะ	นักเรียนไม่สามารถเคลื่อนไหวตาม จังหวะที่ได้ยินให้ตรงกับจังหวะได้	สร้างชุดการสอนเพื่อโดยให้นักเรียนแสดงท่าทางต่าง ๆ ประกอบกับเสียงจังหวะกลอง ที่ผู้วิจัยเป็นคนตีและกำหนด จากนั้นให้นักเรียนจินตนาการและสร้างสรรค์ท่าทางตาม ความคิดของตนเองประกอบเพลง และผู้วิจัยได้ปรับแก้ไข ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2. ประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับ นักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประถมตรี 2

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประถมตรี 2 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนที่นักเรียนได้ทำแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้เพื่อหา ประสิทธิภาพตัวแรก (E 1) และคะแนนประเมินหลังเรียนที่นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว มาวิเคราะห์ (E2) ซึ่งปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้ 1 - 6 ตามเกณฑ์ 80/80

หน่วยการเรียนรู้	จำนวนนักเรียน (คน)	แบบทดสอบท้ายหน่วย				แบบทดสอบหลังเรียน				E ₁ /E ₂
		คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	คะแนนรวมที่ได้	E ₁	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	คะแนนรวมที่ได้	E ₂	
1	25	10	250	201	80.4	20	500	449	89.8	80.4/89.8
2		10	250	203	81.2	20	500	449	89.8	81.2/89.8
3		10	250	209	83.6	20	500	449	89.8	83.6/89.8
4		10	250	211	84.4	20	500	449	89.8	84.4/89.8
5		10	250	214	85.6	20	500	449	89.8	84.4/89.8
6		10	250	219	87.6	20	500	449	89.8	87.6/89.8
รวม		60	1,500	1,230	83.8	100	500	449	89.8	83.8/89.8

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้ 1 - 6 ตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า ผลคะแนนที่ได้จากการประเมินระหว่างเรียนด้วยการทำแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้ 1 - 6 ที่ E₁ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 83.8 และคะแนนที่ได้จากการประเมินหลังเรียนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน E₂ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 89.8 สรุปได้ว่า ชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประถมตรี 2 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.8/89.8 สูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ 80/80

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประถมตรี 2

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการสอน กิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประถมตรี 2

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนด้วยชุดการสอน กิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว

ผลการทดสอบ	จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	คะแนนเต็ม			
			$\bar{x}$	S.D.	t	sig.
คะแนนทดสอบก่อนเรียน	25	20	8.88	1.30	28.28	.000
คะแนนทดสอบหลังเรียน	25	20	17.96	1.09		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นได้ว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของผลการเรียนอยู่ที่ 8.88 แต่หลังจากเรียนด้วยชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนักเรียนมีค่าเฉลี่ยของผลการทดสอบหลังเรียนอยู่ที่ 17.96 ซึ่งเมื่อนำผลของการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนมาทำการเปรียบเทียบพบว่า มีค่าเท่ากับ 28.28 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

อภิปรายผล

1. การสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประถมานตรี 2

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประถมานตรี 2 โดยยึดแผนการจัดการเรียนการสอนที่ใช้อยู่ในรายวิชาดนตรีเด็กเล็ก สำหรับนักเรียนอนุบาลชั้นปีที่ 1 โรงเรียนประถมานตรี 2 โดยใช้ระยะเวลาในการสอน สัปดาห์ละ 1 คาบเรียน คาบเรียนละ 40 นาที โดยมีเนื้อหา ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พื้นฐานและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตัวโน้ต โดยมีปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ นักเรียนไม่สามารถอ่านชื่อ หรือจำชื่อตัวโน้ตสัญลักษณ์พยัญชนะไทยได้ แนวทางการแก้ไขปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ การปรับการสร้างชุดการสอนเพื่อแก้ปัญหาให้นักเรียนรู้จักและจำชื่อตัวโน้ตต่าง ๆ ได้ และปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พื้นฐานและความรู้ทั่วไปเรื่องจังหวะ โดยมีปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ นักเรียนไม่สามารถอ่านชื่อหรือจำชื่อตัวโน้ตสัญลักษณ์พยัญชนะภาษาอังกฤษได้ แนวทางการแก้ไขปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ สร้างชุดการสอนเพื่อแก้ปัญหาให้นักเรียนรู้จักและจำชื่อตัวโน้ตต่าง ๆ โดยมีการนำสัญลักษณ์มือและการออกเสียงประกอบตัวโน้ตเข้ามา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องการฟังและแยกเสียงของตัวโน้ต โดยมีปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ นักเรียนไม่รู้จักจังหวะต่าง ๆ แนวทางการแก้ไขปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ สร้างชุดการสอนโดยการนำรูปภาพที่นักเรียนรู้จักเข้ามาเป็นสื่อการเรียนการสอน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องการร้องและการออกเสียง โดยมีปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ นักเรียนไม่รู้จักเกี่ยวกับสัญลักษณ์ของจังหวะต่าง ๆ แนวทางการแก้ไขปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ สร้างชุดการสอนโดยนำสัญลักษณ์รูปภาพมาแทนสัญลักษณ์จังหวะต่าง ๆ และให้นักเรียนออกเสียงและปรบมือตามจังหวะ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเคลื่อนไหวร่างกายให้ตรงกับจังหวะ โดยมีปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ นักเรียนไม่สามารถแยกเสียงโน้ตเสียงต่ำและเสียงสูงได้ แนวทางการแก้ไขปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ สร้างชุดการสอนโดยให้นักเรียนฟังเสียงเปียโน โดยกดเสียงเปียโนโน้ตเสียงต่ำและเสียงสูง เพื่อให้นักเรียนได้ฟังและร้องตาม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การเคลื่อนไหวร่างกายกับจังหวะ โดยมีปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ นักเรียนไม่สามารถเคลื่อนไหวตรงตามจังหวะที่ได้ยินได้ แนวทางการแก้ไขปัญหาการสร้างชุดการสอนฯ คือ สร้างชุดการสอนโดยให้นักเรียนแสดงท่าทางต่าง ๆ ประกอบกับเสียงจังหวะกลองที่ผู้วิจัยเป็นคนตีและกำหนด และให้นักเรียนจินตนาการและสร้างสรรค์ท่าทางตามความคิดของตนเองประกอบเพลง

2. การหาประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประภามนตรี 2

จากการสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประภามนตรี 2 จำนวน 25 คน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้กิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว เข้ามาในคาบเรียนวิชาดนตรีเด็กเล็ก จึงทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจของเทคนิคการฟัง การร้อง การเคลื่อนไหวร่างกาย และสัญลักษณ์จังหวะต่าง ๆ มากขึ้นส่งผลให้คะแนนของผู้เรียนดีขึ้นโดยได้ผลการทดสอบหลังเรียน จึงทำให้ชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหวสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประภามนตรี 2 มีประสิทธิภาพที่ดีจากผลการทดสอบ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถอภิปรายผล คือ ชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประภามนตรี 2 มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับหมายความว่าผู้เรียน ได้คะแนนจากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียนคิดเป็นร้อยละ 83.8 เมื่อทำแบบทดสอบหลังเรียน ผู้เรียนได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 89.8 แสดงว่าชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับผู้เรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประภามนตรี 2 ที่คณะผู้ศึกษาสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80

ชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประภามนตรี 2 ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบโดยวิเคราะห์หลักการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกษร รอดเดช ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างชุดการสอนที่ดีต้องเริ่มจากกระบวนการสร้างเป็นขั้นตอนต่าง ๆ เริ่มจากการขั้นตอนง่าย ๆ ไปสู่ขั้นตอนยากและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีสื่อหรือรูปภาพที่เหมาะสมกับผู้เรียน จึงนำมาเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนแผนการจัดการเรียนรู้ได้รับการตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผ่านการประเมินการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จึงทำให้ได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์มีคุณภาพสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี (เกษร รอดเดช, 2522)

3. ผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประภามนตรี 2

ชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนประภามนตรี 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้เน้นเกี่ยวกับทักษะการร้อง การฟัง และการเคลื่อนไหว ในทุกชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี ของโคคาย ดาโคลซ และออร์ฟ สามารถนำมาสรุปเป็นผลพัฒนาการของเด็กได้ ดังนี้

3.1 ด้านทักษะการฟัง เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้มีการจัดกิจกรรมตามแนวคิดของโคคาย ผู้วิจัยจึงเริ่มจากการสอนร้องก่อน โดยผู้เรียนต้องร้องเพลงให้มีคุณภาพ ไพเราะ และมีระดับเสียงที่ถูกต้อง ไม่เพี้ยน ผู้วิจัยจึงมีการสอดแทรกเพลงเข้าไปในแผนการจัดการเรียนรู้ และมีการใช้สัญลักษณ์มือในการแก้ไขระดับเสียงให้ถูกต้อง หลังจากที่ผู้เรียนสามารถทำได้แล้ว ผู้วิจัยมีการทดสอบผู้เรียนโดยการปรบมือให้ผู้เรียนฟัง และให้ผู้เรียนปรบตามให้ถูกต้อง จากนั้นก็จะเริ่มมีการเพิ่มระดับเสียงเข้าไปโดยให้ผู้เรียนร้องตามระดับเสียงที่ได้ยิน จากการใช้แบบฝึกหัดหลังการเรียนการสอน พบว่า ผู้เรียนมีทักษะการฟังที่ดีขึ้น เนื่องจากผู้เรียนสามารถ ปรบจังหวะจากเสียงที่ได้ยิน และร้องให้ตรงตามเสียงที่ได้ยินได้ แต่จะพบว่า หากวันที่ทำกิจกรรมผู้เรียนไม่มีสมาธิในการฟัง จะทำให้ผู้เรียนไม่สามารถฟังเสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาแก้ปัญหาโดยการให้ผู้เรียนฟังทำนองเพลงที่สั้น ๆ มีภาพหรือมีเรื่องราวประกอบในบางครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และคุ้นเคยในการฟัง ซึ่งสอดคล้องกับ

วิธีการสอนของโคคาย (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2537) พัฒนาเด็ก คือ การเรียนการสอนดนตรีควรมีระดับยากง่ายเหมาะสมกับลักษณะพัฒนาการของเด็กมาผสมผสานเข้าด้วยกัน จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการฟังที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.2 สัญลักษณ์จังหวะหลังจากการใช้กิจกรรมเสริมทักษะควบคู่ไปกับการเรียนการสอนผลปรากฏว่าผู้เรียนมีพัฒนาการด้านจังหวะดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ ผู้เรียนสามารถปรับจังหวะตามโน้ตเพลงได้อย่างคล่องแคล่วมีความเข้าใจในจังหวะของโน้ตแต่ละตัว สามารถปรับจังหวะตามค่าของตัวโน้ตได้ แต่จะพบปัญหาในเรื่องช่วงอายุของผู้เรียน เนื่องจากการปรับจังหวะตามโน้ตนั้นต้องใช้สมาธิในการอ่านจังหวะ จะเห็นได้ว่าผู้เรียนที่มีอายุ 3 ปี จะปรับจังหวะในห้องแรกได้ถูกต้อง หลังจากนั้นจะเริ่มมีการเร่งจังหวะ ทำให้การปรับจังหวะผิดไป จากโน้ตเป็นเพราะผู้เรียนไม่เข้าใจจังหวะเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงใช้สัญลักษณ์แทนจังหวะเป็นสัญลักษณ์ของรูปภาพ ต่อมาเปลี่ยนเป็นสัญลักษณ์คล้ายตัวโน้ต และให้ผู้เรียนอ่านออกเสียงเรียกจังหวะก่อน จากนั้นให้อ่านออกเสียงเรียกพร้อมกับปรับจังหวะ เมื่อผู้เรียนทำได้อย่างคล่องแคล่วแล้วผู้วิจัยจึงให้ผู้เรียนอ่านจังหวะในใจพร้อมกับปรับจังหวะและทำแบบเดิมซ้ำ ๆ โดยมีผู้วิจัยคอยตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ ที่ระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ แทนจังหวะ โดยเริ่มจากการใช้เป็นลักษณะของรูปภาพก่อน แล้วจึงเปลี่ยนมาเป็นสัญลักษณ์คล้ายตัวโน้ต จนใช้ตัวโน้ตแทนจังหวะในที่สุด ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในเรื่องของการอ่านโน้ตจังหวะและปรับจังหวะได้ดีขึ้น (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2537)

3.3 ด้านทักษะการร้อง ผู้เรียนสามารถร้องได้ถูกต้องตรงตามระดับเสียง เข้าใจช่วงเสียงของโน้ตมากขึ้น สามารถนึกเสียงในความคิดและร้องออกมาเป็นโน้ตได้อย่างถูกต้อง โดยผู้วิจัยให้ผู้เรียนได้ฟังระดับเสียงและออกเสียงตาม โดยร้องเป็น โด เร มี ฟา ซอล พร้อมกับแสดงสัญลักษณ์มือประกอบผู้เรียนสามารถร้องได้อย่างถูกต้อง พบว่า ผู้เรียนบางคนไม่สามารถออกเสียงเป็น โด เร มี ฟา ซอล ได้จึงทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนึกระดับเสียงได้ถูกต้องและขาดความมั่นใจซึ่งผู้เรียนแสดงออกโดยการร้องเสียงเบา ผู้วิจัยจึงให้ผู้เรียนนั้นเริ่มออกเสียงเป็นคำว่า ลา จนคล่อง เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับระยะขั้นคู่เสียงต่าง ๆ ทราบความสัมพันธ์ของระดับเสียง ทำให้ผู้เรียนจดจำเสียงระดับต่าง ๆ ได้ ผู้วิจัยจึงทำการแก้ไขให้ผู้เรียนชินกับการอ่านโน้ตโดยร้องเป็น โด เร มี ฟา ซอล เริ่มจากการอ่านโน้ตง่ายไปสู่นโน้ตที่ยาก และผู้เรียนสามารถแยกแยะเสียงสูงต่ำ และสามารถร้องตามระดับเสียงได้ดีขึ้น การฝึกสัญญาณมือของโคคายทำให้ผู้เรียนรู้ทิศทางของเสียงสูงต่ำ ทำให้ร้องเสียงตามตัวโน้ตได้แม่นยำมากขึ้น สามารถจดจำระดับเสียงต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานของทักษะดนตรีในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ ที่เน้นการร้องเป็นหลัก โดยมีการจัดสาระดนตรีอย่างมีระบบระเบียบ และใช้ระบบสัญลักษณ์แทนเสียงดนตรีให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2537)

3.4 ด้านทักษะการเคลื่อนไหว ผู้เรียนสามารถเคลื่อนไหวร่างกายถูกต้องตรงตามจังหวะที่ผู้วิจัยเป็นคนกำหนดไว้ได้ดี สามารถแยกแยะจังหวะช้า และจังหวะเร็ว และสามารถจินตนาการสร้างสรรค์จังหวะกับเพลงที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ได้ดี การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวด้วยตนเองตามจังหวะเพลงง่าย ๆ นั้น ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการสอนของ เชษฐพงศ์ รอดฤดี และผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาด้านการแสดงออกทางดนตรีอีกด้วย พบว่าผู้เรียนบางคนยังไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายตรงกับจังหวะได้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องความกล้าแสดงออกซึ่งผู้เรียนจะขี้นเฉย ๆ ผู้วิจัยจึงทำการแก้ไขโดยผู้วิจัยได้เดินเข้าไปจับมือพาผู้เรียนทำกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเขินอาย และสร้างความมั่นใจกับผู้เรียน ดังนั้นผู้เรียนจึงสามารถเคลื่อนไหวร่างกายตรงจังหวะได้ดีขึ้น (เชษฐพงศ์ รอดฤดี, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การสร้างชุดการสอนกิจกรรมเสริมทักษะด้านการฟัง การร้อง และการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนประถมานตรี 2 ซึ่งชุดการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและหาคุณภาพของชุดการสอน พบว่า ชุดการสอนมีคุณภาพดี สามารถนำไปใช้ได้ โดยผลการประเมินคุณภาพชุดการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 ด้าน ภาพรวมทั้งหมด พบว่า คุณภาพของชุดการสอนมีคุณภาพที่ดี และด้านผลการประเมินจากการทดลองใช้ชุดการสอน พบว่า กิจกรรมที่ผู้เรียนได้ทำกับการสอบหลังเรียนในส่วนของทฤษฎีนั้นมีความสอดคล้องกัน และส่งผลให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้ มีดังนี้ การใช้ชุดการสอนควรจะศึกษาคู่มือขั้นตอนต่าง ๆ และปฏิบัติตามคำแนะนำ เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามประสิทธิภาพ โดยการจัดกิจกรรมควรจัดห้องเรียนการสอนที่มีขนาดใหญ่ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีพื้นที่ทำกิจกรรม และควรสร้างบรรยากาศให้น่าสนใจ ไม่รู้สึกกดดันและเครียดเกินไป ทั้งนี้ การทำกิจกรรมผู้สอนต้องคอยสังเกตการณ์ผู้เรียนบ่อย ๆ เพื่อคอยบอกจุดแก้ไขที่ผู้เรียนต้องปรับปรุง ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาและออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงอายุและความสามารถ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาของช่วงวัย และมีการพัฒนาชุดการสอนทดลองเด็กช่วงอายุอื่น ๆ เพื่อจะได้มีการพัฒนาโดยใช้สื่อการสอนต่าง ๆ เข้ามาร่วมในการพัฒนาเพื่อให้ชุดการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกษมสันต์ ตราชู. (2564). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะทางดนตรีตามแนวคิดของดัลโครซ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ดุริยางคศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เกษร รอดเดช. (2522). การสร้างแบบฝึกเพื่อสอนซ่อมเสริมการออกเสียงพยัญชนะ ง ฟ ฝ คว และ ปว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2551). นวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมการพิมพ์.
- เชษฐพงศ์ รอดฤดี. (2562). ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านดนตรีตามแนวการสอนของออร์ฟและดัลโครซ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรุ่งอรุณ. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีตะวันตก. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ณรุทธ์ สุทธิจิตต์. (2537). หลักการของโตตายสู่การปฏิบัติ วิธีการคำนวณดนตรีศึกษาโดยการสอนแบบโคคายแอร์เซเบท เซนยี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรุทธ์ สุทธิจิตต์. (2541). จิตวิทยาการสอนดนตรี. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์. (2555). การสอนดนตรีของซูซูกิ. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2565 จาก https://www.playmusic.co.th/images/filestorage/2555_06_1/Suzuki.pdf
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2556). วิจัยการเรียนการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่นชชนิด ปัญญาสังข์. (2550). การสอนวิชาขับร้องสากล : กรณีศึกษาโรงเรียนคนตรีมีฟ้า. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พิชัย ตั้งประโคน. (2564). การเรียนพลุดเบื้องต้น. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2565 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/14882>

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2539). เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก.

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2536). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ ส่งเสริมวิชาการ.

วรรณวุฒิ วรรณารุณ. (2553). ผลของการใช้กิจกรรมดนตรีตามแนวคิดของโตดายที่มีต่อทักษะทางดนตรีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทรงธรรม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. ในวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตาม พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522*

LEGAL MEASURES TO CONTROL FOR DIETARY SUPPLEMENT PRODUCTS ADVERTISING ACCORDING FOOD ACT B.E. 2522

วรณรัชต์ ชินเนห์นา *

Warunrak Chinnhanha

มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี

Rangsit University, Pathumthani, Thailand

*Corresponding author E-mail: bow.warunrak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของประเทศไทย 2) ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของประเทศไทยกับต่างประเทศ 3) เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นที่นิยมอย่างมากในประเทศไทย มีช่องทางการขายที่หลากหลาย เช่น การโฆษณาขายผ่านช่องทางออนไลน์ การติดป้ายประกาศโดยการชักชวนให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจในผลิตภัณฑ์การโฆษณานั้นได้มีการกำหนดในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 40 ว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาคุณภาพ หรือสรรพคุณของอาหารอันเป็นเท็จ หรือเป็นการหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควร” ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวจะต้องได้รับโทษตามมาตรา 70 คือ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือ โทษปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 40 ยังไม่ครอบคลุม ไม่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติที่อยู่ภายใต้การควบคุม กำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาต้องใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับการควบคุมการโฆษณาสินค้าประเภทอุตสาหกรรมอาหาร และบทลงโทษตามมาตรา 70 มีบทลงโทษที่เบาเกินไปเนื่องจากปัจจุบันนี้เศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไป ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์ค่าตอบแทนมากกว่าโทษที่ตนเองต้องได้รับทำให้ไม่มีผลเป็นการข่มขู่ ยับยั้ง ไม่เกิดความเข็ดหลาบ และอาจทำให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีก

คำสำคัญ: พระราชบัญญัติ, บทลงโทษ, กระทำความผิด, โทษจำคุก, โทษปรับ

Abstract

The objectives of this research paper were: 1) Analyze the problem of legal measures in controlling the advertisement of food supplement products in Thailand. 2) Comparative study of legal measures controlling food supplement advertising in Thailand and other countries.

* Received May 29, 2023; Revised June 19, 2023; Accepted July 10, 2023

3) Suggest ways to improve the law for dietary supplement advertising to be more effective. This research is a documentary research. by studying and researching from relevant documents The results showed that It was found that dietary supplements are now very popular in Thailand. There are various sales channels. such as advertising for sale through online channels Posting notices by persuading consumers to be interested in advertising products is defined in the Food Act B.E. 2522, section 40 that “No one shall advertise quality benefits. or false properties of food or to deceive unreasonable beliefs” Any violation of such provisions shall be punished according to Section 70, which is imprisonment for a term not exceeding three years or a fine not exceeding thirty thousand baht or both which the provisions in Section 40 do not yet cover It is not appropriate and in line with the current problem situation. And in order to comply with the Act under the supervision of the Food and Drug Administration, the same criteria must be used to control the advertisement of food industry products. And the punishment under Section 70 is too light. Because nowadays the economy has changed. The offender receives more compensation than the punishment he or she has to receive, resulting in no intimidation, deterrence, or recklessness. and may lead to repeat offences.

Keywords: Act, Punishment, Offences, Imprisonment, Fine

บทนำ

ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่เข้ารับประทานนอกเหนือจากอาหารหลักซึ่งเป็นที่นิยมกันเป็นอย่างมากมีการโฆษณาสินค้าที่หลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการให้ศิลปิน ดารา นักร้อง นักแสดง มารีวิวโฆษณาสินค้า หรือในทางกลับกันบุคคลเหล่านี้อาจเป็นเจ้าของธุรกิจและนำสินค้าออกมาโฆษณาขายด้วยตนเอง ได้มีการโฆษณาเผยแพร่คุณประโยชน์หรือสรรพคุณของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ การโฆษณามีจุดมุ่งหมายเพื่อประชาสัมพันธ์ หรือแจ้งข่าวสารให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และสามารถแพร่กระจายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารนั้นให้ไปถึงมือผู้บริโภคได้อย่างทันทั่วถึง ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มยอดขาย และสร้างผลกำไรในทางธุรกิจได้เร็วยิ่งขึ้นการโฆษณาเป็นการสื่อสารไปยังลูกค้าเป้าหมายที่ไม่ใช่ระดับบุคคล แต่อาศัยสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งสื่อโฆษณาย่อยที่สื่อสารกับผู้บริโภคโดยตรง เช่น จดหมาย ไปรษณีย์ หรืออีเมลในการโฆษณานั้น ซึ่งเจ้าของผลิตภัณฑ์เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ (สิทธิ อธิสรณ์, 2551) ปัจจุบันการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 แม้ว่าผู้ประกอบการจะสามารถโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารได้ภายใต้กรอบของกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 40 คือ ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาคุณประโยชน์ คุณภาพ หรือสรรพคุณของอาหาร อันเป็นเท็จหรือเป็น การหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควรก็ตามแต่ก็ยังมีกรณีการฝ่าฝืนกฎหมายมีการหลอกลวงผู้บริโภคอ้างสรรพคุณเกินจริง และยังมีพบว่าการควบคุมดังกล่าวเป็นการควบคุมเฉพาะการโฆษณากลับอ้างสรรพคุณเกินจริง ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 30,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับเท่านั้น (พระราชบัญญัติอาหาร, 2522) โดยมีได้หมายรวมถึงการห้ามมิให้นำผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่มีส่วนผสมปลอมปนของสารเคมีอันตรายมาโฆษณาขายให้แก่ผู้บริโภคด้วย จึงส่งผลให้ผู้บริโภคกลายเป็นผู้เสียหายและได้รับอันตรายจากการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ไม่ปลอดภัยเป็นจำนวนมาก

ในเรื่องของการโฆษณาอาหารนั้นได้บัญญัติไว้ในมาตรา 40 แล้ว แต่ก็มีกรณีฝ่าฝืนกฎหมายโดยการใช้คำในการโฆษณาอ้างสรรพคุณที่เกิดขึ้นจริง หลอกให้ผู้บริโภคหลงเชื่อหรือเข้าใจผิดในตัวผลิตภัณฑ์นั้นการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอาจเป็นการมอมเมาประชาชนโดยการใช้คำหรือข้อความซึ่งเป็นการหลอกลวงให้ผู้บริโภคหลงเชื่อโดยไม่สมควร อย่างเช่นกรณีการรับวีวีสินค้าของดารานักแสดงเช่นการโฆษณาขายอาหารเสริมสารสกัดถั่งเช่า ผสมยูซีทูผ่านทางโทรทัศน์ว่า มีคุณประโยชน์ สรรพคุณเสมือนยา สามารถรักษาอาการปวดกระดูก หรือข้อเข่าของผู้สูงอายุได้หลังจากทานแล้วสามเดือนอาการปวดไม่มีเลย (คมชัดลึก, 2564) การโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอ้างสรรพคุณครอบจักรวาล เข้าข่ายโฆษณาเกินจริง เช่น สามารถรักษาเมเร็งระยะที่ 3 ได้ รักษาโควิด-19 ได้ช่วยเพิ่มตาสองชั้น จมูกเข้ารูป กระชับใบหน้า เหนียงหาย ฯลฯ (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2564) กรณีสาวอ่างทอง ที่ซื้อค็อกเทลชีวิตจากการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารลดน้ำหนักจากสื่อสังคมออนไลน์มากินเองเพื่อลดหุ่น หลังคลอดลูกได้ 6 เดือนหลังจากกินไปชุดแรกน้ำหนักลดจริงซึ่งกรณีนี้เป็นหลงเชื่อในสรรพคุณผ่านทางสื่อออนไลน์ จนกระทั่งเสียชีวิต (ไทยรัฐออนไลน์, 2562) เป็นต้น หรือผลิตภัณฑ์บางชนิดไม่ได้รับการรับรองจาก อย. ซึ่งผลที่ตามมาอาจทำให้ผู้บริโภคได้รับสารอาหารที่ไม่ปลอดภัยและอาจทำให้เสียชีวิตได้กรณีเสียชีวิตของธุรกิจจังหวัดปทุมธานีเสียชีวิตหลังจากกินยาลดความอ้วนซึ่งรับประทานยาลดความอ้วนได้ 2 เดือนน้ำหนักลด 20 กก. (รายการเรื่องเล่าเช้านี้, 2561) ซึ่งในเรื่องของการห้ามโฆษณายังคงเป็นปัญหาอยู่ถึงแม้จะมีกฎหมายบัญญัติไว้ก็ตามและอีกทั้งบทลงโทษตามมาตรา 70 มีอัตราโทษที่เบาเกินไปไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายซึ่งประเทศไทยนั้นใช้บังคับโทษปรับตามกำหนดอัตราต่ำสุดและสูงสุดเป็นรูปแบบในกฎหมายมากที่สุดซึ่งในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ด้วย ซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องถูกปรับในอัตราที่เท่ากัน โดยไม่คำนึงถึงรายได้หรือฐานะของผู้กระทำความผิดศาลจึงต้องเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าปรับโดยต้องปรับไม่ต่ำกว่าหรือว่าเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ในการใช้ดุลพินิจของศาลว่าจำนวนค่าปรับเท่าไรถึงเหมาะสมกับการลงโทษผู้กระทำความผิดและจำนวนเงินค่าปรับเท่าไรที่ผู้กระทำความผิดแต่ละรายจะสามารถชำระค่าปรับได้ เพราะหากผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับก็จะเป็นการเกินขอบเขตในการป้องปรามการกระทำผิดในทางกลับกันหากค่าปรับมีอัตราน้อยเกินไปสำหรับผู้กระทำความผิดที่มีฐานะดีค่าปรับก็จะไม่สามารถป้องปรามการกระทำผิดได้ผู้กระทำความผิดเหล่านี้อาจกลับมากระทำความผิดซ้ำ (ธเรศ กรัษนัยรวิวงศ์, 2562) ณ ปัจจุบันนี้สถานภาพทางเศรษฐกิจหรือฐานะทางการเงินมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากมาตราดังกล่าวพบว่าโทษปรับยังไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบเนื่องจากอัตราโทษปรับไม่ได้สัดส่วนกับผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการกระทำผิด เมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดต้องได้รับ

เมื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศญี่ปุ่น พบว่าทั้ง 3 ประเทศให้ความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหารเป็นอย่างมาก ในประเทศสหรัฐอเมริกา ตามพระราชบัญญัติเสริมสร้างสุขภาพและการศึกษาปี 1994 ได้กำหนดห้ามมิให้ผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารทำการตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ปลอมปน หรือมีเชื้อพิษ หากกระทำการฝ่าฝืน บริษัทต้องรับผิดชอบตามข้อกำหนดทั้งหมดของ DSHEA และกฎข้อบังคับของ FDA (U.S. FOOD & DRUG ADMINISTRATION, Dietary Supplements) การโฆษณาโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือการโฆษณาสรรพคุณ คุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอันเป็นที่ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐ สำหรับการละเมิด ครั้งแรก และไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐ สำหรับการละเมิดครั้งต่อไป (Reed Smith, 2007) ส่วนประเทศแคนาดา ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ด้อยคุณภาพหรือเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคจะไม่ได้รับอนุญาตให้นำมาโฆษณาขายให้แก่ผู้บริโภคอย่างเด็ดขาด ตามพระราชบัญญัติอาหารและยา (U.S.FOOD & DRUG ADMINISTRATION, 2023) มาตรา 3 (1) ถึง (3) ที่บัญญัติห้ามมิให้บุคคลใดโฆษณาขายหรือขายสินค้าอาหาร ยา เครื่องสำอาง หรืออุปกรณ์ทางการแพทย์ที่มีการระบุฉลาก หรือมีลักษณะที่เป็น

การบำบัดรักษาหรือเพื่อป้องกันการเกิดโรค ความพิการหรือความผิดปกติใด ๆ ต่อร่างกายให้กับสาธารณะ (ภัทรภณ ภูเพ็ชร, 2566) ผู้กระทำการฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์ หรือจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือหากมีความผิดตามฟ้อง ปรับไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์ หรือจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนี้การกระทำการโฆษณาที่ขัดต่อกฎหมายความปลอดภัยอาหารของประเทศแคนาดา (Safe Food for Canadians Act : SFCA) เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลในลักษณะที่เป็นข้อมูลเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด หรือทำให้เกิดความเชื่อที่ไม่ถูกต้องว่ามีกรกระทำใด ๆ กับสินค้าอาหารในลักษณะที่ทำให้เชื่อได้ว่าจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ผู้กระทำการฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000,000 ดอลลาร์ หรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ หากจงใจโฆษณาหรือกระทำการโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายต่อสุขภาพ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือในการตัดสินคดีครั้งแรกปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์ หรือจำคุกไม่เกิน 18 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ หากกระทำความผิดซ้ำอีก ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์ หรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ (Canada.Ca., 2012) ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นการโฆษณาขายสินค้าในลักษณะที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคอันเกิดจากการแข่งขันทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาด้วยข้อความอันเป็นเท็จ การโฆษณาด้วยข้อความที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ การลงโทษผู้กระทำความผิดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ประกอบธุรกิจรายนั้นมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และต้องได้รับการลงโทษสูงสุด คือจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 เยน เป็นต้น (วิรัช จีระแพทย์, 2523)

ดังนั้น จะเห็นว่าการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นสิ่งที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญในการออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันยับยั้งมิให้ผู้ประกอบธุรกิจนำผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้อยคุณภาพ หรือผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่มีสารเจือปนอันตรายมาหลอกลวงโฆษณาขายให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้งการโฆษณาอันเป็นเท็จอ้างสรรพคุณเกินจริงหลอกลวงขายให้ผู้บริโภค ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ยังขาดความชัดเจน และไม่เพียงพอที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภคได้รวมทั้งบทลงโทษในมาตรา 70 ยังเบาเกินไปไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายและอาจนำไปสู่การกระทำความผิดซ้ำซึ่งควรนำแนวคิดหลักกฎหมายของต่างประเทศทั้ง 3 ประเทศมาเปรียบเทียบวิเคราะห์เพื่อแก้ไขกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของประเทศไทย
2. ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของประเทศไทยกับต่างประเทศ
3. เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีดำเนินการและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วิชาการ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ตั๋วบทกฎหมาย รวมถึงข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Data) ในเว็บไซต์ต่าง ๆ เป็นหลัก

2. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารโดยค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษาศาลฎีกาและบทลงโทษทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น แคนาดา เพื่อมาเปรียบเทียบ ศึกษามาตรการทางกฎหมาย วิเคราะห์ด้วยทฤษฎีหมายเพื่อได้มาซึ่งแนวทางในการบัญญัติกฎหมาย

3. ศึกษาแนวคิดและหลักการควบคุมผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น แคนาดา มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารให้มีความครอบคลุม

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของประเทศไทย ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นผลิตภัณฑ์อาหารชนิดหนึ่งที่สำคัญงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้มีการอนุญาตให้ผู้ประกอบธุรกิจสามารถดำเนินกระบวนการผลิต นำเข้าหรือจำหน่ายภายในประเทศไทยได้ แต่ต้องมีการขึ้นทะเบียนหรือผ่านตรวจพิจารณาและได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาก่อนจึงจะสามารถกระทำได้ การโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมีข้อจำกัดในการห้ามโฆษณาเกินจริงหรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด ตามบทบัญญัติในมาตรา 40 แต่ผู้ประกอบการในกลุ่มผลิตภัณฑ์เสริมอาหารก็ยังคงมีการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอย่างผิดกฎหมายในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ จึงทำให้ยากต่อการตรวจสอบและจับกุมผู้กระทำความผิด แม้จะเป็นการกระทำซึ่งอาจเข้าข่ายเป็นความผิดตามมาตรา 40 ก็ตาม ซึ่งบทลงโทษก็จะเป็นไปตามมาตรา 70 บทลงโทษดังกล่าวจะมีไว้ให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายและเมื่อพิจารณาแล้วพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมิได้ให้คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ทางการค้าเหมือนกับพระราชบัญญัติฉบับอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้การควบคุม กำกับ ดูแลของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเช่นเดียวกัน ดังเช่น พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และที่สำคัญเมื่อศึกษาถึงเรื่องโทษที่ผู้กระทำความผิดต้องได้รับเมื่อพิจารณาถึงการกำหนดอัตราโทษประเภทนี้ก็มีปัญหาอยู่ไม่น้อย ปัญหาที่พบคือ ขนาดของโทษมีมูลค่าน้อยกว่าที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบอยู่มากนักไม่มีผลเป็นการยับยั้งผู้กระทำความผิดได้เลย อีกทั้งอัตราโทษยังไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิด เมื่อเทียบกับค่าของเงินซึ่งก็เปลี่ยนแปลงไปมาก แต่อัตราโทษปรับกลับไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง การกำหนดโทษปรับจึงแทบไม่มีผลต่อการปรับปรุงพฤติกรรมหรือการยับยั้งแต่อย่างใด

2. จากการศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของประเทศไทยกับต่างประเทศ ประเทศไทย การควบคุมการห้ามโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 40 จะมุ่งเน้นควบคุมเฉพาะเนื้อหาที่ใช้ในการโฆษณาเป็นหลัก โดยกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาคุณภาพ ประโยชน์ คุณภาพ หรือสรรพคุณของอาหาร อันเป็นเท็จหรือเป็นการหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควร และการโฆษณาผู้กระทำการโฆษณาต้องขออนุญาตก่อนแล้วจึงกระทำการโฆษณาได้เท่านั้น จึงทำให้ไม่สามารถสร้างเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคได้ เมื่อเทียบกับต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศญี่ปุ่น ทั้ง 3 ประเทศได้ให้ความสำคัญกับการให้ความคุ้มครองด้านความปลอดภัยในการบริโภคอาหารให้แก่ผู้บริโภคเป็นอันดับแรก โดยการกำหนดให้ผลิตภัณฑ์อาหารทุกประเภทต้องผ่านการประเมินด้านความปลอดภัยก่อนนำออกมามีจำหน่ายตามท้องตลาด ตลอดจนมีมาตรการในการควบคุม ตรวจสอบการโฆษณา การประชาสัมพันธ์หรือการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ต่อผู้บริโภคในทุกรูปแบบ เพื่อป้องกันมิให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ไม่ปลอดภัย กล่าวคือ ในประเทศสหรัฐอเมริกา พระราชบัญญัติเสริมสร้างสุขภาพและการศึกษาปี 1994 ได้กำหนดห้ามมิให้ผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารทำการตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ปลอมปน หรือมีฤทธิ์อันตรายและห้ามมิให้ทำการโฆษณาที่ทำให้สาธารณชน

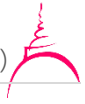
เข้าใจผิดเกี่ยวกับส่วนผสมที่ยังไม่ผ่านการทดสอบที่ผสมลงไป ในผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร อันเป็นการหลอกลวงประชาชนให้ซื้อผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานของ FDA

ส่วนประเทศแคนาดาได้มีการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอย่างปลอดภัย ตามกฎหมายความปลอดภัยอาหารของประเทศแคนาดา (Safe Food for Canadians Act: SFCA) มาตรา 6 (1) ยังได้กำหนดห้ามไม่ให้บุคคลโฆษณาขายสินค้าอาหารในลักษณะที่เป็นการให้ข้อมูลเท็จ ทำให้เข้าใจผิด หลอกลวง หรือจงใจทำให้เกิดความเชื่อที่ผิดและไม่ถูกต้อง และห้ามไม่ให้บุคคลใดประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลในลักษณะที่เป็นข้อมูลเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด หรือทำให้เกิดความเชื่อที่ผิดและไม่ถูกต้อง อันจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ ตามมาตรา 9 ด้วย

ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น การประกอบธุรกิจที่เกิดจากการแข่งขันทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งเข้าข่ายเป็นการเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค ตามกฎหมาย Unfair Competition Prevention Law 1934 ได้กำหนดห้ามมิให้กระทำการโฆษณาที่อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาด้วยข้อความอันเป็นเท็จ การโฆษณาด้วยข้อความที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ เป็นต้น ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร มีส่วนประกอบที่สำคัญหลายประการในการที่จะสื่อสารหรือทำความเข้าใจเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับทราบถึงรายละเอียดของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารชนิดนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง และเมื่อซื้อไปกินแล้วต้องไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพพลานามัยของผู้บริโภค ผู้บริโภคมีความปลอดภัย

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบโทษปรับของประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น

ลักษณะการกระทำความผิด	โทษปรับ			
	ไทย	แคนาดา	สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น
1. โฆษณาคุณภาพหรือสรรพคุณของอาหาร โดยไม่ได้รับอนุญาต	ปรับไม่เกิน 5,000 บาท	-	การกระทำความผิด ครั้งแรก ปรับไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐ (8,357,500 บาท) และถ้ากระทำความผิดครั้งต่อไป ปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐ (16,715,000 บาท)	ปรับไม่เกิน 1,000,000 เยน (300,000 บาท)
2. โฆษณาคุณภาพหรือสรรพคุณของอาหารอันเป็นเท็จหรือเป็นการหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควร	ปรับไม่เกิน 30,000 บาท	ปรับไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์ (1,331,000 บาท) หรือหากมีความผิดตามฟ้อง ปรับไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์ (6,655,000 บาท)	การกระทำความผิด ครั้งแรก ปรับไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐ (8,357,500 บาท) และถ้ากระทำความผิดครั้งต่อไป ปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐ (16,715,000 บาท)	ปรับไม่เกิน 100,000,000 เยน (30,000,000 บาท)
3. การฝ่าฝืนคำสั่งระงับการโฆษณา	ปรับไม่เกิน 20,000 บาท และให้ปรับเป็นรายวันอีกวันละไม่น้อยกว่า 500 บาท แต่ไม่เกิน 1,000 บาท	-	ปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์ (334,300 บาท) ต่อวัน ตลอดระยะเวลาที่ยังฝ่าฝืน	ปรับไม่เกิน 200,000 เยน (60,000 บาท)

จากตารางที่ 1 พบว่า ทั้ง 3 ประเทศมีอัตราโทษปรับที่สูงเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทย ซึ่งตามพระราชบัญญัติอาหารมาตรา 70 ถือว่าอัตราโทษยังไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดการกำหนดโทษปรับจึงแทบไม่มีผลต่อการปรับปรุงพฤติกรรมหรือการยับยั้งแต่อย่างใดซึ่งควรนำทั้ง 3 ประเทศนี้มาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับประเภทธุรกิจและรายได้ของผู้กระทำความผิดมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการเพิ่มโทษปรับที่สูงขึ้นหากมีการกระทำความผิดซ้ำ

3. เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจากผลการวิจัยตามข้อ 1) และข้อ 2) ข้างต้นบทบัญญัติมาตรา 40 จะมีผลบังคับใช้ก็ต่อเมื่อผู้ประกอบการธุรกิจ หรือผู้มีส่วนได้เสียมีการโฆษณาเกินจริงจึงถือว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารยังขาดความรัดกุมที่จะนำมาใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของผู้ประกอบการธุรกิจที่มีการลักลอบนำผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่เป็นอันตรายมาโฆษณาหลอกลวงขายให้แก่ผู้บริโภคได้ รวมทั้งไม่ได้ให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในการบริโภคอาหารของผู้บริโภคอย่างเพียงพอ แม้จะมีการลงโทษซึ่งถือเป็นความผิดอาญาถือว่าเป็นบทลงโทษที่เบามาก จึงไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดมิให้หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกได้ ปัญหาที่ตามมา คือ ผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยในการบริโภคอาหารเท่าที่ควร เกิดความเสียหายที่จะได้รับอันตรายจากการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้อยคุณภาพ ไร้มาตรฐาน หรือผลิตภัณฑ์เสริมอาหารปลอมซึ่งผลิตภัณฑ์เสริมอาหารดังกล่าวในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศญี่ปุ่น จะมีการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาอย่างเข้มงวด โดยการห้ามมิให้ผู้ประกอบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ไม่ได้รับการรับรองตามกฎหมายโฆษณาขายให้แก่ผู้บริโภคอย่างเด็ดขาด หากกระทำการฝ่าฝืนต้องได้รับการลงโทษอย่างหนัก เพื่อป้องกันมิให้ผู้บริโภคซึ่งเป็นพลเมืองภายในประเทศของตนเองได้รับอันตรายจากการบริโภคมีการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้โฆษณาที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายไว้อย่างชัดเจน

อภิปรายผล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มุ่งศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อแก้ไขถึงสภาพปัญหาในทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ปลอดภัย ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายในเรื่องเดียวกันทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศเพื่อนำมาเสนอแนะแก้ไขกฎหมายให้มีความครอบคลุมเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

1. จากการศึกษาวิจัยถึงปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของประเทศเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นผลิตภัณฑ์อาหารชนิดหนึ่งที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้มีการอนุญาตให้ผู้ประกอบการธุรกิจสามารถดำเนินการกระบวนการผลิต นำเข้าหรือจำหน่ายภายในประเทศไทยได้ แต่ต้องมีการขึ้นทะเบียนหรือผ่านตรวจพิจารณาและได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาก่อนจึงจะสามารถกระทำการดังกล่าวได้ นอกจากนั้นในส่วนของผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร หากพิจารณาในข้อเท็จจริงย่อมทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นเพียงผลิตภัณฑ์ที่ไว้มีเพื่อการบริโภคไม่แตกต่างจากอาหารปกติทั่วไป คือ กินเพื่อดำรงชีวิตเท่านั้น (ประกาศกระทรวงสาธารณสุข, 2548) ทำให้การโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมีข้อจำกัดในการห้ามโฆษณาเกินจริงหรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด ตามบทบัญญัติในมาตรา 40 แต่ผู้ประกอบการในกลุ่มผลิตภัณฑ์เสริมอาหารก็ยังคงมีการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอย่างผิดกฎหมายในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าการควบคุมการโฆษณาดังกล่าวมีอาจนำไปใช้ในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์ทางการค้าได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

และยากต่อการตรวจสอบและจับกุมผู้กระทำความผิด แม้จะเป็นการกระทำซึ่งอาจเข้าข่ายเป็นความผิดตามมาตรา 40 ก็ตามและบทลงโทษที่บัญญัติไว้ในมาตรา 70 ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือ ปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ เมื่อเปรียบเทียบกับสถานะทางการเงินที่ผู้กระทำความผิดต้องได้รับเห็นว่าเป็นบทลงโทษที่เบาเนื่องจากผู้กระทำความผิดได้ประโยชน์จากการกระทำความผิดมากกว่าโทษที่ตนต้องได้รับจึงทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและบางครั้งอาจมีการกระทำความผิดซ้ำ

2. ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศญี่ปุ่น พบว่า ทั้ง 3 ประเทศให้ความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหารเป็นอย่างมาก รวมทั้งมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุม การโฆษณา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เพื่อป้องกันมิให้นำผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ไม่ปลอดภัยเข้าสู่ห่วงโซ่อาหาร ภายในประเทศของตนเอง โดยเฉพาะประเทศแคนาดาที่มีความเข้มแข็งในการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค และมีมาตรการทางกฎหมายที่จะใช้บังคับในการเรียกคืนผลิตภัณฑ์เสริมอาหารออกจากท้องตลาดการจัดการกับ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ถูกเรียกคืน และการประกาศแจ้งเตือนผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่มีการเรียกคืน ผู้ผลิต ผู้นำเข้าหรือภาครัฐจะทำการเรียกคืนผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อนำกลับมาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ทำลาย การตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือส่งกลับประเทศต้นทาง และที่สำคัญจะต้องสามารถนำผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่พบปัญหาออกจากท้องตลาดได้อย่างรวดเร็ว เพื่อป้องกันสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค (ไพบูลย์ เอี่ยมขำ และคณะ, 2562) ดังนั้นการเรียกคืนผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจึงเป็นมาตรการหนึ่งที่มีความสำคัญมากและบทลงโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศญี่ปุ่น ก็มีการกำหนดบทลงโทษค่อนข้างสูง ประเด็นสำคัญ คือ แต่ละประเทศ จะมีการกำหนดบทลงโทษในกรณีที่ผู้กระทำความผิดจงใจกระทำความผิดซึ่งจะมีอัตราโทษที่หนักขึ้นกว่าเดิม และอีกกรณีคือถ้าหากมีการกระทำความผิดซ้ำก็จะมีบทลงโทษที่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

3. จากปัญหาข้างต้นผู้ศึกษาจึงขอเสนอหลักกฎหมายทั้ง 3 ประเทศที่มีการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหารมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุมการโฆษณา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เพื่อป้องกันมิให้นำผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ไม่ปลอดภัยสู่ผู้บริโภคซึ่งการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นสิ่งที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญในการออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันยับยั้งมิให้ผู้ประกอบธุรกิจนำผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้อยคุณภาพ หรือผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่มีสารเจือปนอันตรายมา หลอกลวงโฆษณาขายให้แก่ผู้บริโภครวมทั้งควรนำบทลงโทษของทั้ง 3 ประเทศมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวกฎหมายลดการกระทำความผิด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 40 มีจุดมุ่งหมายเพื่อห้ามมิให้โฆษณาคุณสมบัติ คุณภาพ หรือสรรพคุณของอาหาร อันเป็นเท็จ ทำให้ผู้บริโภคเกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควร ซึ่งในหลักการดังกล่าวมีความสำคัญ คือ การควบคุมมิให้ผู้ประกอบธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารโฆษณาหรือเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จให้ผู้บริโภครับทราบอย่างไม่เป็นธรรม โดยมีได้คำนึงถึงการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอย่างเพียงพอ และอาจทำให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่เป็นอันตรายจนเป็นเหตุให้สูญเสียชีวิตได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงและป้องกันมิให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารดังกล่าว ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติอาหารมาตรา 40 ควรมีการกำหนดมาตรการควบคุมการห้ามโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารให้มีความชัดเจน คือ การห้ามโฆษณา

ขายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผิดยี่ห้อ ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) หรือ การห้ามนำผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่เป็นอันตรายมาโฆษณาขายให้แก่ผู้บริโภคอย่างเด็ดขาดและอีกทั้ง พระราชบัญญัติดังกล่าวมิได้ให้คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ทางการค้าเหมือนกับพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้การควบคุม กำกับ ดูแลของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเช่นเดียวกัน ดังเช่นพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ที่ได้ให้คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาไว้อย่างครอบคลุมและชัดเจนควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ใหม่จากเดิมที่บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาคุณสมบัติ คุณภาพหรือสรรพคุณของอาหารอันเป็นเท็จหรือเป็นการหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควร” เป็น “ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือแสดงชื่อหรือเครื่องหมายของอาหาร อันเป็นการอวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงให้ผู้อื่นดื่มหรือกินโดยตรงหรือโดยอ้อม” เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมการโฆษณาขายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในทุกรูปแบบมากยิ่งขึ้น และบทลงโทษตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 70 ควรมีการเพิ่มโทษปรับสำหรับผู้กระทำการโฆษณาโดยฝ่าฝืนกฎหมาย ในกรณีการโฆษณาขายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผิดยี่ห้อ หรือไม่ได้รับการรับรองจาก อย. ตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ให้หนักขึ้น จากเดิมที่กำหนดโทษปรับตามมาตรา 70 ไว้ว่าให้ผู้กระทำการโฆษณาอาหารโดยฝ่าฝืนมาตรา 40 “ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 30,000 บาท” ควรปรับปรุงแก้ไขใหม่เป็นให้ผู้กระทำการโฆษณาอาหารโดยฝ่าฝืนมาตรา 40 “ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 250,000 บาท สำหรับความผิดครั้งแรก และ 500,000 บาท สำหรับการกระทำผิดครั้งต่อไป” โดยนำหลักเกณฑ์การกำหนดบทลงโทษของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับประเพณีธุรกิจและรายได้ของผู้กระทำความผิดมากยิ่งขึ้น เสนอให้มีการเพิ่มเติมบทลงโทษในมาตรา 71 จากเดิมที่กำหนดให้ผู้กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 41 โฆษณาโดยไม่ได้รับอนุญาตต้องระวางโทษปรับสถานเดียวเป็นเงินไม่เกิน 5,000 บาท ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติใหม่เป็น “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 41 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000 และให้พักใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตในการโฆษณา” ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยับยั้งมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีกและควรมีการนำบทลงโทษตามกฎหมายอื่นมาใช้ประกอบการพิจารณา นอกเหนือจากการกำหนดบทลงโทษในมาตรา 70 และ 71 เพื่อเพิ่มบทลงโทษให้หนักขึ้น เช่น ความผิดฐานการนำข้อมูลอันเป็นเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ตามพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มาตรา 14 มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 - 343 ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2564). ‘กาละแมร์’ ถึง ‘ถั่งเช่า’ ต้องรู้ทันอาหารเสริมแบบไหน ‘โฆษณาเกินจริง’. เรียกใช้เมื่อ 13 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/918602>
- คมชัดลึก. (2564). “ยั้งยง” อ่วม ศาลสั่งคุก 2 ปี ปรับ 50,000 บาท คดีโฆษณาถั่งเช่า. เรียกใช้เมื่อ 13 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.komchadluek.net/news/crime/457384>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562). เผาแล้ว แม่ลูกอ่อน เขี่ยยาลดความอ้วนออนไลน์ วิระชัย แกลงจับยกแก๊ง. เรียกใช้เมื่อ 13 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/central/1609368>
- ธเรศ กรัษนัยรวิวงศ์. (2562). การกำหนดมาตรฐานการควบคุมการโฆษณาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหาร ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522. ใน เอกสารวิชาการส่วนบุคคลของการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง” รุ่นที่ 23. วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

- ประกาศกระทรวงสาธารณสุข. (2548). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนพิเศษ 150 ง หน้า 2-5 (28 ธันวาคม 2548). พระราชบัญญัติอาหาร. (2522). พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522. เรียกใช้เมื่อ 13 มิถุนายน 2566 จาก https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20210428102451_1_file.pdf
- ไพบูลย์ เอี่ยมขำ และคณะ. (2562). สถิติการเรียกคืนผลิตภัณฑ์อาหารของประเทศต่าง ๆ ประจำปีงบประมาณ 2561. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: สำนักส่งเสริมและสนับสนุนอาหารปลอดภัย.
- ภัทรภณ ภูเพ็ชร. (2566). รายงาน เรื่อง การศึกษากฎหมายด้านสินค้าเกษตรและอาหารของประเทศแคนาดา. เรียกใช้เมื่อ 13 มิถุนายน 2566 จาก <https://readgur.com/doc/2211147/>
- รายการเรื่องเล่าเช้านี้. (2561). สลด เสียชีวิตคาห้องนอนคาดกินยาลดความอ้วน พบยี่ห้อเดียวกับที่ ออย.แจ่งเตือน อันตราย. เรียกใช้เมื่อ 13 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=MUVQacnCaEU>
- วิชช์ จีระแพทย์. (2523). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิ์ อธิสรณ์. (2551). การตลาด จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Canada.Ca. (2012). Safe Food for Canadians Act. Retrieved มิถุนายน 13, 2566 from <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/s-1.1/index.html>
- Reed Smith. (2007). The FDA Amendments Act of 2007. Retrieved มิถุนายน 13, 2566 from <https://s3.amazonaws.com/documents.lexology.com/1eb7f63d-84c7-4816-98ac-20aa2>
- U.S.FOOD & DRUG ADMINISTRATION. (2023). Dietary Supplements. Retrieved มิถุนายน 13, 2566 from <https://www.fda.gov/food/dietary-supplements>

การประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของ วัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง*

AN APPLICATION OF SAPPĀYA 4 IN BUDDHIST TOURISM MANAGEMENT OF WAT PHRA BOROMMATHAT CHEDI KHIAN BANG KAEW, PHATTHALUNG PROVINCE

พระไกรสร วรโชโต (ทองฉิม)*, พระครูวิจิตรศีลาจารย์, พระครูโฆสิตวัฒน์นานุกุล

Phra Kraisor Warachoto (Thongchim), Phrakhu wijitajarn, Phrakru Kositwattananukul

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: kraisorthongchim@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง 2) เพื่อศึกษาหลักสี่ปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง การจัดการ หมายถึง กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ การจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีประเด็นที่ควรมีการปรับแก้ให้ดีขึ้น โดยสรุปเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านอาหาร 3) ด้านบุคคล และ 4) ด้านธรรมะ 2) หลักสี่ปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หลักสี่ปายะ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการจัดการให้มีความเหมาะสมเพื่อการดำเนินชีวิตและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) อาวาสสี่ปายะ 2) อาหารสี่ปายะ 3) บุคคลสี่ปายะ และ 4) ธรรมสี่ปายะ 3) การประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง หลักสี่ปายะ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการจัดการให้มีความเหมาะสมเพื่อการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยประยุกต์ใช้หลักอาวาสสี่ปายะ เพื่อแก้ปัญหาด้านสถานที่ หลักอาหารสี่ปายะ เพื่อแก้ปัญหาด้านอาหาร หลักบุคคลสี่ปายะ เพื่อแก้ปัญหาด้านบุคคล และหลักธรรมสี่ปายะ เพื่อแก้ปัญหาด้านธรรมะ

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, สี่ปายะ 4, การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

Abstract

This thesis has 3 main objectives: 1) To study the concept of Buddhist tourism management at Wat Phra Boromathat Chedi Khian Bang Kaew Phatthalung Province 2) To study the Sappāya 4 as appeared in Buddhist scriptures. 3) To apply the Sappāya 4 in Buddhist tourism

* Received May 30, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted July 10, 2023

management at Wat Phra Boromathat Chedi Khian Bang Kaew Phatthalung Province. It is qualitative research, focuses on document studies and in-depth interviews. The research results were found that: 1) The concept of Buddhist tourism management at Wat Phra Boromathat Chedi Khian Bang Kaew Phatthalung Province. It found that Management refers to the process of carrying out various activities to achieve goals for the utmost benefit of the people, communities, society and the nation. Buddhist tourism management of Wat Phra Boromathat Chedi Khian Bang Kaew, Phatthalung Province. There are 4 issues that should be improved, which can be summarized into 4 issues: 1) Place, 2) Food, 3) People, and 4) Dhamma. 2) The Sappāya 4 as appeared in Buddhist scriptures. It found that the Sappāya 4 is the Buddhist principle for proper management of life and activities. The Sappāya 4 consists of 1) ĀvāsaSappāya 2) ĀhāraSappāya 3) PuggalaSappāya and 4) Dhamma Sappāya. 3) An Application of the Sappāya 4 in Buddhist tourism management at Wat Phra Boromathat Chedi Khian Bang Kaew Phatthalung Province. It found that the Sappāya 4 is a principle for proper management of life and activities by applying the ĀvāsaSappāya in order to solve the problem of location, ĀhāraSappāya to solve food problems, PuggalaSappāya to solve personal problems and Dhamma Sappāya in order to solve the Dhamma problem.

Keywords: Application, Sappāya 4, Buddhist Tourism

บทนำ

การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ได้รับความสะดวกสบายจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย และรวดเร็ว สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายรูปแบบ การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เรียนรู้วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เกี่ยวกับสถานที่ที่สวยงามหรือทัศนียภาพแปลกใหม่ที่ต่างถิ่น (วรรณภา วงษ์วานิช, 2539) เพราะเหตุนี้การท่องเที่ยวในแบบต่าง ๆ จึงเกิดขึ้น วัดหรือศาสนสถาน เป็นอีกแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนในปัจจุบัน สนใจไปเที่ยว เช่นการไปกราบไหว้ ขอพร เข้าร่วมพิธีงานเทศกาลต่าง ๆ เช่นตักบาตรดอกไม้มันต์เทียนพรรษา (ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ, 2551) เรียนรู้ประเพณี และวัฒนธรรมประจำถิ่น วัดจึงได้มีบทบาทโดยอาศัยคุณสมบัติของศาสนสถานการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสพบเห็นความวิจิตรตระการตา ความโอ่อ่าสง่างาม ของศาสนสถาน ได้พบเห็นจริยาวัตรอันงดงามของพระสงฆ์ ก็อาจเกิดความเลื่อมใสศรัทธาสนใจใน การศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาทางพระพุทธศาสนา เป็นแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว กรรมการศาสนา ในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้นำทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมาเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ประกอบกับประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนามีวัดเป็นจำนวนมาก และมีคุณค่าดังกล่าวข้างต้น การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีมิติของการพัฒนาจิตใจ ความเลื่อมใส ความรัก ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

แหล่งท่องเที่ยวเมื่อมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาเที่ยวแล้ว หากขาดการจัดการและการบริหารที่ดีย่อมจะมีปัญหาเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้านตามมา ดังนั้น การจัดการจึงเป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันและแก้ปัญหา ในแนวทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ได้แสดงไว้ในพระไตรปิฎกนั้นมีจำนวนมาก และมีหลักธรรมที่สอดคล้อง คือ หลักสัปปายะ 4 เราสามารถจะนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ โดยนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร อำนาจการ และควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2535) การจัดการวัดเป็นหน้าที่จัดการของเจ้าอาวาสควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) 4 อย่าง คือ 1) อาวาสสัปป

ป่วย ที่อยู่เป็นที่สบาย เป็นสิ่งที่สนับสนุนเกื้อกูล ส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้เกิดความสะดวกสบายเกิดความคล่องตัวในการเป็นอยู่ในการทำความดี (พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), 2559) เป็นธรรมเนียมสถานรีนรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็นและเป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาด้านกาย จิตใจของชาวชุมชน 2) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบาย เมื่อมีที่อยู่ทีสบายก็ต้องคำนึงถึงแหล่งอาหารเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ และต้องหากินได้ง่ายปลอดภัยสะอาดไม่เป็นอาหารที่บริโภคแล้วเป็นแหล่งนำมาซึ่งโรคร้ายไข้เจ็บ วัตถุประสงค์ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการจัดการเรื่องอาหารเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว 3) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบาย คำนึงถึงเรื่องบุคคลที่อยู่ภายในวัด หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความเจริญและความเสื่อมของศาสนา 4) ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือสถานที่ประพาศธรรม สิ่งที่จะก่อให้เกิดธรรมสัปปายะ คือ บริเวณวัดร่มรื่น เป็นระเบียบ และมีคติธรรมต่าง ๆ ในวัดคอยเตือนสติ และมีการสั่งสอนอบรมธรรมะอยู่เสมอ (ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้, 2564)

วัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นวัดเก่าแก่ ตั้งอยู่เลขที่ 42 บ้านบางแก้ว หมู่ที่ 4 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ตามประวัติศาสตร์ และพงศาวดารมีชื่อเรียกขานกันว่า “วัดเขียนบางแก้วเป็นวัดเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 1,000 ปี สร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13-14) ตามตำนานเรื่องเล่าพื้นเมืองหลาย ๆ ตำนาน เช่น ตำนานเพลาวัด ได้กล่าวถึงวัดเขียนบางแก้วไว้ว่านางเลือดขาวเป็นผู้สร้างวัดนี้ โดยได้จารึกเรื่องราวการก่อสร้างลงบนแผ่นทองคำที่เรียกว่าเพลาวัดกล่าวไว้ว่าวัดเขียนบางแก้ว สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 1492 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 1493 เจ้าพระยาภูมราภิบาลนางเลือดขาวได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากเกาะลังกามาบรรจุไว้ในพระมหาธาตุเจดีย์ หรือตามตำนานการสร้างวัดเขียนบางแก้ว ของพระครูสังฆรักษ์ (เพิ่ม) กล่าวว่าพระยากรุทอง เจ้าเมืองพัทลุงเป็นผู้สร้างวัดขึ้นเมื่อปีกุนเอกศก พ.ศ. 1482 (จ.ศ. 301) พร้อมกับสร้างพระมหาธาตุและก่อพระเชตุพนวิหารได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปี พ.ศ. 1486 แต่ในทำเนียบวัดของจังหวัดพัทลุงของพระครูอรุณสังวร (เอียด) อดีตเจ้าคณะจังหวัดพัทลุง กล่าวว่า วัดเขียนบางแก้วสร้างเมื่อ พ.ศ. 1482 ตามประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในสมัยอยุธยาตอนกลางถึงการบูรณะวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้วครั้งใหญ่ ๆ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในสมัยอยุธยาตอนกลางระหว่างปี พ.ศ. 2109-2111 ตรงกับแผ่นดินของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ผู้นำในการบูรณะวัดคือเจ้าอินบุตรปะขาวกับนางเป้าชาวบ้านสะทัง ตำบลหวนโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ครั้งที่ 2 สมัยพระเพทราชา ตรงกับ พ.ศ. 2242 ผู้นำในการบูรณะปฏิสังขรณ์ คือพระครูอินทเมลาสิริญาณุสาครบรรณนทราชจุฬามณีศรีอุปดิษเฐร คณะป่าแก้วหัวเมืองพัทลุง ครั้นเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2310 วัดเขียนบางแก้ว ก็กลายเป็นวัดร้าง ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์วัดเขียนบางแก้วได้รับการบูรณะอีกหลายครั้ง (สำนักเรียนรู้หญิงหลงอรธกรวี, 2565) วัดเขียนบางแก้ว ก็มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่สำคัญ มีโบราณสถานสำคัญ ๆ และยังเป็นที่ตั้งเมืองครั้งแรกของพัทลุง ในปัจจุบันมีผู้คนจำนวนมากได้เดินทางมาท่องเที่ยวที่นี่เพื่อขอพรกราบไหว้บูชาพระบรมเจดีย์และศึกษาเรียนรู้ถึงเรื่องราวในอดีต นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่วัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ยังไม่ได้รับความสะดวกสบายในด้านต่าง ๆ และจะเป็นปัญหาตามมาในอนาคต

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยเชื่อว่าผลของการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาทางพระพุทธศาสนา และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบการศึกษาแนวคิดวิเคราะห์จากทฤษฎีเชิงเอกสาร
2. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 1 รูป เจ้าคณะอำเภอเขาชัยสน จำนวน 1 รูป เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง จำนวน 1 รูป พระลูกวัด จำนวน 2 รูป หน่วยงานเทศบาลจอนถนน จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชนประชาชนในพื้นที่ จำนวน 5 คน และนักท่องเที่ยวจำนวน 4 คน รวม 15 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth interview) จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้สัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าคณะจังหวัดพัทลุง เจ้าคณะอำเภอเขาชัยสน เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง หน่วยงานเทศบาลจอนถนน ผู้นำชุมชนประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว โดยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิเคราะห์หลักการแนวคิดทฤษฎีและข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัด ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ ตำรา เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศึกษา 2) นำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการทำแบบสัมภาษณ์ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเชิงลึกความคิดเห็นของ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอเขาชัยสน เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง โดยมีขั้นตอน ดังนี้
  1. ผู้วิจัยจะศึกษาสภาพแวดล้อมของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
  2. ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษา แนวทาง หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
  3. ผู้วิจัยจะทำการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิง ตามกรอบแนวคิดข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร นำมาเป็นแนวคำถาม จากนั้นดำเนินการตรวจเครื่องมือวิจัย โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาภาษาที่ใช้ถูกต้อง
  4. ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาข้อมูลพร้อมทั้งลงพื้นที่ โดยทำการสัมภาษณ์เชิง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน รวบรวมเอกสาร และข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการ วิธีการในการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

5. ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามและที่ได้จากการสัมภาษณ์ในเชิงลึก และจากเอกสารทั้งหมด โดยสรุปผลการวิจัยด้วยการเรียบเรียงเชิงเนื้อหาตามกรอบแนวคิดหลักสี่ปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

6. ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวการประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการจัดการพัฒนา เพื่อข้อสรุปที่เป็นข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการพัฒนาวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

ผลการวิจัย

1. แนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เกี่ยวกับการบริหารจัดการขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มีการกำหนดไว้ โดยการใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์มาผสมผสานกัน เพื่อการนำทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการจัดการ โดยผ่านกระบวนการบริหารการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การควบคุม และการประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. หลักสี่ปายะ 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมเพื่อการจัดการที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม แหล่งอาหารที่เหมาะสมถูกสุขลักษณะ บุคคลที่เหมาะสม การพูดคุยเหมาะสม รวมถึงอิริยาบถที่มีความเหมาะสมเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อการประพาสและปฏิบัติธรรม หากใช้เป็นแนวทางเพื่อการจัดการท่องเที่ยว ก็จัดเป็นหลักธรรมที่เอื้อต่อการจัดการด้านสถานที่ ด้านอาหาร ด้านบุคคล และด้านธรรมะให้มีความเหมาะสมเกิดความสะดวกสบาย เป็นที่เจริญตาเจริญใจต่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชม

3. การประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทาง ในการจัดการวัดให้มีความเหมาะสมต่อการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา โดยการประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา คือ

3.1 อาวาสสี่ปายะ เป็นการจัดบริเวณภายในวัดให้เอื้อต่อการท่องเที่ยว โดยมีการปรับปรุงสถานที่สำคัญ ตามหลักไตรสิกขา โดยสถานที่ที่จะต้องสะอาด เป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยในการทำงาน การใช้ชีวิต เป็นการสร้างความสะอาดทางกายภาพ คือ การทำการคัดแยกสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องใช้ในโบรณสถาน ให้ดูเรียบร้อยเหมาะสมกับโบรณสถานนั้น ๆ จัดวางสิ่งของที่ใช้ภายในวัดให้เป็นระบบ เพื่อความสะดวก และง่ายต่อการนำมาใช้ มีความปลอดภัย และจัดวางไว้ในที่ที่เหมาะสม ไม่รบกวนสายต่านักท่องเที่ยว การทำความสะอาดทั้งภายในและภายนอกโบรณสถานไม่ใช่สกปรก หากเกิดความสกปรก ก็จะต้องรีบทำความสะอาดทันที จัดให้ถูกสุขลักษณะ การรักษาสถานที่ อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ และสิ่งของที่จัดแสดงจะต้องเป็นสิ่งของที่ถูกสุขลักษณะ มีความปลอดภัยต่อการใช้ ไม่ส่งผลทำให้เกิดอันตราย ให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกปลอดภัยเมื่อมาในสถานที่แห่งนี้ เกิดความสงบ โดยการจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดให้ดูสงบ ร่มรื่น ร่มเย็น เหมาะแก่การส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับบุคคลที่ต้องการความสงบ ความร่มรื่นและความร่มเย็น จะส่งผลให้ผู้ที่มาท่องเที่ยวได้บรรยากาศแห่งความสงบดังกล่าว นอกจากนั้นจะก่อให้เกิดการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสงบกายสงบใจไปด้วย ภายในโบรณสถาน ก็จัดบรรยากาศแห่งความสงบร่มเย็นเป็นสำคัญ ทำให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงกิริยามารยาทในการปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม อันเป็นการแสดงถึงการเคารพสถานที่ของนักท่องเที่ยว ทำให้จิตใจสงบ มีความอึดเอิบใจ และสุขใจในที่สุด

3.2 อาหารสี่ปายะ เป็นการดำเนินการบริหารจัดการด้านอาหารอย่างเป็นระบบ การบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่สำหรับบริการอาหารและเครื่องดื่ม โดยจัดอาคารสถานที่ที่เป็นสัดส่วนที่เหมาะสม และมีร้านอาหารเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว จัดร้านอาหารให้อยู่ในบริเวณเดียวกันในลักษณะของศูนย์อาหาร

(Food Center) จัดสภาพแวดล้อมบริเวณร้านอาหารให้มีบรรยากาศที่เหมาะสมกับการรับประทานอาหาร สะอาด ไม่ใกล้บริเวณที่เก็บขยะ หรือบริเวณที่มีกลิ่นเหม็นรบกวน เป็นต้น

3.3 บุคคลสัปปายะ คือ โดยการบริหารจัดการบุคลากรภายในวัด ในการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ นักท่องเที่ยว คอยบริการด้านการรักษาความปลอดภัย (รปภ.) นักประชาสัมพันธ์ภายในวัด และมัคคุเทศก์ บุคลากรที่คอยบริการด้านการรักษาความปลอดภัย มีหน้าที่ดูแลและปกป้องชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ไม่ให้ตกอยู่ในอันตรายหรือไม่ให้ได้รับความเสียหาย สูญเสีย รวมทั้งการป้องกันอัคคีภัย ผู้บุกรุก ป้องกัน การโจรกรรม และอาชญากรรม การสูญเสียอื่น ๆ ตลอดจนความเสียหายต่าง ๆ ในอันที่จะทำให้วัดต้องสูญเสีย ผลประโยชน์ โดยมีหน้าที่ ดูแล ป้องกัน รักษาทรัพย์สินของวัดให้รอดพ้นจากการโจรกรรมจากอัคคีภัย และเหตุร้ายแรงอื่น ๆ ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบตลอดเวลา ดูแลการผ่านเข้าออก ของบุคคลภายนอกและยานพาหนะ ทำการตรวจเช็คทรัพย์สินที่จะนำเข้ามาหรือส่งออกไปในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบ อำนาจความสะดวกในเรื่องของการจราจร ทางเข้าออก และภายในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งมีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ในด้านการบริการนักท่องเที่ยว และการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดความประทับใจจากนักท่องเที่ยว

3.4 ธรรมสัปปายะ การพูดคุยสนทนาธรรมที่เหมาะสม พูดแต่พอประมาณ เฉพาะเรื่องที่เอื้อ ปัญหา เมื่ออยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมแวดล้อมด้วยผู้ทรงความรู้ ทรงคุณธรรม ความเป็นสัปปายะย่อมเกิดขึ้นด้วย เป็นการให้ความรู้ทั้งในด้านการปฏิบัติธรรม หลักพุทธธรรม การเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่สร้างความ สบายใจแก่นักท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า หลักสัปปายะ 4 ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญนำมาประยุกต์ใช้ในการ จัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ใช้ปรับแก้ปัญหา การจัดการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่(อวาาสสัปปายะ) ด้านอาหาร (อาหารสัปปายะ) ด้านบุคคล (บุคคลสัปปายะ) และด้านธรรมะ (ธรรมสัปปายะ) จากการศึกษา ทำให้ทราบว่า หากวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียน บางแก้ว จังหวัดพัทลุง นำหลักสัปปายะ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาก็จะเป็น การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดเป็นสิ่งที่สนับสนุนเกื้อกูล ส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวก สบายใจเกิดความคล่องตัวในการเป็นอยู่ เกื้อกูลในการพัฒนาให้เกิดความสะอาด สงบ ร่มรื่น ทั้งทาง กาย และทางใจ เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาอย่างสอดคล้อง และเหมาะสมกับสภาพ และ สถานการณ์ในปัจจุบัน

อภิปรายผล

งานวิจัย “การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุ เจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียน บางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นการจัดการขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มี การกำหนดไว้ โดยการใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์มาผสมผสานกัน เพื่อการนำทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการจัดการ โดยผ่านกระบวนการบริหารการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การควบคุม และการประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด วัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นวัดที่ผู้คนในปัจจุบัน ให้ความสนใจและนิยมมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นเหตุให้วัด ได้ปรับบทบาทใหม่ เพิ่มจากเดิมที่เคยจำกัดไว้สำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติกิจของสงฆ์ และศาสนพิธีของชาวบ้าน ได้กลายมาเป็นสถานที่

ท่องเที่ยวที่ได้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเป็นการท่องเที่ยววิถีใหม่ เพื่อเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นซึ่งมีเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์เฉพาะตัว

วัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง จึงได้มีบทบาทด้วยอาศัยคุณสมบัติข้อนี้ของศาสนาสถานมีเรื่องราว มีตำนาน มีประวัติมีความเป็นมา และมีอายุกว่า 1,000 ปี เป็นที่สนใจ นำศึกษา เป็นแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว และได้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของพระมหาสำราญ ฐานุตตโม (ประเสริฐซึ้ง) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ผลการวิจัยพบว่า ด้านศาสนสถาน ได้แก่ สิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา อันแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะมีศิลปะที่แตกต่างกันอดีต (พระมหาสำราญ ฐานุตตโม (ประเสริฐซึ้ง), 2561) ในปัจจุบันสื่อต่าง ๆ มีส่วนแนะนำข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวให้ได้ตัดสินใจง่ายขึ้น และออกไปท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ ตามความพึงพอใจของแต่ละคน กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา จะมีผู้คนที่ให้ความศรัทธานับถือในโบราณสถานแห่งนี้และเข้ามาท่องเที่ยว สักการบูชาโบราณสถาน และเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้การการท่องเที่ยวมีความเติบโตขึ้นอย่างมาก แต่ทางวัดไม่ได้มีการเตรียมการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปแบบจึงเกิดปัญหาด้านต่าง ๆ เช่นปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในและรอบ ๆ บริเวณวัด รวมถึงปัญหาด้านอื่น ๆ ที่จะตามมา

วัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ก็เป็นเหมือนหลาย ๆ วัดที่มีปัญหาในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ในท้องถิ่นของประชาชนหรือชุมชน ถือเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนา (อคิน ธิพัฒน์, 2527) ด้านต่าง ๆ ภายในวัด จากการที่วัดเป็นที่เริ่มรู้จักมากขึ้นของนักท่องเที่ยวและผู้คนที่หลงใหลเข้ามาในแต่ละวันค่อนข้างมาก ดังนั้น เจ้าอาวาสชาวบ้าน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเตรียมความพร้อมปรับปรุงแก้ไขปัญหา เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดร่มรื่น เพื่อให้วัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นวัดที่มีโบราณสถานที่สวยงามเป็นที่สัปปายะ เป็นแหล่งที่ผู้คนมาท่องเที่ยวเพื่อสงบจิตสงบใจ ปฏิบัติธรรม รักษาศีล เรียนรู้ธรรมะ และเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ” มีเนื้อความกล่าวถึง สัปปายะ มีเนื้อความตอนหนึ่งว่า คนมักมีจิตผสม เช่น ราคะผสมวิตก โทสะผสมพุทธิ เป็นต้น ในการปฏิบัติบำเพ็ญสมาธิ นอกจากเลือกกรรมฐานให้เหมาะกับจริตแล้ว แม้แต่สถานที่อยู่อาศัยบรรยากาศ หนทางของใช้ อาหาร เป็นต้น ท่านก็ยังแนะนำให้เลือกลีงที่ เป็นสัปปายะ คือ เกื้อกูล เหมาะกันด้วย หลักสัปปายะ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการอยู่อาศัยในสถานที่ที่เหมาะสม แหล่งอาหารที่เหมาะสม การพูดคุยเหมาะสม บุคคลที่เหมาะสม อาหารที่ถูกสุขลักษณะ สภาพดินฟ้าอากาศดี รวมถึงอิริยาบถที่มีความเหมาะสมเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อการประพฤติและปฏิบัติธรรม หรือเพื่อให้เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่จนบรรลุคุณงามความดีหรือเข้าถึงมรรคผลนิพพานตามหลักการทางพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552)

การจัดการและการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง แต่ละด้านมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งการวางระเบียบ และแบบแผนในการบริหารจัดการความสะอาดของสถานที่ภายในบริเวณวัด และส่วนที่สำคัญของวัด เช่น บริเวณพระเจดีย์เป็นที่ผู้คนมาแล้วต้องไปกราบไหว้ สักการบูชา จึงต้องดูแลความสะอาดเป็นพิเศษ เพื่อเป็นพุทธบูชา และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ให้สะอาดตา เจริญใจ ทำให้จิตใจสงบ เกิดความปิติ ง่ายในการเข้าถึงศีล และธรรมะสอดคล้องกับงานวิจัย พระปลัดบุญเลิศ กตปถวิญญู (สุทธิมาลย์) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธกรณศึกษาวัดใหญ่บางปลากด” ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความเห็นเกี่ยวกับการจัดการได้เห็นศิลปความงามด้านพุทธศิลป์ เป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นแหล่งพักผ่อน และให้ความเพลิดเพลินแก่จิตใจได้ดี มีความสวยงามของพุทธศิลป์ภายในวัด ด้านการให้บริการความสะอาดสบายในการท่องเที่ยว ห้องน้ำสะอาด

มีที่จอดรถเพียงพอแหล่งเรียนรู้ที่มีสาระประโยชน์ ด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมที่มีในวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ได้เหมาะสม พัฒนาจิตใจ และปัญญา ได้รับความรู้ และหลักการทำบุญทำทานแนวทางในการดำเนินชีวิต ด้วยความมีสติ และผลที่ได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยว คือ รู้สึกมีความสุข (พระปลัดบุญเลิศ กตปุญโญ (สุทธิมาลย์), 2560)

การใช้หลักสี่ပါยะ 4 ของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง1) อาวาสสี่ပါยะ 2) อาหารสี่ပါยะ 3) บุคคลสี่ပါยะ 4) ธรรมสี่ပါยะ ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การจัดการสาธารณูปการและ สาธารณะสงเคราะห์ของวัด”ว่า การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาส หรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุขให้มีความสี่ပါยะ 4 อย่าง คือ 1) อาวาสสี่ပါยะที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นรื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ 2) อาหารสี่ပါยะอาหารเป็นที่สบาย ตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหารการจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร 3) บุคคลสี่ပါยะบุคคลเป็นที่สบาย เรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัด แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และศิษย์วัด 4) ธรรมสี่ပါยะธรรมที่เป็นสบายจุดมุ่งหมายหลักของวัด คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นที่แสดงพระธรรมเทศนา แก่พุทธศาสนิกชน (พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), 2538)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้หลักสี่ပါยะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นการจัดการขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มีการกำหนดไว้ โดยการใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์มาผสมผสานกัน เพื่อนำทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการจัดการ โดยผ่านกระบวนการบริหารการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การควบคุม และการประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยนำหลักสี่ပါยะ 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมเพื่อการจัดการที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม แหล่งอาหารที่เหมาะสม การพูดคุยเหมาะสม บุคคลที่เหมาะสม อาหารที่ถูกสุขลักษณะ สภาพดินฟ้าอากาศที่ดี รวมถึงอิริยาบถที่มีความเหมาะสมเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อการประพฤติและปฏิบัติธรรม การประยุกต์ใช้หลักสี่ပါยะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุงใช้เป็นแนวทางเพื่อการจัดการท่องเที่ยว เป็นหลักธรรมที่เอื้อต่อการจัดการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่สถานที่ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขสภาพของสถานที่และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในวัดให้เหมาะสมต่อการจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้มากขึ้น ทั้งเพื่อความสบายกาย และสบายใจ 2) ด้านอาหารควรปรับปรุงอาคารสถานที่ใช้เป็นสถานที่บริการด้านอาหาร ควรมีร้านอาหารที่เพียงพอ มีความหลากหลายของอาหาร อาหารสะอาด ถูกสุขอนามัย มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และมีราคาที่เหมาะสมยุติธรรมต่อนักท่องเที่ยว 3) ด้านบุคคลควรมีการจัดบุคลากรไว้ช่วยเหลือและเหลือนักท่องเที่ยวในทุกด้าน เช่น ดูแลอำนวยความสะดวกความสะดวกในสถานที่จอดรถ ดูแลความปลอดภัยในทุกอย่าง ช่วยเหลือให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสนใจ ด้วยบริการด้วยน้ำใจด้วยความเป็นมิตร 4) ด้านธรรมะควรมีการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจเรื่องธรรมะ หรือบุคคลที่เดินทางมาเพื่อหาความสงบทางใจนำหลักธรรมไปปฏิบัติอย่างเหมาะสม ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ 1) ควรนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลเพื่อประกอบเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด โดยยึดหลักสี่ပါยะ 4 หรือสี่ပါยะ 7 ให้มีคุณภาพประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2) ควรนำผลการศึกษา เป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูล วางแผนในการพัฒนา การจัดการท่องเที่ยวตามหลักสี่ပါยะทางพระพุทธศาสนาต่อไป 3) ควรมีการขยายความรู้สู่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอย่างเหมาะสม ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม 6 เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในสายการท่องเที่ยวหลังยุคนิวนอร์มอล (New Normal)
- 2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการวัดให้เป็นแห่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา
- 3) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้. (2564). สำนักเรียนรู้คุณหญิงหลงอรรรถกรวี. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://clib.psu.ac.th/southerninfo/>
- พระปลัดบุญเลิศ กตปุญโญ (สุทธิมาลย์). (2560). การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ:กรณีศึกษาวัดใหญ่บางปลากรด. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2535). คุณธรรมและพุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรมและโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช). (2559). ราชบัณฑิต พจนานุกรมไทย-บาลี. กรุงเทพมหานคร: บริษัทปัญญามิตรการพิมพ์ จำกัด.
- พระมหาสำราญ ฐานุตโตโม (ประเสริฐซึ้ง). (2561). การจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชรัตนมณี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ). (2538). การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ. (2551). การท่องเที่ยวเชิงพุทธศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมใน กรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา. มหาวิทยาลัยมงกุฎราชวิทยาลัย.
- วรรณ วรชวานิช. (2539). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อคิน รพีพัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.

การศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะวรรณกรรมคำสอน*
THE STUDY OF KING RAMA VI'S SPEECHES AS DIDACTIC LITERATURE

อภิษฐา ขาวสุทธิ*

Apisada Khaosut

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6280051822@student.chula.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านคำสอนและกลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2453 - 2468 จำนวน 155 องค์ จากนั้นวิเคราะห์ เรียบเรียงข้อมูลและสรุปผลการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีลักษณะเป็นวรรณกรรมคำสอน ซึ่งพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ เช่น พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนจากรัฐบาลต่างประเทศ ข้าราชการ พระสงฆ์ ทหาร เสือป่า พสกนิกร ครู และนักเรียน ซึ่งปรากฏพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทแก่ทหาร เสือป่าและลูกเสือเป็นจำนวนมากที่สุด สอดคล้องกับบริบทสังคมในสงครามโลกครั้งที่ 1 ลักษณะเด่นด้านคำสอนที่มุ่งเน้นในเรื่องความเป็นพลเมืองที่ดีให้แก่กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม มีความเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมในสมัยนั้นและสอดคล้องกับแนวคิดทางการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความเป็นพลเมืองดี คือ การสร้างเกิดความรู้สึกร่วมในหมู่คณะ และการมุ่งทำประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยวิธีการสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีจะต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ การส่งเสริมด้านการศึกษา และการปลูกฝังจริยธรรมและการใช้หลักนิติธรรมในการปกครอง ด้านกลวิธีการประพันธ์ ทรงแสดงแนวคิดเรื่อง ความเป็นพลเมืองที่ดีผ่านกลวิธีการประพันธ์ที่มีวรรณศิลป์ นอกจากนี้ ยังมีการผสมผสานสาธกโวหาร การเล่าประสบการณ์ และการใช้ภาษาเชิงวิพากษ์อย่างกลมกลืน กลวิธีการประพันธ์ดังกล่าวทำให้พระบรมราโชวาทมีความน่าสนใจและผู้รับสารสามารถเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: วรรณกรรมคำสอน, พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท, ความเป็นพลเมือง

Abstract

The purpose of this research article is to conduct an analysis of the unique teachings and writing strategies found in the royal speeches of King Rama VI by using qualitative research. The study focuses on studying a total of 155 royal speeches delivered by King Rama VI between the years 1910 and 1925. The stages of the study are sequenced as reading, analyzing, organizing, and

* Received May 16, 2023; Revised June 22, 2023; Accepted July 17, 2023

summarizing. The results of the analysis revealed that the royal speeches of King Rama VI, which are mostly in form of didactic, were directed towards a wide range of audience groups. These included members of the royal family, representatives from foreign governments, civil servants, monks, soldiers, forest scouts, citizens, teachers, and students. Moreover, it was found that the royal speeches were mostly directed to scouts and Boy Scouts reflecting social context during World War 1. Additionally, the royal speeches were delivered on various occasions, such as royal ceremonies, opening ceremonies, and ceremonies on special occasions and important days. On these occasions, King Rama VI mentioned the significance of the event, place, or work being celebrated. This indicates that he sought to acknowledge and appreciate the importance of these occasions and the individuals involved in them. The content of the royal speeches of King Rama VI mentioned the roles and responsibilities of the individuals present in the audience. This suggests that King Rama VI aimed to emphasize the importance of fulfilling one's duties and responsibilities within their respective roles in society. Good citizens are rooted from sense of community and concentrating on public interest. To foster good citizenship, it is essential to focus on methods of improving various aspects of life, including health, education, ethics, and the use of the rule of law in government. The composing techniques employed in the royal speeches of King Rama VI effectively presented the concept of good citizenship through literary writing techniques and a mix of rhetoric. The use of a rhetoric mix, including recounting experiences and the harmonious use of critical language, contributes to making the royal speeches interesting and helps the audience better understand the purpose of the communication.

Keywords: Didactic, Royal speech, Citizenship

บทนำ

พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท เป็นการสื่อสารเพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งพระราชทานแก่คณะบุคคลในโอกาสต่าง ๆ เนื้อหาในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทมีการอธิบายรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในแต่ละยุคสมัย ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคม หรือมีเนื้อความเกี่ยวกับบุคคลหรือบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อสังคม ซึ่งเป็นประโยชน์และทรงคุณค่า ก็ต่อเมื่อมีคำสอนแทรกอยู่ เมื่อรับฟังจนจบก่อให้เกิดความคลั่งคลายทางความคิดและอารมณ์ของผู้ฟัง (ชิตาภา สุขพล้ำ, 2557)

การศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทส่วนใหญ่มุ่งศึกษาแนวคิดและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับคณะบุคคลในวาระโอกาสต่าง ๆ ซึ่งความหมายของพระบรมราโชวาท หมายถึง คำสั่งสอนของพระราช (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ซึ่งพระบรมราโชวาทนั้นเป็นโอวาทที่ทรงคุณค่าและเป็นมงคลสูงสุด แก่ผู้ที่ได้รับพระราชทาน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื้อหาสาระส่วนใหญ่ในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง และบทบาทหน้าที่ต่อประเทศชาติ นอกจากนี้มีการสอดแทรกคำสอนทางโลกและทางธรรม ทั้งที่เป็นข้อปฏิบัติ และข้อห้าม

เนื้อหาสาระในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในแต่ละรัชกาลจะมีการกล่าวเชื่อมโยงถึงเหตุการณ์ในสังคม การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจในยุคสมัยนั้น พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทบางองค์มีการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ เน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ และสอนให้มีความจงรักภักดี

ต่อพระมหากษัตริย์ ส่วนด้านกลวิธีทางภาษา มีการใช้ภาษาอย่างตรงไป ตรงมาเพื่อสื่อสารให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ในแต่ละรัชกาลก็จะมีลักษณะแตกต่างกันในด้านการใช้ภาษารวมถึงมีการใช้ภาพพจน์เพื่อต้องการให้ผู้รับสารมีความเข้าใจในสารได้อย่างลึกซึ้ง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีการนำเสนอแนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ที่หลากหลาย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณกรรมในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สิ่งที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ทำให้เข้าใจลักษณะเด่นของพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะวรรณกรรมคำสอน และเป็นแนวทางในการศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในสมัยอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านคำสอนและกลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2453 - 2468 จำนวน 155 องค์ โดยนำข้อมูลมาจำแนกกลุ่มผู้รับสารและลักษณะเนื้อหาที่มีคำสอนเดียวกันที่ปรากฏในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทได้ 7 กลุ่ม โดยเรียงลำดับกลุ่มข้อมูลจำนวนพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานกลุ่มผู้รับสาร เรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ กลุ่มที่ 1 ทหาร เสือป่าและลูกเสือ กลุ่มที่ 2 พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ กลุ่มที่ 3 ครูอาจารย์ กลุ่มที่ 4 นักเรียน กลุ่มที่ 5 พสกนิกร กลุ่มที่ 6 พระสงฆ์และผู้แทนศาสนา และกลุ่มที่ 7 ผู้แทนจากรัฐบาลต่างประเทศ เมื่อจำแนกข้อมูลกลุ่มผู้รับสารในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทแล้วจึงวิเคราะห์เนื้อหา คำสอนที่มีให้แก่บุคคลแต่ละกลุ่ม เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาคำสอนทั้งหมดแล้วจึงมาวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้าน คำสอนและกลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสรุปผลเรียบเรียงข้อมูลเป็นรูปเล่มงานวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะคำสอนและกลวิธีการประพันธ์ในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลการวิจัยพบว่า

1. พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีลักษณะเป็นวรรณกรรมคำสอน ความหมายของวรรณกรรมคำสอน หมายถึง งานเขียนที่มีจุดประสงค์เพื่อสอนให้ความรู้ให้คำแนะนำเผยแผ่หลักธรรมจรรยา ลัทธิหรือปรัชญา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) ซึ่งพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ เช่น พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนจากรัฐบาลต่างประเทศ ข้าราชการ พระสงฆ์ ทหาร เสือป่า พสกนิกร ครู และนักเรียน ซึ่งปรากฏพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทแก่ทหาร เสือป่าและลูกเสือเป็นจำนวนมากที่สุด สอดคล้องกับบริบทสังคมในสงครามโลกครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลดังกล่าวมีการอธิบายหน้าที่ของชายไทยคือการรับใช้ชาติ ไม่ว่าจะป็นทหารหรือเสือป่ามีการปลูกฝังความรักชาติ ทำหน้าที่ปกป้องประเทศ ดังนี้

พระบรมราโชวาทปลุกใจเสือป่า บทที่ 3 หน้าที่ประจำตัวทุกคน ทรงแสดงเมื่อวันอังคารที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2454 ความว่า *ข้อสำคัญที่สุดซึ่งคนไทยไม่ควรจะลืมเสียเลย คือ คนไทยทุก ๆ คน ต้องกระทำหน้าที่ของตน*

ตระกูลและชนกของเราทั้งหลายได้กระทำมาแล้วก่อนเรา ทุก ๆ คนต้องเตรียมและต้องกระทำตนให้เป็นผู้สามารถ จะต่อสู้ศัตรูที่จะมาย่ำยีชาติเรา ต้องเป็นผู้สามารถป้องกันรักษาบ้านเกิด เมืองนอนของตน ผู้ใดเป็นคนฉกรรจ์ เป็นคนหนุ่มก็ควรจะต้องตั้งใจกระทำหน้าที่ซึ่งคนหนุ่มจะกระทำ คือ หน้าที่ทหาร ไม่ควรรังเกียจในการที่จะรับราชการ เป็นทหาร (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2493)

พระบรมราชาโชวาทปลุกใจเสือป่าข้างต้นกล่าวถึงหน้าที่ของชายไทยต้องเป็นทหารและปฏิบัติตาม ธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ

2. ลักษณะเด่นด้านคำสอนในพระราชดำรัสและพระบรมราชาโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ความเป็นพลเมืองดี ซึ่งมีการสอดแทรกคำสอนนี้เป็นสำคัญ โดยทำให้เกิดความรู้สึกร่วมในหมู่คณะ และการมุ่งทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ดังนี้

การปลุกฝังคำสอนแก่เด็ก เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกร่วมในหมู่คณะในพระบรมราชาโชวาทพระราชทานแก่ อาจารย์ ครูและนักเรียนในพระบรมราชาโชวาทประจำปีของโรงเรียน วันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2465 ความว่า เราต้องการเห็นความรุ่งเรืองของชาติเราไม่ใช่หรือ ก็ความรุ่งเรืองของชาติเรานั้นมีอะไรเป็นมูลเป็นรากเหง้า? ต้องมีความรู้สึกรักบ้านเกิดเมืองนอนของตัวจริง ๆ แต่ก่อนที่จะมีความรู้สึกรักชาติบ้านเมืองนอนได้เช่นนี้ต้องเพาะขึ้นมา เหมือนเพาะต้นไม้เหมือนกัน ก็สิ่งที่จะเพาะให้น้ำใจบังเกิดความรักชาติบ้านเมืองได้ต้องเริ่มเพาะจากความรักคณะ ของตัวเองก่อนต้องให้รำลึกอยู่เสมอว่าตัวอยู่ในคณะนั้นแล้วต้องเอาใจใส่เท่ากับฝากน้ำใจของตัวไว้ในคณะและต้องหวังดี หวังประโยชน์ของคณะมากกว่าหวังประโยชน์ของตัวเอง (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2529)

พระบรมราชาโชวาทข้างต้นทำให้เห็นว่า การบ่มเพาะนิสัยของเด็กเป็นหน้าที่ของครู ต้องทำให้เด็กมีความรักในบ้านเกิดเมืองนอน เมื่อมีความรู้สึกร่วมในคณะแล้วจึงจะคิดทำประโยชน์ให้กับคณะ ให้สำนึกถึงหน้าที่พลเมือง ที่ชาติต้องการและปฏิบัติตนให้ถูกต้องเพื่อชาติไทย

3. การสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งวิธีการสร้างพลเมืองที่ดี คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ การส่งเสริมด้านการศึกษา และการปลูกฝังจริยธรรมและการใช้หลักนิติธรรม ในการปกครอง เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ โดยพระองค์พระราชทานพระราชดำรัสและพระบรมราชาโชวาทเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยมุ่งสอนนักเรียนเป็นสำคัญ มีทั้งข้อปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ ซึ่งพระองค์ยกพุทธศาสนสุภาษิตเรื่องความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐในพระบรมราชาโชวาทงานวิสาขบูชา ทรงแสดงแก่ครูและนักเรียน ณ โรงเรียนมหาดเล็กหลวงในพระบรมราชาโชวาท วันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2459 ความว่า *ความไม่มีโรคคือ ไม่เจ็บไข้ยอมได้แก่เราโดยอาศัยความพยายามแห่งตัวเอง. คือ ประการ 1. บริหารร่างกายให้บริบูรณ์อยู่ไม่ทรุดโทรม, กับอีกประการ 1 ละเว้นการประพฤติดิ่งซึ่งจะทำให้ร่างกายทรุดโทรมและให้เกิดโรคขึ้น การบริหารรักษาตัวมิให้โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนนั้น ที่จริงก็เป็นหน้าที่ ซึ่งคนเราทุกคนควรจะกระทำอยู่แล้วโดยธรรมชาติ* (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2500)

พระบรมราชาโชวาทข้างต้นสอนเรื่องการดูแลสุขภาพ โดยหยิบยกพุทธศาสนสุภาษิตประกอบการอธิบายว่า ความไม่มีโรคจะเกิดขึ้นเมื่อดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงและไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งเสริมด้านสุขภาพให้แก่พลกนิกร

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการส่งเสริมด้านการศึกษา โดยการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ซึ่งมีการกำหนดการอายุการเข้าเรียนและบทลงโทษในกรณีที่ผู้ปกครองไม่ให้เด็กเข้าเรียนตามกำหนด โดยมีการกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของบิดามารดาในการจัดการศึกษาในพระบรมราชาโชวาทปลุกใจเสือป่า บทที่ 3 หน้าที่ประจำตัวทุกคน ทรงแสดงเมื่อวันอังคารที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2454 กล่าวถึงหน้าที่ของผู้ดูแลบุตร ความว่า *บิดามารดามีหน้าที่จัดการให้ได้รับความศึกษาตามสมควรแก่กำลังและโอกาสที่มี ถ้าบุตรมีร่างกายบริบูรณ์อยู่ควรส่งตัวไปเข้าโรงเรียนเพื่อจะได้มีโอกาสคบค้าสมาคมกับเด็กอื่น ๆ ที่มีอายุเสมอ*

กัน ควรเริ่มเพาะปลูกความร่ำเรืองในการเป็นนักรบและสั่งสอนให้มีความรู้สึกรักถึงชาติศาสนา ให้ความรู้สึกรักนี้ฝังอยู่ในสันดานตั้งแต่ยังเยาว์ (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2493)

พระบรมราโชวาทข้างต้นกล่าวถึงบิดามารดาต้องจัดการให้บุตรได้รับการศึกษา การให้บุตรได้เข้าโรงเรียน เพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทำให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการศึกษา ประเทศที่เจริญก็เพราะพัฒนาคนด้านการศึกษา

วิธีการสร้างความเป็นพลเมืองมีการปลูกฝังจริยธรรมและการใช้หลักนิติธรรมในการปกครอง ปรากฏในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

พระบรมราโชวาทปลูกใจเสือป่า ความว่า ถ้าจะอยู่ด้วยกันเป็นหมู่เป็นคณะ โดยปรองดองเรียบร้อย ก็ต้องกระทำความเข้าใจกันในระหว่างชนหมู่เดียวกันว่า จักต้องงดเว้นการประพฤติสิ่งซึ่งจะทำให้เป็นที่ขัดเคืองใจกัน หรือซึ่งจะทำความเดือดร้อนให้บังเกิดแก่เพื่อนบ้าน จักต้องไม่ประทุษร้ายต่อกันและกัน การที่ตกลงพร้อมกัน ประพฤติเช่นนี้ คือ พร้อมรักษาคุณธรรมให้มั่นคงไว้ โดยเหตุฉะนี้จึงควรกล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่ชาติและบุคคลจะต้องมี และจำจะต้องรักษาไว้ให้บริบูรณ์ประดุจทรัพย์อันประเสริฐ (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2493)

พระบรมราโชวาทข้างต้นกล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรมเป็นสิ่งที่ชาติและบุคคลจะต้องมี ดังนั้น ให้ละเว้นความประพฤติที่จะสร้างความเดือดร้อนซึ่งกันและกันและรักษาคุณธรรมให้มั่นคง

4. ด้านกลวิธีการประพันธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงแนวคิดเรื่อง ความเป็นพลเมืองที่ดีผ่านกลวิธีการประพันธ์ที่มีวรรณศิลป์ นอกจากนี้ ยังมีการผสมผสานสาธกโวหาร การเล่าประสบการณ์ และการใช้ภาษาเชิงวิพากษ์อย่างกลมกลืน กลวิธีการประพันธ์ดังกล่าวทำให้พระบรมราโชวาทมีความน่าสนใจและ ผู้รับสารสามารถเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี เช่น ทรงเลือกใช้อุปมาเพื่อทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจคำสอน เช่น พระบรมราโชวาทในงานวิสาขบูชา ทรงแสดงแต่ครูและนักเรียน ณ โรงเรียนมหาดเล็กหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2459 ความว่า ในสมัยนี้ชาวเราได้มาบังเกิดรู้สึกกันขึ้นมากแล้วว่าความรักชาติเป็นของสำคัญ, อันเป็นอารมณ์สำหรับกับฝูงมนุษย์ผู้รุ่งเรืองแล้ว. แต่ผู้ที่มีได้มีธรรมะเป็นเครื่องกำกับดวงจิตอยู่แล้ว จะรักชาติจริงจึงหาได้ไม่, เพราะความรักชาติเป็นสิ่งซึ่งเนื่องด้วยความเสียสละ, คือ ยอมเสียสละทรัพย์ของที่รัก, ร่างกาย, และชีวิตเป็นที่สุดเพื่อรักษาสิ่งซึ่งเห็นว่าประเสริฐยิ่งกว่าของอื่นทั้งสิ้น (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2500)

พระบรมราโชวาทข้างต้นมีการใช้ความเปรียบให้เห็นว่า ความรักชาติก็เหมือนกับเสื้อผ้าอารมณ์ประดับกายของผู้ที่เจริญแล้ว

อภิปรายผล

พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน แก่คณะบุคคล โดยมีเนื้อความที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสารให้แก่ผู้รับสารที่มีความหลากหลาย ซึ่งพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ทหาร เสือป่าและลูกเสือ ปรากฏมากที่สุด เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมในการมีส่วนร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1 สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ เสือป่า : โครงสร้างขององค์กรและบทบาททางการเมือง ของ ยุภาพร เจือจินดา พบว่า ปัญหาที่สำคัญในสภาพการเมืองของพระองค์ไม่มั่นคง ดังนั้น การปลูกฝังแนวคิดชาตินิยม จึงเป็นการรักษาความมั่นคงแห่งพระองค์ จึงมีการแสดงออกได้หลายทาง เช่น พระราชดำรัสพระบรมราโชวาท เป็นต้น (ยุภาพร เจือจินดา, 2528)

ลักษณะเด่นด้านคำสอนในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ความเป็นพลเมืองดี ซึ่งจะมีการสอดแทรกคำสอนนี้เป็นสำคัญ โดยทำให้เกิดความรู้สึกร่วมในหมู่คณะและการมุ่งทำประโยชน์แก่ส่วนรวม สอดคล้องกับชนัญชิตา บุญเหาะ ได้ศึกษาความรักชาติในนิราศที่แต่งระหว่างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล พบว่าประชาชนรู้หน้าที่และทำประโยชน์เพื่อชาติโดยใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ ลักษณะสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ประชาชนเสียสละร่วมใจกันทำประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองด้วยความสามัคคี (ชนัญชิตา บุญเหาะ, 2560)

การสร้างความเป็นพลเมืองดี คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ การส่งเสริมด้านการศึกษา และการปลูกฝังจริยธรรมและการใช้หลักนิติธรรมในการปกครองสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการดำเนินนโยบายชาตินิยมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวของ จิระพันธ์ ชาติชินเชาวน์ พบว่า การอบรม สั่งสอน เพื่อให้พสกนิกรเห็นความสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้สำนึกถึงหน้าที่พลเมืองที่ชาติต้องการและปฏิบัติตนให้ถูกต้องเพื่อชาติไทย (จิระพันธ์ ชาติชินเชาวน์, 2537)

ด้านกลวิธีการประพันธ์ในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงแนวคิดเรื่อง ความเป็นพลเมืองดีที่ผ่านกลวิธีการประพันธ์ที่มีวรรณศิลป์ โดยปรากฏ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์มากที่สุด เป็นการตั้งคำถามโดยไม่ต้องคำตอบเพื่อกระตุ้นความคิดของผู้ฟังเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องความรักชาติ รองลงมาที่ปรากฏคือการใช้อุปมา ทรงเลือกใช้ ความเปรียบ เพื่อนำเสนอคำสอนทำให้ผู้ฟังเข้าใจคำสอนได้ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการผสมผสานสาธกโวหาร เช่น การยกตัวอย่าง เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งไทยและต่างชาติ พุทธศาสนสุภาษิต พุทธประวัติ อุทาหรณ์ หลักธรรม และตัวอย่าง คำประพันธ์ในวรรณคดี เพื่อใช้ในการสอนเรื่องต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการเล่าประสบการณ์ เพื่อทำให้เห็นว่าพระองค์เคยประพฤติปฏิบัติสิ่งนั้นแล้วเกิดผลในลักษณะต่าง ๆ ทำให้ผู้ฟังเกิดความคล้อยตามและเข้าใจในคำสอนนั้น และการใช้ภาษาเชิงวิพากษ์อย่างกลมกลืน กลวิธีการประพันธ์ดังที่กล่าวมาทำให้พระบรมราโชวาทมีความน่าสนใจและผู้รับสารสามารถเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร สอดคล้องการศึกษาวิจัยของ สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ ได้ศึกษาวิถีทางภาษาและแนวพระราชดำริจาก พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงใช้อุปมาโวหารในการอธิบาย แนวพระราชดำริในพระบรมราโชวาท (สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2555)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ เพื่อให้ผู้รับสารตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตน จากนั้นจึงสอดแทรกเนื้อหาสาระคำสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี เมื่อประชาชนมีความเป็นพลเมืองดี ก็จะเกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ รวมทั้งเกิดจิตสำนึกในความเป็นชาตินิยมในการป้องกันยุทธภัยจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีความแตกต่างจากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในรัชกาลอื่น นอกจากนี้ยังปรากฏกลวิธีการประพันธ์ในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีกลวิธีที่หลากหลายทำให้ผู้รับสารเข้าใจวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร และเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอุดมการณ์ต่าง ๆ มีการเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การวางนโยบายในการพัฒนาพลเมืองดีเพื่อให้ประเทศไทยพ้นจากยุทธภัยจากสงครามและเป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะวรรณกรรมคำสอนที่มุ่งเน้นความรักชาติเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- จิระพันธ์ ชาติชินเขาว์. (2537). การดำเนินนโยบายชาตินิยมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนัญชิตา บุญเหาะ. (2560). ความรักชาติในนิราศที่แต่งระหว่างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชิตาภา สุขพล่า. (2557). วาทีนพนธ์การเขียนเพื่อพูดในโอกาสต่าง ๆ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2493). ปลุกใจเสือป่า. พระนคร: โรงพิมพ์อำนวยการศิลป์.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2500). พระบรมราโชวาทในงานวิสาขบูชาและแสดงคุณานุคุณพระบรมราชานุศาสน์ของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร: โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2529). พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรวม 100 ครั้ง. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- ยุภาพร เจือจินดา. (2528). เสือป่า : โครงสร้างขององค์กรและบทบาททางการเมือง. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ - ไทย. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. (2555). กลวิธีทางภาษาและแนวพระราชดำริจากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ใน วชิราวุธราชปราชญ์ คณะอักษรศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล ของนักศึกษาพยาบาลผ่านการเรียนรู้ตามสภาพจริง*

DEVELOPMENT OF ETHICAL BEHAVIORS IN NURSING PRACTICUM OF NURSING STUDENTS TOWARDS AUTHENTIC LEARNING APPROACH

ชุตินา รัชบังลาแถม^{1*}, วรนิภา กรุงแก้ว¹, ดลปภัญ ทรงแเลิศ¹, จตุพร ตันตะโนกิจ¹, นภาดล สีหพันธ์²

Chutima Rukbanglaem, Waranipa Krungkeaw, Dolpaphat Songloed, Jatuporn Tantanokit, Napadol Sehaphun

¹วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนครศรีธรรมราช คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Si Thammarat, Thailand

²นักวิชาการอิสระ

Independent Academician, Thailand

*Corresponding author E-mail: c_rukbanglaem@hotmail.com

บทคัดย่อ

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสุขภาพ การปฏิบัติการพยาบาลมีความเหมาะสมภายใต้ความแตกต่างของบุคคล พยาบาลวิชาชีพเป็นผู้ให้บริการด้านการพยาบาลต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับผู้รับบริการซึ่งมีโอกาสเผชิญกับอุปสรรคและปัญหาในการปฏิบัติงานทั้งทางด้านสุขภาพของผู้รับบริการและจริยธรรมในการปฏิบัติงานสะท้อนถึงคุณภาพมาตรฐานและจริยธรรมแห่งวิชาชีพตามที่สภาการพยาบาลกำหนดเพื่อความปลอดภัยของผู้รับบริการและช่วยลดการฟ้องร้องจากผู้ที่มีความเสียหายจากการประกอบวิชาชีพได้ การส่งเสริมให้ผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลมีพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญที่สามารถพัฒนาได้ผ่านระบบการศึกษาจากสถานศึกษาตั้งแต่เป็นนักศึกษาพยาบาล ด้วยการจัดการเรียนรู้ในภาคปฏิบัติ โดยใช้การถ่ายทอดการเรียนรู้จากอาจารย์พยาบาลและสหวิชาชีพที่หลากหลายลงสู่การปฏิบัติการพยาบาล ใช้กระบวนการพยาบาล การประชุมปรึกษาทางการพยาบาลก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ นักศึกษาพยาบาลนอกจากจะต้องมีความรู้และทักษะการพยาบาลตามมาตรฐานแล้ว ควรได้รับการบ่มเพาะความเป็นวิชาชีพบนหลักจริยธรรมสากลพื้นฐานของการให้บริการสุขภาพ แนวคิดจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล จรรยาบรรณวิชาชีพ สิทธิผู้ป่วย และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพผ่านการวิเคราะห์ ซึ่งประเด็นปัญหา และแนวทางในการเผชิญกับปัญหาจากอาจารย์พยาบาล ด้วยความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยม และการตัดสินใจในการแสดงออกถึงพฤติกรรมต่อผู้รับบริการอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: พฤติกรรมจริยธรรม, การปฏิบัติการพยาบาล, การเรียนรู้ตามสภาพจริง, นักศึกษาพยาบาล

Abstract

Nursing Professional is the professional that related to life and health of human. Because nursing practicum is beyond with individual differences. Nurses spend their time mostly in health care services; therefore, nurses frequently challenge to encounter with health problems and

* Received May 19, 2023; Revised June 16, 2023; Accepted July 17, 2023

moral problems in their practice. Some of nurses may be faced with right actions but some distressed for its because lack of experience to encounter with them. Standard of practice and quality of care might be definably concern in nursing professional, Thailand Nursing Council determines professional standard of care and ethical standard for patient safety, respect of patient and decrease of prosecution in health problems from health care services. Focusing on individual enhancing ethical behaviors must be important in these situations, especially through with nursing education. Effective authentic learning approach is fit able for teaching and learning method for nursing students to improve ethical competency care of their patients in nursing practice. Focusing on Nursing process, pre and post conference in every health care level by embedded knowledges and ethical competencies with ethical principles, ethical concepts, patient rights and code of ethics. By criticizing, guiding them to understand, concern in values of human and decision making of ethical problem for encountering ethical behaviors in health services these are outcomes enhancing competence for solutions in problem nursing professional.

Keywords: Ethical Behavior, Nursing Practice, Authentic Learning Approach, Nursing Students

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม โรคอุบัติใหม่ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้เยาวชนไทยมีค่านิยมด้านคุณธรรมและจริยธรรมตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีการดำรงชีวิตส่วนบุคคลและสังคม นักศึกษาเป็นเยาวชนกลุ่มหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้มีการกระทำความผิดต่อกฎระเบียบและการประพฤติตนไม่เหมาะสมได้ง่ายขึ้น วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพหนึ่งที่สังคมคาดหวังว่าเป็นผู้มีจริยธรรมเป็นผู้ที่ไว้วางใจในการให้บริการทางสุขภาพ การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมจริยธรรมที่ดีงามได้จะต้องสร้างเสริมและสะสมจากการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อม จากกระบวนการทางสังคมตามความสามารถของวุฒิภาวะของแต่ละคน การพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมจึงเป็นกระบวนการคิดโดยใช้สติปัญญาว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก สิ่งใดควรกระทำและไม่ควรกระทำ เป็นการใช้เหตุผลทางจริยธรรมของบุคคลตามสติปัญญาและวุฒิภาวะของคนในแต่ละวัย พยาบาลที่มีจริยธรรมสูงจะสามารถปฏิบัติกรพยาบาลให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับความมุ่งหวังของผู้รับบริการ (สภาการพยาบาล, 2564) พยาบาลเป็นวิชาชีพที่สังคมคาดหวังและให้ความไว้วางใจในการดูแลสุขภาพของประชาชนมาโดยตลอด วิชาชีพพยาบาลจึงต้องมีการพัฒนาจริยธรรมให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นักศึกษาพยาบาลเป็นเมล็ดพันธุ์ที่สำคัญที่จะสืบสานต่อความเป็นวิชาชีพพยาบาลต้องทำหน้าที่ให้การดูแลสุขภาพประชาชน สถาบันการศึกษาต้องให้ความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมให้กับนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลสามารถนำองค์ความรู้จากภาคทฤษฎีลงสู่ภาคปฏิบัติได้ผ่านการเรียนรู้ตามสภาพจริงในสถานบริการทางสุขภาพและมีการพัฒนาสมรรถนะด้านจริยธรรม โดยมีอาจารย์พยาบาลเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างผสมผสาน มีความเหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ เพื่อเป็นสิ่งเร้าและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และปฏิบัติงานโดยตระหนักในหลักจริยธรรมของวิชาชีพ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางจริยธรรมที่สำคัญ คือ ทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Moral Development) และทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของโคลเบอร์ก

(Kohlberg's Theory of Moral Development) ซึ่งทั้ง 2 ทฤษฎีมีแนวคิดและหลักการความเชื่อที่คล้ายกันว่าการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมมาจากการพัฒนาทางสติปัญญาตามวุฒิภาวะของบุคคลในแต่ละช่วงวัยและพัฒนาการจะค่อย ๆ พัฒนาไปตามวัน เวลา ที่เจริญขึ้นเรื่อย ๆ ตามวุฒิภาวะ ขณะที่จริยธรรมเก่าก็ยังมีรากแก้วฝังอยู่ และมีการพัฒนาตามกาลเวลาที่มนุษย์มีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้นจนเกิดเป็นจริยธรรมใหม่ การที่บุคคลจะมีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับใด ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ อีกทั้งทางกายภาพ บุคลิกภาพ และสิ่งแวดล้อม ทำให้ระดับพัฒนาการและระดับคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลแตกต่างกัน ตามทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมทางสติปัญญาของเพียเจต์ ระดับของจริยธรรมของการคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นนามธรรม (Formal operation stage) เริ่มจากอายุ 11 - 15 ปี และหากเปรียบเทียบกับระดับพัฒนาการด้านจริยธรรมของโคลเบริก พบว่า นักศึกษาในชั้นปีที่ 1 และ 2 จะมีระดับพฤติกรรมจริยธรรมในระดับที่ 2 คือ มีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม ด้วยการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดา มารดา กฎระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่สถาบันการศึกษากำหนด และเมื่อผ่านการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในชั้นปีที่ 3 และ 4 แล้ว ก็พบว่า นักศึกษาพยาบาลจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ดีขึ้นอยู่ในระดับที่ 3 คือ ระดับที่มีจริยธรรมของตนเองโดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่น ไข่ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบกับสิ่งใดผิด สิ่งใดถูกและสามารถควบคุมบังคับตนเองได้มากขึ้น ดังนั้น ในการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและในวิชาชีพสามารถทำได้ดีในช่วงชั้นปีที่ 3 และ 4 และจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า จริยธรรมที่สำคัญที่ควรปลูกฝังให้แก่ นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความอดทน อดกลั้น ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญูรู้คุณ กตเวทิตะ ความยุติธรรม ความเสียสละ ประหยัด ขยันหมั่นเพียร เมตตา สามัคคี อ่อนน้อมถ่อมตน และการมีจิตสาธารณะ เป็นต้น (พระครูปลัดจักรพล สิริโร สดเอี่ยม พิมพ์อร และศิริเกษ บุญช่วย, 2564); (พระมหานันต์ องค์กรศิริ, 2561); (แสงดาว คงนาวัง, 2561)

บทความวิชาการนี้นำเสนอเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่นำมาใช้ในการให้บริการทางสุขภาพของนักศึกษาพยาบาล คือ หลักจริยธรรมของการปฏิบัติที่แสดงออกถึงพฤติกรรมทางจริยธรรมผ่านการเรียนรู้ตามสภาพจริงจากการฝึกภาคปฏิบัติตามกรอบของจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับพยาบาล และข้อบังคับสภาการพยาบาลว่า ด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ สิทธิผู้ป่วยและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพ

ความหมายจริยธรรม

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

จริยธรรม คือ กฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์เอง ความเป็นผู้มีปรีชาญาณ (ปัญญา+เหตุผล) ทำให้มนุษย์มีมโนธรรม รู้จักแยกแยะความดี ถูก ผิด ควร ไม่ควร (ชุตินา รักษาบางแหลม, 2559)

จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติหรือการกระทำที่ถูกต้อง เหมาะสมและดีงาม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัว ของมนุษย์โดยธรรมชาติ ควรประพฤติปฏิบัติ ที่เป็นหลักการของมนุษย์ในสังคมยึดถือปฏิบัติเพื่อทำให้ตนเองและสังคมเกิดประโยชน์และความสุข (วิรัตน์ ธรรมโหร, 2564)

สรุป จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่จะกระทำหรือไม่กระทำที่ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ และไตร่ตรองตามกฎเกณฑ์ ระเบียบที่สังคมกำหนด เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

หลักจริยธรรม

หลักจริยธรรมในการปฏิบัติทางการพยาบาล เป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญที่นำมาใช้ในการตัดสินใจทางจริยธรรมของพยาบาลประกอบด้วย 6 หลักการ (สภาการพยาบาล, 2564) ดังนี้

1. การเคารพในเอกสิทธิ์ (Respect for autonomy) คือ การส่งเสริมให้ผู้รับบริการมีอิสระในการตัดสินใจเลือกกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนได้ด้วยตนเองบนพื้นฐานของการให้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการตัดสินใจและสนับสนุนให้ผู้รับบริการได้ ตัดสินใจด้วยตนเองเป็นสำคัญ

ตัวอย่างพฤติกรรมจริยธรรมตามหลักของการเคารพเอกสิทธิ์ ได้แก่ 1) การแนะนำตัวเอง ก่อนให้การดูแลผู้รับบริการ 2) การให้ข้อมูลที่จำเป็นอย่างเพียงพอแก่ผู้รับบริการในการตัดสินใจ 3) การให้ผู้รับบริการตัดสินใจรับหรือปฏิเสธการรักษาพยาบาลอย่างอิสระ ไม่พูดโน้มน้าวให้ผู้รับบริการตัดสินใจตามในสิ่งที่ผู้รับบริการไม่ต้องการ 4) การยอมรับการตัดสินใจของผู้รับบริการหรือครอบครัว แม้จะไม่เห็นด้วย 5) การทำตามความเชื่อ ความศรัทธา หรือตามศาสนาของผู้รับบริการ และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น

2. การทำประโยชน์ (Beneficence) คือการกระทำที่ต้องยึดประโยชน์ของผู้ รับบริการเป็นสำคัญด้วยการปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานการให้การพยาบาลที่ถูกต้องปลอดภัยและมีคุณภาพตามมาตรฐานครอบคลุมถึงการแสดงออกด้วยสีหน้าท่าที แววตาและคำพูดที่แสดงถึงความเมตตา รักใคร่

ตัวอย่างพฤติกรรมจริยธรรมตามหลักการทำประโยชน์ ได้แก่ 1) การให้ความสำคัญในการสืบค้นความรู้ใหม่ ๆ มาให้บริการแก่ผู้รับบริการ 2) การใส่ใจในความต้องการของผู้รับบริการ รับฟังปัญหาของผู้รับบริการอย่างเข้าใจ ตั้งใจ 3) การเต็มใจในการดูแลผู้รับบริการทุกคนให้บริการอย่างถูกต้องตามมาตรฐานวิชาชีพ 4) การพูดคุยให้กำลังใจผู้รับบริการอย่างจริงใจด้วยภาษาที่สุภาพ น้ำเสียงอ่อนโยน 5) ดูแลสภาพแวดล้อมให้ผู้รับบริการสะดวกสบาย สะอาด ปลอดภัยไม่ให้เกิดอันตรายจากภาวะแทรกซ้อนที่ป้องกันได้ เช่น ผลกดทับ หลอดเลือดดำอักเสบ ตกเตียง พลัดตกหกล้ม เป็นต้น

3. การไม่ทำอันตราย (Nonmaleficence) คือการกระทำที่เกิดขึ้นในขณะที่กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ก็ต้องระมัดระวังมิให้เกิดอันตรายต่อผู้รับบริการ โดยเลือกทำในสิ่งที่ไม่ ก่อให้เกิดอันตราย ขณะทำต้องระมัดระวังป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น หากพบสิ่งที่คาดว่าจะเป็นอันตรายต้องรีบจัดมิให้เกิดขึ้น และต้อง พยายามหาวิธีที่จะส่งเสริมให้เกิดความปลอดภัยให้เกิดขึ้นอย่างถาวร

ตัวอย่างพฤติกรรมจริยธรรมตามหลักการไม่ทำอันตราย ได้แก่ 1) การไม่คิดร้าย หรือรู้สึกไม่พอใจผู้รับบริการ 2) การไม่แสดงกิริยาเพิกเฉยละเลยปัญหา หรือความต้องการของผู้รับบริการ 3) การไม่ใช้กิริยา วาจา แววตา สีหน้า หรือท่าทางก้าวร้าวหรือไม่พอใจผู้รับบริการ 4) การไม่ทำให้ผู้รับบริการรู้สึกกลัว ทุกข์ใจ ไม่สบายใจ เครียด เสียใจ ต่ำต้อยหรือด้อยค่า 5) การไม่ปล่อยให้ผู้รับบริการทรมานหรือเจ็บปวดโดยไม่จำเป็น ไม่ควรคิดว่าผู้รับบริการทนได้หรือไม่ปวดจริง เป็นต้น

4. ความยุติธรรม (Justice) คือความเป็นธรรมที่ให้แก่ผู้ รับบริการทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติทั้งในด้านการแบ่งปันทรัพยากร การให้บริการและการเข้าถึงการบริการ

ตัวอย่างพฤติกรรมจริยธรรมตามหลักความยุติธรรม ได้แก่ 1) การใช้คำพูด น้ำเสียง และแสดงกิริยาท่าทีแสดงต่อผู้รับบริการแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกัน 2) การดูแลผู้รับบริการตามมาตรฐานการพยาบาลเดียวกัน 3) การไม่แสดงออกว่ารู้สึกรังเกียจกับผู้รับบริการบางกลุ่ม 4) การไม่ใช้คำพูดที่แบ่งแยกกับผู้รับบริการบางกลุ่ม 5) การให้ผู้รับบริการได้รับโอกาสที่เหมือนกันกับผู้รับบริการที่มีลักษณะที่เหมือนกัน และให้ต่างกันกับผู้รับบริการที่มีลักษณะต่างกัน เป็นต้น

5. การพูดหรือการบอกความจริง (Veracity or Truth telling) คือ การไม่ โกหกหลอกลวง เพราะการพูดความจริงเป็นพื้นฐานในการสื่อสารของมนุษย์ เป็นการแสดงความเคารพความเป็นบุคคลของผู้รับบริการ เป็นช่วยให้ผู้รับบริการสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจของตนเองได้

ตัวอย่างพฤติกรรมจริยธรรมที่แสดงถึงหลักการบอกความจริง ได้แก่ 1) การไม่ปลอมแปลงเอกสาร 2) การไม่ทำเอกสารที่เป็นเท็จ 3) การไม่ลอกเลียนหรือนำผลงานผู้อื่นมาเป็นของตน 4) การพูดความจริงกับผู้รับบริการ แม้จะส่งผลเสียต่อตัวเอง 5) การไม่หลอกลวงผู้รับบริการ ให้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงตามขอบเขตวิชาชีพ เป็นต้น

6. ความซื่อสัตย์ (Fidelity) คือ การยึดมั่นต่อข้อตกลงหรือสัญญาที่ให้ไว้อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการรักษาความลับความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐานของการสร้างสัมพันธภาพ ระหว่างพยาบาลกับผู้รับบริการเพื่อแสดงให้ผู้รับบริการเชื่อถือและไว้วางใจได้

ตัวอย่างพฤติกรรมจริยธรรมที่แสดงถึงหลักความซื่อสัตย์ต่อพันธหน้าที่ ได้แก่ 1) การปกปิดความลับของผู้รับบริการ 2) การยืนยันให้ผู้รับบริการมั่นใจว่าจะรักษาสัญญาหรือเก็บความลับตามที่รับปากไว้ 3) การไม่นำข้อมูลภาพถ่ายที่เป็นส่วนตัวหรือความลับของผู้รับบริการไปเปิดเผยในที่สาธารณะหรือผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง ยกเว้นผู้รับบริการอนุญาตหรือเป็นไปตามกฎหมายหรือเพื่อประโยชน์ต่อผู้รับบริการ 4) การไม่ให้ข้อมูลของผู้รับบริการแก่ผู้อื่นทางโทรศัพท์ เว้นแต่ได้กำหนดแนวทางที่ป้องกันการเปิดเผยข้อมูลอย่างรัดกุม 5) การไม่ถ่ายรูปรูปตนเองเพื่อนร่วมงานขณะให้การดูแลผู้รับบริการ เป็นต้น

แนวคิดจริยธรรม

แนวคิดจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลมีหลากหลายแนวคิด ที่สำคัญประกอบด้วย 4 แนวคิด (สภาการพยาบาล, 2564) ดังนี้

1. การทำหน้าที่แทน (Advocacy) เป็นการกระทำเพื่อปกป้อง หรือพิทักษ์สิทธิของผู้รับบริการ ซึ่งไม่สามารถปกป้องตนเองได้ เนื่องจากสภาวะความเจ็บป่วย พยาบาลจึงต้องทำหน้าที่แทนผู้รับบริการเพื่อช่วยให้ผู้รับบริการสามารถตัดสินใจที่สอดคล้องกับคุณค่า ความเชื่อ และความต้องการที่แท้จริงของตนเอง

ตัวอย่างพฤติกรรมจริยธรรมที่แสดงถึงแนวคิดการทำหน้าที่แทน ได้แก่ 1) การปกป้องพิทักษ์สิทธิของผู้รับบริการไม่ให้ถูกละเมิดสิทธิ 2) การดูแลให้ผู้รับบริการได้รับประโยชน์จากสิทธิที่พึงได้รับ 3) การเป็นปากเป็นเสียงในการให้ข้อมูลที่แก่ที่มสุขภาพถึงการตัดสินใจของผู้รับบริการที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล 4) การให้ผู้รับบริการได้รับข้อมูลด้านสุขภาพที่เพียงพอเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ เป็นต้น

2. ความรับผิดชอบ (Responsibility/Accountability) เป็นความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่อผลการกระทำหน้าที่ของตนเองในการดูแลผู้ป่วยตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ซึ่งครอบคลุมการป้องกันความเจ็บป่วย การส่งเสริมสุขภาพ การบรรเทาความเจ็บปวด ความทรมาณและการฟื้นฟูสภาพ

ตัวอย่างพฤติกรรมจริยธรรมที่แสดงถึงแนวคิดความรับผิดชอบ ได้แก่ 1) การรับผิดชอบในหน้าที่หรืองานที่ได้รับมอบหมาย 2) การยอมรับความผิดพลาดที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และพยายามปรับปรุงและแก้ไขเพื่อให้ดีขึ้น 3) การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันความเจ็บป่วย ฟื้นฟูสภาพ และบรรเทาความเจ็บป่วยให้ผู้รับบริการ 4) การรับผิดชอบต่อวิชาชีพ ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อตนเอง และต่อสังคม ตามที่กำหนดไว้ในจรรยาบรรณวิชาชีพ เป็นต้น

3. ความร่วมมือ (Cooperation) เป็นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทีมสุขภาพ เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพ โดยพยาบาลต้องตระหนักถึงคุณค่า ความเชื่อและเป้าหมายทั้งของตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการสร้างเครือข่ายให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือการทำงานร่วมกัน เป็นไปอย่างราบรื่น มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้รับบริการ

ตัวอย่างพฤติกรรมจริยธรรมที่แสดงถึงแนวคิดความร่วมมือ ได้แก่ 1) การร่วมมือร่วมใจกับทีมสุขภาพในการให้บริการกับผู้รับบริการ 2) การเป็นตัวแทนในการให้ข้อมูลปัญหาความต้องการของผู้รับบริการ 3) การช่วยเสริมการทำงานของทีมสุขภาพเป็นไปอย่างราบรื่น เป็นต้น

4. ความเอื้ออาทร (Caring) เป็นมิตรเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน มีการแสดงออกที่อบอุ่น จริงใจ ห่วงใย เอาใจใส่ และมีน้ำใจต่อกันของพยาบาลและผู้รับบริการ

ตัวอย่างพฤติกรรมจริยธรรมที่แสดงถึงแนวคิดความเอื้ออาทร ได้แก่

1) การยอมรับผู้ป่วยและไม่ตัดสินผู้ป่วยด้วยความรู้สึกของตนเองและสามารถให้การตอบสนองผู้ป่วยตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล 2) การสัมผัสผู้รับบริการด้วยการแสดงออกที่อบอุ่น เป็นมิตร เห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน 3) การมีน้ำใจต่อกัน จริงใจ ห่วงใย เอาใจใส่เข้าหลักการเดียวกับหลักการทำประโยชน์และหลักการเคารพเอกลัทธิปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความอ่อนโยน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน 4) การแสดงออกถึงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเข้าใจในความรู้สึกจะช่วยให้ผู้ป่วยได้เผชิญกับความเจ็บปวดได้ดี เป็นต้น

จรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล

จรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับพยาบาลเป็นการประมวลหลักความประพฤติให้บุคคลในวิชาชีพยึดถือปฏิบัติ โดยสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย กำหนดไว้ 9 ข้อ (สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย, 2546) ดังนี้

1. พยาบาลรับผิดชอบต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาลและบริการสุขภาพ
2. พยาบาลประกอบวิชาชีพด้วยความเมตตา กรุณา เคารพในคุณค่าของชีวิต ความมีสุขภาพดีและความผาสุกของเพื่อนมนุษย์
3. พยาบาลมีปฏิสัมพันธ์ทางวิชาชีพกับผู้ให้บริการ ผู้ร่วมงานและประชาชนด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีและสิทธิมนุษยชนของบุคคล
4. พยาบาลยึดหลักความยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคมมนุษย์
5. พยาบาลประกอบวิชาชีพโดยมุ่งความเป็นเลิศ
6. พยาบาลพึงป้องกันอันตรายต่อสุขภาพและชีวิตของผู้ใช้บริการ
7. พยาบาลรับผิดชอบในการปฏิบัติให้สังคมเกิดความเชื่อถือไว้วางใจต่อพยาบาลและต่อวิชาชีพการพยาบาล
8. พยาบาลพึงร่วมในการทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่วิชาชีพการพยาบาล
9. พยาบาลพึงรับผิดชอบต่อสังคมเช่นเดียวกับรับผิดชอบต่อผู้อื่น

ข้อบังคับสภาการพยาบาล

ข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2550 ประกอบด้วยการปฏิบัติต่อผู้ป่วยหรือผู้ให้บริการ การปฏิบัติต่อผู้ร่วมวิชาชีพ และการปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน ดังนี้

การปฏิบัติต่อผู้ป่วยหรือผู้ให้บริการมี 12 ข้อ ประกอบด้วย

1. ผู้ประกอบวิชาชีพต้องรักษามาตรฐานของวิชาชีพตามที่สภาการพยาบาลประกาศกำหนดโดยไม่เรียกร่องสินจ้างรางวัลพิเศษนอกเหนือจากค่าบริการที่ควรได้รับตามปกติ
2. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่จูงใจหรือชักชวนผู้ใดให้มาใช้บริการการพยาบาล หรือการผดุงครรภ์เพื่อผลประโยชน์ของตน
3. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่เรียกร่องขอรับผลประโยชน์เป็นค่าตอบแทนเนื่องจากการรับหรือส่งผู้ป่วยหรือผู้ให้บริการเพื่อรับบริการทางการแพทย์หรือการผดุงครรภ์
4. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องปฏิบัติต่อผู้ป่วยหรือผู้ให้บริการโดยสุภาพและปราศจากการบังคับขู่เข็ญ
5. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่หลอกลวงผู้ป่วยหรือผู้ให้บริการ ให้หลงเข้าใจผิดเพื่อประโยชน์ของตน
6. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่ประกอบวิชาชีพโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัย และความสิ้นเปลืองของผู้ป่วยหรือผู้ให้บริการ

7. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่สั่งใช้หรือสนับสนุนการไต่ถามทารุณ รวมทั้งใช้อุปกรณ์ทางการแพทย์อันไม่เปิดเผยส่วนประกอบ

8. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่ออกใบรับรองอันเป็นเท็จโดยเจตนา หรือให้ความเห็นโดยไม่สุจริตในเรื่องใด ๆ อันเกี่ยวกับวิชาชีพของตน

9. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วย หรือผู้ใช้บริการ ซึ่งตนทราบมาเนื่องจากการประกอบวิชาชีพเว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้ป่วยหรือผู้ใช้บริการ หรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือตามหน้าที่

10. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่ปฏิเสธการช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในระยะอันตรายจากการเจ็บป่วยเมื่อได้ รับคำขอร้องและตนอยู่ในฐานะที่จะช่วยได้

11. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่ประกอบกิจการในทางสาธารณะ หรือสถานที่สาธารณะเว้นแต่ ในเหตุฉุกเฉินในการปฐมพยาบาล หรือในการปฏิบัติหน้าที่การงานของกระทรวง ทบวง กรม กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาหรือสภากาชาดไทย

12. ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่ใช้หรือสนับสนุนให้มีการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ การประกอบวิชาชีพด้านการแพทย์หรือการสาธารณสุขหรือการประกอบโรคศิลปะโดยผิดกฎหมาย

การปฏิบัติต่อผู้ร่วมวิชาชีพมี 3 ข้อ ประกอบด้วย 1) ผู้ประกอบวิชาชีพพึงยกย่องให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน 2) ผู้ประกอบวิชาชีพต้องไม่ทับถมให้ร้ายหรือกลั่นแกล้งกัน และ 3) ผู้ประกอบวิชาชีพต้องไม่ชักจูงผู้ป่วยหรือผู้ใช้บริการผู้อื่นมาเป็นของตน

การปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานมี 3 ข้อ ประกอบด้วย 1) ผู้ประกอบวิชาชีพพึงยกย่องให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีของผู้ร่วมงาน 2) ผู้ประกอบวิชาชีพต้องไม่ทับถมให้ร้าย หรือกลั่นแกล้งผู้ร่วมงาน และ 3) ผู้ประกอบวิชาชีพพึงส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบวิชาชีพของผู้ร่วมงาน

นอกเหนือจากนี้ยังมีเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพ ที่นำมาใช้ในการควบคุมพฤติกรรมจรรยาบรรณของพยาบาล เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น ที่นำมาใช้ในการควบคุมพฤติกรรมจรรยาบรรณของพยาบาล

ในการปฏิบัติการพยาบาลมีหลากหลายสถานการณ์ ซึ่งในแต่ละสถานการณ์อาจใช้หลักการทางจรรยาบรรณและแนวคิดจรรยาบรรณในการตัดสินใจเชิงจรรยาบรรณหลาย ๆ ด้าน พร้อม ๆ กัน ตัวอย่างเช่น “ประเด็นการฉีดวัคซีนในเด็ก” ทำให้เด็กเจ็บปวดแต่เด็กก็มีภูมิคุ้มกันมากขึ้น ซึ่งเป็นประเด็นจรรยาบรรณทั้งการทำประโยชน์ การไม่ทำอันตราย และความเอื้ออาทร “ประเด็นการแจ้งผลตรวจเลือดของผู้ป่วย HIV ให้คู่สมรสรับทราบ” ทำให้ผู้ป่วยต้องหย่าร้างกับคู่สมรส แต่คู่สมรสปลอดภัยจาก HIV ซึ่งเป็นประเด็นจรรยาบรรณทั้งการทำประโยชน์ การไม่ทำอันตราย และความซื่อสัตย์ต่อพันธมิตรที่ ในการปฏิบัติการพยาบาลบางครั้งการตัดสินใจเชิงจรรยาบรรณเป็นเรื่องที่ซับซ้อน อาจารย์นิเทศและพยาบาลในแหล่งฝึกต้องชี้แนะให้นักศึกษาพยาบาลได้กระจ่างในแต่ละประเด็นของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งต้องอาศัยทฤษฎีจริยศาสตร์มาใช้เป็นเกณฑ์ประกอบในการตัดสินใจ

ทฤษฎีที่นิยมในปัจจุบันมี 2 ทฤษฎี (ชัชวาล วงศ์สารี และอุทัยวรรณ พงษ์บริบูรณ์, 2557) ดังนี้

1. ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism theory) ถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิดถูก ข้อดีกล่าวคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ถือเป็นการกระทำที่ดี และเนื่องจากประโยชน์นิยมเป็นจริยศาสตร์ที่เน้นเป้าหมาย ดังนั้นจึงพิจารณาความถูกผิดของการกระทำที่ผลของการกระทำโดยไม่นำตัวการกระทำมาตัดสิน ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะประกอบด้วยเจตนาดีหรือไม่ก็ตาม เน้นประโยชน์ส่วนรวม จนดูเหมือนไม่สนใจมนุษยธรรม

2. ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Deontological theory) ถือการกระทำถูกหรือผิดอยู่ที่เหตุผลมากกว่าผลลัพธ์ จาก การกระทำ การกระทำที่ถูกต้องคือการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี การกระทำที่เกิดจากเหตุผล และการกระทำที่ตั้ง อยู่บนเหตุผลคือการกระทำที่เกิดจากศีลธรรม เน้นการกระทำมากกว่าความพึงพอใจในผลของการกระทำ อยู่บน หลักจริยธรรม ที่เรียกว่า ข้อบังคับอย่างมีเงื่อนไข ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแม้สถานการณ์เปลี่ยนไป เน้นขอบเขตของ มนุษยธรรมเหนือกว่าสิ่งอื่นใด

ทฤษฎีประโยชน์นิยมและทฤษฎีหน้าที่นิยม มีความแตกต่างในเนื้อหาสาระ ในการพิจารณาตัดสินเลือกจึง ต้องใช้หลักการที่มีอยู่ผสมผสานให้เข้ากับสถานการณ์และอาจนำหลักจริยธรรมอื่น ๆ มาพิจารณาร่วมด้วย ตัวอย่างเช่น “ประเด็นการแจ้งผลตรวจเลือดของผู้ป่วย HIV ให้ผู้ป่วยรับทราบ” หากเลือกทฤษฎีหน้าที่นิยม โดยการบอกความจริง อาจทำให้ผู้ป่วยต้องฆ่าตัวตาย และหากเลือกทฤษฎีประโยชน์นิยม โดยไม่บอกความจริง อาจทำให้ผู้ป่วยไม่ฆ่าตัวตาย และยังสามารถมีชีวิตอยู่ได้ ดังนั้น ในการตัดสินเลือกแสดงพฤติกรรมต่อผู้รับบริการจึง ต้องมีการพิจารณาจากหลาย ๆ ด้านประกอบกันเสมอ

การพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง

สถาบันการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาให้ได้ผู้ประกอบการวิชาชีพที่มีคุณธรรมจริยธรรม ตามเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของบัณฑิตที่คาดหวัง การพัฒนาจริยธรรมสถาบันต้องมีการวางแผนการพัฒนาอย่าง เป็นรูปธรรมด้วยการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ พยาบาลวิชาชีพที่มีคุณธรรม จริยธรรมตามวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรและความคาดหวังของสังคมในการผลิตบัณฑิต ให้เกิดคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์และบรรลุผล ลัพท์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาในสาขาการพยาบาลทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ทักษะคุณธรรม จริยธรรม 2) ทักษะความรู้ 3) ทักษะทางปัญญา 4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ทักษะ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) ทักษะการปฏิบัติเชิงวิชาชีพพัฒนาผู้สอนต้อง สอดแทรกเจตคติที่ดีทั้งทางด้านจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์ ที่นำมาใช้ในการสอนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมจริยธรรมที่สำคัญเริ่มจากการบรรยายและการได้ฝึกปฏิบัติจากการใช้ กรณีศึกษาหรือการอภิปรายกลุ่มย่อยทั้งในสถานการณ์จริงและเสมือนจริง (Copeland, D., 2022) ดังนั้น การออกแบบการเรียนการสอนในรายวิชาภาคปฏิบัติ โดยใช้สถานการณ์จริงโดยมีอาจารย์พยาบาลหรือพยาบาล วิชาชีพในแหล่งฝึกเป็นที่ปรึกษา ผู้เรียนได้มีโอกาสได้รับรู้อารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นปัจจัยกระตุ้นความคิด รวมถึง การสะท้อนคิดเพื่อให้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ในการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล เกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่สอดแทรกไปในทุกรายวิชา โดยเฉพาะในภาคปฏิบัตินักศึกษาพยาบาลสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติการพยาบาลจริงกับผู้ป่วยและสามารถแสดง พฤติกรรมจริยธรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น ความเมตตา กรุณา และความรับผิดชอบต่อในการปฏิบัติพยาบาลได้ อย่างไรก็ตามการสอนให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมโดยใช้บทบาทสมมติซึ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติแม้ไม่ได้เป็น สถานการณ์จริงแต่ยังช่วยส่งเสริมพฤติกรรมทางจริยธรรมมากกว่าการสอนบรรยาย (Jasemi, M., et al, 2022) ปัจจุบันการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับลักษณะของผู้เรียนที่แตกต่างกันตามยุคสมัย ซึ่งปัจจุบันนักศึกษาพยาบาลที่กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นช่วงวัยอยู่ระหว่างกลุ่ม Y และกลุ่ม Z ที่ให้ ความสำคัญกับการใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ องค์ความรู้ที่มีจำนวนมากสามารถค้นคว้าได้ อย่างรวดเร็วและเป็นปัจจุบัน ดังนั้น ในการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษา จึงต้องปรับวิธีการให้สอดคล้องกับ ลักษณะของผู้เรียน นอกเหนือจากความรู้แล้วต้องให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมไปพร้อม ๆ เพื่อ ทำให้เกิดผลลัพธ์ คือ การกระทำหรือพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสม

ดังนั้น ในการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลจึงควรมีการออกแบบการพัฒนาช่วยให้นักศึกษาพยาบาลได้มีการพัฒนาจริยธรรมให้สูงขึ้น ตามลำดับขั้นการพัฒนาทางจริยธรรมของทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมทางสติปัญญาเพียเจตต์และทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของโคลเบอร์ก โดยการออกแบบการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติหลังจากเรียนรู้จากภาคทฤษฎีแล้ว ดังนี้

การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนการพยาบาล การเตรียมพยาบาลเพื่อให้เกิดคุณลักษณะทางจริยธรรม ต้องเตรียมทั้งความรู้ ทักษะ และความตระหนักในการเพิ่มทักษะที่สำคัญคือการสอนภาคปฏิบัติซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีการเรียนการสอนที่จะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมจริยธรรม เนื่องจากสถานบริการทางสุขภาพเป็นแหล่งฝึกที่ช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่และประสบการณ์ตรงให้กับนักศึกษาพยาบาล ทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความรู้สึกลงและสามารถแสดงออกถึงความรู้สึกลึ้น ๆ ได้ เช่น ความเอื้ออาทรต่อผู้รับบริการ ความมีน้ำใจ ความใส่ใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพเชิงวิชาชีพให้เกิดขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้แหล่งฝึกยังช่วยให้นักศึกษาพยาบาลได้นำความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วย แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับผู้ป่วยโดยผ่านการฝึกปฏิบัติในรายวิชาต่าง ๆ ภายใต้การนิเทศของอาจารย์พยาบาล และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติในแต่ละรายวิชา มีการบูรณาการความรู้จากหลักฐานเชิงประจักษ์มาใส่ในกระบวนการพยาบาล และให้การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับผู้รับบริการ ยึดหลักการทางจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพในการปฏิบัติต่อผู้รับบริการ กระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติเริ่มจากการปฐมนิเทศรายวิชาตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ในระหว่างการฝึกปฏิบัติมีการประชุมปรึกษาทางการพยาบาล ทั้งก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติ ร่วมกับกิจกรรมการทบทวนผลจากการฝึกปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เหมาะสมเมื่อสำเร็จการศึกษา คือ การมีความรู้และทักษะทางวิชาชีพ และการสร้างแรงจูงใจตนเองในพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงานให้เกิดขึ้น (Robichaux, C., 2022)

ผู้เขียนขอเสนอวิธีการที่นำมาใช้การเรียนการสอนในการฝึกปฏิบัติที่ช่วยพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมในการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล คือ การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small group discussion) ซึ่งเป็นวิธีการที่นำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ให้ผู้เรียนในกลุ่มได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นและประสบการณ์ (ทิตานา แชนมณี, 2560) โดยเครื่องมือที่สำคัญมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนและการประเมิน คือ กระบวนการพยาบาล (Nursing process) การประชุมก่อนปฏิบัติงาน (Pre-conference) การประชุมหลังปฏิบัติงาน (Post-conference) และการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ระหว่างการปฏิบัติงานในการฝึกปฏิบัติงานนักศึกษาพยาบาลจะได้รับมอบหมายให้ดูแลผู้ป่วยเฉพาะราย นักศึกษาพยาบาลจะต้องยึดถือและรักษาไว้ซึ่งหลักจริยธรรมอันเป็นรากฐานสำคัญของวิชาชีพ จากองค์ความรู้ภาคทฤษฎี ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์และหลักการของความประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม ที่ผ่านการพิจารณา ไตร่ตรอง เลือกตัดสินใจแล้วว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ และนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล องค์ความรู้ทางจริยธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้นักศึกษานำไปใช้ในการพิจารณา ตัดสินใจ และแสดงออกถึงพฤติกรรมทางจริยธรรมเพื่อแก้ปัญหาของผู้รับบริการในแต่ละราย ทั้งในระยะวิกฤติ ฉุกเฉิบ ระยะเรื้อรังทั้งซับซ้อนและไม่ซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม

กระบวนการพยาบาล

กระบวนการพยาบาลเป็นเครื่องมือและวิธีการที่สำคัญของวิชาชีพการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล เป็นการจัดระบบการแก้ปัญหาของผู้ป่วยเป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์กันในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายการปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนกระบวนการพยาบาลมี

5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การประเมินภาวะสุขภาพ (Health assessment) ขั้นที่ 2 การวินิจฉัยการพยาบาล (Nursing diagnosis) ขั้นที่ 3 การวางแผนการพยาบาล (Nursing care plan) ขั้นที่ 4 การปฏิบัติการพยาบาล (Nursing intervention) และขั้นที่ 5 การประเมินผลการพยาบาล (Evaluation) (วิจิตรา กุสุมภ์ และคณะ, 2556) การประเมินภาวะสุขภาพ ประกอบด้วย การเก็บรวบรวม จัดกลุ่ม ตรวจสอบ วิเคราะห์และบันทึกข้อมูลของผู้รับบริการอย่างมีระบบ แบบองค์รวมของทุกความต้องการของผู้รับบริการ ครอบคลุมมิติด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ลักษณะของพฤติกรรมจริยธรรม ได้แก่ 1) การแจ้งให้ผู้รับบริการทราบและให้ยินยอมก่อนตรวจร่างกายทุกครั้ง 2) การปฏิบัติต่อผู้รับบริการเท่าที่จำเป็นหากต้องเปิดเผยบางส่วนของร่างกายเพื่อการประเมินสุขภาพ 3) การปฏิบัติต่อผู้รับบริการโดยเคารพศักดิ์ศรีและสิทธิในขณะที่ตรวจร่างกาย 4) การพูดคุย ชักถามในเรื่องส่วนตัวผู้ป่วยในสถานที่ที่เหมาะสม ไม่ทำให้ผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องมีโอกาสรับทราบข้อมูลส่วนตัวของผู้ป่วย เป็นต้น

การวินิจฉัยการพยาบาล เป็นการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ หาข้อเท็จจริงจนสรุปได้ว่าผู้รับบริการมีปัญหาทางสุขภาพใดและนำมาเขียนเป็นข้อวินิจฉัยการพยาบาลเพื่อนำไปวางแผนการพยาบาลในลำดับต่อไป การตั้งข้อวินิจฉัยการพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ได้แก่ 1) เสี่ยงต่อการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้ป่วยใส่ท่อทางเดินหายใจ 2) เสี่ยงต่อการเกิดแผลกดทับตามตำแหน่งที่ถูกผูกมัด เนื่องจากผู้ป่วยสับสน กระสับกระส่าย 3) อาจทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลถูกเปิดเผย เนื่องจากติดป้ายสัญลักษณ์ภูมิคุ้มกันบ่งพร่องไว้หน้าแฟ้มประวัติผู้ป่วย 4) เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ เนื่องจากได้รับยานอนหลับ เป็นต้น

การวางแผนการพยาบาล เป็นการนำปัญหาหรือภาวะสุขภาพของผู้รับบริการมาจัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดเป้าหมายของการพยาบาล เกณฑ์การประเมินผล และกำหนดกิจกรรมการพยาบาล ลักษณะการวางแผนการพยาบาลตามหลักจริยธรรม ได้แก่ 1) แผนการพยาบาลต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2) แผนการพยาบาลต้องเหมาะสม และทันเวลาที่สอดคล้องกับปัญหาสุขภาพของผู้รับบริการ 3) แผนการพยาบาลต้องปฏิบัติตามมาตรฐานของการพยาบาล 4) แผนการพยาบาลเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับความสุขสบาย ลดความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมานจากความเจ็บป่วย เป็นต้น

การปฏิบัติการพยาบาล เป็นการนำแผนการพยาบาลไปสู่การปฏิบัติการพยาบาล โดยผู้ปฏิบัติการพยาบาลต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะทางการพยาบาลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการพยาบาล และต้องคำนึงถึงความปลอดภัยความสุขสบายของผู้รับบริการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การปฏิบัติการพยาบาลตามหลักการจริยธรรม ได้แก่ 1) ก่อนการปฏิบัติการพยาบาลทุกครั้งต้องมีการประเมินภาวะสุขภาพซ้ำ 2) ขณะให้การพยาบาลหากต้องเปิดเผยร่างกายของผู้ป่วยให้ขออนุญาตทุกครั้ง 3) หากต้องผูกมัดผู้ป่วยต้องมีบันทึกทางการพยาบาลที่แสดงว่าผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องแต่ยังมีความจำเป็นที่ต้องผูกมัด 4) ปฏิบัติต่อผู้ป่วยโดยคำนึงถึงความปลอดภัย ใช้น้ำเสียง คำพูด ทำหน้าที่สุภาพ ตามจรรยาบรรณและวัฒนธรรมไทย เป็นต้น

การประเมินผลการพยาบาล เป็นการประเมินว่าผู้รับบริการได้รับการดูแลและพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดหรือไม่ การประเมินผลการพยาบาลตามหลักการจริยธรรม ได้แก่ 1) การประเมินผลตามวัตถุประสงค์ 2) การประเมินผลตามที่ได้ปฏิบัติจริง 3) ประเมินผลตามที่ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 4) หากการปฏิบัติไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ต้องมีการปรับแผนการพยาบาลใหม่จนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นต้น

ดังนั้น ในการนำกระบวนการพยาบาลไปใช้เพื่อการวางแผนการให้การพยาบาล ผู้ประเมินต้องไม่ดูเพียงมิติทางด้านร่างกายผู้ป่วยอย่างเดียว แต่จะต้องประเมินไปให้ถึงมิติด้านจิตใจ สังคม และจิตวิญญาณของผู้ป่วยให้ครอบคลุม เพื่อการวินิจฉัย การวางแผน การปฏิบัติการพยาบาล และการประเมินผล ให้เกิดความสมดุลในภาวะสุขภาพ เนื่องจากการเจ็บป่วยทางกายไม่เพียงส่งผลต่อด้านร่างกายเท่านั้นแต่อาจส่งผลต่อภาวะจิตใจ สังคมและจิตวิญญาณของผู้ป่วยด้วย ผู้ที่นำแผนการพยาบาลไปใช้จะต้องปฏิบัติในทุกขั้นตอนซึ่งจึงอาจพบกับปัญหาในขั้นตอนใดก็ได้ เช่น เมื่อเข้าไปประเมินสภาพอาจได้ข้อมูลมาไม่ครบ ไม่สามารถจัดการกับข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ

อาจพบปัญหาทางจริยธรรมการพยาบาลในทุกขั้นตอนของการใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยแต่ละราย และเนื่องด้วยความซับซ้อนของปัญหาผู้ป่วยในแต่ละรายที่มีความแตกต่างกัน อาจารย์พยาบาลจึงต้องช่วยเหลือ นักศึกษาพยาบาลให้ได้การเรียนรู้ตามสภาพจริง ต้องมีการซักถามหรือให้นักศึกษาได้รายงานผลที่ได้จากการใช้ กระบวนการพยาบาลและนำมาร่วมกันคิด ร่วมวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกันโดยยึดหลักการ จริยธรรมและแนวคิดจริยธรรมและแนวทางการนำสู่การพยาบาลอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การประชุมปรึกษาทางการพยาบาลก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติ

การประชุมปรึกษาทางการพยาบาลก่อนการฝึกปฏิบัติ (Pre conference) เป็นการประชุมปรึกษาก่อน เริ่มปฏิบัติงานร่วมกับทีมสุขภาพให้กับนักศึกษาซึ่งสามารถทำเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อตรวจสอบสาระของข้อมูลเกี่ยวกับผู้ป่วยปัญหาที่พบเรียงลำดับความสำคัญและเร่งด่วนของปัญหา แผนการพยาบาลที่สอดคล้องกับการรักษาและตรวจสอบความพร้อมของนักศึกษาก่อนการปฏิบัติงาน และสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานให้กับนักศึกษาโดยร่วมการวางแผนการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพตามความสำคัญและความเร่งด่วนสำหรับผู้ป่วยแต่ละรายและให้เหมาะสมกับสถานการณ์เฉพาะหน้าในบริบทของแต่ละหอผู้ป่วย

การประชุมปรึกษาทางการพยาบาลหลังการฝึกปฏิบัติ (Post conference) เป็นการประชุมปรึกษาหลัง การปฏิบัติงานร่วมกับทีมสุขภาพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อติดตามผลการปฏิบัติการพยาบาลที่ให้กับผู้ป่วย ไปแล้ว ทราบปัญหา อุปสรรคของการปฏิบัติการพยาบาลและวางแผนแก้ไขปัญหา รวมทั้งสิ่งที่ต้องปฏิบัติการ พยาบาลอย่างต่อเนื่อง หรือเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องไปศึกษาเพิ่มเติม ทำให้เกิดการเรียนรู้และปรับปรุงตนเอง และ ประเมินผลการเรียนรู้ที่ได้จากการปฏิบัติทั้งด้านความรู้ ทักษะและทักษะต่าง ๆ และวางแผนการศึกษาต่อเนื่องที่ สอดคล้องกับการเรียนรู้นั้น ๆ

การประชุมปรึกษาทางการพยาบาล ไม่ว่าจะมาก่อนหรือหลังการปฏิบัติการพยาบาล มีความสำคัญต่อ การพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในการเรียนรู้สภาพจริง ด้วยเหตุที่นักศึกษาต้องไปประเมินปัญหาและ ความต้องการของการพยาบาลและรวบรวม ประมวลข้อมูลและนำข้อมูลมาเสนอปัญหาทางการพยาบาลและการ วางแผนก่อนและหลังการปฏิบัติการพยาบาลในแต่ละวัน ซึ่งอาจจะพบปัญหามากมายที่มีลักษณะปัญหาแตกต่าง กันไป ดังนั้นลักษณะของปัญหาหยาบมีปัญหาคือต้องให้การพยาบาลและอาจพบปัญหาทางจริยธรรมอยู่ด้วย อาจารย์ พยาบาลเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับปัญหา จึงต้องมีสมรรถนะความสามารถใน การสกัด หยิบยก ชี้แนะประเด็นปัญหาทางการพยาบาลและปัญหาจริยธรรมในการพยาบาลควบคู่กันไปด้วยได้ การส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลที่พบปัญหาทางจริยธรรมและมีความไวพ้อที่จะรู้สึก รับรู้ได้ว่าเป็นปัญหา และเมื่อ ได้รับคำชี้แนะในการวิเคราะห์ปัญหาที่พบ ก็สามารถทำความเข้าใจกับปัญหา โดยนำหลักการของหลักจริยธรรม และแนวคิดจริยธรรมมาเป็นพื้นฐานในการคิด นำไปสู่การพูด การคิด และปฏิบัติเพื่อวางแผนและค้นหาแนว ทางการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) การให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นรูปแบบการสอนนักศึกษาในภาคปฏิบัติ การให้ข้อมูลย้อนกลับให้แก่แก่นักศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจงเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในสิ่งที่ปฏิบัติหรือพฤติกรรมนั้น ๆ ของนักศึกษารวมถึงการให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดการ ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมให้ถูกต้องเหมาะสม รูปแบบการให้ข้อมูลย้อนกลับมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ การให้ข้อมูล ย้อนกลับเชิงบวก (Positive feedback) และการให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงลบ (Negative feedback)

การให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงบวก (Positive feedback) ทางจริยธรรมเป็นการบรรยาย/อธิบายถึง พฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ที่ได้รับ feedback ว่ามีพฤติกรรมที่ดีอย่างไร สิ่งใดเป็นการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการ feedback เกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติพฤติกรรมนั้นอย่างต่อเนื่อง และควรที่จะให้อย่างต่อเนื่อง

และชัดเจน ตัวอย่างของการให้ positive feedback ตามหลักการจริยธรรมการทำประโยชน์ “นักศึกษาบอกแนวทางในการป้องกันโรคฉี่หนูได้ครอบคลุมและมีเหตุผลสนับสนุนเพียงพอ”

การให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงลบ (Negative feedback) เป็นการอธิบายพฤติกรรมของตัวบุคคลที่จำเพาะเจาะจงว่าผู้เรียนทำเรื่องนั้น ๆ ที่ไม่ได้ตามที่คาดหวังหรือตามที่ควรจะเป็นว่ามีความไม่เหมาะสมอย่างไร โดยกล่าวเฉพาะพฤติกรรมเรื่องนั้น ๆ เพียงอย่างเดียว ไม่ระบุถึงตัวตนของผู้เรียน พร้อมทั้งบอกแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงในทางที่ดี ตัวอย่างของการให้ negative feedback ตามหลักการจริยธรรมการไม่ทำอันตราย “นักศึกษาล้มหลัก 10 R ในการฉีดยาเข้าทางเส้นเลือดดำให้กับผู้ป่วย”

การให้ข้อมูลย้อนกลับทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากการสะท้อนคิดทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ภายหลังจากฝึกปฏิบัติงานให้กับนักศึกษาพยาบาลเป็นสิ่งสำคัญ ที่อาจารย์พยาบาลสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง การเปิดโอกาสนักศึกษาสะท้อนประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม คุณค่า ความเชื่อของตนเอง และการแสดงถึงความกล้าหาญทางจริยธรรมเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่เป็นประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม จะช่วยพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมให้กับนักศึกษาพยาบาล

การศึกษาภาคปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาพยาบาลที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรงในการให้การพยาบาลแก่ผู้รับบริการ ซึ่งลักษณะที่สำคัญของการปฏิบัติงานในวิชาชีพการพยาบาลจะมุ่งเน้นการปฏิบัติที่ต้องบูรณาการความรู้จากศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนภาคทฤษฎีในชั้นเรียนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงในแหล่งฝึก คือในโรงพยาบาลหรือในชุมชนกับผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ ที่มีความต้องการและมีลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แตกต่างกันไป นอกเหนือจากความรู้ทางศาสตร์การพยาบาลแล้ว ศาสตร์ทางจริยธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญที่นักศึกษาพยาบาลต้องมีทักษะและสมรรถนะที่เหมาะสมเพราะการปฏิบัติงานของพยาบาลกระทำต่อสุขภาพและชีวิตของมนุษย์ และเป็นวิชาชีพที่สังคมคาดหวังว่าเป็นว่ามีจริยธรรมในการให้บริการ ในการฝึกทักษะการปฏิบัติจึงต้องให้ความสำคัญควบคู่กันไป การสอนในภาคปฏิบัติจึงเป็นวิธีทางหนึ่งในการพัฒนาจริยธรรมให้เกิดขึ้นโดยตรงกับนักศึกษา โดยมีอาจารย์พยาบาลและพี่เลี้ยงในแหล่งฝึกเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านทักษะการให้บริการและพฤติกรรมจริยธรรม ช่วยให้นักศึกษาสามารถประยุกต์หลักการทางจริยธรรม แนวคิดทางจริยธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ นำสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องนำไปสู่การฝึกภาคปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม และในการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาพยาบาล เครื่องมือหรือวิธีการที่สำคัญที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการฝึกปฏิบัติคือ กระบวนการพยาบาล (Nursing process) การประชุมก่อนปฏิบัติ (Pre-conference) การประชุมหลังปฏิบัติ (Post-conference) และการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ระหว่างการปฏิบัติงาน ซึ่งเครื่องมือและวิธีการดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาให้นักศึกษาพยาบาลได้เกิดพฤติกรรม การคิดดี พูดดี และทำดี ได้เรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหา การคิดการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในการปฏิบัติต่อผู้รับบริการ และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับทีมสุขภาพ

สรุป

การพัฒนาจริยธรรมเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรมจริยธรรมที่ดีควรมุ่งเน้นที่การฝึกจริยธรรมในภาคปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย สามารถนำหลักการในภาคทฤษฎีทั้งจากหลักจริยธรรมพื้นฐานและแนวคิดจริยธรรมปรับใช้ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสภาพจริง อย่างไรก็ตามพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เหมาะสมของนักศึกษาพยาบาลนั้น จำเป็นต้องมาจากพื้นฐานทางจิตใจหรือจริยธรรมจากภายในตนเองมาก่อนจากการปลูกฝังทัศนคติทางจริยธรรมที่ดีจากครอบครัวก่อนจะพัฒนาเป็นพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติ การพยาบาล ซึ่งสถาบันการศึกษาและสถานที่ฝึกปฏิบัติงานมีส่วนสำคัญที่จะช่วยหล่อหลอมให้นักศึกษามีการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม สิ่งสำคัญคือการยึดหลักการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมของอาจารย์พยาบาลและ

พยาบาลในแหล่งฝึกเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้และปฏิบัติ และเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปปฏิบัติงานสามารถเป็นพยาบาลที่มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งต่อตนเอง ผู้รับบริการ ผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาล และสังคม เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการพยาบาลที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามมาตรฐาน จริยธรรม และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนการสอนในระดับหลักสูตรและระดับรายวิชา ควรมีการส่งเสริมให้มีการใช้เทคนิคหรือวิธีการ เครื่องมือในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเยี่ยมชมตรวจทางการพยาบาล (Ethical round) การประชุมปรึกษาทางการพยาบาลทางจริยธรรม (Ethical conference) และการสะท้อนคิดทางจริยธรรม (Ethical reflection) ในภาคปฏิบัติ เป็นต้น การพัฒนาให้อาจารย์พยาบาลมีสมรรถนะทางจริยธรรม ด้วยรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติเพื่อเสริมความรู้และการฝึกทักษะการมีความไวเชิงจริยธรรมและการแก้ไขปัญหาเชิงจริยธรรม เป็นต้น และที่สำคัญผู้บริหารการศึกษาในทุกระดับควรให้ความสนใจ ตระหนักและมีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาจริยธรรมในนักศึกษาอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดทำมีระบบและกลไกการพัฒนาจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร เพื่อให้เกิดการพัฒนา นักศึกษาอย่างต่อเนื่องและเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมคือการปฏิบัติทางการพยาบาลที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความมุ่งหวังของผู้รับบริการ โดยผ่านกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและการตัดสินใจ ที่ดีบนพื้นฐานความรู้ สติปัญญา ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและวิชาชีพการพยาบาล

เอกสารอ้างอิง

- ชัชวาล วงศ์สารี และอุทัยวรรณ พงษ์บริบูรณ์. (2557). กฎหมายและจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง. กาญจนบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น พี เพรส.
- ชุตินา รักษาบางแหลม. (2559). วิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและประเด็นปัญหาจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ทิตนา แชมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูปลัดจักรพล สิริธโร สดเอี่ยม พิมพ์อร และศิริเกษ บุญช่วย. (2564). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง. วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์, 7(2), 89-106.
- พระมหานันต์ องค์กรศิริ. (2561). คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารนวัตกรรม การศึกษาและการวิจัย, 2(2), 81-90.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นาน มีบุ๊คพับลิเคชั่นส์จำกัด.
- วิจิตรา กุสมภ์ และคณะ. (2556). กระบวนการพยาบาลและข้อวินิจฉัยการพยาบาล : การนำไปใช้ในคลินิก.(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: บริษัทหีบพิธการพิมพ์จำกัด.
- วิรัตน์ ธรรมโหร. (2564). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่ส่งผลต่อการบริหารเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สภาการพยาบาล. (2564). คู่มือส่งเสริมจริยธรรมสำหรับองค์การพยาบาล สำหรับองค์การพยาบาล : กลไกและการปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 1 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท จุฑทอง จำกัด.
- สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย. (2546). จรรยาบรรณสำหรับพยาบาล ฉบับพุทธศักราช 2546. นครปฐม: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน.

- แสงดาว คงนางวัง. (2561). พัฒนาการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูด้วยกระบวนการเรียนรู้ แบบพาคิดพาทำที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 6(2), 316-328.
- Copeland, D. (2022). Liberal arts and ethics education in nursing: A national survey. *Journal of Professional Nursing*, 42(5), 73-88.
- Jasemi, M., et al. (2022). Educating ethics codes by lecture or role-play; which one improves nursing students' ethical sensitivity and ethical performance more? A quasi-experimental study. *Journal of Professional Nursing*, 40(3), 122-129.
- Robichaux, C. (2022). Ethics Education for Nurses: Foundations for an Integrated Curriculum. *Journal of Nursing Education*, 61(3), 123–130.

อิทธิพลจากกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมในสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดนครศรีธรรมราช*

INFLUENCE FROM INDIRECT REFERENCE GROUPS IN ONLINE MEDIA AFFECTING TRAVEL DECISIONS OF THAI TOURISTS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ยุคนธร เงินแก้ว*

Yukhonthon Ngoenkaeo

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

National Institute of Development Administration, Thailand

*Corresponding author E-mail: Yukhonthon.ngo@stu.ac.nida.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอิทธิพลจากกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมในสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) ศึกษาสื่อออนไลน์แบบ Micro-Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ 3) ศึกษาสื่อออนไลน์แบบ Macro-Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้วิธีศึกษาเชิงปริมาณ มีรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมาทราบจำนวนที่แน่นอนคำนวณหาขนาดตัวอย่างได้จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวเพศหญิง ร้อยละ 78.2 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีการศึกษาสูงสุด ระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 30,000 บาท ในระยะเวลา 1 ปี ที่ผ่านมาไม่ได้เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในแต่ละครั้งในการท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวแบบเข้าไปเย็นกลับ และนักท่องเที่ยวมักจะเดินทางท่องเที่ยวรูปแบบเดินทางกับครอบครัว กลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวมาจากนักรีวิวประเภท Micro-influencers กลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวมาจากนักรีวิวประเภท Macro-influencers และ การตัดสินใจเลือกที่จะเดินทางท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก กลุ่ม Macro-influencers, กลุ่ม Micro-influencers มีส่วนกระตุ้นให้รู้สึกต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว สนับสนุนให้ตัดสินใจได้ง่ายขึ้น ถึงแม้ว่านักท่องเที่ยวจะไม่มีแผนการเดินทางท่องเที่ยวมาก่อน และมีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยว

คำสำคัญ: กลุ่มอ้างอิงทางอ้อม, การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว, นักท่องเที่ยวชาวไทย, จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

The purpose of this research paper was to 1) study the influence of indirect reference groups in online media on the travel decisions of Thai tourists in Nakhon Si Thammarat. 2) Study

* Received May 19, 2023; Revised July 8, 2023; Accepted July 17, 2023

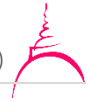

online media using micro-influencer to influence travel decisions in Nakhon Si Thammarat, and 3) Study online media using macro-influencer to influence travel decisions in Nakhon Si Thammarat. Use quantitative study methods The population used in the study was Thai tourists visiting Nakhon Si Thammarat. To know the exact number, the sample size was calculated for 385 people. Analyze data with statistical ready-made computer programs. The statistics used are percentage, mean, standard deviation, and linear multiple regression analysis. The study found that 78.2% of the respondents were female tourists, under the age of 30, with the highest education, a bachelor's degree, and an average monthly income of 10,001-30,000 baht in the past 1 year. Each day trip takes a long time, and tourists often travel with their families. The influencers who affect travel decisions come from micro-influencers. The influencers who affect travel decisions come from macro-influencers and the decision to choose to travel is at a high level. Macro-influencers and micro-influencers encourage people to feel like traveling, encouraging them to make decisions easier

Keywords: Indirect Reference Group, Travel Decision, Thai Tourists, Nakhon Si Thammarat Province

บทนำ

ปัจจุบันการเจริญเติบโตของประชากรในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) สร้างความเปลี่ยนแปลงในโลกของธุรกิจเป็นอย่างมากโดยเฉพาะกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดที่ Social Media กลายมาเป็นช่องทางหลัก ไม่ใช่แค่เฉพาะระหว่างแบรนด์ไปยังผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น แต่ยังคงกลายมาเป็นอีกช่องทางสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคสามารถติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ จากสถิติผู้ใช้อินเทอร์เน็ตของไทยในปัจจุบัน พบว่า ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่าร้อยละ 90 ใช้งานบน Social Media ส่งผลให้ช่องทางเหล่านี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการตัดสินใจซื้อ (Purchasing Process) นั่นคือการหาข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจ โดยค้นหารายละเอียดของสินค้าหรือบริการที่สนใจจนกว่าจะมีความรู้ความเชี่ยวชาญ และเกิดความมั่นใจจึงเดินทางไปยังที่จัดจำหน่ายและตัดสินใจซื้อ นอกจากนี้ Social Media ยังมีส่วนสำคัญในกระบวนการหลังการซื้อและใช้สินค้าหรือบริการ คือผู้ใช้งานสามารถแบ่งปันข้อมูล ประสบการณ์การใช้งาน ความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจต่อสินค้าและบริการภายใน Social Media ของตนเอง และเมื่อข้อมูลนั้นถูกกระจายต่อไปในวงกว้างทำให้เป็นยุคที่ผู้บริโภค คือผู้สร้างเนื้อหา (User Generated Content) จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ Social Media ได้รับการยอมรับในฐานะของสื่อทางการตลาดที่ทรงอิทธิพลมากกว่าสื่อเดิม ๆ (Traditional Media) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้นักการตลาดเริ่มมองหากลยุทธ์ที่เข้าถึงผู้บริโภคมากขึ้น เริ่มจากการเพิ่มช่องทางการสื่อสารบน Social Media การวางแผนท่องเที่ยวถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยว จากผลสำรวจของเว็บ Hotels.com (Siamrath, 2022) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการวางแผนท่องเที่ยว รีวิวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ ในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวมากถึงร้อยละ 95 โดยเฉลี่ยแล้วนักท่องเที่ยวชาวไทยใช้เวลาถึง 10 ชั่วโมงในการหาข้อมูล กล่าวคือการวางแผนการท่องเที่ยวทำให้เกิดการกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจท่องเที่ยว ผลการสำรวจการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย ปี 2560 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย ที่ออกเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุดมีอายุระหว่าง 20 - 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 71.9 ซึ่งอยู่ในช่วงอายุของนักท่องเที่ยวกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) คือ กลุ่มประชากรขนาดใหญ่ที่สุดของโลก เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และธุรกิจท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก คนกลุ่มนี้เกิดในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนเทคโนโลยีสู่ยุคดิจิทัล

ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตและสื่อออนไลน์ที่จะใช้เป็นส่วนประกอบในการเป็นเครื่องมือในการที่จะตัดสินใจในการท่องเที่ยวโดยสื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นแหล่งในการค้นหาข้อมูลและการรับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวก่อนตัดสินใจได้มากยิ่งขึ้นจากการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวที่สามารถประกอบการวางแผนและตัดสินใจท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาอิทธิพลจากกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมในสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อทราบถึงลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อทราบถึงระดับการรับรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลมาประกอบประกอบการตัดสินใจท่องเที่ยวเพื่อศึกษาสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเข้าถึงและดึงดูดนักท่องเที่ยว การเปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ ต่อกระบวนการตัดสินใจที่จะเลือกท่องเที่ยวในปัจจุบันและเพื่อการเป็นแนวทางในการตัดสินใจและออกแบบสื่อสารให้มีเหมาะสมสอดคล้องและมีคุณภาพในการเพิ่มขีดความสามารถในการใช้งานและให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการวางแผนนโยบายและการกระตุ้นทำให้มีการเจริญเติบโตของรายได้ในธุรกิจมากยิ่งขึ้นทำให้เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตเพิ่มสูงขึ้นจากการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาการเปิดรับข้อมูลสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจท่องเที่ยว
3. เพื่อศึกษากลุ่มผู้มีอิทธิพลทางอ้อมประเภท สื่อออนไลน์แบบ Micro-Influencer และ Macro-Influencer ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีการศึกษา ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน คำนวณหาขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของ (Cochran W. G., 1977) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 385 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบลักษณะแบบตรวจรายการ โดยมีข้อความเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมาเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชกี่ครั้ง ในแต่ละครั้งในการท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวเฉลี่ยจำนวนกี่วัน และมักจะเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบใด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเปิดรับข้อมูลบนสื่อออนไลน์

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกที่จะเดินทางท่องเที่ยว

ลักษณะของแบบสอบถามส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 เป็นข้อความที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ตามเกณฑ์การประเมินของลิเคิร์ต (Likert Technique) ดังนี้

- 5 หมายถึง ความคิดเห็นในระดับ มากที่สุด
- 4 หมายถึง ความคิดเห็นในระดับ มาก
- 3 หมายถึง ความคิดเห็นในระดับ ปานกลาง
- 2 หมายถึง ความคิดเห็นในระดับ น้อย
- 1 หมายถึง ความคิดเห็นในระดับ น้อยที่สุด

นำแบบสอบถามที่ลงคะแนนเรียบร้อยแล้วมาประมวลผลและแปลผลการให้คะแนนโดยให้มีหลักเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

- ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 มีความคิดเห็นในระดับ มากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 มีความคิดเห็นในระดับ มาก
- ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 มีความคิดเห็นในระดับ ปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 มีความคิดเห็นในระดับ น้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 มีความคิดเห็นในระดับ น้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาข้อคำถามให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) หาคุณภาพของแบบสอบถาม ได้แก่ หาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถาม หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กับกลุ่มตัวอย่าง อธิบายถึงเหตุผลในการเข้าไปขอข้อมูลโดยการให้ตอบแบบสอบถาม พร้อมทั้งอธิบายว่าข้อมูลที่ได้นั้นจะนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น มีการอธิบายคำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม เมื่อตอบเสร็จจะส่งคืนแก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามทุกฉบับ

2. จากนั้นผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมแบบสอบถามและนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และนำแบบสอบถามที่ตรวจให้คะแนนแล้วมาบันทึกคะแนนโดยการลงรหัสและบันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ มีดังนี้

1. การวิเคราะห์เพื่อบรรยายลักษณะข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้หาค่าเฉลี่ยของข้อมูลต่างๆและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ใช้พยากรณ์ตัวแปรหนึ่งตัว ซึ่งเป็นผลจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) การกำหนดสมมติฐานได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ คือ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

การวิจัยอิทธิพลจากกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมในสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามตรงวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช

โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเป็นเพศหญิง จำนวน 301 คน มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 249 คน 7 มีการศึกษาสูงสุด ระดับปริญญาตรี จำนวน 242 คน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 30,000 บาท จำนวน 267 คน ในระยะเวลา 1 ปี ที่ผ่านมาเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่ได้ท่องเที่ยวเลย จำนวน 193 คน ในแต่ละครั้งในการท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวเฉลี่ย เข้าไปเย็นกลับ จำนวน 124 คน และนักท่องเที่ยวจะเดินทางท่องเที่ยวรูปแบบเดินทางกับครอบครัว จำนวน 205 คน

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การเปิดรับข้อมูลสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 การเปิดรับข้อมูลสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจท่องเที่ยว

การเปิดรับข้อมูลสื่อออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 6 เดือน	102	26.5
มากกว่า 6 เดือน แต่ไม่ถึง 1 ปี	78	20.3
1 - 2 ปี	44	11.1
มากกว่า 2 ปีขึ้นไป	161	41.8
ประสบการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว		
2.1 เคย Blog หรือ Weblong เช่น Traveloka	236	61.3
ไม่เคย Blog หรือ Weblong เช่น Traveloka	149	38.7
2.2 เคย Twitter และ Microblog	190	49.4
ไม่เคย Twitter และ Microblog	195	50.6
2.3 เคย Social Networking เช่น Facebook, Instagram	382	99.2
ไม่เคย Social Networking เช่น Facebook, Instagram	3	.8
2.4 เคย Media Sharing เช่น Youtube	339	88.1
ไม่เคย Media Sharing เช่น Youtube	46	11.9
2.5 เคย Social News and Bookmarking เช่น Mthai	186	48.3
ไม่เคย Social News and Bookmarking เช่น Mthai	199	51.7
2.6 เคย Online Forums เช่น Pantip	254	66.0
ไม่เคย Online Forums เช่น Pantip	131	34.0
ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้บ่อยที่สุด ในการเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว		
Blog หรือ Weblong เช่น Traveloka	13	3.4
Twitter และ Microblog	13	3.4
Social Networking เช่น Facebook, Instagram	293	76.1
Media Sharing เช่น Youtube	46	11.9
Social News and Bookmarking เช่น Mthai	4	1.0
Online Forums เช่น Pantip	16	4.2

การเปิดรับข้อมูลสื่อออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์หลักในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว		
เพื่อค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เช่น ดูรูปภาพและอ่านข้อความ	287	74.5
เพื่อค้นหาข้อมูลการเดินทาง	26	6.8
เพื่อค้นหาข้อมูลที่พิก	30	7.8
เพื่อค้นหาข้อมูลร้านอาหารและสถานบริการต่างๆ	17	4.4
เพื่อค้นหากิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว	17	4.4
เพื่อค้นหาข้อมูลของฝาก/ของที่ระลึก	8	2.1
ความถี่ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว		
1 - 2 ครั้งต่อวัน	230	59.7
3 - 4 ครั้งต่อวัน	77	20.0
5 - 6 ครั้งต่อวัน	21	5.5
มากกว่า 6 ครั้งต่อวัน	57	14.8
จำนวนประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ ที่ใช้เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว ต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว 1 ครั้ง		
1 - 2 ประเภท	240	62.3
3 - 4 ประเภท	130	33.8
5 - 6 ประเภท	15	3.9
ระยะเวลาในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม		
ต่ำกว่า 1 ชั่วโมงต่อวัน	141	36.6
1- 2 ชั่วโมงต่อวัน	97	25.2
3-4 ชั่วโมงต่อวัน	57	14.8
มากกว่า 4 ชั่วโมงต่อวัน	90	23.4

จากตารางที่ 1 การเปิดรับข้อมูลบนสื่อออนไลน์ พบว่า ประสบการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว มากกว่า 2 ปีขึ้นไป มากสุด (ร้อยละ 41.8) ประสบการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภท Blog หรือ Weblong เช่น Traveloka เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 236 คน (ร้อยละ 61.3) ประสบการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภท Twitter และ Microblog จำนวน 190 คน (ร้อยละ 79.4) Facebook, Instagram จำนวน 382 คน (ร้อยละ 99.2) Media Sharing เช่น Youtube จำนวน 339 คน (ร้อยละ 88.1) Social News and Bookmarking เช่น Mthai จำนวน 186 คน (ร้อยละ 48.3) Online Forums เช่น Pantip จำนวน 254 คน (ร้อยละ 66) ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้บ่อยที่สุด ในการเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว Social Networking เช่น Facebook, Instagram จำนวน 293 คน (ร้อยละ 76.1) วัตถุประสงค์หลักในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว เพื่อค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เช่น ดูรูปภาพ และอ่านข้อความรีวิวแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 287 คน (ร้อยละ 74.5) ความถี่ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว 1 - 2 ครั้งต่อวัน จำนวน 230 คน (ร้อยละ 59.7) จำนวนประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ Blog หรือ Weblong เช่น Traveloka, Twitter และ Microblog, Social Networking เช่น Facebook, Instagram , Media Sharing เช่น Youtube, Social News and Bookmarking เช่น Mthai, Online Forums เช่น Pantip ที่ใช้เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว ต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว 1 ครั้ง จำนวน 1 - 2 ประเภท จำนวน 240 คน (ร้อยละ 62.3) และระยะเวลาในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ ต่ำกว่า 1 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 141 คน (ร้อยละ 36.6)

ส่วนที่ 3 กลุ่มผู้มีอิทธิพลทางอ้อมประเภท สื่อออนไลน์แบบ Micro-Influencer และ Macro-Influencer ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์กลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว (n = 385)

กลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
รีวิวจากนักรีวิวดังต่อไปนี้ มีส่วนกระตุ้นให้รู้สึกต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าท่านจะไม่มีแผนการเดินทางท่องเที่ยวมาก่อน			
- Micro-influencers	3.64	.93	มาก
- Macro-influencers	4.00	1.05	มาก
รีวิวจากนักรีวิวดังต่อไปนี้ มีส่วนสนับสนุนให้ท่านตัดสินใจได้ง่ายขึ้น ในกรณีที่ท่านมีแผนการเดินทางท่องเที่ยวอยู่แล้ว			
- Micro-influencers	3.95	.95	มาก
- Macro-influencers	4.10	.96	มาก
ท่านมักดูรีวิวจากนักรีวิวดังต่อไปนี้ เพื่อช่วยในการเปรียบเทียบและประกอบการตัดสินใจ			
- Micro-influencers	4.00	.87	มาก
- Macro-influencers	4.21	.87	มาก
ข้อมูลจากนักรีวิวดังต่อไปนี้ มีผลต่อการตัดสินใจของท่าน			
- Micro-influencers	3.91	.97	มาก
- Macro-influencers	4.15	.94	มาก
ข้อมูลด้านลบต่อสินค้า สถานที่ และบริการการท่องเที่ยวจากนักรีวิวดังต่อไปนี้ ส่งผลต่อการตัดสินใจของท่าน			
- Micro-influencers	3.90	.92	มาก
- Macro-influencers	3.99	.95	มาก
ข้อมูลด้านบวก และคำแนะนำต่อสินค้า สถานที่ และบริการการท่องเที่ยวจากนักรีวิวดังต่อไปนี้ ส่งผลต่อการตัดสินใจของท่าน			
- Micro-influencers	4.01	.90	มาก
- Macro-influencers	4.13	.92	มาก
ข้อมูลจากนักรีวิวดังต่อไปนี้ มีอิทธิพลต่อการวางแผน และการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งที่ผ่าน ๆ มาของท่าน			
- Micro-influencers	3.92	.92	มาก
- Macro-influencers	4.05	.94	มาก
ข้อมูลจากนักรีวิวดังต่อไปนี้ มีอิทธิพลต่อการวางแผน และการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งต่อ ๆ ไปของท่าน			
- Micro-influencers	3.94	.90	มาก
- Macro-influencers	4.06	.90	มาก

จากตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว จากนักรีวิวประเภท Micro-influencers โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .92 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย และ กลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว จากนักรีวิวประเภท Macro-influencers โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .94 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกที่จะเดินทางท่องเที่ยว

พบว่า การตัดสินใจเลือกที่จะเดินทางท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.97 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ตัดสินใจนำข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยวผ่าน กลุ่ม Macro influencers, กลุ่ม Micro-influencers มาใช้หรือประยุกต์ใช้กับแผนการเดินทางท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก มีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชจากข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยวผ่าน กลุ่ม Macro-influencers, กลุ่ม Micro influencers อยู่ในระดับ ตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยว หลังจากการค้นหาข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยวผ่าน กลุ่ม Macro-influencers, กลุ่ม Micro-influencers และตัดสินใจท่องเที่ยวจากการรีวิวข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านกลุ่ม Macro-influencers, กลุ่ม Micro-influencers อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลทดสอบพบว่า โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเป็นเพศหญิง สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ดวงใจ จิระคุณานันท์, 2561) ศึกษาเรื่องอิทธิพลของ Reviewer ในสื่อออนไลน์กับการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดที่เป็นจุดหมายปลายทางในประเทศไทย มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 30,000 บาท ผู้ตอบแบบสอบถามมีช่วงอายุระหว่าง 21 - 30 ปี และมีการศึกษาสูงสุด ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 30,000 บาท ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ธัญรัตน์ ท้าววรรณ, 2561) ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมาเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่ได้ท่องเที่ยวเลย ในแต่ละครั้งในการท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวเฉลี่ย เข้าไปเย็นกลับ และนักท่องเที่ยวจะเดินทางท่องเที่ยวรูปแบบเดินทางกับครอบครัว

จากการศึกษาการเปิดรับข้อมูลสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจท่องเที่ยว จากผลทดสอบ การเปิดรับข้อมูลบนสื่อออนไลน์ ประสบการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการใช้สื่อออนไลน์ในการเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว มากกว่า 2 ปีขึ้นไป มีประสบการณ์การใช้ Blog เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากการเปิดรับข้อมูลบนสื่อออนไลน์ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อออนไลน์มาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยจะเห็นว่าคนไทยใช้สื่อสังคมออนไลน์มากและบ่อยครั้ง การรีวิวการท่องเที่ยวเป็นเนื้อหาอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในสื่อสังคมออนไลน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากเข้าถึงง่ายสามารถแสดงความคิดเห็นหรือส่งต่อให้กับเพื่อนหรือครอบครัวได้ง่ายทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคมีพฤติกรรมการดูรีวิวการท่องเที่ยวผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ (สุธรรม รัตนโชติ, 2552) ที่ได้อธิบายว่าบุคคลจะถูกรุมล้อมด้วยสิ่งเร้าซึ่งมาจากสิ่งแวดล้อมผ่านเข้ามาในความรู้สึกสัมผัส โดยการเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้รส และสัมผัส หรือประสาทสัมผัส ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง และบุคคลจะเลือกรับรู้เฉพาะที่สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับรู้ผ่านสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นช่องทางที่มีการรวมตัวกันก่อเกิดเป็นสังคมเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งอยู่ในรูปแบบเว็บไซต์และได้มีการกระจายออกไปเรื่อย ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อกลางสำหรับการติดต่อสื่อสาร การวางแผนการท่องเที่ยวถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยว และยังสอดคล้องจากผลสำรวจของเว็บ Hotels.com (Siamrath, 2022) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการวางแผนท่องเที่ยว และรีวิวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยว) นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาของ (กิตติยา เต็นชัย, 2557) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้และการรับรู้ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยว และสถานที่พักของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเมืองพัทยา พบว่า การรับรู้ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวหรือสถานที่พักผ่านสื่อออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการท่องเที่ยวหรือการเลือกสถานที่พักอย่างมีนัยสำคัญ

จากการศึกษาสื่อออนไลน์แบบ Micro-Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว จากนักรีวิวประเภท Micro-influencers โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .92 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อมูลด้านบวก และคำแนะนำต่อสินค้า สถานที่ และบริการการท่องเที่ยวจากนักรีวิว ส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก ข้อมูลจากนักรีวิวดังต่อไปนี้ มีผลต่อการตัดสินใจ มักดูรีวิวจากนักรีวิวเพื่อช่วยในการเปรียบเทียบและประกอบการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก รีวิวจากนักรีวิวมีส่วนสนับสนุนให้ตัดสินใจได้ง่ายขึ้น ในกรณีที่มีแผนการเดินทางท่องเที่ยวอยู่แล้ว ข้อมูลจากนักรีวิวมีอิทธิพลต่อการวางแผน และการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งต่อ ๆ ไป ข้อมูลจากนักรีวิวมีอิทธิพลต่อการวางแผน และการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งที่ผ่าน ๆ มา ข้อมูลจากนักรีวิวมีผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก ข้อมูลด้านลบต่อสินค้า สถานที่และบริการการท่องเที่ยวจากนักรีวิว ส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก และรีวิวจากนักรีวิว มีส่วนกระตุ้นให้รู้สึกต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าจะไม่มีแผนการเดินทางท่องเที่ยวมาก่อน อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยว หลังจากการค้นหาข้อมูลรีวิวแหล่งท่องเที่ยวผ่านการรีวิวจากนักรีวิว สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Krairuek, P., 2016) อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อประชาชนพบว่า สื่อมวลชน พบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่มักชมรีวิวก่อนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการเพื่อหาข้อมูล และเปรียบเทียบสินค้าหรือบริการ โดยผู้บริโภคเลือกให้ความสนใจกับรีวิวบุคคลทั่วไป ที่มีประสบการณ์ในการใช้สินค้าหรือบริการมากกว่ารีวิวจากผู้มีชื่อเสียงและผู้ทรงอิทธิพล แต่ผู้มีชื่อเสียงและผู้ทรงอิทธิพลสามารถสร้างการรับรู้ต่อผู้บริโภคได้มากกว่า เนื่องจากกลุ่ม Micro-influencers มีส่วนกระตุ้นให้รู้สึกต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว ถึงแม้ว่านักท่องเที่ยวจะไม่มีแผนการเดินทางท่องเที่ยวมาก่อน นักท่องเที่ยวตัดสินใจท่องเที่ยวจากการรีวิวข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวมักดูรีวิวจากนักรีวิวกลุ่ม Micro-influencers เพื่อช่วยในการเปรียบเทียบและประกอบการตัดสินใจ ข้อดีของการนำ Micro Influencer ไปใช้ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถโน้มน้าวใจได้ดี มีความเป็นกันเองและใกล้ชิดมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ได้รับความไว้วางใจ (Engagement) ที่อาจทำให้เกิดกระแสได้ Micro Influencer นั้นจะได้ยอดการมีส่วนร่วมและความน่าเชื่อถือที่สูงกว่า จึงเหมาะแก่การนำไปใช้โปรโมทการท่องเที่ยวที่ต้องการความน่าเชื่อถือ และจากการศึกษาสื่อออนไลน์แบบ Macro-Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช นักท่องเที่ยวตัดสินใจนำข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ รีวิวจากนักรีวิว Macro influencers มีส่วนสนับสนุนให้ตัดสินใจได้ง่ายขึ้น ในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีแผนการเดินทางท่องเที่ยวอยู่แล้ว นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชจากข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยวผ่านคือ รีวิวจากนักรีวิวกลุ่ม Macro-influencers มีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจได้ง่ายขึ้นในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีแผนการเดินทางท่องเที่ยวอยู่แล้ว ข้อดีของการนำ Macro Influencer ไปใช้ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่สามารถสร้าง Awareness ให้กับการท่องเที่ยวได้สูงสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก ๆ ได้อย่างรวดเร็ว Macro Influencer จะได้ยอด การรับรู้ที่มากกว่าทำให้เหมาะแก่การทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะด้านประชากรศาสตร์ อายุ อาชีพ รายได้ ความถี่ในการเข้าใช้สื่อสังคมออนไลน์ และรูปแบบการท่องเที่ยวที่สนใจ มีระดับอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เนื่องจากการตัดสินใจท่องเที่ยวนั้น อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยว ระยะเวลาในการท่องเที่ยว รูปแบบของการท่องเที่ยวที่สนใจ การรับข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ต่างก็มีส่วนสำคัญในการเลือก

ท่องเที่ยวการเปิดรับข้อมูลออนไลน์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จึงทำให้การรับรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่แตกต่างกัน มีระดับอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยว แตกต่างกัน การเปิดรับข้อมูลบนสื่อออนไลน์ ประสบการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว มากกว่า 2 ปีขึ้นไปประสบการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภท Blog หรือ Weblong เช่น Traveloka เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยวประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้บ่อยที่สุด ในการเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว Social Networking เช่น Facebook, Instagram วัตถุประสงค์หลักในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว เพื่อค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เช่น ดูรูปภาพและอ่านข้อความรีวิวแหล่งท่องเที่ยวความถี่ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว 1 - 2 ครั้งต่อวัน จำนวนประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ ที่ใช้เพื่อเข้าถึงข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยวต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว 1 ครั้งจำนวน 1 - 2 ประเภท และระยะเวลาในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ต่ำกว่า 1 ชั่วโมงต่อวัน พฤติกรรมการบริโภคสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลต่อพฤติกรรม การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเปลี่ยนไป เช่น ผู้บริโภคส่วนใหญ่เชื่อโฆษณาออนไลน์ แต่เชื่อบทวิจารณ์หรือรีวิว จากสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น ผู้บริโภคมักตัดสินใจซื้อของ จากการอ่านบทวิจารณ์หรือรีวิวจากสื่อสังคม ออนไลน์ง่ายและเร็วขึ้น มีการค้นหาข้อมูลสินค้า และการบริการเพื่อทำการเปรียบเทียบคุณสมบัติของสินค้า และบริการก่อนการตัดสินใจซื้อ รวมไปถึงพฤติกรรมการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเองของผู้บริโภค ด้วยกัน จากข้อมูลข้างต้น สังเกตได้ว่าผู้บริโภคมีแนวโน้มในการพึงพอใจต่อการรับข้อมูลรีวิว ผ่านช่องทางสื่อ สังคมออนไลน์ เนื่องจากการเปิดรับข้อมูลบนสื่อออนไลน์ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อออนไลน์มาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยจะเห็นว่าคนไทยใช้สื่อสังคมออนไลน์มากและบ่อยครั้ง การรีวิวการท่องเที่ยวเป็นเนื้อหาอีกประเภทหนึ่งที่มีความนิยมในสื่อสังคมออนไลน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากเข้าถึงง่ายสามารถแสดงความคิดเห็นหรือส่งต่อให้กับเพื่อนหรือครอบครัวได้ง่าย กลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว จากนักรีวิวประเภท Micro-influencers โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อมูลด้านบวกและคำแนะนำต่อสินค้า สถานที่และบริการการท่องเที่ยวจากนักรีวิวส่งผลต่อการตัดสินใจ ข้อมูลจากนักรีวิวมีผลต่อการตัดสินใจ มักจะดูรีวิวจากนักรีวิว เพื่อช่วยในการเปรียบเทียบและประกอบการตัดสินใจ รีวิวจากนักรีวิวมีส่วนสนับสนุนให้ท่านตัดสินใจได้ง่ายขึ้น ในกรณีที่มีแผนการเดินทางท่องเที่ยวอยู่แล้ว ข้อมูลจากนักรีวิวมีอิทธิพลต่อการวางแผนและการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งต่อ ๆ ไป ข้อมูลจากนักรีวิวมีอิทธิพลต่อการวางแผน และการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งที่ผ่าน ๆ มา ข้อมูลจากนักรีวิวมีผลต่อการตัดสินใจ ข้อมูลด้านลบต่อสินค้าสถานที่และบริการการท่องเที่ยวจากนักรีวิว ส่งผลต่อการตัดสินใจ และรีวิวจากนักรีวิว มีส่วนกระตุ้นให้รู้สึกต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าจะไม่มีแผนการเดินทางท่องเที่ยวมาก่อน การตัดสินใจเลือกที่จะเดินทางท่องเที่ยว ตัดสินใจนำข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยวผ่าน กลุ่ม Macro influencers, กลุ่ม Micro-influencers มาใช้หรือประยุกต์ใช้กับแผนการเดินทางท่องเที่ยว มีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชจากข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว ตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยว หลังจากการค้นหาข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว และตัดสินใจท่องเที่ยวจากการรีวิวข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยว หลังจากการค้นหาข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว โดยเมื่อพิจารณาตัวแปรต้นมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ รีวิวจากนักรีวิว กลุ่ม Micro-influencers มีส่วนกระตุ้นให้รู้สึกต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว ถึงแม้ว่านักท่องเที่ยวจะไม่มีแผนการเดินทางท่องเที่ยวมาก่อนนักท่องเที่ยวตัดสินใจนำข้อมูลการรีวิวแหล่งท่องเที่ยว มาใช้หรือประยุกต์ใช้กับแผนการเดินทางท่องเที่ยว โดยเมื่อพิจารณาตัวแปรต้นมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ รีวิวจากนักรีวิว Macro influencers มีส่วนสนับสนุนให้ตัดสินใจได้ง่ายขึ้น ในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีแผนการเดินทางท่องเที่ยวอยู่แล้ว นักท่องเที่ยวตัดสินใจท่องเที่ยวจากการรีวิวข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาตัวแปรต้นมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ นักท่องเที่ยวมักดูรีวิวจากนักรีวิวกลุ่ม

Micro-influencers เพื่อช่วยในการเปรียบเทียบและประกอบการตัดสินใจ นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะกลับมาท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชจากข้อมูลการรีวิวเมื่อพิจารณาตัวแปรต้นที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ รีวิวจากนักรีวิวกลุ่ม Macro-influencers มีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจได้ง่ายขึ้นในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีแผนการเดินทางท่องเที่ยวอยู่แล้ว

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา เต๋นชัย. (2557). พฤติกรรมการใช้และการรับรู้ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือก. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ดวงใจ จิระคุณานันท์. (2561). อิทธิพลของ Reviewer ในสื่อออนไลน์กับการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวใน. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธัญรัตน์ ทลวรรณ. (2561). อิทธิพลของการรับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวในสื่อสังคมออนไลน์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว. วารสารมหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2(3), 1-16.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- สุธรรม รัตน์โชติ. (2552). พฤติกรรมองค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: ท็อป.
- Cochran W. G. (1977). Sampling Techniques. New York: Sons Inc.
- Krairuek, P. (2016). The influencer of beauty Bloggers and the Beauty Product Consumption of Thai. Bangkok: Bangkok University.
- Siamrath. (2022). Hotels.com : Thai Tourists Spend Over 10 Hours for. Retrieved March 2023, 20, from <https://siamrath.co.th/n/68785>

การผลิตสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมืองสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
กรณีศึกษา ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์*
A PRODUCTION OF PERFORMING ART ONLINE VIDEO FOR 21ST CENTURY SKILLS,
A CASE STUDY: FOLK PERFORMING ARTS OF COMMUNITY'S CULTURAL IDENTITIES
IN UTTARADIT PROVINCE

วานิสรา เพิ่มอุดมทรัพย์^{1*}, ระวีวรรณ วรรณวิไชย¹, นพดล อินทร์จันทร์²

Wanisara Permudomsap, Rawiwan Wanwichai, Noppadol Inchan

¹คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

²วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร

College of Social Communication Innovation, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: wanisaland@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 2) เพื่อหา ค่าดัชนีประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังใช้สื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียน อุดรดิตถ์ดรุณี 10 คน และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) 10 คน เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ 1) สื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ 2) แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลัง เรียน 3) แบบสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนหลังใช้สื่อวีดิทัศน์ สถิติที่ใช้วิจัย ได้แก่ ค่าประสิทธิภาพสื่อ (E_1/E_2) ค่าดัชนีประสิทธิผล ค่าเฉลี่ยพื้นฐานและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การผลิตสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ ศิลปะการแสดงพื้นเมืองในจังหวัดอุดรดิตถ์แบ่งเป็น 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมล้านนา การแสดงซอล่องน่าน วัฒนธรรมล้านช้าง การแสดงตบเต่า และวัฒนธรรมไทยกลาง การแสดงรำกลองยาวนขมิ้น โดยครอบคลุมประวัติ ความเป็นมา รูปแบบการแสดง การแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง การเผยแพร่การแสดง และแหล่ง ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สรุปผลโรงเรียนอุดรดิตถ์ดรุณีมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 84.0/87.5 ค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.742 นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับดีมาก และโรงเรียนบดินทรเดชา มีค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 86.0/85.0 ค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.659 และความพึงพอใจในการเรียนอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งมีค่า ประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: สื่อวีดิทัศน์, ศิลปะการแสดงพื้นเมือง, การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21, จังหวัดอุดรดิตถ์

* Received May 14, 2023; Revised June 19, 2023; Accepted July 18, 2023

Abstract

The purpose of this research to 1) developing folk performing arts education media of three cultural identity communities in Uttaradit Province that meets the 80/80 effectiveness criterion to Mattayomsuksa 4 students 2) determining the effectiveness index of Mattayomsuksa 4 students after studies by folk performing arts education media of three cultural identity communities in Uttaradit Province 3) investigating to Mattayomsuksa 4 students satisfaction after studies by folk performing arts education media of three cultural identity communities in Uttaradit Province. The experiment utilized random sampling with 10 people from Mattayomsuksa 4 students in Uttaradit Daruni School, Uttaradit and 10 people from Mattayomsuksa 4 students in Bodindecha (Sing Singhaseni) School, Bangkok. The Instrument used were education media for folk performing arts in three cultural identity communities in Uttaradit Province, Article covered test, Performance assessment form. Data were collected and analyzed using Efficiency of education media for folk performing arts (E_1/E_2), The Effective Index: (E.I.), Mean, Percentage, Standard Deviation. The research findings present the development of education media for folk performing arts in three parts: part 1) Lanna culture - Song Long Nan performance, part 2) Lan Xang Culture-Tap Tao Show, and part 3) Central Thai Culture-Canary long drum dance performance. The content of the performing arts encompasses the performance's history, style, dress, props, inheritance, dissemination, and tourist attractions with cultural identity. The analysis of Uttaradit Darunee School in Uttaradit Province showed an efficiency value of 84.0/87.5, an effectiveness index of 0.742, and a high level of learning satisfaction. Similarly, Bodindecha School in Bangkok Province demonstrated an efficiency value of 86.00/85.00, an effectiveness index of 0.659, and a very good level of learning satisfaction. Both schools met the efficiency and effectiveness criteria established for the research.

Keywords: Education Media, Folk Performing Art, Twenty-First-Century, Uttaradit Province

บทนำ

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างในหลายมิติทั่วโลก รวมทั้งส่งผลกระทบต่อแวดวงการศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอน ปรับมาใช้การสอนทางไกลผ่านกลไกต่าง ๆ กลายเป็นแรงผลักดันบังคับให้เกิดการปรับตัวของบุคคลากรทางการศึกษา นำมาซึ่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมรูปแบบการศึกษาที่ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง วิจัย พานิช ได้เสนอแนวคิดว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง "ก้าวข้ามสาระวิชา" ไปสู่การเรียนรู้ "ทักษะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21" (21st Century Skills) ที่ครูสอนไม่ได้ นักเรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอนแต่ต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในการเรียนรู้ (วิจัย พานิช, 2554) ปัจจุบันเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง ผู้เรียนนิยมใช้โซเชียลมีเดียในชีวิตประจำวันมากที่สุด การนำเสนอเนื้อหาการเรียนรู้โดยหน่วยงานทางการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถนำไปใช้เสริมในการเรียนการสอนได้รับความนิยมน้อยลงแพร่หลาย ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2559-2563) เพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) จากการสำรวจข้อมูลผู้วิจัย พบว่า สื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมืองของแต่ละจังหวัดเพื่อใช้ประกอบ

การเรียนการสอนบนแหล่งข้อมูลออนไลน์มีจำนวนไม่มากสวนทางกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้เรียนที่เพิ่มขึ้น

การผลิตสื่อวีดิทัศน์เกี่ยวกับศิลปะการแสดงพื้นเมืองเป็นกรณีศึกษาจังหวัดอุดรดิตรดิตต์มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีเขตพื้นที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จังหวัดแพร่ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดพิษณุโลก จึงก่อให้เกิดความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะตน " ศิลปะการแสดงพื้นเมืองที่โดดเด่นถึง 3 วัฒนธรรม ได้แก่ 1) วัฒนธรรมล้านนา คือ การแสดงซอล่องน่าน 2) วัฒนธรรมล้านช้าง คือ การแสดงตบเต่า 3) วัฒนธรรมไทยกลาง คือ การแสดงรำกลองยาวนกขมิ้น ทั้งหมดนี้คือเสน่ห์ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม และกระทรวงวัฒนธรรมมีนโยบายยกระดับงานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสืบสานรักษาและต่อยอดงานวัฒนธรรม โดยสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมและศิลปะการแสดงพื้นเมืองภายในจังหวัดอุดรดิตรดิตต์อย่างสม่ำเสมอ " (สุรพันธ์ เจริญทรัพย์, 2565)

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ ศิลปะการแสดงพื้นเมือง สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตรดิตต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชานาฏศิลป์ เรื่อง ศิลปะการแสดงพื้นเมือง โดยวิจัยให้ครอบคลุมทั้งโรงเรียนในจังหวัดอุดรดิตรดิตต์และกรุงเทพมหานคร จัดการเรียนการสอนผ่านเว็บไซต์นำเสนอวิดีโอแบบสตรีมมิงออนไลน์ (YouTube) ผลิตสื่อการสอนโดยใช้แนวคิดการสร้างสื่อสมัยใหม่ประกอบด้วย หลักการออกแบบสื่อพื้นฐาน หลักในการออกแบบเว็บไซต์ และหลักการมัลติมีเดีย จากนั้นใช้หลักการสร้างสื่อตามกระบวนการ 4P เพื่อให้สื่อการสอนที่ออกแบบมานั้นมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดข้อมูลต่อทั้งผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งผู้เรียนสามารถทบทวนความรู้ความเข้าใจได้ตามอัธยาศัยเพียงเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต พัฒนาสื่อการสอนศิลปะการแสดงพื้นเมืองในรูปแบบโมเดลใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตรดิตต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตรดิตต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการใช้สื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตรดิตต์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการผลิตสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมืองสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตรดิตต์ มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยโดยกำหนดกลุ่มประชากร สร้างเครื่องมือ และเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อศึกษาผลการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมืองให้ครอบคลุมโรงเรียนในจังหวัดอุดรดิตรดิตต์และกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยคัดเลือกประชากรจากนักเรียนที่มีหน่วยชี้วัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชานาฏศิลป์ เรื่องศิลปะการแสดงพื้นเมือง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เป็นนักเรียนโรงเรียน

อุตรดิตถ์ครุณี จำนวน 546 คน สุ่มแบบเฉพาะเจาะจงมาจำนวน 10 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) จำนวน 643 คน สุ่มแบบเฉพาะเจาะจงมาจำนวน 10 คน

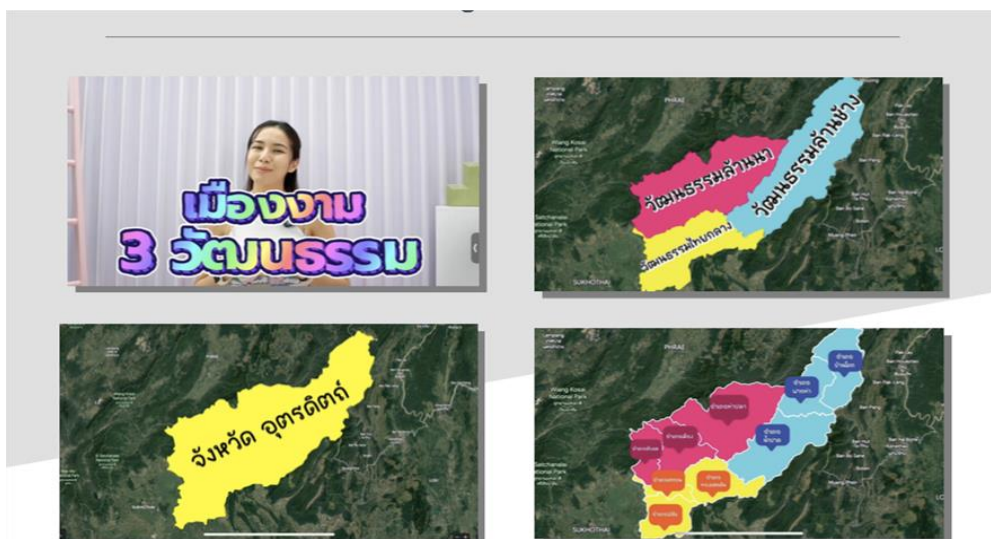
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผลิตสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมืองตามแนวคิดการสร้างสื่อสมัยใหม่ กำหนดวัตถุประสงค์เลือกรูปแบบการนำเสนอให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาหลักการออกแบบสื่อพื้นฐาน และหลักการมัลติมีเดียเพื่อให้สื่อการสอนที่ออกแบบมานั้นมีประสิทธิภาพต่อการถ่ายทอดข้อมูล และมีสุนทรียภาพ (จินตวิรัช คล้ายสังข์, 2560) จากนั้นใช้หลักการสร้างสื่อตามกระบวนการ 4P (นรินธร นนทมาลย์, 2562) มีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ขั้นตอนก่อนการถ่ายทำ (Pre-Production) ผู้วิจัยวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อรวบรวมข้อมูล 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่ประกอบด้วย 3 วัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมล้านนา การแสดงซอล่องน่าน วัฒนธรรมล้านช้าง การแสดงตบเต่า และวัฒนธรรมไทยกลาง การแสดงรำกลองยาวนักษัตร จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลศิลปะการแสดงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ศิลปินพื้นบ้านและครูผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงพื้นเมือง ปราชญ์ชาวบ้านผู้มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับการแสดงพื้นเมือง และเจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์ จากนั้นวิเคราะห์และออกแบบการนำเสนอเนื้อหา (Script) ในรูปแบบรายการวีดิทัศน์การศึกษากึ่งสารคดี (Semi Documentary) เป็นรายการที่ผู้ดำเนินรายการทำหน้าที่ดำเนินเรื่องพูดคุยกับผู้ชมและให้เสียงบรรยายตลอดรายการประกอบเรื่องราวศิลปะการแสดงนั้น ๆ โดยกำหนดเนื้อหาในสื่อวีดิทัศน์แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ 1) กำเนิดเมืองงาม 3 วัฒนธรรม 2) วัฒนธรรมล้านนา การแสดงซอล่องน่าน 3) วัฒนธรรมล้านช้าง การแสดงตบเต่า 4) วัฒนธรรมไทยกลาง การแสดงรำกลองยาวนักษัตร จากนั้นนำเนื้อหารายการ (Script) เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำเรื่องการบินทักคุณภาพไฟล์ภาพและเสียงให้มีความละเอียดสูงเพื่อความชัดเจนในการสื่อสารสร้างสรรค์ภาพประกอบและเทคนิคพิเศษเพื่อกระตุ้นความสนใจ และปรับปรุงโครงเรื่องให้กระชับยิ่งขึ้น

1.2 ขั้นตอนการถ่ายทำ (Production) ผู้วิจัยดำเนินการบันทึกภาพและเสียงเพื่อให้ได้เนื้อหา (Footage) สำหรับการผลิตสื่อวีดิทัศน์เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

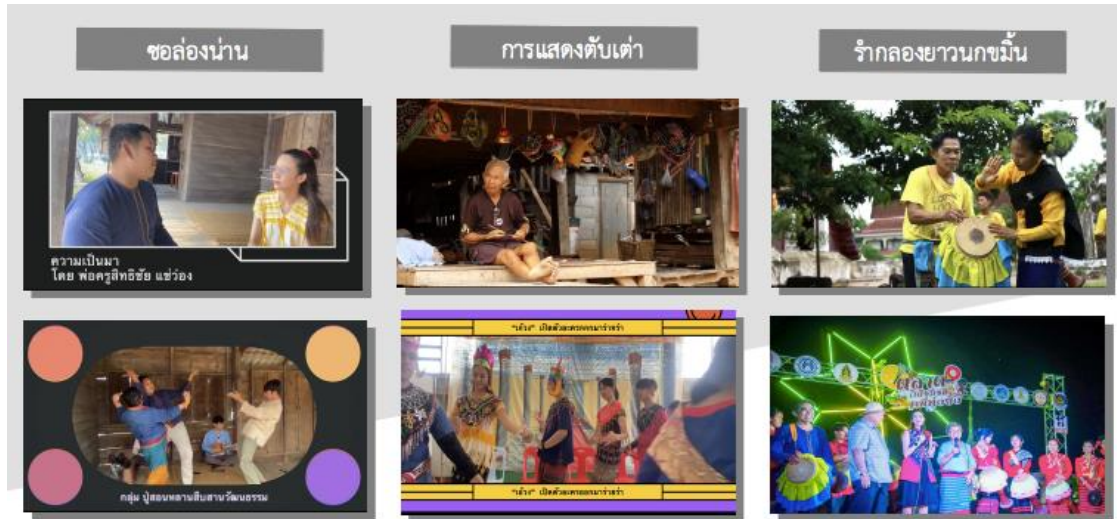
1.2.1 การถ่ายทำในสตูดิโอ (Studio Room) สำหรับการบันทึกภาพและเสียงใน ตอนที่ 1 การกำเนิดเมืองงาม 3 วัฒนธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยผู้ดำเนินรายการกล่าวเปิดรายการนำเข้าสู่เรื่องราวของจังหวัดอุตรดิตถ์ อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ก่อให้เกิดความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดอุตรดิตถ์แบ่งออกเป็น 3 วัฒนธรรม

ภาพที่ 1 ภาพประกอบ กำเนิดเมืองงาม 3 วัฒนธรรม ในสื่อวีดิทัศน์

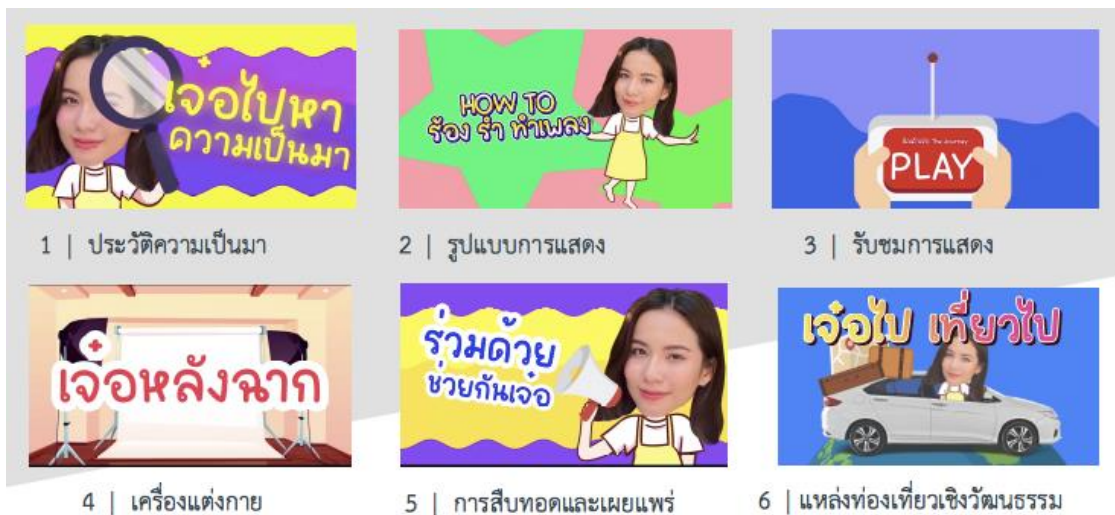
1.2.2 การถ่ายทำภาคสนาม (In Field) สำหรับการบันทึกภาพและเสียงเรื่องราว ศิลปะการแสดงพื้นเมือง ผู้วิจัยแจ้งจุดประสงค์ในการขออนุญาตบันทึกภาพและเสียงกับศิลปินพื้นบ้านและคนในชุมชน สัมภาษณ์ครอบครัวกลุ่มเรื่องประวัติความเป็นมาของการแสดง รูปแบบการแสดง การแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง การเผยแพร่การแสดงในปัจจุบัน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในพื้นที่

ภาพที่ 2 ภาพการแสดงพื้นเมืองในสื่อวีดิทัศน์

1.3 ขั้นตอนหลังการถ่ายทำ (Post-Production) ดำเนินการตัดต่อภาพและเสียง ประกอบไปด้วย องค์ประกอบเสริมด้านเทคนิค ดังนี้

- โปรแกรม Adobe Illustrator, Procreate สร้างภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว
- โปรแกรม Premiere Pro, iMovie ใช้ในการตัดต่อเนื้อหา ใส่เสียงประกอบและเสียงบรรยาย

ภาพที่ 3 ภาพประกอบโดยใช้โปรแกรม Adobe Illustrator ในสื่อวีดิทัศน์

จากนั้นผู้วิจัยนำเนื้อหา (Footage) ในสื่อวีดิทัศน์ทั้งหมด จัดทำในรูปแบบแผนการผลิตสื่อ (Fully Script) ประกอบไปด้วย การลำดับภาพ คำบรรยาย/เสียง เทคนิค/คำสั่งพิเศษ และระยะเวลา

ตอนที่ 1 กำเนิดเมืองงาม 3 วัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิษฐ์				
ระยะเวลารวม 1.48 นาที				
ลำดับ	ภาพ/ภาพเคลื่อนไหว	คำบรรยาย/เสียง	เทคนิค/คำสั่งพิเศษ	เวลา
1	 ภาพการ์ตูนพีธีกรเข้าสู่รายการ	- นิวเค้าเพื่อ The Journey	- Medium Long shot (MLS)/Fade In - เสียงพร้อมดนตรีประกอบ - โปรแกรม Adobe Illustrator	0.6 นาที

ภาพที่ 4 ตัวอย่างตารางแผนการผลิตสื่อ (Fully Script)

1.4 ขั้นตอนการนำเสนอ (Presentation) ผู้วิจัยนำแผนการผลิตสื่อวีดิทัศน์ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ด้านเนื้อหาและด้านเทคโนโลยีการศึกษาก่อนนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างใช้การประเมินด้วยเกณฑ์ประเมินตามระดับคุณภาพ 5 ระดับ (Rating Scale) จากนั้นนำสื่อไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เริ่มจากการทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One to One) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอุดรดิษฐ์ดิษฐ์ จังหวัดอุดรดิษฐ์ จำนวน 4 คน จากนั้นทดลองแบบกลุ่มเล็ก (Small Group) กับนักเรียนจำนวน 8 คน และทดลองแบบภาคสนาม (Field Testing) กับนักเรียนจำนวน 10 คน จึงนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

2. สร้างแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิษฐ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 ข้อ และเสนอผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านมาวิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้ นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับกลุ่มคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน นำแบบทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (B) เป็นรายข้อ และเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพเข้าเกณฑ์ที่มีค่าความยาก (P) ตั้งแต่ 0.37-0.60 และค่าอำนาจจำแนก (B) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.55-1.00 จำนวน 20 ข้อ จัดพิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับจริง

3. สร้างแบบสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการใช้สื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ ศิลปะการแสดงพื้นเมือง เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิษฐ์ จำนวน 21 ข้อ กำหนดประเด็นการประเมินออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพของสื่อ ด้านเนื้อหาสาระของสื่อ และด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ใช้เกณฑ์การประเมินตามระดับคุณภาพ 5 ระดับ (Rating Scale) และเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยชี้แจงกิจกรรมและขอความร่วมมือจากครูในโรงเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต อินเทอร์เน็ต จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียนก่อนดำเนินการกิจกรรมการเรียนออนไลน์โดยสื่อวีดิทัศน์ ระยะเวลาดำเนินการทั้งหมด 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน ระยะเวลา 45 นาที จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบหลังเรียนและแบบสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง หลังจากรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้นวิเคราะห์ผลโดยใช้สถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์โดยใช้สูตรการหาค่าประสิทธิภาพสื่อตามเกณฑ์ 80/80 คือ E_1/E_2 โดย E_1 แทน ค่าเฉลี่ยร้อยละของประสิทธิภาพของกระบวนการ และ E_2 แทนค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบความรู้หลังเรียน
2. วิเคราะห์ค่าประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์โดยใช้สูตรการหาค่าดัชนีประสิทธิผล (The Effective Index: E.I.)
3. วิเคราะห์ผลความพึงพอใจนักเรียนหลังใช้สื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง โดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการผลิตสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมืองสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษา ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ข้อตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง สรุปผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1.1 การประเมินคุณภาพสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาพบว่า ด้านเนื้อหาการดำเนินเรื่องค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.80 และค่าความเบี่ยงเบน เท่ากับ 0.42 คุณภาพระดับดีมาก มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาถูกต้อง การอธิบายเนื้อหาชัดเจน ไม่ซับซ้อน การลำดับการนำเสนอเนื้อหาเหมาะสม และด้านเนื้อหาของภาพเคลื่อนไหวและเสียงบรรยายค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.67 และค่าความเบี่ยงเบน เท่ากับ 0.57 คุณภาพระดับดีมาก วิดีทัศน์มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

1.2 การประเมินคุณภาพสื่อด้านเทคโนโลยีการศึกษา นำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ ด้านคุณภาพภาพประกอบ (Image) ค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.70 และค่าความเบี่ยงเบน เท่ากับ 0.48 คุณภาพระดับดีมาก มีความเหมาะสมในเรื่องขนาดและความชัดเจนของภาพที่ใช้ในการนำเสนอ มีความสอดคล้องกับเนื้อหา ด้านคุณภาพภาพเคลื่อนไหว (Video) ค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.80 และค่าความเบี่ยงเบน เท่ากับ 0.42 คุณภาพระดับดีมาก มีความเหมาะสมในเรื่องขนาดและความชัดเจนของภาพเคลื่อนไหว ด้านคุณภาพตัวอักษร (Text) ค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.70 และค่าความเบี่ยงเบน เท่ากับ 0.48 คุณภาพระดับดีมาก มีความเหมาะสมในเรื่องขนาดของตัวอักษร รูปแบบของตัวอักษรมีความสวยงามชัดเจน ด้านคุณภาพเสียงบรรยาย และเสียงประกอบ (Audio & Sound) ค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.80 และค่าความเบี่ยงเบน เท่ากับ 0.42 คุณภาพระดับดีมาก มีความเหมาะสมในเรื่องของเสียงบรรยายมีความชัดเจนและสอดคล้องกับภาพการนำเสนอ ด้านคุณภาพเทคนิคการนำเสนอ (Presentation) ค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.33 ค่าความเบี่ยงเบน เท่ากับ 0.57 คุณภาพระดับดีมาก เทคนิคพิเศษมีความน่าสนใจ ระยะเวลาการนำเสนอแต่ละหัวข้อมีความเหมาะสม

1.3 การประเมินโดยผู้เรียนหลังใช้สื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมืองตามเกณฑ์ 80/80 นำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี จังหวัดอุตรดิตถ์

ประสิทธิภาพ	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	ค่าร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	30	25.2	1.22	84.0
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	20	17.50	1.35	87.5
ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์				84.0/87.5

จากตาราง พบว่า คะแนนจากการทำแบบทดสอบและคะแนนจากการทำกิจกรรมรวมทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 25.2 คิดเป็นร้อยละ 84.0 แสดงว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 84.0 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 87.5 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบดินทรเดชา กรุงเทพมหานคร

ประสิทธิภาพ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ค่าร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	30	25.8	2.20	86.0
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	20	17	1.05	85.0
ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์				86.0/85.0

จากตาราง พบว่า คะแนนจากการทำแบบทดสอบและคะแนนจากการทำกิจกรรมรวมทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 25.8 คิดเป็นร้อยละ 86.0 แสดงว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 86.0 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 85.0 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2. ผลการหาค่าดัชนีประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง นำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ 3 กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี จังหวัดอุตรดิตถ์

คะแนนการทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนน	E.I.
คะแนนทดสอบก่อนเรียน	10	200	103	0.742
คะแนนทดสอบหลังเรียน	10	200	175	

จากตาราง พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.742 หรือนักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนร้อยละ 74.2 ซึ่งมีค่าดัชนีประสิทธิผลตามเกณฑ์

ตารางที่ 4 กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบดินทรเดชา กรุงเทพมหานคร

คะแนนการทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนน	E.I.
คะแนนทดสอบก่อนเรียน	10	200	112	0.659
คะแนนทดสอบหลังเรียน	10	200	170	

จากตาราง พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.659 หรือนักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนร้อยละ 65.9 ซึ่งมีค่าดัชนีประสิทธิผลตามเกณฑ์

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจนักเรียนหลังใช้สื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง นำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1 กลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.73 และค่าความเบี่ยงเบนเท่ากับ 0.42 แปลความหมายได้ว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 และนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นค่อนข้างสอดคล้อง โดย 3 อันดับแรก คือ ขนาดและคุณภาพของภาพนิ่ง/เคลื่อนไหว ($\bar{x}$ =4.90, S.D.=0.31) รูปแบบการเรียนออนไลน์โดยใช้สื่อวีดิทัศน์กระตุ้นความสนใจในการเรียน ($\bar{x}$ =4.90, S.D.=0.31) และขนาดและคุณภาพของสีตัวอักษร ($\bar{x}$ =4.80, S.D.=0.42) ตามลำดับ

3.2 กลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนบดินทรเดชา ค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.77 และค่าความเบี่ยงเบน เท่ากับ 0.42 แปลความหมายได้ว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.42 และนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นค่อนข้างสอดคล้องโดย 3 อันดับแรกคือ รูปแบบการเรียนออนไลน์โดยใช้สื่อวีดิทัศน์กระตุ้นความสนใจในการเรียน ($\bar{x}=4.90$, S.D.=0.31) ภาพนิ่ง/เคลื่อนไหวช่วยให้เกิดความเข้าใจเรื่องศิลปะการแสดงพื้นเมืองมากขึ้น ($\bar{x}=4.70$, S.D.=0.48) และการเรียงลำดับการนำเสนอเนื้อหาการเรียนรู้อื่นๆ ($\bar{x}=4.80$, S.D.=0.42) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยเสนอผลการอภิปรายแบ่งเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมืองที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่า การประเมินคุณภาพสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน มีความเห็นว่าสื่อวีดิทัศน์มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 3 ท่าน มีความเห็นว่าสื่อวีดิทัศน์มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ผลการทดสอบประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนอุตรดิตถ์ตรุณี เกิดกระบวนการเรียนรู้เฉลี่ยร้อยละ 84.0 และผลการทดสอบแบบวัดความรู้ของนักเรียนหลังเรียนเฉลี่ยร้อยละ 87.5 และกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนบดินทรเดชาเกิดกระบวนการเรียนรู้เฉลี่ยร้อยละ 86.0 และผลการทดสอบแบบวัดความรู้ของนักเรียนหลังเรียนเฉลี่ยร้อยละ 85.0 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 สามารถนำไปใช้เป็นสื่อประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้ เนื่องมาจากสื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบเอกัตบุคคล นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจากคอมพิวเตอร์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มุ่งส่งเสริมให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถนำไปใช้เสริมในการเรียนการสอนได้เต็มศักยภาพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา 65 กำหนดไว้ว่า "ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของวรลักษณ์ เรืองจันทร์ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ เรื่อง การรำนากฎศัพท์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า คุณภาพสื่ออยู่ในระดับดีมาก และผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร้อยละ 81.42/82.89 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (วรลักษณ์ เรืองจันทร์, 2561) และงานวิจัยของ พงศ์พิสุทธิ์ นวัตกรรม ได้ทำการศึกษาค้นคว้า เรื่อง การสร้างสื่อวีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอน เรื่อง การประดิษฐ์บายศรีปากชาม พบว่า คุณภาพสื่ออยู่ในระดับดีมาก และผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร้อยละ 81.1/84.9 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (พงศ์พิสุทธิ์ นวัตกรรม, 2560) สรุปได้ว่า การผลิตสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เรื่อง ศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์ มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด และเหมาะสมในการนำไปใช้จัดการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 2 ค่าดัชนีประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอุตรดิตถ์ตรุณี มีค่าเท่ากับ 0.742 หรือเฉลี่ยร้อยละ 74.2 ของคะแนนความก้าวหน้าสูงสุดที่เป็นไปได้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบดินทรเดชา มีค่าเท่ากับ 0.659 หรือเฉลี่ยร้อยละ 65.9 ของคะแนนความก้าวหน้าสูงสุดที่เป็นไปได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้จริง ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง มีตัวอักษรกราฟฟิกเน้นข้อความให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ดนตรีและเสียงบรรยายประกอบ การแบ่งเนื้อหาแต่ละการแสดงไว้เป็นหมวดหมู่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ สอดคล้องกับแนวคิดของสุริยา เพ็ญ และคณะที่กล่าวว่า วีดิทัศน์ในการเรียนการสอนเป็นสื่อที่สามารถนำเสนอได้ทั้งภาพ เสียง แสง สี ไปพร้อม ๆ กัน กระตุ้นและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน และอีกทั้งสามารถรับชมได้ทุก

เวลาตามความต้องการ (สุริยา เพพิณ และคณะ, 2558) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษา กาย (Gagne) กล่าวว่าสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้คือการสร้างความสนใจด้วยสื่อ ผู้สอนควรกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนโดยอธิบายเนื้อหาให้กับผู้เรียนผ่านการใช้สื่อชนิดต่าง ๆ รูปภาพ กราฟฟิก เสียงหรือวิดีโอ เป็นต้น (นรรีชต์ ผันเชียร, 2563) จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้นักเรียนที่เรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมืองมีคะแนนความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้น หากเปรียบเทียบค่าดัชนีประสิทธิผล พบว่า นักเรียนโรงเรียนอุตรดิตถ์ครูณีมีความก้าวหน้าทางการเรียนสูงกว่านักเรียนโรงเรียนบดินทรเดชา ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นความแตกต่างในผลการวิจัยอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ นักเรียนโรงเรียนในจังหวัดอุตรดิตถ์มีความก้าวหน้าทางการเรียนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากนักเรียนในพื้นที่มีประสบการณ์และความทรงจำกับศิลปะการแสดงในจังหวัด อีกทั้งความเข้าใจในภาษาที่ใช้ในการแสดงเป็นภาษาท้องถิ่น ส่งผลให้นักเรียนโรงเรียนในจังหวัดอุตรดิตถ์ซึ่งเป็นพื้นที่วัฒนธรรมมีค่าดัชนีประสิทธิผลสูงกว่านักเรียนในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้สื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนโรงเรียนอุตรดิตถ์ครูณี และโรงเรียนบดินทรเดชามีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.73 และค่าความเบี่ยงเบนเท่ากับ 0.42 ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งมีความพึงพอใจสอดคล้องกันในด้านเนื้อหาสาระรูปแบบการเรียนโดยใช้สื่อกระตุ้นความสนใจในการเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรายุฑ ประเสริฐศรี และคณะ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับเยาวชนจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งคุณภาพสื่ออยู่ในระดับดีมาก และผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับดีมาก (จิรายุฑ ประเสริฐศรี และคณะ, 2557) และงานวิจัยของจุฑาทิพย์ อรุณรัตน์ ได้ศึกษาเรื่องการผลิตสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์โดยการเรียนรู้แบบบรรยายรายวิชาดนตรี- นาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า คุณภาพสื่ออยู่ในระดับดีมาก และผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับดีมาก (จุฑาทิพย์ อรุณรัตน์, 2562) เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาค่าความพึงพอใจที่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่า 1) นักเรียนโรงเรียนอุตรดิตถ์ครูณีมีความพึงพอใจด้านคุณภาพรูปแบบของสื่อวีดิทัศน์ และด้านพฤติกรรมของผู้เรียนที่ต้องการเรียนวิชานี้ในขั้นที่สูงขึ้นไป ในภาคการศึกษาหน้าอยู่ในระดับมาก ต่างจากนักเรียนโรงเรียนบดินทรเดชาที่อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นความแตกต่างผลการวิจัยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากรูปแบบของการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านเครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตในชุมชนชนบทยังมีความเสถียรไม่เพียงพอในการเรียนด้วยตัวเอง จึงส่งผลให้มีความต้องการเรียนวิชานี้ในขั้นที่สูงขึ้นไปในภาคการศึกษาหน้าในระดับมากเท่านั้น ต่างจากชุมชนเมืองที่มีความพร้อมในเครื่องข่ายอินเทอร์เน็ต และมีความหลากหลายในการเลือกใช้มากกว่าพื้นที่ทางไกล ส่งผลให้นักเรียนโรงเรียนบดินทรเดชามีความต้องการเรียนวิชานี้ในขั้นที่สูงขึ้นไปในภาคการศึกษาหน้าที่อยู่ในระดับมากที่สุด 2) นักเรียนโรงเรียนบดินทรเดชามีความพึงพอใจด้านคุณภาพของเสียงประกอบสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์มีความชัดเจน และรูปแบบการใช้งานเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนอยู่ในระดับมาก ต่างจากนักเรียนโรงเรียนอุตรดิตถ์ครูณีที่อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นความแตกต่างผลการวิจัยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากความเข้าใจในภาษาที่ใช้ในการแสดงเป็นภาษาท้องถิ่นที่ความชัดเจนในการบรรยายและกราฟฟิกข้อความอธิบายยังไม่เพียงพอต่อบกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนบดินทรเดชาซึ่งเป็นนักเรียนต่างพื้นที่ จึงส่งผลให้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากต่างจากนักเรียนโรงเรียนอุตรดิตถ์ครูณีที่อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์ศิลปะการแสดงพื้นเมือง สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เรื่องศิลปะการแสดง 3 ชุมชนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ 80/80ตามเกณฑ์ที่กำหนด ค่าดัชนีประสิทธิผลของโรงเรียนอุตรดิตถ์ครูณี มีค่าเท่ากับ 0.742 และ

โรงเรียนบดินทรเดชา มีค่าเท่ากับ 0.659 ของคะแนนความก้าวหน้าสูงสุดที่เป็นไปได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้จริง และผู้เรียนทั้งสองโรงเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมร้อยละ 4.77 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้สามารถนำไปใช้เพื่อประกอบการเรียนการสอนในรายวิชานาฏศิลป์ได้ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ในครั้งนี้ ประเด็นความแตกต่างของค่าดัชนีประสิทธิผลของโรงเรียนในชุมชนเมืองมีความก้าวหน้าทางการเรียนสูงกว่าโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล สะท้อนให้เห็นปัญหาด้านความพร้อมในอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต อินเทอร์เน็ต และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ สำหรับพื้นที่ห่างไกลในปัจจุบัน เพื่อสะท้อนไปยังต่อภาครัฐและเอกชนในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษาไทยในภายภาคหน้าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรเน้นข้อความอธิบายลักษณะของการแสดงพื้นเมืองประกอบกับกราฟฟิก เพื่อทำสิ่งที่เข้าใจยากซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้น งานวิจัยฉบับนี้อาจเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นแนวทางในการผลิตสื่อการสอนศิลปะการแสดงพื้นเมืองในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์กับการแสดงพื้นเมืองในจังหวัดและกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- จินตวีร์ คล้ายสังข์. (2560). การผลิตและใช้สื่ออย่างเป็นระบบเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 . กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรายุช ประเสริฐศรี และคณะ. (2557). การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับเยาวชนจังหวัดบุรีรัมย์. วารสาร รมยสาร, 22(1), 43-55.
- จุฑาทิพย์ อรุณรัตน์. (2562). การผลิตสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์โดยการเรียนรู้แบบทฤษฎี รายวิชานาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารมหาจุฬานาครทรรคน์, 7(1), 228-230.
- นรรชต์ ผืนเชียร. (2563). มาร์จิกหลักการสอน 9 ชั้นของกาเย่ (Gagne). เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.trueplookpanya.com/education/content/82909/-teamet->
- นรินทร์ นนทมาลย์. (2562). การวางแผนการผลิตวีดิทัศน์การสอนในยุคดิจิทัล. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ETC Journal, 16(1), 37-39.
- พงศ์พิสุทธิ์ นวัตกรรมวงศ์. (2560). การสร้างสื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอน เรื่อง ประดิษฐ์บายศรีปากชาม. ใน วิทยานิพนธ์คหกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาคหกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- วรลักษณ์ เรืองจันทร์. (2561). การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ เรื่อง การรำนานาฏศิลป์. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. (2554). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ตถาตาพลับลิเคชั่นจำกัด.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). สสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนปี 2563. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุรพันธ์ เจริญทรัพย์. (30 เมษายน 2565). ศิลปะการแสดงพื้นเมืองในจังหวัดอุดรดิษฐ์. (วาณิสรา เพิ่มอุดมทรัพย์, ผู้สัมภาษณ์)
- สุรียา เพ็ญผิน และคณะ. (2558). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ วิชาแกะสลักเชิงธุรกิจเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 8(1), 21-34.

การสร้างชุมชนออนไลน์ กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของ ผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด*

BUILDING ONLINE COMMUNITY, COMMUNICATION STRATEGY, AND USES AND GRATIFICATION THROUGH THE STANDARD'S PODCAST PROGRAM

กนกวรรณ ภารยาท* และธีรติ์ บรรเทียง

Kanokwan Parayard and Teerati Banterng

คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

Graduate School of Communication Arts and Management Innovation, National Institute of Development Administration, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: parn.parayard@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการสร้างชุมชนออนไลน์จากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด และ 3) เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รับสารจำนวนสิบคน ซึ่งเป็นผู้นำทางความคิด และสมาชิกทั่วไปในชุมชนออนไลน์ของรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด และศึกษาจากการวิเคราะห์เนื้อหารายการ โดยคัดเลือกรายการพอดแคสต์ของเดอะสแตนดาร์ดจำนวน 2 รายการ คือ รายการคำนี้ดี และรายการ Readery ซึ่งเป็นรายการที่มีผู้ฟังติดอันดับ 1 ใน 10 ตลอดทั้งปี 2021 โดยคัดเลือกจากเดือนมกราคม - มิถุนายน 2564 จำนวน 10 ตอน โดยแบ่งเป็นรายการคำนี้ดี 5 ตอน และรายการ Readery 5 ตอน กรณีในการคัดเลือก คัดจาก Episode ที่ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นผ่านคอมเมนต์เป็นจำนวนมาก ผลการศึกษาพบว่า (1) ในปัจจุบันคนให้ความสนใจกับชุมชนออนไลน์น้อยลง ธรรมชาติของคนฟังหรือผู้บริโภคสื่อเปลี่ยนไป โดยในปี 2022 ผู้ใช้โซเชียลมีเดียให้ความสนใจกับแพลตฟอร์มอย่าง ตี๊กตอก (TikTok) หรือ ยูทูป (YouTube) มากกว่า เฟสบุ๊ก (Facebook) (2) ได้ค้นพบพัฒนาการด้านการสื่อสารจาก Audio Podcast สู่ Video Podcast พบว่า ได้เห็นถึงกลยุทธ์ในการพร้อมเปลี่ยนแปลงปรับตัวกับกระแสของสื่อและรับฟังฟีดแบ็กเพื่อเอาใจผู้ฟัง โดยเดอะสแตนดาร์ดพอดแคสต์ได้พัฒนาไปในรูปแบบของ Video Podcast (3) พบว่า ผู้ฟังมองว่าประเด็นที่น่าสนใจในรายการเป็นประเด็นที่ทำให้คนสามารถฟังแล้วเกิดประโยชน์ในเชิงพัฒนาตัวเองได้

คำสำคัญ: พอดแคสต์, ชุมชนออนไลน์, กลยุทธ์การสื่อสาร, เดอะสแตนดาร์ดพอดแคสต์

Abstract

The objectives of this research were 1) To examine the creation of online communities from The STANDARD Podcast. 2) To investigate the communication strategies of the shows within THE STANDARD Podcast. 3) To study the uses and satisfaction of the audiences from THE STANDARD Podcast. This research follows a qualitative approach and involves interviewing a group

* Received May 29, 2023; Revised July 8, 2023; Accepted July 18, 2023

of ten individual participants, including opinion leaders and general members of THE STANDARD Podcast's online community. The analysis is based on the content of two selected podcast shows from THE STANDARD, namely “KND Podcast” and “Readery”, which were among the top 10 most popular episodes throughout the year 2021. These episodes were chosen from the January to June 2021 period and comprised a total of 10 episodes, with 5 episodes from “KND Podcast” and 5 episodes from “Readery”. The selection criteria involved selecting episodes that received a substantial amount of comments. (1) The study findings indicate a decreased interest in online communities among individuals nowadays. In 2022, there has been a shift in the media consumption habits of individuals. Social media users are no longer inclined to use Facebook but are more interested in platforms such as TikTok or YouTube. (2) There has been a development in communication methods from audio podcasts to video podcasts. It has been observed that there are strategies in place to adapt and adjust the change in media trends to engage audiences. THE STANDARD Podcast, for example, has transformed its format from being solely an audio podcast to a video podcast. It is not only changing the format but also shifting the content's show. (3) It has been discovered that the topics presented in the podcast are beneficial for personal development, allowing audiences to get valuable insights from the storytelling presented in particularly episodes and apply them to their daily lives.

Keywords: Podcast, Online Community, Communication Strategy, THE STANDARD Podcast

บทนำ

ในปัจจุบันที่กระแสนิยมหรือเทรนด์นั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้หลายคนคงทราบกันดีว่าเทคโนโลยีนั้นไม่ได้ทำให้เปลี่ยนการใช้งาน แต่มีการเปลี่ยนรูปแบบหรือเครื่องมือให้สะดวกและทันสมัยมากขึ้นกับ Podcast หรือที่เรียกว่า Online Radio On Demand เป็นรูปแบบการฟังแบบใหม่ที่มีลักษณะเดียวกันกับการฟังวิทยุที่มีคลื่นรายการ และพอดแคสต์เองก็มีช่องรายการแตกต่างกันไปเหมือนวิทยุออนไลน์ โดยแบ่งเป็นเรื่องที่มีความเฉพาะเจาะจง เช่น ธุรกิจ การตลาด และการศึกษา เป็นต้น ซึ่งในต่างประเทศเป็นที่นิยมมาหลายปี (Accesstrade, 2563) คำว่า “Podcast” ถูกใช้ครั้งแรกโดย เบน แฮมเมอร์สเลย์ (Ben Hammersley) ในหนังสือพิมพ์ The Guardian ปี 2004 โดยที่เขาพยายามจะหาคำศัพท์ที่จะใช้เรียก “สื่อ” ตัวใหม่นี้ คำว่า “Pod” มาจากตัว iPod ของ Apple ส่วน “Cast” มาจากคำว่า “Broadcast” หรือ “ออกอากาศ” ในภาษาไทย และพอดแคสต์ไม่จำเป็นจะต้องฟังบนไอพอด หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของ Apple เท่านั้น และพอดแคสต์ก็ไม่จำเป็นจะต้องนำเสนอสารแบบ “Broadcast” ที่มีจุดประสงค์ในการเผยแพร่ข้อมูลให้กับผู้รับสารโดยกว้างที่สุด นั่นเป็นสิ่งที่ทำให้พอดแคสต์ สามารถจำกัดกลุ่มผู้ฟังขนาดเล็กและขนาดใหญ่ได้ ตามใจชอบ (พัชชา พูนพิริ, 2560) อีกทั้ง สุปราณี พุ่มอมม ได้กล่าวว่า พอดแคสต์ (Podcast) นั้นมาจาก 2 คำ ประกอบกัน คือ Pod (Personal of Demand) หมายถึง ความต้องการส่วนบุคคล และ Casting (Broadcasting) หมายความว่า การกระจายสื่อในวงกว้างเมื่อนำมารวมกันจึงเป็น คำว่า Podcast เป็นการกระจายเสียงจากตัวของเรา ซึ่งในสมัยนั้นจะเป็นได้ทั้งรูปแบบของเสียงหรือวิดีโอก็ได้ Podcast นั้นได้รับความนิยมในช่วงแรกเป็นผลมาจากการมาของไอพอด (iPod) ในปี ค.ศ. 2001 ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นทางเลือกในการฟังเพลง ในยุคนั้นที่ผู้ใช้สามารถดาวน์โหลดไฟล์เพลงและวิดีโอเก็บไว้ฟังหรือดูในเครื่องไอพอดของตนเองได้ (สุปราณี พุ่มอมม, 2558)

หากกล่าวถึงพอดแคสต์กับการตลาดออนไลน์นั้น ช่วงปีที่ผ่านมาจนถึงปี 2020 รายการพอดแคสต์ของไทยเริ่มมีจำนวนมากขึ้นเมื่อเทียบกับ 2 - 3 ปีที่ผ่านมา อาจเนื่องด้วยการใช้โทรศัพท์มือถือที่เพิ่มมากขึ้นของคนไทย รวมถึงนักจัดรายการและนักวิทยุต่างก็ลงรายการบนออนไลน์มากขึ้นด้วย และพฤติกรรมหลัก ๆ ของผู้ฟังพอดแคสต์นั้นมักจะฟังระหว่างเดินทางไปทำงาน การออกกำลังกาย เรียกว่า ใช้การฟังแทนการอ่าน จึงเกิดการเริ่มทำการตลาดบนช่องทางพอดแคสต์เพิ่มยิ่งขึ้น (Accesstrade, 2563) จึงกล่าวได้ว่า พอดแคสต์เป็นสื่อที่น่าสนใจในการทำการตลาด และในปัจจุบันเองมีช่องพอดแคสต์ที่น่าสนใจหลากหลายสถานี หนึ่งในสถานีที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย นั่นก็คือ “THE STANDARD Podcast” ผลตอบรับที่ดีที่สุด คือ การขาย “Value” และการขาย “Branding” สิ่งที่ THE STANDARD Podcast คำนึงถึง คือ การพยายามหารูปแบบ แนวทางของลูกค้กับตัวรายการให้มาเจอกันให้ได้ โดยไม่ทิ้งตัวตนของตัวเอง แต่การสนับสนุนรายการนั้นมีแตกต่างกันออกไป ผู้สนับสนุนรายการ มี Value มาชนกัน จึงเกิดเป็นการนำเสนอภายใต้ชื่อแบรนด์ หรือการหยิบโจทย์ของลูกค้มาพัฒนา โดยนำรูปแบบนั้น ๆ มาทำเป็นคอนเทนต์ เป็นการคุยกับลูกค้เพื่อหา Value ที่ต้องการสื่อสาร สิ่งพอดแคสต์ขายได้ คือ “ความเชื่อ” และ “Value” แต่หากยังไม่เจอรายการที่เหมาะสมกับ Value นั้น ๆ อาจมีการสร้างเป็นรายการใหม่ หรือซีรีส์สอดแทรกเข้าไปในรายการเดิม ควรมีการสื่อสารกับลูกค้เพื่อจะให้ได้ผลประโยชน์ทั้งคู่ (กฤตนัน ดิษฐบรรจง, 2563) THE STANDARD กล่าวว่า THE STANDARD นั้นเป็นหนึ่งในสื่อออนไลน์ ที่มีสถานีพอดแคสต์ซึ่งมีชื่อเสียง และคนให้ความสนใจ เป็นสื่อซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกแก่สังคม ดังสโลแกน “STAND UP FOR THE PEOPLE” โดยมีพันธกิจในการนำเสนอข่าวสารเชิงสร้างสรรค์ เป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นกระบอกเสียงให้กับคนทุกกลุ่ม และกระตุ้นให้สังคมเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบสาระบันเทิง และวิธีการนำเสนอที่สร้างสรรค์ (THE STANDARD, 2023)

รายการ Readery พอดแคสต์หนังสือยอดฮิตจาก The Standard Podcast ซึ่งแนะนำหนังสือน่าอ่านพร้อมบอกเล่ามุมมองสาระที่ได้จากหนังสือ และรายการคำนี้ดี พอดแคสต์ฝึกภาษาอังกฤษที่เลื่องชื่อ สะสมคำศัพท์วันละนิดกับ บิ๊กบุญ - ภูมิชาย บุญสินสุข ที่คัดเอาเรื่องราวที่น่าสนใจ และเทคนิคดี ๆ ในการฝึกภาษาอังกฤษ หรือเคล็ดลับในการใช้ชีวิตมาเล่าให้ฟัง พร้อมสรุปคำศัพท์น่ารู้ให้เราได้เก็บเข้าคลังคำศัพท์ เป็นสองรายการที่ติดอันดับ 1 - 10 ของ Spotify ตลอดปี 2021 และสิ่งที่น่าสนใจ คือ การที่เดอะสแตนดาร์ดพอดแคสต์ ได้สร้างชุมชนออนไลน์เพื่อให้กลุ่มแฟนคลับของทั้งสองรายการเกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน รายงานผลการศึกษาจาก Morning Consult ในปี 2023 ชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบันผู้บริโภคนิยมพอดแคสต์แบบ Video มากกว่า Audio พบว่าชาวอเมริกันเกือบหนึ่งในสาม (32%) นิยมฟังพอดแคสต์พร้อมวิดีโอ เทียบกับ 26% ที่ชอบฟังแค่เสียง ตามผลสำรวจเมื่อปลายเดือนตุลาคมผู้ฟังพอดแคสต์ที่ใช้งานอยู่ (ผู้ที่เคยฟังหนึ่งในเดือนที่แล้ว) 46% ถึง 42% ก็ชอบวิดีโอเช่นกัน เหตุผลหลักที่ผู้บริโภคชอบดูพอดแคสต์พร้อมวิดีโอ ได้แก่ ผลสำรวจความนิยม 51% เพื่อดูสีหน้า ปฏิกริยา จากผู้ดำเนินรายการและแขกรับเชิญ และพบว่าวิดีโอช่วยให้พวกเขามีสมาธิกับพอดแคสต์ได้ดีขึ้นมีคนชื่นชอบถึง 50% จากผลสำรวจ ในปัจจุบันเองก็เริ่มมี Podcast Station ที่ปรับตัวมาเป็น Video Podcast ยกตัวอย่างเช่นในประเทศไทยนั้น THE STANDARD Podcast หรือ Farose Podcast หันมาทำ Video Podcast เห็นได้ชัดว่าการจัดรายการผ่านพอดแคสต์ กระแสนิยมยังคงไม่หายไป และมีกลุ่มคนฟังที่ให้ความสนใจกับพอดแคสต์อยู่ (Mark J. Burns & Saleah Blancaflor, 2023)

ทุกวันนี้บนแพลตฟอร์ม เฟสบุ๊ก (Facebook) เต็มไปด้วยเพจ (Page) มากมาย จะพบว่า ลูกเพจ หรือคนที่มากด Like เพจ มีทั้งคนที่ในกลุ่มเป้าหมายและไม่ใช้กลุ่มเป้าหมาย แต่ไม่ใช้การสื่อสารสองทางอย่างเต็มรูปแบบ เพราะคอนเทนต์ที่ปรากฏบนเพจ มาผ่านเจ้าของเพจ หรือแอดมินเป็นผู้โพสต์ ในขณะที่ลูกเพจ หากมีความสนใจต่อคอนเทนต์ที่โพสต์ลงไปนั้น อาจมีปฏิกิริยาตอบกลับด้วยการกด Like Share หรือ Comment อย่างไรก็ตามหนึ่งในเทรนด์ที่เกิดขึ้นมาได้สักพักแล้ว และนับวันจะทวีความสำคัญมากขึ้น คือ การสร้าง “Community” หรือการสร้างชุมชนออนไลน์ เนื่องจากเป็นการสื่อสารแบบสองทางเต็มรูปแบบ และตอบโต้ทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้เป็นอย่างดี เพราะสมาชิกที่อยู่ใน Community คือ กลุ่มเป้าหมายที่มีความชื่นชอบ ความสนใจ หรือหลงใหลในสิ่งเดียวกัน นั้นหมายความว่าเรื่องราว หรือคอนเทนต์ใน Community จะเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างคนในกรู๊ปนั้น ๆ ไม่จำกัดเฉพาะแอดมิน และในขณะเดียวกันเกิดบทสนทนา และความร่วมมือระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง (MARKETINGOOPS, 2020) ซึ่ง พิสุทธิณี บัวทรัพย์ กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้คนเข้าร่วมชุมชนออนไลน์มากขึ้น คือ การรู้สึกถึงความเป็นชุมชนเดียวกัน การแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารจากสมาชิกทำให้เกิดความรู้สึกเป็นชุมชนเดียวกัน เช่น บล็อกต่าง ๆ ที่สมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาได้ (พิสุทธิณี บัวทรัพย์, 2551) ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงการสร้างชุมชนออนไลน์ กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด เพื่อศึกษาการสร้างชุมชนออนไลน์จากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด และเพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างชุมชนออนไลน์จากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด
3. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) กับโปรดิวเซอร์รายการ และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) กลุ่มผู้รับสารจำนวนสิบคน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้นำทางความคิด (Opinion leader) และสมาชิกทั่วไปในชุมชนออนไลน์ของรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด และศึกษาจากการวิเคราะห์ผ่านแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Coding Sheets) โดยคัดเลือกรายการพอดแคสต์ของเดอะสแตนดาร์ดจำนวน 2 รายการ คือ รายการคำนี้ดี และรายการ Readery ซึ่งเป็นรายการที่มีผู้ฟังติดอันดับ 1 ใน 10 ตลอดทั้งปี 2021 โดยคัดเลือกจากเดือน มกราคม - มิถุนายน 2564 จำนวน 10 ตอน โดยแบ่งเป็นรายการคำนี้ดี 5 ตอน และ รายการ Readery 5 ตอน โดยทั้งสองรายการที่หยิบมาศึกษาเป็นหนึ่งในระบบนิเวศธุรกิจ (Business Ecosystem) ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ที่ติดตามรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด และอยู่ในชุมชนออนไลน์ของรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด ประกอบไปด้วย ผู้นำทางความคิด ผู้ที่มีส่วนร่วมในชุมชนเป็นประจำ และสมาชิกทั่วไป กลุ่มละ 5 คน จำนวนทั้งสิ้น 10 คน โดยจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

ตารางที่ 1 บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาตี ซีวิตตี โดยคำนี้ตีพอดแคสต์

ชื่อ-นามสกุล	อายุ	ระดับการศึกษาสูงสุด	ประสบการณ์การฟังพอดแคสต์จากเดอะสแตนด์ดาร์ด
บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาตี ซีวิตตี ท่านที่ 1	24	ปริญญาตรี	3 ปี
บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาตี ซีวิตตี ท่านที่ 2	23	ปริญญาตรี	2 ปี
บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาตี ซีวิตตี ท่านที่ 3	22	ปริญญาตรี	4 ปี
บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาตี ซีวิตตี ท่านที่ 4	21	ปริญญาตรี	2 ปี
บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาตี ซีวิตตี ท่านที่ 5	23	ปริญญาตรี	4 ปี

ตารางที่ 2 บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่ม Readery Podcast

ชื่อ-นามสกุล	อายุ	ระดับการศึกษาสูงสุด	ประสบการณ์การฟังพอดแคสต์จากเดอะสแตนด์ดาร์ด
บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่ม Readery Podcast ท่านที่ 1	23	ปริญญาตรี	2 ปี
บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่ม Readery Podcast ท่านที่ 2	25	ปริญญาตรี	2 ปี
บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่ม Readery Podcast ท่านที่ 3	23	ปริญญาตรี	3 ปี
บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่ม Readery Podcast ท่านที่ 4	24	ปริญญาตรี	2 ปี
บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่ม Readery Podcast ท่านที่ 5	36	ปริญญาโท	4 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจะใช้เครื่องมือจากการศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) และการวิเคราะห์เนื้อหาคอนเทนต์ลงใน Coding sheet

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก

แนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)

ส่วนที่ 1 คำถามส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล อายุ ระดับรายได้การศึกษา อาชีพในปัจจุบัน
2. ประสบการณ์การฟังพอดแคสต์
3. เนื้อหารายการจากเดอะสแตนด์ดาร์ดพอดแคสต์ที่ชอบฟัง
4. จุดเริ่มต้นในการเริ่มติดตามเดอะสแตนด์ดาร์ดพอดแคสต์

ส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการสื่อสาร

แนวคิด (Concept) รายการ

1. วิธีการนำเสนอรูปแบบรายการมีความน่าดึงดูดมากแค่ไหน
2. กลยุทธ์ในการสื่อสารของเดอะสแตนด์การ์ดพอดแคสต์มีความน่าสนใจอย่างไร
3. เดอะสแตนด์การ์ดพอดแคสต์มีความโดดเด่นจากพอดแคสต์ช่องอื่น ๆ อย่างไร

ส่วนที่ 3 ชุมชนออนไลน์

1. ทำไมถึงตัดสินใจเข้าร่วมชุมชนออนไลน์
2. มีการเข้าไปแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นอะไรในชุมชนออนไลน์บ้าง
3. ได้ประโยชน์อะไรบ้างจากการเข้าร่วมชุมชนออนไลน์

ส่วนที่ 4 การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ

1. ผู้ฟังได้รับประโยชน์อย่างไรในการฟังรายการพอดแคสต์จากเดอะสแตนด์การ์ด
2. ผู้ฟังได้รับประโยชน์อย่างไรจากการเข้าร่วมชุมชนออนไลน์จากรายการพอดแคสต์ของเดอะสแตนด์การ์ด

2.2 ตารางถอดรหัส (Coding Sheet)

โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลระหว่างการรับฟังพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนด์การ์ดผ่านทางยูทูป โดยการใช้ตารางถอดรหัส (Coding Sheet) เพื่อศึกษาถึง การสร้างชุมชนออนไลน์ กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนด์การ์ด โดยในตารางแรกเป็นตารางถอดรหัสที่เก็บข้อมูลที่จะศึกษาถึงกลยุทธ์การสื่อสารจากรายการ Readery และตารางที่ 2 เป็นรายการ คำนี้ดี ที่ผู้วิจัยได้สรุปและรวบรวมจำนวนยอด Views ความคิดเห็น รูปแบบเนื้อหา ระยะเวลาของ Episode ได้ดังนี้ โดยคัดเลือกจากรายการพอดแคสต์ของเดอะสแตนด์การ์ดจำนวน 2 รายการ คือ 1) รายการคำนี้ดี และ 2) รายการ Readery โดยคัดเลือกจากเดือน มกราคม - มิถุนายน 2564 จำนวน 10 ตอน โดยแบ่งเป็นรายการคำนี้ดี 5 ตอน และรายการ Readery 5 ตอน

3. การตรวจสอบเครื่องมือ

เมื่อได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาได้แล้ว ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ เรียบเรียงและสรุปผลการศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยมีขั้นตอนการรวบรวมดังนี้

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะเป็นการสัมภาษณ์ที่ใช้แบบฟอร์มคำถามที่ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมไว้

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาวิจัยจากการศึกษาทางเอกสาร วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) จำนวน 10 คน และวิเคราะห์รายการลงใน Coding Sheets ในระหว่างเก็บข้อมูลดังกล่าวนี้ รายการ “คำนี้ดี” ได้ทำการแยกตัวออกจากเดอะสแตนด์การ์ดพอดแคสต์ เป็นอีก หนึ่งแผนกในเครือสำนักข่าวเดอะสแตนด์การ์ด จัดตั้งขึ้นเป็น KND Studio เนื่องจากเนื้อหารายการที่สามารถสร้างสรรค์ให้หลากหลายได้มากยิ่งขึ้น และมีฐานผู้ติดตามรายการคำนี้ดีที่ค่อนข้างแข็งแรง

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างชุมชนออนไลน์จากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด พบว่า การเกิดขึ้นของชุมชนออนไลน์เป็นเสมือนพื้นที่ที่ทำให้ผู้จัดรายการ ได้มีส่วนร่วมในการพูดคุยสอบถามข้อเสนอแนะจากผู้ติดตาม และยังเป็นพื้นที่ที่ทำให้ได้ประโยชน์กับผู้ติดตามอีกด้วย ในเรื่องของกรณีคอนเนคชั่นที่สนใจในเรื่องเดียวกัน เช่น ชุมชนออนไลน์ Readery Podcast ทำให้คนได้มาอัปเดตเรื่องหนังสือกับคนที่ชื่นชอบหนังสือเช่นเดียวกัน และในกลุ่มภาษา ชีวิตดี โดยคำนี้ดีพอดแคสต์ ก็เป็นพื้นที่ที่ทำให้ผู้ติดตามได้ประโยชน์ในเรื่องของการพัฒนาตัวเองทางด้านภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น แต่ในปัจจุบันพบว่า คนกลับไม่ได้ให้ความสนใจกับชุมชนออนไลน์แล้ว ย้อนกลับไป 2 ปีที่แล้ว ชุมชนออนไลน์ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ในขณะที่เทรนด์ปี 2022 ธรรมชาติของคนฟังหรือผู้บริโภคสื่อเปลี่ยนไป ผู้ใช้โซเชียลมีเดียไม่นิยมใช้เฟสบุ๊ก (Facebook) แต่ให้ความสนใจกับแพลตฟอร์มอย่าง ตี๊กตอก (TikTok) หรือ ยูทูบ (Youtube) แทน ชุมชนออนไลน์เคยเป็นเสมือนฟังก์ชั่น ที่สื่อสารแบบมนุษย์ต่อมนุษย์ ในขณะที่ทุกวันนี้ผู้คนนิยมให้พีคแบ็กจากใต้คอมเมนต์ ความเป็นชุมชนในชุมชนออนไลน์จึงยังไม่แข็งแรงพอทางเดอะสแตนดาร์ดพอดแคสต์จึงมีการจัดเวิร์คช็อปในลักษณะอื่น ๆ อาทิเช่น ทอล์กโชว์ เวิร์คช็อป

ตัวอย่างการสัมภาษณ์ของโปรดิวเซอร์จาก THE STANDARD PODCAST

“ในส่วนของกรู๊ปเฟสบุ๊กมันมีการเคลื่อนไหวน้อยลง สื่อสารกันทางนั้นน้อยลง เราก็ไม่ได้ทำทุกรายการ ที่ทำมี The Secret Sauce มีทั้งกรู๊ปและแฟนเพจแต่มีการเคลื่อนไหวทางแฟนเพจมากกว่า ส่วนทางคำนี้ดี Strategy ก็เน้นไปทาง Tiktok มากกว่า กรู๊ปเฟสบุ๊กก็ไม่ได้เคลื่อนไหวขนาดนั้น ในขณะที่ Readery ก็เช่นกัน ก็เลยไม่ค่อยได้สื่อสารผ่านทางนั้น เรามองว่ากรู๊ปเฟสบุ๊กในตอนแรก ๆ มันเป็นฟังก์ชั่น ที่สื่อสารแบบมนุษย์ต่อมนุษย์ ซึ่งมันคือการสื่อสารแบบเดียวกับที่พอดแคสต์เป็น และตอนนั้นมองว่าแค่แฟนเพจ มันเป็นการสื่อสารทางเดียว มันเป็นการสื่อสารแบบ Brand ต่อ Person แต่ในกรู๊ปมันเป็น Person ต่อ Person เราเลยเริ่มต้นจากกรู๊ปในเมื่อสองถึงสามปีที่แล้ว”

2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด พบว่า ได้ค้นพบพัฒนาการด้านการสื่อสารจาก Audio Podcast สู่ Video Podcast พบว่า ได้เห็นถึงกลยุทธ์ในการพร้อมเปลี่ยนแปลงปรับตัวกับกระแสของสื่อและรับฟังพีคแบ็กเพื่อเอาใจผู้ฟัง โดยเดอะสแตนดาร์ดพอดแคสต์เองมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของรายการ ไม่เพียงแต่เป็น Audio Podcast เพียงอย่างเดียว แต่ปรับเนื้อหารายการในรูปแบบของ Video Podcast สรุปได้ว่า ปัจจุบันพอดแคสต์คนยังคงให้ความสนใจกันอยู่ แต่ผู้ผลิตรายการเองต้องปรับตัวตามเทรนด์ของโซเชียลมีเดีย ทำให้เดอะสแตนดาร์ดพอดแคสต์ รวมไปถึง KND Studio ผลิตเนื้อหารายการที่ทำให้ผู้คนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น และได้เปิดเผยหน้าของผู้ดำเนินรายการให้ผู้ฟังรู้สึกถึงความใกล้ชิดกับรายการมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างจากบทสัมภาษณ์บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่ม ภาษาดี ชีวิตดี โดยคำนี้ดีพอดแคสต์

“เมื่อก่อนฟังใน Apple Podcasts ปัจจุบันเปิดใน Youtube รายการที่ฟัง คือ คำนี้ดี R U OK The Secret Sauce จุดเด่นจากการเป็นพอดแคสต์เมืองไทยที่เป็นเจ้าแรก ๆ เนื้อหาทันสมัย ทันโลก อัปเดตทุกเหตุการณ์ รู้จักจากการแรนด้อมจากยูทูบ เราชอบความหลากหลายของเนื้อหา เรื่องของ ภาษา ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ มายเซท เป็นช่องที่ฟังแล้วไม่น่าเบื่อ ไม่ได้เจาะไปที่คอนเทนต์เดียว ประโยชน์คือมันเหมือนเป็นรายการที่เพิ่มพูนความรู้ในสมอง แม้นานหูก็เอาไปใช้ได้ในชีวิต คำศัพท์สามารถเอาไปใช้กับการเรียนได้”

3. ศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด พบว่า ผู้ฟังมองว่าประเด็นที่น่าสนใจในรายการเป็นประเด็นที่ทำให้คนสามารถฟังแล้วเกิดประโยชน์ในเชิงพัฒนาตัวเองได้ ไม่ว่าจะเป็นการฟัง Readery ก็ทำให้คนมองเห็นแง่มุม ข้อคิดดี ๆ จากโฮสต์นำมาคิดต่อ และการฟังรายการคำนี้ดี ก็ทำให้น่าคำศัพท์จากในรายการมาปรับใช้กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันได้เช่นกัน และ

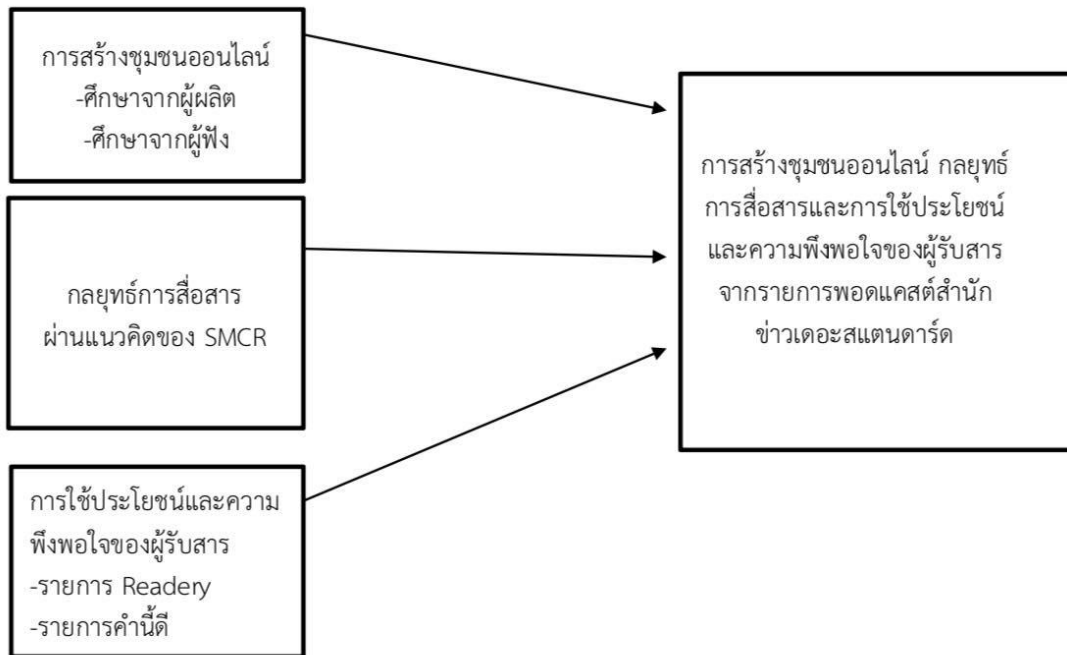

จากผู้ผลิตรายการเองนั้นก็มองเห็นเช่นกันว่าคนฟังได้ประโยชน์จากคุณค่าของหนังสือแต่ละเล่มที่ผู้ดำเนินรายการได้นำเสนอ ซึ่งแต่ละเอพิโซดส่วนใหญ่จะเป็นการตอบคำถามถึงเรื่องของพฤติกรรม ความคิด ปัญหา ความไม่เข้าใจที่เกิดขึ้นของมนุษย์ เป็นการช่วยให้คำตอบของปัญหาแก่ผู้ฟัง ผ่าน Storytelling นอกจากจะได้รับความรู้จากหนังสือแต่ละเล่ม ยังได้ข้อคิดในการใช้ชีวิต และเรียนรู้วิธีการเล่าเรื่องจาก ผู้ดำเนินรายการที่มีประสบการณ์

ตัวอย่างจากบทสัมภาษณ์บุคคลซึ่งอยู่ในกลุ่ม Readery Podcast

“ในส่วนของแนวคิดรายการ วิธีการนำเสนอเสียง เราให้คะแนนมากที่สุด คนพูดน้ำเสียงเขารู้ในวิธีการเล่าเรื่อง วิธีการพูดคุยสำหรับคนฟัง ร่องลงมาลำดับการเล่าเรื่อง และสุดท้ายเนื้อหาที่เขานำเสนอ กลยุทธ์การสื่อสาร คิดว่าเป็นความเข้าใจของโฮสต์ และการใช้สรรพนามด้วย มันเลยทำให้เราได้รู้สึกเหมือนใกล้ชิดกับเขา ไม่เห็นห่างความที่เขาแทนตัวเอง “พี่โจ้” “พี่เน็ต” เหมือนพี่น้องคุยกัน ประโยชน์จากการฟังที่ได้เลยคือ ก็ได้เอาความคิด ของเขาไปต่อยอดต่อ มันต่อยอดในด้านงานเขียน การพูดของเรา จังหวะจะโคนในการพูด ในการนำเสนอ มันเอาไปต่อยอดในการทำงานของเราได้”

อภิปรายผล

ภาพที่ 1 กระบวนการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า การสร้างชุมชนออนไลน์ กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด ประกอบด้วยกันทั้งหมด 4 กรอบแนวคิด ได้แก่ กรอบที่ 1 กรอบของการสร้างชุมชนออนไลน์ โดยศึกษาในฝั่งของผู้ผลิต และฝั่งของผู้ฟัง กรอบที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสาร โดยดัดแปลงมาจากโมเดลของ SMCR และกรอบที่ 3 การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร โดยศึกษาแบ่งเป็นฝั่งของรายการ Readery และ รายการคำนี้ดี โดยทั้ง 3 กรอบแนวคิดจะส่งผลต่อการศึกษา การสร้างชุมชนออนไลน์ กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด

จากที่ผู้อภิปรายได้ศึกษาเรื่อง การสร้างชุมชนออนไลน์ กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด จากวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาการสร้างชุมชนออนไลน์จากรายการพอดแคสต์สำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด พบว่า การเกิดขึ้นของชุมชนออนไลน์เป็นเสมือนพื้นที่ที่ทำให้ผู้จัดรายการ ได้มีส่วนร่วมในการพูดคุยสอบถามข้อเสนอแนะจากผู้ติดตาม และยังเป็นพื้นที่ที่ทำให้ได้ประโยชน์กับผู้ติดตามอีกด้วย ในเรื่องของการมีคอนเนกชันที่สนใจในเรื่องเดียวกัน เช่น ชุมชนออนไลน์ Readery Podcast ทำให้คนได้มาอัปเดตเรื่องหนังสือกับคนที่ชื่นชอบหนังสือเช่นเดียวกัน และในภาษา ชีวิตดี โดยคำนี้ดีพอดแคสต์ ก็เป็นพื้นที่ที่ทำให้ผู้ติดตามได้ประโยชน์ในเรื่องของการ พัฒนาตัวเองทางด้านภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวัฒน์ ชิตโสภณดิลก กล่าวว่า ได้ทำการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารบน เรื่องกลยุทธ์การสื่อสารบน Facebook Fanpage Goal Thailand ที่มีผลต่อการเข้าชมเว็บไซต์ Goal.com/th/ ผลการศึกษาพบว่า GoalThailand ใช้สื่อ Facebook Fanpage มาก่อนที่จะมีเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ โดยเกิดความเป็นชุมชน (Community) มีการโต้ตอบ แสดงความคิดเห็นระหว่างผู้ติดตาม Facebook Fanpage ด้วยกันเอง ตลอดเวลา จากการใช้ Facebook Fanpage Goal Thailand ส่งผลให้มีผู้เข้าชมเว็บไซต์ในจำนวนที่น่าพึงพอใจ เนื่องจากความหลากหลายของรูปแบบเนื้อหาที่นำเสนอ ประกอบกับการใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารบน Facebook Fanpage Goal Thailand ได้ให้ความสำคัญกับ กลยุทธ์ความคิดสร้างสรรค์ ในการนำเสนอเนื้อหา ทั้งในรูปแบบเนื้อหาข่าว และรูปภาพ Goal Thailand มีการนำเสนอในมุมที่แตกต่างจากสื่อกีฬาอื่น ๆ ด้วยความต่างนี้ทำให้ เนื้อหาข่าว และภาพกราฟิก Goal Thailand เป็นที่สนใจทั้งในกลุ่มคนที่ติดตาม กีฬาฟุตบอล และผู้ที่ไม่ได้ติดตาม ซึ่งวัดได้จากจำนวนผู้ที่มากดถูกใจ แสดงความคิดเห็น และมีการแบ่งปันกันต่อ จากความได้เปรียบของ Goal Thailand ที่เป็นสำนักข่าวในรูปแบบเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ และเลือกใช้ Facebook Fanpage เป็นช่องทางการสื่อสาร ทำให้สามารถเลือกใช้คำ และภาษาเพื่อมานำเสนอได้หลากหลายกว่าสื่ออื่น ๆ (ธนวัฒน์ ชิตโสภณดิลก, 2558)

มากไปกว่านั้น จากวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด พบว่า มีกลยุทธ์ในการสื่อสารที่ดึงดูดผู้ฟังคือการเลือกโฮสต์ที่สามารถดำเนินรายการได้อย่างลื่นไหล ชวนติดตาม อีกทั้งการค้นพบพัฒนาการด้านการสื่อสารจาก Audio Podcast สู่วิดีโอพอดแคสต์ จึงเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้เห็นถึงการพร้อมปรับตัวอย่างรวดเร็วโดยให้ความสำคัญกับฟีดแบ็กของผู้ฟังเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคุณ อาลี ปรียากร กล่าวว่า การศึกษาแนวทางการผลิตรายการกระจายเสียง เพื่อเผยแพร่ผ่านรูปแบบรายการพอดแคสต์ในประเทศไทย ผลการวิจัยและข้อค้นพบจากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า แนวทางการผลิตรายการสำหรับผู้ผลิตที่เป็นบุคคลทั่วไป ไม่ได้มีอะไรที่ซับซ้อนมากนัก หากผู้ผลิตรายการมีความต้องการที่จะสร้างสรรค์รายการพอดแคสต์ หากมีความต้องการที่จะสร้างสรรค์รายการอย่างต่อเนื่องและทำให้รายการที่สร้างสรรค์มีความยั่งยืนและมีผู้เข้ามาฟังอย่างต่อเนื่อง ผู้ผลิตรายการควรมีความใส่ใจต่อการนำเสนอเนื้อหารายการ ควบคู่กับการควบคุมคุณภาพทางเทคนิค รวมทั้งกำหนดการเผยแพร่รายการที่มีความชัดเจน หรือความสม่ำเสมอ ในการเผยแพร่ เพื่อให้ผู้ฟังรายการที่รอติดตามรับฟังได้อย่างต่อเนื่อง โดยสิ่งที่สำคัญที่สุดในการผลิตรายการ ไม่ใช่ในส่วนของกระบวนการเตรียมการผลิต และการบันทึกเสียงให้มีคุณภาพเพียงอย่างเดียว แต่การเปิดรับผลตอบรับจากผู้ฟังรายการ และนำผลตอบรับในด้านต่าง ๆ มาพัฒนารายการต่อไป ก็สามารถทำให้รายการที่ผู้ผลิตอิสระทำการผลิตออกไปและสร้างผลตอบรับที่ดีสังคมได้ (อาลี ปรียากร, 2560) อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อลิสา เพียรรุประสิทธิ์ กล่าวว่า ในปัจจุบันการชมรายการของผู้บริโภคเปลี่ยนไป เนื้อหาต้องบันเทิง ต้องให้ความรู้ สนุก สั้น เรียบง่าย มีจุด สนใจ สื่อสารให้ชัดเจน หลีกเลียงการยัดเยียดโฆษณา กลยุทธ์ในการผลิตรายการจึงต้องคิดใหม่และทำใหม่ทุกวัน เพราะขาดความ ต้องการของผู้บริโภคนิยม (อลิสา เพียรรุประสิทธิ์, 2561) จากวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์และ

ความพึงพอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด พบว่า ผู้ฟังมองว่าประเด็นที่นำเสนอในรายการเป็นประเด็นที่ทำให้คนสามารถฟังแล้วเกิดประโยชน์ในเชิงพัฒนาตัวเองได้ ไม่ว่าจะเป็นการฟัง Readery ก็ทำให้คนมองเห็นแง่มุม ข้อคิดดี ๆ จากโฮสต์นำมาคิดต่อ และการฟังรายการคำนี้ดี ก็ทำให้น่าคำศัพท์จากในรายการมาปรับใช้กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อริสรา แป้นปลื้ม กล่าวว่าการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ ของผู้ฟังพอดแคสต์ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20 - 30 ปี จบการศึกษา ในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานเอกชน และมีรายได้ต่อเดือนอยู่ที่ 10,000 - 20,000 บาท ในส่วนของพฤติกรรมการใช้งานพอดแคสต์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับฟัง พอดแคสต์มาเป็นระยะเวลา น้อยกว่า 6 เดือน ฟังผ่านแอปพลิเคชัน ยูทูบ (Youtube) เป็นส่วนใหญ่ มีความถี่ในการฟังพอดแคสต์ 1 - 3 วันต่อสัปดาห์ นิยมฟังในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ โดยมีเวลา เฉลี่ยในการฟังต่อวัน อยู่ที่ 1 - 2 ชั่วโมงต่อวัน ฟังในช่วงเวลา 19.01 - 23.00 น. ส่วนใหญ่ ผู้ฟังจะฟังพอดแคสต์ในขณะที่เดินทาง ประเภทรายการที่นิยมฟังคือรายการที่ให้ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ วัตถุประสงค์หลักของผู้ฟังพอดแคสต์ คือ เพื่อนำไปพัฒนาตนเอง อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องของการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยในด้านของการใช้ประโยชน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้เรียนรู้เรื่องราวจากประสบการณ์ของผู้อื่น ความพึงพอใจด้านข้อมูลข่าวสารหรือเนื้อหาของรายการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องของความน่าสนใจ ของเนื้อหามากที่สุด และความพึงพอใจด้านรูปแบบการนำเสนอ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องของรูปแบบการนำเสนอมีน้ำเสียงน่าฟัง น่าติดตามมากที่สุด ดังนั้น ผู้ผลิตรายการสามารถนำผลวิจัยไปปรับปรุงรายการให้ตอบสนองความต้องการของผู้ฟัง พอดแคสต์ (อริสรา แป้นปลื้ม, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย จากวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาการสร้างชุมชนออนไลน์จากรายการพอดแคสต์สำนักข่าว เดอะสแตนดาร์ด พบว่า การเกิดขึ้นของชุมชนออนไลน์เป็นเสมือนพื้นที่ที่ทำให้ผู้จัดรายการ ได้มีส่วนร่วมในการพูดคุยสอบถามข้อเสนอแนะจากผู้ติดตาม และยังเป็นพื้นที่ที่ทำให้ได้ประโยชน์กับผู้ติดตามอีกด้วย ในเรื่องของการมีคอนเนกชันที่สนใจในเรื่องเดียวกัน เช่น ชุมชนออนไลน์ Readery Podcast ทำให้คนได้มาอัปเดตเรื่องหนังสือกับคนที่ชื่นชอบหนังสือเช่นเดียวกัน และใน ภาษา ชีวิตดี โดยคำนี้พอดแคสต์ ก็เป็นพื้นที่ที่ทำให้ผู้ติดตามได้ประโยชน์ในเรื่องของการ พัฒนาตัวเองทางด้านภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น แต่ในปัจจุบัน พบว่า คนกลับไม่ได้ให้ความสนใจกับชุมชนออนไลน์แล้ว ย้อนกลับไป 2 ปีที่แล้ว ชุมชนออนไลน์ได้รับความนิยม เป็นอย่างมาก ในขณะที่เทรนด์ปี 2022 ธรรมชาติของคนฟังหรือผู้บริโภคสื่อเปลี่ยนไป ผู้ใช้โซเชียลมีเดียไม่นิยมใช้เฟสบุ๊ก แต่ให้ความสนใจกับแพลตฟอร์มอย่าง ตี๊กตอก (TikTok) หรือ ยูทูบ (Youtube) แทน ชุมชนออนไลน์เคยเป็นเสมือนฟังก์ชันที่สื่อสารแบบมนุษย์ต่อมนุษย์ ในขณะที่ทุกวันนี้ ผู้คนนิยมให้ฟีดแบ็กจากใต้คอมเมนต์ความเป็นชุมชนในชุมชนออนไลน์จึงยังไม่แข็งแรงพอ ทางเดอะสแตนดาร์ดพอดแคสต์จึงมีการจัดเวิร์คชอปในลักษณะอื่น ๆ อาทิ ทอล์กโชว์ เวิร์คชอป และจากวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด พบว่า ได้ค้นพบพัฒนาการด้านการสื่อสารจาก Audio Podcast สู่ Video Podcast พบว่า ได้เห็นถึงกลยุทธ์ในการพร้อมเปลี่ยนแปลงปรับตัวกับกระแสของสื่อและรับฟังฟีดแบ็กเพื่อเอาใจผู้ฟัง โดยเดอะสแตนดาร์ดพอดแคสต์เองมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของรายการ ไม่เพียงแต่เป็น Audio Podcast เพียงอย่างเดียว แต่ปรับเนื้อหารายการในรูปแบบของ Video Podcast สรุปได้ว่า ปัจจุบันพอดแคสต์คนยังคงให้ความสนใจกันอยู่ แต่ผู้ผลิตรายการเองต้องปรับตัวตามเทรนด์ของโซเชียลมีเดีย ทำให้เดอะสแตนดาร์ดพอดแคสต์ รวมไปถึง KND Studio ผลิตเนื้อหารายการที่ทำให้ผู้คนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น และได้เปิดเผยหน้าของผู้ดำเนินรายการให้ผู้ฟังรู้สึกถึงความใกล้ชิดกับรายการมากยิ่งขึ้น อีกทั้งผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึง

พอใจของผู้รับสารจากรายการพอดแคสต์ของสำนักข่าวเดอะสแตนดาร์ด พบว่า ผู้ฟังมองว่าประเด็นที่น่าสนใจในรายการเป็นประเด็นที่ทำให้คนสามารถฟังแล้วเกิดประโยชน์ในเชิงพัฒนาตัวเองได้ ไม่ว่าจะเป็นการฟัง Readery ก็ทำให้คนมองเห็นแง่มุม ข้อคิดดี ๆ จากโฮสต์นำมาคิดต่อ และการฟังรายการคำนี้ดี ก็ทำให้นำคำศัพท์จากในรายการมาปรับใช้กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันได้เช่นกัน และจากผู้ผลิตรายการเองนั้นก็มองเห็นเช่นกันว่าคนฟังได้ประโยชน์จากคุณค่าของหนังสือแต่ละเล่มที่ผู้ดำเนินรายการได้นำเสนอ ซึ่งแต่ละเอพิโซดส่วนใหญ่จะเป็นการตอบคำถามถึงเรื่องของพฤติกรรม ความคิด ปัญหา ความไม่เข้าใจที่เกิดขึ้นของมนุษย์ เป็นการช่วยให้คำตอบของปัญหาแก่ผู้ฟังผ่าน Storytelling นอกจากจะได้ความรู้จากหนังสือแต่ละเล่ม ยังได้ข้อคิดในการใช้ชีวิต และเรียนรู้วิธีการ เล่าเรื่องจาก ผู้ดำเนินรายการที่มีประสบการณ์

ในส่วนขอข้อเสนอแนะนั้น หากสื่อพอดแคสต์อื่น ๆ ต้องการพัฒนาแบบเดอะสแตนดาร์ดควรที่จะมีการพัฒนาต่อให้เหมาะสมกับสื่อเสียงหรือแพลตฟอร์มใหม่ ๆ ในอนาคตที่มีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา อาจต่อยอดเป็น ดิกด็อก (TikTok) เนื่องจากมีความสั้น กระชับ อธิบายง่าย หรือในแอปพลิเคชันบล็อกดิด (Blockdit) อีกทั้งควรทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Social Research) และมีเครื่องมือที่ทำให้ภาคธุรกิจปรับตัว นำเสนอสื่อรูปแบบใหม่ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤตนัน ดิษฐบรรจง. (2563). เคล็ดลับการทำพอดแคสต์แบบฉบับ THE STANDARD และ SALMON PODCAST. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2564 จาก <https://www.songsue.co/10478>
- ธนพัฒน์ ชิตโสภณดิลก. (2558). กลยุทธ์การสื่อสารบน Facebook Fanpage Goal Thailand ที่มีผลต่อการเข้าชมเว็บไซต์ Goal.com/th. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พัชชา พูนพิริ. (2560). เหงา รตติต บ้านไกล ชี้เกียจอ่าน การฟัง “พอดแคสต์” ช่วยคุณได้. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2564 จาก <https://thestandard.co/culture-tv-and-radio-listen-to-podcast/>
- พิสุทธิณี บัวทรัพย์. (2551). การขยายเครือข่ายและเสริมสร้างอัตลักษณ์กลุ่มวัฒนธรรมย่อยปาร์ตี้ดนตรีนอกกระแสผ่านเว็บไซต์ myspace.com. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุปรานี พุ่มอม. (2558). การใช้พอดแคสต์สำหรับการเพิ่มพูนทักษะการฟังของนักศึกษาไทยระดับปริญญาตรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- อริสรา แป้นปลื้ม. (2562). พฤติกรรมการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังพอดแคสต์ในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อลิสสา เพียรลูประสิทธิ์. (2561). กลยุทธ์การผลิตเนื้อหาจากรายการออนไลน์และความคิดเห็นของผู้ชมรายการผ่านช่อง NANAKE555 บนเว็บไซต์ยูทูป. ใน สารนิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการตลาด ดิจิทัล. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อาลี ปริยากร. (2560). การศึกษาแนวทางการผลิตรายการกระจายเสียงเพื่อเผยแพร่ผ่านรูปแบบรายการพอดแคสต์ในประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์และนวัตกรรม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Accesstrade. (2563). “PODCAST” เทรนด์ที่นักการตลาดไม่ควรมองข้าม. Retrieved ตุลาคม 20 , 2564, from <https://accesstrade.in.th/podcast-เทรนด์/>

- Mark J. Burns & Saleah Blancaflor. (2023). Podcasters First Wanted Your Ears Now They Want Your Eyes Too. Retrieved October 20,, 2021, from <https://pro.morningconsult.com/trend-setters/podcasts-listen-watch-with-video>
- MARKETINGOOPS. (2020). COVID-19 สร้างปรากฏการณ์ Facebook Group โต! เผยเทคนิคสร้าง “Online Community” ให้แข็งแกร่ง. Retrieved ตุลาคม 20 , 2564, from <https://www.marketingoops.com/media-ads/facebook-group-rapid-growth-in-covid-19->
- THE STANDARD. (2023). ABOUT-THESTANDARD เกี่ยวกับเดอะสแตนดาร์ด. Retrieved มิถุนายน 14 , 2566, from <https://thestandard.co/about/>

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจด้วยชุดการสอนทฤษฎีดนตรีสากล
ตามแนวคิดการสอนแบบโคตายของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 2
วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี*

A STUDY OF LEARNING ACHIEVEMENT AND SATISFACTION WITH
THE WESTERN MUSIC THEORY TEACHING MODULE ON KODALY'S METHOD FOR
THE 2ND YEAR STUDENTS OF THE VOCATIONAL CERTIFICATE LEVEL AT
CHANTHABURI COLLEGE OF DRAMATIC ARTS

ธวัชชัย พิชัยยันต์* และ นัฐริกา สุนทรธนผล

Tawatthai Pichaiyan and Nuttika soontorntanaphol

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

*Corresponding author E-mail: aum.tawatthai01@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับ ชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี รายวิชาทฤษฎีดนตรีสากล โดยใช้ชุดการสอน เรื่องทฤษฎีดนตรีสากล ที่สร้างขึ้นตามแนวคิดการสอนแบบโคตาย 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยชุดการสอนทฤษฎีดนตรีสากล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่ลงทะเบียนรายวิชาทฤษฎีดนตรีสากล จำนวน 60 คน ระยะเวลาการวิจัยภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม จำนวน 10 คาบ คาบละ 50 นาที และได้วัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนทุกคาบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุดการสอนทฤษฎีดนตรีสากล, แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน - หลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ ผลจากการวิจัย พบว่า ผลคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน คือ 9.65 และ คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน คือ 21.18 ซึ่งเมื่อนำคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนมาทำการวิเคราะห์ พบว่า ค่า t มีค่าเท่ากับ 34.79 แสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนที่ถูกพัฒนาขึ้น พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.41) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดผล ให้ผลความพึงพอใจสูงสุด คือ ($\bar{x}$ = 4.63) ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นด้านที่มีระดับความพึงพอใจต่ำสุด คือ ($\bar{x}$ = 4.11) อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ชุดการสอน, การอ่านโน้ตดนตรีสากล, ทฤษฎีการสอนแบบโคตาย, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

* Received May 19, 2023; Revised June 12, 2023; Accepted July 20, 2023

Abstract

The purposes of this research were as follows: 1) to study the learning achievement of the second - year student in a vocational certificate at Chanthaburi collage of Dramatic Art in the subject of notation theory using a teaching package on the international music notation theory according to Kodaly teaching concepts; and 2) to study the satisfy the student in terms of teaching and learning management with teaching packages for the international music notation theory. This research was the experimental research for 60 students sample on the second semester between January and March that was 10 periods (50 minutes per period). And their achievements were measured every week after school. The research tools were the teaching package on the international music notation theory, pre- learning, post-learning, achievement tests, and satisfaction questionnaire. The results are found that the mean score before learning was 9.65 and the mean score after learning was 21.18. When analyzing the scores of pre-learning and post-learning they are found that the t-value was 34.79. was indicated that the learning achievement after learning was higher than before learning at a statistical significance of 0.05. The satisfaction of the students towards the developed teaching package is found that the results of the overall satisfaction analysis were at the high level ($\bar{X} = 4.41$). When they were considered the classification by aspect, they are found that the measurement aspect was the highest level of satisfaction, ($\bar{X} = 4.63$), at the highest level. The aspect of learning activities was the aspect that was the lowest satisfaction level, which was ($\bar{X} = 4.11$), at a high level.

Keywords: Teaching package, International music notation reading, Kodaly's teaching theory, Learning achievement

บทนำ

หากมองถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะทางด้านวิชาชีพศิลปะการแสดง การอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรม ประเพณีไทยในจังหวัดจันทบุรี วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรีที่มีการจัดระเบียบการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมที่สามารถพัฒนาศักยภาพให้นักเรียนมีประสบการณ์ในด้านวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งหมด 414 คน เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น, ประกาศนียบัตรวิชาชีพ และปริญญาตรี หลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์เป็นหลักสูตรวิชาชีพด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ พัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร การคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหา รวมถึงประสบการณ์ในงานอาชีพด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และคีตศิลป์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความมั่นใจ ภาคภูมิใจในวิชาชีพที่เรียน และเป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงาน การอยู่ร่วมกันด้วยความรักและความสามัคคี (กองส่งเสริมวิชาการและงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม, 2562) วิชาทฤษฎีโน้ตร้องโน้ต รหัสวิชา 20300 - 0108 จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 ปัญหาที่พบคือ นักเรียนไม่สามารถเข้าใจค่าของตัวโน้ต และไม่สามารถร้องเสียงของตัวโน้ตดนตรีทั้ง 8 ตัวโน้ต ให้ตรงกับระดับเสียง (Pitch) นั้นเป็นเพราะ การเรียนรวมระหว่างนักเรียน สาขาวิชาเอกนาฏศิลป์ - โขน และสาขาวิชาเอกดนตรีไทย - สากล ทำให้นักเรียนที่เรียนในรายวิชาทฤษฎีโน้ตร้องโน้ตมีระดับความรู้ในเรื่องของทฤษฎีไม่เท่ากัน และทำให้นักเรียนที่เรียนวิชาเอกนาฏศิลป์ - โขน เรียนตามเพื่อนที่

เรียนวิชาเอกดนตรีไม่ทัน ทั้งยังไม่สามารถเห็นคุณค่าและการสร้างประโยชน์จากการเรียนทฤษฎี ดนตรีสากล เพื่อพัฒนาทักษะในการเรียนวิชาเอกของตนเอง

จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในปีการศึกษา 2564 การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาทฤษฎีโน้ต ร้องโน้ต อ่างอิงเกณฑ์คะแนนการผ่านที่ 80 % สาขาวิชาเอกนาฏศิลป์ - โขน มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 50 ของนักเรียนทั้งสาขา เปรียบเทียบสาขาวิชาเอกดนตรีไทย - สากล มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งสาขา การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีผลการเรียนที่ผ่านเกณฑ์ การจัดการเรียนการสอนนั้น สำคัญ ทั้งในด้านของเนื้อหาและกระบวนการจัดการเรียนรู้อาจมีความน่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนตอบสนองต่อการเรียนรู้ อย่างสม่ำเสมอ

ทฤษฎีการสอนดนตรีของนักประพันธ์ชาวฮังการี โซลตันโคดาอี (Zoltán Kodály) นักวิชาการทางด้าน ดนตรีและสาขาวิชาอื่น ๆ คือ นักค้นคว้าทางดนตรีพื้นบ้าน นักภาษาศาสตร์นักการศึกษา นักประพันธ์ และนักปรัชญา ซึ่งหลักการสอนดนตรีของโคดาอี คือ การใช้สัญลักษณ์ก่อนการเรียนรู้ตัวโน้ตจริง ด้วยวิธีการเรียนที่สนุก ดู คล้ายการเล่นเกมส์มากกว่าการเรียน มีการจัดลำดับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ พัฒนาการของเด็ก โดยเน้นเนื้อหาและการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนจัดเป็นขั้นตอนจากง่ายไปสู่ยาก ทั้งยัง เน้นการร้องเพลงเป็นหลัก (ลีซอห์นเศก ยานเดิม, 2558) โคดาอีมีความเชื่อว่า ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของเด็กที่มีความ สำคัญและควรได้รับการพัฒนาเช่นเดียวกับภาษา คือ การฟังดนตรีก่อนแสดงออกในด้านการร้องหรือการเล่น และหลังจากเด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ด้านดนตรีเพียงพอ กิจกรรมด้านการอ่านและเขียนโน้ตดนตรีจึงเริ่ม สอนได้ ลักษณะการสอนที่โดดเด่นของโคดาอี คือ การใช้สัญลักษณ์มือในกิจกรรมการสอน การใช้ระบบการอ่าน โน้ตแบบซอล-ฟา (Sol-Fa) สามารถพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถทางด้านการอ่าน เขียน และฝึกโสตประสาท ทางดนตรีในเรื่อง จังหวะ ระดับเสียง ทำนอง และการประสานเสียง (ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์, 2554)

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาชุดการสอนเรื่อง ทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล โดยใช้แนวคิด การสอนแบบโคดาอี นักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี เนื่องจากปัญหา นักเรียนมีระดับความรู้ในเรื่องของทฤษฎีไม่เท่ากัน จึงพัฒนาชุดการสอนตามแนวคิดการสอนของโคดาอีที่มีการจัด เรียงลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนจากง่ายไปสู่ยาก มีการจัดกิจกรรมดนตรีที่น่าสนใจ สนุกสนาน เน้นให้นักเรียน มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เหมาะสำหรับนักเรียนที่มีพื้นฐาน และไม่มีพื้นฐานทางด้านทฤษฎีดนตรี ทำให้ชุด การสอนที่สร้างขึ้นสามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาทฤษฎีโน้ตร้องโน้ต สามารถทบทวนเนื้อหา ความรู้นอกเวลาเรียน นำไปประยุกต์ใช้ และต่อยอดในสาขาวิชาที่ตนเองถนัด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์ จันทบุรี รายวิชาทฤษฎีโน้ตร้องโน้ต โดยใช้ชุดการสอนเรื่อง ทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ตามแนวคิดการสอนแบบโคดาอี
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยชุดการสอน ทฤษฎีโน้ต ดนตรี สากล ตามแนวคิดการสอนแบบโคดาอี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบของการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (One - Group Pretest - Posttest Design) ศึกษา เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีการสอนแบบโคดาอี
2. ประชากร คือ นักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรีที่ลงทะเบียนเรียน วิชาทฤษฎีโน้ตร้องโน้ต ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 60 คน

3. ระยะเวลาการวิจัย คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2566 จำนวน 10 คาบเรียน โดยทำการทดลอง สัปดาห์ละ 1 คาบเรียน (คาบเรียนละ 50 นาที)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

4.1 ชุดการสอนทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล

ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ศึกษาขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรี และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีการสอนของโซลตันโคดาที่มีวิธีการสอนจากง่ายไปสู่ยาก การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การเคลื่อนไหวผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ นำข้อมูลที่ได้มาใช้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาทฤษฎีโน้ตร้องโน้ต จากนั้น เขียนแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง ทฤษฎีดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ตามแนวคิดการสอนแบบโคดา จำนวน 10 คาบเรียน การประเมินคุณภาพชุดการสอนทฤษฎีสากลโดยผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีการสอนแบบโคดาจำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน เพื่อตรวจพิจารณาคุณภาพชุดการสอนแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยที่ได้ คือ 4.41, S.D. = 0.5 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยที่ได้ คือ 4.41, S.D. = 0.47 ด้านสื่อการสอน ค่าเฉลี่ยที่ได้ คือ 4.33, S.D. = 0.55 และด้านกรวัดผล ค่าเฉลี่ยที่ได้ คือ 4.44, S.D. = 0.47 ผลการพิจารณาคุณภาพชุดการสอนทฤษฎีโน้ตสากลโดยภาพรวมทั้งหมด ค่าเฉลี่ยที่ได้ คือ 4.4, S.D. = 0.51 หมายความว่า คุณภาพชุดการสอนทฤษฎีโน้ตสากลมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก นำชุดการสอนไปทดลอง (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ เนื้อหา ภาษาที่ใช้ ความยากง่าย จากนั้นนำข้อเสนอมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ ได้ชุดการสอนที่มีคุณภาพสมบูรณ์ นำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

4.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน/หลังเรียน

ผู้วิจัยศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบจำนวน 50 ข้อ นำแบบทดสอบประเมินคุณภาพหาค่า IOC โดยผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีการสอนแบบโคดาจำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 1 ท่าน ปรับแก้แบบทดสอบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ คัดเลือกข้อสอบเหลือ 40 ข้อ นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไปทดลองกับกลุ่มที่ไม่ใช่ประชากรในการเก็บข้อมูล (Try-Out) เพื่อหาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก จากนั้นคัดเลือกข้อสอบให้เหลือ 30 ข้อ และนำแบบทดสอบทั้ง 30 ข้อไปทดลองกับกลุ่มที่ไม่ใช่ประชากรในการเก็บข้อมูล (Try-Out) ครั้งที่ 2 เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR – 20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richarson) อ้างอิงสูตรจาก (อนุวัติ คุณแก้ว, 2562) พบว่า ค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.7 หมายความว่า มีความเชื่อมั่นได้ค่อนข้างสูง และได้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ที่มีคุณภาพสมบูรณ์นำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

4.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎี และวิธีการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ รวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจในด้านการจัดการเรียนการสอน ดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 30 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดผล จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีการสอนแบบโคดาจำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 1 ท่าน ตรวจสอบวิเคราะห์ข้อมูลหาค่า IOC คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 จำนวน 20 ข้อ นำข้อคำถามไปทดลองกับกลุ่มที่ไม่ใช่ประชากรในการเก็บข้อมูล (Try-Out) วิเคราะห์ผล และดำเนินการปรับปรุง แก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์ ได้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนทฤษฎีโน้ตดนตรีสากลที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยต่อไป

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีรายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

- 5.1 ชี้แจงนักเรียนทราบถึงการใช้ชุดการสอนและข้อตกลงเบื้องต้นในการเรียนการสอนวิชา ทฤษฎีไนตรोजไนต์ เรื่องทฤษฎีดนตรีสากล
- 5.2 ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน (Pre - test) ที่ถูกพัฒนาขึ้น จำนวน 30 ข้อ 40 นาที
- 5.3 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอน เรื่อง ทฤษฎีไนตรोजไนต์ดนตรีสากล สัปดาห์ละ 1 คาบ รวมทั้งหมด 8 สัปดาห์
- 5.4 ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (Post - test) จำนวน 30 ข้อ 40 นาที
- 5.5 ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยชุดการสอน ทฤษฎีไนตรोजไนต์ ดนตรีสากล จำนวน 20 ข้อ
- 5.6 นำคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน - หลังเรียน และความพึงพอใจของนักเรียน มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อสรุปผลการวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 6.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอนเรื่อง ทฤษฎีไนตรोजไนต์ ดนตรีสากล โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการสอนแบบโคคาย นักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์- จันทบุรี ใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Sample
- 6.2 ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยชุดการสอน ทฤษฎีไนตรोजไนต์ ดนตรีสากล โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D.$ ของคะแนนรายด้านและรายข้อ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจด้วยชุดการสอนทฤษฎีดนตรีสากล ตามแนวคิดการสอนแบบโคคายของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์- จันทบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

- 1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยชุดการสอน เรื่องทฤษฎีไนตรोजไนต์ ดนตรีสากล

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน

คะแนนทดสอบ	ผลการทดสอบ				
	N	$\bar{x}$	S.D.	t	sig
Pretest	60	9.65	2.57		
Posttest	60	21.18	3.7	34.79	0.000

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการทดสอบก่อนเรียนอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 9.65, S.D. = 2.57) หลังจากเรียนด้วยชุดการสอนทฤษฎีไนตรोजไนต์ ดนตรีสากล ตามแนวคิดทฤษฎีการสอนแบบโคคายของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์- จันทบุรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นักเรียนมีค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการทดสอบหลังเรียนอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 21.18, S.D. = 3.7) ซึ่งเมื่อนำผล

การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนมาทำการเปรียบเทียบ พบว่า ค่า t มีค่าเท่ากับ 34.79 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยชุดการสอน ทฤษฎีโน้ตดนตรีตามแนวคิดทฤษฎีการสอนแบบโคคายของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ตารางที่ 2 แสดงผลรวมการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอน

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านเนื้อหา	4.47	0.72	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.11	0.95	มาก
ด้านสื่อการเรียนรู้	4.42	0.77	มาก
ด้านการวัดผล	4.63	0.6	มากที่สุด
รวม	4.41	0.76	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อชุดการสอนทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.76) หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดผล มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = 0.6) รองลงมา คือ ด้านเนื้อหา มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.72) ลำดับต่อไปคือ ด้านสื่อการเรียนรู้ มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = 0.77) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$, S.D. = 0.95)

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาชุดการสอนเรื่องทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ตามแนวคิดการสอนแบบโคคายของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้จากการเรียนด้วยชุดการสอนทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำไปสู่การอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่ได้จากการเรียนด้วยชุดการสอน ทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ตามแนวคิดการสอนแบบโคคายของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การสร้างชุดการสอนทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ตามแนวคิดทฤษฎีของโคคาย โดยออกแบบให้เริ่มต้นจากเนื้อหาที่ง่ายและเพิ่มระดับความยากขึ้นไปเป็นลำดับ ใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ การใช้ระบบการอ่านโน้ตแบบซอล-ฟา (Tonic Sol-fa) หรือการ Move Do โดยสื่อการเรียนรู้มีข้อความเนื้อหาที่ชัดเจน มีภาพประกอบการเรียนในสื่อการเรียนรู้ ซึ่งถึงลักษณะของสัญลักษณ์ และท่าทางการปฏิบัติที่ชัดเจนกับกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยซึ่งสอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวไว้ว่า ชุดการสอนเป็นชุดที่ประกอบไปด้วยคำแนะนำสำหรับการใช้บทเรียน วัตถุประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียน พร้อมทั้งสื่อการสอน แบบทดสอบหลังเรียนนำมาบรรจุไว้ด้วยกันอย่างเป็นระเบียบ โดยผ่านการวิเคราะห์ระบบ สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2523) โดยนำหลักจิตวิทยาใช้ในการออกแบบเพื่อส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นครูผู้สอนจึงสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 - 4 คือ การเรียนรู้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมประเภทเกม สื่อการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม ใช้การเคลื่อนไหวร่างกายร่วมกับ

การเรียนรู้ในส่วนของการบรรยายค่อย ๆ เพิ่มระดับความยากโดยใช้การร้องโน้ตเพลงร่วมกับการทำสัญลักษณ์มือ เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับจังหวะ ความแม่นยำของโน้ต และระดับเสียงเมเจอร์และไมเนอร์ และขั้นตอนสุดท้าย การเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับขั้นคูโดยใช้กิจกรรมประเภทเกมสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยการออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยมีครูดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า ชุดการสอนเป็นสื่อประสมประเภทหนึ่ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่องที่จะสอน โดยมีระบบการสร้างและการนำสื่อที่มีความสอดคล้องกับรายวิชา หน่วยงานเรียนรู้หัวข้อ และวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้นักเรียน เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้โดยมีประสิทธิภาพ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2528) และยังคงสอดคล้องกับการวิจัยของ มูอาซ อับดุลเลาะแม กล่าวไว้ว่า ชุดการสอนหมายถึง การผลิตและรวบรวมสื่อผสมต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นอย่างสมบูรณ์ไว้ เป็นชุดสำหรับการจัดการเรียนการสอนเพื่อใช้ในการเรียนการสอนเนื้อหาเฉพาะ อย่างมีระบบโดยมีความ สอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ สื่อการสอน กระบวนการเรียนการสอน การวัดประเมินผล โดย สามารถนำไปใช้สอนกับนักเรียนกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในท้องถิ่นที่อาศัย และ จำเป็นต้องมีคู่มือและแผนการสอน กิจกรรม การวัดประเมินผลต่าง ๆ ในการใช้ชุดการสอน เพื่อช่วยใน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (มูอาซ อับดุลเลาะแม, 2562)

2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอน ทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ตามแนวคิดการสอนแบบ โคคาย ของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี มีผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คือ ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดผลอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านเนื้อหา ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านสื่อการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก โดยทั่วไปแล้วความ พึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของนักเรียนที่มีต่อการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างมีความสุข ดังนั้น ในกิจกรรมการเรียน การสอนที่จะทำให้ให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้ (เหนือดวง พูลเพิ่ม, 2560) ซึ่งชุดการสอนทฤษฎีโน้ต ดนตรีสากลนี้ เป็นชุดการสอนที่สามารถสร้างความรู้สึกที่ดี ทำให้นักเรียนเกิดความสุขในการเรียน โดยเริ่มกิจกรรม การเรียนการสอนประเภทเกม เป็นการละลายพฤติกรรมให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออก สร้างความคุ้นเคยกับ สัญลักษณ์ต่าง ๆ ของดนตรีสากล ซึ่งมีความแตกต่างกับกิจกรรมการสอนที่เคยเรียนมา เมื่อผู้เรียนมีความคุ้นเคย และมีความเข้าใจในสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของดนตรีสากล แล้วเริ่มจากเรียนรู้จากทฤษฎีโน้ตจากง่ายไปสู่ยาก ซึ่งผู้เรียน จะไม่รู้สึกว่า การเรียนทฤษฎีโน้ตเป็นสิ่งที่ยากเกินไป หรือเรียนแล้วไม่สนุก ไม่มีความสุข เพราะผู้เรียนสร้าง ความคุ้นเคยกับสัญลักษณ์ดนตรีไปแล้ว จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน สามารถปฏิบัติสิ่งที่ได้เรียนได้ดี และ อยากรที่จะเรียนในเนื้อหาที่มีความยากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ วิรุฬ พรรณเทวี กล่าวไว้ว่า ความรู้สึกภายใน จิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความคาดหวังกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งของแต่ละบุคคล ถ้าความคาดหวังหรือมี ความตั้งใจมากและได้รับการตอบสนองด้วยดี ก็จะมี ความพึงพอใจมาก ในทางตรงกันข้ามอาจผิดหวังหรือไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ (วิรุฬ พรรณเทวี, 2542)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยชุดการสอนทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ตามแนวคิดการสอนแบบโคคาย ของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี พบว่า ชุดการสอนมีความเหมาะสม ในการเรียนการสอนระดับวิทยาลัย มีระยะเวลาการสอนที่จำกัดและมุ่งหวังให้นักเรียนเข้าใจทฤษฎีดนตรีสากล พื้นฐานได้ ชุดการสอนทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ตามแนวคิดการสอนแบบโคคายนี้สร้างขึ้นสำหรับนักเรียนที่ไม่มี ความรู้ทางทฤษฎีดนตรี สามารถเรียนและเข้าใจในเนื้อหาในเวลาสั้นๆ ได้ ส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อ ชุดการสอนทฤษฎีโน้ตดนตรีสากลในระดับมาก สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้ มีดังนี้ การใช้ชุดการสอนควร ศึกษาคู่มือขั้นตอนต่าง ๆ ในชุดการสอนอย่างละเอียด ปฏิบัติตาม คำแนะนำ สร้างความคุ้นเคยกับนักเรียนก่อน

เริ่มทำกิจกรรม ควรเพิ่มเวลาในการจัดการเรียนการสอนในหน่วยที่ 4 เรื่องชิ้นคู่ ซึ่งมีเนื้อหาที่เข้าใจค่อนข้างยาก สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์เรื่องทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล ระหว่างกลุ่มที่เรียนการสอนด้วยชุดการ และกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ และศึกษา วิเคราะห์ และออกแบบกิจกรรมการสอนโดยการเลือกเพลงให้เหมาะสมกับช่วงวัย และความสามารถของนักเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย

เอกสารอ้างอิง

- เหนือดวง พูลเพิ่ม. (2560). การจัดการเรียนรู้วิชาดนตรี ตามแนวคิดของชูชูกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการขับร้องและความสามารถในการทำงานเป็นทีมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- กองส่งเสริมวิชาการและงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). หลักสูตรดุริยางคศิลป์ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: บริษัท ไทภูมิ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2523). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาการสอน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2528). เอกสารชุดการสอนวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารทางการศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์. (2554). ทฤษฎีการสอนดนตรี. เรียกใช้เมื่อ 22 เมษายน 2565 จาก <https://suppavit014.wordpress.com>.
- มูอาซ อับดุลละแม. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนการเรียนรู้ร่วมกันด้วยชุดการสอนด้วยความ เป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอาหรับของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและการสื่อสารศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรุฬ พรหมเทวี. (2542). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของหน่วยงานกระทรวงมหาดไทยในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิขณันต์เศก ย่านเดิม. (2558). แนวคิดทฤษฎีการสอนดนตรี. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 19(2), 27-28.
- อนุวัติ คุณแก้ว. (2562). การวัดและประเมินผลการศึกษาแนวใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ*

CREATIVE LEADERSHIP AFFECTING PERSONNEL MANAGEMENT OF SARASAS AFFILIATED SCHOOLS

เจนจิรา พลราชม* และ โสภณ เพ็ชรพวง

Janejira Ponrachom and Sopon Pechrpuang

สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ

Suvarnabhumi Institute of Technology, Thailand

*Corresponding author E-mail: jenjira2788@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ 2) การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ และ 3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ รูปแบบวิจัยเป็นรูปแบบประชากร ได้แก่ ครู จำนวน 7,869 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู จำนวน 367 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นและสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73, SD = .69$) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ การมีความยืดหยุ่น ($\bar{X} = 3.77, SD = 0.68$) การมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 3.73, SD = 0.67$) การจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต ($\bar{X} = 3.72, SD = 0.69$) และ การมีความไว้วางใจ ($\bar{X} = 3.70, SD = 0.72$) 2) การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ โดยรวม พบว่า การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสารสนเทศ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64, SD = 0.72$) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ การพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.67, SD = 0.71$) รองลงมาคือ การสรรหาคัดเลือกบุคลากร ($\bar{X} = 3.66, SD = 0.71$) การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ($\bar{X} = 3.65, SD = 0.69$) การบำรุงรักษาบุคลากร ($\bar{X} = 3.62, SD = 0.74$) และการวางแผนกำลังคน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.60, SD = 0.71$) 3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ โดยมีตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ 4 ตัวแปร คือ การมีความไว้วางใจ การจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต การมีความยืดหยุ่น และการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ ร้อยละ 60.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, การบริหารงานบุคคล, โรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ

Abstract

The purpose of this research were to study 1) the Creative Leadership of Administrators of Sarasas Affiliated Schools 2) the Personnel Management of Sarasas Affiliated Schools 3) the Creative Leadership Affecting Personnel Management of Sarasas Affiliated Schools. Population is

* Received May 30, 2023; Revised June 20, 2023; Accepted July 20, 2023

teacher 7,869 person whom working for Sarasas Affiliated Schools, the sample were 367 person obtained by Stratified Random Sampling then use simple random sampling. The questionnaires was use to collect data and has reliability statistics is 0.97 of Cronbach's Alpha for whole issue. The statistics used to analyze the data were mean, standard deviation and stepwise multiple regression analysis. The finding were 1) Creative Leadership of School Administrators in Sarasas Affiliated Schools Overall and each aspect was at a high level. ($\bar{X}$ = 3.7, SD = 0.69) Sorted from highest to lowest average as follows: Flexibility ($\bar{X}$ = 3.77, SD = 0.68) vision ($\bar{X}$ = 3.73, SD = 0.67) Imagination to create the future ($\bar{X}$ = 3.72, SD = 0.69) and having trust ($\bar{X}$ = 3.70 SD = 0.72) 2) Personnel management of Sarasas Affiliated Schools as a whole found that personnel management of Sarasas Affiliated Schools Overall and each aspect was at a high level. ($\bar{X}$ = 3.64 SD = 0.72,) Sorted from the highest average to the lowest as follows: Personnel Development have the highest average. ($\bar{X}$ = 3.67, SD = 0.71) Followed by recruitment and selection of personnel. ($\bar{X}$ = 3.66, SD = 0.71) Evaluation of the performance of personnel ($\bar{X}$ = 3.65, SD = 0.69) personnel maintenance ($\bar{X}$ = 3.62, SD = 0.74) and manpower planning has the lowest average ($\bar{X}$ = 3.60, SD = 0.71) 3) Creative Leadership Affects Personnel Management of Sarasas Affiliated Schools which all 4 variables can together predict the personnel management of Sarasas Affiliated Schools at 60.9 percent with statistical significance .05

Keywords: Creative Leadership, Personnel Management, Sarasas Affiliated Schools

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา (หมวดที่ 8) โดยมุ่งเน้นในส่วนของการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ตลอดจนการบริหารจัดการ มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทำให้สถานศึกษาดำเนินการจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาคนให้มีคุณภาพและได้ผลตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา และพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) การบริหารจัดการนั้นผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการนำนโยบาย และวิสัยทัศน์ไปสู่เป้าหมายด้วยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายนั้น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (Creative Leadership) เป็นคุณลักษณะของผู้นำที่มีความรู้ มีเขาวน ปัญญาสูง มีบุคลิกภาพและมีพฤติกรรมทาง สังคม ใช้ความคิดใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหา Ash and Persall ได้กล่าวว่า การเป็นผู้นำอย่างสร้างสรรค์นั้น จำเป็นที่จะต้องมิตักษะในหลากหลายมิติเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่การดำเนินงานอยู่ในระดับสูง อันประกอบไปด้วย การทำงานเป็นที่มในการสืบเสาะหาความรู้ ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา การจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต การตรวจสอบความเชื่อมั่นร่วมกัน การเลือกใช้คำถาม รวมถึงการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และแปลความของข้อมูลที่มีได้อย่างถูกต้อง (Ash, & Persall, 2007)

อย่างไรก็ตามแม้ในสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีความพร้อมในการสืบหาข้อมูลและความรู้เพื่อใช้ในการพัฒนาประสิทธิผลของการบริหารงานภายในสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีการดำเนินงานที่ทันสมัย และสามารถลดปัญหาของการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนเอกชนอยู่เสมอ ซึ่งจากผลการศึกษาของ ทักคณัย เพชรเกษร ในเรื่อง การพัฒนารูปแบบการธำรงรักษาเพื่อลดการลาออกของบุคลากรครูในโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การธำรงรักษาบุคลากรครูมีความจำเป็นและมีความสำคัญกับการบริหารงานของผู้บริหาร

สถานศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาเอกชนซึ่งมีอัตราการลาออกของครูผู้สอนอยู่ในระดับสูง ส่งผลให้สถานศึกษาสูญเสียโอกาสในหลายด้าน เช่น ต้นทุนที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากรทั้งคนเก่าและคนใหม่ที่เข้ามา หรือความเสี่ยงของพฤติกรรมครูผู้สอนคนใหม่ ที่มีต่อนักเรียน และสิ่งสำคัญที่สุดคือความต่อเนื่องในการเรียนของผู้เรียนที่จะมีอุปสรรคจากรูปแบบการถ่ายทอด ของครูที่เปลี่ยนไป นิดา แก้วสว่าง และ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยการคงอยู่ของครูโรงเรียนเอกชน ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 จังหวัดสงขลา ปัญหาของครูเอกชนในพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 เป็นเช่นเดียวกับบุคลากรทางการศึกษารวมถึงครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชนพื้นที่การศึกษาอื่น คือ ครูผู้สอนลาออกกะทันหันเพื่อไปบรรจุ เป็นข้าราชการหรือเข้าทำงานในที่ใหม่ที่มีการบริหารจัดการงานบุคคลที่ดีกว่า ซึ่งจากรายงานผลการประเมินตนเอง ของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2562 พบว่า สภาพปัญหาและจุดที่ควรพัฒนาในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทางโรงเรียนจำเป็นต้องมีการยกระดับทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดประสิทธิผลการบริหารงาน ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีตามมาตรฐาน รวมถึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาการกำหนดอัตราบรรจุ เลือกรับและคัดเลือกครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ดำเนินงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ อีกประการหนึ่งคือการส่งเสริม ให้บุคลากรด้านโสตทัศนูปกรณ์ได้พัฒนาความสามารถเฉพาะทางให้สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และมีจำนวนที่เพียงพอต่อการใช้งาน อีกทั้ง ยังจำเป็นต้องส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยเพิ่มเติมการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (นิดา แก้วสว่าง. และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2562); (ทักษ์ดนัย เพชรเกษิ, 2558)

อาจกล่าวได้ว่า สภาพปัญหาดังกล่าวล้วนเกิดจากการกำหนดนโยบายและการบริหารงานบุคคลที่ยังสามารถปรับปรุงให้เกิดการพัฒนาเพื่อให้ประสิทธิผลของการบริหารงานในสถานศึกษาประสบผลสำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ที่ได้มีการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานในโรงเรียน อยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้ในการพัฒนารูปแบบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาของการบริหารงานบุคคลในเชิงปฏิบัติได้จริง ศักดา ทองดี ได้มีการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยผลของการศึกษาพบว่า ในการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการแก้ไขปัญหา และด้านความรับผิดชอบในการทำงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และการนำรูปแบบ ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้ปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงและมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติเท่ากับร้อยละ 100 (ศักดา ทองดี, 2559)

เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานสำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ว่าความสามารถของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งของการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ ในการนำเสนอความสำคัญของประสิทธิผลของสถานศึกษา ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล Mondy et. al. ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการบริหารทรัพยากรบุคคลส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินงานของหน่วยงานให้ บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ ความสามารถในการดำเนินงานของผู้บริหารเพียงอย่างเดียว ไม่อาจขับเคลื่อนให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเอง หากแต่ต้องมีการประสานงานและดำเนินการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้สามารถดำเนินการไปด้วยดี ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรทุกระดับ ดังนั้นภาวะผู้นำขององค์กรจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการประสานงานและขับเคลื่อนการดำเนินงาน จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดถึงความสำคัญของการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ซึ่งมีปัจจัยที่

สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ตัวแปรในด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารในสถานศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่าย โดยมีความมุ่งหวังว่าผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้ในการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรวมถึงเป็นแบบอย่างแก่ผู้บริหารโรงเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้เกิดการพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลง ให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยการศึกษาแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของ Ash and Persall และศึกษาแนวคิดเรื่องการบริหารงานบุคคล ของ Beach D. S. เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ต่อไป (Mondy, W., et. al., 1999); (Ash, & Persall, 2007); (Beach D. S., 1980)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่าย
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่าย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study) กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนในเครือข่าย จำนวน 50 โรงเรียน จำนวนครู 7,869 คน หารขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตาราง มาเรียม นิลพันธุ์ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 367 คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากประชากรในแต่ละภาคภูมิศาสตร์ แล้วกำหนดอัตราส่วนเทียบขนาดกลุ่มตัวอย่าง (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่าย

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้ประมวลองค์ความรู้ แนวคิด และทฤษฎีโดยการสังเคราะห์ตัวแปรโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความ และตำราที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย ได้ตัวแปรภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีความยืดหยุ่น 2) การมีวิสัยทัศน์ 3) การมีจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต 4) การมีความไว้วางใจ และประมวลองค์ความรู้ แนวคิด และทฤษฎี โดยการสังเคราะห์ตัวแปรของการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความ และตำราที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย ได้ตัวแปรทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การวางแผนกำลังคน 2) การสรรหาคัดเลือกบุคลากร 3) การพัฒนาบุคลากร 4) การบำรุงรักษาบุคลากร และ 5) การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

2. นำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ เนื้อหา และทฤษฎีที่สอดคล้องกับหัวข้อและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องพร้อมทั้งแนะนำและแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถาม

3. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานโรงเรียน จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานบุคคล จำนวน 2 คน และ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประเมินค่าความสอดคล้อง (IOC: Index of Congruence) จากนั้นนำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผลการประเมินความสอดคล้องเท่ากับ 0.986

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลอง (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ชุด จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .977

5. ปรับปรุงแบบสอบถาม แล้วสำเนาแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วจำนวน 367 ชุด ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ติดต่อสำนักงานเลขาของแต่ละโรงเรียน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่าง หรือติดต่อกลุ่มตัวอย่างโดยตรง เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ตอบแบบสอบถาม

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วางแผนการเก็บข้อมูลจากช่องทางต่าง ๆ เช่น เก็บข้อมูลด้วยตนเอง เก็บข้อมูลทางไปรษณีย์ การเก็บข้อมูลทางจดหมายทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และ Social Media เช่น Line หรือ Facebook รวมถึงการเก็บข้อมูลแบบสอบถามด้วยตนเอง เป็นต้น

3.3 จำนวนแบบสอบถามที่ส่งให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 367 ฉบับ

3.4 รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามมาใช้ในการคำนวณและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อประมวลผลและนำเสนอต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามใช้วิธีการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) โดยแสดงผลเป็นร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean)

4.2 ข้อมูลภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แปลความหมายแบ่งเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง สมรรถนะวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง สมรรถนะวิชาการอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง สมรรถนะวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง สมรรถนะวิชาการอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง สมรรถนะวิชาการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 ทดสอบสมมติฐานภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่าย โดยการใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ การมีความยืดหยุ่น ($\bar{X} = 3.77$) การมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 3.73$) การจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต ($\bar{X} = 3.72$) และการมีความไว้วางใจ ($\bar{X} = 3.70$)

2. การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่าย โดยรวม พบว่า การบริหารงานบุคคลของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ การพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.67$) รองลงมา คือ การสรรหาคัดเลือกบุคลากร ($\bar{X} = 3.66$) การประเมินผล

การปฏิบัติงานของบุคลากร ($\bar{X}$ = 3.65) การบำรุงรักษาบุคลากร ($\bar{X}$ = 3.62) และการวางแผนกำลังคน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.60)

3. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่าย โดยมีส่วนที่ สามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่าย 4 ตัวแปร คือ การมีความไว้วางใจ การจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต การมีความยืดหยุ่น และ การมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์ถึงการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายร้อยละ 60.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่าย สามารถวิเคราะห์ผลการวิจัยสามารถอภิปรายโดยแยกพิจารณาตามจุดประสงค์ที่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.73, S.D. = 0.69) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ การมีความยืดหยุ่น ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.68) การมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X}$ = 3.73, S.D. = 0.67) การจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.69) และ การมีความไว้วางใจ ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.72) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็น เป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย สามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกหรือพบเห็นได้ เป็นอย่างดี ผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายมีความยืดหยุ่น การมีวิสัยทัศน์ การจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต และการมีความไว้วางใจ ที่ได้อธิบายองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ วัฒนธรรมเชิงบวก การบริหารจัดการ และปฏิสัมพันธ์ ละมุล รอดขวัญ และคณะ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความไว้วางใจในการดำเนินงานหรือความคิดริเริ่มในการสร้างสรรค์การปฏิบัติงานของครูผู้สอน ให้มีความสำคัญกับมนุษยสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชา มีทักษะและการกระจายอำนาจ การบริหารจัดการการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ นัญจรี เจริญสุข และคณะ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพื่อใช้ในการบริหารงานให้สอดคล้องกับบริบท สามารถนำมาปรับใช้ให้เข้ากับสถานศึกษา (นัญจรี เจริญสุข และคณะ, 2562); (ละมุล รอดขวัญ และคณะ, 2565)

1.1 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านการมีความยืดหยุ่น โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารและครูร่วมกันเลือกทางออกที่ดีที่สุดที่ทำให้ทุกฝ่ายพอใจและได้รับผลประโยชน์สูงสุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.80, S.D. = 0.68) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารของโรงเรียนเครือข่ายมีนโยบายและการบริหารงาน ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในทุกๆระดับ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การดำเนินงานราบรื่นและมีความเข้าใจโดยมุ่งหวังที่เป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้ได้รับประโยชน์สูงสุด นวพัชญ์ ฉิดจันทร์ พบว่า ในการเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรเพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่ถูกต้องและได้ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการดำเนินงานตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ ผู้บริหารควรให้ความสนใจเพื่อ พัฒนาความสัมพันธ์ที่ดี และเอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน (นวพัชญ์ ฉิดจันทร์, 2564)

1.2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.73, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารมีการนำข้อมูลที่เป็นรายงานการสรุปผลมา วิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อหาสาเหตุของปัญหา อุปสรรค หรือผลสำเร็จที่เกิดขึ้น และ ผู้บริหารวิเคราะห์ผลข้อมูล

และเสนอแนะเป็นแนวทางการปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.78$, S.D.= 0.68) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะคณะผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์มีศักยภาพทักษะ และความสามารถในการกำหนดแนวทางการบริหารงานได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน และสามารถสื่อสารรวมถึงวางแผนกลยุทธ์การดำเนินงานให้บุคลากรในทุกระดับเห็นทั้งภาพรวมและแผนการปฏิบัติที่สามารถดำเนินการได้จริง ยุวเรศ ประดู่ และคณะ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการวางแผนกำหนดแนวทางหรือสร้างแผนการดำเนินงานเพื่อนำให้บุคลากรหรือครูผู้สอนได้ดำเนินการตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องมีบทบาทในการวินิจฉัยสั่งการเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่ตั้งเอาไว้ (ยุวเรศ ประดู่, และคณะ, 2564)

1.3 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านการมีจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, S.D.= 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารมีกระบวนการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ ที่ทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.80$, S.D.= 0.69) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ มีความสามารถ และทักษะในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์กระบวนการดำเนินงานในรูปแบบที่หลากหลาย และส่งผลต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้ครูผู้สอนหรือบุคลากรทางการศึกษาได้รับทราบและปฏิบัติได้เป็นอย่างดี พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษานอกจากต้องเป็นผู้ที่มีทักษะหรือความสามารถในการบริหารจัดการ วางแผน และแนะนำให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยให้สร้างความเข้าใจหรือแนะนำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

1.4 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านการมีความไว้วางใจ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D.= 0.72) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยจากสูงสุด พบว่า ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการทำงาน และ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็น รับฟังปัญหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.75$, S.D.= 0.76) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ มีการสนับสนุนส่งเสริม และยอมรับความคิดเห็นของครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา เปิดโอกาสให้ได้แสดงความสามารถ ทักษะ หรือประสบการณ์การทำงานของตนเองในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ วรินทร์ รongกัลด พบว่า ความไว้วางใจขององค์กรหรือสถาบันการศึกษา รวมถึงการรับรู้ถึงการสนับสนุนจากองค์กรหรือสถาบันการศึกษา ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถร่วมมือกันดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมาย (วรินทร์ รongกัลด, 2559)

2. การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสารสาสน์ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D.= 0.71) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ การพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.67$, S.D.= 0.71) รองลงมาคือ การสรรหาคัดเลือกบุคลากร ($\bar{X} = 3.66$, S.D.= 0.71) การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ($\bar{X} = 3.65$, S.D.= 0.69) การบำรุงรักษาบุคลากร ($\bar{X} = 3.62$, S.D.= 0.74) และ การวางแผนกำลังคน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.60$, S.D.= 0.71) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียน เครือสารสาสน์ มีนโยบายหรือแผนการดำเนินงานของโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม สามารถสร้างความเข้าใจและนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ Goleman, D. & Herzberg, F. กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรบุคคลที่ดีเป็นพื้นฐานของการดำเนินงาน ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพทุกหน่วยงาน โดยจะต้องให้ความช่วยเหลือหน่วยงานต่าง ๆ ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับคน เพื่อก่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และยังมีหน้าที่โดยตรงในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจต่อคนในองค์กร ทำให้คนในองค์กรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความสุขในการทำงาน (Goleman, D. & Herzberg, F., 2563)

2.1 การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ด้านการวางแผนกำลังคน โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D.= 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนอัตรากำลัง โรงเรียนมีการจัดทำคู่มือการบริหารงาน การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนด

ตำแหน่ง โรงเรียนมีการกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้น อันได้แก่ ระดับความรู้ความสามารถและทักษะ ที่สอดคล้องและเพียงพอกับภารกิจและแผนการดำเนินงานในอนาคต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.64, S.D. = 0.68) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ มีแผนการดำเนินงานในด้านการวางแผนกำลังคนเป็นอย่างดี สามารถส่งผลให้เกิดการดำเนินงานในด้านการบริหารงานบุคคลเป็นไปได้อย่างราบรื่นส่งผลให้ครูผู้สอนหรือบุคลากรทางการศึกษาสามารถดำเนินงานหรือปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพของตนเองเกิดผลประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ อำนาจ ชื่นบาน พบว่า เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนในภาพรวมมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายของโรงเรียนที่ได้มีการวางแผนการดำเนินงานเอาไว้ (อำนาจ ชื่นบาน, 2564)

2.2 การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ด้านการสรรหาคัดเลือกบุคลากร โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.66, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนมีกระบวนการพิจารณาคัดเลือกบุคคลอย่างโปร่งใสและยุติธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = 0.74) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ มีการวางแผนการดำเนินงาน นโยบาย รวมถึงยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคัดสรรบุคลากรได้เป็นอย่างดีโปร่งใสและยุติธรรม สามารถจัดสรรให้บุคลากรปฏิบัติงานในลักษณะงานที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งและความสามารถของตนเอง ปทุมพร กาญจนอรรถ พบว่า เพื่อให้การดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการกำกับ ดูแล กำหนดแนวทาง และอำนวยความสะดวกให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างราบรื่นและสามารถปฏิบัติได้ตามแผนงานที่วางเอาไว้ (ปทุมพร กาญจนอรรถ, 2561)

2.3 การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ด้านการพัฒนาบุคลากร โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของบุคลากรทุกระดับอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.70) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพ ทักษะ ความสามารถ รวมถึงความรู้ของครูผู้สอนหรือบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญและสามารถนำความรู้ที่ได้พัฒนาเป็นประโยชน์ใช้ในการสร้างสรรค์จัดการเรียนการสอน กิจกรรม หรือการพัฒนาผู้เรียน นอกชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด คุณภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นอย่างดีเกิดผลของการดำเนินงานที่มากขึ้น หรือรักษาไว้ซึ่งระดับของการดำเนินงานที่มั่นคง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทักษะ ความสามารถ รวมถึงศักยภาพในด้านอื่นที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินงานในลักษณะการปฏิบัติงาน

2.4 การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.62, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาทุกระเบียบ ให้มีความทันสมัย เพื่อให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจที่ดีพร้อมที่จะปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.69, S.D. = 0.75) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารเครือข่ายโรงเรียนในสารสนเทศให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษาบุคลากรทางการศึกษาในทุกระดับไม่เพียงแต่ครูผู้สอน ผู้บริหารมีการกล่าวชมเชยให้รางวัลและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในทุกระดับ ศิวพร วิยะวงศ์ พบว่า เพื่อให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรต่าง ๆ มีประสิทธิภาพและดำเนินงานได้อย่างราบรื่นในทุกระดับ การสนับสนุนให้ผู้บริหารหรือองค์กรต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษาบุคลากรในหน่วยงานของตนเองเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกเนื่องจากในการดำเนินงานให้ได้ประสิทธิภาพตามแผนการดำเนินงานที่ได้วางเอาไว้ต้องอาศัยศักยภาพของบุคลากรในหน่วยงานทุกระดับให้สามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมาย (ศิวพร วิยะวงศ์, 2564)

2.5 การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.65, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนมี

การนำผลการประเมินมาพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.72) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ มีการกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรได้เป็นอย่างดีสามารถนำผลของการดำเนินงานมาพัฒนาเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม และยังสามารถพัฒนาบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สงกรานต์ ตะโคตม พบว่า เพื่อให้การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้พัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา และครูผู้สอนเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญและมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและสามารถปฏิบัติได้จริงอย่างต่อเนื่อง (สงกรานต์ ตะโคตม, 2563)

3. จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรที่ใช้พยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารส่งผลต่อการบริหารงานบุคคล และสามารถพยากรณ์การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ร้อยละ 60.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ซึ่งเป็นตามสมมติฐานการวิจัย ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ในการบริหารงานบุคคลขององค์การหน่วยงาน หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่ต้องมีการอาศัยการขับเคลื่อนให้การดำเนินงานสำเร็จ ลุล่วง สุจริต ไชยพันธ์พงษ์ กล่าวว่าภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์การในทุกบริบทและทุกระดับของการบริหารงานเป็นอย่างยิ่ง วิภาดา สารมัย พบว่าการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจที่ต้องให้ความสำคัญโดยมุ่งเน้นเสริมให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว สามารถตอบสนองต่อภารกิจหลักและภารกิจเสริมของสถานศึกษาให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุจริต ไชยพันธ์พงษ์, 2564); (วิภาดา สารมัย, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือ สารสาสน์ สรุปได้ดังนี้ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ การมีความยืดหยุ่น การมีวิสัยทัศน์ การจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต และการมีความไว้วางใจ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านการมีความยืดหยุ่น โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารและครูร่วมกันเลือกทางออกที่ดีที่สุดที่ทำให้ทุกฝ่ายพอใจ และได้รับผลประโยชน์สูงสุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหารแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกับครู โดยมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดของโรงเรียน ผู้บริหารมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหา ผู้บริหารระดมความคิดหรือกระบวนการในการแก้ไขปัญหาจากผู้เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร เปิดกว้างรับความคิดเห็นใหม่ ๆ ในมุมที่หลากหลายจากครูหรือผู้ปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารมีการนำข้อมูลที่เป็นรายงานการสรุปผลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อหาสาเหตุของปัญหา อุปสรรคหรือผลสำเร็จที่เกิดขึ้น และ ผู้บริหารวิเคราะห์ผลข้อมูล และเสนอแนะเป็นแนวทางการปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ ผู้บริหารนำข้อมูลที่เป็นรายงานสรุปผลมาวิเคราะห์ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนในอนาคต มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านการมีจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารมีกระบวนการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ ที่ทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ ผู้บริหารมีมุมมองหรือภาพอนาคตที่มองไปข้างหน้าอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านการมีจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการทำงาน และ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็น รับฟังปัญหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ ผู้บริหารสร้างความเชื่อถือไว้วางใจให้กับครูด้วยการยึดหลักคุณธรรม

จริยธรรม ความซื่อสัตย์และความยุติธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ การพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การสรรหาคัดเลือกบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร การบำรุงรักษาบุคลากร และการวางแผนกำลังคน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้ การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ด้านการวางแผนกำลังคน โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บุคลากรในโรงเรียนส่วนร่วมในการกำหนดแผนอัตรากำลัง โรงเรียนมีการจัดทำคู่มือการบริหารงาน การวางแผนอัตรากำลัง และการกำหนดตำแหน่ง โรงเรียนมีการกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้น อันได้แก่ ระดับความรู้ความสามารถและทักษะที่สอดคล้องและเพียงพอกับภารกิจและแผนการดำเนินงานในอนาคต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ โรงเรียนวิเคราะห์ภารกิจและแผนอัตรากำลังสอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงานและสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ด้านการสรรหาคัดเลือกบุคลากร โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนมีกระบวนการพิจารณาคัดเลือกบุคคลอย่างโปร่งใสและยุติธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ โรงเรียนมีการกำหนดตำแหน่งและลักษณะงานที่ต้องการได้เหมาะสมกับความรู้ ภารกิจ อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ด้านการพัฒนาบุคลากร โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของบุคลากรทุกระดับอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ โรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาคุณ ระเบียบ ให้มีความทันสมัย เพื่อให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจที่ดีพร้อมที่จะปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ โรงเรียนมีการให้รางวัลบุคลากรด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนมีการนำผลการประเมินมาพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ โรงเรียนมีการแจ้งหลักเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบตามเวลาที่กำหนด มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ พบว่า ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือสารสาสน์ มี 4 ตัวแปร คือ การมีความไว้วางใจ การจินตนาการเพื่อสร้างอนาคต การมีความยืดหยุ่น และ การมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์ถึงการบริหารงานบุคคลโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ร้อยละ 60.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ซึ่งเป็นตามสมมติฐานการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาควรมีนโยบายในการเสริมสร้าง หรือ เพิ่มศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดทักษะ หรือ เพิ่มพูนประสิทธิภาพในการส่งเสริม ชี้นำ หรือ กระตุ้นให้คณะผู้บริหารของโรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้ทันสมัย เหมาะแก่ช่วงวัย และรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาและยกระดับการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ทั้งทางด้านวิชาการหรือทักษะการดำรงชีวิต ให้ผู้เรียนมีความสามารถและประสบการณ์ในการใช้ชีวิตในสังคมหลังจากจบการศึกษาได้อย่างมีความสุข การบริหารจัดการการเรียนรู้ สถานศึกษาควรมีนโยบายในการเสริมสร้าง หรือ ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการพัฒนาหรือยกระดับการบริหารจัดการการเรียนรู้ไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการ การวางแผน หรือการจัดการการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน อย่างทันสมัย และมีประสิทธิภาพสูงสุด การนิเทศการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาควรมีนโยบายมุ่งเน้นให้พัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยอาจมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี หรือ จัดให้มีการอบรมสัมมนาเพื่อ

เพิ่มประสิทธิภาพของสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น การส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ นโยบายการบริหารงานของสถานศึกษา ควรมุ่งเน้น สร้างแรงจูงใจ หรือเชิญชวนให้ผู้บริหารได้เกิดการพัฒนาการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนให้ดียิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพ และสามารถดำเนินการนำไปประยุกต์ใช้หรือปฏิบัติได้จริงโดย มุ่งหวังในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ ควรทำการศึกษา รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงานในการพัฒนา สมรรถนะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ควรทำการศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และ ระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร สถานศึกษาในทุกระดับชั้น ควรทำการศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในมิติอื่น เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูล เปรียบเทียบ หรือ นำเข้าสู่การพยากรณ์ในการพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค่นโยบาย ในการพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียนได้อย่างครบถ้วน เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ทักดณัย เพชรเกียร. (2558). การพัฒนารูปแบบการดำรงรักษาเพื่อลดการลาออกของบุคลากรครูในโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 8(1), 1-138.
- นวพัชญ์ ฉีดจันทร์. (2564). การบริหารงานบุคคลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นัญจรี เจริญสุข และคณะ. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัด สภาพแวดล้อม ในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- นิดา แก้วสว่าง. และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2562). ปัจจัยการคงอยู่ของครูโรงเรียนเอกชน ตามความคิดเห็นของ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 จังหวัดสงขลา. วารสารการบริหารและ นวัตกรรมการศึกษา, 2(3), 53-70.
- ปทุมพร กาญจนอรรถ. (2561). แนวทางการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). วิธีวิจัยทางการศึกษา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุวเรศ ประดู่. และคณะ. (2564). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาตาม การรับรู้ของผู้บริหารและครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. วารสารการวัด ประเมินผลสถิติและการวิจัยทางสังคมศาสตร์, 2(1), 47-56.
- ละมุล รอดขวัญ และคณะ. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารตามทัศนะของครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคใต้ สังกัดสำนักบริหารงานศึกษาพิเศษกลุ่ม 7. วารสารนวัตกรรมกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 4(2), 151-162.

- วรินทร์ รองกลัด. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างความไม่ไว้วางใจในองค์กร การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรและพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานบริษัทผลิตเครื่องดื่มและอาหารแห่งหนึ่ง. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร . มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิภาดา สารรัมย์. (2562). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ปทุมธานี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศักดิ์ดา ทองดี. (2559). การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วารสารชุมชนวิจัย, 11(1), 182-191.
- ศิวพร วิยะวงศ์. (2564). แนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อสนับสนุนให้เกิดองค์กรที่มุ่งเน้นการสร้างผลงาน และขับเคลื่อนด้วยศักยภาพของบุคลากรเป็นสำคัญ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการจัดการ. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สงกรานต์ ตะโคตม. (2563). ประสิทธิภาพของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุรเจต ไชยพันธ์พงษ์. (2564). ภาวะผู้นำและจริยธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- อำนาจ ชื่นบาน. (2564). การดำเนินงานบุคคลของโรงเรียนวิสุทธีรังษี จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Ash, & Persall. (2007). "the Principal as Chief Learning Officer: The New Work of Formative Leadership". Birmingham: Stanford University Birmingham.
- Beach D. S. (1980). Personnel: the Management of People at Work (4th edition). New York: Macmillan Publishing.
- Goleman, D. & Herzberg, F. (2563). Human resource management. Bangkok: Expernet.
- Mondy, W., et. al. (1999). Human Resource Management. (7th Edition). London: Prentice-Hall International.

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร ในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1*

AN APPLICATION OF IDDHIPADA 4 TO PROMOTE THE PERFORMANCE OF PERSONNEL IN DIGITAL ERA UNDER SURATTHANI 1 AREA REVENUE OFFICE

ชุตานพร จรจรรัส*, ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, โสภณ ขำทัฬห, สุจิตรา ทิพย์บุรี

Chudaporn Jornjarat, Punnapong Wongnasri, Sophon Khumtrup, Sujittra Tipburi

พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

Buddhist studies for Development, Mahamakut Buddhist University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: bansuntum@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) หลักอิทธิบาท 4 2) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 113 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 ท่าน ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวิริยะ รองลงมาคือ ด้านฉันทะ และน้อยที่สุด คือ ด้านจิตตะ ตามลำดับ 2) ผลวิเคราะห์การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย ฉันทะ คือ บุคลากรควรมีความรับผิดชอบและพร้อมให้คำปรึกษา และร่วมกันแก้ปัญหาของงานนั้น ๆ ด้วยความเต็มใจ, วิริยะ คือ บุคลากรควรมีความเพียรพยายามปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและไม่ละทิ้งงาน, จิตตะ คือ บุคลากรควรมีความเอาใจใส่ต่อผู้ร่วมงานมีจิตอาสาเป็นมิตรกับผู้อยู่ในการปกครอง คนรอบข้างด้วยความจริงใจ เอาใจใส่, วิมังสา คือ บุคลากรควรมีการพิจารณาใคร่ครวญซักซ้อมทบทวนและทำความเข้าใจในเนื้อหางานก่อนที่จะวางแผนการปฏิบัติงานเพื่อสร้างระบบวิธีการและขั้นตอนที่ชัดเจน

คำสำคัญ อิทธิบาท 4, การส่งเสริมการปฏิบัติงาน, ยุคดิจิทัล

* Received May 19, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted July 20, 2023

Abstract

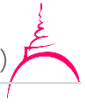
The objectives of this research were to study 1) The Iddhibah Principle 4, 2) Comparison of the application of the Iddhibah Principle 4 classified by personal factors, and 3) Suggestions on the application of the Iddhibah Principle 4 in promoting the work of personnel in digital age Under the Surat Thani Area Revenue Office 1, this was a mixed research. The sample consisted of 113 people. The tool used was a questionnaire. The reliability was 0.97. The data were analyzed by mean and standard deviation. and an in-depth interview with 7 key informants using descriptive content analysis techniques. The research findings revealed that 1) the application of Iddhibahada 4 principle in promoting the performance of personnel It was found that the overall picture was at a high level. Considering each aspect was at a high level in all aspects. The highest average was the viriya aspect, followed by the chanta aspect, and the least was the citta aspect, respectively. 3) Suggestions for the application of Iddhibah 4 in promoting the work of personnel in the digital age consist of prosecution, that is, personnel should be responsible and ready to give advice. And jointly solve the problems of that job with willingness, persistence is personnel should have perseverance in performing the tasks assigned Indomitable to obstacles and not abandoning work, Chitta is personnel should be attentive to co-workers, have a volunteer spirit, and be friendly with the governors. Surrounding people with sincerity, attentiveness, Wimansa is personnel should consider, practice, experiment and understand the content of work before planning operations to create a system, methods and clear procedures.

Keywords: Iddhibahada 4, The Performance of Personnel, Digital Era

บทนำ

ปัจจุบันระบบราชการไทยเข้าสู่ยุค 4.0 ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนจากรูปแบบเดิมไปเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเป็นส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น มีการประยุกต์ใช้แนวคิดรูปแบบใหม่เพื่อการทำงาน เช่น คุณลักษณะเฉพาะระบบราชการยุคใหม่การเป็นผู้ประกอบการภาครัฐ อันประกอบด้วยนวัตกรรมที่ต้องแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เชื่อมประสานภาครัฐและเอกชน เพื่อสรรค์สร้างสิ่งที่มีคุณค่าใหม่ เพื่อการสร้างสรรค์สังคม และเป็นนักสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมในยุคดิจิทัลให้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาเชิงสังคมในการบริหารจัดการให้เกิดขึ้นจริงได้ การทำระบบราชการให้มีความคล่องตัวทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการปรับแนวคิดและวิธีการทำงานใหม่ คือ การเปิดกว้างและเชื่อมโยงระหว่างกัน การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และสร้างสมรรถนะตนเองให้มีความสามารถสูงขึ้น และทันสมัยกลายเป็นข้าราชการดิจิทัลที่มีความสามารถใน 5 มิติ คือ 1) รู้เท่าทัน รับผิดชอบและใช้เทคโนโลยีเป็น 2) เข้าใจนโยบาย กฎหมาย และมาตรฐานสากล 3) ใช้ดิจิทัลเพื่อการประยุกต์ พัฒนาและสร้างสรรค์ 4) ใช้ดิจิทัลเพื่อการวางแผน บริหารจัดการและขึ้นนำองค์กร 5) ใช้ดิจิทัลเพื่อการขับเคลื่อนและการเปลี่ยนแปลง (ชมาวีร์ จันทรอารีย์, 2562)

นอกจากการปรับเปลี่ยนที่ระบบดังกล่าวแล้ว ยังต้องเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรในภาครัฐให้พร้อมสู่ยุคดิจิทัลด้วย โดยต้องสามารถเป็นผู้นำและเชี่ยวชาญด้านดิจิทัลในทุก ๆ ด้าน สามารถพลิกโฉมตัวเอง (Disrupt) มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างนวัตกรรม สร้างการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่ราบรื่น สามารถเชื่อมประสานกับภาคีที่เกี่ยวข้อง มีธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ และพร้อมรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 79 ได้สนับสนุนให้นำหลักธรรมคำสอนของ

พระพุทธศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ปวงชนทุกคร้วเรือนที่อยู่ในราชอาณาจักร ตลอดจนการปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ตีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (มนพะงา เล็กขาว, 2561) เพื่อเตรียมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน

กรมสรรพากรเป็นหน่วยงานหลักในการจัดเก็บรายได้ภาษีให้ภาครัฐเพื่อเป็นรายได้ให้รัฐบาลนำมาใช้พัฒนาประเทศ เป็นตัวแทนฝ่ายรัฐในการรักษาความเป็นธรรม รักษาสภาพบังคับใช้กฎหมายภาษี และเสริมสร้างความสมัครใจในการเสียภาษี นับแต่ปี 2545 ที่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาทางอินเทอร์เน็ตจนถึงปัจจุบันนี้ จำนวนผู้ประกอบการที่ลงทะเบียนในระบบมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในทุกปี แต่ก็มีได้หมายถึงความสำเร็จของกรมสรรพากรแต่อย่างใด เนื่องจากยังมีผู้ประกอบการอีกเป็นจำนวนมากที่ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาทางอินเทอร์เน็ต ทั้งในด้านการเข้าไปใช้งานของระบบอินเทอร์เน็ต ด้านความรู้เกี่ยวกับการวางแผนภาษี และอื่น ๆ อีก ซึ่งปัญหาเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาหลังจากการยื่นแบบแสดงรายการภาษี ทำให้ผู้ประกอบการบางรายต้องกลับมายื่นแบบฯ เพิ่มเติม เนื่องจากกรอกข้อมูลผิดพลาด หรือมิได้รับเงินภาษีที่ชำระไว้เกินคืน หรือได้รับเงินคืนล่าช้าจนเกิดการกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่กรมสรรพากรในที่สุด (นิชานันท์ ขาวนา, 2559) ซึ่งสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 บุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานดิจิทัลในหน่วยงาน ยังขาดความชำนาญ ขาดแคลนอุปกรณ์ และมีบุคลากรจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการให้บริการ ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายต่องาน อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ภายในขององค์กร รวมถึงภาระงานที่ค่อนข้างมาก จึงถือเป็น ความท้าทายเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรและอาจสร้างภาวะกดดัน และความเครียดต่อบุคลากรอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก ซึ่งความเครียดอาจทำให้ร่างกายเหนื่อยล้าเกิดปัญหาสุขภาพ และเกิดความท้อแท้ สิ้นหวัง และนำไปสู่การโอนย้าย หรือลาออกจากราชการได้

ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อการส่งเสริมต่อการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในยุคดิจิทัล ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น จึงควรนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 เพื่อช่วยแก้ปัญหาในด้านการปฏิบัติงานของบุคลากรและสถานที่ ที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ถ้าหากบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในยุคดิจิทัลนี้ มี 1) ฉันทะ คือ ความพอใจในการปฏิบัติงาน ย่อมอยากจะทำงานนั้นและไม่เกิดความเบื่อหน่ายต่องาน 2) วิริยะ คือ ความอดทนในการปฏิบัติงาน ย่อมมุ่งมั่นที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จและจะไม่ทิ้งงานที่ทำนั้น 3) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน ย่อมมุ่งมั่นทำงานนั้นให้สำเร็จและไม่ล้มเลิกงานที่ทำนั้น และ 4) วิมังสา คือ การพิจารณาใคร่ครวญในการปฏิบัติงานที่ทำ ย่อมตรวจสอบทบทวนถึงความสำเร็จในงานตามกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้น เพราะหลักอิทธิบาท 4 เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงาน และเป็นทฤษฎีเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาท 4
2. เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 ตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอภิปาต 4 และการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอภิปาต 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 เป็นการวิจัยรูปแบบผสมผสาน แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการกำหนดวิธีการศึกษา รวมถึงขั้นตอนในการศึกษา ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอภิปาต 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 มีการดำเนินการดังนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ บุคลากรสังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 จำนวน 160 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 113 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางการเทียบเครซี มอร์แกน และสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สอบถามการประยุกต์ใช้หลักอภิปาต 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 โดยเกณฑ์การให้คะแนนใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale จำนวน 5 ระดับ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (สงศรี ชมพวงค์, 2554) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ในการตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา จากนั้นพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย และเลือกเฉพาะคำถามที่มีค่า IOC เท่ากับหรือมากกว่า 0.6 ขึ้นไป การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นเลือกประเด็นการประยุกต์ใช้หลักอภิปาต 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 ลำดับในแต่ละด้านมาสร้างเป็นข้อคำถาม การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย ซึ่งมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการทางสถิติดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น สำหรับการวิเคราะห์ในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย ใช้สถิติการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป 2.1) วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอภิปาต 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.2) วิเคราะห์เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอภิปาต 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) หลังจากนั้นดำเนินการในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักอภิปาต 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล มีการดำเนินการดังนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ นักวิชาการด้านสรรพากรสังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 จำนวน 5 คน และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 คน รวม 7 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะต้องมีประสบการณ์ทำงานในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร		$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติงาน
1.	ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ)	4.39	0.58	มาก
2.	ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม)	4.44	0.50	มาก
3.	ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	4.01	0.71	มาก
4.	ด้านวิมังสา (ความพิจารณาใคร่ครวญ)	4.12	0.76	มาก
โดยรวม		4.33	0.65	มาก

จากตารางที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 โดยรวม มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) รองลงมา คือ ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 จำแนกตามเพศ

ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร	เพศ				t	Sig.
	ชาย (n=28)		หญิง (n=85)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ)	3.63	0.86	3.58	0.84	1.47	.105
2. ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม)	3.60	0.83	3.74	0.82	0.79	.614
3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	3.12	0.90	3.27	0.86	1.33	.213
4. ด้านวิมังสา (ความพิจารณาใคร่ครวญ)	3.37	0.88	3.61	0.83	2.18	.162
รวม	3.27	0.63	3.80	0.62	1.26	.365

* Sig <0.05

จากตารางที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 ที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร ในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 จำแนกตาม อายุ

ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P-value
1. ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ)	ระหว่างกลุ่ม	3	0.863	0.28	0.70	0.54
	ภายในกลุ่ม	109	156.721	0.40		
	รวม	112	157.584			
2. ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม)	ระหว่างกลุ่ม	3	0.063	0.02	0.05	0.98
	ภายในกลุ่ม	109	151.014	0.39		
	รวม	112	151.077			
3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	ระหว่างกลุ่ม	3	1.666	0.55	1.15	0.32
	ภายในกลุ่ม	109	186.077	0.48		
	รวม	112	187.744			
4. ด้านวิมังสา (ความพิจารณาใคร่ครวญ)	ระหว่างกลุ่ม	3	1.666	0.55	1.15	0.32
	ภายในกลุ่ม	109	186.077	0.48		
	รวม	112	187.744			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.415	0.13	0.40	0.74
	ภายในกลุ่ม	109	130.412	0.33		
	รวม	112	130.827			

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 จำแนกตามอายุพบว่าโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร ในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 จำแนกตาม ระดับการศึกษา

ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P-value
1. ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ)	ระหว่างกลุ่ม	3	0.863	0.28	0.70	0.54
	ภายในกลุ่ม	109	156.721	0.40		
	รวม	112	157.584			
2. ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม)	ระหว่างกลุ่ม	3	0.063	0.02	0.05	0.98
	ภายในกลุ่ม	109	151.014	0.39		
	รวม	112	151.077			
3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	ระหว่างกลุ่ม	3	1.666	0.55	1.15	0.32
	ภายในกลุ่ม	109	186.077	0.48		
	รวม	112	187.744			
4. ด้านวิมังสา (ความพิจารณาใคร่ครวญ)	ระหว่างกลุ่ม	3	1.666	0.55	1.15	0.32
	ภายในกลุ่ม	109	186.077	0.48		
	รวม	112	187.744			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.415	0.13	0.40	0.74
	ภายในกลุ่ม	109	130.412	0.33		
	รวม	112	130.827			

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่าโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 จำแนกตาม ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P-value
1. ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ)	ระหว่างกลุ่ม	3	0.863	0.28	0.70	0.54
	ภายในกลุ่ม	109	156.721	0.40		
	รวม	112	157.584			
2. ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม)	ระหว่างกลุ่ม	3	0.063	0.02	0.05	0.98
	ภายในกลุ่ม	109	151.014	0.39		
	รวม	112	151.077			
3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	ระหว่างกลุ่ม	3	1.666	0.55	1.15	0.32
	ภายในกลุ่ม	109	186.077	0.48		
	รวม	112	187.744			
4. ด้านวิมังสา (ความพิจารณาใคร่ครวญ)	ระหว่างกลุ่ม	3	1.666	0.55	1.15	0.32
	ภายในกลุ่ม	109	186.077	0.48		
	รวม	112	187.744			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.415	0.13	0.40	0.74
	ภายในกลุ่ม	109	130.412	0.33		
	รวม	112	130.827			

จากตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่าโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1

3.1 ฉันทะ เป็นความพึงพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ของบุคลากรในยุคดิจิทัล ในการส่งเสริมการปฏิบัติงาน แสดงถึงความพอใจในการส่งเสริมการปฏิบัติงานตามนโยบายสรรพากรโดยไม่ได้หวังผลตอบแทน “ให้ความสนใจกับงานที่ปฏิบัติอยู่ แม้งานจะมีปัญหาอย่างมากพอใจในความรับผิดชอบ ให้คำปรึกษา และร่วมกันแก้ ปัญหาของงานนั้นๆ ด้วยความเต็มใจ รับฟังความคิดเห็นจากพระภิกษุสามเณร บุคคลรอบข้าง และพร้อมที่จะปฏิบัติตาม” (พระครูปริยัติธำรงค์คุณ, 2566) “มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานอย่างสุดความสามารถแม้งานนั้นจะเหนือความสามารถ พอใจปฏิบัติงานด้วยความสมัครใจและมุ่งหวังในผลสำเร็จของงาน เหนือสิ่งอื่นใด” (พระครูธีรธรรมานุกูต, 2566) “พอใจที่จะให้บริการและอนุเคราะห์ผู้มาขอความช่วยเหลือด้วยการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง พอใจในการเรียนรู้ระบบดิจิทัล และการมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติงานด้วยความชื่นชอบมุ่งหวังให้ผลงานที่ได้รับบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายนโยบายดิจิทัล” (เกรียงศักดิ์ จุลานนท์, 2566) “รักที่จะปฏิบัติงานและพัฒนางานอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง เพื่อให้ผลงานที่ได้รับมีประสิทธิผลตรงตามเป้าหมายที่มุ่งหมาย” (กณิการ์ ภูตะมี, 2566)

3.2 วิริยะ เป็นความเพียรพยายาม คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดย ของบุคลากรในยุคดิจิทัลในการส่งเสริมการปฏิบัติงาน บุคลากรแสดงถึง “ความเพียรพยายามปฏิบัติงานได้ต่อเนื่องยาวนานไม่เบื่อหน่ายต่อนโยบายของกรมสรรพากร ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานได้สม่ำเสมอจนกว่างานจะสำเร็จโดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยาก” (ทิพวัลย์ จันทร์ขาว, 2566) “มีความเพียรพยายามปฏิบัติ งานทันทีที่ได้รับมอบหมายไม่ย่อท้อต่อ อุปสรรคและไม่ละทิ้งงาน ชี้แจง แนะนำ พระภิกษุสามเณร บุคคลรอบข้าง ในเขตปฏิบัติทราบถึงนโยบายสรรพากร” (จันทนา พัวภิมรย์, 2566) “มีความเพียรพยายามมานะ บากบั่นไม่เกียจคร้านต่อการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง แม้งานนั้นจะมีอุปสรรคและต้องใช้ระยะเวลา พยายามทุ่มเทเวลาและความสามารถในการส่งเสริมการปฏิบัติงานแม้เป็นงานที่ไม่ถนัด ความเพียรพยายามอดทน และหมั่นเพียรที่จะหาประสบการณ์เพื่อ ส่งเสริมการปฏิบัติงานให้เพิ่มพูนความเพียรพยายามทำงาน” (เกรียงศักดิ์ จุลานุพันธ์, 2566) “ไม่ทอดยแม้ในขณะที่ปฏิบัติงานนั้นจะเกิดภาวะกดดันอย่างมาก ความเพียรพยายามค้นคว้า อดทนในการหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนา ทักษะการปฏิบัติงานให้เกิดความชำนาญ” (กณิการ์ ภูตะมี, 2566)

3.3 จิตตะ เป็นความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดที่จะทำต่อไป เอาจิตฝักใฝ่ในสิ่งที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ ของบุคลากรในยุคดิจิทัล ในการส่งเสริมการปฏิบัติงาน กล่าวคือ การที่บุคลากร แสดงถึง “การเอาใจใส่ในนโยบายสรรพากร อีเล็กทรอนิกส์โดยไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านใน ขณะที่ปฏิบัติงาน เอาใจใส่ใฝ่รู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานดิจิทัลอยู่ตลอดเวลา ทั้งในและนอกเวลางาน เอาใจใส่มีจิตใจแน่วแน่และ มั่นคงต่องานหรือภารกิจโดยไม่คิดเรื่อง อื่นจนกว่างานจะสำเร็จ เอาใจใส่พระภิกษุสามเณร” (พระครูปริยัติธำรงคุณ, 2566) “มีจิตอาสาเป็นมิตรกับผู้อยู่ในการปกครอง และคนรอบข้างด้วยความจริงใจ เอาใจใส่ผู้อยู่ในการปกครอง และเมื่อพบปัญหาที่พร้อมที่จะร่วมกันแก้ไข เอาใจใส่ตั้งมั่นและตั้งใจจริง ที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตรงตามเป้าหมายของนโยบายดิจิทัล” (ทิพวัลย์ จันทร์ขาว, 2566) “เอาใจใส่ด้วยจิตใจอ่อนโยน สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จได้โดยไม่ใช้ ความรุนแรงและไม่เกิดความขัดแย้ง เอาใจใส่การปฏิบัติงานด้วย ความละเอียดอ่อน” (กณิการ์ ภูตะมี, 2566) “ไม่บริหารงานแบบขอ ไปทีหรือฉาบฉวย เอาใจใส่ต่อการรับรู้และมีความรับผิดชอบในงานอย่างเต็มที่แม้ว่า การปฏิบัติงานจะมีอุปสรรค ปฏิบัติโดยพัฒนาให้ถึงความสำเร็จของชิ้นงานมากกว่าจำนวนปริมาณงาน” (เกรียงศักดิ์ จุลานุพันธ์, 2566)

3.4 วิมังสา เป็นความไตร่ตรอง คือ หมั่นใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบ ทดลองหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น โดยมีการวางแผน การวัดผล การคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ของบุคลากรในยุคดิจิทัลในการส่งเสริมการปฏิบัติงาน กล่าวคือ การที่บุคลากรแสดงถึง “การพิจารณาใคร่ครวญหาข้อดี- ข้อด้อยเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานทุกครั้ง ตามนโยบายรัฐบาลอีเล็กทรอนิกส์ พิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรอง และตรวจสอบค้นหาข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา ใคร่ครวญซักซ้อม ทดลองและทำความเข้าใจในเนื้อหา งาน ก่อนที่จะวางแผนการปฏิบัติ ใคร่ครวญคำแนะนำของพระภิกษุสามเณรด้วยการวิเคราะห์ ข้อมูลเพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงาน” (พระครูธีรธรรมานุกยุต, 2566) “พิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบ/ทดสอบคุณภาพ และประสิทธิภาพของ ผลงานที่ได้รับ พิจารณาคิดค้นหา แนวทางการปรับปรุงงานและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผล พิจารณาศึกษาไตร่ตรองระบบงานเพื่อให้เกิดกระบวนการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น” (พระครูปริยัติธำรงคุณ, 2566) “พิจารณาใคร่ครวญถึงแผนส่งเสริมการปฏิบัติงานเพื่อสร้างระบบวิธีการ และขั้นตอนที่ชัดเจน พิจารณาใคร่ครวญถึงการวัดผลประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม” (เกรียงศักดิ์ จุลานุพันธ์, 2566) “พิจารณาใคร่ครวญนำความรู้ที่ได้จากการทำงานที่ผ่านมาเพื่อมาพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน” (จันทนา พัวภิมรย์, 2566)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 มีตัวอย่างประเด็นสำคัญในการอภิปรายดังนี้

1. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัลโดยรวม มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านวิริยะ รองลงมาคือ ด้านฉันทะ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านจิตตะ แสดงให้เห็นว่าบุคลากร มีความเพียรพยายามมากที่สุดในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติ์ กิตติวุฑโฒ ผลการวิจัยพบว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้บริหาร ครูผู้สอนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านวิริยะ ด้านฉันทะ ด้านวิมังสา และด้านจิตตะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (พระกิตติ์ กิตติวุฑโฒ (วิไลวงศ์), 2561)

2. ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล จำแนก เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการปฏิบัติงานต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัลโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าบุคลากรมีการปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือมีการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติ์ กิตติวุฑโฒ ผลการวิจัยพบว่า เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยแยกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาต่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ไม่แตกต่างกัน (พระกิตติ์ กิตติวุฑโฒ (วิไลวงศ์), 2561)

3. ข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1

3.1 ฉันทะ เป็นความพึงพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป ของบุคลากรในยุคดิจิทัล ในการส่งเสริมการปฏิบัติงาน กล่าวคือ แสดงถึงความพอใจในการส่งเสริมการปฏิบัติงานตามนโยบายสรรพากรดิจิทัลอย่างเต็มที่โดยไม่ได้หวังผลตอบแทนให้ความสนใจกับงานที่ปฏิบัติอยู่แม้งานจะมีปัญหาอย่างมากพอใจในความรับผิดชอบ ให้คำปรึกษา และร่วมกันแก้ปัญหาของงานนั้น ๆ ด้วยความเต็มใจ การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง แสดงให้เห็นว่าบุคลากรมีฉันทะในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยยะ แสงจันทร์นวล ผลการวิจัยพบว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่เต็มใจใฝ่ใจในการทำงาน (ชัยยะ แสงจันทร์นวล, 2563)

3.2 วิริยะ เป็นความเพียรพยายาม คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ของบุคลากรในยุคดิจิทัล ในการส่งเสริมการปฏิบัติงาน กล่าวคือ แสดงถึงความเพียรพยายามปฏิบัติ งานได้ต่อเนื่องยาวนานไม่เบื่อหน่ายต่อนโยบายของกรมสรรพากร ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานได้สม่ำเสมอจนกว่างานจะสำเร็จโดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อย ปฏิบัติงานทันทีที่ได้รับมอบหมายไม่ย่อท้อต่อ อุปสรรคและไม่ละทิ้งงาน ความเพียรพยายามชี้แจง แนะนำบุคคลรอบข้างในเขตปฏิบัติทราบถึงนโยบายสรรพากร มีความเพียรพยายามมานะ โดยยึดหลักความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรมีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พูนสุข ภูสุข ผลการวิจัยพบว่า มองเห็นงานเป็นสิ่งท้าทายสร้างให้คนมีจิตสำนึกที่จะอุทิศตัวให้งาน มีใจจดจ่อในงาน (พูนสุข ภูสุข, 2555)

3.3 จิตตะ เป็นความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดที่จะทำต่อไป เอาจิตฝึกฝืนในสิ่งที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ กล่าวคือ แสดงถึงการเอาใจใส่ในนโยบายสรรพากร อิเล็กทรอนิกส์โดย เอาใจใส่ฝึกรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานดิจิทัลอยู่ตลอดเวลา ทั้งในและนอกเวลางาน เอาใจใส่มีจิตใจแน่วแน่และมั่นคงต่องาน ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรมีตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดที่จะทำต่อไป เอาจิตฝึกฝืนในสิ่งที่ทำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการประเสริฐ กาญจนโณ ผลการวิจัยพบว่า การเอาใจใส่คือความคิดเอาใจจดจ่อในการทำงานการเรียนการและพัฒนาจิตใจ หลักธรรมดังกล่าว เปรียบเสมือนต้นทุนชีวิตช่วยให้ประสบความสำเร็จ ในทุกกิจการที่กระทำทั้งทางด้านการศึกษการพัฒนาจิตใจ การประกอบงานการดำรงชีวิตทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ (พระอธิการประเสริฐ กาญจนโณ (วงเวียน), 2559)

3.4 วิมังสา เป็นความไตร่ตรอง คือ หมั่นใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบ ทดลองหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น โดยมีการวางแผน การวัดผล การคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ในการส่งเสริมการปฏิบัติงาน กล่าวคือ แสดงถึงการพิจารณาใคร่ครวญหาข้อดี- ข้อด้อยเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานทุกครั้ง ตามนโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พิจารณาไตร่ตรอง และตรวจสอบค้นหาข้อบกพร่องในการ ปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา ทดลองและทำความเข้าใจในเนื้อหางาน ก่อนที่จะวางแผนการปฏิบัติ แสดงให้เห็นว่าบุคลากรสติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบ ทดลองหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น โดยมีการวางแผน การวัดผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยยะ แสงจันทร์นวล ผลการวิจัยพบว่า เป็นการใช้ปัญญาในการไตร่ตรอง สอบสวนพิจารณาตรวจสอบงานที่ทำซึ่งอิทธิบาท 4 นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาท 4 ยังเป็นอายุวัฒนธรรม (ชัยยะ แสงจันทร์นวล, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1 1) ด้านฉันทะ บุคลากรมีความพึงพอใจในความรับผิดชอบ ด้วยความเต็มใจ และมีความพึงพอใจที่จะให้บริการและอนุเคราะห์ผู้มาขอความช่วยเหลือด้วยการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง 2) ด้านวิริยะ บุคลากรมีความเพียรพยายามปฏิบัติงานทันทีที่ได้รับมอบหมายไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและไม่ละทิ้งงาน มีความเพียรพยายามบากบั่นไม่เกียจคร้านต่อการปฏิบัติงานโดยยึดหลักความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง 3) ด้านจิตตะ บุคลากรเอาใจใส่ต่อผู้ร่วมงานมีจิตอาสาเป็นมิตรกับผู้อยู่ในการปกครอง และคนรอบข้างด้วยความจริงใจ เอาใจใส่ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานและผู้อยู่ในการปกครอง และเมื่อพบปัญหาที่พร้อมที่จะร่วมกันแก้ไข 4) ด้านวิมังสา บุคลากรพิจารณาใคร่ครวญซักซ้อมทดลองและทำความเข้าใจในเนื้อหาางานก่อนที่จะวางแผนการปฏิบัติ พิจารณาใคร่ครวญถึงแผนการส่งเสริมการปฏิบัติงานเพื่อสร้างระบบวิธีการและขั้นตอนที่ชัดเจน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ ควรจัดกิจกรรมการสร้างทักษะความสัมพันธ์อันดีภายในองค์กร เช่น กิจกรรมค่ายธรรมะ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ จุลานุพันธ์. (9 มีนาคม 2566). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1. (ชุดาพร จรจรรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- กณิการ์ ภูตะมี. (9 มีนาคม 2566). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1. (ชุดาพร จรจรรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- จันทนา พัวภิรมย์. (14 มีนาคม 2566). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1. (ชุดาพร จรจรรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- ชัยยะ แสงจันทร์นวล. (2563). ศึกษาวิเคราะห์หลักอิทธิบาท 4 กับการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจกองบังคับการสืบสวนสอบสวนตำรวจภูธรภาค 4. ใน วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ดร., พระครูปริยัติธำรงคุณ. (3 มีนาคม 2566). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1. (ชุดาพร จรจรรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- ทิพวัลย์ จันทร์ขาว. (14 มีนาคม 2566). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1. (ชุดาพร จรจรรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- นิชานันท์ ชาวนา. (2559). ปัญหาและอุปสรรคของการยื่นแบบและชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาผ่านอินเทอร์เน็ต ณ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ชลบุรี 1. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระกิตติ์ กิตติวุฑโฒ (วิไลวงศ์). (2561). การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์แขวงหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูธีรธรรมานุกยุต. (3 มีนาคม 2566). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่สุราษฎร์ธานี 1. (ชุดาพร จรจรรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- พระอธิการประเสริฐ กาญจน (วงเวียน). (2559). ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พูนสุข ภูสุข. (2555). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนพะงา เล็กขาว. (2561). นักพัฒนาระบบราชการชำนาญการ สำนักงาน ก.พ.ร., “เปิดมุมมองระบบราชการไทยผ่านหน้าต่าง Society 5.0. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2565 จาก <<https://wiki.ocsc.go.th>>
- ชมาวีร์ จันทร์อารีย์. (2562). ระบบราชการไทยกับข้าราชการในประเทศไทย4.0. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 4(2),120-132.

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1*
ADMINISTRATION ACCORDING TO THE GOOD GOVERNANCE OF SCHOOL UNDER
THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 1

สรารวุธ ทองแสง* และ สมบัติ เดชบำรุง

Sarawut Thongsang and Sombat Dejbamrung

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Southeast Asia University, Thailand

*Corresponding author E-mail: kruwutter@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 กลุ่ม 3 จำนวน 86 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า: 1) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักมุ่งเน้นฉันทามติ รองลงมา คือ หลักการตอบสนอง และต่ำสุด คือ หลักความโปร่งใส 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ได้นำแนวทางการพัฒนาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มีพหุแนวทางพิจารณานำไปใช้ในแผนพัฒนาองค์กร ได้ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรนำหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อใช้ในการวางกรอบ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ แนวทางเพื่อนำไปปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา 2) แนวทางการพัฒนาจากการเขียนเป็นโครงการ 1) โครงการ พัฒนาประสิทธิภาพ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา 2) โครงการพัฒนาและยกระดับคุณธรรมและความโปร่งใสในสถานศึกษา 3) โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุ และ 4) โครงการจัดสำนักรักองค์กรเพื่อการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ: การบริหาร, หลักธรรมาภิบาล, โครงการ

Abstract

The purpose of this research is 1) to study the administration according to the good governance of the school under the Secondary Education Service Area Office Bangkok 1. 2) to study the guidelines for developing the administration according to the good governance of the

* Received May 26, 2023; Revised June 22, 2023; Accepted July 20, 2023

school under the Secondary Education Service Area Office Bangkok 1. The sample used in the research were 86 teachers from schools under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office Bangkok 1, Group 3, totaling 86 people. Structured interviews. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. The results of this research were as follows: 1. Administration according to the good governance of the school under the Secondary Education Service Area Office Bangkok 1, was almost at a high level. When considering each aspect found that the aspect with the highest mean was the consensus oriented, the second aspect was the responsiveness, and the lowest aspect was the transparency. 2. The guidelines for developing the administration according to the good governance of the school under the Secondary Education Service Area Office Bangkok 1. The development guidelines from interviews with experts have been used in many ways for consideration and use in the organizational development plan as follows: 1) Administrators should apply the principles of administration according to the principles of good governance in school administration. To be used in setting a framework, goals, objectives, guidelines for implementing various operations in order to increase the efficiency and effectiveness of educational institution administration. 2) Development guidelines from writing to project 1) Efficiency development project for administrators, teachers and educational personnel. 2) Projects to develop and enhance morality and transparency in educational institutions 3) Potential development project for procurement and supplies management. 4) Organizational awareness project for creative collaboration.

Keyword: Administration, Good governance, Project

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาองค์กร หน่วยงาน การพัฒนาประเทศและ พัฒนาโลกให้ก้าวหน้า การที่จะสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพขึ้นมาในสังคมได้นั้นหนึ่งในปัจจัยสำคัญ ก็คือ การศึกษา (Education) การศึกษานอกจากจะทำให้มนุษย์เกิดความรู้และพัฒนาตนได้แล้ว สิ่งนี้ยังสามารถเป็นตัวกำหนดทิศทางของประเทศได้อีกด้วย เพราะหากประเทศไหนมีการส่งเสริมการศึกษาที่ถูกทิศทาง ตลอดจนวางแผนการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้ประเทศนั้นมีต้นทุนที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่มีศักยภาพในการร่วมกันสร้างประเทศให้ก้าวไกล การศึกษาเป็นกระบวนการให้และรับความรู้ และประสบการณ์ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ การสร้างจิตสำนึก การเพิ่มพูนทักษะ การทำความเข้าใจให้กระจ่าง การอบรมปลูกฝัง ค่านิยม การถ่ายทอดศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมของสังคม การพัฒนาความคิด โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้บุคคล มีความเจริญงอกงามทางปัญญา มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมสำหรับการประกอบอาชีพ สามารถดำรงชีวิต ได้อย่างเหมาะสม มีค่านิยมที่ดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (ปรัชญา เวสารัชช, 2545) ซึ่ง พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ การศึกษาไว้ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสาน ทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้า ทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการ จัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องตลอด (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

การบริหารสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการสนับสนุนและส่งเสริมแก่บุคลากร ให้เกิด กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นระบบในการบริหารสถานศึกษาผู้บริหารจะต้องตระหนักว่า ทุก

กิจกรรมในการบริหารจัดการต้องเน้นให้เกิดคุณภาพตามเป้าหมาย เป็นที่พึงพอใจแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย โดยมุ่งเน้นที่คุณภาพผู้เรียนและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Centered Students) ที่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ ตามศักยภาพและความเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามเป้าหมายทางการศึกษาที่ต้องการ (สัมมา ธรณิธย์, 2556) ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางบริบท (Context) หลากหลายส่วนนั้น น่าจะเปรียบได้กับ “ผู้บริหารมืออาชีพ” จึงจะเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่จะทำหน้าที่สำคัญให้ไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ โดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติที่แสดงให้เห็นศักยภาพ คุณภาพ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาแห่งนั้น ผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของการบริหารอย่างทอ่งแท้และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพ (สุกานดา สุไลมาน, 2560)

ปัญหาที่พบในสถานศึกษา หากผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ไม่มีหลักในการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลย่อมส่งกระทบถึงการดำเนินงานของสถานศึกษาไม่ประสบความสำเร็จ สถานศึกษาไม่มีคุณภาพและบุคลากรไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ในทางตรงกันข้ามหากสถานศึกษา มีหลักในการปฏิบัติงานที่ดีย่อมส่งผลให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ (พิชญ ุงดี, 2559) รวมถึงปัญหาที่เกิดจากการบริหารที่ผิดพลาด ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ราชการ บ่อยครั้งที่เกิดความเสียหาย ต่อองค์กร ราชการ ตัวบุคคล มีเรื่องราวร้องเรียน ฟ้องร้อง ขอบความเป็นธรรม มีคดีความที่ต้องสืบสวนสอบสวนเป็นจำนวนมาก สร้างความขัดแย้งในองค์กร ทำให้การปฏิบัติงานไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย บรรยากาศในองค์กรเสียไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัย “เรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1” ว่ามีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโรงเรียนที่ต่างกันอย่างไรครูผู้สอนและชุมชนให้ความสำคัญมากน้อยเพียงใด โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 (2) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหาร ตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครู โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 กลุ่ม 3 จำนวน 11 โรงเรียน จำนวน 627 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 กลุ่ม 3 จำนวน 86 คน โดยไม่รวมผู้วิจัย โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) จากนั้นใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้น (Strata) และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับฉลาก

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามโดยแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำผลการศึกษามาสร้างเป็นเครื่องมือตามกรอบแนวคิดของการวิจัย 2) สร้างแบบสอบถามตามขอบเขตของเนื้อหาแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบ ความตรงของเนื้อหา (Content validity) และนำมาหาค่าความสอดคล้องโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 3) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไป ทดลองใช้ (Try out) กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน 4) นำแบบสอบถามที่ได้คืนมาคำนวณ หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.922

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 2 ประเภท ประกอบด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นและแบบบันทึกการสัมภาษณ์ เครื่องมือฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น (Opinion questionnaire) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ซึ่งออกแบบในลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลจำนวน 10 หลัก ได้แก่ 1) หลักประสิทธิผล 2) หลักประสิทธิภาพ 3) หลักการตอบสนอง 4) หลักการรับผิดชอบ 5) หลักความโปร่งใส 6) หลักการมีส่วนร่วม 7) หลักการกระจายอำนาจ 8) หลักนิติธรรม 9) หลักความเสมอภาค 10) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ

แบบสอบถามในตอนี่ 2 เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scales) ดังนี้

เครื่องมือฉบับที่ 2 แบบบันทึกการสัมภาษณ์ (Interview recording form) แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 10 หลัก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ถึงผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ส่งและเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วย Google form ในรูปแบบ Online

3. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้รับการตอบกลับแบบสอบถามแล้ว ผู้ศึกษาดำเนินการ ดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

2. นำข้อมูลดังกล่าวไปคำนวณหาค่าสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3. การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็น แบบสำรวจรายการ (Check list) วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยได้กำหนดการวัดค่าตัวแปรซึ่งเป็นการแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย ของแบบสอบถามในด้านต่าง ๆ โดยอาศัยแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด แปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) แนวทางในการพัฒนาตามจุดประสงค์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 มีผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยรวม (n = 86)

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. หลักประสิทธิผล (Effectiveness)	4.55	0.49	มากที่สุด	5
2. หลักประสิทธิภาพ (Efficiency)	4.53	0.50	มากที่สุด	6
3. หลักการตอบสนอง (Responsiveness)	4.57	0.48	มากที่สุด	2
4. หลักการรับผิดชอบ (Accountability)	4.53	0.50	มากที่สุด	7
5. หลักความโปร่งใส (Transparency)	4.52	0.60	มากที่สุด	10
6. หลักการมีส่วนร่วม (Participation)	4.52	0.59	มากที่สุด	9
7. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)	4.53	0.56	มากที่สุด	8
8. หลักนิติธรรม (Rule of Law)	4.55	0.47	มากที่สุด	4
9. หลักความเสมอภาค (Equity)	4.57	0.49	มากที่สุด	3
10. หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented)	4.59	0.45	มากที่สุด	1
รวม	4.55	0.51	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55 S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 10 หลักมุ่งเน้นฉันทามติ ($\bar{X}$ = 4.59 S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านที่ 3 หลักการตอบสนอง ($\bar{X}$ = 4.57 S.D. = 0.48) และต่ำสุด คือ ด้านที่ 5 หลักความโปร่งใส ($\bar{X}$ = 4.52 S.D. = 0.60)

แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ดังนี้ หลักประสิทธิผล ประชุมวางแผนการปฏิบัติงานตามภาระงานที่ได้รับมอบหมาย นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข หลักประสิทธิภาพ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาร่วมกันแสดงทัศนะและร่วมกันเสนอปัญหา หลักการตอบสนอง ประชุมวางแผนการปฏิบัติงานตามภาระงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามความสามารถของครูผู้สอน จัดให้มีสื่อและเทคโนโลยีเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน มีการกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน หลักการรับผิดชอบแต่งตั้งคณะกรรมการ ในการนิเทศ กำกับ ติดตาม

การปฏิบัติงานของครู กำหนดปฏิทิน การนิเทศ กำกับ ติดตามการปฏิบัติงาน ของครู กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรไว้อย่างเหมาะสมและชัดเจน หลักความโปร่งใส จัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับงบประมาณที่รัฐบาลได้จัดสรรให้กับโรงเรียน เช่น มีเงินรายหัวเท่าไร ทำบัญชีรายรับ รายจ่ายอย่างชัดเจน ทั้งงบประมาณที่ได้จากรัฐบาล หรือได้รับจากองค์กรภายนอก จัดทำแผนงบประมาณรายจ่ายประจำปี หลักการมีส่วนร่วม ขอความร่วมมือในการสนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการ จัดการศึกษา เช่น กิจกรรมทางด้านวิชาการ กิจกรรมนันทนาการ เชิญผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานอื่นหรือ ในชุมชนมาให้ความรู้ด้านวิชาการ หรือด้านต่างๆ เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม (คณะกรรมการสถานศึกษา) หลักการกระจายอำนาจ มอบหมายภาระหน้าที่ตาม ความรู้ ความสามารถ และความถนัด จัดทำโครงสร้าง การทำงานของบุคลากรในฝ่ายงานต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้ครู ผู้ปฏิบัติงาน ตระหนักถึงความสำคัญขององค์กร ตามหลักนิติธรรม มีการใช้กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ในการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน จัดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน หลักความเสมอภาค ผู้รับบริการไม่ว่าจะเป็น เชื้อชาติ เพศ ศาสนา หรือผู้มีความต้องการพิเศษ ต้องได้รับความเท่าเทียมในการศึกษา จัดให้มีการอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการอย่างเสมอภาค หลักมุ่งเน้นฉันทามติ ร่วมกันวิเคราะห์ข้อดี/ข้อเสีย เกี่ยวกับแนวทางการตัดสินใจ แล้วเลือกตัดสินใจในแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับโรงเรียนและ ทุกคน ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหา

อภิปรายผล

1. การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 อยู่ในระดับมาก เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ระเบียบนี้มีผลใช้ บังคับกับหน่วยงานของรัฐตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา โดยระเบียบนี้กำหนดให้ทุกหน่วยงานของรัฐดำเนินการบริหารจัดการโดยยึดหลักการ 6 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า นอกจากนี้ วัชเรศ วงษ์เฉลียง ได้ทำการวิจัย เรื่อง ธรรมาภิบาลของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุพรรณบุรี โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 9 ด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยฐานและค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ หลักคุณธรรมและจริยธรรมหลักความเปิดเผยและโปร่งใส หลักการรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ หลักการกระจายอำนาจ หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม และการมุ่งเน้นฉันทามติ หลักประสิทธิผล หลักการตอบสนอง หลักนิติธรรม ส่วนที่เหลือ 1 ด้าน อยู่ในระดับมาก คือ หลักประสิทธิภาพ (วัชเรศ วงษ์เฉลียง, 2564); (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี, 2542)

เมื่อพิจารณาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับแรกเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีการทำข้อตกลงกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องร่วมเสนอแนวทางในการดำเนินงานของสถานศึกษา มีการรับฟังความคิดเห็นของครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้รับบริการ มีการหาฉันทามติหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่าง ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้รับบริการ และมีการตัดสินใจในเรื่องสำคัญโดยการใช้ฉันทามติด้วยความเสมอภาค และเท่าเทียม จุฬามาสน นาคปทุม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของ

ผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี พบว่า การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง (จุฑามาส นาคปฐม, 2559); (ธีระ รุญเจริญ, 2550)

เมื่อพิจารณาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นรายด้านพบว่าด้านหลักความโปร่งใส (Transparency) มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับสุดท้าย เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาต้องคำนึงถึงกระบวนการบริหารงาน ที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบได้ มีระบบ การบริหารจัดการที่โปร่งใส พงษ์พิพัฒน์ นารินทร์ ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ประสิทธิภาพโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 อยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสถานภาพตำแหน่ง (พงษ์พิพัฒน์ นารินทร์, 2563) ประสพการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษาแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลประกอบด้วย หลักมุ่งเน้นฉันทามติ หลักประสิทธิภาพ หลักความเสมอภาค หลักการกระจายอำนาจ หลักความโปร่งใส และหลักประสิทธิผล มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลโรงเรียน โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลโรงเรียนร้อยละ 81.50

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า แนวทางในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 มีพหุแนวทาง เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จะมีแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกันเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน ที่มีความแตกต่างกันทั้งสภาพแวดล้อม บุคคล และปัจจัยสนับสนุนทางด้านงบประมาณของโรงเรียน จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนได้ อาทิเช่น หลักประสิทธิผล มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและมีรูปแบบการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ หลักประสิทธิภาพ ให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนางานร่วมกันแสดงทัศนะ หลักการตอบสนอง ให้มีการประชุมวางแผนการปฏิบัติงานตามภาระงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามความสามารถ จัดอบรมและพัฒนาครูเพื่อเพิ่มศักยภาพ หลักการระมัดชอบ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรไว้อย่างเหมาะสมและชัดเจน ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรตระหนักถึงบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ หลักความโปร่งใส ควรมีการจัดทำแผนงบประมาณรายจ่ายประจำปี มีการติดตามการใช้งบประมาณ และรายงานผลการใช้งบประมาณ หลักการมีส่วนร่วม ประสานความร่วมมือในการสนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการพัฒนาสถานศึกษา หลักการกระจายอำนาจ ให้ความไว้วางใจและความเชื่อมั่นกับผู้รับผิดชอบภาระงานนั้น ๆ หลักนิติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติให้สิทธิทุกคนเท่าเทียมกัน ทุกคนสามารถเสนอแนวความคิดและแนวปฏิบัติได้อย่างเท่าเทียม หลักความเสมอภาค ให้บริการแก่ผู้รับบริการด้วยความเสมอภาค หลักมุ่งเน้นฉันทามติ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหา พิษณุ ยงดี ที่ได้ศึกษาวินิจฉัยเรื่องธรรมาภิบาลของโรงเรียนรัตนราชบุรีบำรุง ผลการวิจัยพบว่า ธรรมาภิบาลของโรงเรียนรัตนราชบุรีบำรุง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่ามัธยฐานเลขคณิต

จากมากไปหาน้อย ดังนี้หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม หลักการตอบสนอง หลักความโปร่งใส หลักการ
รับผิดชอบ และหลักนิติธรรมตามลำดับ (พิชญ ยงดี, 2559)

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนผู้บริหารมีบทบาทสำคัญมากในการบริหารสถานศึกษาให้
ประสบความสำเร็จ เนื่องจากผู้บริหารจะต้องส่งเสริมให้ ครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้ตระหนักถึงความสำคัญ
ขององค์กร โดยการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาองค์กร ร่วมกันแสดงทัศนะ และร่วมกันเสนอปัญหา และมี
รูปแบบการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ควรมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
ผู้บริหารจำเป็นต้องมอบหมายงานและภาระงานตรงตามความสามารถและให้อำนาจการตัดสินใจในการทำงาน
ให้ครูที่รับผิดชอบ ให้ความไว้วางใจและความเชื่อมั่นกับผู้รับผิดชอบภาระงานนั้นๆ โดยไม่เลือกปฏิบัติให้สิทธิทุก
คนเท่าเทียมกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า หลักความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด เป็นอันดับสุดท้าย ผู้บริหาร
สถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ควรตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องหลักความโปร่งใส มากขึ้น มี
การปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส ให้มีการจัดทำแผนงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา
มีส่วนร่วมในการวางแผน และมีการนำเสนอแผนงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้คณะกรรมการสถานศึกษาเห็นชอบ
และให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ ภายใต้การบริหารงบประมาณที่คำนึงถึงหลักความคุ้มค่าและประโยชน์
สูงสุดแก่นักเรียนและสถานศึกษาเป็นที่ตั้ง มีการจัดประชุมชี้แจง เกี่ยวกับงบประมาณที่รัฐบาลได้จัดสรรให้กับ
โรงเรียน เช่น มีเงินอุดหนุนรายหัว การทำบัญชีรายรับ รายจ่ายอย่างชัดเจน ทั้งงบประมาณที่ได้จากรัฐบาลหรือ
ได้รับจากองค์กรภายนอก มีการติดตามการใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน มีการรายงาน
ผลการใช้งบประมาณทุกเดือนในที่ประชุม หากมีข้อสงสัยหรือข้อซักถามเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณสามารถ
ตอบได้และมีหลักฐานอ้างอิงอย่างถูกต้อง ชัดเจน รวมถึงไม่เลือกปฏิบัติรับสินบนจากผู้รับบริการ ปฏิบัติต่อ
ผู้รับบริการอย่างเท่าเทียมกัน ข้อเสนอแนะทั่วไป 2) ผู้บริหารควรนำหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ใน
การบริหารสถานศึกษา เพื่อใช้ในการวางกรอบ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีการหรือแนวทางเพื่อนำไปปฏิบัติงาน
ด้านต่างๆในสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้
นำแนวทางการพัฒนาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มีพหุแนวทาง มาสังเคราะห์และเขียนเป็นโครงการเพื่อ
นำเสนอผู้บริหารสถานศึกษา พิจารณานำไปใช้ในแผนพัฒนาองค์กร ประจำปีต่อไป ได้ดังนี้ 1) โครงการ พัฒนา
ประสิทธิภาพ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา 2) โครงการพัฒนาและยกระดับคุณธรรมและความโปร่งใส
ในสถานศึกษา 3) โครงการการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุ และ 4) โครงการจิตสำนึก
รักองค์กรเพื่อการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ
รูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 1 2) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 3) ควรมีการวิจัยประสิทธิภาพของการบริหาร
ตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาส นาคปฐม. (2559). การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟาง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.
- ปรัชญา เวสารัชช. (2545). หลักการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- พงษ์พิพัฒน์ นารินทร์. (2563). ปัจจัยการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2553). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 45 ก หน้า 1-3 (22 กรกฎาคม 2553).
- พิชณู ยงดี. (2559). ธรรมาภิบาลของโรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง. ใน สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง หน้า 24-30 (10 สิงหาคม 2542).
- วัชรเวศ วงษ์เฉลียง. (2564). ธรรมาภิบาลของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สัมมา ธนินธ์. (2556). หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีจำกัด.
- สุกานดา สุไลมาน. (2560). การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตาม จรรยาบรรณวิชาชีพของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- Taro Yamane. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: Harper & Row.

การพัฒนาแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาล สำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้*

A DEVELOPING A SELF-MANAGEMENT MODEL TO ENHANCED GLYCEMIC CONTROL FOR UNCONTROLLED DIABETIC PATIENTS

ดวงรัตน์ อินทรแสน*

Tuangrat Intarasan

โรงพยาบาลบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

Banpong Hospital, Ratchaburiprovince, Thailand

*Corresponding author E-mail: Powerwilling@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ 2) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมจัดการตนเอง และค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือด เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) กลุ่มพยาบาลผู้ปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วยเบาหวาน จำนวน 30 คน 2) กลุ่มผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ จำนวน 30 คน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น แบบประเมินความพึงพอใจ แบบสอบถามพฤติกรรมจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ ผลการวิจัยพบว่าหลังการใช้รูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ กลุ่มพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.48) กลุ่มผู้ป่วยเบาหวานมีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมจัดการตนเองสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.52) ค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือดลดลง กว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะพยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวาน สามารถนำรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสม ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวาน และสามารถนำไปใช้กับผู้ป่วยกลุ่มอื่น ๆ ได้

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบ, การจัดการตนเอง, ผู้ป่วยโรคเบาหวาน, ควบคุมน้ำตาล

* Received May 30, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted August 16, 2023

Abstract

The purpose of this research was to 1) develop and study the effect of using a self-management model to promote glycemic control for diabetics with uncontrolled glycemic control. 2) compare the mean scores of self-management behavior. and mean blood sugar levels. It is a research and development model. The samples were 1) a group of nurses who worked to take care of 30 diabetic patients; 2) a group of 30 uncontrollable diabetic patients. Select a specific model according to the specified qualifications. The research instrument was a self-management model to promote glycemic control for uncontrolled diabetes patients developed by the researcher. The tools used to collect information include satisfaction assessment form and a questionnaire on self-management behaviors of diabetic patients with uncontrollable sugar. Qualitative data were analyzed and distribution of frequency, percentage, mean, Standard Deviation and paired t-test. The effect of using a self-management model to promote glycemic control for diabetics with inadequate glycemic control at Ban Pong Hospital after using pattern. The nursing group had an average score of satisfaction at a high level ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.48) The mean scores of self-management behavior in the group of diabetic patients were significantly higher than before using the model at statistically significant level .05 had an average score of satisfaction at a high level ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.52), the mean blood sugar level decreased than before using the model was statistically significant at the .05 level. The results of this research diabetic care nurse could apply this self-management model to promote glycemic control for uncontrollable diabetics can be applied to change behaviors appropriately and can control blood sugar levels in diabetic patients and can be applied to other groups of patients.

Keywords: Model Development, Self-Management Model, Diabetic Patients Control Sugar

บทนำ

โรคเบาหวานเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่ยังเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ สถานการณ์โรคเบาหวานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสถานการณ์โรคเบาหวานทั่วโลกในปี พ.ศ. 2564 มีผู้ป่วยจำนวน 537 ล้านคน และคาดว่าในปี 2573 จะมีผู้ป่วยเบาหวานเพิ่มขึ้นเป็น 643 ล้านคน และโรคเบาหวานมีส่วนทำให้เสียชีวิต สูงถึง 6.7 ล้านคน หรือเสียชีวิต 1 ราย ในทุก ๆ 5 วินาที (สหพันธ์เบาหวานนานาชาติ, 2564) จากรายงานสาธารณสุขพบว่าปี พ.ศ. 2559 อัตราการป่วยด้วยโรคเบาหวานคิดเป็น 1,292.79 ต่อประชากรแสนคน และเพิ่มขึ้นเป็น 1,528.91 ต่อประชากรแสนคนในปี พ.ศ. 2562 อัตราตายอยู่ในอันดับ 3 ของกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยในปี พ.ศ. 2562 มีผู้เสียชีวิตจากโรคเบาหวานทั้งหมด 16,588 รายอัตราตายเท่ากับ 25.30 (สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค, 2563) โรงพยาบาลบ้านโป่ง มีผู้ป่วยเบาหวานเข้ารับการรักษาตัวใน ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 2,999 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.75 และ ในปี พ.ศ. 2564 จำนวน 3,275 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.25 (รายงานประจำปี โรงพยาบาลบ้านโป่ง) รายงานประจำปี 2560 พบว่า ผู้ป่วยเบาหวานทั้งประเทศที่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้มีเพียงร้อยละ 23.1 สำหรับผู้ป่วยเบาหวานที่มารับการรักษาโรงพยาบาลบ้านโป่ง ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้เพียงร้อยละ 22 ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ร้อยละ 40 โดยในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลบ้านโป่ง พบว่า มีผู้ป่วยที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ไม่ดี และมีโรคแทรกซ้อน ได้แก่ โรคแทรกซ้อนทางตา โรคแทรกซ้อนทางไต โรคแทรกซ้อนทางระบบประสาท โรคแทรกซ้อนของหัวใจและหลอดเลือดแดง รวมกันมากถึงร้อยละ 32.4

ของผู้ป่วยเบาหวานที่มารับบริการ (โรงพยาบาลบ้านโป่ง, 2564) และผู้ป่วยเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนมีมากถึงประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ป่วยที่ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ ภาวะแทรกซ้อนเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสังคมจากการเสียชีวิตและทุพพลภาพ รวมทั้งผลกระทบต่อเศรษฐกิจจากภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่เพิ่มขึ้น สาเหตุมาจากหลายปัญหา อาทิ ผู้ป่วยขาดความรู้ในการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง ขาดการสนับสนุนจากครอบครัว ไม่เห็นความสำคัญต่อการปฏิบัติตัวที่เหมาะสม เพราะคิดว่าการรับประทานยาเพียงอย่างเดียวก็เพียงพอ ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ อีกทั้ง ยังไม่เห็นถึงอันตรายที่เกิดขึ้น

ปัจจุบันได้มีการนำแนวคิดการจัดการตนเอง (self - management) มาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพซึ่งเป็นการปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพหรือป้องกันการเกิดปัญหาสุขภาพ โดยทำให้การจัดการตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ ตั้งเป้าหมาย และวางแผนร่วมกับบุคลากรทางการแพทย์ เพื่อให้ผู้ที่เป็นโรคเบาหวานมีความรู้ มีทักษะการจัดการตนเองในพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับโรคเบาหวาน และเกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญ ความรุนแรงและภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวาน แนวคิดการจัดการตนเองของ (Glasgow, R. et al., 2002) กล่าวว่า การจัดการตนเอง เป็นการปฏิบัติตนตามแผนการรักษาเพื่อจัดการกับความเจ็บป่วยด้วยตนเอง ช่วยลดผลกระทบต่อภาวะสุขภาพจากโรคหรือความเจ็บป่วย ช่วยให้ผู้ป่วยมีวิถีชีวิตใกล้เคียงปกติ โดยมีการประเมินปัญหา การให้คำแนะนำการจัดการตนเอง การตั้งเป้าหมายที่เหมาะสม การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน การเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผลและประเมินข้อมูล แล้วนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหา การตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติพฤติกรรมใหม่ โดยจะมีการติดตามและประเมินผลเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถไปถึงเป้าหมายที่กำหนด จึงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมรายบุคคลที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่มีความเฉพาะเจาะจง

ผู้วิจัยตระหนักในปัญหานี้จึงสนใจ ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่สามารถควบคุมตนเอง ลดการเกิดภาวะแทรกซ้อน ลดระยะเวลาในการพักรักษาตัวในโรงพยาบาล และลดอัตราการกลับเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลรวมถึงลดอัตราการตายจากการเจ็บป่วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการบริการพยาบาลเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ ของโรงพยาบาลบ้านโป่ง
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการใช้รูปแบบแบ่งการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้โรงพยาบาลบ้านโป่งดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2565 ถึง พฤษภาคม 2566 ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง โดยขออนุมัติโครงการวิจัยและได้ผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยเกี่ยวกับมนุษย์ โรงพยาบาลบ้านโป่ง ตามหนังสือรับรองรหัสโครงการ REC No006/2565E ขั้นตอนการวิจัยเป็น 5 ระยะ 10 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์การจัดการตนเองผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมไม่ได้ และเตรียมการ (Research; R1) ช่วงเดือน กรกฎาคม 65 - กันยายน 65 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการจัดการตนเอง หลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเอง จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ สังเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการณ์การจัดการตนเองผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ โรงพยาบาลบ้านโป่ง จากการสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้อง ดูแลผู้ป่วยผู้ป่วยเบาหวาน จำนวน 10 คนคัดเลือกโดยเจาะจงเป็นผู้มีประสบการณ์การดูแลผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้อย่างน้อย 2 ปีโดยการทำสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย แพทย์ 1 คน พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงานอายุรกรรม 5 คน เภสัชกร 1 คน นักโภชนาการ 1 คน นักกายภาพบำบัด 1 คน และนักศึกษาศึกษา 1 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้แนวทางการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วยแนวคำถามที่ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการตนเอง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสาร ตัวอย่างแนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับบุคคลากรทางสุขภาพ ได้แก่ 1) ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้ป่วยเบาหวานที่คุม น้ำตาลไม่ได้มีการจัดการตนเองอย่างไร 2) ท่านคิดว่าการจัดการตนเองผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุม น้ำตาลไม่ได้ที่เคยปฏิบัติมีปัญหาอย่างไร 3) ท่านคิดว่าการจัดการตนเองในผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุม น้ำตาลไม่ได้มีความสำคัญอย่างไร 4) ท่านพบปัญหา/อุปสรรคอะไรบ้างจากการจัดการตนเองสำหรับผู้ป่วยเบาหวานที่คุมไม่ได้ 5) ท่านมีวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการจัดการตนเองผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุม น้ำตาลไม่ได้ได้อย่างไร 6) ท่านมีความคาดหวังในการจัดการตนเอง ของผู้ป่วยเบาหวานอย่างไร โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตลอดจนความเหมาะสมของภาษาที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ พัฒนา (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการจัดการตนเองผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้ (Development; D1) ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2565 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 พัฒนาร่าง รูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาล

สำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้โดยผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาระยะที่ 1 มาวิเคราะห์และสรุปกร่างรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ โดยผู้วิจัยคัดเลือกจากแนวคิด ทฤษฎี บทความวิชาการ รายงานการวิจัย สอดคล้องการจัดการตนเอง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน 1) การประเมินปัญหาและความต้องการ 2) การให้คำแนะนำ การดูแลสุขภาพ 3) กำหนดเป้าหมายร่วมกันในการจัดการสุขภาพตนเอง 4) ช่วยเหลือ สอน สาธิต ฝึกทักษะ ให้สามารถจัดการสุขภาพตนเองได้ 5) กำหนดแผนในการติดตามผลที่ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดร่างรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ และเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามในการสนทนากลุ่มคู่มือการจัดการตนเองสำหรับผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุม น้ำตาลไม่ได้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ป่วยใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนสมุดบันทึกสุขภาพสำหรับผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมไม่ได้ เป็นแบบบันทึกพฤติกรรมประจำวันในเรื่อง การรับประทานอาหาร การรับประทานยา การออกกำลังกาย การจัดการความเครียด การจัดการอาการเจ็บป่วย ตรวจสอบความ ถูกต้อง และความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตลอดจนความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ โดยใช้เกณฑ์ค่าตรงเชิงเนื้อหา ตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไปโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านต่อมไร้ท่อ 1 ท่าน อาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านอายุรกรรม 1 ท่าน พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านอายุรกรรม 1 ท่าน

ระยะที่ 3 ทดลองใช้ร่างรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้และประเมินผล (research; R2) ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2565 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทดลองใช้ร่างรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้กับพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยอายุรกรรม จำนวน 10 คนคัดเลือกแบบเจาะจง

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินผลหลังใช้ร่างรูปแบบ โดยการสนทนากลุ่มพยาบาล จำนวน 10 คนสรุปข้อเสนอแนะต่อร่างรูปแบบประเมินจุดอ่อน/ข้อดีของรูปแบบเพื่อนำไปปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้นควรมีคู่มือวางแผนและกำหนดแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจน

ระยะที่ 4 ปรับปรุงร่างรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ (development; D2) ในช่วงเดือน ธันวาคม 2565 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ปรับปรุงร่างรูปแบบ โดยผู้วิจัยปรับเปลี่ยนขั้นตอนของรูปแบบ การจัดการตนเองให้ปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 ปรับขั้นตอน การจัดการตนเอง และปรับปรุงคู่มือการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหา (Constructing problem) การประเมินปัญหาและความต้องการ การรับรู้ปัญหาของผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดการรับรู้ ตระหนักในปัญหาของตน 2) ตัดสินใจ (Making a choice) เลือกการปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสมตามการรับรู้ และตระหนักในปัญหาสุขภาพ 3) การให้ความรู้ (Educating) คำแนะนำและ การให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้ป่วยประสบปัญหา และอุปสรรคในการจัดการตนเอง 4) การตั้งเป้าหมาย (Goal setting) กำหนดเป้าหมายร่วมกันในการจัดการสุขภาพตนเอง 5) สร้างเครือข่าย (Network) ทีมผู้ดูแลผู้ป่วย สนับสนุนการจัดการตนเอง 6) การติดตามสนับสนุน (Follow support) การติดตามผล ติดตามสนับสนุนให้ผู้ผู้ป่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการตนเอง

ระยะที่ 5 ใช้และประเมินผลรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้โรงพยาบาลบ้านโป่ง ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างและประเมินผล (research; R3) ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2566 ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 นำรูปแบบที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขในระยะที่ 4 ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้ ที่มารับบริการคลินิกโรคไม่ติดต่อ (Non - Communicable diseases) (NCD) คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน มีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

1. เกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้างานวิจัย (Inclusion Criteria) คือ

1.1 ผู้ป่วยเบาหวานที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ให้เป็นผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มีระดับน้ำตาลในเลือด (Fasting Blood Sugar) มากกว่า 180 mg% ติดต่อกันเกิน 2 ครั้ง

1.2 สามารถสื่อสาร อ่าน เขียนภาษาไทยได้

1.3 สามารถติดต่อทางโทรศัพท์ได้

1.4 มีความสามารถในการดูแลตนเองไม่มีภาวะพึ่งพา

2. เกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างออกงานวิจัย (Exclusion Criteria)

2.1 มีภาวะแทรกซ้อนรุนแรงจากโรคเบาหวาน เช่น ไตวาย

3. เกณฑ์ยุติการวิจัย(Termination Criteria)

3.1 ผู้ป่วยมีภาวะแทรกซ้อนจากเบาหวานและต้องได้รับการรักษาเป็นผู้ป่วยใน ระหว่างเข้าร่วมโปรแกรม

3.2 ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดการวิจัย

โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ครั้งที่ 1 รับรู้ตัวตนกิจกรรม

1. กำหนดปัญหา (Construction problem)พยาบาลพูดคุยถึงประเด็นภาวะสุขภาพของผู้ป่วยตาม การรับรู้ของผู้ป่วยพยาบาลประเมินปัญหาและความต้องการ การรับรู้ปัญหาของผู้ป่วย ความต้องการ ความเต็มใจที่จะเรียนรู้ การประเมินความสามารถและข้อจำกัดในการจัดการสุขภาพตนเองของผู้ป่วยและผู้ดูแล ประเมินความต้องการสนับสนุนช่วยเหลือทางสังคม (Social Support) เป็นต้น

2. ตัดสินใจ (Making choice) การตัดสินใจ เลือกการปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสม ตามการรับรู้ และตระหนักในปัญหาสุขภาพ การรับรู้ถึงประโยชน์ของการจัดการตนเอง เพื่อป้องกันหรือชะลอภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้

3. การให้ความรู้ (Educating) การให้ความรู้ คำแนะนำ การให้ความช่วยเหลือ สร้างความมั่นใจให้ผู้ป่วยในการปฏิบัติพฤติกรรมในการจัดการตนเอง ให้การช่วยเหลือสนับสนุนเมื่อผู้ป่วยประสบปัญหา และอุปสรรคในการจัดการตนเอง

4.การตั้งเป้าหมาย (Goal setting) การตั้งเป้าหมายพยาบาลร่วมกับผู้ป่วยในการตั้งเป้าหมายในการจัดการตนเองที่เหมาะสม โดยผู้ป่วย เลือกเป้าหมายในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และเป้าหมายระดับน้ำตาลในเลือดที่เหมาะสมตามแผนการรักษา พยาบาลและผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้ร่วมกันสรุป ประเด็นภาวะสุขภาพพฤติกรรมดูแลตนเองที่ส่งผลต่อการควบคุมโรคเบาหวาน โดยให้ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้กำหนดเป้าหมายการปรับพฤติกรรมระยะสั้นในระยะเวลา 1 - 2 สัปดาห์ และเชื่อมั่นในความสามารถในการปฏิบัติได้ในแต่ละวันลงในแผนการจัดการสุขภาพตนเองนัดครั้งต่อไปในช่วงระยะเวลา 1 - 2 สัปดาห์ ตามความพร้อมของผู้ป่วยเบาหวาน

5. สร้างเครือข่าย (Network) การประสานทีมสหสาขาวิชาชีพ ผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แพทย์ พยาบาล โภชนากร เภสัชกรรม นักกายภาพ เป็นต้น สร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้ สร้างกลุ่มไลน์ ผู้ป่วยเบาหวาน และทีม ตอบคำถามข้อสงสัยการปฏิบัติตน สนับสนุนการจัดการตนเองเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

ครั้งที่ 2 เสริมแรงกิจกรรม

การติดตามสนับสนุน (Social support)การติดตามผล ติดตามสนับสนุนให้ผู้ป่วยปฏิบัติกิจกรรมตามแผนการจัดการสุขภาพตนเอง เสริมพลัง กระตุ้น ให้กำลังใจ ให้การช่วยเหลือสนับสนุน เมื่อผู้ป่วยประสบปัญหาและอุปสรรคในการจัดการตนเอง ดำเนินการสอบสวนกิจกรรม จากการบินที่พฤติกรรมหรือกิจกรรมในแต่ละวัน รวมถึงจัดให้มีการติดตามก่อนถึงวันนัดตรวจสุขภาพหรือนัดเยี่ยมเสริมพลังในรูปแบบต่าง ๆ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เช่น การติดตามหรือเตือนทางโทรศัพท์ ไลน์ เป็นต้น พยาบาลโทรเยี่ยมติดตามประเมินผลตามเป้าหมายการเปลี่ยนพฤติกรรมระยะสั้นในระยะเวลา 1 - 2 สัปดาห์ ที่ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้วางแผนการจัดการสุขภาพตนเองไว้เสริมพลัง ให้กำลังใจ จูงใจ ให้ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้และผู้ดูแลสามารถจัดการสุขภาพตนเองได้ ร่วมกันทบทวนประเด็นภาวะสุขภาพ

ครั้งที่ 3 เดินต่อกิจกรรม

1. พยาบาลโทรเยี่ยมติดตามประเมินผลตามเป้าหมายการเปลี่ยนพฤติกรรมระยะสั้นในระยะเวลา 1 - 2 สัปดาห์ ที่ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้วาง แผนการจัดการสุขภาพตนเองไว้

2. ประเมินข้อมูล (information processing and evaluation) จากการสังเกต ติดตาม และบันทึกด้วยตนเอง แล้วนำข้อมูลได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่วางไว้ นัดครั้งต่อไปในช่วงระยะเวลา 1 - 2 สัปดาห์ ตามความพร้อมของผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้

ครั้งที่ 4 ชีวิตเป็นของเรากิจกรรม

1. ให้ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้และกลุ่มเพื่อนร่วมกันทบทวนแผนการจัดการสุขภาพตนเองที่กำหนดไว้เมื่อ 7 สัปดาห์ ที่ผ่านมา การสะท้อนตนเอง (self - reaction) ด้วยการประเมินตนเองเกี่ยวกับสิ่งที่ลงมือปฏิบัติว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ตนเองกำหนดไว้หรือไม่ รวมทั้งการประเมินความต้องการ การฝึกฝนทักษะและความชำนาญ เพิ่มเติม

2. ให้กลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนทบทวนวิธีการลงมือปฏิบัติ (action) ตามแผนการจัดการสุขภาพตนเอง บอกถึงปัจจัยหรือสิ่งสนับสนุนที่ช่วยให้จัดการพฤติกรรมสุขภาพของตนเองได้สำเร็จหรือปัญหาอุปสรรคที่ไม่สามารถจัดการพฤติกรรมของตนเองได้ตามแผนที่วางไว้

3. พยาบาลให้ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้แต่ละคนบอกถึงเป้าหมายของชีวิตที่ตนเองคาดหวังในเรื่อง สุขภาพ และระบุถึงวิธีที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย

4. สนับสนุนให้ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้วางแผนการจัดการสุขภาพด้วยตนเองต่อไปเพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิตที่ตนเองคาดหวังไว้

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินการใช้รูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ โดยเก็บรวบรวมข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพยาบาลโดย เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ 2) กลุ่มผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้โดยเปรียบเทียบระดับน้ำตาลในเลือด พฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ และความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ในเดือน เมษายน 2566 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เปรียบเทียบระดับน้ำตาลในเลือดและดัชนีมวลกายก่อนและหลังใช้รูปแบบ

เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี บทความวิชาการ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ดังนี้

1. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.92

2. แบบสอบถามพฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.88

3. คู่มือการจัดการตนเองผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ ใช้เกณฑ์ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา ตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติพรรณนา เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ความพึงพอใจของพยาบาลต่อรูปแบบกาจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ พฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ผลการระดับน้ำตาลในเลือด และความพึงพอใจของผู้ป่วยเบาหวาน ต่อรูปแบบการจัดการตนเอง เพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ และโดยใช้สถิติ Paired T - test

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการณ์การจัดการตนเองผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ โรงพยาบาลบ้านโป่ง จากการรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง ดูแลผู้ป่วยผู้ป่วยเบาหวาน จำนวน 10 คน เกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการตนเอง อุปสรรคและความต้องการในการส่งเสริมการจัดการตนเอง พบว่า

- แนวทางการส่งเสริมการจัดการตนเอง ที่จะนำไปนำไปปฏิบัติ ในผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้ยังไม่ชัดเจน แนวทาง/วิธีปฏิบัติที่ส่งเสริมการจัดการตนเอง ไม่เป็นแนวทางเดียวกัน การรวบรวมปัญหาของผู้ป่วยไม่ครอบคลุม ขาดการวางแผนเป้าหมายร่วมกัน และการติดตามอย่างต่อเนื่อง

- ด้านการใช้สารสนเทศด้านสุขภาพ เพื่อส่งเสริมการจัดการตนเองควบคุมระดับน้ำตาล สำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ การให้ข้อมูลไม่ชัดเจนที่จะนำไปปฏิบัติได้ ไม่มีการเน้นข้อมูลสำคัญ สื่อการเรียนรู้มีจำกัด

- การมีส่วนร่วมของทีมสุขภาพ ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้ ได้รับคำแนะนำเบื้องต้นเท่านั้น บางรายไม่มีการส่งปรึกษาหรือให้คำแนะนำ การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้ป่วยเบาหวาน ขาดข้อมูลที่สำคัญจำเป็นในการจัดการดูแลตนเอง

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้โรงพยาบาลบ้านโป่ง ผู้วิจัยได้ปรับขั้นตอน การจัดการตนเอง และปรับปรุงคู่มือการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหา การประเมินปัญหาและความต้องการ การรับรู้ปัญหาของผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดการรับรู้ ตระหนักในปัญหาของตน 2) ตัดสินใจ เลือกการปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสม ตามการรับรู้ และตระหนักในปัญหาสุขภาพ 3) การให้ความรู้ คำแนะนำ และ การให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้ป่วยประสบปัญหา และอุปสรรคในการจัดการตนเอง 4) การตั้งเป้าหมาย กำหนดเป้าหมายร่วมกันในการจัดการสุขภาพตนเอง 5) สร้างเครือข่าย ทีมผู้ดูแลผู้ป่วย สนับสนุนการจัดการตนเอง 6) ติดตามสนับสนุนให้ผู้ป่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการตนเอง

3. การประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรงพยาบาลบ้านโป่ง มีดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจ ของกลุ่มพยาบาลก่อนและหลังใช้รูปแบบ (n=30)

ความพึงพอใจของกลุ่มพยาบาล	$\bar{X}$	S.D.	T - test	P
ก่อนใช้รูปแบบ	2.88	0.57	-21.87	.001*
หลังใช้รูปแบบ	4.33	0.61		

*P < 0.05

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจกลุ่มพยาบาลต่อรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้หลังใช้รูปแบบมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.33 (S.D.=0.61) กล่าวคือหลังใช้รูปแบบมีความพึงพอใจสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ ก่อนและหลังใช้รูปแบบ (n=30)

พฤติกรรมจัดการตนเองผู้ป่วยเบาหวาน	$\bar{X}$	S.D.	t-test	P
ก่อนใช้รูปแบบ	1.78	0.47	-12.9	.000*
หลังใช้รูปแบบ	3.36	0.41		

* $P < 0.05$

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย พฤติกรรมจัดการตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้พบว่าหลังการใช้รูปแบบ พฤติกรรมจัดการตนเองมีค่าเฉลี่ย 3.36 (SD 0.41) มีค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมจัดการตนเองหลังการใช้รูปแบบ ดีกว่าก่อนการใช้รูปแบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ($P < 0.05$).

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจของกลุ่มผู้ป่วยผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ ก่อนและหลังใช้รูปแบบ (n=30)

ความพึงพอใจของกลุ่มผู้ป่วยเบาหวาน	$\bar{X}$	S.D.	t-test	P
ก่อนใช้รูปแบบ	2.97	0.67	-17.81	.001*
หลังใช้รูปแบบ	4.30	0.51		

* $P < 0.05$

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้หลังใช้รูปแบบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.30 (S.D.=0.51) หลังใช้รูปแบบมีความพึงพอใจสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$).

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือดกลุ่มผู้ป่วย โรคเบาหวานที่ ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ก่อนและหลังใช้รูปแบบ (n = 30)

ค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือดของกลุ่มผู้ป่วยเบาหวาน	$\bar{X}$	S.D.	t-test	P
ก่อนใช้รูปแบบ	239.57	50.93	10.27	.000*
หลังใช้รูปแบบ	149.57	44.27		

* $P < 0.05$

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือดกลุ่มผู้ป่วยเบาหวาน ก่อนใช้รูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ มีค่าลดลง 149.57 mg% (SD = 44.27) หลังใช้รูปแบบค่าเฉลี่ยน้ำตาลในเลือดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$).

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาสภาพการณ์การจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ โรงพยาบาลบ้านโป่ง พบว่า ด้านรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาล มีรูปแบบไม่ชัดเจน ขาดความสมบูรณ์ในการประเมินปัญหาและความต้องการของผู้ป่วย ทั้งทางด้านร่างกายอารมณ์ จิตสังคม การให้คำแนะนำและสื่อการเรียนรู้มีจำกัด ไม่มีการเน้นข้อมูลประเด็นสำคัญ ไม่มีการประสานการทำงานที่ชัดเจนระหว่างทีมสหสาขาวิชาชีพ ช่องทางในการให้คำปรึกษา และแนวทางการดูแลต่อเนื่อง ไม่ชัดเจน การนำแนวทางการจัดการตนเอง เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ในการส่งเสริมให้ผู้ป่วยเบาหวานมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ

มีความสามารถที่จำเป็นต่อการจัดการดูแลตนเอง โดยนำความต้องการ เป้าหมายของผู้ป่วย และเปิดโอกาสให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะทำให้ผู้ป่วยเบาหวานมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ (ธสมน นามวงษ์ และคณะ, 2562)

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ โรงพยาบาลบ้านโป่งแนวคิดของ (Glasgow, R. et al., 2002); (Glasgow, R. et al., 2006) โดยมีแนวทางให้ผู้ป่วยเบาหวานคิดแก้ปัญหา และจัดการกับปัญหาของตนเองได้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและเทคนิคมาใช้ในการจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหา 2) ตัดสินใจ 3) การให้ความรู้ คำแนะนำ และการให้ความช่วยเหลือ 4) การตั้งเป้าหมาย 5) สร้างเครือข่าย 6) ติดตามสนับสนุนให้ผู้ป่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การจัดการตนเองเป็นแนวทางที่สำคัญที่ทำให้ผู้ป่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในทางที่ดีขึ้น และสามารถควบคุมอาการของโรคได้ (ไชยา ท่าแดง, 2563)

3. ผลการใช้รูปแบบการจัดการตนเองเพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้โรงพยาบาลบ้านโป่ง พบว่า กลุ่มพยาบาล มีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก หลังการใช้รูปแบบมีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจมากขึ้น พฤติกรรมจัดการตนเอง ก่อนและหลังการใช้รูปแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับการศึกษาของ อัมพรทิพย์ อุดทาโท ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการตนเอง ผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลในเลือดไม่ได้ โดยใช้ แนวคิดการจัดการตนเอง ผู้ที่เป็นโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้ มีพฤติกรรมการจัดการตนเอง การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อัมพรทิพย์ อุดทาโท, 2564) สอดคล้องกับการศึกษาของ จันจิรา วิทยาบำรุง ศึกษาผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการจัดการตนเองมีพฤติกรรมการจัดการตนเองมากกว่ากลุ่มที่ควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทาง อีกทั้งระดับน้ำตาลสะสมในเลือดของกลุ่ทดลองลดลงต่ำกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (จันจิรา วิทยาบำรุง, 2563) และสอดคล้องกับการศึกษาณัฐภัสสร เดิมขุนทดและคณะ ศึกษาการให้ความรู้และสนับสนุนการจัดการตนเองของผู้เป็นเบาหวานที่ควบคุมไม่ดี พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้และมีความสามารถในการดูแลตนเองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ณัฐภัสสร เดิมขุนทด และคณะ, 2565)

ค่าน้ำตาลในเลือดหลังอดอาหาร 8 ชั่วโมง (FBS) ภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยน้ำตาลในเลือดหลังอดอาหาร 8 ชั่วโมง ลดลงกว่าก่อนการทดลอง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า โปรแกรมการจัดการตนเองในผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมไม่ได้ ที่ผู้วิจัยนำแนวคิดการจัดการตนเองของ (Glasgow, R. et al., 2002); (Glasgow, R. et al., 2006) มาใช้กับกลุ่มทดลอง ประกอบไปด้วยการกำหนดปัญหา ให้ผู้ป่วยเกิดความตระหนักรู้ในโรคเบาหวาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านความรู้ทักษะการจัดการตนเอง การวางเป้าหมายร่วมกันกับผู้ป่วยโรคเบาหวานเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

การติดตามระดับน้ำตาลในเลือด ผลสำเร็จของโปรแกรมนี้ สามารถทำให้กลุ่มทดลองที่มีค่าน้ำตาลในเลือดลดลง สอดคล้องกับการศึกษาของ กนกวรรณ ด้วงกลัด และคณะ ที่ศึกษาการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและการจัดการตนเอง ด้านการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การจัดการอารมณ์ และการรับประทานยา มีแบบบันทึกสภาวะสุขภาพ แบบบันทึกค่าน้ำตาลในเลือด และสมุดประจำตัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน ภายหลังจากทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ และการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับการจัดการตนเองสูงกว่าก่อนการทดลอง มีค่าเฉลี่ยของ ค่าน้ำตาลในเลือดลดลงต่ำกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (กนกวรรณ ด้วงกลัด และคณะ, 2562) และสอดคล้องการศึกษาของ ปราณี ศรีสงคราม และคณะ ศึกษาผลของโปรแกรมการจัดการตนเอง ต่อความสามารถในการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า หลังได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรมจัดการตนเองด้านการรับประทานอาหาร ดีกว่ากลุ่มควบคุม และค่าน้ำตาลในเลือดลดลงต่ำกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) (ปราณี ศรีสงคราม และคณะ, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบ และศึกษาการใช้รูปแบบประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหา 2) ตัดสินใจ 3) การให้ความรู้ คำแนะนำ และฝึกทักษะ 4) การตั้งเป้าหมาย 5) สร้างเครือข่าย 6) ติดตามสนับสนุนให้ผู้ผู้ป่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการตนเอง ผลการนำรูปแบบการจัดการตนเอง เพื่อส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ ไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ป่วยเบาหวานมีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมจัดการตนเองสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ ค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือดลดลงต่ำกว่าก่อนใช้รูปแบบ จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยขอเสนอแนะ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้ ผู้บริหารโรงพยาบาล ควรมีนโยบายและกลไกสนับสนุนการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน เพื่อส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ป่วยโรคเบาหวาน ที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้ ด้านการบริการพยาบาล ควรนำรูปแบบการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้ ที่ได้พัฒนาขึ้นไปปรับใช้ในการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน สำหรับการทําวิจัยครั้งต่อไป ควรติดตามผลของการนำรูปแบบการจัดการตนเองในผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้ที่พัฒนาขึ้นในระยะยาว และทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาูปแบบให้เหมาะสมในการดูแลผู้ป่วยเบาหวานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ด้วงกลัด และคณะ. (2562). โปรแกรมการส่งเสริมการจัดการตนเองในผู้ป่วยเบาหวาน ชนิดที่ 2 ที่ควบคุมไม่ได้. วารสารวิจัยคุณภาพและการพยาบาล, 36(1), 66-83.
- จันจิรา วิทยารุ่ง. (2563). ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อความรู้พฤติกรรมจัดการตนเองและระดับน้ำตาลสะสมในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานที่ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 43(4), 36-47.
- ไชยา ท่าแดง. (2563). ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อการรับรู้สมรรถผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตนพฤติกรรมจัดการตนเองระดับน้ำตาลในเลือดและระดับน้ำตาลสะสมเกาะเม็ดเลือดแดงของผู้ที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2. วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์, 40(4)(ตุลาคม – ธันวาคม), 61-73.
- ณัฐภัสสร เต็มขุนทด และคณะ. (2565). ผลของการให้ความรู้และสนับสนุนการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมไม่ได้. วารสารการพยาบาล, 29(1), 1-23.

- ธัมมน นามวงษ์ และคณะ. (2562). เรื่องการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการจัดการตนเองผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้. วารสารพยาบาลสาธารณสุข, 29(3), 179-193.
- ปราณี ศรีสงคราม และคณะ. (2563). ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อพฤติกรรมจัดการตนเองและระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน, 3(1)(มกราคม – เมษายน), 84-94.
- สหพันธ์เบาหวานนานาชาติ. (2564). สถิติโรคเบาหวาน. เรียกใช้เมื่อ 24 กรกฎาคม 2565 จาก <https://www.pptvhd36.com/health/news/2298>
- สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2563). ข้อมูลโรคไม่ติดต่อ กองโรคไม่ติดต่อกรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 24 กรกฎาคม 2565 จาก <http://www.thaincd.com/2016/mission3>
- อัมพรทิพย์ อุตทาโท. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านดอกคำใต้ ตำบลแม่ตีบอำเภองาว จังหวัดลำปาง. เชียงรายวารสาร, 13 (1), 136-151.
- Glasgow, R. et al. (2002). Self-management aspects of the improving chronic illness care breakthrough series: Implementation with diabetes and heart failure teams. *Annals of Behavioral Medicine*, 24(2), 80-87.
- Glasgow, R. et al. (2006). Assessing delivery of five “As” for patient –centered counselling. *Health promotion International*, 21(3), 245-255.

แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของ มหาวิทยาลัยสงฆ์*

PROMOTING THE DEVELOPMENT OF GUIDELINES FOR THE PROPAGATION OF BUDDHISM AND MORALITY OF SANGHA UNIVERSITY

ศรัณย์ ท้าวมิตร*

Saran Taomitr

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: taomitr@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารจัดการแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2) เพื่อเสนอแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 3) เพื่อเสนอวิธีการของแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และอดีตผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์รวม 20 รูป/คน และจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่มี ผู้บริหารระดับรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้งหมด 7 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า สภาพแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กล่าวคือ ความเป็นมหาวิทยาลัยทางด้านพระพุทธศาสนาซึ่งบทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นการศึกษาทางวิชาการ ด้านพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ และเป็นศูนย์กลาง ความรู้วิชาการพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยเสนอแนวทางส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศีลธรรมได้ออกมาเป็น 3 แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 การพัฒนาองค์กร คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในเรื่องของระบบบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร ให้พร้อมต่อการที่จะนำไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป แนวทางที่ 2 การสร้างเครือข่าย คือ การร่วมมือกับหน่วยงานอื่นภายนอกทั้งในส่วนงานราชการ หน่วยงานเอกชน สถานบันทางการศึกษา ชุมชน หรือสังคม เป็นต้น แนวทางที่ 3 การมีส่วนร่วมพัฒนา คือ การจัดกิจกรรม หรือ โครงการในทางพระพุทธศาสนาและศีลธรรม โดยเป็นการประชาสัมพันธ์เชิญชวน โดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ จัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมการปฏิบัติธรรม รวมถึงการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูจิตใจ เป็นต้น

คำสำคัญ: การส่งเสริม, การพัฒนา, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม, มหาวิทยาลัยสงฆ์

* Received May 26, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted July 20, 2023

Abstract

The objectives of this research were: 1.To study the current situation, problems, and needs for the management of guidelines for promoting the development of Buddhism propagation and morality of Sangha universities. 2.To propose guidelines for propagation of Buddhism and the the Sangha University. 3.To propose methods for the propagation of Buddhism and the the Sangha University. This qualitative research method The researcher studied by using interviews in which key informants were Administrators, faculty, staff and ex-monastic university administrators totaling 20 person The results of the research revealed that the conditions for promoting the development of Buddhism propagation and morality of the Sangha Universities. The researcher proposed ways to promote the development of the propagation of Buddhism. and morality has come out in 3 ways, namely Approach 1 Organization Development is to modify the form of propagation of Buddhism Both in terms of management system, academic, budget and personnel. to be ready to continue to propagate Buddhism Approach 2 cooperation with other agencies outside both in the government sector. private agency educational institution, community or society, etc. Approach 3 Participation in development is the organization of activities or projects in Buddhism and morality as a publicity invitation by Sangha University.

Keywords: Promotion, Development, Propagation of Buddhism and Morality, Sangha University

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งในศาสนาสากลของโลก มีแหล่งกำเนิดในเอเชียใต้ คืออินเดีย พุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่ประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ในประเทศไทย ณ ปัจจุบันนี้ (พ.ศ. 2565) มีพระภิกษุรวมกันทั่วประเทศจำนวน 205,513 รูป สามเณร 33,510 รูป มีชาวพุทธทั่วประเทศ 64,420,000 คน จากจำนวนประชากรทั่วประเทศ 66,558,935 คน มีวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษาทั่วประเทศ 42,887 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565) วัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนและมีบทบาทต่อสังคมในฐานะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เห็นได้ชัด เช่น ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา กิจกรรมทางสังคมทั้งหมดของประชาชนทั่วไป จะมีพิธีกรรมทางศาสนาแทรกอยู่ด้วยเสมอตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีมงคล สมรสงานศพ เป็นต้น วิถีชีวิตของชาวไทยส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ประชากรส่วนใหญ่ของ ประเทศไทย นับถือพระพุทธศาสนาและได้นำหลักการปฏิบัติทางพุทธศาสนามาเป็นแนวทางแห่ง การดำเนินชีวิต จนกลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์มรดกของชาติไทยตราบจน ปัจจุบัน วัฒนธรรมประเพณีที่กล่าวมานี้ ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา จน กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติไทย ประเทศไทยได้รับเอาวัฒนธรรมมาจากพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีวัดกระจายอยู่ทั่วไปในทุกหมู่บ้าน และชุมชนในสังคมไทย ถึงทุกวันนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนานับเป็นภารกิจที่สำคัญ เพราะอาศัย บุคลากรผู้เผยแผ่พุทธศาสนาของคณะสงฆ์ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นพระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระธรรมกถึก พระวิปัสสนาจารย์พระบัณฑิตเผยแผ่ พระจริยานิเทศ พระปริยัตินิเทศ พระสอน ศีลธรรมในสถานศึกษา รวมถึงพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายงานเผยแผ่ตาม หลักการและคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ให้ไว้ตลอดถึงนโยบายของรัฐบาลและมหาเถรสมาคม จากการพัฒนาด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น จะเห็นได้ว่าพุทธ ศาสนาอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์บำรุงของสถาบันพระมหากษัตริย์และประชาชน และถูกกำกับโดย

ภาครัฐ หากในยุคใดผู้ปกครองหรือพระมหากษัตริย์เป็นชาวพุทธ ในสมัยนั้นพุทธศาสนาก็จะ เจริญรุ่งเรือง หากในสมัยใดที่ผู้ปกครองอ่อนแอหรือมิใช่ผู้นับถือพุทธศาสนา ก็จะทำให้พุทธ ศาสนาขาดการอุปถัมภ์ ไม่ว่าจะในประเทศอินเดียสมัยครั้งพุทธกาล หรือในประเทศไทยยุคสมัย ปัจจุบันก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทของภาคประชาชนที่คอยทำหน้าที่อุปถัมภ์บำรุงและคอยตรวจสอบพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์ด้วย ภาคประชาชนยังคงมีบทบาทมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ที่มีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ทั้งสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต เมื่อเกิดเหตุการณ์ความเสียหายขึ้นในวัดใดวัดหนึ่ง หรือพระรูปใดรูปหนึ่ง จึงส่งผลกระทบต่อพุทธศาสนาใน วงกว้าง ทั้งในประเทศและต่างประเทศตามที่พบเห็นได้ในข่าวปัจจุบัน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559) ได้สรุปว่า จากการเปลี่ยนแปลงสภาวะด้านการบริหารจัดการการพัฒนาประเทศ ด้านการเมืองประชาชนมีความตื่นตัว ทางการเมืองสูงขึ้น แต่ความขัดแย้งทางการเมืองความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงอยู่ และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การดำรงชีวิตของประชาชน และความเชื่อมั่นของนานาชาติ รวมทั้ง ความสงบสุขของสังคมไทย ขณะที่ประสิทธิภาพภาครัฐมีการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมที่ดีขึ้น แต่ ขีดความสามารถในการป้องกันการทุจริตต้องปรับปรุง การกระจายอำนาจประสบความสำเร็จใน เรื่องการเพิ่มรายได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่มีความล่าช้าในการถ่ายโอนภารกิจ และมี ความไม่ชัดเจนในการแบ่งบทบาทหน้าที่กับราชการส่วนกลาง ขณะเดียวกันการคอร์รัปชันยังคง เป็นปัญหาสำคัญของไทยและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2554)

เนื่องจากสภาพสังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบันมีความหลากหลาย ทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต อันเกิดจากการได้รับประสบการณ์การศึกษาและข้อมูลข่าวสารตาม กระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์วิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ถูกปรับเปลี่ยนจนอาจลืมรากเหง้าวัฒนธรรมเดิมของตัวเอง คนสมัยใหม่ขาดแรงจูงใจ ที่จะศึกษาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา แม้พระภิกษุสงฆ์ก็มีปัญหาเรื่องภาพลักษณ์ อย่างที่เห็นเป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ ทำให้พระขาดความน่าเชื่อถือลง และขาดองค์ความรู้ และวิธีการสื่อสารสมัยใหม่เพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนา ดังนั้นอาจเป็นเพราะการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระภิกษุสงฆ์ มีลักษณะต่างคนต่างทำ แต่ละวัดก็มีนโยบาย และบุคลากรไม่เท่ากัน ศักยภาพในการทำงานก็ต่างกัน การเผยแผ่จึงทำไปตามความถนัดของแต่ละ รูป แต่ละวัด โดยขาดนโยบายและวิธีการเผยแผ่แบบบูรณาการอย่างเป็นเอกภาพ จึงไม่ก่อให้เกิด ผลสัมฤทธิ์ที่จะก่อให้เกิดองค์ความรู้แก่ประชาชนได้ พระภิกษุที่มีศิลปะในการถ่ายทอดอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เป็นที่ประทับใจ และเกิดศรัทธาต่อประชาชนมีน้อย ไม่เพียงพอกับความต้องการของคนในสังคมที่กำลังต้องการธรรมะ และขจัดความทุกข์ ขาดการสนับสนุนส่งเสริมด้านงบประมาณและแผนแม่บทที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนงานเผยแผ่พุทธศาสนาให้เป็นแนวทางธรรมและมีประสิทธิภาพทั้งจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และขาดแนวทางการบริหารจัดการรัฐองค์กรที่ทันสมัย ขาดการใช้สื่อสมัยใหม่ เช่น ทีวี วิทยุ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ (พระมหานงค์ อับไพ, 2558)

มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหาแนวทาง และยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนี้ได้ก่อตั้งขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงมีพระราชปณิธานมุ่งมั่นที่จะสืบสานมรดกทาง วิชาการพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นสถาบันการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการขั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์โดยมุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนวิชาการในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีการกำหนดภารกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไว้ 5 ประการ คือ 1) ปณิธานในการก่อตั้ง คือ มุ่งมั่นผลิตบัณฑิตทาง

พระพุทธศาสนาให้มีความรู้คุณธรรม คือ คิดดีพูดดีทำดี และปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธศาสนา 2) วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นผู้ทรงความรู้ความประพฤติดำรงชีพด้วย คุณธรรม เป็นแหล่งรวมผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถชี้นำสังคม และยุติข้อขัดแย้งทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้ 3) พันธกิจที่ต้องดำเนินการ คือ ผลิตบัณฑิตดำเนินการวิจัย และพัฒนางานให้บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่สังคม และบำรุงรักษาวัฒนธรรมไทย 4) นโยบายที่ต้องดำเนินการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ คือ ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความประพฤติดีมีคุณธรรม แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา และให้บริการอย่างกว้างขวางสร้างภูมิคุ้มกัน 5) วัฒนธรรมไทย และบริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้ทันสมัยเป็นธรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อนำสถาบันพระพุทธศาสนาสังคม และประเทศชาติไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งจัดเป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง คือ เน้นหนักทางด้านพระพุทธศาสนา หมายถึง ทุกสาขาวิชาที่เปิดให้ทำการเรียนการสอนจะสอดแทรกหลักการทางพระพุทธศาสนาเอาไว้ในเนื้อหาของ วิชา นั้น ๆ ด้วยเสมอ ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญที่มีมาแต่เดิมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีปรัชญามุ่งเน้นการศึกษาเฉพาะด้านพระพุทธศาสนาและมุ่งที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศและระหว่างประเทศ มีความมุ่งมั่นที่จะเป็นเลิศและธำรงรักษาแก่นพุทธธรรมส่งเสริมการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในวิถีประจำวันได้จริงแก่ประชาชนในสังคมทุกระดับ และทุกภูมิภาคของโลกแต่จากการที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งได้บริหารงานตามแผนพัฒนาและตามกรอบการบริหารงานของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 10 (พ.ศ. 2550 -2554) พบว่า มหาวิทยาลัยยังขาดการกระจายอำนาจที่ชัดเจนเนื่องจากการบริหาร และการดำเนินงานของแต่ละวิทยาเขต มีรองอธิการบดีเป็นผู้รับผิดชอบโดยได้รับมอบหมายจากส่วนกลางแม้ว่าจะมีการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการแล้วก็ตาม แต่การบริหารในวิทยาเขตยังประสบปัญหา และอุปสรรคตลอดมาจึงต้องปล่อยให้ไปไปตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางดานการศึกษา กล่าวคือ มีปัญหาการบริหารทั้งภายในวิทยาเขต และการแข่งขันจากภายนอกวิทยาเขต ซึ่งนับวันจะมีความทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เช่นอาจารย์ที่มีคุณภาพ และมีคุณวุฒิที่จะต้องสอนในระดับอุดมศึกษามีจำนวนน้อย และไม่สามารถที่จะบรรจุเพิ่มได้รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติก็มีน้อย การพัฒนาหลักสูตรไม่มีการปรับปรุงอย่างเป็นระบบรวมทั้งยังมีปัญหาด้านขาดงบประมาณอาคารสถานที่ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ อีกหลายประการ สอดคล้องกับรายงานการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในปี พ.ศ. 2559 ที่กล่าวว่า การพัฒนาคุณวุฒิ และประสบการณ์ของอาจารย์ไม่ได้มาตรฐาน ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งกำหนดไว้ว่าวุฒิจารย์ในมหาวิทยาลัยควรมวุฒิปริญญา เอก : โทเท่ากับ 40 : 60 โดยไม่มีวุฒิปริญญาตรี แต่เมื่อพิจารณาสภาพข้อเท็จจริงในเรื่องวุฒิของอาจารย์ประจำในปัจจุบันแล้วยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ กล่าวคือ มีสัดส่วนวุฒิปริญญา เอก : โทเพียง 20 : 80 การมีอาจารย์วุฒิต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ดังกล่าวนั้นเป็นสาเหตุที่ทำให้มาตรฐานการเรียนการสอนการวิจัย และการบริหารขาดประสิทธิภาพ ด้านการจัดการเรียนการสอนพบว่า ยังใช้หลักสูตรที่ใช้มานานร่วม 5 ปีแม้จะมีการปรับปรุงโครงสร้างบ้างแต่เนื้อหาทั้ง วิชาพื้นฐานการศึกษา วิชาเอก และวิชาเลือกเสรียังคงเดิมซึ่งมีผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนในระยะยาวโดยเฉพาะของผู้ใช้บัณฑิต และการแข่งขันกับนานาชาติ (พระเมธาวิเชียร (สุเทพ พุทธจรรยา), 2561)

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้ดำเนินการเพื่อให้สามารถก้าวเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ และเปิดโอกาสให้พลเมืองโลกหลากหลายชาติพันธุ์และวัฒนธรรมได้สามารถเข้าถึงหลักธรรมคำสอนรวมทั้งการประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต และการบูรณาการองค์ความรู้ สหวิทยาการให้เกิดงานวิจัยและผลสัมฤทธิ์ในระดับสากล เน้นการพัฒนาจิตใจและการน้อมนำปรัชญาพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภูมิปัญญา (Human Wisdom) และการเยียวยาฟื้นฟูจิตใจให้มีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น อันจะเป็นการเสริมสร้างสังคมให้เข้มแข็งท่ามกลางกระแสวัตถุนิยม บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในยุคดิจิทัลนี้ จึงต้องมี

การเปลี่ยนผ่าน (Digital Transformation) และทบทวนอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้สามารถพัฒนาอย่างมั่นคงและสามารถเป็นองค์การสำคัญในการเผยแพร่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีผลกระทบทั้งใน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นยุคโลกไร้พรมแดน ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความเสื่อมลงด้านศีลธรรมอันดีที่เคยปลูกฝังมาครั้งแต่ก่อน เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนา ไม่อาจหลีกเลี่ยงพ้นจากความเปลี่ยนแปลงได้ จึงต้องพยายามปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะปรับเปลี่ยนการบริหารองค์กร บทบาท และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับคนรุ่นใหม่ ในการศึกษาวิจัย ในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม ตามแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2554-2559) เพื่อให้สอดคล้องตามแผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารจัดการแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์
2. เพื่อเสนอแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์
3. เพื่อเสนอวิธีการของแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ในการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาโดยครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ และเกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยภาพรวมของการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในการศึกษาวิจัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการส่งเสริมศีลธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาดังนี้ 2.1) เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ โดยเคยได้รับรางวัลจากหน่วยงานซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ 2.2) เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในส่วนของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และอดีตผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์รวม 20 รูป/คน และจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่มีผู้บริหารระดับรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้งหมด 7 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลการพัฒนาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมประกอบด้วยแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) จำนวน 2 ชุด

3.1 แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีรายละเอียดดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ข้อมูลลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (อัตลักษณ์) 3) ข้อมูลด้านกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมศีลธรรม (โดดเด่น) 4) ข้อมูลด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม 5) สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาใน

การพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม 6) แนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมการสอนศีลธรรม

3.2 แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ข้อมูลลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (อัตลักษณ์) 3) ข้อมูลด้านกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมศีลธรรม (โดดเด่น) 4) ข้อมูลด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม 5) สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม 6) แนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมการสอนศีลธรรม

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย มีการดำเนินการดังนี้ 1) ทบทวนวรรณกรรมในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนด ประเด็นสำคัญที่จะนำไปใช้สร้างเป็นแนวคำถามเพื่อใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในเบื้องต้น 2) นำเครื่องมือแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา ในเรื่อง ความสอดคล้องของประเด็นที่ใช้ในการศึกษากับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการวิจัย จากนั้น จึงปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา 3) นำเครื่องมือแนวคำถามที่ผ่านการปรับแก้แล้ว โดยขอคำที่ปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในลักษณะความเที่ยงตรงของเนื้อหาและนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ 4) นำเครื่องมือแนวคำถามกลับไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยจากการวิเคราะห์แล้วนำข้อมูลมารวบรวมในการศึกษาทั้งในส่วนข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) มีรายละเอียดดังนี้

การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ข้อมูลด้านแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางแผน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการส่งเสริมศีลธรรม โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากวิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ ตำราวิชาการ งานวิจัยใน ประเทศและต่างประเทศ บทความวารสาร ฯลฯ

2. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้ง 2 แห่ง คือ 1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลางและวิทยาเขตทั้งหมด 7 แห่ง 2) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลางและวิทยาเขตทั้งหมด 10 แห่ง เอกสารโครงการวารสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการส่งเสริมศีลธรรม โดยเก็บรวบรวมผลงานกิจกรรมในระดับประเทศ และอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นอันสะท้อนให้เห็นถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมที่เป็นเลิศ เมื่อได้กำหนดแหล่งค้นคว้าข้อมูลในเบื้องต้นแล้ว ผู้ศึกษาได้ทำการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานต่าง ๆ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอข้อมูลเอกสาร และนำมาตรวจสอบความถูกต้อง พร้อมกับศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมให้เป็นปัจจุบัน

เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล เชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยทำการเตรียมความพร้อมกับผู้ให้สัมภาษณ์โดยมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา การอธิบายประเด็นในการสัมภาษณ์ข้อมูลที่สำคัญในประเด็นที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ผู้วิจัยได้มีการจัดสนทนากลุ่มย่อยกับ กลุ่มเป้าหมายตามประเด็นที่กำหนดและสรุปวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเด็นอย่างละเอียดดังนั้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยมีวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) กับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การสังเกต (observetion)

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ตามที่กล่าวแล้วว่า ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ จึงได้สังเกตการณ์ ทั้งขณะที่ทำการสัมภาษณ์ การเข้าร่วมร่วมกิจกรรมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ซึ่งเป็นหน่วยงานของผู้วิจัยเป็นผู้จัดจึงทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสในการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) เป็นการสังเกตการณ์ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม แต่มีโอกาสได้เข้าร่วมในกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตการณ์ เพื่อศึกษาบรรยากาศ ประเด็นการแลกเปลี่ยนพูดคุยของกลุ่ม โดยเฉพาะประเด็นการมีส่วนร่วมของบุคคลและกลุ่มบุคคลต่อการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การดำเนินการ การติดตามประเมินผล การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้นเป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้วิเคราะห์ ข้อมูลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการวิจัย ผู้วิเคราะห์ข้อมูลควรมีความรู้ในเรื่องแนวคิดทฤษฎี มีความรู้จริงด้วยตัวเอง สามารถสร้างข้อสรุปผลเป็นกรอบแนวคิด ที่ถูกต้องและชัดเจน โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการศึกษาค้นคว้านี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ สร้างข้อสรุป ในการวิจัยเชิงคุณภาพส่วนใหญ่ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์

การศึกษาค้นคว้านี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ ซึ่งแบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบที่ใช้แนวคิดทฤษฎี และแบบที่ไม่ใช้ ทฤษฎี Miles, M B. & Huberman, A M. สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ คือ แบบใช้ทฤษฎี เป็นการแยกชนิดในเหตุการณ์นั้น ๆ โดยการยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนก ซึ่งใช้กรอบแนวคิด ในการวิจัย ได้แก่ ลักษณะและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม สภาพปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม (Miles, M B. & Huberman, A M., 1994)

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประกอบด้วยลักษณะขององค์กร และลักษณะภาพรวมของการศึกษา ประกอบด้วย ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะขององค์กร 1) วิเคราะห์ลักษณะและปัจจัยที่เกี่ยวข้องการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยพรรณนาลักษณะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศีลธรรมเพื่อให้มีความเข้าใจอย่างชัดเจน 2) วิเคราะห์สภาพปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยพรรณนาถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม รวมทั้งทราบถึงอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างละเอียด เพื่อให้มีแนวทางแผนพัฒนาไปสู่การปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลระดับภาพรวมของการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิเคราะห์ส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) ลักษณะของการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นแบบใด 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องการพัฒนาแนวทางแผนมีอะไรบ้าง แบ่งออกเป็นกี่กลุ่ม 3) สภาพปัญหาในการนำแนวทางแผนพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม มีอะไรบ้าง 4) แนวทางการแก้ไขปัญหาในแต่ละเรื่อง มีอะไรบ้าง 5) แนวทางการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ สู่ชุมชน สังคม ได้อย่างไร และอะไรบ้าง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณานี้ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลในเชิงลึกที่รอบด้านเพื่อให้การอธิบายเพื่อให้ได้มาซึ่งการแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องนุ่มลึกมากที่สุด โดยเน้น การอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งการพรรณนาเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่พบจากพื้นที่ในบริบทต่าง ๆ โดยเทคนิคที่นำมาใช้ คือ การวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลประกอบด้วยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งเทคนิคการวิเคราะห์ ขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จริงและประเด็นที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดไว้

6. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยผ่านการพิจารณามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ก่อนที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยอธิบายวัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้ที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง มีสิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการให้ข้อมูลโดยจะไม่เสียผลประโยชน์หรือได้รับผลกระทบใด ๆ การเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ ทั้งนี้ผู้ร่วมวิจัยจะได้อ่านเอกสารยินยอมเข้าร่วมวิจัยก่อนที่จะลงนามตกลงใจร่วมการวิจัยในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูล ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการให้ข้อมูลโดยตอบแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ ในขณะที่การสัมภาษณ์มีการขออนุญาตในการบันทึกเทปนอกจากนี้หากผู้ให้ข้อมูลเกิดความรู้สึกไม่สะดวกใจที่จะให้ข้อมูล สามารถยุติการสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่มได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่า ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์จะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ มีเพียงคณะผู้วิจัยเท่านั้นที่จะเข้าถึงข้อมูลได้และข้อมูลจะถูกทำลายเมื่อการวิจัยเสร็จสิ้น การรายงานผลการวิจัยจะกระทำในภาพรวมและจะดำเนินการด้วยความระมัดระวัง รัศกุ่ม ไม่มีการอ้างอิงถึงชื่อของผู้ให้ข้อมูล หรือข้อมูลส่วนตัวใด ๆ ลงในเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ก่อนได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้ง 2 แห่ง พบว่า สภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย สามารถจะสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ 1) ระบบโครงสร้างการบริหารมีลักษณะที่ซ้ำซ้อนกันไม่มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารให้ เป็นไปตามรูปแบบสากลทั่วไป และไม่ได้ปรับปรุงโครงสร้างการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับ แนวทางของ และสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว 2) บุคลากรยังขาดทักษะในการทำงานทำให้ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามกรอบภารกิจหรือ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายรวมถึงบุคลากรเก่าที่ไม่ยอมรับการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 3) หลักสูตรไม่มีความหลากหลายไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานขาดการศึกษาวิจัย เพื่อปรับปรุงและพัฒนา ตำราที่ใช้ยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน 4) งบประมาณมีจำนวนจำกัดและ การจัดสรรงบประมาณกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลางทำให้การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามแผนวิสัยทัศน์ไม่เพียงพอ รวมทั้งยังขาดการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ และไม่มีแผนกลยุทธ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับจุดเน้นของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 5) ระบบบริหารขาดความคล่องตัวที่จะพัฒนาให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่ และตอบสนองต่อความจำเป็นของ สังคม ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการบริหารจัดการภายใต้กรอบของราชการซึ่งยังไม่สอดคล้อง กับสภาพการพัฒนาวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ส่วนแนวทางในการบริหาร จัดการมหาวิทยาลัย สามารถจะสรุปเป็นประเด็น ได้ดังนี้ 1) ควร ปรับปรุงระบบโครงสร้างการบริหารงาน และกฎระเบียบต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ให้มีความยืดหยุ่น ไม่ซ้ำซ้อน 2) จะต้องเน้นการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพิ่มมากขึ้น เสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานและความกระตือรือร้น ให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตน 3) จะต้องสร้างเครือข่าย (Connectivity) ทางด้านการศึกษา กับสังคม เนื่องจากมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นจะมีอัตลักษณ์ในแง่ของการเป็น

มหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนา และจัดทำ หลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาใน 4) จัดทำแผนการพึ่งตนเอง อย่างพอเพียง และแผนการใช้งบประมาณที่สอดคล้องชัดเจนกับสถานการณ์ มีการทำแผนการใช้งบประมาณให้ ชัดเจน ถูกต้อง 5) พัฒนาระบบการบริหารจัดการที่เป็นกระบวนการ มุ่งเน้นกลยุทธ์การบริหารงาน ภาครัฐ สมัยใหม่ และมุ่งเน้นการบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล

ส่วนความต้องการมหาวิทยาลัยสงฆ์มีความโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ คือ ด้านวิชาการแนวทาง พระพุทธศาสนาทั้งในเรื่องของการถ่ายทอดความรู้ (Knowled Trounfer) การสั่งสอน (Teaching) และการเผยแผ่ (Propagada) ดังนั้นยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันทำให้การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาและสิ่งจำเป็นต้องปรับปรุงรูปแบบ ให้มีการพัฒนาตามยุคสมัยซึ่งหลักสำคัญที่จะก่อให้เกิด รูปแบบพัฒนาจะต้องประกอบโครงสร้างที่สำคัญของรูปแบบ คือ 1 ด้านการบริหาร 2 ด้านวิชาการ 3 ด้าน งบประมาณและ 4 ด้านบุคลากร จากปัญหาดังกล่าวได้รับเสนอแนะและมีความต้องการ ไว้ดังนี้ 1) ต้องการให้ มหาวิทยาลัยสงฆ์ปรับเปลี่ยนในเรื่องของรูปแบบที่ทันสมัย และเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและพร้อมนำไปปฏิบัติ 2) ต้องการ ให้มหาวิทยาลัยสนับสนุนงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมได้อย่างเต็มที่ 3) ต้องการให้มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการดำเนินการอย่างเต็มตัวเพื่อที่จะเป็นไปในรูปแบบระบบการบริหาร จัดการได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความต้องการของลักษณะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นมีการขับเคลื่อนต่อสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา แต่การวางแผนในการเผยแผ่ยังไม่เป็นรูปแบบ เพราะด้วยการเผยแผ่นั้นมีลักษณะที่หลากหลายดังใน การเรียนการสอน การเทศนา การอบรม การบรรยาย การปฏิบัติ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่ดีแต่ยังขาดทิศทางในการดำเนินการจึงทำให้การพัฒนายังคงใช้เวลาศึกษาโดยการนำ เทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นธรรม

ความต้องการเรื่องของแนวทางการส่งเสริมรูปแบบพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของ มหาวิทยาลัยสงฆ์ พบว่า การบริการวิชาการแก่สังคมโดยเป็นการจัดกิจกรรมในโครงการประเพณีวันสำคัญของ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์โดยมี 3 กิจกรรมสำคัญทางศาสนา คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวัน อาสาฬหบูชา ซึ่งในแต่ละกิจกรรมจะชวนหน่วยงานอื่นมาร่วมกิจกรรมทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน สถานศึกษา และ ประชาชนทั่วไป โดยจะมีกิจกรรม หลายอย่างทั้งเสวนาวิชาการ การปฏิบัติธรรม รวมถึงการเสริมสร้างทักษะ วิชาการทางพระพุทธศาสนาให้กับเยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปโดยทางมหาวิทยาลัยสงฆ์มี การใช้บุคลากรที่ทำหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม ทั้งคณาจารย์ บุคลากร ทั้งคฤหัสถ์ และ บรรพชิตมาถ่ายทอดความรู้ทางพระพุทธศาสนา ให้กับกลุ่มเป้าหมาย ที่มาร่วมในกิจกรรม โดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งควรจะร่วมกันได้ การที่วางแผนและมีรูปแบบภายในชัดเจนโดยร่วมมือ กับคณะสงฆ์ทั้งสองนิกายเพื่อหา แนวทาง และการปรับสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการปรับการเผยแผ่เข้าสู่ยุคใหม่เป็น การเผยแผ่ประยุกต์จิตเพื่อเข้าถึงทุกกลุ่มได้อย่างดี ซึ่งแนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับผู้ที่สัมภาษณ์คนที่ 8 ที่เป็นผู้บริหาร ระดับหัวหน้างานได้กล่าวว่า ปัจจุบันผู้สนใจในการศึกษาพระพุทธศาสนามีจำนวนที่มากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก เยาวชนตลอดจนนักเรียนสายอาชีพในระดับ ปวช. ซึ่งกลุ่มนี้เป็นเด็กรุ่นใหม่ดังนั้นมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง ควร ปรับการเผยแผ่ให้เข้าถึงกลุ่มโดยเฉพาะเนื้อหาที่มีความกระชับและเข้าใจง่าย พร้อมทั้งใช้สื่อทางเทคโนโลยีใน การเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ จากปัญหาดังกล่าวได้รับเสนอแนะและความต้องการ ไว้ดังนี้ 1) จัดกิจกรรม หรือโครงการที่มีความแปลกใหม่และเหมาะสมกับทุกวัย 2) นำเทคโนโลยีมาผสมผสานบูรณาการในการเผยแผ่ฯที่ เข้าใจง่าย 3) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นไปทาง อบรม ฝึกฝน ฟันฟู

2. แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์

จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่รูปแบบพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ไว้ 3 แนวทาง ดังนี้

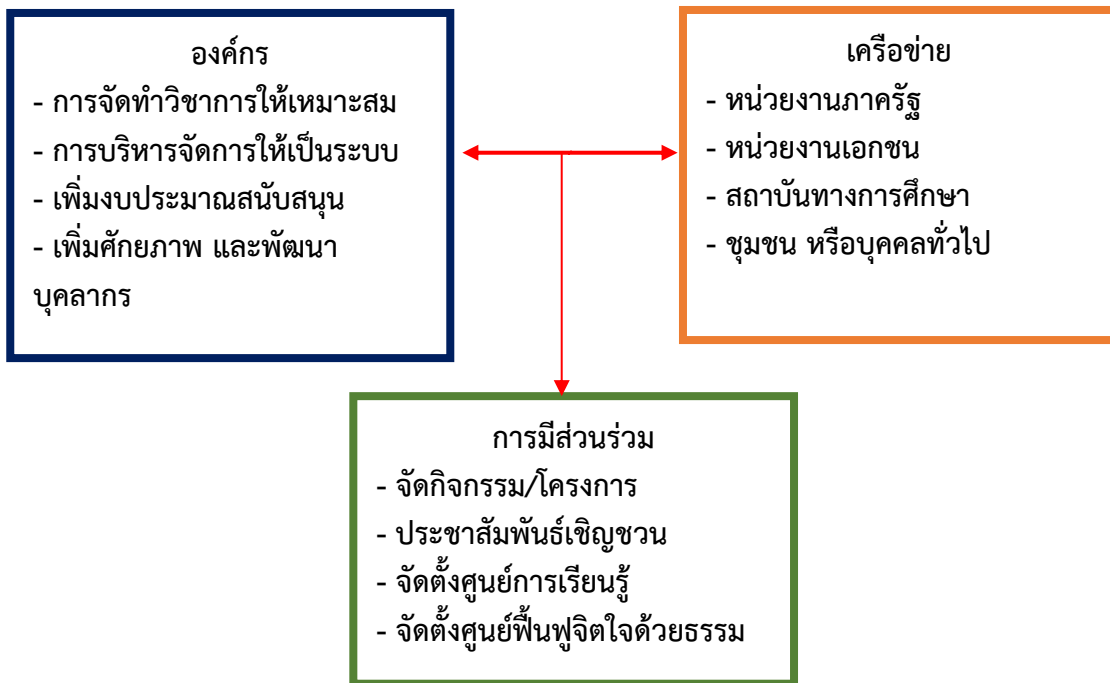
แนวทางที่ 1 การพัฒนาองค์กร คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในเรื่องของระบบบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร ให้พร้อมต่อการที่จะนำไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

แนวทางที่ 2 การสร้างเครือข่าย คือ การร่วมมือในกับหน่วยงานอื่นภายนอกทั้งในส่วนงานราชการ หน่วยงานเอกชน สถาบันทางการศึกษา ชุมชน หรือสังคม เป็นต้น

แนวทางที่ 3 การมีส่วนร่วมพัฒนา คือ การจัดกิจกรรม หรือ โครงการในทางพระพุทธศาสนาและศีลธรรม โดยเป็นการประชาสัมพันธ์เชิญชวน โดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ จัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมการปฏิบัติธรรม รวมถึงการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูจิตใจ

3. เสนอวิธีการของแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์

จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่รูปแบบพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์

อภิปรายผล

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ปัญหาด้านการนำเสนอข้อมูลและการสื่อสารมีส่วนสำคัญปัจจุบัน พบว่า พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมในรูปแบบของการสอน การอบรม ยังยึดตามตำราอ่านตามหนังสือทำให้เกิดความน่าเบื่อหน่ายอีกทั้งยังขาดในเรื่องความเชี่ยวชาญทักษะในการสร้างสื่อนำเสนอสมัยใหม่และงบประมาณสนับสนุนทำให้เป็นปัญหาต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม การจัดตั้งในเรื่องของการเรียนการศึกษาของพระสงฆ์ เพื่อนำความรู้ทาง

พระพุทธศาสนาไปเผยแผ่สู่สังคมแต่ด้วยกาลเวลาผ่านไปมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างมหาวิทยาลัยสงฆ์ต้องปรับตัวหลายอย่างจึงเกิดปัญหาในรูปแบบวิธีการลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมใหม่เพื่อให้เข้ากับสังคมซึ่งปัจจุบันยังคงรูปแบบเก่า คือ การเทศนาธรรม การบรรยายธรรม การสอนศีลธรรม รวมถึงการปฏิบัติธรรม ทำให้เกิดความสนใจน้อยด้วยยุคสมัยใหม่นั้นเข้าถึงได้ง่ายรวดเร็วและชัดเจน ปัจจุบันรัฐบาลให้การสนับสนุนมหาวิทยาลัยสงฆ์ในรูปแบบงบประมาณอุดหนุนกิจการของมหาวิทยาลัยสงฆ์โดยมีมหาวิทยาลัยจัดสรรงบประมาณเองทำให้งบสนับสนุนทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมอยู่ในข้อจำกัดซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการจะดำเนินการเผยแผ่ได้อย่างเต็มที่เนื่องจากงบประมาณนั้นไม่เพียงพอต่อการพัฒนา ตามที่งานวิจัยพระพิภพ แพงท้าว ได้ศึกษา การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนแนวทางการส่งเสริมการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี มี 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านบุคลากรด้านการเผยแผ่ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ด้านการบริหารจัดการภายในองค์การขาดแผนด้านการเผยแผ่ที่ชัดเจน จำนวนภาคีเครือข่ายมีน้อย ขาดฐานข้อมูลที่เป็นระบบ ด้านเทคนิคการเผยแผ่ พระสงฆ์ยังคงใช้เทคนิคการเผยแผ่แบบเดิม ๆ ขาดนวัตกรรมด้านการเผยแผ่ที่ทันสมัย และด้านงบประมาณสนับสนุนขาดงบประมาณด้านการเผยแผ่งานด้านการเผยแผ่ยังเป็นไปในแนวทางเก่าและไม่ทันสมัย การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนแนวทางการส่งเสริมการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ ปัญหาด้านบุคลากร มีการดำเนินการด้วยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง และเพิ่มศักยภาพทางปัญญาของศาสนบุคคล ปัญหาด้านการบริหารจัดการภายใน มีการดำเนินการด้วย ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย ปัญหาด้านเทคนิคการเผยแผ่ มีการดำเนินการด้วย เพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง และปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนมีการดำเนินการด้วย 2 กลยุทธ์ ได้แก่ บริหารศาสนสมบัติอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดหาแหล่งงบประมาณ สนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาจากภาครัฐและเอกชน แนวทางการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนแนวทางการส่งเสริมการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาที่เหมาะสม ประกอบด้วย การปฏิบัติสร้างเชื่อมั่นด้านพระพุทธศาสนา ยกย่องกระบวนการบริหารจัดการภายในมี พัฒนาการแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธมี จัดหาทรัพยากรให้เพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา (พระพิภพ แพงท้าว, 2563) นอกจากนี้ พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ อนุวิชโช) ได้ทำการศึกษา “การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” พบว่า สภาพการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพแวดล้อมของงานสอนศีลธรรม ปัจจัยการบริหารจัดการ คือ งานบุคคล งบประมาณงานวิชาการและงานบริหารทั่วไป เริ่มตั้งแต่การเสนอคำขอของงบประมาณ การเตรียมความพร้อมบุคลากร การรับสมัครและพัฒนาพระสอนศีลธรรม การส่งพระสอนออกปฏิบัติงานสอน การแนะนำติดตาม และประเมินผล การรายงานผลการดำเนินงานและผลผลิต จึงมีการใช้แนวคิดที่นำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเกิดเป็นระบบการบริหารแบบ 8 R Model ระบบการของการบริหารจัดการตามแนวทาง ได้แก่ การวิเคราะห์ การวางแผน การสื่อสารองค์การ การปฏิบัติการณ์การติดตามและตรวจสอบ การทบทวนและปรับปรุง และการควบคุมและรายงาน กระบวนการบริหารจัดการตามแนวทาง ข้อดีของแนวทางการบริหารจัดการ คือ การสร้างองค์กรแห่งคุณธรรม มีความสอดคล้องกับองค์กรทางสังคมไม่แสวงหากำไรหรือรายได้ เสริมพลังทางการบริหารจัดการการศึกษา ข้อจำกัดของแนวทางการบริหารจัดการ คือ อาจเกิดการต่อต้านจากบุคลากรที่มีความไม่โปร่งใสขาดความรับผิดชอบ และในระยะแรกบุคลากรอาจจะมีภาระความรับผิดชอบมากขึ้น เงื่อนไขของความสำเร็จในการนำแนวทางไปใช้ คือ จะต้องถ่ายทอดกระบวนการบริหารจัดการสู่

บุคลากรทุกระดับ ประสานความร่วมมือในด้านต่าง ๆ และเร่งพัฒนาเครือข่าย (พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิสุทธิ), 2561)

ประเด็นที่ 2 ลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ปัจจุบันงานการเผยแผ่มีหลายลักษณะและมีรูปแบบที่แตกต่างอีกทั้งผู้รับผิดชอบเป็นลักษณะร่วมของหลายส่วนงานในมหาวิทยาลัยบางครั้งขาดในเรื่องของการติดตามและการประเมินผลทำให้ยังปรับจุดในสิ่งที่ควรพัฒนาซึ่งหากมีผู้รับผิดชอบหลักแล้วงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นธรรมจะมีการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ลักษณะหนึ่ง คือ การที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ได้เปิดให้เยาวชนมาร่วมโครงการในกิจกรรมเรียนวิชาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเป็นคนดีมีศีลธรรมน้อมนำหลักธรรมดำรงชีวิตอย่างอุดมสุข และได้เสนอแนวทางส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศีลธรรม เป็น 3 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาองค์กร ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) การสร้างเครือข่าย และ 3) การมีส่วนร่วมพัฒนา การจัดกิจกรรม หรือ โครงการในทางพระพุทธศาสนาและศีลธรรม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยพระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (สมพงศ์ ญาณธโร) ได้ศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา ผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้ 1) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล ในปัจจุบันใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นกระบวนการมุ่งเข้าถึงชุมชนและบุคคล ใช้แนวทางตามพระพุทธเจ้าและพุทธสาวกเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการทำงานพระธรรมทูต 2) แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล มีองค์ประกอบตามหลักพุทธจิตวิทยา ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 เทศนาวิธี 4 และการเผยแผ่เชิงรุกของพระธรรมทูตที่ใช้กระบวนการ 1) การบรรยายธรรม 2) สื่อสารออนไลน์ 3) การสื่อสารสิ่งพิมพ์ 4) ธรรมภาคปฏิบัติ 5) สังคมสงเคราะห์ และ 6) งานศาสนสัมพันธ์และคุณสมบัติพระธรรมทูตประกอบด้วย มีจริยาวัตรตรงตาม ปณิธานแน่วแน่ มีองค์แห่งพระธรรมกถึก และทักษะภาษาดี จะนำไปสู่ผล คือ เกิดการนำหลักไตรสิกขาไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต 3) แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา สามารถสรุปเป็นแนวคิดได้ว่า 4S Model ได้แก่ เป้าหมายชัด (Set goals) หลักการดี (Skillful) มีวิธีการเยี่ยม (Strategic) เปี่ยมด้วยคุณสมบัติพระธรรมทูต (Smart) (พระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (สมพงศ์ ญาณธโร), 2561)

ประเด็นที่ 3 แนวทางการส่งเสริมและการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ บุคลากรที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญนั้นเป็นคนรุ่นเก่าที่ไม่ทันทิศทางเทคโนโลยีสมัยใหม่และบุคลากรที่เป็นคนรุ่นใหม่ก็มีจำนวนน้อยเนื่องจากสมัยนี้คนที่สนใจในศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังและซึ่งเป็นจำนวนน้อย ดังนั้น มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องหาทางดึงดูดให้บุคลากรทั้งพระสงฆ์และฆราวาสสนใจเพื่อฝึกฝนเป็นบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นธรรมของมหาวิทยาลัยหรือส่งเสริมให้การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นที่น่าสนใจ เพราะหากมหาวิทยาลัยสงฆ์ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมแล้วจะส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่อย่างแน่นอน มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังขาดการประสานกับหน่วยงานอื่นในการปฏิบัติงานร่วมกันกับในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม ดังนั้น มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรจัดตั้งภาคีเครือข่ายด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมกับหน่วยงานอื่นทั้งภายในภายนอกในทั้งภาครัฐเอกชนรวมถึงภาคประชาชนมาร่วมกันคิดและพัฒนาร่วมกันในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมโดยมีมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการและให้เครือข่ายช่วยประชาสัมพันธ์ เชิญชวน จะช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือ ดังที่พระณุปวร โทวาท ได้ศึกษาต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย มี โครงสร้างองค์กร ปฏิบัติงานตามแผน มีการพัฒนาทักษะบุคลากรให้มีความพร้อมใน

การปฏิบัติงานและการสร้างค่านิยมร่วมภายในองค์กรให้บุคลากรมีความสามัคคีกัน ข้อจำกัดที่พบ คือ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดประสิทธิภาพ การสร้างทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อองค์กรยังไม่ประสบผลสำเร็จ การกำหนดแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ประกอบด้วย 1) การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน 2) การสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม 3) มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุนด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรใน องค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ 4) มีการตรวจสอบ ประเมินผล การปฏิบัติงานอย่าง สม่าเสมอ รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารงานสมัยใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ หลากหลายขึ้น โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน (พระณปวร โทวาท, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ การเผยแผ่แบบเดิม ๆ คำสอนส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลี ทำให้ยากต่อการเข้าใจและเชื่อมโยงกับคำสอน นอกจากนี้รูปแบบการเทศนาที่ยังขาดความสนใจทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย และยังขาดการสนับสนุน รวมถึงความต้องการองค์กรเผยแผ่จากรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้และปรับปรุงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม จึงได้มีการระบุข้อเสนอแนะและความต้องการหลายประการ ประการแรก มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงแนวทางและใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงคนรุ่นใหม่ การร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในรูปแบบการรักษา การฟื้นฟู และการสนับสนุนสุขภาพจิตตามหลักพุทธศาสนาก็เป็นประโยชน์เช่นกัน สามารถให้บริการวิชาการแก่สังคมได้โดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาโดยเชิญชวนให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้าร่วม มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรกำหนดแนวทางที่ชัดเจนและร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสงฆ์อื่น ๆ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงและเข้าถึงผู้ชมในวงกว้าง โดยสรุป คือ แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมคุณธรรม ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์มุ่งเน้นการปรับปรุงแนวทางให้ทันสมัย ใช้เทคโนโลยีร่วมมือกับหน่วยงานอื่น กำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และปรับปรุงการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย โดยเสนอรูปแบบพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ไว้ 3 แนวทาง ดังนี้ แนวทางที่ 1 การพัฒนาองค์กร แนวทางที่ 2 การสร้างเครือข่าย และแนวทางที่ 3 การมีส่วนร่วมพัฒนา โดยการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรส่งเสริมนโยบายการให้บริการวิชาการทางพุทธศาสนาร่วมกับมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมหาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม และมุ่งเน้นการพัฒนาสถาบันสงฆ์ และมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาทางพุทธศาสนา 2) นำแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบท เช่น การสื่อสาร ถ่ายทอด และแนวทางการส่งเสริมไปสู่การปฏิบัติ จะต้องกำหนดเป้าประสงค์ที่สามารถปฏิบัติได้และมุ่งเน้นการเตรียมแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเข้าสู่ ภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงให้เป็นเชิงรุกเพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างต่อเนื่อง 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมอย่างมาก ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาหาแนวทางพัฒนาและสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายของมหาวิทยาลัยสงฆ์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศีลธรรม

เอกสารอ้างอิง

- พระครูบรรณานาถเจติยาภิรักษ์ (สมพงษ์ ญาณธีโร). (2561). แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา. ใน *ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์ิต* สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิชโซ). (2561). การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *ดุष्ฎินิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์ิต* สาขาวิชาการจัดการการศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- พระณปวร โทวาท. (2560). ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย. ใน *ดุष्ฎินิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎินิพนธ์ิต* สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระพิภพ แพงท้าว. (2563). การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. ใน *ดุष्ฎินิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์ิต* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- พระมหานงค์ อับไพ. (2558). การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม. ใน *ดุष्ฎินิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎินิพนธ์ิต* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระเมธาวิณัยรส (สุเทพ พุทธจรรยา). (2561). ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อรองรับประเทศอาเซียน. ใน *ดุष्ฎินิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์ิต* สาขาวิชาการจัดการการศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559). เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2565 จาก https://www.nesdc.go.th/download/article/article_20160323112431.pdf
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2565). ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ประจำปี พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2565 จาก <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/1278/iid/41469>
- Miles, M B. & Huberman, A M. (1994). *Qualitative Data Analysis. An Expanded Sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

การจัดการรูปแบบการบริหารแผนพัฒนาของมูลนิธิในประเทศไทย*

FORMAT MANAGEMENT DEVELOPMENT PLAN ADMINISTRATION FOUNDATION IN THAILAND

วิรัชญา ณ สงขลา*

Virunyupha Na Songkla

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: phet0884083223@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบริหารในการจัดการมูลนิธิในประเทศไทยเพื่อกำหนดเป็นรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนา 2) เพื่อศึกษาการจัดการของมูลนิธิในประเทศไทยเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาในการบริหาร 3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาที่เหมาะสมของมูลนิธิในประเทศไทย วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย คือ คณะกรรมการบริหารมูลนิธิหลวงตาน้อย อาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัยใต้หน่วย วิชณู 39 - 00 คณะกรรมการบริหารมูลนิธิภวนาพุทธโท บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรจากหน่วยงานเอกชน บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานของมูลนิธิ และผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดกับหัวข้อการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 20 รูป/คน เพื่อให้ทราบถึงและกระบวนการหรือกลไกเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาของมูลนิธิในประเทศไทย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive random) เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาการวิจัย จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) คือ การสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบเป็นการเฉพาะเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการบริหารจัดการของมูลนิธิในประเทศไทย โดยภาพรวม ปัญหาการบริหารจัดการของมูลนิธิในประเทศไทย และความต้องการในการบริหารจัดการ พบว่า 1) ต้องการให้มีการปรับปรุงระบบโครงสร้างของการบริหารงานรวมทั้งกฎระเบียบ ต่าง ๆ ของให้มีความยืดหยุ่น ไม่ซ้ำซ้อน มีความเป็นสากล 2) ต้องการให้มีการปรับ ทิศนคติและวิธีการทำงานของบุคลากรให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็ว 3) ต้องการให้มีการกระจายงบประมาณสอดคล้องกับความต้องการโดยคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงบประมาณเป็นหลัก ในส่วนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการของมูลนิธิในประเทศไทย จำแนกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ 5 เป้าประสงค์ และ 23 กลยุทธ์

คำสำคัญ: การจัดการแผนพัฒนา, รูปแบบการบริหาร, มูลนิธิในประเทศไทย

Abstract

The objectives of this research were: 1. to study the management of foundations in Thailand to formulate development plans; 2. to study the management of foundations in Thailand to formulate strategies and development plans in Thailand. 3. To propose a form for the preparation of an appropriate development plan of the Foundation in Thailand. This

* Received May 19, 2023; Revised June 12, 2023; Accepted July 20, 2023

qualitative research method targeted the members of the Luangtanoi Foundation Executive Committee. Disaster Relief Volunteers under the Wissanu Unit 39-00 Board of Directors of the Bhavana Phuttho Foundation government personnel personnel from private agencies Personnel performing duties related to the work of the Foundation and all involved with this research topic, 20 persons, the method Key Informant Interview is an interview by specifying a specific respondent. The research found that the current situation in the management of foundations in Thailand, as a whole, the management problems of foundations in Thailand and requirements included 1) the need for the organization's structure to be improved in which included improvement on various rules and regulations to be flexible, not redundant, and universal, 2) the need to be adjusted on attitudes and methods among personnel to be in line with competitive situations and changes in society and 3) the need of the budget to be distributed and in line with needs, which mainly considering the efficiency and effectiveness of the budget. In term of strategies for management of foundations in Thailand, they were categorized into five strategies, five objectives, and five tactics.

Keywords: Development Plan Management, Management Model, Foundations in Thailand

บทนำ

มูลนิธิเป็นองค์กรเอกชนที่ประสงค์จะดำเนินงานเพื่อสาธารณประโยชน์ เมื่อได้จดทะเบียนจัดตั้งเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในประเทศไทย มูลนิธิมีหน้าที่ต้องดำเนินกิจการมูลนิธิให้เป็นไปตามกฎหมาย ตามวัตถุประสงค์ และข้อบังคับของมูลนิธิที่ได้ตราขึ้นและจดทะเบียนไว้กับรัฐ ดังนั้น เพื่อให้มูลนิธิดำเนินการภายใต้วัตถุประสงค์ ของมูลนิธิที่ได้จัดตั้งขึ้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมูลนิธิและกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดให้รัฐมีอำนาจควบคุมกำกับดูแลมูลนิธิ ดังต่อไปนี้ อำนาจของรัฐในการควบคุม กำกับดูแลมูลนิธิ ตามมาตรา 128 ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ ให้นายทะเบียนมีอำนาจตรวจตราและควบคุมดูแลการดำเนินกิจการของมูลนิธิให้เป็นไปตามกฎหมาย และข้อบังคับของมูลนิธิ โดยให้อำนาจนายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนมอบหมายเป็นหนังสือสามารถมีคำสั่งเป็นหนังสือ ให้กรรมการ พนักงาน ลูกจ้างหรือตัวแทนของมูลนิธิ ชี้แจงแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการของมูลนิธิ หรือเรียกบุคคลดังกล่าว มาสอบถาม หรือให้ส่งหรือแสดงสมุดบัญชีและเอกสารต่าง ๆ ของมูลนิธิเพื่อตรวจสอบ หรือเข้าไปในสำนักงานของมูลนิธิในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้น และพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจสอบกิจการของมูลนิธิ ได้และในการปฏิบัติการดังกล่าว ถ้าเป็นนายทะเบียนให้แสดงบัตรประจำตัวและถ้าเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้รับ มอบหมายให้แสดงบัตรประจำตัว และหนังสือมอบหมายของนายทะเบียนต่อผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย และกฎกระทรวงว่าด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิการดำเนินการ และการทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ. 2545 หมวด 3 ข้อ 13 กำหนดให้ภายในเดือน มีนาคมของทุกปี มูลนิธิต้องรายงานผลการดำเนินการต่อนายทะเบียนพร้อมทั้งหลักฐาน ได้แก่ รายงานการดำเนินกิจการของมูลนิธิในปีที่ผ่านมา มีบัญชีรายได้รายจ่ายและสำเนาบัญชีของมูลนิธิในรอบปีที่ผ่านมาซึ่งผู้สอบบัญชีรับอนุญาตได้รับรองความถูกต้องแล้ว และมีสำเนารายงาน การประชุมของคณะกรรมการของมูลนิธิทุกครั้งใน ปีที่ผ่านมา (รายละเอียดแนวทางปฏิบัติตามหนังสือสั่งการของกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0307.4/ว 610 ลว 20 กุมภาพันธ์ 2547 เรื่อง การตรวจตราควบคุมดูแลการดำเนินกิจการของมูลนิธิ) (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2547) รวมทั้งเมื่อปรากฏว่า มูลนิธิใดมีวัตถุประสงค์ของมูลนิธิขัดต่อกฎหมาย หรือเมื่อปรากฏว่ามูลนิธิกระทำการขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุข

ของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ หรือเมื่อปรากฏว่ามูลนิธิไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ หรือหยุดดำเนินการตั้งแต่สองปีขึ้นไปนั้น นายทะเบียนสามารถร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้เลิกมูลนิธิได้ ตาม มาตรา 131 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อำนาจของรัฐเกี่ยวกับการจัดการงานเอกสารของมูลนิธิใน มาตรา 135 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อำนาจของรัฐในการออกกฎข้อบังคับตามมาตรา 136 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์โดยมีรายละเอียด และสาระสำคัญเกี่ยวกับการยื่นคำขอจดทะเบียน และการรับจดทะเบียนค่าธรรมเนียมการจดทะเบียน การขอตรวจเอกสารการคัดสำเนาเอกสารเกี่ยวกับมูลนิธิ ค่าธรรมเนียมการขอให้นายทะเบียนดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับมูลนิธิ รวมทั้งการยกเว้นค่าธรรมเนียมดังกล่าว แบบ บัตรประจำตัวของนายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่การดำเนินการของมูลนิธิและการทะเบียนมูลนิธิ หรือ การอื่นใดเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับมูลนิธิ (ปรณต สุวรรณมาลา, 2562)

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมดูแลการจัดการมูลนิธิให้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย ตาม กรอบของกฎหมาย ข้อบังคับและวัตถุประสงค์ของมูลนิธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎกระทรวง ที่เกี่ยวข้อง ยังไม่เพียงพอต่อความซับซ้อนของปัญหาเกี่ยวกับมูลนิธิ ในปัจจุบัน จึงได้นำข้อสั่งการหรือแนวทางใน การปฏิบัติและการตีความตัวบทกฎหมายมากำหนดเป็นมาตรการเพิ่มเติม กล่าวคือ มาตรการทางกฎหมาย เกี่ยวกับการควบคุมกำกับดูแลการแสวงหารายได้ของมูลนิธิไม่ว่าจะเป็นการเรียหรือการรับบริจาค มาตรการทาง กฎหมายในการควบคุมกำกับดำเนินการเพื่อแสวงหารายได้ และการใช้จ่ายของมูลนิธิ มาตรการการสร้าง ความโปร่งใสเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการรับบริจาคและการใช้จ่ายของมูลนิธิ ให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์แห่งมูลนิธินั้น มาตรการในการควบคุมดูแลมิให้มูลนิธิเป็นองค์กรที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิด ตามกฎหมายฟอกเงิน และการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายสากลตามกฎหมายป้องกันและปราบปราม การฟอกเงิน เป็นต้นการควบคุมดูแลการจัดการมูลนิธิโดยใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นแนวทางประกอบการ พิจารณาเพื่อให้การดำเนินการของมูลนิธิเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และข้อบังคับของมูลนิธิ โดยมีประเด็น กรณีสืบศึกษาในหลายกรณี เช่น การขอแก้ไขเพิ่มเติม ชื่อ ของมูลนิธิ กรมการปกครองเคยมีหนังสือ ที่ มท 0307.5/ว 24840 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2560 แจ้งเวียนแนวทางการใช้ชื่อคำว่า “แห่งประเทศไทย” หรือคำที่มีความหมาย ทำนองเดียวกันประกอบเป็นชื่อสมาคมหรือมูลนิธิ โดยให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการขอ อนุญาตจัดตั้งสมาคม และมูลนิธิของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติตามหนังสือสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ ศธ 14 05/ว 8052 ลงวันที่ 28 ธันวาคม 254 2 โดยมีเงื่อนไข คือ ต้องเป็น สมาคมหรือองค์การเดียวในฐานะเป็นตัวแทนของชาติหรือประเทศ ต้องมีวัตถุประสงค์และกิจกรรมครอบคลุมพื้นที่ ทัวราชอาณาจักร หรือดำเนินงานในลักษณะเป็นตัวแทนของสมาคมหรือองค์การที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน ต้อง มีวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนหรือประเทศ คณะผู้จัดตั้งและ/หรือ กรรมการของสมาคม หรือองค์การต้องมีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นที่ยอมรับ และเชื่อถือของสังคม ต้องมีหนังสือ รับรองหรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับกรมหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีสมาชิก ของ สมาคมครอบคลุมไม่น้อยกว่า หนึ่งในสามของประเทศ และต้องมีผลงานย้อนหลังอย่างน้อย 1 ปี

การขอแก้ไขเพิ่มเติมเครื่องหมายของมูลนิธิ โดยให้มีธงชาติไทยประกอบเป็นเครื่องหมายของมูลนิธิซึ่ง การขอแก้ไขเพิ่มเติมในกรณีนี้มูลนิธิจะต้องดำเนินการขออนุญาตการใช้ธงชาติประกอบเป็นเครื่องหมายของมูลนิธิ ต่อสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และนำผลการพิจารณาดังกล่าวมา ประกอบการยื่นขอจดทะเบียนแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของมูลนิธิ การขอแก้ไข เพิ่มเติมวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ จะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 112 (2) เฉพาะในกรณี ดังต่อไปนี้ คือ เพื่อให้ สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ หรือ พฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป เป็นเหตุให้วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ นั้นมีประโยชน์น้อย หรือไม่อาจดำเนินการให้สมประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธินั้นได้ และวัตถุประสงค์ของ

มูลนิธิที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นใกล้ชิดกับวัตถุประสงค์เดิมของมูลนิธิ การแก้ไขเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ จึงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ และบทบัญญัติของกฎหมาย มูลนิธิที่บัญญัติว่ามูลนิธิต้องมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเพื่อการกุศลสาธารณะการศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษา หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 110 วรรคแรก การขอแก้ไขรายการเกี่ยวกับทรัพย์สินเริ่มแรกของมูลนิธิตามข้อบังคับ คือ ทรัพย์สินที่เป็นทุนซึ่งมูลนิธิได้นำมาจดทะเบียนจัดตั้งตามที่กำหนดใน ข้อ 5 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิ การดำเนินกิจการ และการทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ. 2545 และกรณีมีผู้บริจาคเงินเข้าสมทบกองทุนของมูลนิธิ มูลนิธิต้องใช้จ่ายเงินตามเจตนาที่ผู้บริจาคระบุไว้ หากมีผู้บริจาคเงินให้มูลนิธิโดยมีเจตนาระบุให้เป็นทรัพย์สินที่เป็นทุน มูลนิธิต้องนำมาจดทะเบียนแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับในเรื่องว่าด้วยทรัพย์สินที่เป็นทุน โดยทรัพย์สินที่เป็นทุนนี้ไม่สามารถนำไปใช้จ่ายใด ๆ ได้ใช้แค่เพียงดอกผลตามข้อบังคับ ซึ่งเป็นเรื่องของการจัดการทรัพย์สิน ตามข้อบังคับของมูลนิธิที่กำหนดไว้ และเนื่องจากเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคให้เช่นนี้ย่อมเป็นทรัพย์สินที่มูลนิธิได้มาระหว่างดำเนินกิจการ โดยมูลนิธิมีหน้าที่ต้องรายงานผลการดำเนินกิจการต่อนายทะเบียนพร้อมทั้งเอกสารบัญชีรายได้รายจ่ายและสำเนาบัญชีของมูลนิธิในรอบปีที่ผ่านมาซึ่งผู้สอบบัญชีรับอนุญาตได้รับรองความถูกต้องแล้ว และสำเนารายงานการประชุมของคณะกรรมการทุกครั้งในรอบปีที่ผ่านมาภายในเดือนมีนาคมของทุกปี ตามข้อ 13 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิ การดำเนินกิจการ และการทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ. 2545 การควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินของมูลนิธิมูลนิธิต้องใช้จ่ายเงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของมูลนิธิและจะนำไปทำธุรกรรมอย่างอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดในข้อบังคับของมูลนิธินั้น ๆ มิได้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมดูแลการจัดการมูลนิธิจะก่อให้เกิดผลดีต่อการควบคุมดูแล และป้องกันไม่ให้มูลนิธิกระทำการที่ไม่ชอบด้วยระเบียบกฎหมาย และข้อบังคับของมูลนิธิ ในขณะเดียวกันยังเป็นการส่งเสริมองค์กรเอกชนหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรในการสาธารณะในรูปแบบอื่นมิให้กระทำผิดตามกฎหมายของมูลนิธิด้วย

ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการใช้ชื่อมูลนิธิเพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตน เช่น มูลนิธิกุ๊กก๊วย แยมศพ จนเกิดการทะเลาะวิวาทกัน สาเหตุอันเนื่องมาจาก การวิ่งทับพื้นที่แย่งเคสรับ-ส่งผู้บาดเจ็บไปยังโรงพยาบาล ซึ่งได้มีผลประโยชน์แฝงเบื้องหลัง เพราะโรงพยาบาลเอกชนมักมีการจ่ายเงินให้รถหน่วยอาสาที่ได้นำผู้บาดเจ็บมาส่งหรือที่เรียกว่า “ค่าเคส” ซึ่งเป็นค่าตอบแทนต่อหัวที่มีราคาค่อนข้างสูง จึงเป็นที่มาของการแย่งเคสกันของรถหน่วยอาสา กุ๊กก๊วยอยู่ทุกวันนี้ และยังมีการใช้ชื่อมูลนิธิ ที่เกี่ยวกับการแพทย์ หลอกขายยาโดยไม่มีใบสั่งซื้อจากแพทย์ และแอบอ้างชื่อเปิดรับบริจาค ซึ่งทางผู้ที่มีใจบริจาคมิได้ทราบว่าเป็นมูลนิธิจริง หรือแอบอ้างชื่อ เพราะบางครั้งมีกลุ่มที่นำกล่องรับบริจาคไปจ่ายไปเรียไรเงิน จากผู้มีจิตศรัทธา ตามสถานที่ต่าง ๆ ทางผู้บริจาคจึงต้องหาข้อมูล หรือขอดูใบอนุญาตจากกระทรวง หรือองค์กรของรัฐที่น่าเชื่อถือก่อนการบริจาค เพื่อจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของมิฉฉาชีพ การมียุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือขององค์กรทำให้องค์กรมีทิศทาง นำองค์กรไปสู่อนาคต ยุทธศาสตร์ในองค์กร จึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้องค์กรมีขีดความสามารถในการพัฒนา และนำไปสู่อนาคตอย่างยั่งยืน มีแนวทางปฏิบัติที่ดีตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการโดยให้เป้าหมายมีส่วนร่วมคิดร่วมปฏิบัติ ร่วมแก้ไขปรับปรุงพัฒนา และร่วมติดตามประเมินผลที่ชัดเจน ทำให้เป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาในเรื่องของมูลนิธินั้น คือ องค์กรที่ทำเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ ผู้ที่ทำงานให้กับมูลนิธิ คือ ผู้เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นที่พึงให้แก่ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก เมื่อมูลนิธิขอรับบริจาค ทำให้คนส่วนใหญ่พร้อมและยินดีที่จะช่วยเหลือโดยไม่ได้ตรวจสอบให้ดีก่อน ว่ามูลนิธินั้นถูกต้องตามกฎหมาย หรือมีการทำประโยชน์ให้แก่สังคมจริงจะนำเงิน หรือสิ่งของที่ได้รับบริจาคไปใช้เพื่อประโยชน์ต่อสังคมจริง ๆ ปัจจุบันกลับมีคนบางกลุ่มใช้จุดอ่อนนี้ จัดตั้งมูลนิธิเพียงฉากหน้า โดยใช้มูลนิธิเป็นเครื่องมือในการกระทำทุจริต หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน โดยการใช้นิติวิธีเพื่อการฟอกเงิน เลี่ยงภาษี หรือการยกยอกเงิน

บริจาค เป็นต้น ดังนั้นจึงอยากให้ทราบถึงการถ่ายทอดศาสตร์ในการจัดการรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาของมูลนิธิในประเทศไทย โดยมูลนิธิที่ได้รับการตรวจสอบแล้วว่าเป็นมูลนิธิที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีความน่าเชื่อถือว่าแนวทางการพัฒนาของมูลนิธิหรือองค์กรสาธารณประโยชน์มีแนวทางอย่างไร แล้วจะพัฒนาไปในทิศทางใดบ้างเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารในการจัดการมูลนิธิในประเทศไทยเพื่อกำหนดเป็นรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนา
2. เพื่อศึกษาการจัดการของมูลนิธิในประเทศไทยเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาในการบริหาร
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาที่เหมาะสมของมูลนิธิในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการวิจัยเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยโดยใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายคือ คณะกรรมการบริหารมูลนิธิหลวงตาน้อย อาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัยใต้หน่วย วิชนู 39 - 00 คณะกรรมการบริหารมูลนิธิภวนาพุทธโท บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรจากหน่วยงานเอกชน บุคลากรที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับงานของมูลนิธิ และผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดกับหัวข้อการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 20 รูป/คน เพื่อให้ทราบถึงและกระบวนการหรือกลไกเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาของมูลนิธิในประเทศไทย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive random) เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาการวิจัย จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) คือ การสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้คำถามเหมือนกันทุกคน และบันทึกข้อมูลไว้แล้วโดยผู้อื่น (Unobtrusive Research) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) จากผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานมูลนิธิและคณะกรรมการบริหารมูลนิธิเพื่อหาข้อเท็จจริง การสัมภาษณ์มีลักษณะคล้ายกับการใช้แบบสอบถาม โดยกำหนดเป็นคำถามปลายเปิด คำถามต่าง ๆ ได้ถูกกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าแล้ว เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน (Standardized Questionnaire) มีลำดับขั้นตอนเหมือนกัน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และสืบค้นข้อมูลจาก Internet ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ และการพัฒนาองค์การในการบริหารจัดการให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จ รวมถึงปัญหาและอุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์การในด้านยุทธศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็วทันต่อการสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

3. การรวบรวมข้อมูล

สำหรับกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ กระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

1. เมื่อผู้ศึกษาได้สร้างแบบสัมภาษณ์และทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว จะนำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวไปแจกเจ้าหน้าที่และผู้คณะกรรมการ ผู้บริหาร ผู้แทนและผู้นำในกลุ่มต่าง ๆ แล้วให้กลุ่มตัวอย่างทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง
2. เมื่อได้แบบสัมภาษณ์กลับคืนมาแล้ว ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสัมภาษณ์และทำการศึกษาและนำข้อมูลคำตอบที่สมบูรณ์ในแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวที่สมบูรณ์ไปวิเคราะห์หาข้อมูลทางขั้นตอนเชิงคุณภาพต่อไป

การสังเกต (observation)

การสังเกตในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ทั้ง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) คือ ผู้วิจัยเข้าไปร่วมในกิจกรรมร่วมกับกลุ่มผู้สนทนา มีการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สนทนา เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและสามารถเข้าถึงกระบวนการสามชั้น คือ การสังเกตการซักถาม และการจดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ผู้สังเกตแสดงออกมาตามธรรมชาติ และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เป็นการสังเกตการณ์ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม แต่มีโอกาสได้เข้าร่วมในกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตการณ์ เพื่อศึกษาบรรยากาศการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งใช้การสังเกตศึกษาใน 2 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นที่ 1 ศึกษาแบบแผนการทำงานของบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรจากหน่วยงานเอกชน บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานของมูลนิธิ ได้แก่ การสังเกตการดำเนินงานโดยทั่วไปของบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรจากหน่วยงานเอกชน บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานของมูลนิธิ การสังเกตกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ที่มีขึ้นของบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรจากหน่วยงานเอกชน บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานของมูลนิธิ เป็นต้น ประเด็นที่ 2 ศึกษาสิ่งที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของมูลนิธิต่าง ได้แก่ การเข้าร่วมงาน หรือกิจกรรมของมูลนิธิที่มีต่อชุมชน การประชุมคณะกรรมการบริหารมูลนิธิ การมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของมูลนิธิ เป็นต้น

สำหรับการรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตนี้เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยใช้ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์และใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ควบคู่ไปกับการสังเกตโดยตลอด เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ดังนี้

1. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบกับความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล
2. ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญแล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะไม่ใช้ข้อมูลตัวเลข แต่จะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาที่มี “รายละเอียด” และ “ลึก” และมีการอ้างอิงโดยตรงเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าหรือข้อมูลทางเอกสาร

ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบประเด็นสัมภาษณ์ (Interview Research) และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document Research) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผลซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณนาไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงานเพื่อชี้ให้เห็นถึง ยุทธศาสตร์ การจัดการรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาของมูลนิธิในประเทศไทย

5. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยผ่านการพิจารณาหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ก่อนที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยอธิบายวัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้ที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง มีสิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการให้ข้อมูลโดยจะไม่เสียผลประโยชน์หรือได้รับผลกระทบใด ๆ การเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ ทั้งนี้ผู้ร่วมวิจัยจะได้อ่านเอกสารยินยอมเข้าร่วมวิจัยก่อนที่จะลงนามตกลงใจร่วมการวิจัยนี้ในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูล ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการให้ข้อมูลโดยตอบแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์มีการขออนุญาตในการบันทึกเทปนอกจากนี้ หากผู้ให้ข้อมูลเกิดความรู้สึกไม่สะดวกใจที่จะให้ข้อมูล สามารถยุติการสัมภาษณ์และ/หรือการสนทนากลุ่มได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์จะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ มีเพียงคณะผู้วิจัยเท่านั้นที่จะเข้าถึงข้อมูลได้และข้อมูลจะถูกทำลายเมื่อการวิจัยเสร็จสิ้น การรายงานผลการวิจัยจะกระทำในภาพรวมและจะดำเนินการด้วยความระมัดระวัง รัศกุ่ม ไม่มีการอ้างอิงถึงชื่อของผู้ให้ข้อมูล หรือข้อมูลส่วนตัวใด ๆ ลงในเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ก่อนได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. การบริหารในการจัดการมูลนิธิในประเทศไทยเพื่อกำหนดเป็นรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนา

มูลนิธิของประเทศไทยมีแนวทางวัตถุประสงค์เหมือนกัน คือ ช่วยเหลือสังคมหรือบรรเทาทุกข์คนในสังคม และมูลนิธิที่ได้รับการจดทะเบียนและสามารถตรวจสอบได้และดำเนินการชัดเจนแต่มีปัญหาในส่วนของมูลนิธิที่มารับการจดทะเบียนซึ่งไม่ทราบที่มาอาจเกิดปัญหาต่าง ๆ เพราะไม่สามารถเข้าถึงตรวจสอบได้ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญและผลกระทบต่อสังคมอย่างน่ากังวล ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานของมูลนิธิในประเทศไทย พบว่า 1) สถานที่ตั้งของมูลนิธิต้องมีรายละเอียดและสามารถตรวจสอบและเข้าถึงได้ 2) รูปแบบแผนที่บ่งบอกว่าจะปฏิบัติงาน 3) งบประมาณ เป็นตัวขับเคลื่อนในเรื่องของการดำเนินงานซึ่งบางครั้งก็อาจจะขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นเพื่อช่วยเหลือส่งเสริมเนื่องจากมูลนิธิเป็นตัวกลางที่คอยประสานงาน 4) ด้านบุคคลการออกปฏิบัติงานจำเป็นต้องอาศัยจำนวนคนในการขับเคลื่อนหรือมาช่วยพัฒนาที่เรียกว่า “จิตอาสา” ดังนั้นต้องมีการบริหารงานที่ดี เมื่อระบบบริหารงานมีความเข้มแข็งในส่วนรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติจะมีศักยภาพทั้งประสิทธิภาพของการบริหารงานและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานจึงเป็นที่ยอมรับ

2. การจัดการของมูลนิธิในประเทศไทยเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาในการบริหาร

มูลนิธิมีสภาพเป็นนิติบุคคล ดังนั้น การจัดการขึ้นอยู่กับผู้บริหารรับผิดชอบซึ่งอาจจะมีรูปแบบที่เปลี่ยนบ้างหรือไม่มีรูปแบบใด ๆ อยู่ที่วัตถุประสงค์ของมูลนิธิแต่ในส่วนมากการจัดการของมูลนิธิไม่มีความซับซ้อนหรือเป็นการจัดการหน้าเดียวเสียมากกว่า ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นต้นเหตุให้เกิดความไม่ชัดเจนของการดำเนินงานของมูลนิธิต่อคนในสังคม การจัดการของมูลนิธินั้นเป็นสิ่งที่ลึกลับคาดคะเนไม่ถึงและบางครั้งนั้นไม่อาจหาข้อเท็จจริงได้ ด้วยการที่ไม่มีหน่วยงานใดคอยสอดส่องดูแล ทำให้การเข้าถึงเป็นไปได้ยาก แต่ถ้าการจัดการไม่เป็นที่ผิดสังเกตคนส่วนใหญ่ไม่ติดใจหรือติดตามเพราะมองว่าเป็นการจัดการในส่วนของมูลนิธิ โดยในประเด็นพบว่า 1) การบริหารงานนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารโดยส่วนมากไม่เป็นระบบ 2) รูปแบบการบริหารไม่มีความชัดเจนและรูปแบบเสมือนเป็นรูปแบบการบริหารตามอัธยาศัย 3) แนวทางการปฏิบัติจะปฏิบัติเฉพาะหน้า หรือตามที่ได้รับมอบหมายในแต่ละเฉพาะกิจหรือ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารจะสั่งการ แสดงให้เห็นว่า มูลนิธิส่วนใหญ่ยังไม่ชัดเจนในเรื่องของการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม การจัดการเรื่องของการวางแผนและบุคคลเป็นเหตุให้เกิดความคลาดเคลื่อนในหลาย ๆ อย่าง อาทิ การสื่อสาร การปฏิบัติ การควบคุม รวมถึงภัยธรรมชาติต่าง ๆ และมูลนิธิส่วนใหญ่จัดการนโยบายเชิงปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ ที่ยังขาดในเรื่องของรูปแบบที่เป็นรูปธรรมมีลักษณะเป็นนามธรรมที่เปรียบเสมือนว่าได้ยินเสียงแต่ไม่เห็นภาพ

3. เสนอรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาที่เหมาะสมของมูลนิธิในประเทศไทย

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการของมูลนิธิในประเทศไทย การจำแนก 5 ยุทธศาสตร์ 5 เป้าประสงค์ และ 23 กลยุทธ์ ประกอบด้วย

5 ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนามูลนิธิ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนา เสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของบุคลากร

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริการชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริม ช่วยเหลือ บรรเทา สังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาการบริหารจัดการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

5 เป้าประสงค์

เป้าประสงค์ที่ 1

1.1 การวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.2 พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้

1.3 เป็นศูนย์การศึกษาครอบครัวตามอัธยาศัย

1.4 ศูนย์ฝึกฝนทักษะทางวิชาชีพ

1.5 อยากให้เป็นที่ยอมรับของมูลนิธิมากขึ้น (การเข้าถึงมูลนิธิในทุก ๆ ช่องทาง)

เป้าประสงค์ที่ 2

2.1 คุ้มครอง สิทธิ สวัสดิการ บุคลากร

2.2 ฝึกฝน ต่อยอดความรู้

2.3 ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

2.4 ผลักดัน ส่งเสริมการศึกษา

เป้าประสงค์ที่ 3

3.1 การออกรับบริจาค

3.2 การประชาสัมพันธ์ และสื่อ (โซเชียล)

3.3 รูปแบบการให้บริการ

เป้าประสงค์ที่ 4

- 4.1 สนับสนุนกิจกรรมทางสังคม ศาสนา และการศึกษา
- 4.2 การออกช่วยเหลือ บรรเทา สังคม
- 4.3 ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก (ภาครัฐ และภาคเอกชน) ในการช่วยเหลือสังคม

เป้าประสงค์ที่ 5

- 5.1 การบริหารจัดการ
- 5.2 การควบคุมงาน
- 5.3 การจัดการความเสี่ยง

23 กลยุทธ์

- กลยุทธ์ที่ 1 จัดตั้งคณะทำงานด้านแผน
- กลยุทธ์ที่ 2 สร้างแผนการปฏิบัติงาน
- กลยุทธ์ที่ 3 สร้างองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ
- กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการการศึกษาคนในองค์กร
- กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาคณะทำงานจากผู้สืบทอดเป็นผู้ถ่ายทอด (Trainer by Training)
- กลยุทธ์ที่ 6 ประกันสังคม ตรวจสอบสุขภาพ ประจำปี
- กลยุทธ์ที่ 7 ให้ความรู้ในเรื่องวิชาชีพจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ
- กลยุทธ์ที่ 8 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างเสริมทักษะแก่บุคลากร
- กลยุทธ์ที่ 9 จัดอบรมคุณธรรม จริยธรรม โดยคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ
- กลยุทธ์ที่ 10 ให้บุคลากรเข้ารับการศึกษาย่างเท่าเทียม
- กลยุทธ์ที่ 11 จัดสวดมนต์เพื่อบรรเทาทางจิตใจ
- กลยุทธ์ที่ 12 อบรมปฏิบัติธรรมให้แก่บุคลากร
- กลยุทธ์ที่ 13 การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริจาค
- กลยุทธ์ที่ 14 การเตรียมพร้อม และข้อปฏิบัติในการออกรับบริจาค
- กลยุทธ์ที่ 15 การประชาสัมพันธ์เชิงเผยแพร่
- กลยุทธ์ที่ 16 จัดอบรมพัฒนบุคลิกภาพที่ดีในการบริการ
- กลยุทธ์ที่ 17 จัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี
- กลยุทธ์ที่ 18 จัดตั้งคณะทำงานในเรื่องของกิจกรรมต่าง ๆ
- กลยุทธ์ที่ 19 จัดเตรียมสถานที่รับรอง
- กลยุทธ์ที่ 20 จัดประชุมสามัญ วิสามัญ ประจำเดือน ประจำปี
- กลยุทธ์ที่ 21 ติดตามประเมินผลการทำงาน
- กลยุทธ์ที่ 22 สร้างแผนการป้องกัน ความเสี่ยง
- กลยุทธ์ที่ 23 นำหลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของบุคลากร

อภิปรายผล**1. การบริหารงานมูลนิธิในประเทศไทย**

ผู้บริหารควรจะมีการปรับปรุงระบบโครงสร้างการบริหารงานและกฎระเบียบต่าง ๆ ต้องมีความยืดหยุ่น และเน้นการกระจายอำนาจ โดยให้ผู้บริหารและคณะกรรมการแต่ละคน มีอำนาจและอิสระในการบริหารงาน ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า การที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นบุคคลภายนอกและบุคคลภายใน ซึ่งส่วน

ใหญ่มีความคิดเห็นว่า รูปแบบบริหารจะต้องดำเนินงานตามแผนงานและนโยบายจากคณะกรรมการบริหารและจะต้องมีความชัดเจนต้องมียุทธศาสตร์เป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นตัวชี้วัดของผลสำเร็จของงานเพื่อให้เกิดพัฒนาปรับปรุงแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเพิ่มความชัดเจนของการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพ ต้องชัดเจนในเรื่องของระบบบริหารงานที่ดีก่อนเมื่อระบบบริหารงานมีความเข้มแข็งในส่วนรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติก็จะมีศักยภาพทั้งประสิทธิภาพของการบริหารงานและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานจึงจะเป็นที่ยอมรับ สิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานให้มีศักยภาพนั้น คือ นโยบายจากผู้บริหารว่ามีทิศทางไปในรูปแบบใดมีความเหมาะสมหรือชัดเจนหรือไม่เพื่อนำไปปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของ กรัณย์พล วิวรรณมงคล ได้ทำการศึกษา “การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่” วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ องค์ความรู้แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่โดยสาระในบทความนี้มีสาระเกี่ยวกับความหมายกระบวนเชิงยุทธศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายกับยุทธศาสตร์สู่การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่การวางแผนกลยุทธ์ ระดับสถานศึกษา หลักการทฤษฎี แนวคิดการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ เป็นแนวทางให้แก่สถานศึกษาในการนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับเชิงพื้นที่ที่เหมาะสมนั้นผู้บริหารจะต้องรู้จักหลักการอย่างหลากหลายตลอดจนลักษณะวิธีการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา สิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาการจัดการศึกษานั้นผู้บริหารสถานศึกษาสามารถประยุกต์องค์ความรู้ หลักการที่มีอยู่นั้นปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทในแต่ละท้องถิ่นซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นเชิงพื้นที่ที่ไม่มีรูปแบบที่สำเร็จในการดำเนินการมีปัจจัยอยู่ไม่น้อยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จหรือเกิดความล้มเหลว อย่างไรก็ตามการใช้ทั้งเทคนิคและกระบวนการจากบทความนี้เป็นศาสตร์พื้นที่ที่จะช่วยให้ผู้อื่นได้เกิดความตระหนักและรู้จักประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ (กรัณย์พล วิวรรณมงคล, 2560)

2. การจัดการมูลนิธิในประเทศไทย

ผู้บริหารของควรจัดระบบการจัดการบุคคลเชิงบูรณาการแบบมี ส่วนร่วม โดยให้บุคลากรทุกคนในหน่วยงานได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมเสนอแนวทางการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยควรมีการพัฒนาระบบการประสานงานและการ ติดตามงานระหว่างหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกให้มีความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า การที่ผู้ให้สัมภาษณ์และบุคลากรภายในส่วนใหญ่เห็นว่า นโยบายของมูลนิธิส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบการจัดโครงการหรือกิจกรรมซึ่งเป็นนโยบายปฏิบัติตามวัตถุประสงค์บางแห่งก็มุ่งในโครงการอย่างเดียวหรือจัดกิจกรรมโดยไม่คำนึงในเรื่องของการจัดการภายในเท่าที่ควร เพราะนโยบายนั้นเป็นภายในของมูลนิธิโดยจะรับรู้แค่วัตถุประสงค์ของมูลนิธิโดยหลักสำคัญบอกเพียงว่าจะทำอะไรช่วยเหลือแบบไหนและได้ประโยชน์อย่างไรเพียงเท่านี้ก็นับว่าเป็นความชัดเจนแต่ถ้ามีนโยบายที่เป็นรูปแบบจะดีมาก มูลนิธิส่วนใหญ่จัดการนโยบายเชิงปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่ยังขาดในเรื่องของรูปแบบที่เป็นรูปธรรมมีลักษณะเป็นนามธรรมที่เปรียบเสมือนว่าได้ยินเสียงแต่ไม่เห็นภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสมัย เหล่าไทย ศึกษาตัวแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์กระดาษในประเทศไทย ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการและบริหารองค์การนักวิชาการทางด้านภาวะผู้นำมีความคิดเห็นที่แตกต่างเกี่ยวกับนิยามหรือความหมายของภาวะผู้นำทั้งนี้สาเหตุที่นักวิชาการมีความเห็นที่แตกต่างกันเป็นเพราะภาวะผู้นำเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อน ที่เกี่ยวข้องกับ “ผู้นำ” “ผู้ตาม” และ “สถานการณ์” โดยนักวิชาการนักวิจัยบางกลุ่ม ได้มุ่งเน้นความสนใจไปที่เรื่องของบุคลิกภาพ คุณลักษณะทางกายภาพ หรือพฤติกรรมของผู้นำนอกจากนี้ ความรู้เชิงลึกทักษะความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ แรงจูงใจภายใน ความวิริยะ ทิศทางและเป้าหมาย ความทุ่มเท สภาพแวดล้อมแบบเปิด ความอิสระ ความท้าทาย ความไว้วางใจ การสนับสนุนความคิดใหม่ ๆ

ประเด็นต่อมา ผู้บริหารควรสร้างความกระตือรือร้นให้กับบุคลากร ให้มีเจริญ เป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร เพื่อให้

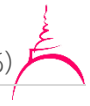

เข้าใจในวัฒนธรรมขององค์กร และมีความผูกพันต่อองค์กร ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า บุคลากร และเจ้าหน้าที่ จะมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารงานของ โดยเฉพาการนำนโยบายของผู้บริหารไป ปฏิบัติตามกรอบภารกิจและหน้าที่ของ ตนเอง นโยบายหรือกลไกการบริหารงานทุกขั้นตอนจะดำเนินไปได้อย่างมี ประสิทธิภาพ จึงขึ้นอยู่กับ ศักยภาพของบุคลากรภายในองค์กรเป็นสำคัญ ตามแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตน์ ที่ได้ กล่าวไว้ว่า การจัดการเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กรโดย การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการวางแผน (Planning) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญประการหนึ่งซึ่ง นักวิชาการทั้งหลายกำหนดขึ้น จะเริ่มต้นด้วยย่อหน้าที่ทางการวางแผนนี้เป็นอันดับแรกจึงแสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของการวางแผนนี้เป็นอย่างดี โดยที่องค์ประกอบของกระบวนการวางแผนองค์การหนึ่ง ๆ ประกอบด้วย ภารกิจจุดหมายและแผน โดยภารกิจเป็นข้อประกาศอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับจุดหมายหรือเหตุผล พื้นฐานในการดำรงอยู่ขององค์การและขอบข่ายงานเฉพาะขององค์การหรือที่ให้องค์การแตกต่างจากองค์การ อื่น สำหรับจุดหมายเป็นเป้าหมายแห่งอนาคต หรือผู้ลัพท์สุดท้ายที่องค์การต้องการให้บรรลุผล ขณะเดียวกัน แผนงานหมายถึงวิถีทางที่จะก่อให้เกิดการกระทำเพื่อให้บรรลุผลลัพท์สุดท้ายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์การการจัด องค์การ (Organizing) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่สืบเนื่องจากการวางแผน กล่าวคือ เมื่อองค์การจัดทำจุดหมาย และแผนเชิงยุทธศาสตร์แล้ว ผู้บริหารควรต้องออกแบบโครงสร้างองค์การเพื่อให้การบริหารงานบรรลุจุดหมาย แผนเชิงยุทธศาสตร์ขององค์การนั้นการออกแบบ โครงสร้างองค์การเป็นกิจกรรมที่ควรได้รับการตรวจสอบอยู่เสมอ เนื่องจากปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างองค์การเกิดขึ้นมากมายการนำ (Leading) เป็น สภาวะที่ผู้นำใช้ความพยายามที่จะให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การได้อย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล การที่ผู้นำจะเป็นผู้นำที่มีศักยภาพดังกล่าวได้พึงทำความเข้าใจทฤษฎีการจูงใจ (Motivation) ภาวะผู้นำ (Leadership) การติดต่อสื่อสาร (Communication) และการบริหารกลุ่ม (Group) เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมการควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการวางระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อให้การ ปฏิบัติงานขององค์การบรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้มุ่งให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติ ปฏิบัติไปในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานการทำงานที่กำหนดไว้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์จุดอ่อนจุด แข็งขององค์การการเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสมาชิกในองค์กร (วิโรจน์ สารรัตน์, 2556)

3. การจัดการรูปแบบการบริหารแผนพัฒนาของมูลนิธิในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้จัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ สามารถนำมาอภิปรายผลในแต่ละยุทธศาสตร์ ได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนามูลนิธิในประเทศไทย ยุทธศาสตร์นี้มีเป้าหมายเพื่อ การวางแผนพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นศูนย์การศึกษาอนุระบบตามอัยยาศัย เป็นศูนย์ฝึกฝน ทักษะทางวิชาชีพ และที่สำคัญ คือ อยากรให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้นนอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะสร้างและพัฒนาจุดแข็งที่เป็น เทคโนโลยี หรือความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันนั่นเอง ดังนั้น จะต้องมีความหลากหลายเพื่อปรับใช้ พัฒนาในอนาคต โดยจะต้องสร้างระบบนี้ให้เข้มแข็ง เพราะเป็นจุดที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง โดยความร่วมมือ ระหว่างในมูลนิธิ หน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน และชุมชนด้วย ซึ่งจะช่วยให้มีความเข้มแข็งโดยใช้ศักยภาพให้เป็น ศูนย์ประสานงานร่วมกัน นอกจากนี้ผู้ที่รับผิดชอบเรื่อง การบริหารจัดการ ดังที่ สมบัติ นามบุรี ได้ศึกษา นวัตกรรมและการบริหารจัดการ พบว่า องค์กรที่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ต้องมีผู้บริหารที่มีความมุ่งมั่นใน การสร้างนวัตกรรม การมีบรรยากาศในการทำงานที่สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม การยอมรับความผิดพลาดหรือ ความล้มเหลวอันเป็นผลจากความกล้าเสี่ยง การสื่อสารในระดับเดียวกัน การมีโครงสร้างองค์กรที่มีความยืดหยุ่น การมีมุมมองในระยะยาว ตลอดจนการมีวิสัยทัศน์และกลยุทธ์การพัฒนาองค์กรว่าจะพัฒนาไปอย่างไร รวมถึง

ระบบการจัดการความสามารถ และสายการบังคับบัญชาที่แบ่งตามหน้าที่การทำงานของแต่ละฝ่ายไว้อย่างชัดเจน (สมบัติ นามบุรี, 2562)

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนา เสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของบุคลากร ยุทธศาสตร์นี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างบุคลากรของมูลนิธิได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนำเสนอยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ พัฒนาการความรู้เพื่อยกระดับความสามารถของบุคลากรให้ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกมากขึ้นเพื่อเสริมจุดอ่อน จุดแข็งกันและกัน แบ่งปันหรือระดมทรัพยากร หรือแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ เป็นการเพิ่มเครือข่ายความร่วมมือ โดยมีแนวโน้มพัฒนาในการสร้างชื่อเสียง และความน่าเชื่อถือ ต่อผู้บริจาค และบุคคลภายนอก จึงจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น มีการสนับสนุนซึ่งกัน และกัน เพื่อพัฒนาให้ได้มาตรฐานสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของมูลนิธิ

นอกจากนี้ อาจปรับยุทธศาสตร์ไปสู่ทิศทางการมุ่งสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมการวิจัยใหม่ ๆ จนเป็นที่รู้จักและ ยอมรับจากผู้บริจาค และบุคคลภายนอก ดังการศึกษาของ พิสมัย เหล่าไทย ได้ศึกษาตัวแบบ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์กระดาษในประเทศไทย ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการและบริหารองค์การนักวิชาการทางด้านภาวะผู้นำมีความคิดเห็นที่แตกต่างเกี่ยวกับนิยามหรือความหมายของภาวะผู้นำ ทั้งนี้สาเหตุที่นักวิชาการมีความเห็นที่แตกต่างกันเป็นเพราะภาวะผู้นำเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อน ที่เกี่ยวข้องกับ “ผู้นำ” “ผู้ตาม” และ “สถานการณ์” โดยนักวิชาการนักวิจัยบางกลุ่มได้มุ่งเน้นความสนใจไปที่เรื่องของบุคลิกภาพ คุณลักษณะทางกายภาพ หรือพฤติกรรมของผู้นำนอกจากนี้ ความรู้เชิงลึกทักษะความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ แรงจูงใจภายใน ความวิริยะ ทิศทางและเป้าหมาย ความทุ่มเท สภาพแวดล้อมแบบเปิด ความอิสระ ความท้าทาย ความไว้วางใจ การสนับสนุนความคิดใหม่ ๆ (พิสมัย เหล่าไทย, 2560)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริการชุมชน ยุทธศาสตร์นี้มีเป้าหมายเพื่อ เป็นแหล่งบริการส่งเสริม การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ผู้ด้อยโอกาส ในชุมชน จะมีการสร้างเครือข่ายที่หลากหลายมากขึ้นทั้งระหว่าง ด้วยกันเอง ระหว่างมูลนิธิ หน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน และผู้นำชุมชน ในการเข้าช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาได้ โดยเร็ว โดยอาจจะมิชอบข่ายของเครือข่ายที่เชื่อมโยงเครือข่ายด้วยระบบเทคโนโลยี สารสนเทศ ทำให้บริการชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ด้านสาธารณสุข ด้านสารสนเทศ ด้านการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน และด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการ พัฒนาชนบทด้านการพัฒนาและส่งเสริมสวัสดิการสังคม ด้านการจัดการด้านภัยพิบัติ ด้านแรงงาน และด้านอื่น ๆ ความร่วมมือดังกล่าวนี้เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและความท้าทายต่าง ๆ ในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ โกวิท พงงาม ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ทิศทางการพัฒนาเมืองและการพัฒนาท้องถิ่น เป็นการพัฒนาเมืองที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุดและเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเมืองและท้องถิ่น คนและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองเป็นพื้นที่ของความคิดสร้างสรรค์ และทำให้เกิดพลวัตขึ้นในสังคมเมืองจึงเห็นได้ว่า ปัจจัยในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์นั้นประกอบขึ้นจากความร่วมมือในหลากหลายภาคส่วน ทั้งรัฐบาลและหน่วยงานเอกชน การที่ชุมชนท้องถิ่นจะสามารถจัดการตนเองได้นั้น ชุมชนต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของคน และชุมชนว่าสามารถจัดการตนเองได้ด้วยการยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นที่ตั้ง (โกวิท พงงาม, 2562)

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริม ช่วยเหลือ บรรเทา สังคม ยุทธศาสตร์นี้มีเป้าหมายเพื่อมุ่งเน้น การเผยแพร่และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการแลกเปลี่ยนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การร่วมกันพัฒนาสินค้าชุมชน เพื่อให้มีการสร้างอาชีพในท้องถิ่น เป็นการบรรเทา ช่วยเหลือ และส่งเสริมให้บุคคลในชุมชน หรือสังคมมีความรู้ความสามารถในการที่จะช่วยเหลือตนเอง และหารายได้ เพราะมูลนิธิ ก็ไม่ได้สามารถช่วยเหลือได้ตลอดไป เป็นเพียงการช่วยเหลือเบื้องต้นเท่านั้น การร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานรัฐ หรือเอกชน เพื่อสร้างเสริมความรู้ให้ผู้ต้องการโอกาสในการประกอบอาชีพ เป็นการบรรเทาทุกข์ได้ใน

ระยะยาว การนำเสนอยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ เนื่องจากมูลนิธิได้ตั้งเป้าหมาย โดยมุ่งหวังในการเป็นศูนย์กลางเป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ในทุกชนชาติ ทุกศาสนา และมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ของประชาชน ให้เป็นคนดี มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน และช่วยเหลือกัน ทำประโยชน์ให้เพื่อนมนุษย์สังคม มีความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาสังคมในการพัฒนาสังคม ตามที่งานวิจัยของ ทิชากร เกษรบัว และฉานนธ์ ปิ่นเสม ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาผู้ประกอบการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) กลุ่มเบญจบุรพาสู่การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา (ด่านอรัญประเทศ) ด้วยการวิเคราะห์ SWOT พบว่า ต้องสร้างพันธมิตรร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์สินค้า OTOPT ให้เป็นที่รู้จักและจับคู่พันธมิตรทางธุรกิจให้ผู้ประกอบการOTOP ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ส่งผลต่อการเติบโตให้กับผู้ประกอบการ OTOP ในระยะยาว (ทิชากร เกษรบัว และฉานนธ์ ปิ่นเสม, 2561)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาการบริหารจัดการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์นี้มีเป้าหมายเพื่อการเป็นองค์กรที่มีการบริหารจัดการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการ จำเป็นต้องมีเอกภาพในด้านนโยบาย แต่มีความหลากหลายในรูปแบบและวิธีการ ปฏิบัติเพื่อให้สามารถเข้าถึงความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง เน้นการระดมทรัพยากร และการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนองค์การท้องถิ่นชุมชนและประชาชน ดังที่ กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ ได้ศึกษา พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัวและการทำงาน พบว่า การประยุกต์ใช้กับตนเองและการประยุกต์ใช้กับครอบครัว คือ สามารถจัดสรรรายได้ให้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย และยังมีเหลือเก็บออม มีการใช้เหตุผลเพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ เน้นเรื่องความประหยัดและคุ้มค่า มีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เสริมสร้างความรู้ควบคู่เทคโนโลยีที่ทันสมัย (กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์, 2553)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

มูลนิธิของประเทศไทยมีแนวทางวัตถุประสงค์เหมือนกัน คือ ช่วยเหลือสังคมหรือบรรเทาทุกข์คนในสังคม มูลนิธิมีสภาพเป็นนิติบุคคล ดังนั้น การจัดการขึ้นอยู่กับผู้บริหารรับผิดชอบซึ่งอาจจะมีการปรับเปลี่ยนบ้างหรือไม่ มีรูปแบบใด ๆ ดังนั้น ต้องมีการบริหารงานที่ดี เมื่อระบบบริหารงานมีความเข้มแข็งในส่วนรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติจะมีศักยภาพทั้งประสิทธิภาพของการบริหารงานและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานจึงเป็นที่ยอมรับ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการของมูลนิธิในประเทศไทย การจำแนก 5 ยุทธศาสตร์ 5 เป้าประสงค์ และ 23 กลยุทธ์โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มูลนิธิในประเทศไทยมุ่งเน้นยกระดับคุณภาพและพัฒนาการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการ สร้างประโยชน์ต่อสังคม โดยเสริมสร้างเครือข่ายระหว่างกันในกลุ่มชน หน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน และมูลนิธิอย่างต่อเนื่อง 2) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ กำหนดทิศทางการพัฒนาของในอนาคต มุ่งเน้นในการปฏิบัติการตามแผนยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ของมูลนิธิในประเทศไทย ทั้งระยะสั้นและระยะ ยาวให้ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาของมูลนิธิ โดยให้บุคลากรภายในทุกคนได้ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอน 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า มูลนิธิในประเทศไทยควรแสดง ถึงคุณภาพ มาตรฐานและศักยภาพของมูลนิธิ ในการเป็นศูนย์กลางในการเข้าช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ กลุ่มเปราะบาง เด็ก สตรี เพื่อสร้างความเชื่อมั่น และมั่นใจให้แก่สังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2547). การจดทะเบียนสมาคม มูลนิธิ. เรียกใช้เมื่อ 7 สิงหาคม 2565 จาก https://multi.dopa.go.th/omd2/assets/modules/work_manual/uploads/083d599fc180f772771ba7d6f7591f4257a983ad2d3b5676960105972798271.pdf
- กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์. (2553). พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- กรณ์ย์พล วิวรรณมงคล. (2560). การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. วารสารการอาชีวศึกษาภาคกลาง, 1(2), 1-13.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. นนทบุรี: ธรรมสาร.
- ทิชากร เกษรบัว และฉานนัท ปิ่นเสมอ. (2561). ลยุทธ์การพัฒนาผู้ประกอบการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) กลุ่มเบญจบุรพาสู่การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา (ด่านอรัญประเทศ) ด้วยการวิเคราะห์ SWOT. วารสารวิชาการคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชชมงคลธัญบุรี, 13(2), 51-66.
- ปรณต สุวรรณมาลา. (2562). มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมดูแลการจัดการมูลนิธิ. เทศกาล, 114(1), 46.
- พิสมัย เหล่าไทย. (2560). ตัวแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์กระดาษในประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสยาม.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). การบริหารการศึกษา : หลักการทฤษฎี หน้าที่ ประเด็น และบทวิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุจน์.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารวิจัยวิชาการ, 2(1), 183-197.

แนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน
ของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191*
THE PEOPLE'S LIFE AND PROPERTY SECURITY APPROACH
OF THE PATROL AND SPECIAL OPERATION DIVISION 191

ณัฐวรินทร์ บวรภักควุฒิสิริ*

Nutwarinthorn Bawonpakwutthisiri

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: sweetarya369@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการจัดการความปลอดภัย เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ให้มีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 1) รองผู้บังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ 2) เจ้าหน้าที่ตำรวจกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 และ 4) ภาคประชาชน จำนวนรวม 21 ราย ผลการศึกษาพบว่า ภายใต้โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสายตรวจออกตรวจ การสืบสวนหาข่าวเกี่ยวกับแหล่งอาชญากรรม พฤติกรรมทางด้านการก่อความไม่สงบภายใน และรักษาความปลอดภัยสถานที่สำคัญ รวมถึงเป็นศูนย์รับแจ้งเหตุ และปฏิบัติควบคุมสั่งการและสื่อสารข้อมูล รวมถึงความร่วมมือของภาคประชาชนในลักษณะงานชุมชนสัมพันธ์ ทั้งนี้พบ ปัญหาอุปสรรค คือ 1) อัตรากำลังพลไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน 2) รูปแบบการเก็บข้อมูลยังมีการเก็บในรูปแบบของเอกสาร ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลสูญหาย 3) งบประมาณได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการปฏิบัติงานและหน้าที่ โดยมีแนวทางในการจัดการความปลอดภัย คือ 1) การเตรียมความพร้อมและวางแผนกำลังพลอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลควรวางระบบการจัดการข้อมูล ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 3) การถอดบทเรียนการป้องกันและรับมือกับสถานการณ์ ในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้ทันทั่วทั้งที่ 4) การให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และ 5) แนวทางหรือแผนความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและการร่วมมือกับภาคประชาชน

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการ, ความปลอดภัย, ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

Abstract

This research aims study the safety management of people's life and property and analyze the problems and obstacles in safety management and to analyze the safety management guidelines for people's life and property issued by the Patrol Division and Police Special

* Received May 29, 2023; Revised June 27, 2023; Accepted July 20, 2023

Operations 191 to developed in more effective way. This study applies a qualitative research method with in-depth interviews consisting of 1) Deputy Commander of Patrol and Special Operations 2) Police Officers of the Patrol and Special Operations Division 191 and 4) Public sector, totaling 21 people. The outcome of study reveals that under the existing organizational structure and the authority of the Police Patrol Division and Special Operations Unit 191 be in charge of police patrolling, inquiring crime intelligence and internal unrest activities and ensuring security in important places, as well as acting as an emergency operating center, involving the command, control, and communication operation, including the cooperation with the private sector as community relations work. The encountered problems are 1) The manpower rate is insufficient for work operations. 2) Data storage formats are also stored in the form of documents, possibly resulting in data loss. 3) Budget allocation is insufficient for providing modern and sufficient equipment in performing missions and duty. The guideline for safety management is recommend as follows: 1) Manpower readiness and planning on continuous basis must be prepared. 2) Database system development should be put in place for maximum efficiency. 3) Lessons learned from defense and response with situations for managing the safety of people's lives and property in a timely manner. 4) Emphasis on the quality of life of police officers must be made and 5) Guidelines or plans for cooperation between agencies and cooperation with the public sector.

Keywords: Management Guidelines, Safety, Life and Property of The People

บทนำ

ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในประเทศไทยซึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนเป็นอย่างยิ่งและถือเป็นปัญหาภัยคุกคามที่ทุกภาคส่วนจะต้องส่งเสริมหนีกกำลังกันเพื่อร่วมกันศึกษาและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงเพื่อป้องกันและลดความสูญเสียในด้านชีวิตและทรัพย์สิน เฝ้าระวังและป้องกันเหตุอาชญากรรมที่อาจเกิด แต่จากการสำรวจ “ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ณ ปัจจุบัน (เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2563) เพื่อสำรวจความคิดเห็นประชาชนจากกรณีสังคมไทยหลังมีข่าวอาชญากรรมและปัญหาสังคมต่าง ๆ เกิดขึ้นซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในปัจจุบันเป็นอย่างมาก กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในช่วงนี้กับเมื่อ 1 ปีที่ผ่านมาประชาชนคิดว่าอันดับ 1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแย่งลง 67.69% เพราะมีข่าวเกิดขึ้นทุกวัน รุนแรงมากขึ้นเนื่องจากมาจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ สังคมเสื่อมโทรม คนขาดคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ประชาชนเห็นว่าปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ณ วันนี้ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ คนหมดหนทาง ต้องต่อสู้ดิ้นรน ยอมกระทำผิด 53.87% (อันดับที่ 1) รองลงมา คือ สภาพสังคมเสื่อมโทรม มีความเหลื่อมล้ำสูง คุณภาพชีวิตแย่ รัฐบาลยังแก้ปัญหาเศรษฐกิจไม่ได้ ประชาชนต้องพึ่งพาตนเอง ประชาชนขาดคุณธรรม จริยธรรม เห็นแก่ตัวและไม่มีความรับผิดชอบ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายไม่เข้มงวดและไม่สามารถเอาผิดได้ตามลำดับ นอกจากนี้ประชาชนวิตกกังวลกับปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ณ ปัจจุบัน คือ ค่อนข้างวิตกกังวล 42.20% เพราะกลัวว่าจะเกิดขึ้นกับคนในครอบครัว สังคมมีภัยรอบด้าน สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ย่ำแย่ส่งผลให้คนมีปัญหาเพิ่มขึ้น (อันดับที่ 1) (POST TODAY สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 2563) จากผลสำรวจ

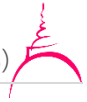

ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนยังไม่ดีเท่าที่ควรถึงแม้จะมีหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนโดยเฉพาะสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ปัจจุบันได้มีกฎหมาย นโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมึบทบาทหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการดูแลและจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชน รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คือ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง กล่าวคือ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงจึงได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการรักษาความสงบภายในประเทศเพื่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเช่นเดียวกับยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 20 ปี ที่มียุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมาย การอำนวยความสะดวกทางอาญาและการให้บริการประชาชนอย่างเสมอภาคเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สังคมมีความสงบเรียบร้อย โดยเฉพาะสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน บังคับใช้กฎหมาย แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่และความรับผิดชอบของตำรวจในปัจจุบันมีขอบเขตกว้างขวาง การดำเนินตามกฎระเบียบที่มีหน้าที่และภารกิจที่หลากหลายดังกล่าว หากเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องปฏิบัติงานโดยลำพังแล้วย่อมทำให้ประสบผลสำเร็จได้น้อยมากโดยเฉพาะในเรื่องปัญหาอาชญากรรม จากปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้ประชาชนยังไม่ได้รับความปลอดภัยที่แท้จริงเนื่องจากความเข้มงวดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ลดลงและเมื่อศึกษาปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2562) พบว่า ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศและทรัพย์สินที่ทำให้เกิดอันตรายต่อประชาชนมากที่สุด คือ คดีทำร้ายร่างกาย จำนวน 10,283 ครั้ง ส่วนคดีลักทรัพย์ จำนวน 22,523 ครั้ง ดังนี้

ตารางที่ 1 สถิติฐานความผิดคดีอาญา (ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศและทรัพย์สิน) ทั่วประเทศ

ประเภทความผิด	รับแจ้ง	อัตราความผิดต่อประชากรแสน
ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ (ภาพรวม)*	18,130	29.80
1. ฆ่าผู้อื่น (คดีอุกฉกรรจ์)	1,370	2.25
2. ทำร้ายผู้อื่น	429	0.71
3. พยายามฆ่า	2,086	3.43
4. ทำร้ายร่างกาย	10,283	16.90
5. ข่มขืนกระทำชำเรา	1,965	3.23
6. อื่น ๆ	1,997	3.28
ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	51,564	14.16
1. ปล้นทรัพย์	69	0.11
2. ชิงทรัพย์	493	0.81
3. รังแกทรัพย์	770	1.27
4. ลักทรัพย์	22,523	-33.58
5. กรรโชกทรัพย์	140	0.23
6. ฉ้อโกง	9,595	15.77
7. ยักยอกทรัพย์	7,071	11.62
8. ทำให้เสียทรัพย์	3,873	6.37
9. รับของโจร	1,180	1.94

ประเภทความผิด	รับแจ้ง	อัตราความผิดต่อ ประชากรแสน
10. ลักพาเรียกค่าไถ่	8	0.01
11. วางเพลิง	295	0.48
12. อื่น ๆ	5,547	9.12

หมายเหตุ: ข้อมูลวันที่ 1 มกราคมถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2562

รวมถึงกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาท หน้าที่และพันธกิจอย่างหนึ่ง คือ การบังคับใช้กฎหมาย อำนวยความยุติธรรม ให้บริการประชาชนด้วยความเสมอภาคเป็นธรรม ตามหลักธรรมาภิบาล รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและชุมชนและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรให้เป็นที่เชื่อมั่นและศรัทธา จากการดำเนินงานที่ผ่านมาของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ได้มีการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและชุมชนมากมาย แต่แนวทางการดำเนินงานยังขาดความเป็นรูปธรรมจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาหาแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ให้เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ประชาชนได้อย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้นและส่งผลที่ดีต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191
3. เพื่อเสนอรูปแบบแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ให้มีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับกลุ่มบุคคล ที่เหมาะสำหรับการศึกษาที่มีความมุ่งหมายให้เกิดความรู้ความเข้าใจ กลุ่มของ ผู้เข้าร่วมสนทนาจะถูกเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ 1) รองผู้บังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ 2) เจ้าหน้าที่ตำรวจกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 3) ภาคประชาชน จำนวน 20 คน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวข้องไม่ต่ำกว่า 3 - 5 ปี

2. เครื่องมือในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ “แบบสัมภาษณ์” การศึกษาครั้งนี้จะใช้แบบสัมภาษณ์ 2 กลุ่ม คือ แบบสัมภาษณ์ในภาคของตำรวจ และแบบสัมภาษณ์ในภาคของประชาชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 การจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191

ตอนที่ 4 แนวทางหรือรูปแบบในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ให้มีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเชิงพื้นที่ สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกเชิงพื้นที่จะเป็นการศึกษาหน่วยงานหรือหมู่บ้าน เพื่อศึกษาถึงแนวทางหรือรูปแบบการจัดการความปลอดภัยในมิติต่าง ๆ โดยศึกษาจากชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้น การศึกษาเชิงพื้นที่จะทำให้ทราบถึงการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินปัญหาอุปสรรคในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและแนวทางหรือรูปแบบในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนนั้น ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษางานวิจัยครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ส่วนประกอบ เนื้อหาและเหตุและผลเพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาแนวทางการจัดการความปลอดภัย และวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 และเพื่อเสนอรูปแบบแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ให้มีประสิทธิภาพให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจะเป็นผู้ตีความ สกัดเนื้อหาสาระจากการสื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูลทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นคำพูด ข้อเขียน ของผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อนำมาประกอบใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 สามารถสรุปประเด็น ได้ดังนี้

1.1 จากโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานกองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ เป็นหน่วยงานที่มีโครงสร้างพิเศษ โดยมีหน่วยงานที่กำกับดูแล ประกอบด้วย 6 กองกำกับการ และ 2 กลุ่มงาน โดยบทบาทที่เด่นชัดของกองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ คือ ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสายตรวจออกตรวจ การสืบสวนหาข่าวเกี่ยวกับแหล่งอาชญากรรม พฤติกรรมทางด้านการก่อความไม่สงบภายใน และรักษาความปลอดภัยสถานที่สำคัญ รวมถึงเป็นศูนย์รับแจ้งเหตุและปฏิบัติควบคุมสั่งการ และสื่อสารข้อมูล ซึ่งถือเป็นบทบาทที่สำคัญในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งมีลักษณะการทำงานที่มุ่งเน้นการดำเนินงานทั้งในเชิงรับและเชิงรุก ผนวกกับการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานในมิติของการสนับสนุนส่วนงานอื่น ๆ ภายใต้งัดสำนึกงานตำรวจ และมีหน้าที่ประสานรับเรื่องแจ้งเหตุจากประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลอาชญากรรมที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลการรับแจ้งเหตุและสถิติการเกิดเหตุอาชญากรรม เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการออกตรวจของสายตรวจ การดำเนินการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการ

พิเศษ 191 ในมิติของงานด้านสายตรวจ การรับแจ้งเหตุ การประสานงานร่วมกับหน่วยงานและงานด้านบริหารจัดการข้อมูล

1.2 มิติของโครงสร้าง พบว่า กองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 เป็นหน่วยงานสนับสนุนส่วนงานอื่น ๆ ภายใต้สังกัดสำนักงานตำรวจเป็นหลัก ดังนั้น ในมิติของโครงสร้างจึงมีความยืดหยุ่นมากกว่าแต่ไม่มีพื้นที่รับผิดชอบเฉพาะเจาะจง รวมถึงมีบุคลากรที่มีศักยภาพสูงมากกว่าเจ้าหน้าที่ในส่วนงานอื่น ๆ เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินงานสนับสนุนในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.3 การมีส่วนร่วมและการประสานงานระหว่างหน่วยงานของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 เพื่อจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แบ่งออกเป็น 1) การมีส่วนร่วมและการประสานงานระหว่างหน่วยงานในสำนักงานตำรวจ สถานีตำรวจในกองบัญชาการตำรวจนครบาล และสถานีตำรวจทั่วประเทศ ที่ได้รับการสนับสนุนจากกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษเป็นอย่างดี รวมถึงการได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ในการเข้าถึงพื้นที่เพื่อสำรวจ ตลอดจนระงับเหตุได้เป็นอย่างดี แม้บางครั้งการประสานงานบางสถานการณ์หรือเหตุการณ์จะมีความล่าช้าแต่ส่วนใหญ่จะสามารถปฏิบัติการร่วมกันและประสานงานกันได้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 2) การประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก พบว่า มีการดำเนินการร่วมกันในบางพื้นที่ หรือในบางภารกิจทั้งในการอำนวยความสะดวก การป้องกันเหตุ และระงับเหตุ อีกทั้งมีการร่วมมือและประสานงานร่วมกับกรุงเทพมหานครในการติดตั้งกล้องวงจรปิดในพื้นที่สาธารณะ และมีการเชื่อมโยงข้อมูลจากกล้องวงจรปิดร่วมกัน

1.4 ปัจจัยสำคัญในการดำเนินการจัดการแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 คือ ระบบการจัดเก็บข้อมูลและบริหารจัดการข้อมูลของระบบทางการจัดการความปลอดภัยฯ ที่ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลอาชญากรรมจากการรวบรวมข้อมูลการรับแจ้งเหตุและสถิติการเกิดเหตุอาชญากรรม ในรอบ 1 เดือนและรอบสัปดาห์ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการออกตรวจของสายตรวจ ซึ่งการมีฐานข้อมูลทำให้เกิดการบริหารอัตรากำลังของสายตรวจให้สอดคล้องกับลักษณะบริบทพื้นที่ ส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถลดปัญหาอัตรากำลังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน

1.5 การมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การแจ้งเบาะแสจากชาวบ้านคอยสังเกตเหตุการณ์ที่ผิดปกติ การตรวจสอบกล้องวงจรปิดในพื้นที่ให้พร้อมใช้งานอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งความสัมพันธ์ที่ดีของตำรวจและประชาชนในพื้นที่และประธานชุมชนจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางออนไลน์ (Line) อย่างต่อเนื่อง และเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและสายตรวจในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนได้ว่าการมีชุมชนที่เข้มแข็งและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะทำให้อาชญากรรมในพื้นที่ลดลง อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาในการพัฒนาประเด็นเหล่านี้ เนื่องจากความใกล้ชิดของเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจจะถูกนำมาใช้เป็นประเด็นในการร้องเรียน นอกจากนี้ ยังไม่มีนโยบายด้านความสัมพันธ์ในชุมชนที่ชัดเจน อีกทั้งความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นอยู่กับประธานชุมชนและความพร้อมของชุมชน

2. ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 สามารถจำแนกได้ 4 ประเด็น ดังนี้

2.1 ด้านอัตรากำลังพล พบว่า กองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 มีอัตรากำลังพลไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

2.2 ด้านเทคโนโลยีฐานข้อมูล พบปัญหา คือ รูปแบบการเก็บข้อมูลยังมีการเก็บในรูปแบบของเอกสาร ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลขาดหาย และยังพบปัญหาการดึงข้อมูลจากฐานข้อมูลใหญ่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเข้าถึงยาก

2.3 ด้านงบประมาณการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ พบว่า กองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 มีงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยและเพียงพอ ถึงแม้ปัจจุบันวัสดุอุปกรณ์จะมีความทันสมัยเพิ่มมากขึ้นและมีความพร้อมมากกว่าส่วนงานอื่น ๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่ด้วยภารกิจที่มีความเฉพาะทำให้วัสดุอุปกรณ์จะต้องมีประสิทธิภาพและมีสมรรถนะมากพอที่จะสามารถใช้ในการระงับเหตุหรือป้องกันเหตุได้ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภายในหน่วยฯ หากงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรถูกลดทอนจะทำให้การพัฒนาศักยภาพบุคลากรถูกจำกัดเช่นเดียวกัน

2.4 การบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 พบว่า กองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีการช่วยเหลือและประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการให้ความร่วมมือในการสนับสนุนกำลังพลและวัสดุอุปกรณ์ สำหรับหน่วยงานภายนอกมีการจัดกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม แต่ยังพบปัญหาในเชิงของกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งทำให้การดำเนินงานมีความล่าช้า และติดขัด รวมทั้งการขาดเจ้าภาพหลักที่จะขับเคลื่อนงานด้านการบูรณาการ เนื่องจากกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ยังไม่มีประสบการณ์ในการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น

3. แนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ผู้วิจัยได้จำแนกไว้ 2 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่ 1 คือ ปัจจัยหรือกลไกในการขับเคลื่อนแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ให้มีประสิทธิภาพ พบว่า มีปัจจัยและกลไก ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมของกำลังพลอย่างต่อเนื่อง และมีการตรวจสอบวัสดุอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ โดยกำลังพลจะต้องได้รับการฝึกฝนและอบรมอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านความรู้และการฝึกปฏิบัติจริงให้มีกระบวนการที่ถูกต้องและรวดเร็ว ในด้านการพัฒนาระบบฐานข้อมูลซึ่งบทบาทของระบบฐานข้อมูลมีความสำคัญในการปฏิบัติงานของควมมีการวางระบบการจัดการข้อมูล ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงการพัฒนาแอปพลิเคชัน ที่สามารถเอื้อให้การทำงานของเจ้าหน้าที่สะดวกขึ้น 2) การให้ความสำคัญกับการศึกษารูปแบบของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในอดีตทั้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดูแล ในประเทศ หรือในต่างประเทศอันเป็นกระแสใหม่ของอาชญากรรม โดยมีการศึกษา ถอดบทเรียน การป้องกันและรับมือกับสถานการณ์ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาแนวทางในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างทันท่วงที 3) การให้ความสำคัญกับการวางแผนอัตรากำลังพลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพิจารณาเพิ่มอัตรากำลังพลจะต้องมีการวิเคราะห์งานให้เห็นถึงความสำคัญและความเหมาะสม ฉะนั้นการวางแผนวิเคราะห์อัตรากำลังเพื่อเพิ่มกำลังพลให้สอดคล้องต่อภารกิจ และ 4) การให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งถือว่าปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถที่จะปฏิบัติงานจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นที่ 2 คือ ลักษณะความร่วมมือและหน่วยงานที่จะดำเนินการตามแนวทางหรือรูปแบบในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งประการแรก คือ การมีแนวทางหรือแผนความร่วมมือของหน่วยงานภายในกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ให้มีประสิทธิภาพและแนวทางการบูรณาการที่ชัดเจนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องของกำลังพลและวัสดุอุปกรณ์ที่มีการสนับสนุนกันเป็นอย่างดี และที่สำคัญของการมีแผนงบประมาณแบบบูรณาการซึ่งจะทำให้การดำเนินงานใช้งบประมาณน้อยลงแต่มีผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ประการที่สอง คือ การร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคประชาชน เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สำคัญ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าภาคเอกชนนั้นมีองค์ความรู้และความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ที่มากกว่า หากมีการสร้างความร่วมมือในการนำเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานนอกจากจะทำให้มี

ประสิทธิภาพมากขึ้น ยังสามารถแก้ไขปัญห้อัตรากำลังพลไม่เพียงพออีกด้วยเนื่องจากเทคโนโลยีจะเข้ามาช่วยลดงานบางประเภท

อภิปรายผล

1. แนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่

1.1 การดำเนินการของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 พบว่า หน่วยงานมีการดำเนินงานในเชิงรับและการดำเนินงานในเชิงรุก ซึ่งการดำเนินงานเชิงรับของหน่วยงานจะเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานจากการร้องขอของประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภายในพื้นที่ สายตรวจหรือตำรวจในพื้นที่เพื่อระงับเหตุของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่ว่า มีการประสานงานกันตลอดเวลา หากหน่วยใดขาดสิ่งใดเราจะเข้าไปสนับสนุนให้มีการมีส่วนร่วมกันมากที่สุด สำหรับการดำเนินงานในเชิงรุกหน่วยงานจะดำเนินการการเก็บรวบรวมข้อมูลการแจ้งเหตุ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ รูปแบบอาชญากรรม โอกาสที่จะเกิดเหตุในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อจัดเตรียมอัตรากำลังสายตรวจเข้าตรวจสอบในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ ดังที่งานวิจัยของ สมญูติ คำपाल ที่ได้ศึกษาการวิเคราะห์การใช้และประโยชน์ ระบบข้อมูลขนาดใหญ่ของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และพบว่าการมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ทำให้เกิดประโยชน์หลายด้าน และเมื่อฐานข้อมูลนำมาวิเคราะห์ทำให้สามารถทำนาย (Prediction) ได้ว่า อาชญากรรมจะเกิดอย่างไรเกิดเมื่อใด ที่ไหน เป็นต้น ทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติสามารถตอบสนองภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่นเดียวกับกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ที่ได้มีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อวิเคราะห์และทำนายข้อมูล ทำให้ผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น (สมญูติ คำपाल, 2563)

1.2 มิติโครงสร้างของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 พบว่า กองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ เป็นหน่วยงานที่มีโครงสร้างพิเศษ โดยมีหน่วยงานที่กำกับดูแล ประกอบด้วย 6 กองกำกับการ และ 2 กลุ่มงาน ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะและภารกิจที่แตกต่างกันออกไป โดยบทบาทที่เด่นชัดของกองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ คือ ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสายตรวจออกตรวจ การสืบสวนหาข่าวเกี่ยวกับแหล่งอาชญากรรม พฤติกรรมทางด้านการก่อความไม่สงบภายใน และรักษาความปลอดภัยสถานที่สำคัญ รวมถึงเป็นศูนย์รับแจ้งเหตุและปฏิบัติควบคุมสั่งการ และสื่อสารข้อมูล ซึ่งถือเป็นบทบาทที่สำคัญในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทั้งนี้ หน่วยงานนี้มีมิติโครงสร้างที่มีความยืดหยุ่น แต่ไม่มีพื้นที่ที่รับผิดชอบเฉพาะเจาะจง อาจเป็นเพราะกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 เป็นหน่วยที่มีกองกำกับการในสังกัดที่มีลักษณะเป็นกองกำกับการเสริมพิเศษ การจัดการความปลอดภัยจึงเป็นลักษณะของการสนับสนุนเมื่อมีการร้องขอ นอกจากนี้ยังเป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรที่มีศักยภาพสูงกว่าเจ้าหน้าที่ในส่วนงานอื่น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการสนับสนุนการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม ตามที่งานวิจัยของชัยยุทธ ถาวรานุรักษ์ ที่พบว่า สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาคือโครงสร้างการบริหารองค์กรตำรวจไทย คือ ปัญหาโครงสร้างงานสอบสวนที่ไม่เป็นอิสระ แก้ไขโดยการแยกระบบงานสอบสวนมาจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระเหมือนองค์กรอัยการทำหน้าที่เฉพาะงานฝ่ายคดีคู่กับพนักงานอัยการเพื่อสร้างต้นทางแห่งกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อประชาชน ซึ่งกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ ถือว่ามีความได้เปรียบ เนื่องจากมีโครงสร้างที่มีความเฉพาะและยืดหยุ่นกว่าโครงสร้างของตำรวจในทั่วไป ทำให้การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากกว่า อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ตามตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการกำหนด

อำนาจหน้าที่ของส่วนราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งได้ระบุอำนาจหน้าที่ของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 โดยจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ไปไปตามแนวคิดทางด้านทฤษฎีอาชญาวิทยา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย ที่ว่าด้วยภารกิจและยุทธวิธีหลักของงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คือ การตรวจท้องที่หรือลาดตระเวนพื้นที่ (ชัยยุทธ ถาวรานุรักษ์, 2565)

1.3 การมีส่วนร่วมและการประสานงานระหว่างหน่วยงานของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 พบว่า มีการดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก สำหรับการดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภายในจะดำเนินการร่วมกับหน่วยงานในสำนักงานตำรวจ สถานีตำรวจในกองบัญชาการตำรวจนครบาล และสถานีตำรวจทั่วประเทศ ที่ร่วมกันสนับสนุนการดำเนินงานและร่วมมือกันในการเข้าสำรวจพื้นที่ ตลอดจนการระงับเหตุ ถึงแม้ในบางครั้งจะมีความล่าช้าแต่สามารถปฏิบัติการร่วมกันและประสานงานกันได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่ว่า มีการประสานงานกันตลอดเวลา หากหน่วยใดขาดสิ่งใดเราจะเข้าไปสนับสนุนให้มีการมีส่วนร่วมกันมากที่สุด สำหรับการดำเนินการระหว่างหน่วยงานภายนอกองค์กร จะเป็นการดำเนินการร่วมกันในบางพื้นที่หรือบางภารกิจ อาทิ เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิดตามห้างสรรพสินค้าของเอกชน อาคาร ลานจอดรถ รวมทั้งร่วมมือและประสานงานร่วมกับกรุงเทพมหานครในการติดตั้งกล้องวงจรปิดในพื้นที่สาธารณะและมีการเชื่อมโยงข้อมูลจากกล้องวงจรปิดร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของมรุตพงศ์ วิเชียรศรี และศศิภัทรา ศิริวาโท ที่ได้พบว่าการใช้กล้องวงจรปิดช่วยลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีได้ ฉะนั้น หากกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 มีการร่วมมือกับภาคเอกชน จะทำให้สามารถลดอาชญากรรมได้เช่นเดียวกัน (มรุตพงศ์ วิเชียรศรี และศศิภัทรา ศิริวาโท, 2563)

1.4 ปัจจัยสำคัญในการดำเนินการจัดการความปลอดภัยของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 พบว่า มีระบบการเก็บข้อมูลและบริหารจัดการข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูลการรับแจ้งเหตุและสถิติการเกิดเหตุอาชญากรรม ในรอบ 1 เดือน และรอบสัปดาห์ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลอาชญากรรม เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการออกตรวจของสายตรวจและทำให้เกิดการบริหารอัตรากำลังของสายตรวจที่สอดคล้องกับลักษณะบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งสามารถช่วยลดปัญหาอัตรากำลังไม่เพียงพอในการดำเนินงาน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งในมิติด้านการสื่อสารและการจัดทำระบบฐานข้อมูลนั้น กองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 มีกองกำกับการศูนย์รวมข่าว มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการรับแจ้งเหตุ อำนาจการ ควบคุม และปฏิบัติการด้านสื่อโดยเป็นศูนย์รวมข่าวการสื่อสารของับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ และกองบัญชาการตำรวจนครบาล อำนาจการ ควบคุม สั่งการการปฏิบัติงานของสายตรวจยานพาหนะ เก็บรวบรวมสถิติข้อมูลสถิติอาชญากรรม ข้อมูลท้องถิ่น และข้อมูลอื่น เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจท้องที่และการรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยงานเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยีของระบบรับแจ้งเหตุ เพื่อใช้สนับสนุนการจัดการด้านป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของกองกำกับการศูนย์รวมข่าว โดยรวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่มาใช้ในการประมวลผล เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สามารถใช้ในการวางแผน การควบคุมและการ ประเมินผลการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ รับแจ้งเหตุและสั่งการเหตุ ตลอดจนรถสายตรวจและให้บริการข้อมูล แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือส่วนราชการต่าง ๆ ที่สอบถามข้อมูล การรักษาความปลอดภัยของระบบข้อมูล ประสานงานและร่วมกับงานเทคนิคและพัฒนาระบบในการแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาระบบซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการจัดการเก็บข้อมูล และระบบการสื่อสารข้อมูล โดยมีระบบข้อมูลที่จะต้องรับผิดชอบ ได้แก่ ระบบฐานข้อมูลรับแจ้งเหตุ คือ ระบบฐานข้อมูลรับแจ้งเหตุและบันทึกเหตุ ระบบฐานข้อมูลบอกตำแหน่งรถสายตรวจ ระบบฐานข้อมูลจัดการเหตุ

ระบบรายงานข้อมูลเชิงสถิติ และมีระบบฐานข้อมูลอาชญากรรมซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยที่สำคัญ ได้แก่ ระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย ระบบฐานข้อมูลยาเสพติด ระบบฐานข้อมูลประกาศสืบจับ ระบบฐานข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากร ระบบฐานข้อมูลประวัติการกระทำผิด ระบบฐานข้อมูลบุคคลพันโท ระบบฐานข้อมูลภาพถ่าย ซึ่งระบบเหล่านี้มีความสำคัญที่จะเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 20 ปี ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2.1 การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและการบังคับใช้กฎหมาย ที่กล่าวถึง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่ว่า มีการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อมาวิเคราะห์อาชญากรรม เพราะฉะนั้นข้อมูลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการป้องกันเป็นหลัก เพราะจุดประสงค์ คือ ไม่ต้องการให้สายตรวจที่ออกไปทำงาน ออกไปโดยไม่มีทิศทางในการทำงาน (กองยุทธศาสตร์ สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2561)

1.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนพบว่า การที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลพื้นที่ในชุมชน แจ่มเฝ้าและสิ่งผิดปกติ รวมทั้งใส่ใจพื้นที่ที่คอยสังเกตเหตุการณ์ที่ผิดปกติ และร่วมกันตรวจสอบกล้องวงจรปิดในพื้นที่ให้พร้อมใช้งาน จะทำให้การเกิดเหตุอาชญากรรมในพื้นที่ลดน้อยลง รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจในพื้นที่กับประชาชนในพื้นที่และประธานชุมชน จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางออนไลน์ (Line) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชน ที่กล่าวถึงหลักการดำเนินการสร้างความปลอดภัยในชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนต้องมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความปลอดภัยต้องมีระบบการสำรวจความปลอดภัยในสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมเสี่ยงในชุมชน กล่าวได้ว่าลักษณะอาชีพของคนในชุมชนมีผลต่อลักษณะของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับตำรวจในพื้นที่เช่นเดียวกันในมิติเชิงแนวคิดการประสานความร่วมมือกับชุมชน ถือเป็น การสร้างความร่วมมือเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการป้องกันอาชญากรรม เป็นการจัดสภาพทั่วไปในระดับเมือง ชุมชน หรือละแวกบ้าน โดยมีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้ถ่ายทอดการสังเกตตรวจตรา ควบคุม โดยไม่ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล รวมทั้งมุ่งการสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการป้องกันชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินทั้งของตนเองและบุคคลอื่นให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม โดยแนวคิดชุมชนสัมพันธ์ได้ พยายามแสวงหาคำตอบสำหรับการป้องกันอาชญากรรมในปัจจุบัน โดยมุ่งลดช่องว่างและโอกาสของการประกอบอาชญากรรมที่เกิดในชุมชน (คณิต เนียรวิฑูรย์, 2554) ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตำรวจในพื้นที่กับประชาชนในพื้นที่และประธานชุมชน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางออนไลน์ ถือเป็นกลไกสำคัญในของแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ทั้งนี้จากแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ยังได้สะท้อนให้เห็นหลักการการทำงานของตำรวจซึ่งส่งเสริมสนับสนุนแก้ต้นเหตุเพื่อลดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่เป็นระเบียบของชุมชน โดยเทคนิคการแก้ต้นเหตุปัญหาด้วยความร่วมมือระหว่างตำรวจและชุมชน

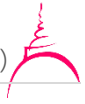
2. การศึกษาปัญหาอุปสรรคแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 กองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ประสบปัญหาด้านอัตรากำลังพลไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทำให้ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในการดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ รวมถึงประสบปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพและมีสมรรถนะมากพอในการระงับเหตุหรือป้องกันเหตุ ดังผลการศึกษาของชัยยุทธ ถาวรานุรักษ์ ที่พบว่า ปัญหาภาระงานของตำรวจที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมมีปริมาณมาก อันสอดคล้องกับปัญหากำลังพล เมื่อภารกิจมีมากกว่างานที่ต้องรับผิดชอบทำให้การดำเนินงานของ

เจ้าหน้าที่มีมากกว่ากำลังพลที่มี (ชัยยุทธ ถาวรานุรักษ์, 2565) เช่นเดียวกับ ทรงพล วัชนะชัย และคณะ ที่ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานีตำรวจนครบาล และพบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานอำนวยความสะดวก ปัญหาด้านการขาดแคลนกำลังพล และปัญหาด้านการประสานงานในหน่วยงาน รวมถึงความร่วมมือและการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน ตามลำดับ (ทรงพล วัชนะชัย และคณะ, 2554) อย่างไรก็ตามอีกประเด็น คือ การบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ในส่วนของหน่วยงานภายในมีการช่วยเหลือและประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง สำหรับหน่วยงานภายนอกมีการจัดกิจกรรมอย่างเป็นทางการเป็นประจำ แต่ยังคงพบปัญหาในเชิงของกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งทำให้การดำเนินงานมีความล่าช้า และติดขัด รวมทั้งการขาดเจ้าภาพหลักที่จะขับเคลื่อนงานด้านการบูรณาการ เนื่องจากกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ยังไม่มีประสบการณ์ในการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ซึ่งหากสามารถสร้างความร่วมมือหรือบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานอื่นได้จะทำให้การจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ที่กล่าวถึงการพัฒนาและเสริมสร้างคนในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อมตระหนักในเรื่องความมั่นคงและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ สหพัฒน์ หอมจันทร์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยของจราจรทางบกในประเทศไทยที่เป็นปัญหาหลักของหน่วยงานกลาง คือ ไม่มีหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบหลัก ขาดระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ถูกต้อง ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และงบประมาณในการบริหารไม่เพียงพอจึงเสนอให้ก่อตั้งคณะกรรมการและหน่วยงาน ที่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการบริหาร (สหพัฒน์ หอมจันทร์ และคณะ, 2562)

3. แนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 สามารถจำแนกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่ 1 คือ ปัจจัยหรือกลไกในการขับเคลื่อนแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ให้มีประสิทธิภาพ พบว่า มีปัจจัยและกลไก ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมของกำลังพลอย่างต่อเนื่อง และมีการตรวจสอบวัสดุอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ โดยกำลังพลจะต้องได้รับการฝึกฝนและอบรมอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านความรู้ และการฝึกปฏิบัติจริงให้มีกระบวนการที่ถูกต้องและรวดเร็ว 2) การให้ความสำคัญกับการศึกษารูปแบบของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในอดีตที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดูแล ในประเทศ หรือในต่างประเทศอันเป็นกระแสใหม่ของอาชญากรรม โดยมีการศึกษา ถอดบทเรียนการป้องกันและรับมือกับสถานการณ์ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาแนวทางในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างทันทั่วทั้ง 3) การให้ความสำคัญกับการวางแผนอัตรากำลังพลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพิจารณาเพิ่มอัตรากำลังพลจะต้องมีการวิเคราะห์งานให้เห็นถึงความสำคัญและความเหมาะสม ฉะนั้นการวางแผนวิเคราะห์อัตรากำลังเพื่อเพิ่มกำลังพลให้สอดคล้องต่อภารกิจ และ 4) การให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งถือว่าปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถที่จะปฏิบัติงานจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามที่งานวิจัยของ ทรงพล วัชนะชัย และคณะ ที่กล่าวถึงแนวทางการบริหารงานสถานีตำรวจนครบาลสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ คือ การส่งเสริม พัฒนาบุคลากรสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ การพัฒนา ส่งเสริม และจัดให้มีการอบรมสัมมนาให้ความรู้กับข้าราชการตำรวจอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของสถานีตำรวจ การสนับสนุนขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานโดยหาทางปรับปรุงระบบการบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสมต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน รวมถึงการปรับเปลี่ยนขึ้น เลื่อนตำแหน่งหน้าการงานอย่างเป็นทางการและเป็นที่ยอมรับ (ทรงพล วัชนะชัย และคณะ, 2554) นอกจากนี้สนธิ์ก จันท์เหมือน ที่สะท้อนว่าการพัฒนาศักยภาพ

รูปแบบการจัดการความปลอดภัยในการจราจร ที่พบว่า การจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยทางถนนอำเภอควนขนุน และการกำหนดบทบาทหน้าที่ การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา และวิเคราะห์จุดเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุทางถนน การจัดทำแผนพัฒนาการป้องกันการเสียชีวิตและลดอุบัติเหตุทางถนน การจัดการข้อมูล การเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาด้านการบาดเจ็บ และการสร้างเครือข่ายข้อมูลข่าวสารด้านอุบัติเหตุในระดับพื้นที่ จะเป็นปัจจัยการจัดการความปลอดภัยในการจราจรของพื้นที่ ซึ่งกล่าวได้ว่า การมีกำลังพลที่เพียงพอ มีการกำหนดหน้าที่ที่ชัดเจนทำให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผนวกกับที่มีการจัดการข้อมูล การทำแผนงาน และการสร้างเครือข่ายอันเป็นกลไกในการในการขับเคลื่อนแนวทางการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ให้มีประสิทธิภาพ (สมนึก จันทร์เหมือน, 2563)

ประเด็นที่ 2 คือ ลักษณะความร่วมมือและหน่วยงานที่จะดำเนินการตามแนวทางหรือรูปแบบในการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งประการแรก คือ การพัฒนาแนวทางหรือแผนความร่วมมือของหน่วยงานภายในกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ให้มีประสิทธิภาพและแนวทางการบูรณาการที่ชัดเจนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องของกำลังพลและวัสดุอุปกรณ์ที่มีการสนับสนุนกันเป็นอย่างดี และที่สำคัญของการมีแผนงบประมาณแบบบูรณาการซึ่งจะทำให้การดำเนินงานใช้งบประมาณน้อยลงแต่มีผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ประการที่สอง คือ การร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคประชาชน เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สำคัญ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าภาคเอกชนนั้นมียุทธศาสตร์และความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ที่มากกว่า หากมีการสร้างความร่วมมือในการนำเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานนอกจากจะทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ยังสามารถแก้ไขปัญหาอัตรากำลังพลไม่เพียงพอได้ เนื่องจากเทคโนโลยีจะเข้ามาช่วยลดงานบางประเภท ดังที่ สถาพร เขียรสรราชย์ และดิฐภัทร บวรชัย ได้ศึกษาแนวทางในการจัดการความปลอดภัยด้านอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับผู้โดยสาร การรถไฟแห่งประเทศไทย กรณีศึกษา พื้นที่รับผิดชอบของกองกำกับการ 1 กองบังคับการตำรวจรถไฟ (สถาพร เขียรสรราชย์ และดิฐภัทร บวรชัย, 2564) และทรงพล วัธนะชัย และคณะเสนอให้มีการส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมกำกับ ควบคุม ตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มากขึ้น เพื่อความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ ตลอดจนมุ่งแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนและจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (ทรงพล วัธนะชัย และคณะ, 2554) โดยชินทร์ โกพัฒน์ตา ได้กล่าวถึง การแก้ไขปัญหาเชิงกลยุทธ์เพื่อป้องกันและควบคุมอาชญากรรมและลดความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การขยายขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของงานตำรวจให้กว้างขวางขึ้น การให้ความสำคัญอย่างเน้นหนักในการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างตำรวจกับประชาชนอย่างใกล้ชิด ลึกซึ้ง สม่าเสมอและต่อเนื่องตลอดไป การให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาและการป้องกันอาชญากรรม และความพยายามที่จะปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานของตำรวจเพื่อกระจายการให้บริการและการวางแผนระดับชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการพัฒนาแนวทางหรือแผนความร่วมมือร่วมกับชุมชน จะสามารถสร้างเครือข่ายขยายขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของงานตำรวจให้กว้างขวางขึ้นเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมอย่างมีส่วนร่วม (ชินทร์ โกพัฒน์ตา, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยนี้ พบว่า ภายใต้โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสายตรวจออกตรวจ การสืบสวนหาข่าวเกี่ยวกับแหล่งอาชญากรรม พฤติกรรมทางด้านการก่อความไม่สงบภายใน และรักษาความปลอดภัยสถานที่สำคัญ รวมถึงเป็นศูนย์รับแจ้งเหตุ และปฏิบัติควบคุมสั่งการและสื่อสารข้อมูล โดยลักษณะการดำเนินงานมุ่งเน้นการทำงานเชิงรับ คือ สนับสนุนการ

ดำเนินงานหากหน่วยงานต่าง ๆ ร้องขอ และการดำเนินงานในเชิงรุก คือ การรับแจ้งเหตุหรือเบาะแส การปฏิบัติงาน ระวังเหตุในพื้นที่ และมีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก รวมถึงความร่วมมือของภาค ประชาชนในลักษณะงานชุมชนสัมพันธ์ ทั้งนี้พบ ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร การขาดความสมดุลระหว่างจำนวน เจ้าหน้าที่รับโทรศัพท์กับจำนวนผู้แจ้งเหตุ อัตรากำลังพลไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยีฐานข้อมูล รูปแบบการเก็บข้อมูลยังมีการเก็บในรูปแบบของเอกสาร ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลสูญหาย และยังพบปัญหาการค้นหา ข้อมูลจากฐานข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เข้าถึงยากส่วนด้านงบประมาณได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอใน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยและเพียงพอต่อภารกิจและหน้าที่ โดยมีแนวทางในการจัดการความปลอดภัย คือ 1) การเตรียมความพร้อมและวางแผนกำลังพลอย่างต่อเนื่อง และมีการตรวจสอบวัสดุอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ โดย กำลังพลจะต้องได้รับการฝึกฝนและอบรมทั้งในด้านความรู้และการฝึกปฏิบัติจริง 2) การพัฒนาระบบฐานข้อมูล ควรวางระบบการจัดการข้อมูล ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด และการพัฒนาแอปพลิเคชันให้การทำงานของเจ้าหน้าที่สะดวกขึ้น 3) การถอดบทเรียนการ ป้องกันและรับมือกับสถานการณ์ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาแนวทางในการจัดการความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้ทันทั่วทั้ง 4) การให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อ สร้างกำลังใจการปฏิบัติงาน และ 5) การมีแนวทางหรือแผนความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและการร่วมมือกับภาค ประชาชน ในการดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การดำเนินงาน ของกองบังคับการสายตรวจและหน่วยปฏิบัติการพิเศษ 191 ควรให้ความสำคัญในการวิเคราะห์งานที่ชัดเจนว่า งานใด คือ ภารกิจหลัก ภารกิจรองและภารกิจสนับสนุน เพื่อที่จะสามารถใช้ในการวิเคราะห์อัตรากำลังได้อย่าง เหมาะสม เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม ไม่ปฏิบัติหนักเกินอัตรากำลังมากเกินไป ซึ่งอาจจะส่งผลต่อ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานและอาจจะเกี่ยวเนื่องถึงสุขภาพและความแข็งแรงในการดำเนินงานด้าน อาชญากรรมได้ ควรมีการกำหนดแผนปฏิบัติการและนโยบายสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ 2) ข้อเสนอแนะ การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษากระบวนการและรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานเพื่อวิเคราะห์ปัญหา และนำไปสู่การพัฒนากระบวนการที่มีประสิทธิภาพรวม ที่เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล เช่น แอปพลิเคชัน ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน

เอกสารอ้างอิง

- POST TODAY สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. (2563). โพลชี้คน 67.69% มองความปลอดภัยในชีวิต- ทรัพย์สินแยกลง. เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2565 จาก <https://www.posttoday.com/politics/612117>
- กองยุทธศาสตร์ สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2565 จาก <https://www.royalthaipolice.go.th/downloads/strategy.pdf>
- คณิศร์ เนียรวิฑูร์ย์. (2554). การเสนอแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อลดช่องโอกาสการเกิดอาชญากรรม ในย่านที่พักอาศัยของชุมชนในเขตเมือง (กรุงเทพมหานคร). ใน วิทยานิพนธ์การวางแผนชุมชนเมืองและ สภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชรินทร์ โกพัฒน์ตา. (2557). คู่มือการบริหาร การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมคดีประเภท ประทุษร้ายต่อ ทรัพย์สินอาคารร้านค้า. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการตำรวจ กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ.
- ชัยยุทธ ถาวรานุรักษ์. (2565). สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขโครงสร้างการบริหารองค์กรตำรวจไทยใน ปัจจุบัน. SONGKLANAKARIN LAW JOURNAL, 4(2), 1-20.

- ทรงพล วัธนะชัย และคณะ. (2554). แนวทางการบริหารงานสถานีตำรวจนครบาลผู้ongค์กรแห่งความเป็นเลิศ. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 7(2), 63-77.
- มรุตพงษ์ วิเชียรศรี และศศิภัทรา ศิริวาโท. (2563). การใช้กล้องวงจรปิด CCTV เพื่อลดปัญหาอาชญากรรม: กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดนนทบุรี. ใน เอกสารประกอบงานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2563. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สถาพร เจริญสรชัย และดิฐภัทร บวรชัย. (2564). แนวทางในการจัดการความปลอดภัยด้านอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับผู้โดยสารรถไฟฟ้าแห่งประเทศไทย กรณีศึกษา พื้นที่รับผิดชอบของกองกำกับการ 1 กองบังคับการตำรวจรถไฟ. วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย, 17(1), 17-32.
- สมัญติ คำपाल. (2563). การวิเคราะห์การใช้และประโยชน์ ระบบข้อมูลขนาดใหญ่ของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. วารสารสหวิทยาการ, 17(1), 92-125.
- สมนึก จันทร์เหมือน. (2563). การพัฒนาศักยภาพรูปแบบการจัดการความปลอดภัยในการจราจร โดยคณะกรรมการศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยทางถนน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง. วารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมศึกษา, 5(3), 105-116.
- สหพัฒน์ หอมจันทร์ และคณะ. (2562). การบริหารการจราจรเพื่อลดอุบัติเหตุ. วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 5(2), 104-116.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double Blind Peer – Reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน **วารสารมีกำหนดออกปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้**

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 – 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

ตัวอย่างการระบุสังกัด

ไทย:

- 3.1) หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช
- 3.2) คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช
- 3.3) โรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช
- 3.4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 1, นครศรีธรรมราช
- 3.5) นักวิชาการอิสระ, นครศรีธรรมราช

Eng:

- 3.1) Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand
- 3.2) Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
- 3.3) Muang Nakhon Si Thammarat School, Nakhon Si Thammarat, Thailand
- 3.4) Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area 1, Nakhon Si Thammarat, Thailand
- 3.5) Independent Scholar, Nakhon Si Thammarat, Thailand

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 – 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 1 Tab และ หัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้น กระชับรัดกุมได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่ม ตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่าง ชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของ ผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัว แปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge) ระบุงค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับเข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุงค์สรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น วารสาร ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิง/1 บทความ **ทั้งนี้วารสารขอปฏิเสธการอ้างอิงหรือข้อมูลการอ้างอิงที่อยู่ในรูปแบบออนไลน์ หรือเว็บไซต์ (URL) เนื่องจากไม่สามารถระบุฐานข้อมูลชัดเจน เพื่อสามารถสืบค้นภายหลังได้**

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด – ปิด แล้วระบุชื่อ – นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่าง “...โดยการส่งเสริมการประกอบวิชาชีพชุมชนโรงเรียน ซึ่งเป็นนวัตกรรมต้นแบบครบวงจรทั้งการเรียนรู้การผลิต (พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ, 2563) ทั้งนี้เพื่อค้นหาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล จนนำไปสู่การจัดการปัญหาของตนเองได้....” เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย เว้นวรรคหนึ่งครั้งแล้วตามด้วยอ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่าง เช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไปบุพพยุในโภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมต่อชื่อผู้แต่งทั้งสองราย แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุคราภรณ์ แต่งตั้งลำ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kemp, S., 2020)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Levinson, D. & Ember, M., 1996)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Davis, S. N. et al., 2020)

กรณีการอ้างอิงผู้แต่งคนเดียวกัน เผยแพร่ปีเดียวกัน แต่ผลงานต่างกัน ให้กำหนดลำดับของเอกสารอ้างอิง โดยใช้ตัวอักษรอิงตามลักษณะภาษาของเอกสารอ้างอิง ต่อท้ายปีที่เผยแพร่แทน เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2560 ก) (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2560 ข) (Kemp, S., 2020 A) (Kemp, S., 2020 B) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจจ์ สุจินโน. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาจอพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบุญธ ทัศนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิเทศ 4 ของพระอริยบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (ปลั่งวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณัฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) กฎหมาย, ระเบียบ, พระราชบัญญัติ หรือ ประกาศ ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า/ (วัน เดือน ปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนที่พิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

-:ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6).กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

จิตวิวัฒน์ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจรสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

สมบูรณ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอรหันตบุคค. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.

Muniyandi, M. et al. (2015). Health literacy on tuberculosis amongst vulnerable segment of population: Special reference to Saharia tribe in central India. The Indian journal of medical research, 141(5), 640-647.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6(5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Ver. 2019 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล .PDF .JPG .GIF หรือ .bmp บทความที่มีโมเดล รูปร่าง แผนภูมิ ต้องทำการจัดกลุ่มวัตถุให้เป็นกลุ่มเดียวกันให้เรียบร้อย เพื่อป้องกันความผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนของเนื้อหา ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับลิงค์วารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

โครงสร้าง/รูปแบบ ต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ - นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt) (ไม่ระบุคำนำหน้า, ยศ, ตำแหน่งทางวิชาการ)

ชื่อ - นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt) (หลักสูตร/คณะ, มหาวิทยาลัย, จังหวัด, ประเทศ)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

*Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ระบุประเภทของวิจัย, วัตถุประสงค์ของการวิจัย, ประชากรกลุ่มตัวอย่าง, เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย, การเก็บรวบรวมข้อมูล, สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล, ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด) 300 คำ

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) มีเนื้อความตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3 - 5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16.pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย... หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

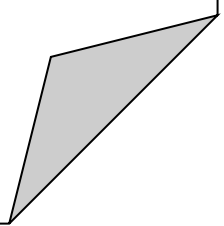
1..... (16.pt).....

2..... (16.pt).....

3..... (16.pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16.pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16.pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 ชื่อภาพ

.....

.....

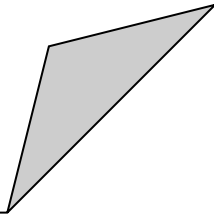
.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้อง.....
 กับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

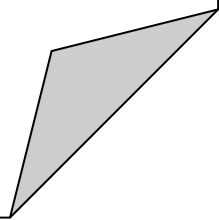
.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt).....ระบอบองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สักระยะที่ออกมาในรูปแบบ.....
โมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ ..... พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการ.....
วิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....

.....

.....

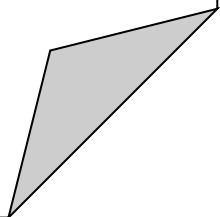
.....

.....

.....

.....

.....

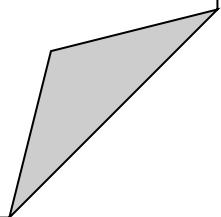
กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) **ตัวอย่าง** ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16 pt).....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

โครงร่าง/รูปแบบ ต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt) (ไม่ระบุคำนำหน้า, ยศ, ตำแหน่งทางวิชาการ)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt) (หลักสูตร/คณะ, มหาวิทยาลัย, จังหวัด, ประเทศ)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

*Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt)

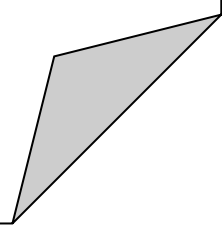
...(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

Keywords: 3 – 5 words

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

